

8228

ԿՈՒՄԱՏՈՅ ԴԱՍՏՈՅ

ԵՐՈՒԱՐԵՍ ԱԶԱՏԵԱԼ

Թ Ա Ր Գ Ա Ր Ա Ն Ե Յ

Հ Ա Ր Ա Բ Ա Զ Ա Ր Ո Ս Դ Ա Զ Ի Վ Ե Ա Ն

Ո Ւ Ի Թ Ա Ր Ե Ա Խ Ե Յ

ՎԵՆԵՏԻԿ - Ա. ՂԱԶԱՐ

Մ Ի Ւ Թ Ա Ր Ե Ա Խ Ե Յ Տ Պ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ե Ր Ե Յ

1911

Ա. ՂԱԶԱՐ

85

S-23

24 NOV 2011

1/4 3W

ԵՐՈՒՍԱՆԵՍ ԱԶԱՏԵԱԼ

W. KASHMANIAN

ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ

ՄԱՍԵՆԱԳԱՐԱՆ

ԺԵ.

Բ 5
5-23

ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԵՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԴՈՐԿՈՒԹԱՆՑ ԴԱՍՏՈՅ
ST. NERSES SHNORHALI
LIBRARY
ARMENIAN PRELACY

ԵՐՈՒՍԱԼԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ԹԱՐԳՄԱՆ ԵՑ

Հ ԱՐՍԵՆ ՂԱԶԱՐՈՍ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

ՄԻՒԻ ԹԱՐԳՄԱՆ Յ

ՎԵՆԵՏԻԿ - Ա. ՂԱԶԱՐ

ՄԻՒԻ ԹԱՐԳՄԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1911

13 .08. 2013

8228

5398-2011

ՅԱՌԱԶԱՐԱՆ

Արիսոսթոյէն եաթը կ'երենայ այն հոչակաւոր քերթողը,
որն որ քրիստոնէութեան ամենէն աւելի զեղեցկազոյն
յաղթանակը պիտի երգէր. Քրիստոսի սուրբ գերեզմա-
նին և Երուսաղեմի ազատութիւնը. Վիզասանական բա-
նաստեղծութիւնը ասկէ աւելի ազնուազոյն նիւթ մը չէր
կրնար զանել. Բուլոր Յունաստան կը զինուորի Հռմերի
Խլիականին մէջ, իր օրինաւոր ամսունէն յափշտակուած
կին մը կրկին իր տիրոջը դարձընելու համար. Ենէա-
կանին մէջ ալ ծովինու ընդպարծակութեան վրայ իր թանի
մը ընկերակիցներով փախստեայ զիւցազնը ուրիշ նպա-
տակ չունի՝ բայց եթէ իր երկրին ընտանի աստուած-
ները փախցընել, և հեռաւոր օտարութեան մէջ իր նոր
հայրենիաց հիմք դնել. Այս զիպուածներէն մէկն ալ՝
խաչակրաց պատմական կարենորութիւնը չունի. և արդի
պատմութիւնը՝ բանաստեղծութեան աւելի ճոխ զանձա-
րան մը չէր կրնար ունենալ՝ քան արեմտից արևելքի
հետ տուած պատերազմը, քրիստոնէութեան ընդ իսլա-
մութեան. Արիսոսթոյ, իր ուզած և ախորժած կերպովը,
քրիստոնէութեան փառքն ու վտանգները երգեր էր, երբ
Լուսնակիր դրօշք՝ Գաղղիա ասպատակելէն եաթը, Ուսն
կարոլոսի բանակաց և մեծին կարոլոսի զօրաւոր սրոյն
առջե խոնարհեր էին. և քերթողական հանճարովը զիւ-
ցազունը և զէպքեր ստեղծեր էր. Իսկ զոս քերթողը՝
երեակայական պատերազմ մը պիտի չստորազրէր, և ոչ
ալ կեղծեալ զիւցազունը մէջ բերէր. վասն զի պատմու-
թիւնը և ոչ վէպ՝ արդէն նուիրական ըրած էր ժողովրդոց
մոքին մէջ այն սուրբ արշաւանաց յիշատակը. Վերջին
խաչակրաց աղէտը և թշուառութիւնը՝ առաջնոյն փառքը
ալ աւելի հաստատուն զործեր էին. և ոչ առանց եռան-
դուն զգածմանց ցաւոց կամ ծածուկ յուսոյ վրէժիւն-
զրութեան՝ կը զարդընէին քրիստոնիայ ասպետը իրենց

աշուըներն այն երկրին վրայ՝ որ Քրիստոսի զերեզմանին քով՝ այլ և այլ քրիստոնեայ դիցազանց զերեզմաններն ալ կ'ամփոփէր. այն երկրին՝ ուր քրիստոնէից արինը խառնուեր էր՝ զիրենց Փրկողին աստուածային արեանը հետ. Արօնից արհամարհանը մըն էր, խաչակրաց յիշատակին անպատճութիւն մը՝ Արիսոթոյի ոճով հըռաջակել անոնց արշաւանքն. ուրիշ նպատակ մը չիդիտելով՝ բայց եթէ զրուեցընել զընթերցողս. Շատ աւելի ծանր, զերազոյն ու նուիրական էր խաչակրաց քերթողին պաշտօնը:

Այս ծանր զործը իր վրան առնող և զանիկայ ի զլուխ հանելու պարծանքն ստացող անձը ծնած էր ի Առ' րբենթոյ (11 մարտ, 1544). որդի Բեռնարդ Թառոսոյի, որն որ Ամադիս կոչուած քերթուածի մըն ալ հեղինակ է. սակայն անշուշտ ոչ քերթողին և ոչ շարագրած քերթուածին վրայ պիտի խօսուէր, եթէ իրեն ազնուագոյն և անմահական փառք մը չունենար Տորելուատոս Թասսոյի հայր ըլլալը:

Թասսոյ քերթողի որդի, մանկութենէն ոչը և ախորժ ցըցուց բանասաեղծութեան. բայց իր հայրը ամէն չանքը և իշխանութիւն բանեցուց՝ զինքն անկէ ետ կեցընելու համար. և այս վախճանաւ խրկեց ի Պատուա՝ յուսումն իրաւագիտականին, որ քերթութենէ աւելի շահաւոր զիտութիւն մըն էր. Աակայն հայրենի բանագատութեան, Ովիդիոսի խօսքերովը պատասխան կու տար Տորելուատոս.

«Մի՛ իմծ օրէմք յախուտնախօսք տացիմ դաս, Եւ մի՛ բարբառս անկցի յատեամս ապերախտ. Մանկանացու է զործ, զոր իմծ դու ցանկաս, Համբաւ իմդորեմ, իմս հմչեսցէ յաւէրժք բաղդ»:

Եւ այդ համբաւը, իր Փափաքելի բաղզը չկրնաւով՝ օրինաց զիտութեան բաւզին մէջ զանել, կ'ընթեանուր Տանթէի, Փեթրաբայի, Պոբբաչչոյի ու Արիսոթոյի զրուածներն, և ներքին ձայն մը կը յորդորէր զինքն այն օրինակագրաց վրայ վարժել ինքզինքը, և անոնց հետոցն ետեէն երթալով, զուզահաղորդ երենալ նաև ի փառս. Այս յուսով զործի ձեռք զարկաւ. և որովհետեւ Մոլեղին Խոլանտը ժողովրդական ըրեր էր յիտալիս

մեծին Ապրուսի արքունի զրանկաց անունը, իր քերթուածին նիւթ առաւ զՀոփնալո՛ Ոտլանտի եղբօրորդին, ոչ եթէ Արիոսթոյի ծառայական նմանութեամբ մը, կամ անոր պէս վիպասանական դիպուածոց բաւդի մը մէջ ընթերցողը թափառեցնելու համար, այլ հին քերթողաց ոճով նոր ժամանակաց բարեք ստորագրելու մտքով։ Ուզելով չափաւորել Արիոսթոյի ոճոյն խստութիւնը և համարձակախօսութիւնը, մտածեց այնպիսի ճամքու մը հետեւիլ՝ յորում մի և նոյն երկրի վրայ զան միաբանին երեակայութիւնն և ուղիղ բանը։ Այս վախճանաւ ջանաց զանազանութիւն խոթել իր քերթուածին մէջ զանազան զրուազներ խառնելով զլխաւոր զործողութեան հետ, սակայն խնամքով մը զանոնը իրարու հետ կապելով, որպէս զի փոխանակ այլ և այլ զիւցազանց վրայ ընթերցողին մտադրութիւնը ցրուելու, զայ միանայ մէկի մը վրայ։ Փափացին ալ կը հասնի, և Հոփնալտի քերթուածը՝ իտալոյ մէջ անուանի քերթող մըն ալ կ'երեցընէ։ Բայց մինչ դեռ հազարաւոր ժայներ այս նոր հանճարոյն փառեք կը զրուատեն, միւս կողմանէ՝ զովութեանց այս միաձայնութեանը հակառակ ժայն մը կը բողոքէ։ և այս ժայնը քերթողինն է։ Երիտասարդն թասուոյ՝ չկրնար և չուզեր հաւատալ թէ իր այս ջանքը՝ զլուխ զործոց անմահական երկասիրութիւն մը ըւլայ, այլ միայն փորձ մը իր կարողութեանը։ ինչպէս նորաթիւն արծիւ մը, երբ առաջին անգամ բունէն զուրս կ'ելլէ, և ուժոյն նախկին փորձը՝ ժայռի մը կողիցը վրայ փորձելով, յանակնկալս վստահ իւր թևոցը վրայ՝ կը ուշնայ կը թուչի մինչև յարեգակն։

Թասսոյ փախչելով բազմաթիւ ամբոխի մը զովութիւններէն և չռչակէն, և միայնակ իր հանճարոյն հետ, զաշտերու մէջ կը ըլջազայի մտածելով։ Մեծ մտածութիւն մը կը հասուննայ այն դեռ ութեսասնամեայ մտքին մէջ։ Երեակայական վիպասանութիւն մը չէ իր միտքը զրաւողը։ Աը հասկընայ թէ վիպասանական քերթութիւնը այն ատեն միայն ճշմարիտ մեծութիւն մը կ'ունենայ, երբ իրեն նիւթ կ'առնու այն զիպուածներէն մէկն՝ ուրոնք պատմութեան օժանդակութեանը կարօտ չեն ժողովրդոց մտքին մէջ տպաւորուելու համար։ այլ պատմական չիմն մը փնտռելով՝ ձեռք զարնել ուզած զոր-

ծոյն. զիտէ միանգամայն թէ բանաստեղծութիւնը պատմութիւն չէ . և թէ Հրաշալւոյն զեղեցկութիւնը՝ չէ թէ միայն դիպուածոց արժէքը չնուազեցըներ, այլ մանաւանդ կը մեծցընէ ու կ'ազնուացընէ, և քերթողաբանելով, զրեթէ աստուածային կնիք մը կը դնէ վրանին. և այն կնիքն է վիպասանականին հոգին. Արշտի մեծ եղած պիտի ըլլայ երիտասարդ քերթողին ու բախութիւնը՝ երբ ծազեց իր մտցին մէջ՝ սուրբ երկրին համար տրուած պատերազմները երզել և Երուսաղեմի ազատութիւնը կոտֆրուա Պույենի ժեռցով. «այն պատերազմողին՝ որ Քրիստոսի զերեզմանը փրկեց. որուն խոհականութիւնն ու ցաջութիւնը՝ այլ և այլ արշաւանցը մէջ երկցաւ. որուն դէմ ի զուր ոտք ելան զժոխիք, ի զուր Ասիոյ և լիրէացւոց ազգերը միաբանեցան ի զէն. վասն զի երկինք են իր ջանիցը օժանդակ, և իր նուիրական դրօշներուն տակ ցրուած ընկերակիցներն ժողովողը»:

Այս է իր քերթուածին նպատակը, ասիկայ իր մտածութիւնն, և որուն վրայ չդադրեցաւ զիշեր ցորեկ խորհելէն, Որպիսի՛ ճոխութիւն նիւթոյ և զանազանութիւն չէին մատակարարեր քերթողին՝ քրիստոնեայ և սարակինոս բանակաց հակապատկերը: Բոնադատուած չէ Լուկանոսի պէս ընտանի պատերազմաց տխուր նկարազիրն ընել. այլ երկու իրարու թշնամի ազգեր կը ներկայացընէ, տարբեր կրօնքով, լեզուով և սովորութեամբը. որոնք իրարու դէմ կ'ելլէն, մէկը ամենէն աւելի սուրբ և փառաւոր նպատակի մը՝ կրօնից համար, և միւսը ամենէն աւելի սիրելի և արդար շահու մը՝ ընտանեկան պաշտպանութեան համար: Չո՞ն երկու կրօնըն՝ որ երկար ատենէ ի վեր պատերազմի դաշտերուն մէջ իրարու հետ կը կռուէին, կը ջանան իրարմէ խլել զաշխարհ. մէկը իր լուրջ ճշմարտութեամբը և նուիրական եռանդով, միւսն իր զօշոտիչ և հրապուրողական վարդապետութեամբըն ու վայելից խոստմամբը: Զարմանալին բնական հետեանը մը պիտի ըլլար այս կռուոյն և քերթողը որ թէ ժամանակաւ և թէ տեղեաւ հեռու էր, կարօտ պիտի չըլլար քերթողական աւանդներով զեղազարդել պատմական դիպուածներն. կեղծիթը՝ ճշմարտութեան լոկ զարդար անք մը պիտի ըլլար:

«Հնաց պարզութիւնը, — ասանել կը խօսի Թասոսոյ, — աւ պիտի չկարենայ հաճոյ ըլլալ, որովհետեւ Արիոսթոյի զեղեցիկ երևակայութիւնը սիրելի ըրաւ զանազանութիւնը, դիպուածոց յաճախութիւնը և բանաստեղծական եռանդը, ուստի պիտի ջանամ իրմէ ոչ ինչ նուազ ճռի ըլլալ ի դիպուածու, բայց միւս կողմանէ ալ ինամբս պիտի ըլլայ այնպիսի կարգի մը վրայ առնուլ զանոնց որ զիմաստր դիպուածին կատարմանը համընթաց ըլլան։ Պիտի ջանամ կարելի եղածին չափ զանազանութիւն տալ, և ընթերցողացս համընթիւնը յոզնեցրնելու վտանգի մէջ պիտի ջիշտամ՝ վախճան կամ նպատակ մը չունեցող պատերազմներու շարունակեալ տեսարաններովը, ինչպէս ըրեր է Հոմեր Իլիականին մէջ. այլ ջանամ անոնց շարժումն և կեանց մը տալ, և որուն պատրանքն այնչափ մեծ է, որ կարդալուդ ատեն կարծես թէ պատերազմողաց ձայնը կը լսես և անոնց ցուցըցած ճգանցը ականատես կ'ըլլաս։ Մահուան այս ահաւոր տեսարաններուն քով՝ հովուական կենաց զեղեցիկ նկարագիրներ պիտի դնեմ. և կրօնական փառաւոր ու վսեմ հանդէսներուն մօտ՝ սիրոյ ուրախութեանցն և վշտաց իւանդապատական պատկերները. որով առանց ընթերցողին մտադրութիւնը յոզնեցընելու՝ կեղծեաց աշխարհներուն մէջ զինքը պարացընելով, առաջնորդեմ դէսզ ի նպատակ և ի լուծումն իմ քերթուածոյս, յազատութիւն սուսր երկրին։

«Բարուց նկարագրին մէջ ամէն բանէ աւելի կ'ուզեմ ինձի օրինակ առնուլ զՀոմեր առաւել բան զԱրիոսթոյ, որ կարծես թէ ամենուն դէմքը ուզեր է մէկ կաղապարի մէջ ձուլել։ Կոփրիառու, զործոյն առաջնորդը, հարկ է որ ըլլայ խոչական, լրջամիտ և քաջ, ինչպէս արժան է մեծ զօրավարի մը. ուստի և ջանացեր եմ թիչ անզամ տեսարանի վրայ հանել զինքը, և այն ալ ամենակարեսոր պարազաներու մէջ։ Թանցրեա՛ ըրիստոնէից բանակին մէջ բաջութեան և մեծանօնութեան օրինակ մը պէտք է երենայ. և իրեն հակապատակեր դըեր եմ՝ Արակենուաց զնդին մէջ, զվայբազն և զանգութ Արկանդ. Հոմելու՝ իմ Արիլլէսս պիտի ըլլայ, կրքով՝ զրէժինորութեամբ, բայց միանգամայն պատուով և դիւցազնական ոգւովը նշանաւոր. նենզամիտն Արմիղեայ հրապուրանացն

մատնուած պիտի ստորագրեմ զինքն, որ իր ամէն հը-
նարքն և մոգական արուեստը կը գործածէ, իր սիրոյն
դաւանաց ծուղակին մէջ զինքը ձգելու համար, Զուարթ
ու զեղեցկազոյն երանզները պիտի պահեմ, առ ի նկա-
րագրել զինանդակաթն Երմինիա, որուն սիրող սիրութ
անձանոթ է Թանըրեատի՝ փոխանակ իրեն սիրելով զո-
խերիմն իւր զպատերազմող Ալորինտա. Առլիմանի ալ
պիտի տամ տզնուական բարք և հաստատուն քաջու-
թիմ մը: — Այսպէս ամէն մէկ զիւցազանցս իրենց յա-
տուկ դէմք մը տալով, այնպիսի կերպով խօսել և զոր-
ծել պիտի տամ՝ որ երբէք իրենց բարուցը չստեն, վասն
զի Արատիոսի այս պատուէրը ոչ միայն բնութեան օրի-
նաց համաձայն է, այլ նաև արուեստի անհրաժեշտ
պատշաճից»:

Ահաւասիկ Թասասոյի խօսքերով՝ իր քերթուածին յօ-
րինման կերպը և ոճը, Երուսաղեմ տզատեալը՝ վիպա-
սանական ամէն քերթուածներէն, թերեւ Հոմերոսէն ալ
աւելի, յաճախ և հաճոյիւր կարդացուած երկասիրու-
թիւն մըն է. վասն զի իր մէջը կը բովանդակէ բա-
նաստեղծական զրուածի մը ամէն հրապուրաննը, ու վի-
պատանութեան և պատմութեան ամէն զեղեցկութիւնը,
սիրտ և միտք՝ հաւասար կը զուարձանան անով: Վասն
զի որչափ ալ քերթողը Իլիականին Պլրիամու և Հեկ-
տորի, ու Ենէականին՝ Դիդէի բերանը զրած խօսքերը
չունենայ, սակայն այնպիսի տեսարաններ երկակայած
և իր երկասիրութեան մէջ երկցուցած է, որոնց զիւտն
և ճարտարութիւնը հաւասարապէս կրնան նախանձ ազդել
Վիրզիլի և Հոմերի: Ո՞վ կրնայ առանց սրտի յուզման
ականատես ըլլալ այն պատերազմին՝ յորում Թանըրե-
տեայ ձեռքով կ'իշնայ Ալորինտա. իր սիրելոյն ձեռքով
որ կը սպաննէ զինքն՝ առանց ճանչնալու:

Գեղեցիկ ու սրտաշարժ է դարձեալ երբ Երմինիա ա-
ւազի վրայ ընկած կը գտնէ զԹանըրետ, և իր արհա-
մարհուած սիրոյն ամէն խնամքն ու զորովը կը ցուցընէ
անոր, Ալորինտայի զրահներուն տակ ինք զինքը ծած-
կելով: Վրայ կը հասնի Պոլիփեան՝ որուն հայրը սպան-
նած էր Ալորինտա. և անոր արհանը մէջ՝ հօրը մա-
հուան վրէժինզրութիւնը կ'ուզէ յագեցընել: Երմինիա
կը մտրակէ ձին, ու սիրելոյն առողջութիւնը ապահո-

զելէն ետքը՝ անտառաց ու մացառներու մէջ իր կենացն աւ փրկութիւնը կը փնտաէ:

Արտաշարժ է դարձեալ Արմիդեայ յուսահատութիւնը՝ Հոփնալուէ երեսէ ճգուելուն համար: Կը թողունք յիշատակել ուրիշ այլ և այլ ու զեղեցիկ դրուազները, ուրոնց ամենուն մէջ կը փայլի զգայուն ու սիրելի սիրտ մը. անանկ որ եթէ այդ քրիցը համեմատ ըլլար յամենայնի նաև քերթողին երեակայութիւնը, Թասոսյ ոչ միայն երրորդ պիտի սեպուէր վիպասան քերթողաց դասուն մէջ, այլ նաև Վիրզիլի նախանձորդ՝ ու զրեթէ հաւասար Հոմերի:

Թասոսյ իր Հոփնալու քերթուածը Եսթէի ծիրանաւորին ընծայած էր. որն որ զարմանալով ու յարգելով անոր զեղեցկութիւնն, նախ իր տունն առաւ զինքը, ու եացը եղրօրը՝ Ավոնս Ֆերրարայի զքսին արքունեացը ներկայացուց, Եսթէի Լուբրեցիա ու Լէոնորա իշխանուհեաց առ քերթողը ցըցուցած մեծարանքը, իրենց զեղն, հանճարն ու զիտութիւնը, Թասոսյի երեակայութիւնն ու եանդ վառեցին. փափաքեցաւ հանճարովն ու փառքով՝ արժանի ըլլալ անոնց սիրոյն: Այս մտածութեամբ և յուսով մեռ զարկաւ Երուսաղեմ քերթուածին յօրինման: Արդէն անոր չորս առաջին երգերը շարագրեր էր, երբ Եսթէի ծիրանաւորը հետը Գաղղիա տանելով զինքը, կարուլոս Թի.ի և անոր արքունեաց ծանօթացուց: Հոն բարեկամացաւ Ռոմսարի և ժամանակին ուրիշ զաղղիացի քերթողաց հետ. բայց տեսնելով թէ տրուած պատիւներն ու մեծ զովութիւնը իրեն դրամական կարօտութիւնը չեն կրնար լեցընել, Փարիզէն դարձաւ ի Ֆերրարա, և կրկին՝ իրեն սիրելի քերթողութեամբ սկսաւ զրագիլ. և մեծազոյն էր զգացած հաճոյքը՝ երբ զրուածոց այլ և այլ դրուազներուն մէջ կամ Ամինդաւ հոգուերգութեամբ՝ սրաին մէջ իմացածը զրի վրայ առած կը սեպէր. թէպէտե միւս կողմանէ ալ կըրնար իր անձին յարմարցընել և կենացը պատմութիւնը ըրած համարուիլ՝ իր Երուսաղեմ քերթուածին մէկ տողովը թէ «Շատ կը փափաքի, թիչ կը յուսայ, և ոչ ինչ խնդրէ»:

Երեսունքը մէկ տարուան էր երբ Երուսաղեմ վիպասանականին յօրինուածը զլիսաւորեց:

Անկէ ետքը թերթողին կեանքը վշտաց և ձախորդութեանց յարատե շարք մըն է: Անվստահ իր անժին, և բոլորովին յանձնուած բարեկամացը դատաստանին, զրուածը չհրատարակած՝ անոնց ընթերցմանն յանձնեց, և կարծիքնին ուզեց իմանալ: Ոմանց թերթուածին մէջ միութեան պակասութիւն գտան, այլք աւելորդ սեպեցին Ուինդայ ու Սոփրոնիայի դրուազը. ուրիշներն ալ թրիստոնէսկական ուզով զրուած թերթութեան մը մէջ անպատշաճ համարեցան Թանըքեաթ ու Հովնալաթ սէրը, և ոմանք ալ բռնադատեցին որ հրեշտակաց միջամտութիւնն և դիւաց չարանիթ հնարազիտութիւններն վերցընէ: Ընդունայն տեղ իր բռնած ոճը արդարացընելու համար թաստոյ աւանդութիւններն ու պատմութիւնը մէջ կը թերէր. բարեկամքը ոչ միայն չէին կրնար համոզուիլ, այլ ճանչնալով ալ հանճարոյն գերազանցութիւնը կարծես թէ համոզել կ'ուզէին զինքն որ արդէն յօրինածն կրակ նետէ, և իրենց թելադրածին համեմատ նոր երկասիրութեան մը ձեռք զարնէ: Այս մատծութեանց և յուզմանց վրայ՝ ուրիշ տազնապ մըն ալ աւելցաւ թերթողին. Երրուսակմ թերթուածը առանց իր զիտութեանն և հաւանութեան հրատարակուեցաւ տպազրութեամբ. և վատահութեան այս զեղծմամբը կորոյս այն յոյսն ալ զոր ունէր՝ անոր հրատարակմամբն իր զրամական վիճակն ու կացութիւնը կարգի մը դնելու: Տիսուր յուսահատութիւն մը պատեց զինքը, Մեծ թերթողը՝ տկար և հիւանդու զլուխ մը եղաւ, այլ և այլ վախերով յուզուած, որոնց շատ ազդեցութիւն ունեցան իր զաղափարներուն և ուղեղին վրայ. և որ յառաջ եռանդուն հոգի մըն էր, բարեկամութեան, սիրոյ և առաքինութեան զզացմամբը լի, ալ բանի մը չէր հաւար. ու կը համարէր թէ շրջապատուած է ծածուկ ու անհրեսոյթ թշնամիներէ, որոնց ինչուան քնոյն մէջ ալ անհանգիստ կ'ընեն զինքը: Համոզուած թէ իր թերթուածներովն նախատեհր է զԱստուած, և թէ այն պատճառաւ սրբաբննութեան տաեանէն իր յանցանաց արժանաւոր պատուհասը պիտի ընդունի, կ'երթայ զԼիսաւոր պաշտօնէի ոտքը կ'իյնայ արտասուօք. անկէ տեսած սէրը, լսած թաջալերական խօսքերն ու զովութիւնը՝ զեռ չեն կրնար վըստահ ընել զինքն իր անմեղութեանը վրայ: Թերբարացի

մը իրեն թշնամի կ'ենթադրէ, և ուզելով անկէ վրէժ
խնդրել՝ օր մը հրապարակաւ կը գտնէ զինքն. ան աւ
իր եղբարբն հետն առած՝ սրով Թասսոյի վրայ կը վա-
զեն, եղած նախառինը սրբելու համար. երեքին զէմ
կը կոռուի Թասսոյ, ու զանոնք վիրաւոր զետին ձգելով
կը փախչի. Ուրիշ օր մըն ալ՝ Ուրպինոյի դրսուհւոյն
ծառայի մը մէկ գործոյն մէջ իրեն արհամարհանք տես-
նելով, սրովը՝ նոյն իսկ իշխանուհւոյն աչքին առջե, կը
վիրաւորէ զինքն. Ալֆոնսոս գուբը բռնել կու տայ ըզ-
ցերթողն. ու երկու օր արգելական պահելէն ետքը, իր
մէկ ամարաստանը կը տանի. Բայց Թասսոյ այնուհետե-
ու բարեկամ և ոչ պաշտպան կ'ուզէ. ուստի Ալֆոնսի
ասպնջականութիւնն ալ մերժելով, լեռնէ լեռ կը թա-
փառի, ու վերջապէս զձուծ զգեստներով ու կեղծ ա-
նուամբ մը կը ներկայանայ իր Կուռնելիա ըրոջը, որ
առջի բերան չիճանչնար զինքը. Կը պատմէ Թասսոյ
իր ամէն դժբաղդութիւններն, ու արտասուց վիրար կը
ծանօթացընեն. Հոն ըիչ մը խելքը վրան կու զայ, և
նորէն դառնաւով ի Ֆերրարա՝ կը գտնէ իր նախկին ծա-
նօթը, բայց ոչ անոնց սէրը և պաշտպանութիւնը. մա-
սւաւանդ թէ ծաղր ու նախատինք եղած դրանկաց ու ծա-
ռայից. կը զանգատի, ու մտիկ ընող մը չզտնելով՝ կը
սկսի ապերախտ ու վատ հոչակել զիշխանն, ու առջի
տուած զովեստներն կ'ուզէ ետ առնուլ՝ անոր զէմ յօրի-
նած նոր ու նախատական երգերով. Ալֆոնսոս չիկընար
ինչուան վերջը վեհանձն երևնաէ այն հանճարեղ բեր-
թողին՝ որուն բարեկամն էր. ուստի և յիմարանոցի մը
մէջ կ'արդիլուի Խաւլիոյ ամենէն աւելի մեծ բանաս-
տեղծը, ուր կը մնայ եօթն տարի և երկու ամիս անլոյս
և զիջին բանտի մը մէջ, իր աղէտիցն ընկերակցաց
միայն աղաղակներն ու հառաջանքը լսելով.

«Ո՞րչափ ցաւալի է իմ զիճակո, — ասանկ կը զրէր
նոյն տառապանաց բանտէն, իր մէկ բարեկամին. —
միտքս դրած էի ուրիշ երկու վիպասանական բերթուած
ալ շարազրել, որոց նիւթն ալ ազնուական էին և ար-
ժանի հետաքննութեան. չորս ողբերգութիւնը՝ որոց նիւ-
թը արդէն պատրաստած էի, և ուրիշ այլ և այլ արձակ
լեզուով ու մտադրութեան արժանաւոր զրուածներ՝ մարդ-
կային բարեբաստութեան վրայ. Կ'ուզէի ճարտարախօ-

ԺԴ

սութիւնն ու փելիսովկայութիւնը իրարու հետ զաշնաւորել, և կը յուսայի ինծմէ ետքը անկորուստ յիշատակ մը ձգել: Ասկայն հիմա այսչափ աղէտից բեռան տակ՝ փառաց ամէն մոտածութիւններէ հրաժարեցայ. և ինքզինը բարերաստիկ պիտի սեպեմ' եթէ կարող ըլլայի զիս սպառող այդ ծարաւը մարել: Երանի՛ թէ անշուր առանձնութիւն մը ձեռք ձգէի, պատ ի վշտաց և ի հակառակութենէ. ուր թէպէտ կարելի չըլլար անդարձական կերպով ինծմէ հեռացած առողջութիւն մը ստանալ, զէթ մեացած օրերս՝ պատուով, առանց նեղութեան ու զերծ յարհամարհանաց կ'անցընէի, Եթէ մարդիկ իրենց օգնականութիւնը ինծմէ զլանային, բնութեան օրէնքներն ինծի օգնութեան կը կանչէի. աղբերաց ու զետերուն թով կը դիմէի, և Հո՞ն կը յագեցընէի զիս չարչարող պատուը: Վշտաց սաստկութենէն չեմ վախնար. անոնց տեսողութեան չափն է զիս աշարեկողը. և այն շատ է՝ մտածելու և զրելու կարողութիւնը ինծմէ վերցընելու համար: Անվախճան զերութեան մը զաղափարը, և ինծի հետ վարուելու կերպին մէջ ցուցուած անարժանութիւնը՝ օր օրուան վրայ կը յաճախեն արտմութիւնս. անյարդար մազերս ու մօրուքս, զգեստներուս պակասութիւնը, և չորս կողմս պատող ահաւոր աղտեկութիւն մը՝ իմ աղէտիցս միայն մէկ մասն են. միայնութիւնը՝ իմ բնական թշնամիս, և զոր սաստկապէս կ'ատեմ, վշտացս բեռը կը ծանրացընէ, և անհանդուրժելի կ'ընէ վիճակա»:

Ալփոնս իշխանին ազգականներէն մէկն՝ զթաց քերթողին ու անոր տառապանացը վրայ ու Թասսոյի զրած աղաչանաց թուղթերը՝ ձեռքի տակէն հասուց առ կայսրն Աւստրիոյ, առ զուքսն Մանթուայի և առ ծիրանաւորն Ակիպիոն Գոնզակա. Պերկամացիք ալ մասնաւոր պատշաճաւորութիւն մը խրկեցին ի Ֆերրարա, ու աղաչանքի նամակներով ու ընծաներով ամէնքը Թասսոյի պատութիւնը կը խնդրէին: 1588ին, ութը տարուան նեղութենէն ետքը, աղատեցաւ քերթողը, ու երկար դեգերելով յիտալիա, այլ և այլ անդամ գնաց ի Հռովմ և ի Կէտպոլիս:

Թասսոյի դէմ հակառակութիւնը ալ դադրեր էին, ու համբաւը օր օրուան վրայ մեծնալու վրայ էր: Բոլոր Եւրոպա տարածուեր էր իր սբանչելի քերթուածը, և ա-

մէնքը կը հիանային զայն արտադրող հանճարոյն վրայ։ Հռովմայ հայրապետը ուզեց թէ քերթողը և թէ անոր երկասիրութիւնը արժանաւոր կերպով մեծարել. և ապագայից դատաստանին ուզելով յառաջընթաց թարգման մը ըլլալ՝ որոշեց Կապիտոլիոնի մէջ քերթողաց պատկով զինքը վարձական ակատուելու այն պսակը որ պատուեց զանոնք ամէնքն որ իրմէ յառաջ կրեցին»։ Բայց քերթողը տիտուր նախազդեցութեամբ՝ քահանայապետական հրաւէրքն առնելէն եաթը, իրեն ուրախակից եղողներուն կը զրուցէր. «Ինձի համար դագաղ մը պէտք է։ Թող այդ սահմանուած պսակը՝ զերեզմանիս վրայ զնելու համար պահեն»։ Քերթողին տիտուր զուշակութիւնը՝ ճշմարտութիւնն մը եղաւ, ինչուան փառաց ծայրն ալ՝ թըշուառութիւնն իւրին անքաժան ընկերակից ըլլալով։ Հանդիսաւոր պսականէնքն քանի մը օր առաջ՝ սաստիկ ջերմ մը ունեցաւ, ու սրբոյն Ոնոփրիոսի մենաստանը փոխադրուելով՝ տասնըչորս օրուան հիւանդութենէ ետքը վախճանեցաւ (25 ապրիլ 1595), և ինչպէս զրուցեր էր՝ դիակի մը վրայ անմահական փառաց պսակը դրուեցաւ։

Պատմ. Մտնգր. միջ. և նոր
դարուց

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ

« Բազմավէպ »ի պրակներէն մէկուն մէջ (1908, Փետր.) Վիրգիլի « Ենէական »էն նմոյշ մը հրատարակած պահուս, նախաբանին մէջ խոստացած էի երկարօրէն խօսիլ թէ ինչո՞ւ համար « Հայկական չափ »ը թողլով՝ մետամոտնեանն ընտրած էի : « Ենէականն ու Իլիականն » հրատարակուեցան, բայց խոստումն չկրցայ կատարել : Այս անգամ կ'ուզեմ երկու խօսք ըսել հոս :

Հատխօսութեան պէտք չեմ տեսներ . « Բազմավէպ »ի յիշուած նախաբանը արդէն իսկ կը պարզէ իմ միտքս, որուն վրայ աւելի հաստատուեցայ, եւ աւելի համարձակ կերպով կրնամ ըսել թէ նոր զգեստի վրայ հին կարկտան կարելի չէ ծգել : Հայկական չափը ապրեր է կեանք մը գրաբարի մէջ, ինչպէս ապրեր է Յունական եւ Լատինական « վեցոտանի »ն . բայց ո՛չ արդի Յոյները եւ ո՛չ իտալացիները « վեցոտանի »ն չեն գործածեր : Վերջիններուս մէջ « վեցոտանի »ն գործածելու փորձերը հիներէն մինչեւ Գարտուչի՝ անյաջող եւ ապարդիւն անցած են : « Երուսաղէմ Ազատեալ »ին Աերգը վեցոտանիի վերածած է իտալացի բանաստեղծ մը 1659ին . Թանձր բան մընէ, անհանդուրժելի՝ իտալերէն լեզուին .

այդ է պատճառը՝ որ **Յովակոլյ'** իր « D'Or-
mero, e del vero modo di tradurlo »
գրութեան մէջ՝ Թոքերուն բոլոր Թափովը
կը մունչէ, թէ « in verso sciolto si de-
vono tradurre gli antichi esametri », նին
վեցտանիները պէտք է անյանգ մետասան-
ուտնեանով Թարգմանուին, որ է մեր մե-
տասանուտնեանին համապատասխան չափը,
եւ որով Թարգմանած են Աննիբալ Կարօ
իր « Ենէական »ը, Պինդեմոնդ իր « Ողի-
սական »ը, Մոնդի իր « Իլիական »ը, Չէ-
զարութեի իր « Իլիական »ը, եւն, Մաֆֆէի
« Դրախտ Կորուսեալ »ը, եւն, եւն:

Չեմ ըսեր թէ կարելի չէ նաեւ « Հայ-
կական չափ »ու Թարգմանել. ըսածիս ա-
պացոյցը այս է՝ որ սոյն այս « Երուսաղէմ
Ազատեալ »ին Հայկական չափով Թարգմա-
նութիւնը միեւնոյն ատեն տպուած իմլինիս
նետ՝ միասին կը հրատարակուի մեր տպա-
րանէն: Լաւ գրութիւն մը կամ Թարգմա-
նութիւն մը ամէն չափով կրնայ կարդա-
ցուիլ բաւական է Թարգմանիչն ըմբռնած
ըլլայ ընտրած չափին ոգին եւ գաղտնիք-
ները: Ես նախ երկար քննութիւններ կա-
տարեցի երկու չափին ալ, համեմատելով
երկուքին ալ տուած արդիւնքները. ինձի
մետասանուտնեանը լաւագոյն թուեցաւ. իսկ
նիմա՝ որ երկու չափով ալ Թարգմանու-
թիւններ կան միեւնոյնդիւցազներգութեան,
մտացի ընթերցողները արդէն իրենք իրենց
կրնան դատել եւ տեսնել թէ երկու քէն

*

ո՞րն աւելի կը յարմարի մեր կենդանի՝ նոր
լեզուին։ Միայն՝ ընթերցողին փոքրիկ գա-
ղափար մը տալու համար՝ քանի մը տող կը
դնեմ նոս երկու թարգմանութիւններէն ալ։

Մետասանոտնեան

Ու կը մեկնիմ. կ'ուղղեմ քայլերս Եգիպտոս,
Ուր որ ծընայ, քեզ ալ իմ հետ տանելով.
Հեղեղատի մը կը հասնիմ. կը փակեն
Ասկէ գողերը զիս, անկէ հեղեղատն։
Ի՞նչ ընելու է. քեզ՝ քաղցրիկ, սիրուն բեռ՝
Թողլըքել չեմ ուզեր բընաւ. եւ կ'ուզեմ
Փախչիլ պըրծիլ։ Զուր կը նետուիմ, կը ձեղքէ
Մէկ ձեռքս ալիքն ու միւսը քեզ կը բըռնէ։
Հոսանքը ուր է եւ ալիքը մէջանդն
Ինք իր վըրայ կը գալարի կը դառնայ.
Բայց յորձանքին երբ խոր կէտին կը հասնիմ,
կը պըտուտկէ ան զիս ու վար կը քաշէ։
Քեզ կը ձըգեմ ես այն ատեն, բայց ըզքեզ
կը բարձրացնէ ջուրն ու կ'օգնէ ալ քեզի։
Եւ կը փըչէ հովս ալ ջուրին յաջողակ,
Ու քեզ կակուղ աւազին վրայ կը դընէ.
Խոնջ, ոզեսպառ՝ ես հոն հազիւ կը հասնիմ։

Հայկական լամ

Մեկնեցայ, եւ քեզ ալ հետոս առած՝ քայլերս ուղղեցի

Դէպ ի կողմն Եգիպտոսի, որ ծննդավայրս եղած է:
Եւ կը հասնիմ հեղեղատի մ'եզերքն, ուր մէկ
կողմանէ

Աւազակներ կը պաշարեն զիս, միւս կողմէն ալ
հոսանքն.

Ի՞նչ ընել. չեմ ուզեր զքեզ այն տեղ թողուլ՝
բե՛ռն ինձ քաղցրիկ,

Եւ ինքզինքս ալ ձեռքերնէն ազատելու կը բաղ-
ձամ.

Զիս լողալու կը նետեմ, մէկ ձեռքովս ըզքեզ
վեր բըռնած,

Միւսօվս ալ կը ճեղքեմ յորդահոսան ալիքներն:
Երազասլաց կը վազէ զետն, եւ ընթացքին մի-
ջավայրն

Ալիքներն իրենք իրենց վրայ կու շըրջին թա-
ւալին.

Բայց հասնելով հոն՝ ուր որ դե՛ռ յորձանա-
պտոյտ հիո կու գան,

Պարուրելով զիս դէպ ի խորը քաշեցին բըռնու-
թեամբ.

Թողուցի զքեզ այն ատեն ձեռքէս. բայց ջուրն
յաջողակ

Բարձրացուց ըզքեզ, եւ հողմն ալ նպաստաւոր
շընչելով՝

Տարաւ դուրս հանեց ափունքն աւազներուն վրայ
կակուլ,

Ուր յետոյ ես ալ ուժաթափ եղած՝ հասայ շըն-
չասպառ:

Բնագիրը յանգաւոր է եւ ութեակներէ կազմուած. ես՝ պատշաճ համարեցի միւս դիւցազներգութեանց նման միայար ձեւ մը տալ՝ քանի որ յանգաւոր չէր թարգմանութիւնս, խօսակցութիւններն ալ չակերտներու մէջ առի, որպէս զի ընթերցողը աւելի դիւրութեամբ ըմբռնէ վէպին ընթացքը:

Հ. Արտեմ Դ. Պաշտեան

ԴԱՍԱՌԵՒ

ԵՐԻԿԱՆԴԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԳ

Ն Ա. Խ Ա. Դ Բ Ո Ւ Թ Ի Խ Կ Ա

Կոչումն առ Մուսա. Գարըիէլ Հրեշտակը՝ պատգամաբերն աստուածային՝ Տորտոս կ'երթայ. Կոփրես ընդհանուր Ապարապետ կը կարգուի բանակին. Զօրահանդեպ. Բանակը կը չուէ դէպ Երտւսադէմ. Ոալատին Երտւսադէմը կ'ամրացնէ:

ԴԱՍԱՅՑ

ԵՐՈՒՍՈԱԿԱՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԳ

ԳլոթԱԾ զէնքերն ու Զօրագլուխը կ'երգեմ,
Որ Քրիստոսի մեծ Գերեզմանն ազատեց.
Շատ բան գործեց խելքով՝ ձեռքով, կըրեց շատ՝
Մինչեւ որ ձեռք բերաւ շրքեղ ըստացուածքն.
Եւ զուր դըրաւ Դըժոխը դէմ, զուր իր դէմ
Զինուեցան խառըն Լիբիան ու Ասիան.
Զի նըպաստեց Երկինքն անոր, ու խըմբեց
Սուրբ գրօշներուն տակ թափառու ընկերներն:
Ո՞վ Մուսա, դու՝ որ չես պսակեր քու ճակատդ
Հելիկոնի վրայ վաղանցիկ դափնիով,
Այլ երջանիկ՝ պերճ պարերու մէջ երկինքն
Ունիս պըսակ ոսկի անմահ ասողերէ,
Դու շընչէ իմ կուրծքիս աւիւն երկնային.
Լոյս տուր երգիս, եւ ներէ ինձ՝ ըստոյգին
Եթէ զարդեր հիւսեմ, թուղթերը պըճնեմ
Մասամբ ուրիշ հեշտանքներով քան թէ քու:
Գիտես աշխարհն հոն կը դիմէ աւելի՝
Ուր կը հեղու հըրապուրիչ Պառնասոսն
Իր անուշներն, եւ ճըշմարիտն համեմուած

Հեշտ երգերով՝ էն խըստերախն ողոքեց :
Կը կարկառենք այսպէս հիւանդ մանուկին
Ամանին շուրթն՝ օծուած անուշ հեղուկով .
Ան կը խըմէ խաբուելով դառն ըմպելին ,
Եւ այնպէս կեանք , առողջութիւն կը ստանայ :

Դու , ով մեծանձն Ալփոնս , որ զիս տարադէմ
Թափառականս , ւալիքներուն՝ խութերուն
Մէջ ալէկոծս ու նաւաբեկըս գրեթէ՝
Նաւահանգիստ բերիր բախտին մոլուցքէն
Ասլոպելով , զուարթ դէմքով երգս ընդունէ ,
Զոր քեզ ուխտով գրեթէ նըւէր կը բերեմ :
Օր պիտի զայ գուցէ որ գրիչը զուշակ
Խշիէ զըրել վրադ ինչ որ արդ կ'ակնարկէ :
Եթէ երբեք դէսքը բերէ՝ տեսնըւի՝
Խաղաղութեան մէջ քրիստոնեայ ժողովուրդն ,
Ու նաւերով եւ ձիերով դուժ թուրքէն
Զանայ դարձեալ խլել մեծ կապուտն անիրաւ ,
Արդարացի է որ քեզի պարգեւէ
Յամաքի ցուան , եւ կամ եթէ կը սիրես
Ծովերու բարձըր պետութիւնն : Ունկընդրէ
Արդ մեր երգերն , ով կոփրեսի նախանձորդ ,
Եւ պատրաստուէ պատերազմի ու մարտի :

Անցեր էր հինգ տարի , եւ էր վեցին մէջ
Ցորմէհետէ մեկներ էր դէպ արեւելք
Քրիստոսանուէր բանակը՝ վեհ ձեռնարկին .
Եւ Նիկիան յարձակումով , եւ հըզօր
Անտիոքեան ճարտարութեամբ առնելով ,
Զայն անհամար Պարսիկներու դէմ յետոյ

Պաշտպաններ էր մարտով, եւ արդ Տորտոսան
Նըւաճելով՝ տեղիք տըւեր դըժընդակ
Եղանակին եւ նոր տարւոյն կը սպասէր:

Վախճանն արդէն անձրեւայոյզ ձըմեռուան՝
Որ զէնքերուն դադար տըւաւ՝ հեռու չէր,
Ցաւիտենից երբ Հայրն իր բարձր գահէն՝
Որ է երկնի էն սեռն եւ սերտ մասին մէջ,
Եւ այնչափ վեր է աստղազարդ կամարէն,
Որչափ հեռու է խոր դըժոխքն աստղերէն,
Վար նայեցաւ, եւ իսկոյն, մէկ նայուածքով
Տեսաւ ինչ որ աշխարհն իր մէջ կ'ընդգոգէ:

Դիտեց ամէն բան, եւ յետոյ աչքն յառեց
Ասորիփի զոյզ քրիստոնեայ պետերուն.
Եւ նայուածքովն իր այն որ ներս թափանցանց
Կը լըրտեսէ մահկանացուաց սըրտերուն
Էն թաքթաքուր զանխուլ կիրքերը ծածուկ,
Տեսաւ կոփրետը որ վանել կը տենչայ
Սուրբ քաղաքէն Հեթանոսներն ամպարիշտ,
Եւ կ'անարգէ՝ լի հաւատքով, եռանդով՝
Մեռուտ ամէն փառք, տէրութիւն ու զանձեր:
Բաղդովիսի մէջ տեսաւ ոգի փառատենչ,
Որ կը ցանկայ բորբ մարդկային մէծութեանց.
Կ'արհամարհէ կեանքը Տանկրէդ, տանջըւած
Ու մարտիրոս դարձած իր սին տարփանքէն.
Անտիռի մէջ բոհեմոնդը տեսաւ,
Որ կը դընէ ըսկըզբունքներ վեհ՝ իր նոր
Իշխանութեան, կը հաստատէ օրէնքներ,
Կը ներմուծէ արուեստ, բարքեր բարեկիրթ,

Եւ ճշշմարիտ կին կըրօնքն ու պաշտօնն .
Եւ այդպիսի մտածութներու մէջ սուզուած
կարծես թէ չի յիշեր այլ եւս ուրիշ գործ :
Հաինալդոսի մէջ տեսաւ սիրո ուազմասէր ,
Եւ հանգըստի ոսոխ հոգի եւ աշխոյժ .

Անոր մէջ ոչ ծարաւ ոսկւոյ կամ թագի ,
Այլ կը վառէ զինք պատուոյ տենչ մ'անսահման .
Եւ մըտադիւր ունկընդուռութեամբ կուէլֆի՝
Կը սորվի պերճ քաջութիւններն հինաւուրց :

Աշխարհի Տէրն յետ քըննելու ներքսազոյն
Ու խոր ալքերն այս եւ ուրիշ սըրտերու ,
Հրեշտակաց լոյս երամներէն կը կանչէ
Գաբրիէլն իր մօտ՝ առաջնոց մէջ երկրորդն .
Որ Աստուծոյ եւ ուղղագործ հոգւոց մէջ
Հաւատարիմ թարգման է , զուարթ սուրհանդակ -
Վար կը բերէ հըրամաններն Երկընքին ,
Կը տանի վեր մարդոց աղօթքն ու եռանդն :

Ըստ Աստուծած անոր . «Գըտիր Կոփրետոսն
Եւ անունովս ըսէ իրեն . ի՞նչ անգործ
Կեցեր է , Էր չի նորոգեր պատերազմն ,
Ազատելու Երուսաղէմն ընկճըւած .
Թող ժողովքի կանչէ պետերն , ու դըրդէ
Շոյլերը վեհ ձեռնարկին , ինք ըլլայ թող
Զօրագլուխ , Էս կ'ընտրեմ զինքն հոս , երկրի վրայ
Պիտ' ընեն նոյնն իր երբեմնի համհարզներն ,
Որոնք արդ իր պաշտօնեաներն են մարտի» :

Այսպէս ըստ . եւ Գաբրիէլ փութապէս
Պատրաստուեցաւ հրամանն ի գլուխ տանելու :

Պատեց օդով գոյացութիւնն իր անտես,
 Որ մեռու բիբը կարենայ տեսնել զայն.
 Առաւ իրեն մարդկային դէմք, անդամներ,
 Բայց երկնային վայելչութեամբ յօրինեց:
 Պատանութիւնն ու տղայութիւնը զատող
 Միջին հասակն ընտրեց իրեն, եւ պըճնեց
 Նըշոյլներով խարտիշագեղ իր մազերն:
 Հագաւ թեւեր ոսկետըտուն ըսպիտակ,
 Երազասուր աշխոյժ թեթեւ եւ անխոնչ:
 Հովերն, ամպերը կը ճեղքէ ու կ'երթայ
 Վըսեմ' ծովու եւ ցամաքի վըրայէն:
 Պատզամաբերն երկնային այսպէս հազուած
 Դէպ ի մասերը ցած դիմեց աշխարհի.
 Նախ Կիբանան լերան վըրայ կանգ առաւ,
 Եւ օդին մէջ կեցաւ կըշիռ հոլաթեւ:
 Տորտոսայի դէպ ի դաշտերը յետոյ
 Թըռոչանքն ուղղեց թափառնակի դէպ ի վար:
 Կ'ելլէր արփին արեւելեան ափերէն,
 Բայց ջուրին մէջ էր դեռ կէսէն աւելին.
 Եւ կոփրեմ՝ իր սովորութեան համեմատ՝
 Կ'ընէր կին իր աւօտեան աղօթքներն.
 Երբ արեւուն հետ՝ բայց լուսեղ աւելի՝
 Արեւելքէն հրեշտակն անոր երեւցաւ:
 «Կոփրեմ, ըստ անոր, եկած հասած է
 Ահաւասիկ պատերազմի եղանակն.
 Ուրեմն ինչու դուն օր օրի կը ձըգես
 Ազատելու Երուսաղէմն ընկճըւած:
 Դուն իշխաններն արդ ժողովքի գումարէ

Եւ դանդաղները գործելու փութացուր .

Քեզ անոնց պետ կարգեց Աստուած , եւ անոնք
Քեզի պիտի հըպատակին կամակար :

Ես Աստուծոյ պատգամաբերս՝ կը յայտնեմ

Քեզ իր միւսքն իր անուամբ ; Ո՞հ , որչափ պար-
Աւնենալ մեծ յոյս յաղթութեան եւ որքան [տիս
Քեզ յանձնըւած բանակին վրայ փոյթ ու խնամ»:

Լըռեց , անհետ եղաւ , ու թոփչքը պարգեց
Դէպ ի Էն բարձր ու ջինջ մասերն երկրնքին :
Կոփրետոս այն խօսքերէն , այն շողիւնէն
Աչքով շացած , սըրտով՝ ապշած կը մընայ :
Բայց գըտնելով ինքզինքն յետոյ , երբ մտածեց
Թէ ով եկաւ , ով էր զըրկողն , ինչ ըսաւ ,
Իղձն որ ունէր արդէն՝ արդ բոց մը կ'ըլլայ
Գլուխ հանելու մարտն՝ որուն պետ է կարգուած :
Ոչ միայն փուքը փառասէր չ'ուռեցներ
Իր կուրծքը՝ զինքն երկրնքին մէջ տեսնելով
Ուրիշներէն նախամեծար համարուած ,
Այլ աւելի կը բոցանայ իր Տիրո՞ջ
Կամքին մէջ իր կամքն , ինչպէս կայծը՝ բոցին :
Ուստի դիւցազն իր ընկերներն՝ որք մօտերն
Էին ցըրուած՝ կը հրաւիրէ խըմբուելու .
Նամակ՝ դեսպան իրար ետեւ կը թըռցնէ ,
Միացնելով խորհուրդին միշտ աղաչանքն :
Ինչ որ վեհանձն ոգին դըրդել , համոզել ,
Ինչ որ կըրնայ թըմրած կորովս արթընցնել
Զեռքն է բոլոր կարծես , եւ այնպէս ազդու
Կերպով զանոնք կը զարդարէ , որ թէպէտ

Եւ կը սովիպէ, բայց եւ հաճոյ կը թըւի:

Եկան պետերն, եւ ուրիշներն՝ ետեւնէն.

Լոկ Բոհեմոնդը չերեւցաւ միասին:

Դուրսը զարկաւ մաս մ'իր վըրանը, մաս մ'ալ
Տորտոսան իր շըրջապատին մէջ առաւ

Եւ տուներուն: Հաւաքուեցաւ բանակին

Աւագանին (վըսեմափա՛ռ ծերակոյտ)

Հանդիսաւոր օրուան մը մէջ: Բարեպաշտ
Կոփրետը վեհ դէմքով՝ հընչուն խօսքերով
Անոնց միջեւ ըսկըսաւ այսպէս ճառել.

«Ո՞վ Աստուծոյ դուք մարտիկներ, զորս ընտրեց

Արքայն երկնի, որ դարմանէք վընասներն

իր Հաւատքին, եւ զէնքերու եւ ծովու

Եւ ցամաքի խաբէութեանց մէջ եղաւ

Չեզ առաջնորդ եւ զօրավիգ անսասան,

Այնպէս որ քիչ տարիներու մէջ այնքան

Խեռ գաւառներ հնագանդեցինք մենք իրեն,

Եւ ազգերու միջեւ նըկուն ու նըւաճ՝

Պարզեցինք իր յաղթող դրօշներն եւ անունն.

Անշուշտ քաղցրիկ զրաւները, բոյնն հայրենի

Չըթողուցինք մենք՝ եթէ չեմ սըխալիր,

Ոչ ալ դըրժող ծովուն մեր կեանքն յանձնեցինք

Եւ հեռաւոր պատերազմի վտանգներուն,

Վաստըկելու համար գռեհիկ համբաւի

Կարճատեւ շոինդ մ', ու խուժ երկիր մ'առնելու.

Այդ պիտ' ըլլար նըղնիմ, անարգ մըրցանակ,

Թափուած արիւնն ալ ի վընաս մեր հոգւոց:

Մտածումներնուս հուսկ նըպատակը եղաւ

Առնել մարտով Սիոնի պերճ պարխսպներն,
Եւ ազատել քրիստոնեաներն՝ ատելի
Ըստըրկութեան երկաթի ծանըր լուծէն.
Պաղեստինի մէջ հիմնել նոր պետութիւն,
Ուր բարեպաշտ հաւատքն իշխէ անվըրդով,
Եւ ջերմնուանդ ուխտաւորին չարգիլուի
Մեծ գերեզմանը պաշտել, ուխտը լընուլ:
Մինչեւ հիմա շատ վըտանգներ անցուցինք,
Ժուժկալեցինք շատ աւելի նեղութեանց,
Բայց պատուաբեր քիչ բան ըրինք. մեր ծրա-
Ալ օդ կ'ելլէ բոլոր՝ եթէ կանգ առնենք, [զի՞րն
կամ զէնքերուն թափն ուրիշ կողմ դարձընենք.
ի՞նչ օգուտ մեր Եւրոպայէն այնքան զօրք
Գումարտակելն, Ասիոյ մէջ կրակ ձըգելն,
Եթէ այդքան շարժումներուն վերջն ըլլայ
Իշխանութեանց կործանում՝ ոչ թէ կանգնում:
Պետութիւններ չի կանգներ ան որ կ'ուզէ
Աշխարհային հիմերու վրայ զետեղել.
Ուր հեթանոս ժողովըրդոց մէջ անթիւ՝
Օտար մ'է ինք հայրենիքով, հաւատքով
Եւ փոքրաթիւ. ուր վըստահիլ չէ հընար
Յոյներուն վրայ, եւ շատ հեռու են իրմէ
Արեւմուտքի օգնութիւններն ու նըպաստն.
Այլ պիտ' աւեր մը պատրաստէ իր շէնքին,
Որուն ներքեւ ճըմլըւելով՝ պիտ' ըլլայ
Խրեն համար լոկ գերեզման մը շինած:
Թուրքն ու Պարսիկն, Անտիոք (ձայն հոյակապ
Եւ անունով եւ իրերով մեծապանծ)

զեն մեր գործերն, այլ Երկընքի պարզեւն են.
 Յաղթութիւններ իրաւցընէ սքանչելի :
 Ուրեմն եթէ պարզեւատուին սահմանած
 Նըպատակին դէմ դարձընենք մենք զանոնք,
 Գուցէ զըրկէ մեզ անոնցմէ, եւ դառնայ
 Հուսկ այս շողշող հըռչակն առակ ազգերուն :
 Այդ պատուական պարզեւներն, ոհ, կ'աղաչեմ,
 Զըվատնենք այդպէս շարաչար ու անշահ .
 Բոլոր գործին թելն ու վախճանն ըլլայ թող
 Համապատշաճ հենքին՝ վըսեմ ըսկիզբին :
 Արդ որ ազատ են ճամբաներն ու բացուած
 Եւ եղանակը նպաստաւոր է մեզի,
 Է՛ր չենք դիմեր դէպ ի քաղաքն՝ ամէն մեր
 Յաղթութեանց կէտն. ալ ի՞նչ բան մեզ կ'արգիլէ :
 Ո՛վ իշխաններ, ձեզ կը յայտնեմ (իմ խօսքերս
 Պիտի լըսէ ներկան, լըսէ ապագան .
 Արդ կը լըսեն Երկնայինները Երկինքն),
 Եկած հասած է ձեռնարկին ժամանակն :
 Ո՛րչափ յամենք՝ կը փախչի ժամը պատեհ,
 Եւ ապահով իրը կ'ըլլայ կեղակարծ :
 Գիտցէք՝ եթէ դեռ տատամսինք՝ Պաղեստին
 Եզիպտոսէն պիտ՝ ունենայ օգնութիւն» :

Ըստ, խօսքերն իր կարճ հըծծիւն մ'հանեցին :
 Յետոյ Պետրոս միայնակեացը ելաւ.
 Անըշան ոք՝ կաճառակից պետերուն,
 Ինքն առաջին հեղինակ մեծ արշաւին :
 «Ի՞մ ալ խորհուրդս է հետեւիլ՝ Կոփրետի
 Ցորդորներուն. տարակոյսի տեղ չըկայ .

Ըստոյզն արդէն ծանօթ յայտնի է ինքնին,
Զոր ինք ցուցուց երկարօրէն ձեզ, եւ դուք
Հաւանեցաք. Ես միայն աս կ'աւելցնեմ.
Գըժութիւններն, անարգանքներն՝ որ գրեթէ
Դուք մըրցելով ըրիք, կրեցիք իրարմէ,
Ու կարծիքներն բնդդիմամարտ, եւ ճամբուն
Կիսուն վիժած ու խափանուած գործերնիդ
Տեսնելով ես, դանդաղանքի ու վէճի
Ամէն պատճառ ուրիշ ծագման մը կու տամ.
Իշխանութեանն այն՝ որ է հարթ հաւասար
Տարակարծիք շատերու մէջ ու կըշիռ:
Ուր մէկ հոգի չէ հրամայողը՝ որով
Արդարութեամբ կըշոէ վարձքերն ու պատիժն,
Որով զործերն ու պաշտօնները բաժնէ,
Հոն վարչութիւնը դանդաշուն կ'ընթանայ.
Ե՞ն, մէկ մարմին եղէք մտերիմ անդամներդ,
Ընտրեցէք զլուխ մ', ուղղիչ եւ սանձ ամէնուն,
Տըւէք մէկու մ'իշխանութիւնն ու մականն,
Եւ արփային թող դէմքն ու շուքն ըզգենու»:

Լըոեց հոս ծերն: Արդ ո՞ր միւզք, ո՞ր կուրծք քեզի
Փակ են, Հոգի սուրբ եւ Եռանդն երկնային:
Մենակեացին խօսքերը դուն ըընչեցիր,
Ու դրոշմեցիր Ասպետներուն սըրտին մէջ.
Անկախութեան, ազատութեան ու պատուոյ
Դուն խեղդեցիր ցանկութիւններն ընդաբոյս.
Այնպէս որ զոյգ վեհագոյններն անոնցմէ
Գուլիէլմոս եւ կուէլֆ նախ առաջին
Անուանեցին կոփրետն իրենց զօրագլուխ:

Հաւանեցան միւսներն, ըսին. «Ինքը թող
վլրճիռ կըտրէ, ուրիշներուն հրամայէ,
Պարտեալներուն ուզածին պէս օրէնք դնէ,
Որու դէմ երբ եւ ուզէ խազմը տանի.
Իր երբեմնի 'նկերներն հնազանդ ակնարկին՝
Պաշտօնեաներն ըլլան արդ իր պետութեան» :

Հազիւ կընքուած՝ համբաւն անոր կը թըսչի,
Ու կը մեծնայ բերնէ բերան անցնելով:
Ան կ'երեւայ զօրաց. անոնց կը թըւի
Արժանի բարձր աստիճանին՝ զոր տըւին.
Եւ կ'ընդունի զինուորական գովութիւնն
Եւ ողջոյններն՝ հանդարտ դէմքով մ'եւ համեստ:
Եւ հըլութեան, սիրոյ խոնարհ ու սիրուն
Այն ցոյցերուն շընորհակալ ըլլալով,
Կը հրամայէ որ մեծ դաշտի մը մէջ վազն
Ամբողջ բանակն իրեն դաս դաս երեւայ:
Արեւը դէպ ի արեւելք կը դառնար՝
Պայծառ քան իր սովորականն ու լուսեղ,
Երբ նոր օրուան նըշոյլներուն հետ ելաւ
Դրօշներուն տակ ամէն մարտիկ զինավառ,
Եւ կըցածին չափ վայելուչ երեւցաւ
Կոփրետոսին՝ լայն դաշտին մէջ ըլրջելով:
Կեցած էր ան ու կը դիտէր, առջեւէն
Կ'անցնէին գունդ գունդ հետիներն՝ այրուձին:

Տարիներու՝ մոռացօնքի ոսոխ՝ միւք,
Մատակարար եւ պահապան իրերու,
Արդ թող օգնէ ինձ զօրութիւնդ՝ որ ըսեմ
Այն բանակին բոլոր պետերն ու գունդերն:

Հընչէ փայլի համբաւն անոնց հինաւուրց՝
 Տարիներէն այլ եւս լրուած ու սեւցած.
 Քու զանձերէդ առած լեզուս պըճնէ զայն,
 Որ ամէն դար լըսէ, ոչինչ զայն ջընջէ։
 Նախ Ֆրանսացիք երեւցան, էր պետն անոնց
 Սովորաբար Հուգոն՝ Եղբայրն արքային.
 Ընտրըւեցան Ֆըրանսայի կրդզիէն՝
 Չորս զետերու միջեւ չըքնաղ լայն երկիր։
 Երբոր մեռաւ Հուգոն՝ ազնիւ գումարտակն
 Հետեւեցաւ ոսկեշուշան իր դրօշին
 Կլոտարոսի ձեռքին տակ. վեհ զօրագլուխ,
 Որուն արիւն լոկ կը պակսի արքունի։
 Հազար մըն են ծանրակըշիռ զէնքերով,
 Ետեւնէն նոյնչափ ձիաւոր կը տրոփէ։
 Հըրահանգով, բնութեամբ, զէնքով ու տեսքով
 Առջիններուն բոլորովին համազոյգ.
 Կորմանտացի բոլոր, Ռոպերդ անոնց պետն՝
 Հայրենակից իշխան։ Յետոյ կը պարզեն
 Իրենց գումզերն ազգերու զոյգ Հովիւներ՝
 Գուլիէլմոս եւ Աղեմար. Երկուքն ալ
 Աստուածային պաշտօններու սպասաւոր՝
 Կորդակի տակ ճընշած երկայն մազերնին՝
 Արդ կը զբաղին զէնքերու զոռ վարժութեամբ։
 Օրանժ քաղքէն ու մօտերէն Գուլիէլմ
 Չորս հարիւր հատ մարտիկ ընտրեց. Բոնեոյէն
 Միւսն ալ նոյնչափ հոգի կըռուի կը բերէ,
 Զէնքերու մէջ ոչինչ պակաս կիրթ եւ վարժ։
 Եւ անոնցմէ վերջ ի հանդէս կը բերէ

Բաղդովին իր եւ իր եղբօր Բուլոններն .
Անոր յանձնեց հարազատն իր գումարտակն
Երբ վեհապետ կարգըւեցաւ պետերուն :
Անոնցմէ վերջը Շարդրի կոմսը կու զայ ,
Խորհրդատու քաջ եւ ձեռքով՝ աջողակ :
Հետն ունի չորս հարիւր հոգի . Բաղդովին
Եռապատիկ ձիաւորներ ասպազէն :

Անոնց մօտիկ կը բըռնէ դաշտը կուէլֆ ,
Իր վեհ բախտին միացուցած արժանիքն :
Խուալացի ծագմամբ՝ ասի կը թըւէ
Ստոյգ եւ երկայն կարգ մ՝ Էսդէցի պապերու .
Բայց պատուաստուած է կուէլֆեանց մեծ տան հետ
Գերմանական իշխանութեամբ, մականուամբ .
Կը հրամայէ կարինթիոյ եւ բոլոր
Գաւառներուն , զորը Հունոս եւ Խոտրոս
Գետերուն մօտն հին Շուենք՝ Հըռենք ունէին :
Մայրենի այս ժառանգութեան վըրայ ինք
Աւելցուց մեծ , փառապարզեւ երկիրներ .
Ասոնցմէ հետն առած կ'երթայ մարտիկներ ,
Որ իր ձեռքին տակ մահն յընչաց կը քերեն :
Վարժ են մեղմել տաք յարկերու մէջ ձըմեռն
Ու կոչունքներ սարքել զըւարթ հրաւէրով :
Մեկնեցան հինգ հազար . երրորդ մասն հազիւ
Հոս կը բերէ , պարսիկ սուրէն մազապուր :
Յետոյ կուզար սպիտակ, խարտեաշ գունդն երկրէն
Զոր կը պատեն գերմանիա, Ֆրանսա , ծովս
Եւ կ'ոռոգուի Հըռենոսէն եւ Մէօգէն
Ու զազաններ եւ արմըտիք կը բերէ .

Եւ իրենց հետ են կըզգեցիք, որ ահեղ
Ավկիանին դէմ կը կանգնեն՝ բարձրաբերձ
Ամբարտակներ, ովկիանին՝ որ ոչ լոկ
Վաճառք ու նաւ, այլ եւ ամբողջ քաղաքներ
Եւ աշխարհներ կը կըլլէ: Են միասին
Ամէնքը մէկ՝ հազար. բոլոր գունդին պետն
Աւրիշ Ռոպերդ մ'է: Աւելի բազմաթիւ
Է գումարտակն Անգլիական, զօրավար
Գուլիէլմոս, կըրտսեր եղբայր արքային:
Անգլիացիք աղեղնաւոր են. ունին
Բեւեռաբնակ մարդիկ՝ բոլոր ձաղկահեր,
Զորս աշխարհի վերջին հատուածն իոլանտա
Կը զըրկէ բարձր անտառներէն վայրենի:

Յետոյ Տանկրէդը կու զայ, մէկը չըկայ
(Հոփնալդոսէն զատ) ամբոխին մէջ ըստուար՝
Ոչ աւելի քաջամարտ, ոչ աւելի
Զըքնաղ՝ կերպով ու դէմքով, ոչ աւելի
Վըսեմական՝ հոգլով, սըրտով՝ անվեհներ:
Եթէ ունի բիծ մ'որ իր մեծ փառքին վրայ
Զըգէ ստուերած՝ իր շամբուշ սէրն է միայն.
Աէր՝ ծընած կարճ տեսութենէ, կըուուի մէջ,
Ար ցաւերով կը սնի եւ ոյժ կը ստանայ:
Կ'ըսեն թէ այն օրն՝ ուր Պարսից պարտութիւնն
Հըռչակաւոր գործեց գունդերը փըրանկ,
Երբ քաջայաղթ Տանկրէդը վերջ ի վերջոյ
Փախըստեաներն հալածելէ պարտասած՝
Փընտոեց հանգիստ ու զովացում՝ բոցակէզ
Իր շըրթներուն, տաժանաբեկ իր մարմնոյն,

Աղբիւր մը ջինչն որ շուրջն ունէր բազմոցներ
կանաչազարդ՝ շուրջ տեղ մը զինք հրաւիրեց։
Յանկարծակի հոն օրիորդ մ'երեւցաւ
Աչքին՝ բոլոր սպառագէն բաց ի գըլխէն։
Հեթանոս էր. եւ հոն եկած էր ինքն ալ
Զովանալու այն միեւնոյն պատճառով։
Դիտեց զանի, եւ հիացաւ գեղեցիկ
Դէմքին վըրայ, սիրեց զանի, տարփացաւ։
Զարմանալի՛ բան. Աէրն՝ հազիւ թէ ծընած՝
կը թոչի վաղ իսկ յաղթական՝ զինավառ։
Դրաւ նէ սաղուարտն, ու պիտի վրան յարձակէր՝
Եթէ ուրիշ մարդիկ վըրայ չըգային։
Սիգապանծ կինն իր պարտեալէն մեկնեցաւ,
Հարկէն միայն տեղիք տալու ստիպուելով։
Բայց գեղազէշ ու մըրցական իր պատկերն
Ան իր սըրտին մէջ պահեց վառ՝ կենդանի.
Եւ միտքն է միշտ նէրա կեցուածքն ու այն տեղն
Ուր զինք տեսաւ, կրակին լուցկի մըշտարծարծ։
Եւ սրամիտ մարդը կըրնար իր գէմքին վրայ
Կարդալ թէ ան կ'այրի, կը մխայ յուսահատ։
Անոր կուրծքէն ստէպ կը փըրթին հառաջներ,
Եւ թաղծալից աչքերը վար կը բըռնէ։
Ասպահապետ է ութ հարիւր հեծեալի,
Որ կամպանեոյ զըւարթ դաշտերն են թողեր,
Շըքեղ պերճանք բնութեան, եւ գիրգ եւ յուոթի
Բլուրներն՝ որոնց Տիւրենեան ծովս է կըդկաթ։
Յետոյ կու զան երկու հարիւր հոգիներ,
Յունաստանի ծընունդ, գրեթէ անզըրահ։

Կը կրեն կուածագ թուրեր կախուած քովընտի .
Ուսերնուն վրայ կ'հընչեն աղեղ եւ կապարճ .
Ունին նիհար նըժոյզներ՝ վարժ թըռչանքի .
Քիչ կ'ուտեն, չեն ճանչնար տաժանք ու խոնջէնք ,
Խոյանալու՝ եւ քաշուելու ժիր պատրաստ ,
Եւ կը կըռուին փախչելով ցիր ցան թափառ :
Գընդին Տատինն է պետ՝ ազգաւ Յոյն . միայն
Աս ընկերեց լատինական զէնքերուն .
Ո՞հ ամօթ , ո՞հ եղեռն . արդ , ո՞վ Յունաստան ,
Զէին քու մօտդ այն կըռիւներն ու մարտերն .
Եւ սակայն գրեթէ հանդէսի նըստար դուն ,
Ապասելով մեծ գործին ելքին հեղգօրէն :
Մի գանգատիր արդ , քու անարգ ստըրկութիւնդ
Արդարութիւն է այն , ոչ թընամանք :

Եւ ահա գունդ կու գայ կարգով հուսկ վերջին ,
Բայց առաջին պատուով , ուժով , արուեստով .
Ինքնակամ գունդն , անպարտելի դիւցազներ ,
Ասիոյ սեւ սարսափ , շանթեր Արէսի .
Արգոս լըռէ՛ Մինները թող , եւ Արթուր
Լըռէ այն իր թափառական Ասպետներն ,
Երազներով որոնք թուղթեր կը լեցնեն .
Զի վաղեմի յիշատակները բոլոր
Կը խաւարին ասոնց քով . ո՞ր զօրագլուխ
Արդեօք անոնց արժանաւոր պիտ' ըլլայ :
Պետն է Պուդոնը կոնսացի . եւ զի չէր
Դիւրին դատելն արութենէն , արիւնէն ,
Միւսներն անոր հնազանդեցան համաշունչ ,
Զի շատ բաներ գործեր էր , շատ ալ տեսեր :

Լուրջ եւ հասուն հասակին մէջ կը ցուցնէ
ձերմակ մազեր՝ առոյգ եւ թարմ կորովով.
Ունի վըրան արժանափառ ըսպիներ,
Հետքեր դրոշմուած փառապարզեւ վէրքերէ:

Առջիններէն է Եւստաքի. հոյակապ
Կը գործեն զինքն իր սեփական արդիւնքներն,
Եւ աւելի՛ իր հարազատը կոփրետ:
Կերնարդ՝ ծընունդ Նորուեկիոյ արքային՝
Կը պանծայ իր մականներով, պսակներով,
Տիտղոսներով: Կը դասէ զրոյցն հինաւուրց
Մեծամնծաց կարգը Ռուճճէր Պալնավիլն
Եւ ինկէրլան, եւ քաջութեամբ կը փայլին
Գենդոն, Ռամպալու եւ Կերարտները ջուխուակ:
Են գովելի նաեւ Ռւպալու եւ Ռոզմոնտ՝
Լինքաստրոյի մեծ դըքսութեան պայազատն:
Ցիշողութեանց աւարառուն անյազուրդ
Զընկըզմէ խորը քեզ, Տոսկեանդ Օպիզոյ,
Ոչ ալ գողնայ լոյս աշխարհէն եղբայրներն
Երեք Լոմպարտ՝ Աքիլ, Աֆորձա, Յալամեդ.
Կամ քաջարի Օդդոն որ սպարն աւարեց՝
Որուն վրայ մերկ մանուկն օձէն կ'ելլէ դուրս:
Ոչ կուասքոն, ոչ Ռիտոլֆն ետ կը թողում,
Ոչ հոյանուն կուիտոները կըրկին.
Արեւիշուշտ լըռութեամբ չեմ անցըներ
Ոչ Եպերարտն եւ ոչ նոյնպէս Կէրնիէն:
Ո՞ւր զիս թուելէն յոզնածս արդէն կը քաշէք՝
Գիլդիալ, Օդուարդ, ամուսիններ սիրազոյգ.
Ո՞վ մարտի մէջ իսկ անբաժներ իրարմէ,

Մահն անգամ՝ ձեզ պիտ՝ իրարմէ չըբաժնէ :
 Սիրոյ դպրոցն ի՞նչ արդեօք չի սորվեցներ .
 Քաջայանդուզն հոն մարտկուհի եղաւ նէ .
 Կ'երթայ միշտ կիալ սիրուն կողին . երկուքին
 Աւ կեանքը մէկ ճակատազրէ կը կախուի .
 Զ'իջներ հարուած որ միայն մէկը խոցէ ,
 Բայց անբաժան է ո եւ է վէրքի ցաւ .
 Ու կը հիւծի ստէալ մին երբ միւսը խոցուի ,
 Երբ աս արիւնն՝ ան իր հոգին կը հեղու :

Բայց պատանին Հռինալդ կ'անցնի կը գըլէ
 Հանդէս մըտնող բոլոր գունդերն ու պետերն .
 Արփայափառ ճակտին վըրայ կը փայլի
 Անուշ խրոխտանք մ' , ամէնքն իրեն կը նային :
 Կանխեց հասակն եւ յոյսն . հազիւ դեռ ծաղկին
 Կ'երեւային փթիթներն՝ ելան պըտուզներն :
 Եթէ տեսնես ըսպառազէն իր շանթելն՝
 Արէս կ'ըսես . Աէր՝ եթէ դէմքը բանայ :
 Ատիճէի ափին վրայ զայն Պերթոլտի
 Ծնաւ Սոփիա , չըքնազագեղ Սոփիա
 Բաջ Պերթոլտի . ու դեռ մանուկը չէին
 Կաթէն գրեթէ կըտրած երբոր Մաթիլտէն
 Ուզեց զանի , մեծցուց , իրեն սորվեցուց
 Արքայական արուեստներն . իր քովն էր միշտ ,
 Մինչեւ որ միտքն անտիական բուքնկեցաւ
 Արեւելքէն հընչող փողին տարփանկուլ :
 Դեռ տասնըհինգ տարու չըկար այն ատեն ,
 Փախաւ միայն , զնաց անծանօթ ճամբաներ ,
 Կըտրեց Լգեանն , Յունաց ափերը անցաւ ,

Հասաւ զըտաւ բանակն հեռու աշխարհներ։
Ազնըւական փախուստ, եւ շատ արժանի
Վեհ թոռներէն մին նըմանող զըտնելու։
Երեք տարի է մարտին մէջ է. մրազարդ
Ազուամազիկ մ'հազիւ ծնօտէն կ'ընձիւղի։

Չիաւորներն անցնելէ վերջ՝ ի հանդէս
Հետեւակները կու զան՝ զլուխն է Ուայմոնտ,
Պետ Տուլուզի. իր հետիները տըւին
Պիրենեաններն, ովկիանոսն ու կարոն.
Են չորս հազար, լաւ զինուած, լաւ հրահանգուած,
Զարքաշ բոլոր, վարժ՝ համբերող նեղութեանց.
Քաջ են իրենք, չէին կըրնար ունենալ
Պետ մ'աւելի քաջ, աւելի ուազմազէտ։

Բայց ըլլուեփան իր հետն ունի հինգ հազար
Ամպուազի, Պլէսսի, Թուրի ծընունդներ.
Փայլակնադէտ թէեւ բոլոր երկաթով,
Բայց կաշըմբուռն չեն, նեղի չեն ի զար:
Գեղածիծաղ եւ հեշտալի մեղկ երկիրն
Իրեն նըման բընակիչներ կ'արտազրէ.
Են առաջին բախումներուն մէջ սըրտոտ,
Բայց իրենց թափն իսկոյն կ'անցնի կը մարի։

Երրորդ Ալքաստ կու զայ՝ դէմքով սպառնալից
ինչպէս երբեմըն թէբէի մէջ կապան.
Ժողված է վեց հազար յանդուզն ու վայրազ
Հելուետացի՝ Ալպեաններուն զազաթէն.
Տուած են անոնք ակօս պատռող, բունծ փըշըն
Երկաթին նոր ձեւ ու պաշտօն ազնուազոյն,
Ու կարծես նուաստ հօտեր խնամող ձեռքերով

Թագաւորաց անվախ հրաւէր կը կարդան։
 Կը պարզը յետոյ գըրօշը վըսեմ
 Կեփայական բալլիքներով ու խոյրով։
 Բարի կամիլը եօթն հազար հետեւակ
 կը գումարէ՝ ծանր ու փայլուն զէնքերով,
 Գոհ զի երկինք ընտրեց զինք վեհ այն գործին,
 Ուր պապերուն պիտ' հին պատիւը նորէ,
 Կամ գէթ ցուցնէ՝ թէ հոռմական արութեան
 Կամ ոչինչ չի պակսիր, կամ լոկ հըրահանգ։
 Բայց գեղեցիկ կարգով գունդերը բոլոր
 Անցեր էին արդէն, վերջինն այս եղաւ։
 Զօրավարները կանչելով բանակին
 Կոփրետ անոնց իր միտքն այսպէս կը յայտնէ.
 «Վաղը հազիւ թէ արշալոյսը ծագի,
 Կ'ուզեմ որ չուէ բանակը ժիր եւ աշխոյժ,
 Եւ սըրբազան քաղքին դիմացն երեւայ՝
 Ըստ կարելոյն՝ անակընկալ, չըսպասուած։
 Պատրաստուեցէք ուրեմն յառաջ խաղալու
 Դէպ ի կըոիւ, դէպ յաղթութիւն մանաւանդ»։
 Իմաստնախոհ պետին խօսքերն անվեհեր
 Ամէն մէկուն խրախոյս, ոզի կը շընչեն.
 Բոլոր պատրաստ են կանուխկեկ չըւելու,
 Եւ անհամբեր արշալոյսին կը սպասեն.
 Բայց սակայն չէ անխէթ Կոփրետը խոհեմ,
 Թէպէտ եւ զայն իր սըրտին մէջ կը խեղդէ։
 Զի ստոյգ լուրեր էին ականջը հասեր,
 Թէ թագաւորն Եգիպտոսի ելեր է
 Արդէն ճամբայ դէպ ի Գազա, գեղեցիկ՝

Հըզօր ամբոց՝ բաւական դէմ կենալու,
Ճակատելու Ասորական գօրութեանց.
Եւ չի կը ընար հաւառալ որ ժանոտ գործերու
Միշտ վարժ այն մարդն արդ նստի հեղգ եւ անզործ.
Եւ անշուշտ՝ զայն դըժնէ ոսոխ գըտնելու՝
Կը խօսի իր աննենգ Հենրիկ դեսպանին.

«Կ'ուզեմ որ դուն թեթեւ նաւով մ' Յունաստան
Անցնիս, հասնէր պիտի հոն (այսպէս գըրեց
ինձ ան որ բնաւ երբեք սուս բան չ'իմացներ)
Անյաղթելի հոգւով բողբոշ մ'արքունի,
Որ կու զայ մեզ հետ մարտակից ըլլալու.
Եշխան Դանաց, ու կը բերէ զունդ մը ստուար
Երկիրներէ՝ որ բեւեռին տակ կ'իյնան:
Բայց մի՛ գուցէ խաբերայ կայսրը Յունաց
Սովորական իր դաւերովը զանի
Ետ դարձընէ, եւ կամ յանդուզն արշաւանքն
Ուրիշ մեզմէ հեռու կողմեր խոտորցնէ,
Հրեշտակ իմ, դու խորհըրդատու անկեղծիկ,
Իմ անունովը դարձուր զայն դէպ այն կողմն
Որ քեզ բարի կը թուի անոր եւ մեզի,
Եւ ըսէ շուտ զայ, ո եւ է դանդաղանք
Պատուաբեր չէ իրեն. դուն հետը մի՛ զար,
Այլ հոն կեցիր, թագաւորին քով Յունաց,
Եւ աշխատէ ձեռք բերել այն օգնութիւնն՝
Որ խոստացած է մեզի շատ անզամներ,
Եւ պարտական ալ է իբրեւ դաշնակից»:

Վըկայական եւ ողջունի գրերն առած
Դեսպանն հրաժեշտ տալով փութով կը մեկնի.

Եւ կը դադրի մըտածելէ կոփրետոս :

Հետեւեալ օրն արեգակին երբ առջեւ
կը բացուին լոյս արեւելքին վարդ դըռներն ,
Հընչիւնն յանկարծ թըմբուկներու , փողերու
կը փութացնէ չուի գունդերը բոլոր :
Որոտն այնքան անուշ չէ տաք օրերուն՝
Երբ անձրեւի յոյս կը բերէ աշխարհի ,
Ինչպէս հեշտին հընչեց ուզմիկ սըրտերուն
Մարտաքարոզ գործիքներուն խըրոխտ գոռն :
Արդէն ամէն ոք մեծ իղձէն դըրդըւած
Զէնուզարդով կը պատէ իր անդամներն ,
Եւ իսկ եւ իսկ միահամուռ զինազգեստ՝
Ամէն ոք իր պետերուն քով կը փութայ ,
Եւ համօրէն բանակը կազմ ու պատրաստ՝
Ծալ ծալ հովուն կը պարզէ մէն մի դըրօշ ,
Եւ գէպ երկինք կը թեւէ խաչն յաղթական
Կայսերական վառին վըրան վեհափառ :

Իսկ արեգակն որ երկնային դաշտերուն
Մէջ միշտ առաջ կ'երթայ ու վեր կը ճախրէ ,
Զըրահներուն , զէնքերուն վրայ զարնելով
Կը ցայտեցնէ փայլատակներ ու բոցեր
Թըրթուուն , շողջող՝ շըլացուցիչ աչքերու .
Կայծակներով օդը կրակուած է կարծես
Եւ ահագին հըրձըզութեամբ մը կ'եռայ .
Ցընցուած շրփուած երկաթին շաշն ու շառաչ
Խրոխտ ու խոխոզ խըրխինջներուն խառնըւած՝
Կը խուլցընեն դաշտերն իրենց խօշիւնով :

ԸՍպարապետը ցանկալով իր գունդերն

Ապահովել դարաններէն թըշնամւոյն,
 Թեթեւազէն ձիաւորներ կը ղըրկէ
 Որ լլրտեսեն, քըննեն երկրին շըրջակայքն.
 Առաջուընէ ռահզիրաններ էր ղըրկած
 Որ դիւրացնեն ճամբան, փոսերը լեցնեն,
 Հարթեն դերբուկն ու փակ անցքերը բանան:
 Ոչ համախումբ խառնիճաղանճն Հեթանոս,
 Ոչ խոր փոսով շըրջապատուած պարիսպներ,
 Ոչ մեծ հեղեղ, ոչ ժայռուտ լեռ, եւ ոչ թաւ
 Անտառ կըլնան անոնց ընթացքն արգիլել,
 Այսպէս երբեմըն գետերու թագաւորն
 Յորձանքներով փըքոցուռոյց՝ ամեհի՝
 Ափերն ի վար ահեղամուռնչ կը խուժէ,
 Եւ չըկայ բան որ յանդրզնի դէմ կենալ:
 Լոկ Տրիպոլսի արքայն գուցէ կարենար՝
 Որ ամրակուռ պարիսպներու մէջ ունի
 Զօրք, զանձ ու զէնք՝ փըրանկ գունդերն ուշացնել.
 Բայց սիրտ չըրաւ զանոնք կըռուի գըրգոնելու:
 Դեսպաններով, պարզեւներով ողոքեց
 Եւ իր երկիրն հիւրընկալեց հաճութեամբ.
 Ընդունեցաւ խաղաղութեան պայմաններն,
 Որ ուզածին պէս դրաւ կոփրեսն երկիւղած:
 Երկնաբերձիկ Աէիր լեռնէն՝ որ կ'իշխէ
 Ելքին կողմէն նըւիրական քաղքին վրայ,
 Հաւատացեալ ամբոխ մ'ըստուար դաշտ իջաւ,
 Խառնուրդ մ'ամէն սեռէ, ամէն հասակէ:
 Պարզեւաբեր քրիստոսանուէր յաղթողին՝
 Տեսքովն ու հետը խօսելով կը զմայլի,

Եւ անծանօթ զէնքերուն վրայ սքանչացած,
Կ'առաջնորդէ անոր սիրով եւ աննենգ։

Ան միշտ բանակն ուղիղ ճամբով կը տանի
Մոլնչող ծովուն կոհակներուն քովերէն,
Լաւ գիտնալով որ նաւատորմը մտերիմ
Այն մերձաւոր ափունքներէն կը քերէ.
Որուն շնորհիւ պիտի բանակը զեղու
Կարեւոր աղխն ու հանդերձանքն, եւ Յունաց
Ամէն կըզզի ցորենն անոր լոկ հընձէ,
Ու կթէ խաղող քարուտ Քիոսն ու Կրէտէն։
Կը հեծէ բարձըր նաւերուն ու թեթեւ
Շոճիներուն բեռան տակ ծովը դրացի,
Այնպէս որ ալ ապահով անցք մը չունին
Սարակինոսք Միջերկրական ծովուն մէջ։
Զի թող զանոնք՝ զոր Սուրբ Գէորգն ու Մարկոս
Են Վենետիկեան, Լիգուրեան Հրոց մէջ զինած,
Ղըրկեր են դեռ ուրիշ Ֆրանսա, Անգլիա
Եւ Հոլանտա եւ Աիկիլեան բարեբեր։

Բոլոր ասոնք՝ որ միացած են ամուր
Անքակտելի հանգոյցներով միակամ,
Էին բեռցած՝ հոգացած շատ ափերէ
Կարեւորները ցամաքի գունդերուն։
Որոնք թափուր թշնամիէ 'ւանարգել
Զերծ զըտնելով սահմաններուն զըլուխներն,
Երազասուր արշաւանքով կը փութան
Հոն ուր Գրիստոս կըրեց տագնապ մահուչափ։
Սակայն սուտին եւ իրաւին զրուցատարն՝
Համբաւն հասեր ու տարածեր է արդէն

Թէ միախումք յաջող բանակն երջանիկ
ձամբայ ելեր կը յառաջէ անխափան .
Կ'ըսէ գունդերը քանի՞ են եւ որո՞նք,
կորովս, անունն արիներուն եւ անոնց
Յաղթանակները կը պատմէ, կը սպառնայ
Ահեղ դէմքով գրաւիչներուն Սիոնի :

Զարին սպասելը չարագոյն է գուցէ
Քան ներկայ չարն. ամէն ականջ, ամէն միտք
Շըլմոր մըտիկ կ'ընէ զրոյցներն անըստոյց,
Եւ խառնաշփոթ շըշունջ մը ներսն ու դուրսէն
Բըռներ է վաղ տրխուր քաղաքն ու դաշտերն :
Իսկ ծեր արքան հանդէպ հասնող վըտանգին
Երկմիտ սըրտին մէջ կ'երկնէ ժանտ խորհուրդներ :
Է իր անունն Ալատին. նոր տէր եղած
Գահին՝ կ'ապրի տագնապներու մէջ անդուլ.
Անգութ ի բնէ, սակայն հասակը հասուն
Մեղմացուցած է իր բնութիւնը վայրագ :
Ան երբ լըսեց թէ միտք ունին Լատիններն
Իր քաղաքին վրայ յարձակում գործելու,
Հին երկիւղին նոր կասկածներ աւելցան .
Թէ՛ ոսոխէն կը վախէ, թէ՛ հպատակէն :

Զի միեւնոյն քաղքին մէջ խառըն կ'ապրին
Ալադաւան երկու տարբեր ժողովուրդ .
Փոքր ու տըկար մասն Յիսուսի կը հաւտայ ,
Իսկ մեծագոյնը Մահմէտի եւ հըօրն :
Երբոր սակայն Սիոնն առաւ Ալատին
Եւ իր աթոռը ջանաց հոն հաստատել,
Հեթանոսները թեթեւցուց տուրքերէ ,

Եւ եղկելի Քրիստոնէիցն աւելցուց :

Այս մըտածմամբ՝ զազանութիւնն ընդաբոյս՝
Որ սարիքէն թըմրեր, սառեր կը հիւծէր՝
Կը կընճանայ մոլեգնախանձ, կը փըրփրի
Աւելի քան երբեք արեան ծարաւով :

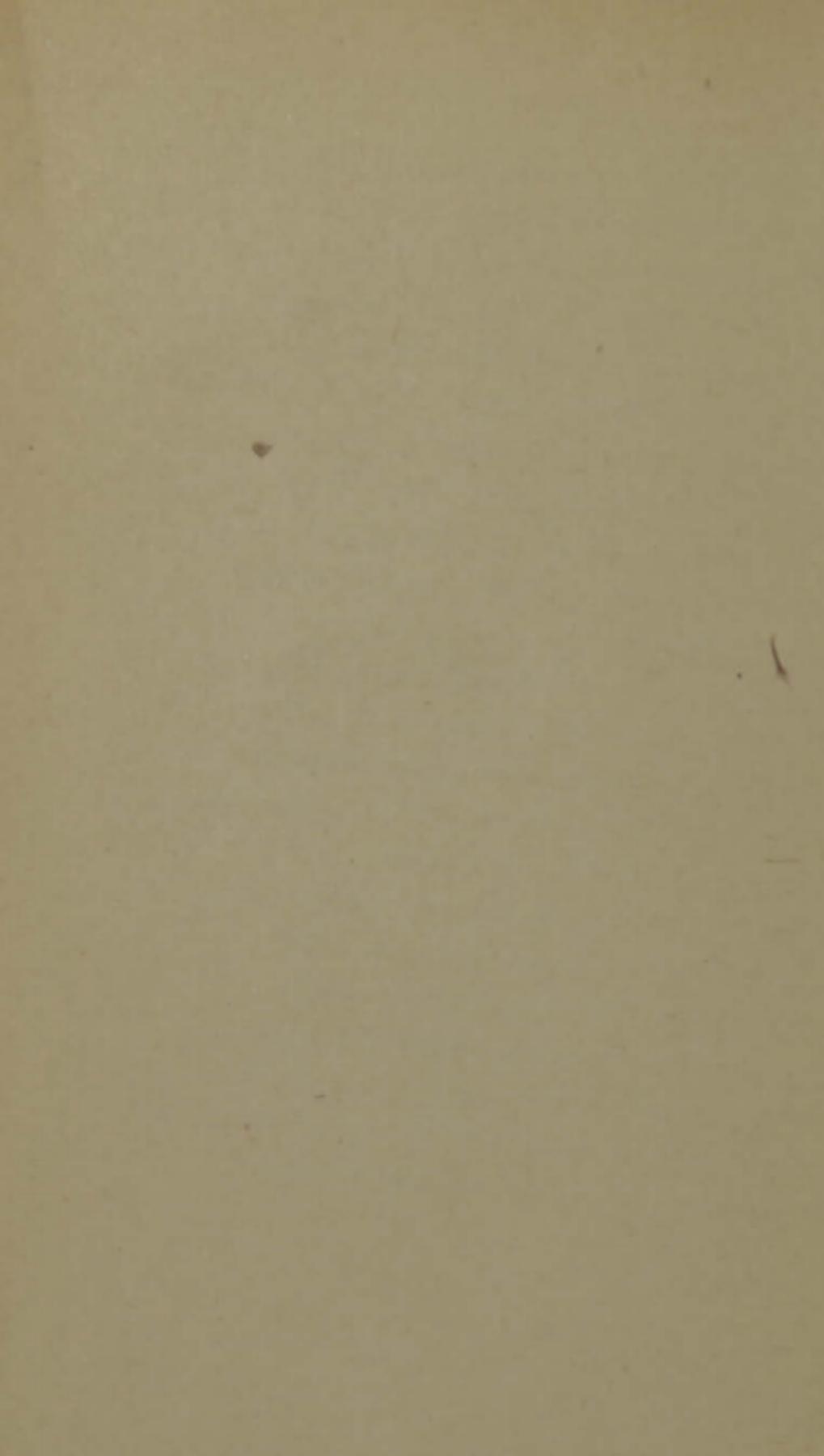
Այսպէս ամառ ատեն զազան կը դառնայ
Զըմեռուան մէջ հեզ երեւցող վիշապ օձն.
Այսպէս առիւծն ընդելացած՝ կը ստանձնէ
Բնածին մոլուցքն եթէ վնասէ մէկն իրեն :

«Ես անհաւատ ամբոխին մէջ կը տեսնեմ,
Կ'ըսէր, ըստոյգ նըշաններ նոր ցընծութեան,
Համաշխարհի վտանգին մէջ լոկ ինք է զուարթ,
Ամէնքն արցունք ունին, կարծես ինք ժըպիտ.
Եւ արդ զուցէ նենգեր, դաւեր կ'երկնէ ան,
Մըտածելով թէ ինչպէս զիս ըսպաննէ,
Կամ ինչպէս իմ թըշնամւոյս՝ իր համակդեն
Ժողովուրդին զազտուկ դըռները բանայ :

Բայց չըկըրնայ պիտի. պիտի կանխեմ ես
Ու ջընջեմ այս իրենց ծրագիրն ամպարիչւ,
Եւ լուծեմ իմ վըրէժըս լի բովանդակ.
Պիտի ջարդեմ զիրենք՝ տոշկեմ չարաչար,
Մօրն արգանդին մէջ պիտի տղան խողխողեմ,
Պիտի կրակի տամ տուներնին, տաճարնին,
Եւ պիտ' ասոնք խարոյկ ընեմ մեռելոց:
Եւ անոնց այն Գերեզմանին վըրայ նախ
Իրենց ուխտի նըւէրներուն ժամանակ
Պիտի սպաննեմ քահանայից երամակն» :

Ամպարիշտն այսպէս կը խօսի ինքնիրեն.

Ապակայն խուժդուժ մըտածման չի հետեւիր.
 Եւ թէեւ այն անմեղներուն կը ներէ,
 Բայց վատութեան արդիւնք է, ոչ թէ զութի:
 Երկիւղը զինք անզըթութեան կը մըղէ,
 Ուրիշ հըզօր կասկած մը զինք կը սանձէ.
 Շատ կը վախնայ փակել դըռներն հաշտութեան,
 Եւ թըշնամնոյն յաղթող գէնքերը գըրգուէլ.
 Կը մեղմէ իր մոլուցքը խօլ, մանաւանդ
 Թէ ուրիշ տեղ կը փընտոէ զայն թափելու.
 Կը տապալէ զիւղի շէնքերն հարթյատակ,
 Մշակուած վայրերը կը մատնէ բոցերու,
 Զի թողուր ոչ մէկ կողմ՝ անխոռ, անարատ,
 Որով գըտնէ փրանկն օթեւան կամ ուտեսու,
 Կը պըղտորէ աղբերակներն, առուակներն
 Ու ջինջ ջրերուն կը խառնէ թոյն մահաբեր:
 Անագորոյնը խոհեմ է, չի մոռնար
 Միանգամայն Երուսաղէմն ամրացնել:
 Երեք կողմէն շատ զօրաւոր էր արդէն,
 Անապահով մի միայն քիչ մ'հիւսիսէն:
 Բայց առաջին կասկածն հազիւ թէ առաւ,
 Ամրացուց բարձըր պատերով տըկար կողմն
 Եւ լեցուց հոն անհուն ամբոխ մը փութով
 Խուռըն վարձկան եւ հըպատակ զօրքերու:

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՐԳ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Խամեն կը ներկայանայ Աւատինի. Գրուազ Առփրունիայի. Կլորինդա կ'ամոցէ Աւատինը. Կ'արձակուին Առփրոնիա եւ Ուխնդոյ. Եզիսվտական դեսպաններ կը ներկայանան Առփրետութիւն:

ԵՐԱԿԱՆԱԼԵՄ ԱԳՈՏԵԱԼ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՐԳ

ՄՆՉ կը ոռուելու կը պատրաստուի բը ոնաւորն,
ԽՍԹԵՆ՝ միայն՝ օր մը իրեն կ'երեւայ.
ԽՍԹԵՆ՝ որ փակ մարմարներուն ներքեւէն
Կը րնայ մեռելն հանել, տալ շունչ եւ զգացում.
Եւ մինչեւ իսկ ձայնովն հըծծած երգերուն՝
Կ'ահաբեկէ իր պալատին մէջ Պղուտոնն,
Եւ իր դեւերը կը վարէ քրէիքուր
Պաշտօններու՝ իբրեւ ըստրուկ ծառաներ,
Եւ ուզածին պէս կ'արձակէ, կը կապէ:
Քրիստոնեայ էր, արդ կը պաշտէ Այուհամմէտն,
Այլ չի կը րնար նախկին ծէսերը թողուլ,
Կ'ոյն իսկ յաճախ սեղանազերծ ժըպըհութեամբ
Կը շըփոթէ երկու կրօնքներն, երկուքին
Աւ անհըմուտ: Արդ այրերէն՝ ուր հեռու
Խաժամուժէն՝ իր արուեստները զանխուլ
Ի գործ կը դնէ, հասարակաց վըտանգին
Հանդէպ կու գայ իր տիրոջ քով, ապիրաւ
Թագաւորին՝ խորհըրդատու չարագոյն:

«Տէր իմ, կ'ըսէ, փութով յառաջ կը խաղայ

ԴԱՍԱՑՈՑ

19

ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՄԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ
Գ Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն

ST. NERSES SHNORHALI
LIBRARY

ARMENIAN PRESS

Յաղթող բանակն ահարկու վրադ փըրթելու,
Բայց ընենք մենք ինչ որ ընել կ'իյնայ մեզ,
Կ'օգնէ երկինք, կ'օգնէ երկիր քաջերուն:
Թագաւորի, զօրավարի դուն պարտքերն
ի գործ դըրիր նախահոգակ արթնութեամբ:
Եթէ ամէնքն այդպէս ընեն պարտքերնին
Կ'ըլլայ երկիրս ոսոխներուդ գերեզման:
Գալով ինծի, ես աւասիկ մասնակից
Աըստանգներուդ, աշխատութեանցդ, եւ օգնող:
Եթէ հասակս ինչ խորհուրդ որ քեզ կրնայ ուալ,
ինչ որ արուեստը մոգական՝ բոլոր քեզ
Կը խոստանամ. պիտի ստիպեմ որ օգնեն
Քեզ՝ երկընքէն աքսորական հրեշտակներն.
Այլ թէ ուրկէ պիտի սկըսիմ դիւթութիւնս
Եւ թէ ինչպէս՝ ահա քեզի կը պատմեմ.

«Քրիստոնէից տաճարին մէջ՝ ստորերկրեայ
Նրածուկ խորան մը կայ. Հոն է դէմքն Անոր
Զոր այդ խուժանն Աստուածուհի կը կոչէ
Եւ մայր ծընած ու թաղուած իր Աստուծոյն:
Կայ պատկերին առջեւ կանթեղ մը միշտ վառ,
Յօդածածուկ է ան, եւ իր չորս բոլորն
Ուխտի անթիւ նուէրներ կախուած են կարգաւ,
Զոր սընապաշտ ջերմեռանգներ կը տանին:
Արդ այս իրենց պատկերն անկէ խըլելով
Կ'ուզէմ որ դուն տեղափոխես քու ձեռքովդ
Ու զետեղես զայն մըզկիթիդ մէջ. իսկ ես
Յետոյ այնչափ թովչութիւններ պիտ' ընեմ,
Որ ցորչափ ան պահուած մընայ հոն՝ ըլլայ

Այս դըոներուն ուզէ չուզէ պահապան։
 Եւ անառիկ պարիսպներուդ մէջ մընայ
 Գահդ ապահով միշտ՝ վեհ ու նոր գաղտնիքով»։
 Ըստ ու զինքը համոզեց. անհամբեր
 Վազեց արքայն դէպ ի տաճարն Աստուծոյ
 Եւ պուղելով քահանաները՝ կորզեց
 Նրւիրական պատկերն անկէ լըրբօրէն։
 Եւ տարաւ այն մեհեանին մէջ՝ ուր Երկինք
 Կը ցասնու ստէպ խօլ՝ ժանտաժուտ պաշտամամբ։
 Առւրբ պատկերին վրայ՝ սըրբապիղծ տեղւոյն մէջ
 Մոգն հայհոյեց յետոյ իր գարշ մըրմունջներն։
 Հազիւ նոր այգն Երկընքին վրայ Երեւաւ,
 Պարեկապանը զազրելի մեհեանին
 Իր դըրուած տեղը չըգըտաւ սուրբ պատկերն,
 Եւ ի զուր զայն ուրիշ տեղեր որոնեց։
 Անմիջապէս թագաւորին իմացուց
 Որ լըսելով դէպքը սաստիկ բարկացաւ։
 Հաւատացեալ մ'անշուշտ զողցած պիտ' ըլլայ,
 Մտածեց ինքնին, ու զայն իր քովը պահած։
 Հաւատացեալ ձեռք մը գողցաւ զայն զաղտուկ,
 Թէ ինք Երկինք՝ սըրտմըտելով որ պիղծ տեղն
 Իր տիրուհւոյն, բամբշան պատկերը ծածկէ՝
 Փայլատակեց իր զօրութիւնն հոս. համբաւն
 Երկբայական է տակաւին. հրաշքի՝ զործ
 Իր, թէ զրելու է մարդկային հընարքի.
 Բայց մարդկային զութն ու եռանդը թողլով՝
 Բարեսլաշտները զայն կու տան Երկընքին։
 Արքայն՝ դըմնէ հարցուփորձով խուզարկել

Կու տայ ամէն եկեղեցի, ամէն տուն,
 Գողօնն ու գողը ծածկողին՝ մեծ պատիժ,
 Եւ յայտնողին կը խոստանայ պարզեւներ.
 Մոգն ալ ամէն հնարքներն ի գործ կը դընէ
 իր արուեստին՝ որ ըստուգէ, բայց ի զուր.
 Երկինքն՝ իր գործն ըլլայ եւ կամ ուրիշին՝
 Անկէ ծածկեց՝ ի հեճուկս իր դիւթութեանց:
 Բայց տեսնելով անգութ արքայն որ չ'ելլեր
 Քրիստոնէից վրայ ձըգուած մեղքն երեւան,
 Դըժնէացաւ ատելութեամբ, բոընկեցաւ
 Տարապայման սըրտմըտութեամբ, մոլուցքով.
 Ամէն նկատում մոցած՝ կ'ուզէ ոխն առնել՝
 Ինչ ալ ըլլայ, զովացընել ոգին բորբ:
 «Անծանօթ գողն համայնաջունջ ջարդին մէջ
 Պէտք է սատկի, կ'ըսէ, չանցնի ոխը զուր.
 Թող կորսըլի անմեղն, արդարը, միայն
 Թէ յանցաւորը չազատի: Անմեղն ով.
 Յանցաւոր են ամէնքն ալ, մէկը չըկայ
 Բնաւ մէջերնին մեր անունին բարեկամ.
 Եթէ կայ մէկն այն նոր ոճրին անհաղորդ,
 Յանցանք մը հին կը բաւէ նոր պատիժին:
 Հա՞պ' օ՞ն, հա՞պ' օ՞ն, հաւատացեալք իմ, առէք
 Երկաթն ու բոցն, ըսպաննեցէք, այրեցէք»:
 Ամբոխին այսպէս կը խօսի. լուրն անոր
 Տարածուեցաւ Քրիստոնէից մէջ փութով.
 Ապշած մնացին, այնքան զանոնք սահմըռկեց
 Ա՛լ աչքերնուն առջեւ ցըցուած մահուան վախն,
 Եւ չըկայ մարդ որ սիրո ընէ կամ փորձէ

Փախչիլ, ինքզինքը չըբմեղել, պաշտպանել
Կամ աղաչել: Բայց վարանու՝ երկչու ազգն
Ուրկէ որ չէր յուսար՝ զըտաւ փըրկութիւն:

Անոնց մէջ կոյս մը կար հասուն կուսութեամբ,
Աըսեմախոհ, դըշխոյական զգացումով.

Չըքնաղազեղ, բայց իր գեղին փոյթ չ'ըներ,
Կամ թէ որչափ համեստութեան կը վայլէ.

Իր մէծագոյն արժանիքն է որմոց մէջ
Նեղ տան մ' իր մեծ արժանիքները ծածկել.

Եւ կը պահէ ինքզինք՝ մենիկ՝ անպանոյն՝
Տարփողներու գովեստներէն, աչքերէն:

Բայց հիացման, տեսնըւելու արժանի
Գեղն ինչ բան կայ որ կարենայ ծածկել միշտ.

Ատոր դուն ալ չես հաւանիր, Աէր. դու իսկ
Զայն պարմանւոյ մը կը յայտնես սիրակաթ:

Աէր, կոյր երբեմն, երբեմն Արզոս, կը քօղես
Աչքերըդ մերթ, մերթ կը բանաս կը շըրջես:
Բիւր թումբերու մէջէն տարիր դուն աչքերն՝
Էն պարկեշտիկ յարկերուն մէջ կուսական:

Սոփրոնիա՝ նէ, ան՝ Ալինդ կը կոչուի.
Երկուքն ալ մի. Եւ նոյն քաղքէն, հաւատքէն:

Որքան չըքնաղ է նէ՝ նոյնչափ համեստ ան.
Իղձը շատ, յոյսը քիչ, խընդիրքը՝ ոչինչ.

Չի գիտեր միտքն յայտնել, եւ կամ սիրո չ'ըներ,
Նէ չի տեսներ, չ'իմանար, կամ կը խոտէ.
Միացեր է հէքն այսպէս մինչեւ այն ատեն
Չըտեսնըւած, չըճանչցըւած կամ խոտուած:
Կը տարածուի գոյժը սակայն, թէ իրենց

Եղբայրներուն կը սպասէ ջարդ մ'անողորմ.
Այս բօթին՝ նէ համեստ, վեհանձըն նոյնչափ՝
կը մըւածէ միջոց զանոնք փըրկելու:
Մեծ մըւածումն արի ոգին կը մըղէ,
կը նահանջէ զայն կուսական պատկառանքն.
Արի ոգին կը յաղթէ հուսկ, ինք կ'առնէ
Պատկառանքի դերն եւ իրենն ալ՝ ասի:
Կոյսն ամբոխին մէջէ ելաւ միայնակ.
Իր զեղը ոչ ծածկեց եւ ոչ ալ պարզեց.
Ազքերն ամփոփ, քօղով գըլուխը պատած
Կ'երթար պարկեշու եւ վայելուչ քայլերով.
Զարդարուած է ըսես թէ ոչ՝ չես զիտեր,
Դէպին է ըրքնաղ դէմքն յօրիներ՝ թէ արուեստն.
Որչափ անփոյթ ինք իր զեղին՝ նոյնչափ զայն
կը զարդարեն բնութիւնը, սէրն ու երկինք:
Ամէնուն աչքն իր վրայ կ'անցնի՝ չի նայիր
Վեհապանծ կինն, ւարքային դէմը կ'ելլէ.
Զայն բարկացած տեսնելով եւ չ'ընկըրկիր,
Այլ խուժ դէմքին կը ժուժկալէ անվեհեր:

«Կու զամ, կ'ըսէ, Տէր, (եւ առ ժամս կ'աղաչեմ
Մեղմէ զայրութդ ու ժողովուրդը սանձէ),
կու զամ յայտնել քեզի, կու զամ ձեռքըդ տալ
Եղեռնագործն՝ որ քեզ այնքան զայրացուց»:

Պարկեշու ու պերճ սիգութենէն, խրոխու ւամբիծ
Գեղեցկութեան յանկարծածագ փայլակէն
Գրեթէ շփոթած արքան, գրեթէ նըւաճուած՝
Սանձեց ցատոյթն, անուշցուց դէմքը վայրազ:
Եթէ անոր սիրոն ու նէրա դէմքն ըլլար

Նուազ կարծր ու խիստ՝ կը զարնըւէր ան նէրա .
Բայց անհամբոյր գեղեցկութիւնը չ'ազգեր
Դըժափին սըրտին, եւ սիրոյ խայծն է քընքանքն :
Եթէ ոչ սէր, իզմն էր, հաճոյքն, հիացումն
Որ վայրենի սիրոը յուզեց, ամոքեց :

«Յոլոր պատմէ, կ'ըսէ, նէրու, ես հրաման
Կու ուամ որ քու ժողովուրդիդ չըդըպչին» :

Եւ նէ. «Առջեւդ կը զըտնըւի յանցաւորն .
Այս ձեռքին գործն է զողութիւնը՝ արքայ .
Պատկերը ես վերցուցի. զիս կը փընտռես,
Ահաւասիկ, պէտք է որ զիս պատժես դուն» :

Այսպէս սէգ զլուխն հասարակաց վըտանգին
Ուզեց նուիրել, իր վրայ կուտել ամէն վրէժ :
Ազնիւ սուս, Երբ ճըշմարիտն այդքան չըքնաղ
Է որ քենէ գերադասուիլ կարենայ :
Կը շըւարի կը մընայ դուժ բըռնաւորն,
Եւ ըստ իր հին սովորութեան չի բունկիր .
Կը հարցընէ յետոյ. «Կ'ուզեմ որ ինծի
Խորհըրդաւուդ ու գործակիցըդ յայտնես» :
— «Չուզեցի ոչ ոք փառակից ունենալ
Եւ ոչ փոքրիկ մասամբ՝ կ'ըսէ նէ անոր .
Գիտակից ես ինքըս միայն, ես միայն
Խորհըրդաւու եւ ես միայն կառարիչ» :

«Ուրեմըն քու վըրադ միայն՝ յարեց ան,
Պէտք է իջնէ իմ վրէժխընդիր բարկութիւնս» :
— Այո, կ'ըսէ նէ, պատիւն ինձ էր միայն,
Պատիժն ալ պէտք է մի միայն ինձ ըլլայ» :
Ու բըռնաւորը կը սկըսի տափնալ հոս .

Կը հարցընէ. «Պատկերը ուր պահեցիր» :

«Չըպահեցի, կ'ըսէ, անոր, այրեցի.

Գովելի գործ համարեցի զայն այրելն.

Այսպէս գոնէ այլ եւս պիտի շըպըղծուի

Անհաւատից թըշնամանող ձեռքերով:

Գողօնն ու գողը կը փընտոնս, ոէր արքայ,

Մէկը բընաւ պիտի չտեսնես, միւսն ահա:

Գողութիւն չէ թէեւ իմս, ոչ ալ գող եմ.

Զի անիրաւ խըլուածը խլել՝ արդար է» :

Աս լըսելով, կը մըունչէ բըռնաւորն

Ըսպառնալից, զայրութին սանձն արձակ է:

Ալ չըյուսան ներողութեան հանդիպիլ

Սիրու պարկեշտ, միտքը վեհ, դէմքը ազնիւ.

Եւ ի զուր Սէբը մոլուցքին դէմ դըժնէ

Նէրա չըքնաղ գեղը վահան կը կանգնէ:

Չերքակալուած է չըքնաղ կոյսն, եւ անգութ

Խուժդուժ արքայն կը հրամայէ զինքն այրել.

Շորթած են վաղ քօղն ու համեստ վերարկուն.

Գիրգ բազուկները կը սեղմճն բիրու կապեր:

Նէ կը լըոէ եւ իր մէջ կուրծքն իր հըզօր

Քըչիկ մ'յուլուած թէեւ՝ նըկուն չէ երբեք.

Եւ գեղանի դէմքը կ'առնէ զոյն մ'որ չէ

Տըժգունութիւն, այլ ըսպիտակ պաղպաջուն:

Մեծ դէպքն հազիւ տարածուած՝ հոն է խուժեր
Ամբոխն արդէն, Ոլինդոն ալ միասին.

Գործն՝ ըստոյգ, անձն էր անըստոյգ, որով ան

իր սիրուհւոյն վըրայ կ'երթար կասկածի:

Ու երբ տեսաւ ձերքակալուած գեղուհին

Ոչ թէ միայն յանցաւորի դիրքի մէջ
 Այլ արդէն իսկ գատապարտուած, երբ տեսաւ
 Պաշտօնեաները ժանու գործին ըզբաղած,
 Մըզեց պատոեց ամբոխն հապճեալ տազնապով:
 Աղաղակեց թագաւորին. «Առի չէ,
 Գողն ատի չէ, խելքին եկեր կը պարծի.
 Անփորձ կին մ'ի՞նչպէս միայնակ՝ այդպիսի
 Գործ մը կը ընար ի զլուխ հանել. այդքան մեծ
 Յանդրգնութիւն մըտքէն անգամ անցած չէ:
 Ի՞նչպէս խարեց պահապաններն, ի՞նչ հնարքով
 Յափըշտակեց Աստուածուհւոյն սուրբ պատկերն:
 Եթէ ինքն է պատմէ թող. ես գողցայ, տէր»:
 (Այնքան սիրեց, ոհ, չըսիրող սիրուհին):

Ետքն աւելցուց. «Ես հոն՝ ուրկէ կ'ընդունի
 Չեր վեհ մըզկիթը օդ ու լոյս, ելայ վեր
 Գիշեր ատեն, եւ նեղ ծակէ մ'անցայ ներս,
 Փորձելով շատ անմատչելի ճամբաներ:
 Պատիւն իմ է, կը պատկանի մահն ալ ինձ.
 Թող չըզողնայ անիկա իմ տանջանքներս.
 Այն շըզթաներն իմու են, այն բոցն ինձ համար
 Կը բորբոքի, կը պատրաստուի խարոյկն՝ ինձ»:

Սոփրոնիա աչքերը վեր վերցուցած
 Գորովանքով, գըթով անոր կը նայի.
 «Իմուն ինչ եկեր ես, հէք անմեղ, ի՞նչ խորհուրդ
 Կ'առաջնորդէ քեզ, ի՞նչ մոլուցք կը մըղէ.
 Ուրեմն առանց քեզի կարող չեմ միթէ
 Հանդուրժելու մարդու մը լոկ զայրութիւն:
 Ես ալ ունիմ կուրծք, որ մահուան մը կը ընայ

Բաւել մինակ, եւ իրեն չ'ուզեր ընկեր» :

Կը խօսի այսպէս տարփածուին. բայց անոր Զի կըրնար միտքը փոխել, ետ կեցընել:
Ո՞վ հրաշալի տեսարան՝ ուր կ'ոգորին
իրարու հետ Աէր եւ մեծանձն արութիւն.
Ուր յաղթողին մահն է դըրուած մըրցանակ,
Յաղթըւողին՝ կեանքը պատիժ սահմանուած :
Բայց անոնք որչափ ինքզինքնին կը բասրեն,
Նոյն այն չափով կը զայրանայ Ալատին :
Նըւաստութիւն կը համարի զայն իրեն,
Եւ անոնց մահն ու տանջանքներն անարգելն
Արհամարհանք մ'իր իսկ անձին. «Օ՞ն եւ օն,
Երկուքին ալ կը հաւատամ, կ'ըսէ, թող
Յաղթեն երկուքն ալ, առնեն դէպ մըրցանակն» :
Ու կ'ակնարկէ դահիճներուն՝ որք փութով
Երիտասարդը շըղթայի կը զարնեն .

Կը կապեն մի եւ նոյն ցիցին երկուքն ալ,
Դէմքը դէմքէ հեռու՝ կըռնակ կըռնակի :

Խարոյկն անոնց շուրջը պատրաստ էր արդէն,
Եւ կ'արծարծէր արդէն իսկ փուքսը բոցերն,
Երբ պատանին սըրտաճըմլիկ ողբերով
Ըսաւ նէրա՝ որ միացած է իր հետ .

«Այս է ուրեմն այն կապն որով յուսացի
Յօդել կապել իմ կեանքըս քու կեանքիդ հետ .
Այս է այն հուրն որ մեր սըրտերը պիտի
Բոցավառէր համազուզակ եռանդով :
Խոստացաւ Աէրն ուրիշ բոցեր ու կապեր,
Մեզ ուրիշներ կը պատրաստէ դըժխեմ բախտն .

Ո՞հ, անողորմն, որ մեզ պահեց տարանջառ՝
Եւ մնոնելու առեն հիմա կը զուգէ։
Քաղցր է ինձ զէթ՝ զի անսովոր այդ կերպով
Հարկ է մնոնիս՝ խարուկակից ըլլալ քեզ
Եթէ չեղայ անկողնակից. Ես քու վրադ
Կը ցաւիմ ոչ թէ իմ, զի քովդ կը մնոնիմ։
Ո՞հ երջանիկ մահ եւ անուշ տանջանքներ,
Եթէ հընար ըլլար ինծի կուրծք կուրծքի
Տըւած՝ հոգիս քու բերանիդ մէջ շընչել,
Եւ միեւնոյն առեն յետին հառաչներդ
Դուն ալ իմին բերանիս մէջ հեղուիր»։

Այսպէս կ'ըսէ լալով. Եւ նէ քաղցրութեամբ
Կըշտամբելով զինքն՝ այս խըրատը կու տայ.

«Բարեկամ, ժամըս վեհագոյն պատճառի
Համար ուրիշ մտածում եւ ողբ կը խընդրէ։
Է՞ր չես մեղքերդ մըտածեր, Է՞ր չես յիշեր
Աստուած ի՞նչ վարծք կը խոստանայ լաւերուն.
Կրէ ի՞ր անուամբ, պիտ՝ անուշնան տանջանքներն,
Ու զուարթ՝ վերին օթեւանին փափաքէ։
Երկինքը ոես շըքնաղ, նայէ արեւուն
Որ կարծես մեզ կը հրաւիրեն կը սփոփեն»։

Կը բարձրացնէ հոս ողբն ամբոխն անհաւատ.
Հաւատացեալը կ'արտասուէ ցած ձայնով։
Զըգիտեմ ի՞նչ տարօրինակ ու փափուկ
Բան մ'արքային կարծըր կուրծքէն մըտաւ ներս.
Ան կը զգայ զայն, կը բարկանայ. կակլղնալ
Չ'ուզեր, աչքերը դարձուցած՝ կը քաշուի։
Հասարակաց սուգին դու լոկ անհաղորդ,

Սովորոնիա, չես լար՝ լացուած ամէնքէն:

Այն վըտանգի պահուն մարտիկ մ'երեւցաւ
(Այդպէս կը թուէր) պատկառելի վեհ դէմքով.
Զէնքերն ու զգնուան օտարական՝ կը յայտնեն
թէ հեռաւոր աշխարհներէ կու զայ ան.

Սաղաւարտին գարզմանակ վազրը՝ բոլոր
Աչքերն իրեն կը քաշէ, նշան փառապանձ,
Զոր մարտի մէջ կը գործածէ Կլորինդա,
Եւ որով ինք կը ճանչցըւի անսըլսալ:

Նէ միտումներն ու զբաղումներն իգական
Բոլոր խոտեց իր Էն մատաղ հասակէն.

Չընաճեցաւ իր խըրոխու ձեռքը ծըռել
Արակնէի գործին՝ իլին, ասեղին.

Փախաւ փափուկ ըզգեստներէն ու փակուած
Գոց վայրերէն, զի դաշտերուն միջեւ ալ
Պարկեշտութիւնը կարելի է պահել.

Դէմքը զինեց պերճ սիգութեամբ, խիստ զիծեր
Խառնեց անոր, բայց հաճելի է դարձեալ.

Դեռ ճիզմ աղջիկ՝ տըղայական իր ձեռքով
Նըժոյզին սանձն ազատ թողուց ու քաշեց.

Ճօճեց սուր, տէգ, եւ կըրկէսին մէջ սերտեց
իր անդամներն ու զօրացուց արշաւով.

Ճետոյ քըրքրեց լեռն ու անտառն՝ հետքերուն
Ճետեւելով սէգ առիւծին եւ արջին.

Թուաւ դէպ ի մարտ. անտառներու, մարտի մէջ
Մարդոց զազան երեւցաւ, մարդ՝ զազանաց:

Արդ ասիկա կու զայ Պարսից աշխարհէն
Քրիստոնէից դէմ իր կըրցածն ընելու.

Նէ անդամներն անոնց ուրիշ անգամներ
Ափերուն վրայ ցաներ ցըրուեր է արդէն,
Կարմըրցուցեր ջուրերն անոնց արիւնով։
Հոն հասնելուն՝ առջի տեսած բանն եղաւ
Պատրաստութիւնն ու հանդերձանքը մահուան։
Փափաքելով նայիլ, գիտնալ ինչ յանցանք
Դատապարտեց զանոնք՝ առաջ քըշեց ձին։

Տեղի կու տայ ամբոխն, ու նէ կանգ առած
Զոյգ կապուածներն իրար մօտէն կը դիտէ.
Կը նայի՝ մին կը լըռէ, մին կը հեծէ,
Եւ որկար սեռն աւելի ոյժ ցոյց կու տայ.
Գութէն եւ ոչ ցաւէն դըրգուած մարդու պէս
Կու լայ Ոլինդ, ինք իր վըրայ չի ցաւիր.
Կը լըռէ միւսն աչքերն երկինք սեւեռուն,
Դեռ չըմեռած՝ կարծես երկրէս բաժնըւած։

Կլորինդայի սիրոն յուզուեցաւ, մեղքըցաւ
Երկուքին ալ, արցունք եկաւ աչքերէն։
Ցաւ չընողին վրան աւելի կը ցաւի,
Արցունքէն շատ լըռութենէն կը յուզուի։
Առանց շատկեկ դանդաղելու կը դառնայ
Կը հարցընէ իր քովս եղող ծեր մարդուն։

«Ըսէ, ովք են ատոնք, ինչ դէպք, ինչ յանցանք
Զիրենք այդպէս տանջանքներու կ'ենթարկէ»։

Այսպէս հարցուց եւ անորմէ ստանալով
Կարճ, եւ սակայն գոհացուցիչ պատասխան,
Ապշեցաւ մնաց, եւ նոյնհետայն հասկըցաւ
Որ երկուքն ալ անմեղ էին հաւասար.
Միւգը դըրաւ անոնց մահերն արգիլել,

Աղաչանքով ըլլայ, ըլլայ գէնքերով։
Կը վազէ շուտ բոցին, քաշել կու տայ ետ,
Եւ կը խօսի դահիճներուն այս կերպով։

«Ոչ ոք ձենէ այս դըժընդակ գործին մէջ
Ալ աւելի առաջ երթալ յանդըգնի,
Մինչեւ որ ես թագաւորին չըխօսիմ։

Վլստահ եղիք, ուշանալնուդ չի նեղուիր»։

Հնազանդեցան դահիճներն այն վեհաշուք՝
Արփայական դէմքէն յուզուած՝ պատկառած։
Յետոյ զընաց թագաւորին, եւ զըտաւ
Զինքը ճամբան, կու գար իրեն ընդ առաջ։

«Ես կլորինդան եմ, ըստ, դուն լըսած ես
Գուցէ անունս. եւ ես, տէր, հոս եմ եկած
Պաշտպանելու համար քեզի հետ մէկտեղ
Հասարակաց հաւատքն ու քու պետութիւնդ։
Ամէն գործի պատրաստ եմ ես, հրամայէ.
Մէծերէն չեմ վախեր, չեմ նուաստը խոտեր.
Ուզես զիս բաց բանակին մէջ, կամ թէ զոց
Պարիսպներուն մէջ գործածել չեմ մերժեր»։

Լըոեց. արփայն պատասխանեց. «Ո՞ր հեռու
Աշխարհն է այն Ասիայէն, արեւուն
կամ ճամբէն ուր հասած չըլլայ քու համբաւդ,
Ո՞վ փառահեղ կոյս, եւ քու փառքըդ թըռած։
Արդ միանայ եթէ քու սուրդ իմինիս,
Ամէն վախէ ապահով՝ զիս կը սփոփես.
Եթէ բանակ մը մեծ հասնէր ինձ թիկունք,
Չունենայի պիտ' աւելի անվրէպ յոյս։
Արդէն կոփրետն հոս հասնելու կ'ուշանայ

Պէտք եղածէն աւելի, արդ կը խընդրես
Որ գործածեմ քեզ, մի միայն դրժուարին
Ու վեհ գործերն են՝ ըստ իս՝ քեզ արժանի:
Մարտիկներուս վըրան ըզբեզ կը կարգեմ
Հրամանատար, ըլլայ հրամանը՝ օրէնք»:

Այսպէս կ'ըսէր. գովեստներուն համար նէ
Եընորհակալ եղաւ, ու եսքն աւելցուց.

«Փոխարէնին քան երախտիքը կանխելն
Ըստուգիւ նոր բան մը պիտի երեւայ.
Բայց բարութեանդ վըրայ վըստահ՝ կը խընդրեմ
Որ ապազայ ծառայութեանցըս փոխան
Ինծի շնորհես մահապարտներն այն երկու
իբր պարզեւ. բայց թէ յանցանքն որոշ չէ,
Շատ անողորմ է կըտրըւած դատաստանն.
Ես կը լըոեմ աս եւ յայտնի նըշաններն՝
Որ կը ցուցնեն անմեղութիւնն երկուքին:
Կ'ըսեմ լոկ. հոս հասարակաց կարծիք է
Որ Քրիստոնեայք ըլլան պատկերը գողցողն.
Ես համամիտ չեմ, եւ սակայն զօրաւոր
Պատճառ ունիմ տարակարծիք ըլլալու.
Գործը զոր քեզ մոզն համոզեց որ ընես
Մեր կըրօնքին դէմ անարզանք մ'է ժըպիրհ.
Մեհեաններուն մէջ մեր օրէն չէ մեզի
Կուռք ունենալ, եւս առաւել օտարինն:
Այդ սիրելի է ինծի զործը հրաշքին
Վերագրել նոյն իսկ Մահմէտին. ինքն ըրաւ
Զայն՝ ցուցնելու համար որ իր մեհեաններն
Օրինաւոր չէ պըզծել նոր կըրօնքով: »

իսմեն թող իր կախարդութեանց պարապի,
Որ զէնքի տեղ ունի կղարթներ, յուռութներ.
իսկ մենք ճօնենք երկաթը, մենք ասպետներս,
Այս է արուեստը մեր, այս մեր միակ յոյսն» :

Ըստ, լըոեց, եւ թագաւորը թէեւ
Երբ սըրտմըտած է դիւրաւ չի կակընար,
Ուզեց սակայն հաճոյք մ'ընել, փաստը զինք
Կը համոզէ, կը շարժէ վեհ աղաչողն:
Ըստ, «Ապրին թող եւ ազատ արձակուին,
Զի մերժըւիր բան այդպիսի՝ միջնորդի.
Արդարութիւն կամ թողութիւն. կ'արձակեմ
Թէ անմեղ են, թէ յանցաւոր՝ կը շնորհեմ» :

Արձակուեցան: Իրաւցընէ մեծապէս
Բարեբաստիկ եղաւ վիճակն Ոլինդի.
Յաջողեցաւ հուսկ սիրանուէր իր գործով
Բոցավառել սիրով վեհ կուրծքը նէրա.
Վառ խարոյկէն՝ առազաստ. արդ ամուսին
Է յանցաւորն, եւ սիրահարը՝ սիրուած.
Ուզեց մեռնիլ նէրա հետ, նէ չի մերժեր
Որ մահակից չեղողն իրեն՝ հետոն ապրի:

Բայց կասկածու արքայն վըտանգ համարեց
Այնպիսի քաջ ամոլ մը մօտն ունենալ.
Անոնք աքսոր ղըրկուեցան իր հրամանով
Պաղեստինի սահմաններէն հեռուներն:
Հետեւելով դարձեալ իր չար խորհուրդին,
Ան աքսորեց ուրիշներ, շատ մ'ալ բանսեց:
Ի՞նչպէս ոըրտում կը թողլըքեն մանկիկներն
Ու ծեր հայրերն՝ ւանկողիններն անուշակ:

Դա՛ռն անջատում, կը վըտարէ լոկ զանո՞նք
Որոնք մարմնով քաջ են, արի եւ խիզախ.
Ու կը պահէ ծերն ու մանուկն ու տըկար
Սեռն իր քով՝ իբր աւանդ, իբրեւ գրաւական:
Թափառեցան զացին շատերն, ուրիշներ
Բարկանալով ընդվըզեցան աներկիւղ
Ու միացան Փըրանկներուն ճիշդ այն օրն
Երբոր անոնք կը մըտնէին Եմմաւուս:

Քաղաք մըն է 'Մմաւուս, զոր կարճ ճանապարհ
Կ'անջըրպետէ արքունական Աաղեմէն.
Ուր մարդ հանդարա հանգիստ քայլով՝ մեկնելով
Առաւոտուն՝ ճաշու ժամուն կը հասնի:
Ո՞հ, որչափ քաղցր է Փրանկներուն այս անունն,
Ո՞հ, իղձն որչափ կը փութացնէ, կը մըղէ.
Բայց զի արդէն կէսօրն անցած է արփին,
Զարնել կու տայ Ապարապետն հոս վըրաններն:

Արդէն զարկած էին եւ շատ հեռու չէր
Ովկիանէն կենարար լոյսն արեւուն,
Երբոր բանակ եկան հասան երկու մեծ
Այլատարազ եւ այլազգեստ պարոններ:
Կը գուշակուի իրենց խաղաղ կերպերէն
Որ Կոփրետին կու զան իբրեւ բարեկամ.
Եզիպոտթի մեծ արքային դեսպաններն
Էին անոնք, եւ իրենց շուրջն ունէին
Զինակիրներ, մանկլաւիկներ բազմաթիւ:

Ալէտն է մին, մարդ սինլըքոր վատազգի,
Խաժամուժին տիղմէն, գեռէն ելած դուրս.
Պետութեան մեծ պաշտօններուն հասցուցին

Զինքն իր շընթող՝ ճռոոմ լեզուն շողոքորթ .
 Ճըկուն անուշ կերպեր , հանճար բազմազան ,
 Վարժ՝ կեղծելու , ճարպիկ ճարտար խաբելու .
 Զըրպարտութեանց մեծ դարբին՝ այնպէս կ'ընէ
 Որ սոգըտանքները գովեստներ կը թըւին :
 Միւսն է չէրքէզն Արկանու , օտար մէկն եկաւ
 Եզիպտոսի արքունական ապարանքն .
 Եւ պետութեան սատրապներէն մին եղաւ ,
 Եւ հասաւ պերճ զինուորական կարգերու .
 Սիրու անհամբեր եւ անողոք , ամենի ,
 Պատերազմի մէջ աննըւաճ եւ անխոնջ .
 Կ'արհամարհէ ամէն Աստուած , իրաւունք՝
 Օրէնք՝ բոլոր սուրին բերանը դըրած :

Ունկընդրութիւն խընդրեցին նախ , առնելով՝
 Մըտան՝ ելան առջեւը վեհ կոփրետին .
 Պարզ աթոռի վրայ՝ անպաճոյճ ըզգեստով՝
 Նըստած գըտան զօրավարաց միջեւ զայն .
 Բայց իսկական անսեթեւթ արժանիքն
 ինք իրեն շատ իսկ զարդարանք է փայլուն :
 Արկանու հազիւ նըշան ցուցուց յարգութեան ,
 Թէպէտեւ մեծ եւ անտարբեր մարդու պէս :
 Բայց Ալէս աջ ձեռքը կուրծքին վրայ դըրաւ ,
 Գլուխը ծըռեց , զամեց աչքերը գետին ։
 Եւ իր ազգին սովորութեան համեմատ
 Ըրաւ անոր ամէն տեսակ մեծարանք .
 Յետոյ սկըսաւ . կը հոսէին իր բերնէն
 Գետեր մեղրէն անուշ ճարտար խօսքերու .
 Եւ զի Փրանկներն էին արդէն իսկ ծանօթ

Ասորիքի լեզուին՝ ըստան հասկըցան :

«Ո՞վ դու միակ արժանաւոր հրամատարդ
Դիւցազներու նըշանաւոր այս խումբին,
Որ երբեմնի յաղթանակներն ու թագերն
Աւ քեզ եւ քու խորհուրդներուդ կը պարտի,
Անունդ անցած է Հերակլի արձաններն,
Ու կը հընչէ նաև մեր մէջ. պերճ լուրեր
Քու քաջութեանց վրայօք սրփուեր է համբաւն
Եզիպոսի ամէն կողմերն, եւ չըկայ
Ամբոխին մէջ եւ ոչ իսկ մէկն՝ որ անոնց
Մըտիկ չընէ՝ ինչպէս կ'ընէ հրաշքներու :
Բայց զանոնք լոկ հիացմամբ չէ լըսած տէրս,
Այլ բերկութեամբ միանգամայն. ախորժով
Կը պատմէ՝ ալ զանոնք երբեմն. ուրիշին
Նախանձ ու վախ ազդածդ՝ իրեն սէր կ'ազդէ :
Քու քաջութեանդ սիրող, սըրտանց կը բաղձայ
Հետքդ կապուիլ սիրով՝ թէ ոչ կըրօնքով :

«Մըղուած ուրեմն այդ գեղեցիկ պատճառէն
Ան քէնէ սէր, խաղաղութիւն կը խընդրէ.
Եւ մին միւսին միացընող յօդն ըլլայ
Թող արութիւնն՝ հաւատքն եթէ չի կըրնար :
Բայց լըսելով որ ձեռնարկած էիր դուն
Իր բարեկամլ վըտարել աթոռէն,
Ուզեց՝ անկէ ուրիշ շարիք չըծագած՝
Իր միւսքը մեր ձեռքով առջեւըդ պարզել :
Եւ իր միւսքն այս է՝ որ ուզես բաւ սեպել
Ինչ որ մինչեւ հիմա կըռուով շահեցար .
Զըշարչըրկես Հըրէաստանն, եւ ոչ ալ

Եր հովանոյն տակ գըտնըւող զաւառներն .
 Ան խօսք կու տայ ապահովել փոխարէն
 Դեռ երերկու իշխանութիւնդ . եւ եթէ
 Դուք երկուքնիդ միանաք , ոչ Պարսիկներն
 Եւ ոչ Թուրքերն յուսան գըտնել ինքզինքնին :
 «Քիչ ատենի մէջ մեծ գործեր ըրիր , տէր ,
 Զոր չի կըրնար մոոցնել երկար ժամանակ .
 Զախշախեցիր գումարտակներ , քաղաքներ
 Կործանեցիր , զըժուարութեանց յաղթեցիր ,
 Հորդեցիր նոր եւ անծանօթ ճամբաներ .
 Համբաւին շոխնդը շըլմորեց շուարեցուց
 Մօսն ու հեռուն եղող բոլոր զաւառներն ,
 Այս , կըրնաս վաստըկիլ նոր երկիրներ ,
 Բայց նոր փառքեր շահելու յոյս մ'ունենար :
 Փառքըդ գազաթն է հասած . ալ ասկէ վերջ
 Պէտք է խոյս տաս երկբայական կոխներէ .
 Զի թէ յաղթես՝ միայն երկիր կը շահիս ,
 Փառքիդ վըրայ ատով ոչինչ կ'աւելնայ .
 Բայց հակառակն երբ պատահի , պատիւդ ալ՝
 Տիրած , առած երկիրներդ ալ վրայ կու տաս :
 Յանդուգն ու խօլ խաղ է բախտի՝ դնել հանդէպ
 Անըստոյգին եւ քիչին՝ շատն եւ ըստոյգն :

«Գուցէ սաղբանքն անոր՝ որուն դիւր չի զար
 Որ ուրիշ մ'իր շահածն երկար ժամանակ
 Պահէ , եւ միշտ ամէն մարտի մէջ յաղթելդ ,
 Եւ այն բնածին իղձն որ կ'եռայ , եւ որ միշտ
 Մեծ սըրտերու մէջ աւելի եփ կ'ելլէ
 Աւնենալու ազգեր ծառայ՝ հարկատու ,

Գուցէ քեզի հաշտութենէ խորշիլ տան,
 Քան որչափ չի' խորշիր ուրիշ մը մարտէ:
 Պիտ' յորդորեն ըզքեզ առաջ տանելու
 Ճակատագրէն առջիդ բացուած լայն ճամբան.
 Զըղընելու այդ հոյակապ սուրը վար,
 Որուն կորովս է գրաւական յաղթութեան,
 Մինչեւ որ կրօնքը Մահմէտին տապալի
 Եւ Ասիան քեզմով դառնայ անապատ.
 Անուշ խօսքեր եւ երազներ անուշիկ,
 Որոնք յաճախ կ'առթեն ահեղ վընասներ:
 «Բայց ոխն եթէ ըըլլայ աչքիդ վարագոյր,
 Զըմըթընցնէ քու մէջըդ լոյսը բանին,
 Պիտի տեսնես՝ որ կըուուի ձեռք զարնելուդ՝
 Ունիս պատճառ վախնալու՝ ոչ յուսալու.
 Զի բախտն հոս վարը կը փոխուի շարունակ,
 Դըրկելով մերթ ձախորդ դէպքեր՝ մերթ յաջող.
 Եւ բարձրաբերձ անակընկալ թոիչներուն
 Սովորաբար մօտ են խորունկ անդունդներն:
 Ըսէ ինձ. դէմդ եթէ ելլէ Եգիպտոսն՝
 Հըզօր ոսկւով եւ խորհըրդով ու զէնքով.
 Եւ պատահի որ պատերազմը նորեն
 Պարսիկն ու թուրքը եւ որդին Գասսանի,
 Ի՞նչ թումբ պիտի կանզնես այդ մեծ հեղեղին.
 Կամ ուր զըտնես պիտի վտանգիդ ապաւէն.
 Արդեօք Յունաց ժանտ արքային վրայ է յոյսդ
 Որ միացած է հետըդ սուրբ դաշինքով:
 Եհէ, որու յայտնի չէ ուխտն յունական.
 Սորվէ դուն մէկ մատնութենէն միւս բոլորն,

Այլ մանաւանդ թէ հազարէն. զի լարեց
Քեզի հազար դարան նենգժու, ազահ ազգն :
Ուրեմըն ձեզ անցնելու թոյլ չըտըւողն
Արդ ձեզ համար կեանքը վտանգի պիտի դնէ .
Ան որ ճամբան՝ որ ամէնուն համար է՝
Զըլացաւ, արդ պիտ' իր արի՞ւնը ձօնէ :

«Բայց դուն գուցէ զըրեր ես յոյսըդ բոլոր
Այս գունդերուն վըրայ որ քեզ կը պատեն :
Անոնց՝ որոնց մէկիկ մէկիկ յաղթեցիր՝
Միացած ալ դիւրաւ յաղթել կը կարծես .
Մնաց որ՝ ինչպէս դուն ալ գիտես՝ պատերազմն,
Հիւանդութիւնը անօսրած են գունդերդ .

Եւ դարձեալ՝ քեզ թըշնամի՛ մ'ալ կ'աւելնայ՝
Եզիպտացին՝ պարսկին, թուրքին խառնըւած :

«Արդ համարիս ալ որ երկաթն ուրիշին
Ամենեւին չըկարենայ քեզ յաղթել,
Արդպէս ըլլայ. եւ Երկընքի հըրամանն
Ըլլայ այնպէս՝ ինչպէս որ դուն կը բաղձաս .
Պիտի քաղցէն յաղթըւիս. այս չարիքին
Դէմ ի՞նչ պատուար, ի՞նչ ապաւէն կը կանգնես :
Ճօնէ նիզակդ ասոր դէմ, սուրըդ սեղմէ,
Ու դուն դարձեալ յաղթանակներ երազէ :
Բնակիչներուն նախահոգակ ձեռքն արդէն
Բոլոր դաշտերն այրեր սըրբեր է չորս դին,
Եւ բերքն յանձներ է՝ զալէդ շատ օր առաջ՝
Պարիսպներուն եւ բարձրաբերձ բուրգերուն .
Դու որ յանդուզն ելար եկար մինչեւ հոս՝
Ինչով պիտի կերակրես ձին ու հետին :

Ըսես պիտի . Տորմիղն անոր կը հոգայ .
 Ուրեմբն քու կեանքդ հովերէ՞ն կը կախուի :
 Կը հրամայէ՞ գուցէ քու բախտդ հովերուն ,
 Եւ ուզածին պէս կ'արձակէ , կը կապէ՞ :
 Ծովն որ խուլ է աղաչանքի , ողբերու ,
 Զայնիդ ի լուր կը զիջանի՞ քու կամքիդ :
 Կամ ով ըսաւ թէ մենք պիտի չըկըրնանք
 Պարսիկներուն ու Թուրքերուն հետ մէկտեղ
 Անանկ հըզօր նաւառորմիդ մը խըմբել ,
 Որ կարենայ դիմադրել այդ նաւերուդ :

«Կը կարօտիս դուն , տէր , կրկին յաղթութեանց ,
 Եթէ պատուով կ'ուզես ելլել ձեռնարկէդ .
 Միակ կորուսոն իսկ կարող է մէծ ամօթ
 Պատճառել քեզ , եւ մեծագոյն ալ վընաս :
 Եթէ տորմիղը մեր քուկինդ ջախջախէ ,
 Բոլոր բանակդ հոս անօթի կը մեռնի .
 Իսկ եթէ դուն կորսընցընես , ի՞նչ բանի
 կու գայ յաղթող ելլելը քու նաւերուդ :

«Արդ ասկէ վերջն ալ եթէ դուն մերժես դեռ
 Առաջարկներն Եզիպտոսի արքային ,
 (Ներէ որ ճիշդն ըսեմ) լաւ չի պատշաճիր
 Այս քու խորհուրդըդ քու ուրիշ լաւութեանցդ :
 Եցիւ փոխուէր միտքդ եթէ կողմն է մարտի
 Եւ հետեւէր հակառակին , ւԱսիան
 Ա՛լ ասկէ վերջ կըոփիներէ շունչ առնէր ,
 Վայելէիր դուն ալ պըտուղն յաղթութեանցդ :
 «Չեզ եւըս իր տագնապներուն , վըտանգին ,
 Եւ փառքերուն բաժանակից ընկերներ ,

Չեզ ալ բախտին ժըպիտն այնքան չըխաբէ
Որ խիզախէք նոր գուզարներ գըրգոելու:
Այլ դուք նըման նաւազարին՝ որ նաւերն
Ազատելով ծովուն դըրժող դաւերէն՝
Անձկակարօտ նաւահանգիստն է բերեր,
Առագաստներն ամփոփելու էք դուք ալ,
Ու ձեզ նորէն անգութ ծովուն չըյանձնել»:

Լըսեց Ալէտ հոս. լըսելով իր խօսքերն՝
Հանեցին խուլ շըշընջիւն մ'այն դիւցազներն.
Յայտնի եղաւ արհամարհուտ կերպերնէն
Թէ առաջարկն որչափ իրենց ծանր եկաւ:
Կոփրետ դարձուց աչքերն երեք չորս անգամ
Ասդին անդին՝ իրեններուն նայելու.
Եւ պատասխան ըսպասողին դառնալով
Ցետոյ, անոր խօսեցաւ այս օրինակ.

«Պատգամաբե՛ր, մեզ քաղցրութեամբ կարդացիր
Մերթ հըրաւէր քաղաքավար, մերթ խըրոխուտ:
Քու թագաւորդ եթէ վըրաս սէր ունի,
Քաջութիւնները մեր եթէ կը գովէ,
Ան իր շնորհն է, եւ սէրն հաճոյ է ինծի:
Խոկ այն մասին՝ ուր դուն մեզի պատերազմ
Կը քարոզես հեթանոսաց միութեամբ,
Պատասխանեմ պիտի՝ սովոր եմ ինչպէս՝
Յայտնելով միւգս համարձակ՝ պարզ խօսքերով:

«Գիւցիր որ մենք շատ բան կրեցինք մինչեւ
Գիշեր, ցորեկ, ցամաքի վրայ եւ ծովու. [ցարդ
Միայն՝ որպէս զի մեզ բանանք անցք մ'ազատ
Դէպ ի այն սուրբ ու պաշտելի պարիսպներն.

Եւ Աստուծոյ առջեւ շահինք շնորհ, արդիւնք,
 Խլելով զանոնք ըստըրկութեան բիրո լուծէն.
 Եւ այդպիսի վեհ վախճանի համար մենք
 Երկրաւոր փառք, կեանք, թագ սիրով կ'ընդուռ-
 Ոչ փառասէր տենչ, ոչ ծարաւ ինչքերու նենք:
 Եղան մեզ այս գործին մըտրակ ուառաջնորդ.
 Երկնաւոր Հայրը քանցէ՛ մեր կուրծքերէն
 Ժանտախտդ՝ եթէ մէկու մը մէջ կ'որջանայ.
 Եւ թոյլ չըտայ որ զայն ցօղէ, վարակէ
 Անուշ թոյնովն որ կը սպաննէ հեշտառիթ.
 Այլ իր աջն այն՝ որ մեղմով թափ անցնելով
 Կը կակըցնէ կ'ամոքէ կարծըր սըրտերն,
 Ան մեզ շարժեց, ան մեզ եղաւ առաջնորդ,
 Զարդեց ամէն վըտանգ, ամէն խոչ, արգելք.
 Ան կ'ընէ հարթ լեռները, գետը ցամաք,
 Կը խըլէ տապն ամրան, սառոյցը ձըմրան.
 Կը խաղաղէ ծովուն մըրրկու ալիքներն,
 Հովերուն կապը կը սեղմէ, կ'արծակէ,
 Կը բանայ բարձըր պարիսպներն ու կ'այրէ.
 Զինուած գունդերը կը սպաննէ ցիրուցան.
 Եռանդն անկէ կը ծընանի, անկէ յոյսն,
 Եւ ոչ թէ մեր խոնջ, զազփաղփուն ուժերէն,
 Ոչ տորմիղէն, Յունաստանի ոչ բոլոր
 Զօրքերէն, ոչ ալ զէնքերէն Փրանկներուն:
 Միայն թէ ինք չըթողլըք մեզ երբեք,
 Ուրիշ ինչ ալ պակսի շատ փոյթ չենք ըներ:
 Թէ ան ինչպէս կը պաշտպանէ կը զարնէ՝
 Գիտցողն՝ ուրիշ թիկունք չ'ուզեր վտանգի մէջ:

Բայց երբ ան իր օգնութենէն զըրկէ մեզ
Մեր յանցանքով, դատաստանով կամ գաղտնի,
Մեր մէջէն ով պիտի չուզէ թաղուիլ հոն
Ուր թաղուեցան անդամներն իր Աստուծոյն.
Պիտի մեռնինք մենք աննախանձ ողջերուն.
Պիտի մեռնինք, բայց վըրէժնիս խընդրելով.
Պիտ' Ասիան չըծիծաղի մեր բախտին,
Ոչ ալ մեր մահը մենք պիտի արտասուենք:

«Մի կարծեր թէ հաշտութենէ կը փախչինք,
ինչպէս ահեղ եւ մահառիթ կոփւներէ.
Զի արքայիդ սէրը հաճոյ է մեզի,
Եւ չենք խորշիր դաշնակցելէ իրեն հետ.
Բայց Հրէաստանն իր ձեռքին տակն է՝ թէ ոչ
Գիտես դուն, արդ ուրիշին հոգն իրեն ինչ.
Թող չարգիլէ ուրեմըն մեզ՝ ուրիշին
Երկիրներուն տիրանալու, եւ ինք թող
Հանգիստ ու զուարթ իրեններուն հոգ տանի»:

Կոփրետ այսպէս պատասխանեց. պատասխանն
Արկանտի սիրուը խոցեց սուր խայթոցով.
Զոր չըծածկեց, այլ բարկացայտ իր դէմքովն
Առջեւն անցաւ Սպարապետին եւ ըսաւ.

«Խաղաղութիւն չուզողը մարտ կ'ունենայ.
Պատերազմի սով եղած չէ բնաւ երբեք.
Եթէ առջի ըսածնութ չես հաւանիր,
Ըսել է դուն խաղաղութիւն չես ուզեր»:

Ապա լոդկին քըրանցքը ձեռքը առած՝
Ծալլեց շինեց զոգ մը, եւ զայն ցըցելով,
Դեռ աւելի խոթուանօք եւ ժըպիրհ

Ըսկրսաւ այս խօսքերն ըսել ան նորէն.

«Ո՞վ անարգիչդ էն կեղակարծ իրերուն,

Խաղաղութիւն եւ մարտ են այս գոգին մէջ.

Արդ դուն ընտրէ եւ որոշէ անյապաղ,

Եւ առ շուտով անոնցմէ որն որ կ'ուզես»:

Զեւն ու խօսուածքը լըրբենի դըրդեցին

Ամէնքը մա՛րտ մըուընչելու միաշունչ,

Զըսպասելով որ մեծոգի պետն իրենց

Կոփրետոսն ինքը տար անոր պատասխան:

Գոզը պարզեց ժանտն ու լոդիկը ցընցեց,

«Զեզ մահահոս մարտի հրաւէր կը կարդամ»,

Պոռաց՝ դէմքով մ'այնքան վայրագ ւամպարիշտ,

Որ Յանոսի կարծես բացաւ փակ տաճարն,

Եւ կարծես գոզը բանալով դուրս կորզեց

Անկէ մոլուցքը խօլ եւ հեռն անըզզամ.

Եւ իր աչուին ահեղ կարծես թէ վառէր

Մեզերայի ու Ալեկովի մեծ ջահով:

Գուցէ այսպէս էր այն հըսկան՝ որ կանգնեց

Երկընքի դէմ մոլորութեան բարձըր բուրզն,

Եւ այնպիսի դիրքով տեսաւ զայն Բաբել՝

Կոկոզավիզ ըսպառնալով աստղերուն:

Աւելցուց այն ատեն կոփրետ. «Լուր տարէք

Զեր արքային որ զայ փութով. պատերազմն

Որ կը սպառնաք՝ կ'ընդունինք մենք. եթէ ինք

Զի զար՝ թող մեզ իր Նիլին մէջ ըսպասէ»:

Յետոյ ճամբու դըրաւ զանոնք քաղցրութեամբ

Եւ մեծարեց մհծապայծառ նուէրներով:

Տըւաւ սաղուարտ մ'ամենաճոխ՝ Ակտի,

Զոր ուրիշ շատ աւարներու հետ մէկտեղ
Նիկիայէն ապոեց, եւ սուր մ'Արկանտի.
Ճարտարաբութամբ՝ հըմուտ դարբինն յօրինեց
Կոթն ու կըոռւանն ականակուու, ոսկէզօծ.
Եւ այնպիսի վարպետութեամբ, որ սուր նիւթն
Այն բանուածքին քով կորսընցուց իր արժէքն:

Յետ մանրամասըն զըննելու պարգեւին
Հարըստութիւնը, ջըրդեղումն ու զարդերն,
Ան կոփրետին ըսաւ. «Պիտի տեսնես չուտ
Թէ ես պարգեւդ ի՞նչպէս պիտի գործածեմ»:

Յետոյ հրաժեշտ առած անկէ, ընկերոջն
Ըսաւ. «Ալ մենք կըրնանք մեկնիլ ու երթալ,
Երուսաղէմ՝ ես, դուն ալ դէպ Եգիպտոս.
Դուն նոր լոյսով, ես գիշերին ցոլքերով:
Ներկայութիւնս եւ կամ թէ իմ նամակներս
Հարկաւոր չեն կըրնար ըլլալ գացած տեղդ:
Դուն պատասխանը տար. ասկէ՝ ուր զէնքերն
Արդ կը շաչեն՝ ես չեմ ուզեր հեռանալ»:

Պատգամաբերն այսպէս դարձած թըշնամի,
Հապճեպ ըշտապը զահավէժ թէ խոհուն,
Դէմ է դէմ չէ արդեօք ազգաց իրաւանց
Եւ հինաւուրց սովորութեան, ոչ հոգն է,
Ոչ կը մտածէ, եւ պատասխան չըստացած՝
Շեշտ՝ անհամբեր՝ մտերիմ լուութեամբ աստղերուն
Կը դիմէ դէպ ի բարձրաբերձ պարիսպներն.
Ոչինչ պակաս իր ընկերոջ սըրտին ալ՝
Դանդաղութիւնը տաղտկալի է արդէն:

Գիշեր էր. խոր անդորրութեան մէջ էին

Զըրերն, հովերն, աշխարհը մունջ կը թըւէր.
Խոնջ երէներն, որ կը բնակին ծըփուն ծովլս,
Եւ կամ խորքերն ականակիտ լիճերուն,
Եւ որջերուն ու փարախին մէջ պառկողն,
Եւ երփներանգ թըռչունն՝ իրենց խոր քունով՝
Գաղտնաձածուկ սոսկումներու լոռւթեան տակ
Կը հանգչէին, կը մոռնային խոնջէնքնին:

Բայց ոչ բանակն հաւատացեալ, ոչ փրանկ պետն
Ինքզինքնին չեն տար հանգըստեան կամ քունի.
Այլ կը սպասեն խանդաղակաթ՝ կաթոգին,
Ցանկալի, զուարթ առաւօտուն ծագելուն,
Որ ցուցընէ իրենց ճամբայ՝ ու տանի
Դէպ ի Ալոն՝ վախճանը մեծ արշաւին.
Կը նային մերթ ընդ մերթ արդեօք կը ցաթէ՛
Նըշոյլ մը, կամ թէ կը պարզի՛ թուխ գիշերն:

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ԵՐԵՐԵԴ ԵՐԳ

Ն Ա. Խ Ա. Դ Ր Ո Ւ Ի Թ Ի Խ Կ Յ

Քրիստոնէից բանակը Երուսաղէմ կը հասնի. Ալորինա-
դա Քրիստոնեաները կը ջախջախէ. Տանկրէտ անոնց օգ-
նութեան կը հասնի. Երմինիա կը ցուցնէ Աւատինի խա-
չակրաց բանակին զԼխաւորները. Յուղարկաւորութիւն
Դուղոնի. Կոփքետ Երուսաղէմի վրայ յարձակելու կը
պատրաստուի :

ԵՐԱԿԱՆԱԿԱՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ԵՐԵՈՐԴ ԵՐԳ

ՅԱՌԱՋԸՆԹԱՑ սիւքն արթընցեր էր արդէն
Աւետելու թէ արշալոյսը կու գայ.
Ան մինչ ինքզինք կը զարդարէ, կը պըճնէ
Դրախտէն քաղուած վարդերով գլուխն իր ոսկի,
Բանակն արդէն իսկ գուպարի կազմ պատրաստ,
Ամբոխազդորդ կանչիւններով կ'որուայ
Շեփորաները կանխելով, որք վերջէն
Հընչեցին գուարթ եւ հեշտալուր ձայններով:

Զօրագըլուխն իմաստուն քաղցըր սանձով
Կ'ուղղէ իղձերն անոնց առանց բըռնութեան.
Զի աւելի հեշտ էր ընթացքը փոխել
Քարիբդէսի մօտ յորձնեռանդն ալիքին,
Եւ կամ զըսպել Բորէասն երբ կը ծեծէ
Ապեննինեանց ողն ու նաւեր կ'ընկըդմէ:
Չուի հրաման կու տայ, արշաւ փութադոյթ
Երազանեպ՝ բայց եւ կարգով կանոնով:

Ամէնուն սիրութ թեւ ունի, թեւ ուռերն,
Եւ իրազէտ իսկ չէ իր սուր ընթացքին.
Բայց երբ արփին իր ճանանչները կիզիչ
Շեշտելով չոր դաշտերուն վրայ՝ կ'ելլէ վեր,

Երուսաղէմն ահաւասիկ կ'երեւայ,
 Ահաւասիկ զայն կը ցուցնեն իրարու,
 Ահաւասիկ միաբարբառ բիւր ձայներ
 Երուսաղէմը կ'ողջունեն միաշունչ:
 Նաւազներու այսպէս յանգուզըն երամն
 Ելած օտար՝ նոր ափերու ի խընդիր,
 Եւ անծանօթ բեւեռի տակ, վտանգաւոր
 Ծովերու մէջ ծեծուած դրուժան հովերէն
 Եւ խաբեքայ կոհակներէն, անձկալի
 Ցամաքն երբ հուսկ իր աչքերուն երեւայ՝
 Զայն կ'ողջունէ զըւարթ գոչմամբ հեռուէն,
 Կը ցուցնէ զայն մէկը միւսին, մոռնալով
 Կըտրած ճամբուն նեղութիւններն ու ձանձրոյթն:
 Անհուն խինդին՝ զոր այն տեսիլը նախկին
 Շընչեց անոնց սըրտերուն մէջ քաղցրութեամբ,
 Ցաջորդեց խոր զիդջ մ', ապաշաւ մը՝ սիրոյ
 Եւ երկիւզի եւ յարգանքի հետ մէկտեղ.
 Հազիւ կ'իշխեն աչքերնին վեր վերցընել
 Դէալ այն քաղաքը՝ զոր քրիստոս բնակավայր
 Ընտրեց իրեն, ուր եւ մեռաւ, թաղուեցաւ
 Եւ ուր յետոյ իր անդամներն ըզգեցաւ:
 Նըւաղ ու ցած ձայներ եւ խուլ մըրմունջներ,
 Հեծկըլտանքներ բեկրեկ, ողորմ հառաջներ
 Կը լըսուին այն տըխուր ու զուարթ ամբոխէն.
 Շըշընջիւն մ'է կը պըտըտի օդին մէջ.
 Թաւ անտառներն այդօրինակ կը հընչեն
 Սաղարթներուն մէջէն երբ հովը փըչէ,
 Կամ խութերուն միջեւ կամ մօտն ափերուն

կերկերագոչ շըչէ երբ ծովը ծեծուած։

Իր պետերուն օրինակէն յորդորուած
իւրաքանչիւր ոք ուղին բոկ կը կըտրէ.
Մետաքս' ոսկի զարդեր, ցըցունք, խրոխտ կորդակ
իւրաքանչիւր ոք իր զըլիսէն կը հանէ,
Միանգամայն սըրտին ըզգեստն ալ գոռոզ,
Ու կը հեղու տաք, բարեպաշտ արցունքներ.
Եւ արցունքի ճամբան կարծես զոց ըլլար՝
ինքոյինքն այսպէս կը մեղաղրէ ամէն ոք.

«Ուրեմն ուր դուն, ոէր, արեան բիւր վտակնեւ
Թըրջեցիր հողն, այսօր պիտի չըթափեմ [րով
Ես գոնէ ջուխտ մը կենդանի աղբիւրներ
Դառն արցունքի՝ յիշատակին այն տըխուր.
Ո՞վ սառած սիրու, ինչո՞ւ դուն չես պոռթկար դուրս
Ու չես՝ արցունք կըտրած՝ հոսիր աչքերէս.
Կարծրացած սիրու, Է՞ր չես փըշրիր, խորտակիր.
Թէ չես լար արդ, լալու ես միշտ արժանի»։

Բայց քաղաքին բարձըր բուրգին պահապանն
Արուն առջեւ բաց են լեռներն ու դաշտերն,
Կը տեսնէ վարն՝ որ փոշին վեր ելլելով՝
Կը ձեւացնէ կարծես մեծ ամպ մ'օդին մէջ,
Ամպը կարծես կը փայլակէ, կը վառի՝
Կայծակներով ու բոցերով բեռնաւոր.
Կ'որոշէ շողն յետոյ փայլուն զրահներուն,
Եւ հօւսկ ապա երիվարներն ու մարդիկն։
Ու կը գոչէ. «Ո՞հ, ինչ փոշի կը տեսնեմ
Ես օդն ի վեր, եւ ինչպէս, ո՞հ, կը փայլի.
Հապ'օն, ելէք, քաղաքացիք, զէնքերնիդ

Առէք շուտով, պաշտպանեցէք պարիսալներն, Ահա մեր մօտն է թըշնամին. ամէն ոք Զինուի շուտով, թըշնամին հոս է ահա: Տեսէք փոշին որ սոսկալի ամպի պէս Մըրըրկելով կը ծածկէ դէմքն երկընքին»:

Անզէն ծերերն ու միամիտ մանուկներն Ու կիներուն ըըլմոր ամբոխն ապիկար, Որ ոչ կըուուիլ գիտէ եւ ոչ պաշտպանել, Տըրտում՝ մըզկիթ կը փութային աղօթքի. Իսկ խիզախները հոգիով ու մարմնով Յապուրակի իրենց զէնքերը շոպած Կը դիմեն դէպ ի պարիսալներն ու դըռներն: Արքան ամէն կողմ կը վազէ, կը տեսնէ Ինչ որ կ'ըլլայ եւ կը հոգայ ամէն բան:

Իր հրամանները տալով ան՝ քաշուեցաւ Զոյգ դըռներուն միջեւ եղող աշտարակն. Որով թէ՛ մօտ է երբ իր պէտքն ըզգացուի, Եւ թէ առջեւն են դաշտավայրն ու լեռներն: Երմինիան ալ ուզեց հետը տանիլ, Երմինիան աղուոր, զոր ան ընդունեց Իր արքունիքն՝ երբ քրիստոնեայք՝ Անտիոքն Առին ձեռքէն, եւ մեռաւ իր հայրն՝ արքան:

Բայց կը որինդա Փրանկներուն դէմ է գացեր Արդէն՝ զըլուխ անցած անթիւ բազմութեան. Արկանտ ուրիշ կողմ՝ ուր կայ ելք մը գաղտնի՝ Պատրաստ կեցած է օգնութեան հասնելու: Դիւցազնուհին կը յորդորէ իրեններն իր անվեհեր դէմքովն ու իր խօսքերով.

«Պէտք է որ մենք, կ'ըսէր, սկիզբով մը վըսեմ
Այսօր հիմնենք հաստատենք յոյսն Ասիոյ» :

Խօսքը բերանն էր դեռ, երբ մօտը տեսաւ
Որ գունդ մը փրանկ՝ սովորութեան համեմատ՝
Կողոպուտի ելեր գիւղերն, եւ հիմա
Դէպ ի բանակ կը քըշէր հօտն ու նախիրն :
Ասկէ Կլորինդ, անկէ անոնց զօրագլուխն
Իրարու վրայ փըրթան՝ իրար տեսնելով.
Պետին անունը կարդոն է, ուժով մարդ,
Բայց ոչ այնքան որ նէրա դէմ դիմանայ :
Գետին փըլաւ կարդոն ահեղ բախումէն՝
Հեթանոսաց եւ Փրանկներուն առջեւն հոն .
Անհաւատները պոռացին, զայն մարտին
Ցաջող հըմայք մ'համարելով, անմիտներ :
Ուրիշներու վրայ կը դիմէ Կլորինդա,
Եւ իր բազուկն հարիւր բազկի գործ կ'ընէ .
Կը հետեւին իր մարտիկներն այն ճամբէն
Զոր բացաւ իր սուրն, ու բախումը լայնցուց :
Շուտով աւարն աւարառուէն կը խըլէ .
Տեղիք տալով Փրանկներուն գունդը քիչ քիչ
Կը հաւաքուի մօտը՝ բըլրան մը կատարն,
Ուր տեղւոյն դիրքն արդէն կ'օգնէ զէնքերուն :
Այն ատեն՝ ինչպէս երբ պայթի մըրըրիկն՝
Օդային կրակն ամպերէն վար կը թափի,
Արի Տանկրէդն՝ որուն կոփրետ աչք կ'ընէ՝
Հասաւ գընդովն ու տիգաբունը տընկեց :

Ահագին տէզն այնպէս ամուր կը բըռնէ
Եւ այնպէս խրոխու ու պերճ կերպով մը կու զայ,

Որ թագաւորն աշտարակէն տեսնելով,
Զայն կը դատէ ընտիրներուն մէջ ընտիրն.
Ուստի կ'ըսէ նէրա՛ որ քովս է նըստած,
Եւ որ արդէն կը զգայ թընդիւնն իր սըրտին։
«Լաւ ճանչնալու ես դուն երկայն վարժութեամբդ
Ամէն մի փրանկ, թէեւ ըլլան զինազգեստ։
Ո՞վ է ուրիմն ան որուն վրայ այնքան լաւ
Վայլեր է մարտն, եւ խրոխտապանծ է դէմքով»։
Պատասխանի տեղ հառաջանք մը կու գայ
Շըրթներուն վրայ եւ արտասուք մ'աչքերուն։
Բայց կը բըսնէ իր յուզումներն ու արցունքն,
Խսպառ ծածկել զանոնք թէեւ չի կըրնար։
Զի լի աչուին ներկեց բոսոր մը զողորիկ,
Եւ կէս մը դուրս խուժեց հառաջը կերկեր։
Բայց կեղծիքով կ'ըսէ անոր, ծածկելով
Իր միւս փափաքն ատելութեան քօղին տակ։
«Աւա՛ղ, զայն լա՛ կը ճանչնամ ես, եւ պատճառ
Ումիմ զանի ճանչնալու բիւր մարդոց մէջ։
Զի սուէպ տեսայ լեցնելն անոր՝ արիւնով
Ժողովուրդիս խորխորատներն ու դաշտերն։
Ո՞հ, անզութն ի՞նչպէս կը զարնէ. տուած վէրքին
Ոչ խոտ կ'օգնէ եւ ոչ արուեստ մոզական։
Անի Տանկրէդ իշխանն է. ա՞խ, ձեռքս իյնար
Օր մը գերի. եւ ողջ կ'ուզեմ, մեռած չէ,
Որպէս զի գէթ վրէժիքնդրութիւն մ'անուշակ
Ըլլար սփոփանք մ' իմ ամենի փափաքիս»։
Լըոեց. գերջին խօսքերուն հետ դուրս թըռուաւ
Խառըն հառաչ մը զոր նէ զուր կը խեղդէ.

Բայց զինք մըտիկ ընող արքայն Ալատին
Զըհասկըցաւ իր խօսքերուն բուն իմաստն։
Իսկ Կլորինդա՝ իր տիգաբունը տընկած
իր վրան վազող Տանկրէդին վրայ կը դիմէ։
Հարուածն իրենց երեսնոցին ուղղեցին.
Կտորները վեր թըռան, կապերը սակայն
Կլորինդայի գըլխանոցին՝ խըզուելով,
Մէկ ոստումով (հիանալի՝ զարնըւածք),
Ցատկեց գըլխէն, ու նէ մընաց մասամբ մերկ։
Դարձան դեղձան մազերն հովուն խաղալիկ,
Ու դաշտին մէջ մանկամարդ կին մ'երեւցաւ։
Աչքը փայլակ, նայուածքը շանթ շողացուց.
Բարկութեան մէջ իսկ անուշ, ի՞նչ պիտ' ըլլան
Եթէ ժըպտին։ Տանկրէդ դուն ի՞նչ կը մուածես,
Ի՞նչ կը նայիս. չե՞ս ճանչնար դէմքը սիրուն։
Ըգքեզ վառող այն գեղեցիկ դէմքն է աս.
Թող սիրուդ ըսէ՝ ուր իր պատկերն է դրոշմուած։
Այն ամայի աղբիւրին քով տեսածդէ,
Ուր որ նէ ինք կը զովացնէր իր ճակատն։
Ուշադրութիւն չէր դարձուցած Տանկրէդ նախ
Գարզմանակին ու նըկարուած վահանին.
Արդ տեսնելով զանիկա քար կը կըտրի.
Նէ կըրցածին չափ մերկ գըլուխը ծածկած՝
Կը յարձակի. ան կը քաշուի ու կ'երթայ
Ուրիշներու դէմ ճօճելով ձեռքին մէջ
Անգութ երկաթն. իսկ նէ հանգիստ չի կենար,
Ըսպառնալից կը հալածէ ու «Դարձիր»
Կը մըռընչէ. եւ միեւնոյն ժամանակ

Անոր երկու մահուան հրաւէր կ'որուայ:

Ասպետն հարուած կ'առնէ՝ հարուած չի դարձներ
Եւ ոչ ալ փոյթն է զգուշանալ նէրա սրէն.
Պիշ կը դիտէ ազուար այտերն ու աչուին,
Պատկանդարան Աիրոյ անվրէպ սլաքներուն:
Եւ ինքն իրեն կ'ըսէ. «Երբեմըն պարապ
Կ'երթանզինուած ձեռքին շանթած հարուածներն.
Խակ սըլաքները զեղեցիկ մերկ դէմքին
Բնաւ չեն վրիպիր, միշտ կը խըրին սըրտիս մէջ»:

Որոշեց հուսկ՝ թէեւ անյոյս զըթութեան՝
Իր ծածուկ սէրը չըյայտնած չըմեռնիլ.
Ուզեց զիտնայ՝ որ իր անզէն մէկ զերին
Պիտի զարնէ՝ աղերսարկու, դողդոջուն:
Ուստի կ'ըսէ. «Ո՞վ դու որ զիս ունենալ
Կը թըւիս լոկ ոսոխ այսքան մարդոց մէջ,
Այս խառնուրդէն դուրս ելլելով՝ առանձին
Երթանք չափուինք ես քեզի հետ, դուն ինծի.
Պիս՝ աւելի լաւ ունենըւի այս կերպով
Թէ զուգական է իմ կորովս՝ քուկինիդ»:

Ծնդունեցաւ նէ ձայնատու այն հրաւէրն,
Եւ սաղաւարտ չունենալն հոգ չընելով՝
Առաջ անցաւ սիգապանծ. ան ետեւէն
Կ'երթար շըլմոր. պատերազմի դիրք առած
Զարնելու վրայ էր մարտկուհին արդէն իսկ,
Երբ ան՝ «Կեցիր, ըսաւ, կըսուի չըսկըսած՝
Պատերազմին նախ պայմանները դընենք»:
Կանգ առաւ նէ. յուսահատ սէրը վանեց
Տանկրէդի վախը եւ յանդուգն ըրաւ զայն.

«Քանի որ հետս, ըստ, հաշտուիլ չես ուզեր,
իբրեւ պայման՝ պէտք է որ սիրտըս կորզես.
Սիրտըս՝ որ ալ չէ իմօ՝ եթէ չես ուզեր
Անոր ապրիլն, յօժարակամ կը մեռնի:
Քուկդ է շատոնց. արդ ժամանակ է որ դուն
Խըլես հանես զայն, ես արգելք չեմ ըլլար:
Ահաւասիկ թոյլ կը ձըզեմ բազուկներս,
Աւասիկ կուրծքս անպաշտպան՝ է՞ր չես խոցեր,
Կ'ուզե՞ս որ զործը դիւրացնեմ. եթէ մերկ
Կ'ուզե՞ս՝ ահա զրահը սիրով կը հանեմ»:

Ո՛ զիտէ դեռ աւելի դառն ողբերով
Կը պարզէր իր ցաւը Տանկրէզն եղկելի,
Եթէ յանկարծ արգելք ըլլար խուռն ամբոխն
Իրեններուն եւ հեթանոս զօրքերուն:
Վախ էր թէ նենգ՝ քրիստոնէից առջեւէն
Հալածական կը փախչէին Անհաւատք:
Տըմարդի մէկն հետապընդող ջոկատէն՝
Տեսաւ նէրա մազերն օդին մէջ ծածան,
Եւ անցնելու ատենը ձեռքը վերցուց
Որ ետեւէն խոցէ զայն մերկ իր մասէն.
Անդրադարձաւ Տանկրէդ ու ձայնը փըրցուց
Եւ դիմադրեց իր սրովս այն մեծ հարուածին:
Բայց զուր չանցաւ բոլորովին. քըսուեցաւ
Նէրա չըքնաղ գրլխուն՝ ճերմակ վիզին մօտ.
Առաւ թեթեւ վէրք մ', ու մազերը դեղձան
Արեան քանի մը շիթերով կարմրեցան.
Ինչպէս ոսկին յակընթափայլ կը շողայ
Քաջ վարպետին ճարտարարուեստ ձեռքին տակ:

Սակայն Տանկրէդ կը խոյանայ մոլեգին՝
Սուսերամերկ՝ այն խուժադուժ հրէշին վրայ.
Ան կը փախչի, եւ ասիկա կրակ կըտրած
կը հալածէ, կը սըլանան նետի պէս:
Դէ վարանոտ դիրքով կեցած կը նայի,
Եւ զի երկուքն ալ հեռացած են շատ իսկ,
Հեաեւելու փոյթ չ'ըներ, ետ կը քաշուի
Փախչող գունդին հետ, կը ցուցնէ մերթ ճակատն
Ու Փրանկներուն վրայ յարձակում կը գործէ.
Մերթ կը դառնայ, մերթ կը դարձնէ, կը փախչի
Կը փախցընէ, եւ չի կըրնար ըսել մարդ՝
Փախուստ կու տայ թէ կը քըշէ կը տանի:
Լայն կըրկէսին մէջ ամենի ցուլն այսպէս՝
Եղջիւրն եթէ զինքն հալածող շուներուն
Դէմ դարձընէ՝ անոնք ետեւ կը քաշուին.
Եւ երբ փախչիլ ըսկըսի, դեռ աւելի
Ցանդըգնօրէն կը հալածեն զանիկա:
Վեր բըռնելով կլորինդ ասպարն ետեւէն
Փախած ատեն կը պաշտպանէ զլուխն իր մերկ:
Այսպէս խաղի ատեն փախչի երբ մուղրին՝
Ինքզինք նետուած զընդակներէն կը ծածկէ:

Քրիստոնեաներն հալածելով թըշնամին՝
Հասած էին պարիսպներուն երկնաբերձ,
Երբ Հեթանոսք՝ զարհուրելի խօշիւնով
Ցանկարծակի ետեւ դարձան, եւ յետոյ
Մանուածապաւ մեծ շըրջանով մ'ըսկըսան
Զարնել զանոնք իրենց ուսէն ու կողէն:
Արկանոտ ալ իր զընդովս իջաւ լեռնէն վար,

Որ յարձակի անոնց վըրայ ճակատէն։
 Վայրազ չէրքէզը ջոկատէն դուրս ելաւ
 հախկին հարուածն ուզելով ինքը կըշոել,
 Եւ ան՝ որուն զարկաւ՝ զետին փըռուեցաւ,
 Եւ ձին ալ վրան տապալեցաւ խառնիխուռն։
 Եւ իր աշտէն գեռ չըթըռած ջարդուփշուր՝
 Շատեր անոր ընկեր փըռեց դիտապաստ։
 Յետոյ առաւ սուրն՝ որ ամէն զահելուն՝
 Միշտ կը սպաննէ, կը զգետնէ, գէթ կը խոցէ։
 Իր նախանձորդ կլորինդն արեւը մարեց
 Արտելեռյի, տարիքն առած՝ բայց ուժեղ
 Եւ աննըրւաճ ալեւոյթով. հայր էր ան
 Երկու որդւոց, սակայն չեղաւ ապահով.
 Զի Ալկանդրոս՝ երէց որդին՝ դըժընդակ
 Վէրք մ'առնելով՝ չըկըրցաւ հօրը հասնիլ.
 Եւ Պոլիփեռն որ անոր քովը մընաց,
 Ան ալ հազիւ կըրցաւ ինքզինքն ազատել։
 Ալակայն Տանկրէդ չըհասնելով ետեւէն
 Այն վիրագին, որուն ձին շատ քալուկ էր,
 Ետեւ դարձած կը նըշմարէ որ իր գունդն
 Յանդըգնօրէն խիստ շատ առաջ է անցեր,
 Ու պաշարուեր. կը դարձընէ սանձն, ու ձին
 Մըտրակելով՝ կրակի պէս հոն կը թըռչի.
 Իրեններուն միայն ինք չէ որ կ'օգնէ,
 Այլ նաեւ այն ամէն վտանգի հասնող գունդն։
 Այն Դուդոնի ինքնակամ գունդը՝ ծաղիկն
 Հերոսներուն, բանակին ջիղն ու կորով։
 Հոինալդոս էն մեծանձն ու էն զեղանին

Կ'անցնի ամէնքը փայլակէն ալ արագ։
Երսինեա զայն իսկոյն ճանչցաւ իր կերպէն
Եւ ըսպիտակ արծուէն կապոյտ յատակով,
Եւ ըսաւ զայն պիշ պիտող արքային.

«Ահա քեզի քաջերու մէջ քաջագոյնն։
Ան զէնքի մէջ քիչեր ունի հաւասար
Եւ կամ ոչ ոք, եւ պատանի է դեռ եւս.
Եթէ ոսոխն այդպէս վեց հատ մ'ունենար,
Շատոնց նըկուն՝ գերի կ'ըլլար Ասորիքն.
Արշալոյսին եւ հարաւին գըրացի
Թագերն ալ վաղ իսկ նըւաճուած կ'ըլլային.
Եւ զուցէ զուր պիտի պահէր Նեղոսն ալ
իր հեռաւոր ւանծանօթ զլուխը լուծէն։
Հոինալդ է իր անունն. ու մեր պարիսպներն
Որեւիցէ մեքենայէ աւելի
Կը սարսափին իր բարկացած բազուկէն։
Արդ դարձուր աչքդ եւ դէպ այս կողմը նայէ
Ան որ ունի ոսկեկանաչ լանջապան.
Դուգոնն է, պետն այդ ինքնակամ ջոկատին.
Վեհ արեամբ, շատ ալ փորձառու. տարիքով
Ամէնքէն վեր, քաջութեամբ ոչ մէկէն վար։
Նայէ այն մեծն՝ որ թըխագոյն զրահ ունի.
Նորուեկիոյ թագաւորին եղբայրն է՝
Կերնանդ, երկրի վըրայ իրմէն աւելի
Ամբարտաւան մէկը չըկայ. աս միայն
իր քաջութեանց վըրայ ստուերած կը ձըգէ։
Եւ այն երկուքն որ իրարու կիպ կ'երթան՝
Որոնք ճերմակ ունին ըզգեստ, ճերմակ զարդ,

Են Գիլղիպպէ եւ Օդուարդոս, սիրատարփ
Լըծակիցներ, հոյանուն թէ՛ իբրը քաջ,
Եւ թէ իբրեւ հաւատարիմ ամուսին»։

Այսպէս կ'ըսէր, մինչ վարը հոն առջեւնին
Հետըգհետէ կը սաստկանար կոտորածն.
Որովհետեւ Հոփնալդ, Տանկրէդ պատոեցին
Կուռ շըրջանակը զէնքերու եւ մարդոց.
Եւ Գուդոնի գունդն ալ վըրայ հասնելով
Զայն դըրդուեցուց ահեղօրէն, եւ Արկանտ,
Արկանտ ինքնին տապալեցաւ թաւալգլոր
Պերթուլոոյի զաւկին ահեղ բախումէն,
Եւ հազիւ ոտք ելաւ. գուցէ չէր ելլեր,
Բայց այն կէտին Հոփնալդի ձին ինկաւ վար,
Եւ ճըմլըւած մընաց իր ոտքն անոր տակ,
Եւ ստիպուեցաւ զայն հանելու աշխատիլ։
Նոյն ժամանակ հեթանոս գունդը ջախջախ՝
Դէպ ի քաղաք փախչելով հոն կ'ամրանայ։
Միայն Արկանտ եւ Կլորինդա կը կանգնին
Թումբ ամբարտակ հեղեղին դէմ ամեհի
Որ ետեւնէն մոլեզնաշունչ կը վիժէ։
Է՞ն վերջ կ'երթան իրենք, ու թափն հետամուտ
Իրենց վըրայ կանգ առնելով՝ կը նուազի։
Որով առջի փախչող գունդերը կը ընան
Փախչիլ հիմա դեռ աւելի ապահով։
Աակայն Գուդոն յաղթանակովս այն հրաբորք՝
Փախըստեաները կը վանէ, եւ խըրսիտ
Տիգրանը նեղ խոթած ձիուն բախումով,
Աըրովն իրանն անգլուխ գետին կը փըռէ։

Ալկազարին ալ չ'օգներ իր նուրբ զըրահն .
 Ոչ ալ կորդակը կուռ՝ հուժկու կորբանին .
 Անանկ խոցեց զայն ծոծրակէն , թիկունքէն ,
 Որ երեսէն ու կուրծքէն դուրս ելաւ վէրքն :
 Իր ձեռքով նոյնպէս հոգիներն՝ անողորմ
 Ալմանսորի , Ամուրատի , Մէհմէտի ,
 Ելան քաղցրիկ օթարանէն , եւ ոչ իսկ
 Զէրքէզը մեծ կըրնայ 'պահով քայլ մ'առնել :
 Կը մըռնչէ ինքն իրեն . մերթ կանգ կ'առնէ ,
 Պըտոյտ կ'ընէ եւ կու տայ վերջն ալ տեղի .
 Յետոյ այնպէս յանկարծ անոր կը դառնայ
 Եւ սուրն այնպէս շեշտ կողին մէջ կը մըխէ ,
 Որ կը խըրի երկաթը ներս , եւ փըրանկ
 Զօրավարին հոգին մարմնէն կը թըռչի :
 Կ'իյնայ , աչքերը որ հազիւ կը բացուին՝
 Երկաթէ քունն ու դառն հանգիստը կ'ընկճէ :
 Երեք անգամ բացաւ զանոնք , խընդրելով
 Երկընքի քաղցըր լոյսն՝ յեցած բազկին վրայ .
 Երեք անգամ ինկաւ , եւ քողը մըթին
 Պատեց աչքերը խոնչ՝ որք հուսկ գոցուեցան :
 Անոր անշարժ՝ ցուրտ անդամները պատեց
 Մահուանքըրտինքն եւ սառեցուց կարծրութեամբ :
 Անշընչացած մարմնոյն վրայ չի՛ նայիր իսկ
 Վայրագ Արկանտն , այլ կը դիմէ դէպ առաջ :
 Այսու հանգերձ՝ հետ երթալով՝ կը դառնայ
 Քրիստոնէից , կը գոչէ . «Ո՛վ ասպետներ ,
 Արիւներանգ այս սուրը նոյն այն սուրն է ,
 Զոր ձեր պետն ինձ երէկ տըւաւ դեռ . ըսէք

իրեն թէ ինչ բանի բերի զայն այսօր,
Արդ լուրն իրեն պիտի հաճոյք պատճառէ.
Եւ պէտք է ան ուրախ ըլլայ որ իր նուէրն՝
Որքան աղուոր՝ նոյնքան ընտիր է եղեր:
Ըսէք իրեն որ պատրաստուի տեսնելու
Աւելի ստոյգ ապացոյցն իր փորին մէջ:
Եւ եթէ ինքն յարձակելու դանդաղի,
Անակընկալ կու զամ ես ինքըս իրեն»:

Քրիստոնեաներն յոխորտանքէն բարկացած
Ամէնքը մէկ յարձակելու վրայ էին,
Երբ ան զազեց ուրիշներու հետ մըտաւ
Պահպանութեան տակ բարեկամ պարիսպին:
Պաշտպանողները պատնէշին բարձունքէն
Սկըսան տեղալ անանկ կարկուտ մը քարի,
Եւ անհամար կապարճներն այնքան սլաքներ
Ծնձեռեցին աղեղներուն, որ հարկաւ
Պէտք է ետ ետ նահանջէր զունդը փըրանկ.
Սարակինոսք այսպէս մըտան քաղքէն ներս:

Բայց Հոխնալդոս՝ իր ոտքն արդէն ազատած
Չիուն տակէն՝ հոս էր եկեր հապճեպով.
Կու զար բոընկած՝ մարդախոշոշ վիրագէն
Խընդրելու վրէժը մահուան հէք դուդոնի.
Եւ հասնելով իրեններուն՝ կը զոռայ.

«Արդ ի՞նչ կեցեր էք, ի՞նչ բանի կը սպասէք
Երբոր մեռած ինկած է մեր առաջնորդն.
Է՞ր չենք զազեր սրաթոիչ վըրէժ խընդրելու:
Հարկ է ուրեմըն որ պարիսպ մը խախուտ
Արգելք ըլլայ մեր այս անհուն զայրութին:

Ոչ, թէ ըլլար իսկ երկկըդի երկաթէ
 կամ անթափանց աղամանդէ՝ այս պարիսպն,
 չոն պահուըտած տեղն իսկ Արկանուը ժըպիրն
 Պիտի կըրնա՞ր ձեր ձեռքերէն ազատիլ.
 0՝ն, յարձակինք ուրեմըն»։ Խօ՛սքը բերանն
 էր դեռ թըռաւ սըրացաւ ինք առաջին.
 Զի անվեհեր գլուխը բընաւ վախ չունի
 Քարի եւ կամ նետի տեղէ, տարափէ։
 Ան շարժելով մեծ գլուխն՝ երեսը վերցուց,
 Սակայն անանկ ըսպառնալից եւ խըրոխու,
 Որ սառեցուց՝ պարիսպներէն իսկ անդին՝
 Պաշտպանողաց սիրտն անսովոր սոսկումով։
 Մինչ կը կարդայ ասոնց խրախոյս, անոնց սաստ,
 Կը հասնի մէկ մ'իր թափին սանձ դընելու,
 Բարի Սիգէրը՝ զոր կոփրետ կը դըրկէ
 Հրամաններուն իր վեհ՝ դեսպան անաշառ։
 Պետին անուամբ կը կըշտամբէ հորձքն անչափ,
 Կը հրամայէ որ փութապէս ետ դառնան։

«Դարձէք, կ'ըսէր, վասըն զի ձեր զայրութին
 Ցարմար չէ ոչ տեղը եւ ոչ ժամանակն։
 Այս է հրամանը կոփրետի»։ Ասոր վրայ,
 Հոինալդ սահնձեց ինքըզինքն, ինքը մըտրակն
 Ուրիշներու, թէեւ ներսէն կը մոընչէ,
 Դուրսէն անզուսպ ցասման նշաններ ցոյց կու տայ։

Նահանջեցին գունդերն, եւ այն իրենց դարձն
 Ոսոխէն ո՛չ մէկ խանգարում չըկըրեց։
 Եւ Դուդոնի մարմինն ալ զուրկ չըմընաց
 Եւ ոչ փոքրիկ մասամբ յետին յարգանքէն։

Բարեգորով բազուկներով վերցուցին
 Մըտերիմներն այն պատուաւոր՝ սիրուն բեռն։
 Իսկ Կոփրետոս բարձուանդակի մը վրայէն
 Կը դիտէ դիրքն, արուեստն հըզօր քաղաքին։
 Ճակատ ճակտի 'ւանհաւասար բարձրութեամբ
 Զոյգ բլուրներու վրայ զետեղուած է Աաղէմ։
 Կ'անցնի մէջէն ծործոր մ'որ զայն կը բաժնէ,
 Եւ մէկ բըլուրը կը զատէ միւս բըլրէն։
 Տաժանելի է մուտքն երեք կողմերէն,
 Իսկ չորրորդէն զացողը Ելքն իսկ չի զզար.
 Աակայն այդ հարթ մասն՝ երկընցած դէպ հիւսիս՝
 Պատըսպարուած է բարձրաբերձ պատերով։
 Չըրամբարներ ունի քաղաքն՝ անձրեւի
 Չուրի համար, լիճեր, վազուկ աղբիւրներ.
 Բայց դուրսն երկիրը չորս դին մերկ է խոտէ,
 Ոչ մէկ աղբիւր, ոչ մէկ վրտակ չի հոսիր.
 Չես տեսներ ծառ մը որ ծաղկի զուարթ, աղուոր
 Եւ ամառուան շողին հովոց մ'ըլլայ քեզ.
 Կայ վեց մըղոն անդին անտառ մը միայն՝
 Ահեղ, տըխուր ու վնասակար շուքերով։
 Ունի այն կողմն՝ ուրկէ արփին կ'երեւայ,
 Բարեբաստիկ Յորդանանու ազնիւ ջրերն,
 Եւ դէպ այն կողմն՝ ուր որ արփին կը մըտնէ՝
 Միջերկրական ծովուն ափերն աւազուտ։
 Հիւսիսի կողմն է Աամարեա եւ Բեթէլ,
 Ան որ սեղան կանգնեց ոսկի երինջին.
 Եւ Հարաւին ջաղբը բերած կողմն ունի
 Բեթէմ՝ որ վեհ ծնունդն իր ծոցին մէջ ծրարեց։

Ազոդ մինչ կոփրետ կը դիտէ դիրքը երկրին
Ու քաղաքին եւ բարձրաբերձ պարիսպներն,
Եւ կը մտածէ ուր բանակի, ուրկէ գրո՞ն
Տալով դիւրաւ վնասէ ոսոխ պարիսպին,
Երմինեա զի՞նքը տեսնելով ցոյց կու տայ
Աւատինի, եւ այս խօսքերը կ'ըսէ.

«Այն ծիրանի լոգիկ հազնողն՝ որուն դէմքն
Այնքան է վեճ ւարքայափառ, կոփրետն է:
Ան իշխելու համար ծընած է ստուգիւ.

Այնքան գիտէ թագաւորել, հրամայել.

Եւ է ինչպէս զօրավար, նոյն եւ ասպետ,
Եւ երկուքին յատկութիւններն ալ ունի.

Եւ այդ անհուն ամբոխին մէջ չըկայ մէկն,
Ոչ քաջ իրմէ աւելի, ոչ խելացի.

Աւեանի մէջ միայն Ռայմոնտ, մարտի մէջ
Լոկ Հոփնալդոս, Տանկրէդ անոր կը հասնին»:

Ու պատասխան կու տայ արքայն հեթանոս.

«Լաւ կը ճանչնամ ես զայն, տեսայ Ֆրանսայի
Մեծ արքունիքն, երբոր դեսպան գացի հոն
Եգիպտոսէն, տեսայ զինքն երբ արդնընկէց
Խաղերու մէջ վայելչօրէն կը ճօճէր

Նիզակն, ու իր պատանիի տարիներն

Այսերն անոր մըրազարդած չէին դեռ:

Բայց կու տար իր խօսքէն, գործէն ու դէմքէն
Այն ատենէն իսկ գուշակել մեծ յոյսեր:
Գուշակութիւն, ո՞հ, շատ ճիշդ»: Հոս վար առաւ
Յուզուած աչքերն, ու վերցնելով ետքն՝ հարցուց.

«Ըսէ ինձ ո՞վ է ան որուն լոգիկն ալ

Կարմրագոյն է, եւ իրեն զոյգ կը թըւի.
Ո՞հ, երեսով որչափ անոր կը նմանի,
Թէպէտեւ քիչ մ' հասակով ցած կը մընայ»:
«Յաղդովինն է, յարեց. դէմքէն աւելի
Զինքն իր գործերն անոր եղբայր կը ցուցնեն:
Արդ նայէ ան՝ որ իր միւս կողմն է կեցած
Գրեթէ խորհուրդ տըւող մարդու մը նըման.
Ռայմոնտն է ան՝ ալեծազիկ ծերունին,
Որուն օրամիտ խելքը քեզ շատ եմ գոված.
Մէկը չըկայ՝ ըլլայ լատին, ըլլայ փրանկ,
Որ իրմէ լաւ գիտնայ մարտի դաւ հինել:
Խոկ միւս կեցողը քիչ մ'անդին՝ որ ունի
Ուկի սաղուարտ. Գուլիէլմոս կը կոչուի,
Բարի զաւակ Յրիտանիոյ արքային:
Հետն է կուէլֆ, իր՝ նախանձորդը չըքնաղ
Գործերու, վեհ արեամբ եւ վեհ վիճակով.
Լաւ կը ճանչնամ ես զինքն իր լայն ուսերէն
Եւ լայնալանջ եւ ուռուցիկ իր կուրծքէն:
Բայց որչափ ալ կը նայիմ չեմ նըշմարեր
Այս գունդերուն մէջ իմ ահեղ թըշնամիս.
Մարդախոչոշ Բոհեմոնդին վրայ է խօսքս,
Որ անճիտեց արքայական իմ արիւնս»:

Ասոնք այսպէս կը խօսէին. խոկ կոփրեւ
Շուրջը դիտած՝ իրեններուն քով կ'իջնէ.
Եւ համոզուած որ զառիվեր սեալ կողմէն
Պիտ՝ ըլլային յարձակումներն անօգուտ,
Հիւսիսային դրան դիմաց՝ կից գըտնըւող
Տափարակին մէջ կը զարնէ վըրաններն.

Եւ սկըսելով ասկէ կ'երթայ դէպ առաջ
 Անկիւնային կոչուած մինչեւ աշտարակն։
 Բանակին այն շըրջանով շուրջ կը պատէ
 Քաղքին երեք մասը եւ կամ քիչ պակաս,
 Զի կարելի չէր քաղաքն իր չորս կողմէն
 Գըրկել պատել, զի շըրջապատը լայն էր։
 Բայց կը ջանայ կոփրետ անցքերը գոնէ
 Փակել բոլոր՝ որ շըմըտնէ օգնութիւն
 Ներս քաղաքին մէջ, եւ կըտրէ խափանէ
 Ներսէն դուրսէն որեւիցէ երթեւեկ։
 Հրաման կու տայ որ վըրաններն ամրացնեն
 Պատնէշներով եւ խորափոր փոսերով.
 Որպէս զի ոչ քաղքէն ելլողն, եւ ոչ ալ
 Դուրսէն եկողն իրենց վասել կարենայ։
 Բայց այս գործերն երբոր ի գլուխ տարրւեցան,
 Դուդոնի դին ուզեց տեսնել կոփրետոս.
 Եւ գընաց հոն ուր բազմութիւնը՝ տըխուր՝
 Չորս դին պատած կու լար կ'ողբար հանգուցեալն։
 Իր մուերիմներն ազնըւաշուք ճոխութեամբ
 Պըճներ էին դագաղն՝ ուր ան կը հանգչէր
 Վըսեմօրէն։ Երբ ներս մըտաւ կոփրետոս
 Ողբերուն ձայնը բարձրացուց բազմամբոխն.
 Իսկ բարեպաշտ կոփրետ դէմքով մը որ չէ
 Ոչ մըուայլ ոչ ալ պայծառ՝ լուռ կը մընայ
 Սանձելով ցաւն, եւ իր աչուին քիչ մ'ատեն
 Վըան յառելով ու խոկալով, ըսաւ հուսկ.
 «Վըրադ պէտք չենք ցաւիլ մենք, ոչ ալ ողբալ,
 Զի եթէ հոս մեռար՝ երկինքը ծընար.»

Եւ ուր պատանքըդ մահացու թօթուեցիր
 Վրայէդ՝ փառքի խորունկ հետքեր կը թողուս:
 Դուն ապրեցար զերդ քրիստոնեայ սուրբ զինուոր
 Եւ մեռար այդպէս ալ. արդ դուն վայելէ
 Զբնաղ հոգի, եւ յագեցուր ըղձակաթ
 Աչուիդ տեսքովն աստուածային ըզմայլմանց,
 Եւ առ բարի գործերուդ պսակն ու տրիտուր:
 Դուն երջանիկ ապրէ, զի է մեր վիճակն
 Արտասուելին, եւ ոչ թէ քու այդ արկածդ.
 Զի մեկնելովըդ կը պակսի մեր մէջէն
 Մեր ամենէն արժանաւոր, հըզօր մասն.
 Այլ եթէ այս՝ որ ոամկէն մահ կը կոչուի՝
 Մեզ երկրաւոր օգնութենէդ զուրկ թողուց,
 Կըրնաս հայցել մեզ երկնային օգնութիւն,
 Զի քեզ Երկինք իր ընտրելոց մէջ առաւ:
 Եւ ինչպէս մեր օգտին համար ճօնեցիր՝
 Երբ մահացու էիր՝ զէնքերը մեռուտ,
 Հիմակ ալ նոյնպէս կը յուսանք որ ընես,
 Անմահ հոգի, անյաղթ զէնքերն Երկընքին:
 Աւ ըսկըսէ դուն մեր ուխտերն ընդունիլ
 Եւ գալ հասնիլ օգնութեան մեր ցաւերուն:
 Քեզ՝ յաղթութեան գրաւ՝ պիտի ջերմ ուխտերնիս
 Տաճարին մէջ յաղթողաբար կատարենք»:
 Այսպէս ըսաւ, եւ մութ զիշերը արդէն
 Օրուան մարեր էր նըշոյլները բոլոր.
 Եւ մոռցնելով ոեւէ հոգ ու տաղտուկ
 Կու տար դադար արցունքներուն, ողբերուն:
 Բայց Զօրագլուխն որ համոզուած է թէ բնաւ

Կարելի չէ պարիսպներուն հետ կը ուղարկ
Եթէ ըլլայ պատերազմիկ մեքենայ,
Մըտածելով ուրկից զբոնէ գերաններն
Եւ ինչ ձեւով շինէ, շատ քուն չի նայիր:
Արեւուն հետ ելաւ, եւ ինքն իսկ ուզեց
Ընկերանալ թաղմանական թափորին:
Կազմեր էին անուշահու նոճիէ՝
Պատնէջներուն մօտ, բըլուրի մ'ըստորոտն,
Ուր իր ճիւղերն արմաւենի մ'երկնաբերձ
Կը տարածէր՝ հէք դուդոնի գերեզմանն:
Հոս դըրուեցաւ. եւ քահանայք երգերով
Անոր հոգույն յաւէժ հանգիստ մաղթեցին:
Ճիւղերուն վրայ ասկէ անկէ կախեցին
Գերուած դրօշներ եւ զանազան զէնուզարդ,
Զոր բարեբաստ մարտերու մէջ խըլած էր
Ան Ասորի եւ Պարսկական բանակէն:
Ծառին ըստուար բուն ալ բոլոր ծածկեցին
Իր զըրահով եւ իր ուրիշ զէնքերով,
Ուր եւ զրեցին. «Դուդոնը հոս կը հանգչի,
Մեծարեցէք ամենավեհ ախոյեանն»:

Կատարելով այս բարեպաշտ, տըխուր պարսկն,
Ամէն հիւսերը բանակին՝ պահապան
Զինուորներով կոփրետ անտառ կը դըրկէ.
Զորերու մէջ անծանօթ տեղ մըն էր ան
Զոր Փրանկներուն յայտներ էր մարդ մ'Ասորի.
Հոնտեղ գացին մեքենաներ շինելու,
Որ ջախջախեն յետոյ քաղքին պարիսպներն:
Անտառին մուխը կը մարեն՝ մէկըզմէկ

Խրախուսելով՝ ծառերը վար գլորելէն.
 Հատու տապարը կըտրելով՝ կը փըռէ՝
 Գետին վայրի հացին, սօսին ու փիճին,
 Նըւիրական արմաւենին ու թեղօշ,
 Նըշդարենին, սաղարթազեղ բեւեկնին,
 Եղեւնափայտն ու կընձնիները զուզուած,
 Որոնց երբեմըն կըոթնելով որթատունկն,
 Իր ծուռումուռ ուրգով երկինք կը թեւէ:
 Կը տապալէ ուրիշ մը սոճն ու կաղնին,
 Որ վարսերնին նորոգեցին բիւր անզամ,
 Ու բիւր անզամ կատաղութիւնն հովերուն՝
 Անշարժ կեցած՝ նըւաճեցին սանձեցին:
 Կը ճըռընչեն անթիւ սայլեր մայրերու,
 Որնիներու բեռներուն տակ հոտեւան:
 Աղաղակէն, զէնքի ձայնէն կը թողուն
 Գազանն իր որջն ու թըռչուններն իրենց բոյնն:

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ԶՈՐՅՈՒԴ ԵՐԳ

Ն Ա Խ Ա Գ Բ Ո Խ Թ Ի Խ Կ

Ժառագիր դեւերու. Այս Ողբները դուքս կ'ելլեն արգելվածաւու առւրը ձեռնարկին. Պամասկոսի Հիղրաւող թագաւորը իր Այսմիդա թոռնիան Քրիստոնէից քանակը կը զբկէ, որ իր հրապոյըներով որսայ կոփրհառոն ու միւս զօրավարները :

ԵՐԱԿԱՆԱԿԱՐԱԳՈՒՏԵԱԼ

ԶՈՐՅՈՒԹԻՒՆ ԵՐԳ

Մեջ ըզբազած են ասոնք այս շինութեանց
Որ կարենան զանոնք գործի բերել շուտ,
Մարդոց ազգին մեծ ոխերիմը շըրջեց
Քրիստոնէից դէմ իր աչուին կապուտակ,
Եւ ալ զանոնք զոհ եւ ուրախ տեսնելով
Իր մոլուցքէն խածաւ երկու շըրթունքներն,
Եւ վիրաւոր ցուլի մը պէս մոընչելով
Եւ հեծելով իր ցաւը գուրս զզգայոեց:
Կը մըտածէ մըտքին բոլոր զօրութեամբ
Անոնց զըլխուն յետին փորձանքը բերել,
Հրաման կու տայ որ գումարուին իրեններն
Արքունիքին մէջ (սոսկալի՝ հաւաքոյթ).
Շատ դիւրին բան կարծելով՝ այ խելազար՝
Պատերազմիլն աստուածային կամքին դէմ.
Ու կը շամբչի հաւասարիլ Երկընքին,
Զըյիշելով թէ ինչ ահեղ կ'որուայ
Զայրացեալ աջը վրէժիսընդիր Աստուծոյ:
Տարտարոսի փողին զօղանջը խըռապոտ
Կը հրաւիրէ բնակներն յաւէրժ խաւարին.

Կը դողան լայն աղջամըղջուտ անձաւներն
Ու մըթին օդն այն որոտէն կը թընդայ .
Այնքան ահեղ ճայթիւնով չի թօթափիր
Շանթը վերին գաւառներէն երկընքին ,
Ու ալ երկիրն այնպէս ցընցուած կ'երերայ
Երբ կը սեղմէ յըղի ծոցին մէջ շոգին :

Ամէն կողմէ շուտ աստուածներն անդունդին
Կը վազեն գունդ գունդ բարձրաբերձ դըռներուն :
Ո՞հ , ի՞նչ դէմքեր զարհուրելի , այլանդակ ,
Ի՞նչչափ սարսափ ու մահ իրենց աչքին մէջ :
Ունին ոմանք օձախըռիւ մազերու
Տակ մարդկային դէմք եւ թաթեր զազանի .
Եւ ետեւնին կ'երթայ կու գայ պոչ մ'անծայր՝
Խարազանի պէս գալարուող ու քակուող :
Կը տեսնէիր հոն բիւր զազիր Արպեաներ ,
Կենտաւրոսներ , Սփինքսներ , տըժգոյն Գորգոններ .
Հաջող լափլէզ ըԱկիլլաներ բիւրաւոր ,
Բիւր Հիդրաներ սուլող , ըըզող Պիւթոններ ,
Եւ ֆիմեռներ որ թուխ բոցեր կը փըսխեն ,
Գերիոններ , Պոլիփեմներ քըսմնելի ,
Եւ խառնուրդէն՝ ձոյլէն կերպ կերպ դէմքերու
Զըտեսնըւած , չըլըսուած հրէշ ճիւաղներ :

Ժանտ արքային առջեւ կ'երթան կը նըստին
Ոմանք աջ կողմէ եւ ուրիշներ ձախակողմէ .
Պղուտոն մէջտեղը կը բազմի , աջ ձեռքով
Խորտաբորտ , ծանըր գաւազանը բըռնած .
Ծովային էն մեծ խութն , ալպեան էն մեծ ժայռն ,
Երկնընթացիկ կալպէն , Ատլասն ամպածբար՝

Փոքրիկ բլուրներ կը տեսնըւին անոր քով.
 Եղջերաբերձ ճակատն այնքան վիթխար է:
 Վայրագ դէմքին վայելչութիւնն ահաւոր
 Զինքն աւելի սարսափելի, խրոխտ կ'ընէ.
 Արիւնըուշտ աչքին նայուածքը թունոտ
 Բոց կը ցայտէ՝ զերդ գիսաւոր մահաբեր.
 Ծածկելով ծնօ՛տը՝ թաւարծի կուրծքին վրայ
 Կ'իջնէ մօրուքը թանձրախիտ 'ւ ահոելի.
 Եւ խորանդունդ վըհի մը պէս կը բացուի
 Փեռեկ բերանը թաթախ թուխ արիւնով:
 Այն վայրենի բերանը դուրս կը ժայթքէ
 Գարշահու՛ սեւ շունչ եւ բոցեր ու շանթեր.
 Մոնզիբելէն այդպէս կ'ելլեն երկնապող
 Ծըծումբի վառ ծուխն, որոտումն ու գարշ հուն:
 Երբ ըսկըսաւ խօսիլ՝ կերբեր դադրեցուց
 Իր հաջիւններն, Հիդրան քաշեց ձայնը վար,
 Կոկիտոս կանգ առաւ, դողաց Տարտարոսն,
 Ու մեծ բոմբիւնն այս խօսքերով լըսուեցաւ.

«Ո՞վ աստուածներ Տարտարոսին, ձեզ՝ որ էք
 Արժանաւոր արեւէն վեր նըստելու,
 Հոն ուրկից դուք կը սերիք ձեր ծագումով,
 Ձեզ՝ զորս ինձ հետ երանաւէտ զահերէն
 Թափեց մեծ դէպքն այս զընտանին մէջ դըժխեմ,
 Հին կասկածներն Անոր եւ սէզ բարկութիւնն
 Ու մեր վըսեմ ձեռնարկն՝ արդէն ծանօթ են.
 Ան ուզածին պէս աստղերուն վրայ կ'իշխէ
 Եւ մենք սեպուած ենք ապըստամբ հոգիներ:
 Եւ փոխանակ զըւարթ պայծառ Հինջ օրուան,

Փոխան ոսկի՝ արեւուն, լոյս աստղերուն,
 Այս խաւարչուտ անդունդին մէջ փակեց մեզ,
 Եւ մեր նախկին պատուոյն ցանկալն ալ չ'ուզեր:
 Եւ յետոյ (ո՞հ, ի՞նչքան յիշելը դառն է,
 Եւ աս ցաւերս կը զայրացնէ աւելի),
 Հրաւիրեց մարդն երկնի չըքնաղ գահերուն,
 Երկրածին մարդն անարգ՝ անարգ շաղախէ.
 Ասով ալ զոհ չեղաւ, մատնեց իր որդին
 Մահուան՝ որպէս զի աւելի վնասէ մեզ:
 Տարտարոսին եկաւ դըռները փըշրեց
 Եւ ժըպրհեցաւ մեր արքունիքն ոտք կոխել,
 Խըլել բախտէն մեզ վիճակուած հոգիներն
 Եւ այն շըքեղ աւարն Երկինք փոխադրել,
 Ուր յաղթական կերպով յաղթողը պարզեց
 Պարտեալ դժոխքին դրօշները՝ մեզ ի հեճուկս:
 Բայց ինչո՞ւ ցաւըս կը նորեմ խօսելով.
 Որո՞ւ ծանօթ չեն մեզ եղած զըրկանքներն.
 Եւ ո՞ւր եւ ե՞րբ ձեռքը քաշեց երբեք ան
 Սիրած շանթերը մեր վըրայ տեղալէն.
 Բայց հին ցաւերն աւելի լաւ է մոռնանք
 Ու մըտքերնիս դարձընենք նո՞ր վնասներուն:
 Եհէ, դուք չէք տեսներ որ ան կը փորձէ
 Բոլոր ազգերն իր կըրօնքին հրաւիրել.
 Իսկ մենք ժամերն, օրերն անգո՞րծ անցընենք,
 Ու սըրտերնիս չըվառէ՞ հոգ մը չըքնաղ.
 Եւ համբերենք որ օրէ օր զօրանայ
 Ասիոյ մէջ իր ուխտապահ ժողովուրդն,
 Հըրէաստանը նըւաճէ, իր պատիւն

Ու իր անունը տարածուի՛ աւելի,
 Եւ նորանոր լեզուներով, երգերով
 Հընչէ՝ գըրուի, եւ քանդակուի նորանոր
 Պըղինձներու վրայ, նորանոր կուճերու։
 Ու մեր կուռքերը ցիրուցան ջախջախուի՞ն,
 Մեր բազիններն աշխարհ անո՞ր դարձընէ,
 Անո՞ր կախուին ուխտի նուէրներ, անո՞ր լոկ
 Վառին խունկեր, ձօնուին ոսկի եւ զըմուռու։
 Եւ երբ չըկար մեզի համար զոց մեհեան՝
 Արդ պիտի մեր արուեստներուն չըբացուի՞ն,
 Ու պակսի՞ այնչափ հոգւոց հարկը սովոր,
 Ու թափուր մնայ Պըղուտոնի պետութիւնն։
 «Ո՛չ, քա՛ւ լիցի. զի մարած չէ տակաւին
 Զեր մէջ նախկին կորովին հուրն եռանդուն,
 Երբ երկաթով ու բոցերով զինավառ
 Մենք երկնային պետութեան դէմ կըոռւեցանք։
 Յաղթըւեցանք այն կըոռուին մէջ՝ չեմ ժըխտեր,
 Բայց ուժը վար չըմընաց մեծ խորհուրդէն.
 Դէպքը բերաւ ինքն յաղթեց, մեզ մընաց փառքն
 Անպարտելի քաջայանդուզն արութեան։
 Բայց ձեզ ինչո՞ւ կ'ուշացընեմ դեռ, զացէք
 Մըտերիմներս, կարողութիւնս ու կորովս,
 Գացէք փութով ու ժըպիրհներն ընկճեցէք
 Զօրութիւննին քանի որ չէ շատցած դեռ.
 Մարեցէք այն հետզհետէ աճող բոցն՝
 Հրէից զահոյքը դեռ մոխիր չըդարձած։
 Մըտէք իրենց մէջ, եւ անոնց ի վընաս՝
 Զեռք առէք մերթ զօրութիւն, մերթ նենզ ու դաւ։

Ճակատագիրն՝ իմ կամքս ըլլայ. թող ոմանք
Աստանդական ըլլան, ոմանք ըսպանուին
Վաւաշ սիրոյ ցանցերուն մէջ բըռնըւած.
Պաշտէ ուրիշ մը քաղցր ակնարկն ու ժըմիւն.
Ամբոխը թող անմիաբան եւ ըմբուտ
Դարձընէ իր առաջնորդին դէմ իր սուրն,
Եւ աւերակ դառնայ բանակն ու կորսուի,
Հետքն ալ իր հետը ջընջըւի սպառսպուռ:

Ջըսպասեցին ապըստամբներն Աստուծմէ՝
Որ ան իր այս խօսքերուն վերջը հասնէր.
Խաւարակուռ զիշերէն դուրս խուժեցին
Սաւառնաթեւ՝ անձկոտ աստղերն աշելու,
Այդպէս մոընչող ու թըլփայորդ մըրրիկներն
Իրենց ծընած որջերէն դուրս կը հրոսեն
Մըթագնելու երկինքը, մարտ տանելու
Ցամաքային, ծովային մճ պետութեանց:
Եւ պարզելով անմիջապէս թեւերնին
Ցըրուեցան այս ու այն կողմերն աշխարհի,
Եւ ըսկըսան նորօրինակ զանազան
Նենգեր հինել եւ արուեստնին գործածել:

Ըսէ՛, Մուսա, քրիստոնէից զըլխուն ի՞նչ
Փորձանք բերին նախ, եւ որո՞նց միջոցաւ:
Ամէն ինչ քեզ յայտնի է, մեզ հեռուէն
Հազիւ աղօտ շըշուկ մ'հասաւ համբաւի:

Դամասկոսի եւ մերձաւոր քաղաքաց
Վըրայ Կ'իշխէր հոյանուն մոգն Հիդրաւոդ.
Որ ինքըզինքն իր աղածրի հասակէն
Գուշակական արուեստներու էր տըւած,

Եւ երթալով կ'աւելնար սէրն անոնց վրայ։
 Բայց ի՞նչ օգուտ, երբ չըկըրցաւ գուշակել
 Այն անըստոյդ պատերազմին կատարածն։
 Ոչ տեսքն անշարժ ու մոլորուն աստղերուն,
 Եւ ոչ դժոխքը կըրցան ստոյգը պատմել։
 Դատեց աս (ո՞հ, զաշացու միտք մարդկային,
 Դատաստաններդ որբան սնութի եւ ծուռ են),
 Թէ աննըւան Արեւմըտեան բանակին
 Կը պատրաստէր Երկինքն աւեր ու նախճիր.
 Բայց կարծելով որ Եգիպտոսն ինք տանի
 Վերջ ի վերջոյ մարտին պըսակն յաղթական,
 Կը փափաքի որ աւարին ու փառքին
 Իր ժողովուրդն ալ մասնակից գըտնըւի։
 Այլ զի փրանկ ուժը մեծապէս կը յարգէ,
 Սարսափ կը զգայ արիւնոռոգ յաղթութեան
 Վըտանզներէն. եւ կը խորհի թէ ի՞նչպէս
 Նախ եւ առաջ անոնց կորովը ջլատէ,
 Որ անկէ վերջ շատ դիւրութեամբ նըւաճուին
 Իր զօրքերէն 'ւԵգիպտական բանակէն։
 Կը մըտածէր ինքն ասոնք՝ վրայ երբ հասաւ
 Հրեշտակը չար, ու զըրգուց զինքն աւելի.
 Խորհուրդ որւաւ անոր, յայտնեց թէ ի՞նչպէս
 Զեռնարկութիւնը պիտի շատ դիւրանար։
 Ինքը թոռնեայ մ'ունէր, որուն կ'ընծայէր
 Գեղեցկութեան բըրաբիոնն Արեւելք.
 Կընոշական ու մոգական էն զաղոնի
 Դաւերն, հնարքներն իրեն ծանօթ են բոլոր։
 Կանչելով զայն կ'ըսէ անոր իր ծրագիրն,

Եւ կը ցանկայ որ նէ զանի գործադրէ :

«Ո՞վ սիրելիս, դուն որ դեղձան մազերու
Տակ եւ այդքան գողտրիկ՝ քընքուշ դէմքի մէջ
կը ծածկես միտք ըզզօն եւ սիրտ առնական
Եւ արուեստիս մէջ արդէն զիս կը գըլս,
Մէծ մըտածում մ'ունիմ՝ եթէ օգնես դուն՝
Պիտ՝ արդիւնքները յոյսերուն հետեւին.
Կըկէ հինած կըտաւս որ քեզ կը ցուցնեմ,
Խոհեմ ծերու քաջայանդուզըն գործիչ :
Գնա՛ թըշնամի բանակն ու հոն ձեռքըդ առ
Աիրարծարծիկ ամէն հընարք կանացի .
Աղաչանքներդ թըրջէ՛ մեղրով, արցունքով .
Հառաչներով խօսքերդ ջարդէ՛, շըփոթէ՛ .
Գեղեցկութիւն շրւառալան՝ ցաւագին՝
Է՛ն կամշոտ կուրծքը քու կամքիդ հակել տուր .
Պատկառանքով պատէ յանդուզըն եռանդդ,
Ու ճըշմարտին վերարկուին մէջ փաթթէ սուտն :
Եթէ հընար է կոփրետոսը որսա
Նայուածքներով անուշ, գողտրիկ խօսքերով,
Այնպէս որ ան սիրահարուած՝ ա՛լ զըղջայ
Մարտն ըսկըսած ըլլալուն, զայն դադրեցնէ :
Զըկըրցար զինքը՝ միւս մեծերն հրապուրէ .
Տար ետեւէդ տեղ մ'ուրկէ ոչ ոք դառնայ» :

Եւ մանրամասն իր ծըրագիրն յայտնելով՝
Է՛ն վերջ կ'ըսէ . «Հայրենիքի, հաւատքի
Համար ամէն բան ներելի, օրէն է» :

Կերպարանքին եւ հասակին ու սեպին
Պարզեւներուն վրայ խրոխտապանծ Արմիդան

Կը սկըսի գործն, ու մինաւոր կը մեկնի
 Մըթընշաղին՝ ծածուկ ու նեղ անցքերէ.
 Եւ կանացի հիւսքով, զգեստով կը յուսայ
 Յաղթել անյաղթ եւ սպառազէն գունդերուն:
 Ամբոխին մէջ իր մեկնելուն վրայ դիտմամբ
 Կը տարտընեն լուրեր, ձայներ զանազան:
 Քիչ օրերէ վերջ օրիորդը կու գայ
 Հոն որ Փրանկները վըրաննին զարկած են.
 Նորօրինակ գեղեցկութեան ցաթելուն՝
 Կը ծնի հըծծիւն մ', աչքերը հոն կը զամուին,
 Նըման գիշեր ատեն երկինքը փայլող
 Յանկարծածագ զիսաւորին կամ աստղին:
 Կը դիմեն խուռըն տեսնելու թէ ո՛վ է
 Օտարուհին աղուոր, եւ ո՛վ է դըրկողն:
 Չըտեսան ոչ Արգոս, Կիպրոս, ոչ Պելոս
 Կերպարանք մ'այնքան չնաշխարհիկ ու սիրուն.
 Մազերն ոսկի կ'ընդնըշուլեն մերթ ճերմակ
 Քօղէն եւ մերթ կը շողջողան հոլանի.
 Այսպէս երկինքն երբ կը պարզի՝ արփին մերթ
 Վըճիւ ամպէն կը ծըկըլտայ թափանցիկ,
 Մերթ ելլելով դուրս՝ նըշոյլներն ոսկեվարս
 Կը սըփոէ շուրջ կըրկնապատիկ լուսաշող:
 Գանգուրաւէտ ի բնէ վէտ վէտ ծամերուն
 Կը յօրինէ զեփիւոը նոր գանգուրներ.
 Ազահ աչուին է ինք իրեն մէջ ամփոփ,
 Իր եւ Աիրոյ անզին գանձերը ծածկած:
 Վարդի անուշ զոյնն այն չըքնաղ դէմքին մէջ
 Կը շըփոթի փըղոսկրին հետ խառնըւած.

Բայց իր սիրոյ սիւքը շընչող բերնին վրայ
 կ'արիւնի մի՛ միայն կարմիրը վարդին։
 Իր մերկ ձիւները կը ցուցնէ քընքուշ ծոցն
 Ուր սիրոյ հուրը կը սընի, կ'արծարծի։
 Կ'երեւայ մաս մը դեռափթիթ ծիծերէն,
 Միւս մասն ըզգեստը կը ծածկէ նախանձու։
 Բայց աչքերուն ճամբան եթէ կը փակէ,
 Կեցընել չի կըրնար տարփու մըտածումն՝
 Որ արտաքին գեղեցկութեամբ գոհ չեղած՝
 Մինչեւ ծածուկ տեղերը ներս կը խըրի։
 Զերդ ճառագայթն՝ որ բիւրեղէն կամ ջուրէն
 Ամբողջ կ'անցնի՝ առանց զանոնք բաժնելու,
 Յանդուզըն միւտքն այսպէս զգեստին մէջէ փակ
 կը թափանցէ խորն արգիլուած մասերուն։
 Հոն կը ճեմի ու կը դիտէ ակնապիշ
 Մի առ մի այն հրաշալիքներն իրական։
 Ու պատմելով յետոյ զանոնք փափաքին
 Անոր բոցերը կ'արծարծէ սիրավառ։
 Պազուս ամբոխն Արմիդայի անցնելուն՝
 կը լափէ զայն աչքով, գովեստ կը տեղայ.
 Ինք կ'իմանայ, բայց չիմանալ կը կեղծէ,
 կը ծիծաղի թէպէտեւ իր սըրտին մէջ
 Եւ կ'երազէ յաղթանակներ եւ որսեր։
 Կանգ առնելով քիչ մ'առաջնորդ մը կ'ուզէ
 Որ զինք տանի Սպարապետին՝ կոփրետին։
 Եւստաքիոս վազեց՝ եղբայր հարազատ
 Բանակին վեհ զօրագըլուի իշխանին։
 Թիթեռն ինչպէս լոյսին, այնպէս դիմեց ան

Աստուածային գեղեցկութեան փաղփիւնին.

Ուզեց մօտէն տեսնել աչուին լուսալիր՝

Զոր պատկառանք մ'անուշ գետին կը հակէ :

Փըրթաւ մնծ բոց մ'անկէ ու զինքը վառեց

Նըման կրակի մօտ զըտնըւած լուցկիին.

Եւ տարիին ու տարփանքին հըրդեհէն

Յանդուգըն՝ խրոխտ դարձած՝ ըսաւ Արմիդին.

«Կի՞ն, թէ քեզ այդ անուամբ պատշաճ է կոչել,

Զի երկրաւոր բանի դու չես նըմանիր,

Եւ Աղամի դուստրերուն մէջ ոչ ոքի

Երկինք այդքան զըւարթ լոյս չէ պարզեւած,

Ի՞նչ է խընդիրքը եւ ուրկէ՝ կու զաս դուն.

Ո՞ր՝ քու կամ մեր բախտն՝ արդ քեզ հոս կը բերէ.

Գիտցուր ով ես, որ չըպակսիմ յարգանքիս

Մէջ, եւ եթէ հարկ է երկիր պազնեմ քեզ» :

«Գովեստըդ շատ բարձրերն, ըսաւ, կը թըռչի,

Զի հասնիր այդքան վերերն իմ արժանիքս.

Կը տեսնես ոչ թէ մահացու միայն բան,

Այլ հաճոյքի մեռած արդէն, կենդանի

Լոկ ցաւերու. թըշուառութիւնս ըստիպեց

Զիս հոս զալ, կոյս փախըստական ու պանդուխտ.

Վըստահութեամբ կոփրետոսին կը դիմեմ

Իր բարութեան համբաւէն սիրու առնելով:

Եթէ ունիս՝ ինչպէս կը թուի՝ մարդասէր

Եւ զմթած սիրու մը՝ կոփրետին տար դու զիս» :

Եւ ան. «Արդար է որ եղբայր մը տանի

Քեզ միւս եղբօրն ու բարեխօս ըլլայ քեզ:

Զընաշխարհիկ կոյս, քու դիմումդ ի զուր չէ,

Զիս կը յարգէ, խօսքըս կ'անցնի անոր քով։
Ինչ որ կ'արժէ իր գաւազանն ու իմ սուրս,
Ուզածիդ պէս կը ընաս բոլորը ծախսել»։

Լըոեց, ու զայն առաջնորդեց դէպ ի հոն
Ուր ամբոխէն հեռու կոփրետն երկիւղած
Դիւցազներուն հետ կը նըստէր առանձին։
Նէ ծըռեցաւ մեծարանօք, եւ ապա
Պատկառանքէն չըկըրցաւ բառ մը յօդել։
Սակայն կոփրետ կը մխիթարէ զանիկա,
Փարատելով այն իր շիկնումն ու երկիւղն։
Այնպէս որ նէ զզայարանքները դիւթող
Անուշ ձայնով մ'հուսկ կը պարգէ մըսքին նենզն։

«Անյաղթ իշխան, որու համբաւն հոյակապ
Կը թըռչի պերճ պաճուճանքով զարդարուն,
Որմէ մարտի մէջ յաղթըւած ու նուաճուած
Ըլլալնին փառք կ'սեպէն ազգերն, իշխաններն,
Ամենուրեք ծանօթ է քու քաջութիւնդ.
Եւ ինչպէս նոյն իսկ թըշնամիդ կը սիրէ
Կը յարգէ զայն, այսպէս նաեւ թըշնամոյդ
Նոյնը խրախոյս կու տայ, հրաւէր կը կարդայ
Քեզ փընտոելու եւ օգնութիւնդ հայցելու։
Եւ ես ծընած թէեւ տարբեր հաւատքով
Զոր ընկճեցիր եւ արդ ջընջել կը ջանաս,
Բայց կը յուսամ քեզմով գըտնել ծընողքիս
Ազնիւ զահոյքն ու գաւազանն արքունի.
Ուրիշ մը ձեռք կը խընդրէ իր ազգակցէն
Մոլուցքին դէմ օտարական գըրո՞ի.
Ես՝ զի անոնց մէջ գութ ըսուած բան չըկայ»

Ոսոխ երկաթն արիւնիս դէմ կը հայցեմ.
 Քեզ կ'աղաչեմ, յոյսըս դու ես, դու լոկ զիս
 կըրնաս հանել բարձունքն ուրկէ զլորեցին.
 Պէտք է բազուկըդ ոչ նըւազ վարժ ըլլայ
 Վեր կանգնելու՝ ինչպէս է վար զլորելու.
 Եւ ոսոխին յաղթելէն ոչինչ պակաս
 Ցարգելի է զըթութեան փառքն ու պարծանքն.
 Ու թագն եթէ կըրցար շոպել շատերէն,
 Հաւասար փառք պիտ' առթէ քեզ թագս ինձ տալդ:
 Հաւատակից չըլլալնիս քեզ զըրդէ՛ աւ
 Գուցէ համեստ աղաչանքներս մերժելու,
 Կ'օգտէ հաւատքն որ զըթութեանդ վրայ ունիմ.
 Իրաւունք չէ որ ան մընայ յուսախաբ.
 Վըկայ Աստուածն՝ Հայրն ամենուն՝ աւելի
 Արդար դատի մ'երբեք չեղար ձեռընուու:
 Այլ զի ամէն բան տեղն ի տեղն իմանաս,
 Մըտիկ ըրէ թըշուառութեանցըս վէպին,
 Միանգամայն եւ ուրիշին նենգերուն:

«Աղջիկն եմ ես Արքելլանի, որ չըքնաղ
 Դամասկոսի թագաւորեց. ծընած էր
 Անշուք տոհմէ. բայց գեղանին կարիկլեա
 Զայն ամուսին ընտրեց, եւ իր տէրութեան
 Միանգամայն ուզեց կարգել պայազատ:
 Մայրըս զըրեթէ զիս ծընած չըծընած
 Մեռաւ, զի երբ ես արգանդէն կ'ելլէի
 Նոյն ատեն նէ կ'անշընչանար. եւ նոյն օրն
 Եղեռնաւոր անոր մահ, ինձ կեանք կու տար:
 Հազիւ անցեր էր հինգ տարի այն օրէն

Որ նէ վրայէն թօթուեց պատանքը մեռու ,
 Հայրս ալ մեռաւ , եւ կարելի է գընաց
 Ու միացաւ դարձեալ նէրա հետ երկինքն ,
 Յանձնելով զիս ու տէրութիւնն իր եղբօր ,
 Զոր միշտ սիրեց խանդաղակաթ եռանդով .
 Եւ ապահով ըլլալու էր հայրս անոր
 Անկեղծութեան մասին՝ եթէ մահացու
 Կուրծքերուն մէջ բընակէր գութ , լաւութիւն :
 Զիս խնամելու հոգն իր վըրան առած աս՝
 Այնքան փութկոտ ցուցուց ինքզինքն իմ բարւոյս ,
 Որ անխարդախ՝ աննենգ մարդու , որդեսէր
 Եւ բարեգութ հօր մը հըռչակն ունեցաւ :
 Գուցէ իր չար միտքն այն ատեն կը ծածկէր
 Կեղծուպատիր դիմակի տակ նենգօրէն ,
 Կամ գուցէ իր իղձերն անկեղծ էին դեռ ,
 Զի որոշեր էր զիս որդւոյն հետ կարգել :

«Մեծցայ ես , նոյնպէս իր որդին , եւ երբեք
 Ասպետական բարք մ' , ազնիւ ձեւ մը չառաւ :
 Հաճոյք չազդեց իրեն չըքնազն ու վըսեմն ,
 Ոչ ալ բընաւ վեհագոյն բան մ'հասկըցաւ .
 Տըգեղ դէմքի տակ վարչըւէր ցած հոգի ,
 Գոռող սըրտին մէջ զօշաբաղ տենչանքներ .
 Շարժումներով եւ վարքով կոշտ՝ լեպեշտի .
 Լոկ ախտերու մէջ ինք իրեն հաւասար :
 Արժանաւոր այդ մարդն էր ինձ որոշեր
 Իբր ամուսին խընամակալըս բարի ,
 Եւ մասնակից անկողինիս ու թագիս ,
 Եւ զայն յայտնեց ալ ինծի շատ անզամներ :

Լեզու, հընարք, հանճար բոլոր բանեցուց
իր փափաքած արդիւնքն յառաջ բերելու.
Բայց չըկըրցաւ առնել խոստում մը բերնէս,
Միշտ պատասխանս էր լրութիւն կամ մերժում:

«Մը այլ դէմքով մը մեկնեցաւ վերջապէս,
Ուր ամբարիշտ իր սիրտն յըստակ կ'երեւար.
Ինձ թըւեցաւ վէպն ապագայ վիշտերուս
կարդալ անոր ճակատին վրայ դրոշմըւած:
Հոգեգէշներ եւ անսովոր երազներ
Գիշերային քունըս խոռվել ըսկըրսան.
Սարսափ մ'ահեղ ուրպաւորուած հոգւոյս մէջ՝
Էր չուառութեանս յայտնի գուժկան քօթաբեր:
Մօրս ուրուականն ինծի յաճախ կ'երեւար,
Պատկեր ուրժգոյն եւ ողորմուկ շարժուձեւ.
Ո՞րքան փոխուեր էր, աւաղ, ո՞րքան ուարքեր
իմ առաջուց ուեսած իր մէկ նըկարէն:

«Փախիր, զաւակ, կ'ըսէր, քեզի կը սպառնայ
« Սարսափելի մահ մը, փախիր փութապէս.
« Երկաթն ու թոյնը կը ուեսնեմ ես ահա,
« Զոր պատրաստեր է ուխտադրուժ բըռնաւորն,
« Որպէս զի քու անուշ արեւըդ մարէ»:
Բայց ի՞նչ օգուտ կանխել գիտնալը սըրտին
Թէ մօտալուտ վըտանզն հասեր էր արդէն,
Երբոր վախէն անփորձ հասակըս մատղաշ
Էր անճըրկեր մնացեր՝ չէր ելք մը զըտներ:
Փախչիլ երթալ յօժարակամ աքսորի
Եւ ելլել մերկ հայրենական երկրէս դուրս
Շատ ծանր էր ինձ. եւ աւելի կ'ընտրէի

Փակել՝ աչքերս հոն ուր բացեր էի նախ։
 Կը վախնայի՝ ողորմելիս՝ մահուընէ,
 Եւ՝ հաւտալու բան է՝ չէի սիրո ըներ
 Փախչիլ, վախս ալ կը խիթայի յայտնելէ,
 Որ մի՛ զուցէ մահուանըս ժամն երագեն։
 Կ'անցընէի մըշտաչարչար կեանք մ'այսպէս՝
 Տազնապներու եւ ցաւերու մատնըւած,
 Ժանու երկաթն իր մերկ վըզին վրայ իյնալուն
 Ամէն րոպէ սպասող մարդուն նըմանակ։

«Այս գիրքիս մէջ բախտն արդեօք ինձ ժըպտեւ-
 թէ կը պահէր զիս գառնագոյն օրերու. [ցա՞ւ
 Արգունական պալատին մէկ պաշտօնեան՝
 Որուն մարզած էր մանկութիւնն արքայ հայրս,
 Ինծի յայտնեց թէ իմ մահուանըս համար
 Բըռնաւորէն սահմանուած ժամը մօտ էր,
 Եւ թէ ինքն այն հրէշին էր խօսք ալ տըւեր
 Այն միեւնոյն օրն ինծի թոյն ջամբելու։
 Եւ աւելցուց յետոյ թէ սոսկ փախչելով
 Կեանքիս ընթացքը կըրնայի երկարել.
 Եւ զի տեղէ մ'օգնութեան յոյս չունէի,
 Պատրաստ ցուցուց ինքզինքն ինծի օգնելու,
 Եւ շընչեց սիրոս այնքան խրախոյս, արութիւն,
 Որ չըկըրցաւ զըսպել զիս սանձը վախին.
 Որոշեցի գիշեր ատեն հետն երթալ
 Հայրենիքէս, հօրեղբօրմէս փախչելով։

«Գիշերն եկաւ արտասովոր մըթութեամբ
 Եւ ըզմեզ իր ըստուերներուն մէջն առաւ.
 Անվախ՝ երկու օրիորդով մեկնեցայ,

Դըժիսեմ բախտիս ինէ ՚նորըւած ընկերներ .
 Բայց սակայն իմ արտասուաթոր աչուզներս
 կը դառնային դէպ հայրենի պարիսպներն .
 Եւ մեկնելուս ատեն չէին կըշտանար
 Բընաւ բընիկ երկրիս վըրայ նայելէն :
 Աչքն ու մոածումը նոյն ճամբան կ'ընէին ,
 Եւ ուրքն առաջ կ'երթար առանց ուզելու ,
 Նըման նաւին՝ զոր սիրելի ափունքէն
 Գոռ փոթորիկն յանկարծաթափ կ'ապշոպէ :
 Գացինք գիշերն եւ հետեւեալ օրն ամբողջ ,
 Ուրիշ ուրքի հետքեր չեղող տեղերէ .
 Եւ վերջապէս հասանք ամրոց մը որ էր
 Իմ տէրութեանս սահմանին մօտ կառուցուած :
 Արոնտին էր ամրոցն , անոր որ եղաւ
 ինձ առաջնորդ եւ զիս վտանգէ ազատեց :
 Սակայն դրուժանն երբ իմացաւ իմ փախչիլս
 իր մահանուր դարաններէն՝ կատղեցաւ ,
 Եւ ձըգեց մեր վըրայ նոյն այն իր եղեռն :
 Հրատարակեց մեզ երկուքնիս յանցաւոր
 Այն ոճիրին զոր ուզեց ինք վրաս գործել :
 Ըսաւ թ' Արոնտն ինէ կաշառք ուտելով
 Թոյն էր խառներ ըմպելիքին մէջ անոր ,
 Որպէս զի ես իր մահէն վերջ ըլլալով
 Բոլորովին ազատ , անսանձ՝ ինքնատէր ,
 Հետեւելով իմ վաւաշոտ տոփիներուս
 Երթայի բիւր սիդեխի զիրկն իյնայի :
 Երկընքի շանթն , ո՞հ , զիս մոխիր դարձընէ՝
 Զգաստութիւնսուրբ՝ քեզուխտադրուժ չեղած դեռ :

«Դըժպընի էր ինծի տեսնել խուժդուժին
Քաղցն ու ծարաւն անյագ անմեղ արիւնիս
Եւ ոսկիի. բայց իմ սըրտիկս արիւնեց
Ուզելով իմ ամբիծ պատիւս աղարտել:
Ժողովուրդին բարկութենէն վախնալով
Ամպարիշտն իր սուտերն այնպէս կը հիւսէ,
Որ քաղաքն ուռք չելլէ, եւ ինձ ի նըպաստ
Զըգինուի՝ ստոյգ իրին վըրայ կասկածու:
Եւ արդ նըստած է թէեւ իմ գահիս վրան
Եւ ճակտին վրայ կը փայլի պսակն արքունի,
Բայց վերջ չի տար աղէտներուս, կորանքիս,
Գազանութիւնն իր այնքան զինք կը մըղէ:
Ամրոցին մէջ Արոնտն այրել կը սպառնայ
Եթէ ըլլայ ինք իր կամքով անձնատուր.
Եւ ինձ, աւազ, ու 'նկերներուս միասին
Պատերազմ չէ, այլ տանջանք՝ մահ կը զուժէ:
Կ'ըսէ թէ այսպէս ընելով կը կարծէ
Լըւալ ջընջել նախատինքն իր երեսէն,
Եւ արքունի գահին, արեան պատիւն ալ՝
Զոր ես տեղէն խախտեցի՝ տեղը հանել:
Պատճառը վախն է, որ ըլլայ թէ խըլուի
Զեռքէն մականն՝ որուն ժառանգն ես եմ բուն:
Զի անկումովս միայն կըրնայ իր գահին
Աւերակներս լնել նեցուկ անդեղեւ:
Եւ պիտ' հասնի վախճանին իղձը ժըպիրչ՝
Զոր մըտքին մէջ դրեր է արդէն բըռնաւորն,
Եւ արիւնիս մէջ իր ցասումը մարի
Զոր չըկըրցան շիջուցանել արցունքներս՝

Եթէ արգելք չըլլաս։ Տէր, քեզ կը դիմեմ,
Կ'ապաւինիմ քեզ հէք աղջիկս, որբս, անմեղս.
Եւ իցիւ այս արցունքն որով թըրջեցի
Այդ քու ոտքերդ՝ թափել չըտար վերջն արիւնս։
Այդ ոտքերուդ համար՝ որով կը կոխես
Ամպարիշտներն ու գոռոզներն, այդ ձեռքիդ
Համար՝ որով արդարութեան կ'օգնես դուն,
Այն քու վըսեմ յաղթանակացըդ համար,
Այն սըրբազան տաճարներուն՝ որոնց դուն
Տըւիր եւ արդ կը ջանաս տալ օգնութիւն,
Իղծըս՝ զոր դու միայն կըրնաս՝ կատարէ։
Քու գըթութիւնդ պահէ թագիս հետ կեանքս ալ.
Բայց գըթութիւնը չի բաւեր.՝ իրաւունքն,
Արդարութիւնն ալ պէտք է քեզ յորդորեն։

«Երկինքը քեզ չնորհեց, զըրեց ճակատիդ
Արդարն ուզել, կարենալ ինչ որ ուզես.
Կըրնաս փըրկել կեանքըս, երկիրս ըստանալ,
(Զի Երբ ես ձեռք ձըգեմ քեզի պիտ' ըլլայ):
Այդ ահազին թիւէն տըրուի միայն ինձ
Տասն հատ քու էն արիասիրու քաջերէն.
Բաւ են ասոնք զիս բոյնիս մէջ դընելու,
Քանի որ հետս են ժողովուրդ եւ իշխան։
Եւ մեծերէն մէկը որուն յանձնըւած
Է զաղտնի դրան պահպանութիւնը՝ ինծի
Զայն խոստացաւ բանալ, ու մեզ զիշերանց
Պալատ ուանիլ. կը յորդորէ միայն զիս
Որ օգնութիւն մը փըրցընեմ քու ձեռքէդ,
Չընչին թէեւ. աւելի սիրու կ'առնէ ան

Քան թէ ուրիշ տեղէ մեծ գունդ մը հասնէր .

Դրօշն ու անունը լոկ այնքան կը յարգէ» :

Ըստ ասոնք ու լուռ կեցաւ, կը սպասէ
Պատասխանի, բայց այնպիսի կեցուածքով,
Որ լըոութեան մէջ ձայն ունի, կ'աղաչէ :

Վարանու սիրոը կոփրետի կը ծըփայ
Կը տառանի եւ չի գիտեր ուր հակի:
Կը վախնայ դուժ դըրժանքներէ՝ իրազէտ
Թէ անիկա որ Աստուծոյ չի հաւտար,
Մարդըս հաւատք ընծայելու չէ անոր .

Բայց միւս կողմէն գըթած զգացում կ'ունենայ,
Որ չի նընջեր ազնըւական կուրծքի մէջ:
Եւ իր բնածին գութը չէ լոկ որ կ'ուզէ
Զանիկա իր շնորհին ընել արժանի .

Այլ եւ օգուտն ալ կայ, զի երբ նըստի նէ
Դամասկոսի զահին վրայ իր ձեռքին տակ,
Իրեն պիտի նըպաստաւոր ըլլայ շատ,
Պիտի բանայ ճամբայ, ընթացքը դիւրէ
Իր ծըրազրին, եւ զէնք, զինուոր եւ ոսկի
Պիտ' հայթայթէ Եգիպտոսի դէմ եւ իր
Հետ դաշնակից եղող բոլոր գունդերուն :

Մինչդեռ այսպէս տառամսու՛ աչքը գետին
Մըտածումները կ'որոճայ կոփրետոս,
Կինն իր աչուին անոր վըրայ սեւեռած՝
Դէմքին զիծերն ուշադրութեամբ կը զիտէ,
Եւ պատասխանը կարծուածէն աւելի
Ուշանալու՞ կը հառաչէ կը խիթայ:
Վերջապէս ան խընդրած շընորհը մերժեց,

Բայց եւ անուշ, քաղաքավար խօսքերով.

«Եթէ սուրերը մեր զբաղած չըլլային

Այն ձեռնարկին՝ զոր Աստուած ինքն յանձնեց մեզ,
Լաւ կըրնայիր անոնց վըրայ հիմնել յոյսդ,
Եւ օգնութիւն գըտնել, ոչ սոսկ զըթութիւն.

Սակայն մինչեւ որ ազատ օդ չըշընչեն

Այս իր հօտերն, այս պարիսպներն ընկճըւած,
Իրաւունք չէ անօսրել մեր զինուորներն

Եւ դանդաղել ընթացքը մեր յաղթութեան:

Խօսք կու տամ քեզ (եւ իբր ազնիւ գրաւական
Ա՛ռ իմ հաւատքըս եւ եղիր ապահով),

Որ եթէ վատ լուծէն երբեք ազատենք

Այս երկընքին սիրելի սուրբ պարիսպներն,

Այն ատեն մենք կը ջանանք քեզ դարձընել
Քու կորուսած զահըդ՝ գութէն յորդորուած.

Արդ պիտի գութը ամպարիշտ ընէր զիս,

Չըտալով նախ Աստուծոյ իր իրաւունքն»:

Այս խօսքերուն ծոեցաւ Արմիդ, ու գամեց

Աչուին գետին, եւ կեցաւ քիչ մը անշարժ.

Յետոյ զանոնք ցողագին վեր առնելով

Եւ ողբական շարժուձեւով ըսկըսաւ.

«Վա՞խ թըշուառիս. Երկինքն որո՞ւ սահմանեց

Երբեք կեանք մ'այնքան դըժընդակ, անփոփոխ,

Որ ուրիշին միտքն ու բնութիւնը փոխուի

Ժանտաժուտ բախտըս չըփոխուած տակաւին:

Աւ յոյս չըկայ, ի զուր կու լամ ու կ'ողբամ.

Աւ մարդուս սիրտն աղաչանքէ չ'ազդըւիր.

Ներելի՞ է յուսալ որ ողբս՝ որ ըզքեզ

Զըկակըցուց՝ ժանտ բըռնաւորն ամոքէ.
 Զեմ՝ ալ ուզեր բասրել քեզ իբր անողորմ,
 Զի դուզնաքեայ օգնութիւն մ'ինձ կը մերժես,
 Այլ կը բասրեմ Երկինքն. ինքն է, ինք պատճառն
 Աղէտներուս՝ զի կ'ընէ զութդ անողոք:
 Ոչ դուն, տէր, ոչ ալ բարութիւնոդ է այդպէս,
 Այլ օգնութիւն մերժողը իմ բախտս է, իմ.
 Անողորմ բախտ, եղենաւոր դըժնէ բախտ,
 Այս ատելի կեանքն՝ ալ վերցուր, ըսպաննէ:
 Կարծես զըրկելըդ զիս փոքրիկ չարիք էր
 Քաղցըր ծնողքէս իրենց ծաղիկ հասակին,
 Կ'ուզես զըրկուած տեսնել զիս իմ թագէս ալ
 Եւ դանակին զոհ երթալ իբըր զերի:
 Եւ զի օրէնքն ըզզաստութեան եւ նախանձն
 Երկար բարակ հոս ողնտղնալս չեն ուզեր,
 Որո՞ւ դիմէմ, ո՞ւր ինքըզինքըս ծածկեմ,
 Բըռնաւորին դէմ ո՞ւր զըտնեմ ապաստան:
 Երկընքին տակ անանկ զոց տեղ մը չըկայ
 Զոր չըբանայ ոսկին. արդ է՛ր կը յամեմ.
 Կը տեսնեմ մահն, եւ զի փախչիլն ի զուր է,
 Պիտի անոր առջին երթամ այս ձեռքով»:

Լըռեց. ցասոյթ մ'արքայական եւ մեծանձն՝
 Իր երեսին վըրայ բոընկիլ թըւեցաւ.
 Եւ շըրջելով ուսքը մեկնիլ կը կեղծէ
 Արհամարհու եւ ողխրազին շարժումով:
 Իր արցունքները՝ բարկութեան եւ ցաւի՝
 Արցունքներ՝ յորդ կը հոսէին աչքերէն.
 Եւ այն բըղիսող շիթերն՝ արփւոյն շողերէն

Կը թըւէին մարզըրիտներ ու բիւրեղ:
 Քընքուշ այտերն ողողուն այն ջինջ հիւթով
 Որ կ'իջնէր վար զգեստին ծայրերը մինչեւ՝
 Կը թըւէին կարմիր ճերմակ ծաղկըներ,
 Որոնց վըրայ ցօղի տարափն է շաղեր՝
 Երբ առաջին նըշոյլներուն ցաթելուն՝
 Զըւարթ սիւքին կը բանան փակ ծոցերնին.
 Կը նայի այգն անոնց վըրայ խանդակաթ,
 Ու կը սիրէ պըճնել ծամերն անոնցմով:
 Բայց վըճիտ հիւթն որ կաթելով անրնդհատ
 Կը զարդարէ ձիւն ծոցն, այտերն անուշիկ,
 Կ'արտադրէ կրակ՝ որ սողալով ծածկօրէն
 Բիւր կուրծքերու մէջ՝ հոն հըրդեհ կը հանէ:
 Ո՞վ հրաշալի Աէր, որ կայծեր կը փըրցնես
 Արցունքէն, սիրոն ալ կը վառես ջուրին մէջ:
 Քու զօրութիւնը գերբնական է յաւէտ,
 Բայց Արմիդի համար դուն քեզ կը գըլես:
 Կը խըլէ կեղծ ցաւն աչքերէն շատերու
 Իրաւ արցունք, կը կակղէ կարծըր սըրտերն:
 Անոր վըրայ կը մեղքընայ ամէն մարդ,
 Եւ ամէն մարդ ինքնիրեն այսպէս կ'ըսէ.
 «Եթէ կոփրետ նէրա խընդիրքը չընէ,
 Անշուշտ խըմեր է կատաղի վագրի կաթ,
 Եւ զայն ծըներ է ահոելի ժայռ մ'ալպեան,
 Կամ ծովուն մէջ փըշրող ալիքը փըրփրուն.
 Անսիրտ, այդ գեղն յուզել սպառել կ'ըլլայ մի»:
 Բայց պատանեակն Եւստաքիոս՝ որուն մէջ
 Գութի, սիրոյ կայծն աւելի է բորբոք,

Ուրիշը մինչ կը հըծծէ կամ կը լըոէ,
Առաջ անցած յանդըզնօրէն կը խօսի.

«Ո՛վ հարազատ եւ տէր, առջի սածիդ վրայ
Միւթըդ շափէ դուրս յամառուտ է եւ պինդ՝
Հասարակաց եթէ կամքին՝ որ կ'ըղձայ
Եւ կ'աղաչէ քիչ մը տեղիք տալ չուզէ:
Ես չեմ ըսեր թէ իշխաններն՝ որոնք հոս
Ունին ընկճեալ ժողովուրդին վըրայ հոգ՝
Այս պաշարուած պարիսպներէն եւ քաշուին,
Երեսի վրայ թողլով իրենց պաշտօններն.
Այլ ինքնակամ զինուորներու մեր գունդէն՝
Որ մասնաւոր բեռ մը չունի, եւ քիչ շատ
Ուրիշներու հըրամայող օրէնքէն
Ազատ ալ է, կըրնաս լնտրել տասն հոգի՝
Արդարութեան վերամարտիկ պաշտպաններ.
Մարդ մ'որ անմեղ կոյսի պաշտպան կը կենայ,
Ըսել չէ թէ Աստուծոյ չի ծառայեր.
Եւ ըսպանուած բըռնաւորին աւարներն
Երկրնքին շատ հաճոյական ձօներ են:
Արդ եթէ զիս ըքաշէ ալ ձեռնարկին
Այն ըստոյգ շահն որ նէրամէ կը սպասուի,
Կը դըրդէ պարաքը, զի մեր կարգն ուխտած է
Օրիորդաց ըլլալ թիկունք եւ պաշտպան:
Ո՞հ, քաւ Վիցի, Ֆրանսայի մէջ եւ ուր ալ
Ազնըւական բարքերն յարգի են՝ չըսուի՝
Թէ արդար՝ սուրբ դատաստանի համար մենք
Յոզնութենէ կամ վըտանգէ կը խորշինք:
Ես սաղաւարտս ու զրահըս հոս կը դընեմ,

Հոս կը քակեմ սուրս, եւ Աստուած չընէ ալ
Որ անարժան կերպով զէնք, ձի գործածեմ,
Կամ թէ երբէք շոպեմ անուն ասպետի» :

Այսպէս կ'ըսէ, եւ բոլոր կարգն իրեն հետ
Հընչուն ձայնով միաբերան կը գոչէ,
Եւ առաջարկը օգտակար եւ բարի
Համարելով՝ կոփրետին շուրջը կ'առնէ
Ու կ'աղաչէ, կը թախանձէ, կը սովիպէ :

«Տեղիք կու տամ, կ'ըսէ կոփրետ այն ատեն,
Ցաղթըւեցայ ձեր համաշունչ խըմբումէն.
Նէ խընդրած շնորհն ունենայ թող՝ թէ կ'ուզէք,
Իմ խորհըրդովը չէ սակայն՝ այլ ձերին:
Բայց կոփրետին վըրայ եթէ ունիք դուք
Քիչ մ'համարում՝ չափ դըրէք ձեր տենչերուն» :

Այսափ ըսաւ լոկ. անոնց աս ալ բաւ է
Որ ընդունի անոր զիջումն ամէն ոք:
Ի՞նչ չեն կը ընար չըքնաղ կը նոջ արցունքներն
Ու սիրակաթ լեզուի խօսքերն անուշակ.
Շըղթայ մ'ոսկի կ'ելլէ կարմրուկ շըրթներէն
Եւ հոգիները կը կապէ իր կամքին:
Կը կանչէ զայն Եւստաքիոս եւ կ'ըսէ.

«Ա՛ւ կը տրէ ցաւըդ, գեղանի օրիորդ.
Պիտ՝ ունենաս մենէ փութով օգնութիւն
Գու տագնապիդ պահանջածին համեմատ» :

Արմիդ պարզեց մոայլ նըշոյլներն այն ատեն
Եւ երեւցաւ այն աստիճան ծիծաղկոտ,
Որ իր գեղին սիրահարցուց երկինքն իսկ,
Գողորիկ քօղովը սըրբելով աչուըներն :

Յետոյ անոնց անուշ՝ սիրուն խօսքերով
 Բարձըր շնորհին համար եղաւ շնորհակալ.
 Ըստ թէ միշտ իր սըրտին մէջ քանդակուած
 Եւ աշխարհի յաւէտ յայտնի պիտ' ըլլայ.
 Եւ ինչ որ չի կըրնար լեզուն բացատրել,
 Լուռ պերճ բարբառը պարզեց իր շարժուածքով.
 Եւ այնպէս լաւ ծածկեց այն կեղծ ու պատիր
 Դիմակին տակ մըտածումներն իր սըրտին՝
 Որ ուրիշի բընաւ կասկած չըտըւաւ:
 Արդ տեսնելով որ ժըպտեցաւ բախտն այլ եւս
 Խարդաւանող իր նենգին մեծ ըսկիզբին՝
 իր մըտածումը տակաւին չընդհատած՝
 Կ'որոշէ զլուխ հանել իր գործն ապիրատ.
 Չըքնաղ դէմքով, շարժուածեւով քաղցրանուշ՝
 Ընել ինչ որ չէին կըրցած Մեղէա,
 Կիրկէ իրենց դիւթանքներով, եւ ձայնով
 Պարիկներու, գեղգեղներովն իր գողտրիկ՝
 Քընացընել մըտքերն էն լուրջ եւ արթուն:
 Կը բանեցնէ ամէն հընարք՝ որպէս զի
 Իր ցանցին մէջ նոր սիրահար մը որսայ.
 Ոչ ամէնուն հետ, եւ ոչ միշտ կը պահէ
 Միեւնոյն դէմքը, շարժուածներն ու կերպերն,
 Այլ կը փոխէ ժամանակին համեմատ:
 Մերթ ամօթլեած ակնարկն իր մէջ կ'ամփոփէ,
 Մերթ կը շըրջէ զայն թափառու եւ յայրատ.
 Եւ խարազանն ու սանձը ձեռքը առած՝
 Առ կը մըղէ սիրելու, ան կը սանձէ:
 Երբ տեսնէ մէկն որ իր սէրէն ետ քաշէ

Աիրոն, ու զըսպէ մըտածումներն՝ անվըստահ,
 Քընքուշ ժըպիտ մը ցուցնելով՝ կը շըրջէ
 Անոր վըրայ աչքերը ջինջ ու զըւարթ,
 Մըտրակելով այսպէս տենչերն հեղգ ւերկչոտ,
 Երկմիտ՝ տարտամ յոյսին խրախոյս կը շընչէ,
 Եւ տարփանքները վառելով սիրահուր՝
 Կը հալէ սառը երկիւղէն կուտակուած:
 Խոկ երբ ուրիշ մ' առաջնորդուած զաշացու՝
 Յոխորտ պետէն՝ յանդըգնօրէն չափն անցնի,
 Աչուըներէն աղուոր, քաղցրիկ խօսքերէն
 Կը զըրկէ զայն, կ'ազդէ երկիւղ, մեծարանք:
 Սակայն նըշոյլ մը գըթութեան կը փայլի
 Այնու հանդերձ իր բարկացած դէմքին վրայ.
 Որով դէմինը վախնայ իսկ, չի կըտրեր
 Յոյսը, եւ որչափ ալ նէ խրոխու երեւայ,
 Միւսն աւելի կը պակշոտի կաթոգին:
 Երբեմն քիչ մ'ատեն մէկդի կը քաշուի,
 Եւ ցաւագին ձեւ մը կու տայ իր դէմքին
 Ու կեցուածքին, եւ կը հանէ ստէպ արցունքն
 Աչքերուն վրայ եւ յետոյ ներս կը մըղէ:
 Եւ կը ստիպէ՝ այս նենգաւոր հնարքներով՝
 Արտասուելու միամիտ բիւր հոգիներ.
 Աիրոյ սլաքները գըթութեան կըրակով
 Կը ջըրդեղէ՝ որ կուռ զէնքէն մեռնի սիրոն.
 Յետոյ կարծես այն մտածումները վանած
 Եւ նոր յոյսեր արթընցած իր սըրտին մէջ,
 Սեղեխներուն կ'ուղղէ իր ոտքն ու խօսքերն,
 Եւ ցընծութեամբ կը զարդարէ իր երեսն,

Եւ փայլակել կու տայ զերդ ջուխտ մ'արեգակ՝
Յաւին տըխուր եւ դէզադէզ ամպին վրայ,
Զոր նախ անոնց սըրտին չորս դին էր կուտեր՝
Վըճիտ նայուածքն ու իր ժըպիտն երկնային։
Այսպէս անուշ խօսքով, անուշ ժըպիտով
Կը զինովցնէ զգայարանքները անոնց։

Անոնց կուրծքէն գրեթէ հոգին կը քեցէ,
Այն անսահման հեշտանքներուն դեռ անվարժ։
Ո՞հ անգութ Աէր, որ միապէս կը սպաննեն
Մեղրն ու օշինդրը զոր մեզի կը բաշխես.
Եւ միապէս ամէն ատեն մահարեր
Կու գան քենէ սպեղանիներն ու ցաւերն։
Այնքան ներհակ տրամադրութեանց, սառոյցի
Եւ կըրակի, արտասուքի, ժըպիտի,
Վախի, յուսոյ մէջտեղը այն խարուհին
Կը խաղցընէ զանոնք մատի վրայ առած։
Ու մէկն եթէ համարձակի դողդոջուն՝
Տըկար ձայնով իր քաշածներն ակնարկել,
Կարծես անվարժ դեռ սիրոյ մէջ՝ կը կեղծէ
Խօսքերուն մէջ հոգին յայտնի չըտեսնել։
Կամ բըռնելով պարկեշտօրէն աչուին վար
Կը զարդարուի համեստութեան շիկնումով։
Այնպէս որ թարմ՝ ձիւն շուշանները քընքուշ
Անուշ դէմքին վարդերուն տակ կը ծածկէ։
Այդպէս առտուն կանուխկեկ զով ժամերուն
Կը տեսնըւի արշալոյսն իր փըթթելուն։
Յասման կարմիրը միասին ելլելով
Շիկնումին հետ՝ կը խառնըւին իրարու։

Բայց երբ մէկուն շարժումներէն կըռահէ
 Որ կը փորձէ յայտնել իր բոց բաղձանքներն,
 Երբեմըն խոյս կու տայ, երբեմըն առիթ
 Որ խօսի ան, եւ նոյն ատեն կը սանձէ.
 Այսպէս բոլոր օրն ընդունայն պատրանքով
 կը յոգնեցնէ, յոյսն ալ կըտրել կու տայ հուսկ.
 Ան կը մընայ որսորդին պէս՝ որ քըշած
 կենդանւոյն հետքն իրիկուան դէմ կորսընցուց։
 Այս հնարքներով կըրցաւ գերել շըղթայել
 Գաղտագողի նէ բիւրաւոր հոգիներ.
 Այս զէնքերով զանոնք խըլեց մանաւանդ
 Եւ բըռնութեամբ ըրաւ սիրոյ ծառաներ։
 Արդ ինչ զարմանք որ սէգ Աքիլն ու Հերակլ
 Եւ Թեսէոս եղան Սիրոյ գերիներ,
 Երբ Քրիստոսի համար անզամ սուր կապողն՝
 Երբեմն անոր ժանու կապերով կը պըրկուի։

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Խ Ն

Ա է ճ Հ ռ ի ն ա լ ղ ի եւ Կ ե ր ն ա ն ղ ի մ ի ջ եւ . Կ ե ր ն ա ն ղ ո ս
կ ը ս պ ա ն ն ս ւ ի Հ ռ ի ն ա լ ղ ո ս է ն . Ա ս ՝ Տ ա ն կ ը է ղ ի եւ Կ ո ւ է լ -
ֆ ի խ ո ր հ ը դ ո վ կ ը հ ե ռ ա ն ա յ ք ա ն ա կ է ն . Կ ը մ ե կ ն ի Ա ր մ ի դ ա
տ ա ս ն ա ս պ ե տ ն ե ր ո վ . Կ ո վ ր ե տ ո ս ի լ ո ւ ր կ ո ւ զ թ է կ ը
հ ա ս ն ի ե զ ի ս պ ա կ ա ն ա տ ո ր մ ի դ ը :

ԵՐԱՒԱԾԱԿԱՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

Մինչ չարանենք Արմիղան այս կերպերով
կը հրապուրէ ասպետներն իր տարփանքին,
Եւ ոչ միայն խոստացուած տասն հոգին լոկ,
Այլ կը յուսայ զաղու ուրիշներ ալ տանիլ,
Անդին կոփրեւ կը մըտածէ թէ որու
Յանձնէ ձեռնարկն այն կեղակարծ եւ յանդուգն,
Որուն պիտի առաջնորդէ Արմիղա.
Զի արժանիքն, իղձերն անձնիւր՝ ինքնակամ
Ազատ գունդին զինք կը ծըփեն վարանուա:
Բայց հուսկ խոհեմ մըտածութեամբ կ'որոշէ
Որ ուզածնուն պէս իրենցմէ մէկն ընտրեն
Իբրեւ յաջորդ մեծահոգի Դուդոնին,
Եւ ան առնէ այն ընտրութիւնն իր վըրան.
Որով պատճառ պիտի չըտայ անոնցմէ
Եւ ոչ մէկուն գանգատելու իր մասին,
Եւ ցուցընէ միանգամայն յարգն ու վարկն
Իրաւացի՝ զոր վեհ գընդին վրայ ունի:
Զանոնք իրեն կանչելով այսպէս կ'ըսէ.
«Իմ ըզգացումս արդէն ծանօթ է ձեզի,
Որ՝ ոչ եթէ օրիորդին զըլանալ

Եր օգնութիւն, այլ տալ յարմար ատենին։
 Զայն ձեզ նորէն կ'առաջարկեմ, որուն դուք
 կը ըստաք հիմա իսկ հետեւիլ տակաւին։
 Զի յեղյեղուկ եւ անկայուն երկրի վրայ
 Միտքը փոխելն անդըրդուութիւն է յաճախ։
 Բայց ձեր կարգին համար եթէ դուք դարձեալ
 կը համարիք վտանգէ խորշիլն անպատշաճ,
 Մհծանձնութիւնն եթէ խիզախ՝ կ'անգոսնէ
 իրեն խիստ շատ ըզգոյշ թըւած առաջարկն,
 Ես չեմ ուզեր ըզգեզ ըըոնել ակամայ,
 Ոչ ալ ըրած զիջումըս ես կ'առնեմ արդ։
 Այլ ձեզ համար է՝ ինչպէս պէսք է ըլլայ՝
 իշխանութեանըս սանձն՝ արձակ ու թեթեւ։
 Արդ ես հաւան եմ որ կախուի ձեր ազատ
 կամքէն երթալը ձեր եւ կամ մընալնիդ։
 Բայց նախ կ'ուզեմ որ հանգուցեալ Դուդոնի
 Որոշէք նոր յաջորդ մը՝ ձեզ յանձանձիչ։
 Թող տասն հոգին ան ուզածին պէս ընտրէ։
 Տասնէն անդին թիւն անցնելու չէ սակայն,
 Միայն ասոր մէջ պէտք է ինձ հնազանդի,
 Ուրիշ ուզածն ընէ, ես չեմ խառնըւիր»։
 Այսպէս կոփրես. պատասխանեց հարազատն
 Հաւանութիւնն առնելով նախ ամէնուն։
 «Ինչպէս քեզի վայել է, ով Սպարապետ,
 Հեռուն տեսնող այդ դանդաղկոտ լաւութիւնն,
 Այսպէս սըրտի, ձեռքի կորովս ալ մնէ
 կը պահանջուի՝ իբրեւ թէ մեր պարտքն ըլլար։
 Եւ զգուշաւոր դանդաղութիւնն՝ ուրիշին

Մէջ նախահոգ խոհեմութիւն՝ իսկ մեզի
Պիտ՝ համարուէր անարգ՝ անսիրո վառութիւն։
Եւ զի վտանգին վընասը շատ թեթեւ է
Բաղդատութեամբ անկէ զալիք օգուտին,
Պիտ՝ երթան քու ներելով տասն ընտիրներն
Օրիորդին հետ պատուաբեր ձեռնարկին։

Այսպէս կընքեց. եւ զեղեցիկ այն սուտով
Սիրավառ միւրքը պարտըկել կը ջանայ
Ուրիշ փոյթի տակ. եւ միւսներն ալ պատուի
կը կեղծեն իղձ՝ ինչ որ ըդանք է սիրոյ։
Բայց Եւստաքի՝ որ կը դիտէ յաչաղկուտ
Աշքով որդին Սոփիայի, եւ կ'ազդէ
Իրեն նախանձ, զարմանք անոր քաջութիւնն՝
Որ շատ սիրուն կ'իյնայ չըքնաղ մարմնոյն մէջ,
Չ'ուզեր ընկեր զայն, եւ նենզժուտ յաչաղանքն
Անոր սըրտին կը շընչէ զգոյշ խորհուրդներ.
Ուստի մէկդի կանչելով իր նախանձորդն,
Այս շողոքորթ, շընթող խօսքերը կ'ուղղէ.

«Ո՞վ դու վըսեմ ծնողի որդեակ վեհագոյն,
Որ պատանեակ դեռ այդքան մեծ է անունդ
Զէնքերու մէջ. արդ քաջարի մեր գունդին
Ո՞վ պիտ՝ ուրեմըն զօրագլուխ ընտրըւի։
Ես՝ որ յանկամս եւ հասակին համար լոկ
կ'ապրէի հլու՝ հըռչակաւոր Դուգոնի,
Ես՝ կոփրեափ եղբայր՝ որու պիտի տամ
Տեղիք՝ թէ ոչ քեզի, քեզի մի միայն։
Քեզ՝ ամէնուս ազնիւ տոհմով հաւասարդ՝
Փառք՝ քաջութիւն քան զիս կ'ընեն զերադաս.

Ոչ իսկ Բուլեռնն երէց պիտի կարմըրէր
 Մարտերու մէջ քենէ կըրտսեր համարուիլ.
 Զօրագլուխ քեզ կ'ուզեմ ուրեմն, ախոյեան
 Եթէ չուզես ըլլալ դուն այն բամբիշին.
 Բայց անշուշտ քեզ չի հրապուրեր այն պատիւն
 Որ կու գայ մութ գիշերային գործերէ:
 Եւ հոս՝ տեղ չի պակսիր ուր դուն փայլակես
 Լուսացընցուղ համբաւով քու քաջութիւնդ.
 Ալդ ես՝ եթէ ուզես կըրնամ յորդորել
 Միւս ընկերներս որ վեհ պատիւը քեզ տան.
 Բայց զի դեռ չեմ գիտեր թէ ուր պիտ' հակի
 Այս տատամսոտ եւ տարտամ սիրտըս երկմիտ,
 Կը խընդրեմ զիս ազատ թողուս՝ Արմիդին
 Հետեւելու, եւ կամ թէ քովը մնալու»:

Լըռեց Եւստագք. վերջին բառերը սակայն
 Չըկըրցաւ ան զուրցել առանց շիկնելու.
 Միւսն անոր լաւ չըպարտըկուած սիրավառ
 Մըտածումներն իմանալով՝ ժըպտեցաւ.
 Բայց զի Սիրոյ դանդաղ սլաքները չէին
 Անոր կուրծքին կեղեւէն ներս թափանցած,
 Զի նեղսըրտիր նախանձորդի երեսէն,
 Հոգ ալ չ'ըներ Արմիդին հետ երթալու:
 Ընդհակառակըն Դուդոնի մահն անզութ
 Դըրոշմըւած է մըտքին մէջ խորամուխ.
 Եւ պատիւ չի սեպեր իրեն՝ որ ժըպիրհ
 Չէրքէզն երկայն ատեն անոր մահէն վերջ
 Արեւ տեսնէ. դարձեալ անուշը կու գան
 Օրինաւոր պատուին հրաւէր կարդացող

Անոր խօսքերն եւ կը հըրճուի սիրտն առոյդ
Լըսելով քաղցըր ձայնն իրաւ գովեստին։
Ուստի այսպէս պատասխանեց. «Կը սիրեմ
Արժանանալ աւելի քան ընդունիլ
Բարձրը կարգերն. իմ քաջութիւնըս թող զիս
Առաջ քաշէ. մականներու բարձրութեան
Աչք չունիմ ես. բայց եթէ զիս այդ պատուին
Կը կոչես՝ ինձ արժանաւոր դատելով,
Չեմ դիմագրեր. եւ պէտք է քաղցը ըլլայ ինձ
Ցայտնած չըքնաղ ապացոյցդ իմ արութեանս։
Արդ չեմ խնդրեր, չեմ ալ մերժեր. բայց ես երբ
Պետ ըլլամ՝ դուն ընտրեալներէն պիտ՝ ըլլաս»։

Զինքը թողլով Եւստաքիոս՝ կը փութայ
Ընկերներուն սիրտն իր կամքին ձըգելու։
Բայց կերնանդոս խշխանը աչք է տընկեր
Այն պատիւին, եւ թէեւ խոց Արմիդէն,
Սակայն կ'իշխէ ամբարտաւան սըրտին մէջ
Կընոջ սէրէն աւելի բաղձը փառքին։
Ճետ է կերնանդ արքաներուն նորուեկեան
Որ բազմաթիւ երկիրներու տէր էին.
Հօրն ու նախնեաց գաւազաններն ու թագերն
Անոր սըրտին կ'ազդէն խրոխտանք մը գոռոզ։
Կը պանծայ միւսն իր սեփական քաջութեամբ
Քան գործերովն անցած գացած պապերուն.

Թէեւ անոնք հինգ դարերէ աւելի
Հըռչակաւոր եղած ըլլան մարտի մէջ
Եւ անուանի՝ խաղաղութեան օրերուն։
Բայց սէգ կերնանդը՝ որ միայն կը չափէ

Տարածութիւնը ոսկիին կամ երկրին,
Եւ կը դատէ մըթին ամէն քաջութիւն՝
Որ փայլէն զուրկ է արքունի տիտղոսին,
Հանգուրժել չի կընար որ հետը ժըպրհի
Մըրցիլ ասպետ մ' արժանիքով, ու շորթէ
Իր ձեռքէն ինչ որ ինք կ'ուզէ ունենալ,
Ուստի սաստիկ կը բարկանայ, եւ զայրութն
Ու անարգանքն անոր կու տան անցընել
Որեւիցէ չափ ու սահման բանաւոր:

Երբ կը տեսնէ դըժոխային չար ոգին
Որ լայն ճամբայ մը կը բացուի անոր մէջ,
Լուռ անոր ծոցը սողալով՝ կը բազմի
Փաղաքշելով՝ անոր մըրժին գահերէց:
Եւ հոս ցասումն ու նելքին քէնն աւելի
Գըրգուելով՝ սիրուը կը խըթէ, կը խոցէ.
Եւ կ'ընէ այնպէս որ անոր սըրտին մէջ
Զայն մ'հընչէ միշտ՝ իրեն այսպէս խօսելով.

«Հոինալդը հետըդ կը մըրցի. արդ այնչափ
Կ'արժէ իր սին թիւն հինաւուրց քաջերու.
Թող համրէ ան որ կ'ուզէ հետըդ չափուիլ՝
Ժողովուրդներն՝ իրեն ծառայ, հարկատու.
Գաւազանները թող ցուցնէ, բաղդատէ
Արքունական շուքն իր մեռած պապերուն
Քու ողջերուդ հետ. ո՞հ, որքան կը ժըպրհի
Ողորմելի երկրի մ'իշխանը, իշխան
Գերութեան ծոցն խոալիոյ մէջ ծընած.
Աւ թող յաղթէ կամ յաղթըւի. քեզ յաղթեց
Նոյն այն օրէն՝ որ նախանձորդ եղաւ քեզ.

Աշխարհ ըսէ պիտի (եւ է մեծ պատիւ),
 թէ կերնանդի հետ մըրցեցաւ Հոփնալդոս:
 Վեհ աստիճանը զոր Դուդոն ունէր նախ՝
 կըրնար քեզի շըքեղութիւն, փառք բերել,
 թէեւ ան ալ նոյնը քենէ կը սպասէր.
 Աս' իր խնդրած վայրկեանէն զայն անպատուեց:
 Եւ զի Դուդոնն ալ չի խօսիր, չի շընչեր,
 Բայց թէ լըսէ բաներ մը մեր զործերէն,
 ի՞նչ, կը կարծե՞ս որ բարկութիւն մը ազնիւ
 Զըվառէ այն բարի ծերուկը Երկինքն,
 Երբ աչքերն այս գոռոզին վրայ դարձընէ,
 Եւ միտ դընէ անոր ժըմերտ լըրբութեան,
 Որ դեռ անփորձ տըղայ՝ հասակն, արժանիքն
 Անգոսնելով՝ հետը չափուիլ կը ժըպրհի:
 Ու կը ժըպրհի եւ կը ջըրդի, եւ պատժի
 Տեղ գովասանք ու փառք, պատիւ կը ստանայ.
 Եւ կայ իրեն խորհըրդատու, յորդորիչ,
 ({Ո՞վ գըուեհիկ ամօթ), եւ ծափ ալ զարնող:
 Բայց թէ Կոփրետ տեսնելով աչք կը գոցէ
 Որ ինչ որ քեզ կ'իյնար՝ նենգէ ան քենէ,
 Մի հանդուրժեր, հանդուրժելու պարտք չունիս,
 Յոյց տուր, թէ ի՞նչ կըրնաս ընել, եւ ո՞վ ես »:
 Այս խօսքերէն ցասումն անոր կը բոընկի
 Կ'աճի գըրեթէ տատանուած ջահի պէս.
 Եւ փըքուոյց սըրտին մէջ զուսպ չըլլալով
 Յոխորտ լեզուէն ւաչքերէն դուրս կը պոռթկայ:
 Հոփնալդի մէջ դըսրովելի, անպատեհ
 Կարծածը չի լըոեր, զանի կ'անպատուէ.

Կ'անուանէ զինքն ամբարտաւան, սընապարծ,
 Եւ քաջութիւնն՝ յանդըգնութիւն խօլ, մոլուցք:
 Եւ ինչ որ պերճ, մեծահոգի եւ վրսեմ
 Աւ բարեփառ կը շողջողէ անոր մէջ,
 Բոլոր՝ ըստոյգը նենգութեամբ քօղարկած՝
 Իբրեւ ախտեր կը դըսրովէ, կ'անգոսնէ.
 Եւ կը խօսի այնպէս՝ որ ձայնն հանրալուր
 Կը հասնի նոյն իսկ նախանձորդ ասպետին.
 Զ'անցնիր սակայն ցասումը, չի զըսպըւիր
 Կոյր թափն՝ որ զինքն առած մահուան կը տանի:
 Զի դեւը չար՝ որ իբր ոգի՝ կը շարժէ
 Անոր լեզուն եւ խօսքերն ինք կը յօդէ,
 Միշտ նորոգել կու տայ ՚նիրաւ դըսրովներն,
 Աւելցնելով լուցկի կուրծքին բոցաբորբք:
 Բանակին մէջ լայն տեղ մը կայ, ուր յաճախ
 Կը հաւաքուին ընտիր ընտիր դիւցազներն,
 Ու գուեմարտ պատերազմիկ խաղերով
 Անդամնին վարժ եւ կորովի կը գործեն:
 Արդ հոն ամբոխն ըստուար եղած ժամանակ
 Ճակատագրէն մըզուած՝ Հոխնալդը նորէն
 Կը բամբասէ, եւ զերդ սըլաք սայրասուր՝
 Դըժոխային թոյնով դեղուած իր լեզուն
 Կը դարձընէ անոր, եւ հոն է Հոխնալդ
 Եւ ըսածները կը լըսէ, ւանկարող
 Այլ եւըս սանձ դընելու իր բարկութեան,
 Կը՝ զոչէ. «Առւտ կ'ըսես», ու վրան կը փըրթի,
 Աեղմելով մերկ երկաթն իր աշ ձեռքին մէջ:
 Թըւեցաւ ձայնն որոտ, երկաթը՝ փայլակ,

Որ կը հասնի դեսպան շանթին որ կ'իյնայ .
 Ան կը դողայ , փախուստ , պըրծում չի տեսներ
 Վըրան եկող հասնող անդարձ մահուընէն .
 Բայց զի ներկայ է հոն բանակն համօրէն ,
 Կը ցուցնէ ինք զինքն անվեհեր եւ հըզօր ,
 Եւ սուլոն հանած կը սպասէ մեծ ոսոխին ,
 Եւ քաջութեամբ պաշտպանողի դիրք կ'առնէ :
 Նոյն վայրկենին կայծակնացայտ հազար սուր
 Փայլակեցին կարծես ամէնքը մէկանց ,
 Զի խուռն ամբոխն հետաքըրքիր գուգազին
 Ամէն կողմէ հոն կը դիմէ՝ մէկըզմէկ
 Հըրմըշտելով եւ կը դիզուի շուրջն անոնց :
 Կը թաւալի կը մըռընչէ օդին մէջ
 Խօլ խըդուըրտիւն մը խառնաշփոթ ձայներու .
 Նըման ծովափը լըսուածին՝ հովս իր մոռւնչն
 Երբ կը խառնէ ալիքներու գոչիւնին :
 Բայց այդ ձայները չեն կըրնար մեղմացնել
 Թըշնամանուած մարտիկին թափն ու զայրութն .
 Ընդունելով աղաղակներն , արգելքներն
 Եւ ինչ որ իր անցքը փակել կը փորձէ ,
 Կը յարձակի վրէժիընդրութեան ծարաւով՝
 Մարդոց կոյտին եւ զէնքերուն մէջերէն .
 Եւ սուրը շանթ բոլորածեւ ճօճելով
 Անցք կը բանայ իրեն , եւ մէն միայնակ՝
 Հազար պաշտպան մարտիկներու հակառակ՝
 Կը ճակատի կերնանդին դէմ ախոյեան :
 Եւ բարկութեան մէջ ալ ճարտար իր ձեռքով
 Կ'իջեցընէ կըշիռ հազար հարուածներ .

Մերթ կուրծքէն, մերթ գլխէն եւ մերթ կը ջանայ
Աշ եւ կամ ձախ կողմէն զանի խոցոտել.
Եւ ձեռքը այնքան մոլեկան է ւարագ,
Որ կը խաբէ աչքն ու արուեստն, եւ յանկարծ
Անակընկալ կայծակի պէս կը հասնի
Չըկարծած տեղն ու կը զարնէ կը խոցէ:
Ու կանգ չառաւ, մինչեւ որ սուրն անողորմ
Մէկ երկու հեղ անոր կուրծքէն չըմըխեց:
Հէքը կ'իյնայ վէրքին վըրան, եւ հոգին
Ու զօրութիւնն երկու անցքէ կ'ելլեն դուրս:
Ցաղթողը սուրն արիւներանգ կը դընէ
Պատեանն ու ալ անոր վըրայ չի նայիր.
Այլ կը քաշուի մէկդի՛ անգութ իր ոգին
Ու բարկութիւնն իր վըրայէն թօթուելով:

Աղմուկէն հոն բերուած կոփրետն երկիւղած
կը նըշմարէ յանկարծ տեսիլն ահաւոր.
Կերնանդոս դի՛ տապաստ, ըզգեստն ու մազերն
Արիւնթաթախ բոլոր, մահով դէմքը լի.
Կը լըսէ ողբն, հեծութիւններն, հառաչներն
Որով կու լան շատեր մարտիկն ըսպանուած:
Ընդարմացած կը հարցընէ. «Ո՞վ ուրեմն
Այս սուրբ տեղն այդ քսմնելի գործը գործեց»:
Առնալդոս՝ մին հէզ կերնանդի ջերմերէն
Կ'ըսէ (դէպքին տալով շատ ծանր երեւոյթ)
Թէ Հոյնալդոս ըսպաննեց զայն, խօլ՝ շամբուշ
կատաղութեամբ, մըղուած չընչին պատճառէ.
Թէ Քրիստոսի համար կապած իր երկաթն
Առաւ անոր նահատակին դէմ դարձուց,

Ընդունեց իր իշխանութիւնն ու պատուէրն՝
Որ ամէնուն առջեւ որբաւ քիչ առաջ։
Թէ ստ օրինաց մահապարտ էր, եւ թէ պէտք
է պատժը նրովարուակին համաձայն։
Որովհետեւ ծանր էր յանցանքը յինքեան,
Եւ զի դարձեալ՝ այնպիսի տեղ մ'էր գործուած։
Եւ ոճիրին եթէ ներումն ընդունի,
Ամէնքը չար օրինակէն յորդորուած՝
Երբ նախատուին՝ պիտ' ուզեն նոյն վրէժն առնել,
Զոր մի միայն դատաւորաց կ'իյնայ տալ.
Եւ այդպէսով գըժուութիւններ ու վէճեր
Պիտի ծագին յաճախ երկու կողմանէ»։

Հանգուցելոյն արժանիքները յիշեց,
Ըստ ինչ որ գութ կամ զայրութ կ'արծարծէ։
Բայց Տանկրէդ դէմ դարձաւ, ու մեղմ գիծերով
Նըկարագրեց յանցաւորին դատաստանն։
Ուշ կը դընէ կոփրետ, ու դէմքն անաչառ
Կը ներշընչէ աւելի վախ քան թէ յոյս։
Աւելցուց այն ատեն կոփրետ. «Արդ յիշէ,
Իմաստուն տէր, ով եւ ինչ մարդ է Հոկնալդ.
Ինչ մեծարանք կը վայելէ իր անձին,
Թէ իր շըքեղ զարմին համար արքունի
Եւ թէ կուէլֆ հօրեղբօրն։ Ան որ կ'իշխէ
Ամէնուն նոյն չափով պէտք չէ պատիժ տայ։
Տարբերութիւնն աստիճանի՝ միեւնոյն
Յանցանքին մէջ տարբերութիւն կը դընէ։
Եւ զուգութիւնն արդար է լոկ այն ատեն
Երբ հաւասար հաւասարի է խընդիր»։

Պատասխանեց կովորհոռոս. «Ե՞ն ըստորինն
Ե՞ն վեհերէն պէտք է սորվի հնազանդիլ.
Գէշ կը խորհիս, Տանկրէդ, եւ գէշ է կարծիքդ
Եթէ կ'ուզես որ ձըգեմ մնձն իր կամքին.
Ի՞նչ պիտ' ըլլայ իշխանութիւնս՝ եթէ լոկ
Խաժամուժին գօրագըլուխ՝ հրամայեմ
Սովորական եւ աննըշան գուգազին;
Անզօր մական, ամօթալի տէրութիւն.
Եթէ այդպէս տըրուեցաւ՝ լաւ է ըլլայ:
Բայց տըրուեցաւ ինծի ազատ, յարգելի,
Եւ չեմ ուզեր որ զեղչըւի 'շխանութիւնս:
Եւ ես գիտեմ թէ Երբ եւ ի՞նչպէս պէտք եմ
Մերթ պարգեւներն ու պատիժները փոխել,
Մերթ բըոնելով կըշիռը հարթ հաւասար՝
Զըստարբերել վերնագունէն ըստորինն»:

Այսպէս կ'ըսէր, եւ միւսը ճիկ չէր հաներ,
Պատկառանքէն ու խօսքերէն ահաբեկ:

Նախանձաւոր հին անաչառ խըստութեան
Ուայմոնտ գովեստ կարդաց անոր խօսքերուն.

«Ո՛վ որ, կ'ըսէր ան, լաւ կ'իշխէ այս կերպով,
Ինքզինք կ'րնէ հապատակներուն մեծարոյ.
Զի կատարեալ կարգ, կըրթութիւն չըկայ հոն
Ուր մարդ ներման կը սպասէ, ոչ պատիժի:
Կ'իյնայ ամէն իշխանութիւն, ւամէն գութ
Կործանարար է, երբ չունի երկիւղն հիմ»:

Այսպէս ըստ Ուայմոնտ. Տանկրէդ լըսելով
Անոր խօսքերն, ալ չըկըրցաւ կենալ հոն.
Օդապարիկ ձիովը թուաւ Հախալդին,

Որ խըլելէ վերջ իր յոխորա ոսոխէն
գոռողութիւնն՝ հոգին՝ իր վրանն էր քաշուեր։
Հոն զըտնելով զինքը Տանկրէդ՝ մի առ մի
Համար տրւաւ ըսուած, զուրցուած խօսքերուն։
Յետոյ յարեց. «Թէեւ տեսիլն արտաքին
Ես չեմ սըրտին ճըշգրիտ թարգման համարիր,
Զի խորհուրդները մահացուաց շատ խորունկ՝
Գաղտնածածուկ ալքերու մէջ կը հանգչին.
Բայց դատելով կոփրետի վրայ տեսածէս
Ու ըսածէս իրմէ՝ կ'իշխեմ հաւաստել
Որ ան կ'ուզէ՝ քեզ իր ձեռքին մէջ սեղմած՝
Հասարակաց յանցաւորի պէս պատժել»։

Ժըպտեցաւ այն ատեն Հոխնալդ, եւ դէմքով
Որ ժըպիտին մէջ փայլակեց բարկութիւն,
«Թող դատն, ըսաւ, ըղթայակապ պաշտպանէ
Ով որ սորուկ է, կամ ըլլալու արժանի։
Ազատ ծընայ եւ ապրեցայ, եւ այնպէս
Պիտի մեռնիմ, ձեռքըս կամ ուռքս անարժան
Շըղթաներու չըկարկառած. վարժ է այս
Զեռքը սուրի, վարժ յաղթական պըսակի,
Եւ կը մերժէ ան կապանքները գռեհիկ։
Բայց թէ կոփրետ այս մըրցանակը կու տայ
Արդինքներուս եւ կ'ուզէ զիս բանտարկել,
Իբրեւ ուամիկ մարդ մ'ըլլայի, եւ անարգ
Ծակը թըխել կը կարծէ զիս կալեւկապ,
Թող զայ կամ մարդ դըրկէ, տեղէս չեմ շարժիր։
Բախտն ու զէնքերն ըլլան թող մեզ դատաւոր։
Թըշնամիին կ'ուզէ զքոսանք պատճառել

Ներկայելով ողբերգութիւն մ'ահաւոր»։

Աս ըսելով կ'ուզէ զէնքերն, եւ իրանն
Ու գլուխը նուրբ պողովատով կը պըճնէ,
Զեռքը կ'առնէ վահանը մնձ՝ հաստաբեստ,
Մահացան սուրն ուսընդանութ կախելով.
Եւ մեծաշուք ու վեհափառ իր դէմքով
Կը ճաճանչէ փայլակնադէտ՝ զինավառ։
Քեզ՝ Արէսիդ նըման՝ երկաթն ու սարսափն
Հագած կ'իջնես երբ հինգերորդ երկընքէն։

Սակայն Տանկրէդ կակղել մեղմել կը ջանայ
Ամբարտաւան սիրտն եւ ոգին ամենի.
Կ'ըսէ. «Անյաղթ պատանեակ, քու քաջութիւնդ
Կը հարթէ ո՛ եւ է ձեռնարկ դըժուարին.
Գիտեմ թէ վեհ արիութիւնդ կը փայլի
Միշտ անվեհեր արհաւիրքի, մարտի մէջ.
Սակայն Աստուած չընէ որ այսօր շողայ
Այնքան անգութ կերպով մեզի վնասելու։
Ի՞նչ կը խորհիս ընել, ըսէ ինձ. կ'ուզե՞ս
Աղտեղել ձեռքդ արդ ընտանի արիւնով.
Քրիստոնէից տալով վէրքեր անարժան՝
Խոցե՞լ Քրիստոսն որուն անդամ են անոնք,
Եղծանելի պատուոյ սնուտի նկատումներն
Որ զերդ ծովու ալիք կ'երթան ու կու զան,
Պիտի տիրե՞ն քեզ քան հաւատքն ու եռանդն
Ըզմեզ Երկինքն անմահացնող յոյսերուն։
Ո՞հ Աստուծոյ սիրոյն, յաղթէ դուն քեզի,
Եւ վայրենի՝ գոռող ոգիդ մերկացիր.
Զիջիր, վախէ չէ, այլ կամքով մը բարի,

Եւ զիջումիդ համար պըսակ կը ստանաս :
 Երիտասարդ հասակս եթէ արժանի
 է որ ուրիշ մ' անկէ առնէ օրինակ,
 Գըրգըռուեցայ ես ալ, սակայն կոիւ չըրի
 Քրիստոնէից հետ, զըսպեցի ինքըզինքս .
 Զի կիլիկեան առնելէս վերջ՝ երբ արդէն
 Պարզեր էի հոն նըշաններն Յիսուսի,
 Վրայ հասնելով Բաղդովին՝ զայն անարժան
 Կերպով զրաւեց եւ վատութեամբ տիրացաւ .
 Զի ես անոր մտերմութենէն խաբուելով
 Կոահած չէի անոր մտածումն ընչափաղ .
 Բայց ես վերջէն չըփորձեցի ձեռք բերել
 Զայն զէնքերով, եւ կըրնայի ալ գուցէ :
 Եւ եթէ նոյն իսկ կը խորշիս դու բանտէ,
 Ու քըսմնելով շըղթաներու ցած բեռէն
 Կ'ուզես կարծեաց, սովորութեանց հետեւիլ
 Զոր իբր օրէնք պատուոյ աշխարհ կը յարգէ,
 Հոս թող զիս՝ քեզ կոփրետին քով ջատագով,
 Եւ դուն զընա Բոհեմոնդին՝ Անտիոք .
 Լաւ է որ դուն այս առաջին թափին մէջ
 Ինքզինքդ անոր դատաստանին չինթարկես :
 Քիչ ատենէն Եգիպտոսի բանակն երբ
 Կամ հեթանոս ուրիշ գունդ մեր դէմն ելլէ,
 Պիտ' աւելի շըքեղ փայլի՝ մեծապանծ
 Քու քաջութիւնդ՝ երբոր հեռու ըլլաս դուն .
 Եւ առանց քեզ պիտի կըրճառ երեւայ
 Բանակն՝ իբրեւ մարմին մ'անձեռն, անբազուկ» :
 Վրայ հասնելով կուէլֆ՝ խրատին կը հաւնի .

Կ'ուզէ որ շուտ մեկնի երթայ անդանդաղ :
 Քաջայանդուզըն պատանւոյն միտքը խրոխս
 կը զիջանի ճըկուն անոնց խորհուրդին .
 Այնպէս որ իր մոերիմներուն խօսք կու տայ
 Անմիջապէս մեկնիլ երթալ բանակէն :
 Շատ բարեկամ մարդիկ եկեր հասեր են
 Եւ կ'աղաչեն կը խընդրեն հետը երթալ .
 Ան ամէնուն շընորհակալ ըլլալով՝
 Զոյգ զինակիր առած լոկ' ձին կը նըստի
 Ու կը մեկնի , տանելով իդձ մ'յաւէրժ , վեհ
 Փառքի՝ ազնիւ սըրտի մըտրակ , խարազան .
 Հոգին շըֆնաղ ձեռնարկներու կը ձըկուի
 Եւ կաթոգի է նոր գործեր գործելու .
 Թըշնամէաց մէջ նետուիլ , եւ հոն հաւատքին
 Համար՝ որուն է նահատակ ախոյեան ,
 Արմաւենի եւ կամ նոճի վաստըկիլ .
 Կըտրել երկիրն Եզիպտոսի , թափանցել
 Մինչեւ Նեղոս գետին աղբիւրն անծանօթ :

Սակայն կուէլֆ' երբ ամենի պատանեակն
 Հրաժեշտ առած մեկնեցաւ գնաց փութադռոյթ՝
 Հոն չի կենար , այլ կը շտապէ հապճեպով
 Ուր որ գըտնել կը համարի կոփրետոսն .
 Որ տեսնելով զինքը կ'ըսէ բարձրաձայն .

«Ո՞ւր ես , կուէլֆ , ես ալ ճիշդ քեզ կը փնտոեմ .
 Եւ հիմա իսկ քարոզներէն մէկ քանին
 Ասդին անդին դըրկեցի քեզ փընտոելու» :
 Յետոյ ամէնքն հունելով դուրս՝ ցած ձայնով
 կը կըցէ իր խօսքերուն մեծ լըրջութեամբ .

«Իրաւցընէ, Կուէլֆ, քու թոռդ՝ չափազանց
Առաջ կ'երթայ՝ սիրտն երբ մըղուի զայրուցքէն.
Եւ ըստ իս չէ կարելի այս իր ոճրին
Գըտնել պատճառ մը բանաւոր եւ արդար.
Պիտ՝ ուզէի որ կարելի լլար գըտնել,
Բայց ամէնուն հաւասար պետ է Կոփրետ.
Եւ պիտ՝ ըլլայ ամէն դէսքի մէջ պաշտպան
Եւ պահապան իրաւունքին, օրէնքին.
Պահելով սիրտը՝ դատաստան կըտրելուն՝
Անյաղթելի միշտ բըոնաւոր կիրքերէ:
Այլ թէ Հոփնալդ ըստիպուեցաւ ի հարկէ
Հըովարտակ՝ կարգ կանոն ուժի տակ առնել,
Ինչպէս կ'ըսեն ոմանք՝ ուրեմըն թող զայ
Խոնարհի մեր դատաստանին, ցուցնէ զայն:
Ինք իր կամքովը թող ըլլայ անձնատուր.
Աս որ կըրնամ կը շնորհեմ իր արժանեաց.
Իսկ եթէ ոտք կոխէ անի ու չըգայ,
(իր աննըւաճ յանդըգնութիւնը զիտեմ),
Պէսք է որ դուն ջանաս բերես զանիկա.
Հեզ ու հանդարտ մարդը թող ան չըստիպէ
Խշանութեան եւ օրէնքի անաչառ՝
Եւ իրաւամբ՝ վըրէժիշընդիր ըլլալու»:

Լըոեց. Կուէլֆ անոր տըւաւ պատասխան.
«Քարուականքէ մաքուր հոգին չէր կըրնար
Լըսել խօսքեր թըշնամանող ւանիրաւ,
Եւ հոն լըսած տեղն իսկ զանոնք չըհերքել:
Եւ եթէ ան հոգին խըլեց նախատչէն,
Ո՞վ պիտ՝ արդար ցասման դընէր չափ՝ սահման.

Ո՞վ հարուածներն համրեց, կըշոեց ու չափեց՝
կըռուի ատեն նախատինքներն ու դարմանն։
Այլ ինչ որ դուն կ'ուզես՝ թէ քու բարձրագոյն
իշխանութեան ինքզինքը գայ ենթարկէ,
Շատ կը ցաւիմ որ կարելի չէ, զի ան՝
Անմիջապէս հեռացաւ գնաց բանակէն։
Պատրաստ եմ ես ցոյց տալու այս իմ ձեռքով
Անոր որ սուտ, չար խօսքերով խածաւ զայն,
Կամ ժանտ ակուայ ունեցողի մ'իրեն պէս,
Թէ անիրաւ նախատինքներն իրաւամբ
Պատժեց Հովնալդ Փըքոցուոյց կերնանդի
Ամբարհաւաճ գոռոզութեան եղջիւրներն։
Յանցանք մ'եթէ գործեց մոռնալն է պատուէրդ.
Շատ կը ցաւիմ, եւ չեմ կըրնար գովել զայն»։

Լրոեց. ըսաւ կովորետ. «Երթայ թափառի
Եւ կազն ուրիշ տեղ թող տանի. չեմ ուզեր
Որ դուն հոս նոր վէճերու սերմը ցանես.
Ո՞հ կ'աղաչեմ, թող զայրութները մարին»։

Իսկ խաբուհին ապիրատ միշտ կը դըրդէր
Որ խոստացուած նըպաստն իրեն ընձեռեն.
Իր ցորեկուան զէնքերն էին աղաչանք,
Նենգութիւններ, գեղեցկութիւն ու դաւեր.
Սակայն երբ իր թուխ վերարկուն սըփոելով
Արեւմուտքին մէջ կը փակէր զիշերն օրն,
Ասպետներովն իր զոյգ եւ զոյգ կիներով
Նէ կը քաշուէր ու իր վըրանը կ'երթար։
Եւ որչափ ալ ճարտար վարպետ նենգերու,

Կերպերն ազնիւ ու խորամանգ իր խօսքերն,
 Եւ այնպիսի գեղեցկութեամբ՝ որ Երկինքն
 Ոչ առաջ ոչ վերջն ոչ ոքի չըտըւաւ
 Աւելի մեծ գեղ մը, եւ այն աստիճան
 Որ բանակին էն հոյակապ դիւցազներն
 Մոգեր դիւթեր ու իր սիրոյն է կապեր,
 Ասկայն չունի ոչ մի հրապոյր հեշտական
 Որով շընթէ որսայ կոփրեսն երկիւղած:
 Զուր կը ջանայ զայն բորբոքել իր սիրով,
 Եւ տարփանքի թոյնն անուշ սիրով շընչել.
 Զի կըշտապինդ թըռչնոյ մը պէս՝ որ չ'իջներ
 Հոն՝ ուր մարդ կերը ցուցնելով՝ կը կանչէ,
 Ան՝ աշխարհէ կուշտ՝ հաճոյքներն անցաւոր
 Կ'արհամարհէ եւ դէպ երկինք կը թեւէ.
 Եւ ինչ թակարդ որ կը լարէ խարդախ Սէրն
 Անոր չըքնաղ թըռչանքին՝ ան կը փըշրէ:
 Ոչ մէկ արգելք չի կըրնար սուրբ միտքն անոր
 Շեղել ճամբէն զոր մեզ զըծած է Աստուած.
 Փորձեց նէ բիւր հընարք, եւ բիւր կերպերով՝
 Զերդ Պրոտէոս մը նոր՝ անոր երեւցաւ.
 Նէրա քաղցրիկ կերպն ու նայուածքը կըրնար
 Արթընցընել սառած թըմրած Սէրն անգամ.
 Բայց հոս (շընորհ Երկնից) փորձերն իր բոլոր
 Պարապ ելան եւ աւելորդ է նոր փորձ:
 Գեղեցկուհին որ ողջախոհ ամէն սիրո
 Ակնարկիկով մը բորբոքել կը կարծէր,
 Ո՞հ ինչպէս արդ կը կորսնցնէ սէզ խրոխտանքն.
 Եւ ինչ զայրոյթ, զարմանք կ'ազդէ աս իրեն:

Կ'որոշէ հուսկ իր ուժերն հոն դարձընել,
Ուր նուազագոյն ընդդիմութեան կը բախի.
Զերդ զօրագլուխ , որ՝ խանջ՝ երկիրն անառիկ
Թողած լըբած՝ մարտն ուրիշ կողմ կը տանի:
Սակայն նէրա զէնքերուն դէմ ոչ պակաս
Անպարտելի ցուցուց իր սիրուը Տանկրէդ.
Զի ուրիշ իդձ կը մըբըթէկէ սիրուն անոր,
Եւ նոր տարփանք չի կըրնար մուտք գըտնել հոն.
Զի ՚նդհանրապէս ինչպէս մէկ թոյնը միւսէն
Կը զգուշանայ , այսպէս մէկ սէրն ալ միւսէն:
Ասոնց միայն չըյաղթեց նէ . քիչ կամ շատ
Վառեց միւսներն իր գեղեցիկ կըրակով:
Նէ կը ցաւի թէեւ որ իր ծըրագիրն
Ու հընարքները չեն լիով յաջողիր,
Սակայն այնքան դիւցազներու պատուական
Որսին վըրայ կ'ուրախանայ մեկուսի:
Եւ կը խորհի՛ դաւը չելած երեւան՝
Տանիլ զանոնք ապահով տեղ մ'աւելի.
Ուր կապկըպէ զիրենք ուրիշ շըղթայով,
Տարբեր անկէ՛ որով պըրկեր է հիմա:

Զօրապետէն սահմանուած օրն հասնելով
Ուր օգնութիւն պիտի տըրուէր Արմիդին,
Պատկառանօք անոր կ'երթայ եւ կ'ըսէ.

«Տէր , որոշուած օրը եկաւ ու անցաւ.
Եւ թէ լրսէ յանկարծ խուժդուժ բըռնաւորն
Որ ես դիմեր եմ զէնքերուդ օգնութեան,
Պիտի զինուի պաշտպանելու ինքըզինքն .
Եւ անկէ վերջ դըժուարանայ մեր ձեռնարկն :

Ուրեմըն՝ դեռ համբաւին ձայնն անըստոյգ
Եւ կամ լրտես մը լուրն անոր չըտարած,
Քու գըթութիւնդ ընտրէ իր էն քաջերէն
Քանի մ'հոգի եւ ինծի հետ ուղարկէ.

Զի թէ Երկինքը խէթ աչքով չընայի
Մարդոց գործին ւանմեղութիւնը յիշէ,
Պիտ' հաստատուիմ զահիս վըրան, եւ երկիրս
Ըլլայ պիտի քեզի յաւէժ հարկատու
Խաղաղութեան եւ մարտամբոխ օրերուն» :

Այսպէս կ'ըսէր. եւ Ապարապետն ըսածին
Տեղիք տըւաւ, զի մերժել չէր ալ կըրնար.
Թէեւ գիտէր որ երբ նէ չուն ըշտապէր
Այն ընտրութիւնը պիտ' իյնար իր վըրան:
Բայց ամէն ոք թախանձագին կը խընդրէ
Որ ըլլայ տասն ընտրեալներուն թիւին մէջ.
Եւ բորբ նախանձն որ անոնց մէջ կ'արթըննայ
Զանձրացուցիչ կ'ընէ ժըտանքը անոնց :

Նէ որ անոնց սիրուը յըստակ կը դիտէ,
Աս տեսնելով կ'առնէ նոր փաստ ու պատճառ
Եւ անոնց կողը կը ծեծէ կը տոշկէ
Խարազանով նախանձայոյգ երկիւղի.
Լաւ գիտնալով որ առանց այս դաւերուն
Հուսկ կը հիննայ սէրը, կ'ըլլայ թոյլ եւ հեղգ.
Նըման ձիուն որ կը վարգէ յամբընթաց
Երբ չըլըսէ դրընդիւն առջին կամ ետին:
Եւ այնպիսի կերպով մը նէ կը ցանէ
Քնքուշ նայուածքն, անուշ ժըպիտն ու խօսքերն,
Որ չըկայ մէկն որ չնախանձի ուրիշին.

Եւ խէթն անոնց մէջ անբաժան է յոյսէն։
Սիրողներու շամբուշ ամբոխը՝ որուն
Խըթան է սէրը խաբեքայ երեսին,
Ասկերասան եւ անամօթ կը վազէ,
Եւ կոփրետի կըշտամբանքներն ի զուր են։
Երկու կողմերն ալ ուզելով միապէս
Գոհացընել՝ ինքը անմէտ կը մընայ.
Թէեւ երբեմն ասպետներուն մոլելուն՝
Կը բոքնկի մերթ ամօթէն՝ մերթ զայրութէն։
Եւ տեսնելով իղձերն յամառ՝ նոր միջոց
Կ'առաջարկէ որ անոնց ձայնը կըտրէ.

«Թող անուննիդ գըրուին, ըստ, ու դըրուին
Սափորի մէջ եւ բախտն ըլլայ դատաւոր»։

Ամէն մէկին անունն իսկոյն գըրուեցաւ
Ու դըրուեցաւ սափորին մէջ. շարժեցին
Եւ հանեցին. առջի ելլողը եղաւ
Արտեմիդոր՝ Պեմբրոզիոյ դուքսն, յետոյ
Կերարտոսի անունն հընչեց ականջնուն,
Ասոնցմէ վերջ Վինկիլաւոսն եկաւ դուրս,
Վինկիլաւոս առաջ այնքան լուրիջ՝ խոհեմ,
Արդ մանկացած՝ գագաշոտ ծեր տարփածու։

Ո՞ն այս երեք ընտրեալներուն դէմքն ինչպէս
Զըւարթ է, ինչպէս աչքերնին լեցուն է
Այն հաճոյքով որ սըրտերնէն կը պոռթկայ.
Զի յաջողակ բախտը կ'օգնէ սիրային
Իրենց ծրագրին։ Կու տան միւսները՝ որոնց
Անունը դեռ սափորն իը մէջ կ'ընդգոգէ՝
Նեղսըրտութեան եւ նախանձի նըշաններ.

Եւ կը մընան բերնէն կախուած այն անձին՝
Որ բանալով քարտն անուննին կը կարդայ:

Կուասգոն չորրորդ ելաւ, որուն յաջորդեց
Հոփղոլֆ, ասկէ վերջ Ոլդերիկն եկաւ դուրս.
Կարդացին եռքը Գուլիելմ Ռոնզիլեոն,
Բաւարացին Եբրարտ, Հենրիկը Փըրանկ.
Վերջինն եղաւ Ռամբալդ. հաւատքը յետոյ
Փոխելով աս՝ դարձաւ ոսոխ Յիսուսի.
(Այնչափ հըզօ՞ր է սէր ուրեմն). աս փակեց
Տասներորդ թիւը Եւ միւսները մերժեց:

Կատաղութեամբ ու նախանձով բըռընկած
Ժանտ, անիրաւ կը կոչեն բախտը միւսներն.
Ու քեզ, ո՞վ Սէր, կ'ամբաստանեն՝ որ զիջար
Որ տէրութեանդ մէջ ան նըստի դատաւոր:
Այլ զի մարդուս զարմը բնածին ազդումով
Արգիլուածին դեռ աւելի կը ցանկայ,
Կ'առաջազրեն շատեր՝ բախտին ի հեճուկս
Երթալ կընոջ ետեւէն՝ մութն երբ կոխէ:
Կ'ուզեն մութին, լոյսին անոր հետեւիլ,
Եւ կըոռելով նէրա համար՝ մեռնիլ ալ.
Որուն զանոնք կը յորդորէ նենզն Արմիդ
Քաղցր հեծութեամբ եւ հատկըլեալ խօսքերով.
Եւ մերթ ասոր մերթ անոր ցաւ կը յայտնէ
Թէ ստիպուած է առանց իրեն մեկնելու:
Տասն ասպետներն արդէն զինուած՝ կը փութան
Կոփրետոսին՝ անկէ հրաժեշտ առնելու:
Կը խըրատէ այն իմաստունը զանոնք.
Թէ հեթանոս հաւատքն յողդողդ է, թեթեւ

Եւ կեղակարծ, եւ ինչպէս պէտք է խուսել
Դարաններէն եւ ձախողակ դէպքերէն։
Բայց իր խօսքերն հովը կ'առնէ կը տանի։
Եւ ողջ մարդուն խորհուրդը չ'ընդունիր Աէր։
Հուսկ մեկնելու հրաման կու տայ, եւ Արմիդ
Զըսպասելով արշալոյսին գալըստեան,
Յաղթանակին առջեւ ձրգած՝ զերդ զերի՝
Մըրցակիցները՝ կը մեկնի յաղթական,
Թողլով անհուն ցաւերու մէջ խուռն ամբոխն
իր միւս ուրոփուտ սիդեխներուն։ Բայց զիշերն
Նըրոր եկաւ, եւ թեւերուն տակ բերաւ
Լըռութեան հետ թեթեւ՝ թափառ երազներ,
Շատեր՝ Աէրէն թելադրըւած՝ գաղտ կերպով
Հետեւեցան Արմիդայի հետքերուն։

Եւստաքիոսն է առաջին, եւ հազիւ
Կըրնայ սպասել զիշերաբեր ըստուերին։
Կ'երթայ շտապով կոյր խաւարին մէջէ հոն
Ուր առաջնորդը կոյր զանի կը տանի։
Թափառեցաւ գաղջ ու սպայծառ զիշերն ան։
Բայց երբոր լոյսը կենսառու երեւցաւ,
Երեւցաւ նոյնպէս Արմիդան իր գընդով
Աւանին մէջ՝ ուր որ էին զիշերեր։
Թըրաւ նէրա քով. իսկ եւ իսկ ճանչցաւ զայն
Ռամբալդ անոր զէնուզարդէն. կը գոչէ.
«Ի՞նչ կը փընտռես դուն հոս, ինչո՞ւ ես եկեր»։
Ըսաւ. «կու զամ հետեւելու Արմիդին։
Եւ եթէ նէ չարհամարհէ, պիտ' ինէ
Ունենայ ժիր թիկունք, աննենգ զերութիւն»։

Յարեց միւսն. «Ո՞վ ընարեց քեզ այդ մեծ պա-
[տուխն» :

Միւսն աւելցուց. «Սէր. Սէրն ընտրեց զիս, քեզ
Արդ երկուքնէս որն աւելի կը թըւի . . . [բախտն.
Քեզ՝ ընտրըւած ըլլալ արդար ընտրողէ» :
Ըստ Ռամբալդ այն ատեն. «Ուուտ տիտղոսներ
Ալժէք չունին, թափած հնարքներդ ի զուր են,
Եւ չես կըրնար արքունական բամբիշին
Օրինաւոր նահատակաց մէջ մըտնել.

Դու ապօրէն ծառայ» : «Եւ ո՞վ, միւսն յարեց
Կըրակ կըրած՝ այդ բանն ինձի կ'արգիլէ» :
«Ես արգիլէմ պիտի, վըրայ բերաւ միւսն» .
Աս ըսելով գընաց անոր ընդառաջ.

Միւսն ալ իրեն վըրայ դիմեց՝ միեւնոյն
Յանդըգնութեամբ, արհամարհու ու նեղսիրու:
Բայց երկնցուց ձեռքն հոս, մըտաւ բարկացայտ
Շանթերուն մէջ հոգիներուն բըռնաւորն,
Ըստ մէկուն. «Ե՞ն, թող քու ծանրըդ չիգայ
Որ քեզ ընկեր՝ ինձ ախոյեան կ'աւելնայ,
Թէ զիս կ'ուզես փըրկել՝ զիս է՞ր կը զըրկես
Իմ այսքան մեծ պէտքիս մէջ նոր թիկունքէ» :
Ըստ միւսին. «Բարի եկար, շատ բարի,
Ո՞վ պաշտպան իմ կեանքիս եւ իմ համբաւիս.
Եւ խելքի դէմ է որ այնքան քաղցր՝ ազնիւ
Ընկերութիւն մ' ինձի խորշում պատճառէ» :
Այսպէս կ'ըսէր, եւ մերթ ընդ մերթ նամբուն մէջ
Նոր ախոյեան մ' ասկէ անկէ կը հասնէր:
Ոչ մէկը լուր ունի միւսէն, եւ ծուռ ծուռ

Խոթոտանքով մէկը միւսին կը նայի :
 Նէ կ'ընդունի զանոնք զըւարթ , ամէնուն
 Գալուն ինքզինքը զոհ՝ ուրախ կը ցուցնէ :
 Բայց կոփրետոս արդէն իսկ մութնուլուսուն
 Ընդնըշմարած էր չուել երթալը անոնց .
 Ու միտքն անոնց վըտանգներուն նախազզաց՝
 Կարծես գալիք չարիքներէն կը խռովի :

Աս կը խորհէր , երբոր դեսպան մը հասաւ՝
 Փոշեթաթախ , հառաջակուլ , թաղծալից .
 Դառըն լուրեր բերող մարդու կերպն ունի ,
 Որ ճակտին վրայ վիշտը գըրուած կը կըրէ :
 Գուժեց աս . «Տէր , քիչ ատենէն ծովուն վրայ
 Պիտ՝ երեւայ Եգիպտոսի մեծ տորմիղն .
 Իմ ձեռքով այս լուրը քեզի կը դըրկէ
 Գուլիելմոս՝ պետ լիգուրեան նաւերուն» :
 Ետքն աւելցուց թէ մինչ համբար ու պաշար
 կը բերէին նաւերէն դէպ ի բանակ ,
 Ծանրաբեռնի ձիերն , ուղտերը դանդաղ
 Ճամբուն կիսուն էին բախեր արգելքի .
 Հովտի մը մէջ աւազակներ արուայիկ
 Յարձակելով վրանին ճակտէն՝ թիկունքէն ,
 Պաշտպանողներն անոնց սպաններ կամ զերի
 Էին տարեր , եւ ոչ ոք չէր ազատեր .
 Եւ թէ շամբուշ՝ ապերասան լըրբութիւնն
 Այն թափառոտ խուժդուժներուն այնքան է ,
 Որ անարգել՝ ջըրհեղեղի մը նըման՝
 Շուրջանակի կը ծաւալի լայնասփիւռ ,
 Եւ ձըգելու համար անոնց սիրով վախ ,

Պէտք է մարտիկ գունդեր ղըրկէ եւ ընէ՝

Աւազներէն Պաղեստինի մեծ ծովուն

Դէպ ի բանակ տանող ճամբան՝ ապահով։

Վայրկեանի մէջ լեզուէ լեզու անցնելով
Կը տարածուի այս տըխուր լուրը չորս դին.

Հասարակ օօրքը սոսկալի կը վախնայ

Սովէն, եւ զայն արդէն իսկ մօտ կը կարծէ։

Չըտեսնելով ըլլպարապետն իմաստուն

Սովորական իրենց եռանդն անոնց մէջ,

Զանոնք զրւարթ դէմքով, կրակու խօսքերով
Քաջալերել, մըխիթարել կը ջանայ.

«Դուք որ հազար վըտանգներէ, վիշտերէ
Անցաք ինձ հետ՝ ըլլայ թէ հոս եւ թէ հոն,
Ո՞վ Աստուծոյ նահատակներ, որ ծընաք
Դարմանելու վսասներն իր սուրբ հաւատքին,
Դուք որ պարսիկ զէնքերուն, յոյն նենգերուն,
Լերան, ծովուն, փոթորիկին, ձըմեռուան,
Անօթութեան եւ ծարաւի նեղութեանց
Ցաղթեցիք, դուք ուրեմն հիմա կը վախնաք.
Ուրեմըն Տէրն՝ որ կը շարժէ կ'ուղղէ զձեզ,
Եւ որ ինքզինքն յայտնի ցուցուց ծանրագոյն
Դէպքերու մէջ՝ արդ չի շընչեր ձեզ խրախոյս.
Կարծէք ուրիշ կողմ դարձուցեր է զըթած
Բազուկն, ու սուրբ աչուին շըրջեր է ձենէ։
Օր պիտի զայ շուտ եւ յիշէք հաճոյքով
Անցած վիշտերն եւ ուխտերնիդ կատարէք։
Համբերեցէք մեծանձնութեամբ, կ'աղաչեմ,
Եւ պահեցէք դուք ձեզ յաջող դէպքերու»։

Այս խօսքերով եւ իր խաղաղ՝ զուարժ դէմքով
 կը խրախուսէ անոնց սըրտերն ահաբեկ.
 Բայց սըրտին խորը կեղեքիչ բիւր հոգեր՝
 Զորըս կ'ընկճէ՝ կ'առթեն իրեն բիւր տագնապ։
 Կը մըսածէ՝ ի՞նչպէս պիտի կերակրէ
 Այնչափ մարդիկ այն շըքաւոր դիրքին մէջ.
 Ի՞նչպէս ծովուն վրայ դէմ դընէ տորմիղին,
 Ի՞նչպէս սանձէ հուղկահարներն արուայիկ։

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱԼԵՄ ԱԶԱՏԵԱԸ

ՎԵՑԵՐՈՌԴ ԵՐԳ

Ն Ա Խ Ա Ռ Ո Ւ Թ Ի Խ Ն Ա

Արկանտ մենամարտի կը հրաւիրէ Քրիստոնեաները .
Յանդուզն Օթոնը առաջ կը նետուի , բայց ձիքն տա-
պալելով՝ գերի կ'իշնայ . Տանկրէդ կը սկսի նոր մենա-
մարտ մը՝ որ զիշերին համանելով կիսատ կը մնայ . Եր-
մինիս՝ Ալորինդայի զէնուզարդով կ'ելլէ քաղաքէն եր-
թալ Տանկրէդը խնամելու համար . կը հաւածուի ,

ԵՐԱՒԱՌԱԿԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

ԻՍկ պաշարուած ամբոխն անդին կը սփոփէ
Լաւագոյն յոյս մ' ու կը շընչէ քաջալեր.
Զի ամբարած պաշարնին թող՝ ուրիշ ալ
կը բերուին միշտ իրենց մըթին գիշերով.
Եւ զէնքերով, անօթներով մարտացու
Ամրացուցեր են հիւսիսի պարիսալներն,
Որ բարձրութեամբ աճած, ըստուար՝ հաստաբեսու
Չեն ցուցներ վախ դըղորդներէ, բախումէ:
Եւ արքայն միշտ այս այն մասերը կու ուայ
Բարձրացընել եւ նորոգել կողերնին,
Թէ մինչ ոսկի արփին շողայ, եւ թէ մինչ
Արծըթեն թուխ երկինքն աստղերն ու լուսին.
Եւ նոր զէնքեր անդուլ կըռել կոփելէն
Կը քըրտնին խոնջ՝ վաստակաբեկ դարբիններն:
Այս գործերէն համբերութիւնը հատած
Արկանտ անոր եկաւ եւ այսպէս ըսաւ.

«Եւ մինչեւ Ե՞րբ ըզմեզ բանտես պիտի դուն
Այս որմերուն մէջ վատ եւ հեղգ պաշարմամբ.
Կը լըսեմ ես սալերուն թուպն ու թառանչն
Ու շառաչիւնը կորդակի, վահանի»

Եւ զրահներու. բայց չեմ գիտեր ես թէ ինչ
 բանի համար, կ'ասպառակեն անդին այն
 Աւազակներն՝ ուզածնուն պէս՝ դաշտն, աւանն.
 Եւ մենէ ոչ ոք չի կըտրեր ուղքն անոնց,
 Ու չըկայ փող որ քուներնին փախցնէ գէթ:
 Ոչ ոք խընջոյքն անոնց խոռվեց, ընդհատեց,
 կամ անհանգիստ ըրաւ զըւարթ ընթրիքնին.
 Այլ միապէս երկայն օրերն ու ցայգերն
 Անդորր, անքոյթ խաղաղութեամբ կ'անցընեն:
 Նեղութիւններն ու սովը ձեզ վերջապէս
 Պիտի ստիպեն կամ անձնատուր ըլլալու,
 կամ վատութեամբ հոս մեռնելու, մանաւանդ
 Երբ ուշանայ Եգիպտոսէն օգնութիւնն:
 Իսկ ես, ես չեմ ուզեր որ մահ չանարդի
 Սուզէ, թաղէ մութ մոռացման մէջ օրերս,
 Եւ զիս զըտնէ այս դըռներուն մէջ փակուած՝
 կենդանարար լոյսն արեւուն վաղն առոտու:
 Ճակատագիրը թող ընէ իմ կեանքիս
 ինչպէս որ վերը սահմանուած է արդէն.
 Սակայն անշուշտ պիտի չընէ որ իյնամ
 Ես առանց սուր գործածելու՝ անանուն
 Անփառունակ, եւ առանց ոխս առնելու:
 Բայց եթէ քու մէջդ ընդաբոյս կորովիդ
 Մարած չըլլար ամէն կայծն այդ աստիճան՝
 Ոչ միայն յոյս կ'ունենայի մեռնելու
 Փառապարգեւ մահով մարտի դաշտին վրայ,
 Այլ եւ կեանքի եւ յաղթութեան պըսակի:
 Օ՛ն միաշունչ միախորհուրդ միաբան

Երթանք զըտնենք մեր բախտն ու մեր թշնամին.
 Զի մեծագոյն վըտանգներու մէջ յաճախ
 Խորհուրդին լաւն յանդըգնութիւնը ուրսաւ:
 Խոկ անվեհեր խիզախութիւնն եթէ քեզ
 Զի ներշընչեր յոյս, եւ դուն չես ըներ սիրու
 Ելլել բոլոր բանակով դուրս, թոյլ ոռուր գէթ
 Որ այս մեծ կոհիւդ երկու մարտիկ որոշեն:
 Եւ զի 'նդունի դեռ աւելի հաճութեամբ
 Մեր հըրաւէրը Փրանկներուն զօրավարն,
 Ինք թող ընտրէ զէնքերն՝ օգտին նայելով,
 Եւ պայմաններն ուզածին պէս ինք դընէ:
 Զի թէ ոսոխն ունի երկու ձեռք միայն
 Ու մէկ հոգի, թէեւ յանդուգն, ամեհի,
 Դուն մի վախնար որ Արկանտի պաշտպանած
 Դատին զըլիսուն դըժբախտութիւն մը հասնի:
 Ճակատագրին ու բախտին տեղ կարող է
 Իմ ձեռքըս տալ քեզ կատարեալ յաղթութիւն.
 Եւ արդ ինքինքն ան քեզ զըրաւ կը դընէ.
 Վըստահէ՛ վրան, եւ փըրկըւած է գահոյքդ»:

Ըստ, լըռեց. պատասխանեց Ալատին.

«Քաջայանդուգն երիտասարդ, զիս թէեւ
 Տարիներէն կըքած՝ զառամ կը տեսնես,
 Բայց այս ձեռքերն այնքան անվարժ չեն սուրի
 Եւ ոչ հոգիս այնքան նըւաստ ու վատթար
 Որ նախընտրեմ անարզաբար մեռնիլ հոս՝
 Քան թէ մահով մ' ազնըւական ու վեհանձն,
 Եթէ ինձ խէթ ներշընչէին կամ կասկած
 Նեղութիւններն ու սովոր ինչպէս յայտնեցիր:

Աստուած հեռու ընէ ատանկ քարուականք :
 Արդ յայտնեմ քեզ դիտմամբ ծածկածս ուրիշէն :
 Նիկիոյ տէրը Սուլէյման որ կ'եռայ
 Վըրէժն առնել մասամբ կըրած վնասներուն ,
 Արաբներուն ցիր ցան գունդերը թափառ
 Գումարտակեր է Լիբիոյ խորերէն .
 Եւ կը յուսայ գիշեր ատեն հրոսելով
 Թշնամւոյն վրայ՝ թիկունք , պաշար բերել մեզ :
 Հոս կ'ըլլայ քիչ ատենէն . արդ թէ հիմա
 Մեր ամրոցները պաշարուած՝ գերուած են՝
 Վընաս չունի , միայն լողիկն արքունի
 Եւ իմ ազնիւ գահըս չելլեն իմ ձեռքէս :
 Դու՝ Աստուծոյ սիրոյն՝ եռանդը հրաբորք
 Չափաւորէ , սանձէ ոգիդ ամենի .
 Եւ ըսպասէ դիպող՝ յարմար ատենին՝
 Ուր ժառանգես դուն փառք , ես վրէժըս առնեմ» :

Խըրոխտ Արկանտը սոսկալի բարկացաւ ,
 Զի Սուլէյման հին նախանձորդ էր իրեն .
 Եւ արդ իրեն շատ դասն եկաւ՝ բարեկամ
 Թագաւորին իր յոյսն անոր վրայ դընելն .
 «Ուզածիդ պէս , ըսաւ , ըրէ հաշտութիւն
 Կամ պատերազմ , ալ ասոր վրայ չեմ խօսիր :
 Կեցիր սպասէ Սուլէյմանին որ հասնի
 Եւ պաշտպանէ քու տէրութիւնդ ու գահոյքդ ,
 Ան որ իրենը չըկըրցաւ պաշտպանել :
 Թող գայ քեզի իբրեւ դեսպան երկնառաք ,
 Ազատարար հաւատացեալ զըրոհին :
 Գալով ինծի , ես ինքս ինծի կը բաւեմ .

Ազատութիւն լոկ այս ձեռքէն կ'ուզեմ ես.
Արդ թող պառկին ուրիշներն . ինձ թոյլ տըրուի
Որ ես իջնեմ վար դէպ ի դաշտ՝ կըռուելու .
Փրանկներուն հետ մենամարտիլ կ'ուզեմ ես ,
Զերդ սոսկական ասպետ՝ ոչ քու ախոյեանդ» :

«Դուն պէտք էիր պահել քու սուրդ ու զայրութդ
Աւելի լաւ գործածութեան , յարեց միւսն .
Այլ թէ հաճոյ է քեզ՝ ձայն տուր , հրաւիրէ
Ոսոխ մարտիկ մ' ես քեզի չեմ արգիլեր» :

Այսպէս ըսաւ . Եւ Արկանս ալ չի նայիր .
«Գընա՛ , կ'ըսէ քարոզին , հոն դէպ ի վար ,
Եւ Փրանկներուն պետին՝ ի լուր բանակին՝
Յայտնէ այս իմ ոչ աննըշան առաջարկս .
Ասպետ մ' այս կուռ գօտիին մէջ որմերու
Պահուըտելէն սիրոը նեղուած՝ ձանձրացած ,
Կը փափաքի արդ զէնքերով ցուցընել
Թէ որքան է չափն ու սահմանն իր ուժին .
Եւ թէ պատրաստ է մենամարտ ընելու՝
Պարիսպներուն եւ բարձրաբերձ վրաններուն
Միջեւ եղող հարթ տափարակ դաշտին մէջ ,
Իբրեւ ի փորձ կորովութեան , եւ հրաւէր
Կու տայ ուժին վրայ էն վըստահ փըրանկին :
Եւ թէ պատրաստ է ոչ միայն կըռուելու
Մէկ երկուքին հետ թըշնամի բանակէն ,
Այլ երրորդէն վերջ կ'ընդունի չորրորդն ալ
Եւ հինգերորդն , ըլլայ տոհմիկ կամ անտոհմ .
Եթէ կ'ուզէ արտօնութիւն թող չնորհէ ,
Եւ համաձայն պատերազմի օրինաց՝

Ըլլայ գերի յաղթականին յաղթըւողն» :

Այսպէս ըսաւ. քարոզն հազաւ այն ատեն
Ոսկեկիտուած ու ծիրանի տառատոկն։
Ու երբ հասաւ արքայապանծ կոփրետի
Եւ հոյանուն պարոններուն առաջեւ,
Հարցուց. «Ո՞վ տէր, թոյլ կը տրուի դեսպանին
Զեր մէջ ազատ եւ համարձակ խօսելու» :
«Այո, ըսաւ ըԱպարապետն, եւ առանց
Որեւիցէ վախի յայտնէ առաջարկդ» :

Եւ միւսն յարեց. «Հաճոյք արդեօք թէ սարսափ
Պիտ' ազդէ վեհ պատգամս' հիմա կը տեսնես» :
Հարունակեց յետոյ, հրաւէրը պարզեց
Մեծապայծառ եւ սիզախրոխտ խօսքերով։
Ահեղագոռ գունդերը զայն լըսելով
Մըոմըուացին եւ սոսկալի բարկացան։
Եւ կոփրետոս պատասխանեց փութապէս.

«Ասպետը ծանըր գործի ձեռք կը զարնէ .
Եւ ես կարծեմ թէ ան պիտի շատ զըղջայ
Եւ պէտք չըլլայ հինգերորդին ելլելու։
Բայց զայ փորձէ թող. մարտի դաշտն ապահով
Պիտի գրտնէ նախատինքէ եւ ազատ.
Եւ պիտի նոյն պայմաններով մըրցի հետն
իմ քաջերէս մին, ահա քեզ կ'երդուըննամ» :

Լըոեց կոփրետ, եւ զէնքերու թագաւորն
Եկած ճամբէն դարձաւ գընաց ըշտապով,
Եւ պատասխանն հաղորդեց վէս չէրքէզին։
«Զինուէ, ով տէր, ըսաւ, ինչո՞ւ ես կեցեր,
Քրիստոնեաներն ընդունեցան քու հրաւէրդ.

Եւ միջակներն իսկ դէմդ ելլել կը ճըխան
թող թէ կարշնեղ ու վեհագոյն դիւցազներն .
Եւ ես տեսայ հազար աչքեր սպառնալից ,
Եւ բազուկներ հազար սուրի պատրաստուած .
Քեզ ապահով տեղ կը շնորհէ զօրագլուխն» :

Ըսաւ լըոեց . Արկանտ զէնքերը կ'ուզէ ,
Եւ հազնելով զանոնք կ'եփի անհամբեր
իջնելու դէպ ի դաշտավայրը կըոռուի :
Ըսաւ արքայն Կլորինդայի որ հոն էր .

«Իրաւունք չէ որ ան երթայ դուն մընաս .
Առնելով հետդ հազար մը մեր մարդերէն՝
Ընկերակցէ եւ վըրան աչք ունեցիր .
Բայց ան միայն կըոռուի երթայ թող առաջ ,
Եւ դուն քըչիկ մ' հեռու բըռնէ գունդն իրմէ» :

Աս ըսելով լըոեց , եւ երբ զինուեցան ,
Արգելանէն կ'ելլէին դուրս բացօթեայ .
Արկանտ հեծած իր ձին կ'երթար առջեւէն՝
Ծածկըւած իր սովորական զէնքերով :
Պատնէշներուն եւ պարիսպին միջեւ ճիշդ
Առանց դարի՝ փոսի շիտակ տեղ մը կար .
Լայն՝ ընդարձակ , կարծես դիտմամբ էր շինուած
Եբր ասպարէզ արիսական մըրցանքի :
Միայնակ հոն իջաւ , եւ հոն կանգ առաւ
Ոսոխներուն դիմաց Արկանտը վայրագ .
Մէծ սըրտին , մէծ մարմնոյն եւ մէծ ուժին վրայ
Ցոխորտապանծ եւ սպառնալից երեսով .
Զերդ Փլեզրայի դաշտն ինկէլադ , կամ ինչպէս
Յած հովիտին մէջ վիթխարի փղըշտացին .

Բայց անտեղեակ շատեր անոր զօրութեան՝
Զայն տեսնելով չեն ըզգար վախ կամ սարսափ։

Բայց բարեպաշտ կոփրետը դեռ ընտրած է
Բազմութենէն ոչ մէկն իբրեւ քաջազոյն։

Կը դառնային թէեւ աչքերը բոլոր
Տանկրէդի վրայ խանդաղակաթ ըզգացմամբ։
Եւ դէմքերնուն հաճութենէն կ'երեւէր
Որ լաւերուն մէջ կատարեալն ան ըլլար։
Եւ կը սկըսէր արդէն հըծծիւնն ալ լըսուիլ,
Որուն աչքով կը հաւանէր եւ կոփրետ։
Կը քաշուէին միւսներն արդէն, եւ այլ եւս
Գաղտնիք մը չէր կոփրետոսի ալ ուզելն։
Ըսաւ անոր. «Գընա, քեզ չեմ արգիլեր,
Եւ այն հրէշին գազանութիւնը սանձէ»։

Աեհ ընտրութեան վրայ փայլակեց պատանւոյն
Դէմքը զըւարթ եւ գեղեցիկ սիգութեամբ։
Զինակրէն ձին ու սաղաւարտն ուզելով
Պատնէշն դուրս կ'ելլէր, ետեւն ալ շատեր։
Եւ տակաւին մօտեցած չէր լայն դաշտին
Ուր որ Արկանտ կեցեր իրեն կը սպասէ,
Երբ գեղանի ու չնաշխարհիկ իր դէմքով
Անոր աչքին զարկաւ վըսեմ մարտկուհին։
Նըւազ ճերմակ է զագաթի ձիւնն Ալպեանց
Քան ըզգեստներն, եւ դէմքէն վեր էր քաշեր
Իր երնսնոցն, եւ բարձըր տեղ մը կեցած
Կը տեսնըւէր իր բովանդակ մեծութեամբ։

Տանկրէդ այլ եւս չի նայիր հոն՝ ուր Զէրքէզն
Իր ահոելի ճակատն երկինք կը տանի։

Այլ կը վարէ իր ձին դանդաղ քայլերով,
Աչքը գամած նէրա կեցած բըլրան վրայ:
Կ'արձանանայ յետոյ անշարժ քարացած.
Դուրսէն սառած բոլոր, կ'եռայ բայց ներսէն.
Կը նայի պիշ պիշ կաթոգին, եւ կարծես
Թէ մենամարտն այլ եւըս հոգն անզամ չէ:

Չըտեսնելով մէկն որ իրեն հետ կըոռւի
Պատրաստուելու նըշան մը տայ, կը պոռայ
Արկանտ. «Զիս հոս խազմի փափաքը մըդեց,
Արդ ո՞վ պիտի հետըս մըրցիլ խիզախէ»:

Տանկրէդ գրեթէ ընդարմացած եւ ապշած՝
Հոն կը նայի դեռ, կարծես բան չի լըսեր.
Առաջ քըշեց Օթոն իր ձին այն ատեն,
Եւ ինք մըտաւ նախ ասպարէզը թափուր:
Աս անոնցմէ էր՝ զոր վառեց քիչ առաջ
Բուռն փափաք մ' Արկանտին դէմ երթալու.
Բայց Տանկրէդի տեղիք տըւաւ, ու ձիով
Ուրիշներու հետ ետեւէն ելաւ դուրս:
Ալոդ տեսնելով անոր աչքերն ուրիշ տեղ,
Եւ դըժկամակ կարծես կըոիւ ընելու,
Երիտասարդ քաջայանդուզն եւ անժոյժ՝
Մեծ փափաքով կ'ուզէ առթէն օգտըւիլ.
Այնքան արագ չեն վազեր վազրը եւ ինձն
Անտառին մէջ՝ ինչպէս Օթոն խոյացաւ
Դուժ Զէրքէզին վըրայ զանի խոցելու,
Որ կը սպասէ տընկած երկար տիզաբունն:
Բայց կը ցընցուի Տանկրէդ եւ հուսկ կ'արթննայ՝
Իբր քունէ՝ զինքը գերող մտածումէն,

Ու կը գոռայ. «Ի՞մ է կըոփիւը, կեցիր»։
 Բայց չափազանց առաջացեր է Օթոն։
 Ու կանգ կ'առնէ. զայրութին բոցն առեր ներսն՝
 Ու դուրսն անոր դէմքին վըրայ կը ցոլայ։
 Զի կը սեպէ իրեն ամօթ՝ նախատինք
 իրմէ առաջ կըրկէս մըտնելն ուրիշին։
 Բայց ընթացքին մէջտեղ ուժեղ պարմանին
 Ժանու Զէրքէզին գըլխանոցին կը զարնէ։
 Խոկ անի սուրը մերկացած՝ կը փըշրէ
 Վահանը նախ ու կը ճեղքէ լանջապանն։
 Արկանու հարուածն այնքան ահեղ կը շանթէ
 Որ քրիստոնեայն թամբէն գետին կը գլորի.
 Զէրքէզն ուժեղ եւ կաշըմբուռն աւելի՝
 Չ'իյնար, եւ ոչ խոկ կը շարժի համետէն։
 Եւ խրոխտապանծ ւարհամարհու երեսով
 կը խօսի այսպէս ըզգետնած ասպետին։

«Արդ անձնատուր եղիր, մեծ փառք է քեզի
 Կըրնալ ըսելըդ թէ ինձ հետ կըոռուեցար»։

Կ'ըսէ Օթոն. «Առվորութիւն չունինք մենք
 Կորովն ու զէնքն այսպէս մէկդի դընել շուտ.
 Անկումըս թող ուրիշ մ' ընէ անբասիր,
 Ես կ'ուզեմ վրէժ առնել եւ կամ հոս մեռնիլ»։

Մեղուսայի ւԱլեկտովի հանգունակ
 Վայրագ Զէրքէզը կարծես բոց կը շընչէ։

«Արդ, կը մոընչէ, դուն քաջութեանս համը առ,
 Զի քաղցրութիւնն արհամարհել կը ժըպրհիս»։

Կ'ըսէ, ու ձին անոր վըրայ կը փըշէ՝
 Ասպետական կարգն ու պատիւը մոոցած։

Կը փախչի փրանկը դիմացէն, կը շեղի,
Եւ կը խոցէ անոր աջ կողն՝ անցնելուն.
Եւ հարուածն այնքան դըժնդակ, հաստոյր է,
Որ սուր երկաթն արիւնու ետ կը դառնայ.
Բայց ինչ օգուտ, երբ չի խլեր վէրքն յաղթողէն
Իր ուժն, եւ բոց կ'աւելցընէ մոլուցքին:

Չին սանձելով Արկանտ՝ բըռնած ընթացքէն
Կը դարձընէ զայն ետ, բայց այնպէս արագ
Որ հազիւ հազ կ'անդրադառնայ թըշնամին,
Ու կ'ընդհարի անոր ահեղ բախումով:
Անակընկալ զարհուրելի 'նդհարումէն
Կըտրեցաւ շունչը, դողացին սըրունքներն.
Ու կիսամեռ, նուաղկոտ, տըժգոյն, ոգեսպառ
Կարծըր գետնին վըրայ փըլաւ թաւալգլոր:
Իր ցասումին մէջ ժանտացած դուժն Արկանտ
Չին յաղթուողին կուրծքին վրայէն կը քըշէ,
Եւ կը խանչէ. «Ամէն գոռոզ ըլլայ թող
Ասոր նըման՝ որ է ութիս տակ տապաստ»:

Անազորոյն գործէն սաստիկ վշտացած
Անպարտելին Տանկըդ ալ չի տնտընար.
Կ'ուզէ որ իր ուժը փայլուն հատուցմամբ
Ծածկէ սըխալն ու բնիկ ցոլքովը շողայ:
Առաջ կ'անցնի մըուընչելով. «Ցած հոգի,
Որ վատշըւէր ես յաղթութեան մէջ անզամ.
Ի՞նչ վեհ, ազնիւ անուն՝ գովեստ կը սպասես
Այդ տըմարդի եւ քրէիքուր գործերէդ.
Արաբիոյ աւազակաց, կամ նըման
Դուժ՝ վայրենի հրոսներու մէջ ես վարժեր:

Փախիր լոյսէն, գազաններուն հետ գընա
Անտառներուն, լեռներուն մէջ ժանտանալ»:

Լըոեց. Զէլքէզն որ համբերել չի գիտեր,
կը խածնէ շուրթն, ինքզինք կ'ուտէ զայրուցքէն,
կ'ուզէ խօսիլ, բայց կ'ելլէ ձայնը խոպուտ,
Նըման մոընչող անասունի ճըչիւնին.

Կամ ինչպէս շանթն ահեղագոչ՝ կը պատոէ
ինքզինք պատող ամպերն ու դուրս կը սլանայ,
Այսպէս կարծես իր ամէն խօսքն ուժգնակի
Ճայթիւններով կ'ելլէր կուրծքէն բոցավառ:

Բայց երբ սաստերը փոխադարձ գըրգոեցին
Անոնց զայրութն ու խրոխտութիւնը գոռող,
Թէ մին թէ միւսը միեւնոյն սուր սլացքով
Դարձուց իր ձին որ ասպարէզ՝ ուժ առնէ:

Արդ հոս, Մուսա, ձայնս աւելի զօրացուր,
Եւ միեւնոյն մոլուցքն ինծի ալ շընչէ,
Որ չըյետնին նըւագներն այն գործերէն
Եւ երգիս մէջ զէնքերուն ձայնը հընչէ:

Տիգաբունները տընկելով ոստախիտ՝
Ուղղեցին դէպ ի վեր երկու մարտիկներն.
Ոչ մէկ սըլացք, ոչ մէկ ոստում, ոչ մէկ թեւ
Չեղան երբեք այնքան արագ, եւ ոչ ալ
Գազանութիւն հանգոյն, որով խոյացան
Ասկէ անկէ Տանկրէդ, Արկանտ մոլեզին:
Կորդակներնուն վրայ փըշրեցին նիզակներն
Ու թըռան բիւր բեկոր, կայծեր փողփողուն:
Հարուածներուն բոմբիւնը լոկ դըղըրդեց
Անշարժ երկիրը շուրջ, լեռներն հընչեցուց.

Բախումներուն մոլուցքն ու թափը սակայն
 Աէգ ճակատներն անոնց բընաւ չըկըքեց .
 Չիերն անանկ զարնըւեցան իրարու ,
 Որ շատ դիւրաւ չելան ինկած տեղերնէն :
 Սուսերամերկ՝ մարտի երկու վարպետներն
 Ասպանդակները թողուցին՝ իշան վար :
 Իւրաքանչիւրն ըզգուշութեամբ կը շարժէ
 Աջն ի հարուած , աչուփն ի գէտ , ոտքն ի քայլ ,
 Յարձակողի՝ պաշտպանողի դիրք կ'առնէ .
 Շրջան կ'ընէ մերթ , մերթ կ'երթայ 'ոաջ մերթ ետ ,
 Մերթ կ'ակնարկէ հոս խոցել , ետքն ուրիշ տեղ
 Ուր միտք չունէր՝ յանկարծ հարուած մը կու տայ .
 Մերթ կը թողու մերկ մարմնոյն այս կամ այն մասն
 Եւ կը փորձէ խաբել արուեստն արուեստով :
 Տանկրէդ իր կողն հեթանոսին կը ցուցնէ
 Անպատըսպար՝ մերկ վահանին ու սուրէն .
 Ան կը վազէ որ խոցոտէ , բայց ինքն ալ
 Իր ձախակողմն անպաշտպան՝ մերկ կը թողու :
 Ոսոխին ժանտ երկաթը մէկ հարուածով
 Տանկրէդ մէկդի կ'ընէ եւ զայն կը խոցէ ,
 Եւ ապա շուտ ետ կը քաշուի , կ'ամփոփուի ,
 Եւ ինքը ինքը պաշտպանել կը ջանայ :
 Վայրագ Զէրքէզը տեսնելով ինքը ինքնընքն
 Իր արիւնով բոլորովին թաթաւուչ ,
 Կը հառաչէ կը մոընչէ նոր սոսկումով ,
 Բարկութենէն , ցաւէն խոռված , խելայեղ .
 Եւ մըտրակուած ցասոյթի բուռն թափէն
 Կը բարձրացնէ ձայնին հետ սուրն ալ մէկուեղ ,

Որ զայն խոցէ, եւ սակայն ինք կը խոցուի
Ճիշդ հոն ուր ուսը կը յօդի բազուկին:

Ինչպէս որ արջը թաւուաքին մէջ Ալպեանց
Կարծըր սլլաքն երբ իր կողին մէջ ըզգայ
Մոլեգնաշունչ՝ զէնքերուն մէջ կը նետուի,
Ճակատելով վուանգի, մահուան դէմ խիզախ,
Ամբարտաւան Զէրքէզը նոյն նըմանակ
Խոցուած կըրկին վէրքով, կըրկին ամօթով,
Վրէժինդրութեան բուռըն տենչէն կ'անգոսնէ
Վլանգներն, ինքպինքը պաշտպանել չի նայիր,
Եւ իր յոխորտ յանդղանութեան զուգելով
Անհընարին ուժ եւ անխոնջ բոց եռանդ,
Երկաթն անանկ ահեղօրէն կը ճօճէ,
Որ կը սարսի երկիրն անկէ, եւ երկինք
կը փայլակէ. միւսը չունի ժամանակ
Ծածկըւելու, զարնելու, չունչ առնելու.
Զըկայ պատնէչ՝ որ զանիկա 'պահովէ
Շոյտն Արկանտի երազասուր կորովէն:
Տանկրէդ կըծիկ մ' եղած ի գուր կը սպասէ
Որ անցնի մեծ հարուածներուն մըրըրիկն.
Անոնց դէմ մերթ կը պաշտպանէ ինքըգինք,
Մերթ կը փախչի երազաքայլ պոոյտներով.
Բայց տեսնելով որ չ'ամոքիր վէս Զէրքէզն՝
Հարկ է որ հուսկ ինքն ալ հրաբորք՝ մոլեգին
Սուրը ճօճէ բոլոր ուժովն ու թափով:
Արուեստն ու խելք տեղիք կու տան բարկութեան
Եւ զայրութն ուժ եւ հուր եռանդ կը շնչէ:
Զ'իջներ երկաթ՝ որ չըփշրէ չըճեղքէ

Թիթեղ կամ վերտ, պարապի չ' Ելեր հարուած։
Բոլոր գետինը ծածկըւած է զէնքով,
Զէնքերն արեամբ են ներկըւած, արիւնն ալ
Կը խառնըւի քըրտինքին հետ։ Կը շողան
Իրենց սուրերն իբրեւ փայլակ, կը շաշեն
Իբրեւ որոտ, կը հարուածեն իբրեւ շանթ։

Ամբոխն երկու կողմէն ապշած կը դիտէ
Վարանամիտ՝ նոր տեսարանը խուժդուժ.
Վախի, յուսոյ մէջ վախճանին կը սպասէ,
Մերթ վընասին նայելով, մերթ օգուտին.
Եւ երբէք չի տեսնըւիր, բնաւ չի լըսուիր
Բազմամբոխին մէջ փոքր ակնարկ կամ շըշունջ.
Այլ ամէն ոք կեցած է լուռ եւ անշարժ,
Մի միայն սիրոը կը տրոփէ դողդոջուն։

Երկուքն ալ խոնջ արդէն գուցէ հասնէին
Կըռուելով այսպէս տարաժամ վախճանի.
Բայց այնպիսի մըթին գիշեր մը եկաւ,
Որ մերձակայ իրերն անգամ կը ծածկէր։
Ասկէ անկէ երկու քարոզ վազեցին
Որ անջատեն, եւ բաժնեցին վերջապէս։
Արիտէոսն է մին՝ փրանկ, միւսը Պինդոր,
Հրաւէր տանողն, այր մըտացի՝ խորամանկ։
Խաղաղարար ցուպերն ասոնք սիրտ ըրին
Կըռուողներուն սուրերուն մէջ մըխելու,
Ազգերու հին իրաւունքին, օրէնքին
Իրենց շնչած վստահութեամբ, խրախոյսով.

«Ո՛վ մարտիկներ, դուք երկուքնիդ ալ, ըսաւ
Պինդորոս, Էք համապատիւ, համազօր։

Դաղրեցուցէք կըոխւն, ու մի՛ վրդովէք
իրաւունքները զիշերին եւ հանգիստն։
Ցորէկ ատենն է գործելու ժամանակն,
իսկ կը հանգչի զիշերն ամէն կենդանի.
Եւ մեծասիրտ մարդը շատ ալ փոյթ չ'ըներ
Գիշերային ծածուկ ու լուռ քաջութեանց»։

Պատասխանեց Արկանտ. «Ինծի հաճոյ չէ
կոխւը մութին համար թողուլ կիսկատար.
Թէեւ կ'ուզեմ օրն ունենալ ինձ վրկայ.
Բայց ասի թող երդում ընէ դառնալու»։

Միւսն աւելցուց այն ժամանակ. «Խոստացիր
Դուն ալ դառնալ՝ բերելով հետըդ գերիդ.
Մի միայն այս պայմանաւ յանձըն կ'առնեմ
Ցետածըգել մարտակըոռուին ժամանակն»։

Եւ երդուընցան այսպէս. յետոյ քարոզներն
իրենց ձրգուած ըլլալով օրն որոշել,
Տալով պատշաճ միջոց անոնց վէրքերուն՝
Սահմանեցին՝ հաւանութեամբ մէկմէկու
Որ վեցերորդ օրուան առողուն ըսկըսին։

Զարհուրելի կոխւը դրոշմեց քրիստոնեայ.
Եւ անհաւատ սրտերուն մէջ խորապէս
Սոսկում եւ վեհ ըսքանչացում, որ մընաց
Երկայն ատեն անոնց սըրտին մէջ անջինջ.
Կը խօսին մի միայն անոնց քաջութեան
Ու կորովին վրայ զոր անոնք ցոյց տըւին։
Բայց երկուքէն ո՞րը պէտք է վեր դասել՝
Դատաստաններն համաձայն չեն իրարու.
Եւ կը մընայ երկբայական դիրքի մէջ

Ելքն որ պիտի ունենայ վէճն ահաւոր.
 Մոլուցքն արդեօք պիտի յաղթէ քաջութեան,
 Թէ խրոխութիւնը կորովին տեղիք տայ:
 Բայց Երմինեան է ամենէն աւելի
 Սիրո հատցընողն, ունեցողն հոգ ու տագնապ.
 Զի կը տեսնէ յեղափոխուկ Արէսի
 Վըմիոներէն կախուած լաւ մասն իր անձին:
 Նէրա ձեռքէն՝ դուստըր Գասսան արքային՝
 Անտիոքի երբեմըն տէր եւ իշխան՝
 Երբ քրիստոնեայ յաղթողն առաւ այն քաղաքն,
 Անցաւ ուրիշ աւարներուն հետ նէ ալ
 Տանկրէդի ձեռքը. բայց նէրա հանդէպ ան
 Մարդասէր սիրո ցուցուց, որով ոչ միայն
 Ոչ մէկ զըրկանք չըկրեց նէ իր ձեռքին տակ,
 Այլ յարգուեցաւ եւըս իբրեւ թագուհի
 Աւերակաց մէջ հայրենի իր երկրին:
 Ազնիւ ասպետը զայն պատուեց, խընամեց,
 Ազատութիւն պարզեւեց, ինչ որ ունէր
 Գոհար, ոսկի, գանձեր՝ իրեն ձըգելով:
 Նէ տեսնելով անոր հասակը առոյգ,
 Եւ գեղեցիկ դէմքին տակ սիրոն արքունի,
 Զարնըւեցաւ անոր, եւ Աէրը երբեք
 Չըկապեց ոչ մէկն աւելի ուժգնապիրկ:
 Թէեւ մարմինն ազատութիւն ըստացաւ,
 Բայց հոգին միշտ ծառայութեան մէջ մընաց:
 Իրեն շատ դառն եկաւ թողուլ լըքանելն
 Իր սիրած տէրն ու գերութիւնն անձկալի.
 Ասկայն պատիւն արքունական՝ որուն բնաւ

Անձանձըն կին մ' անփոյթ պէտք չէ գըտնըւի,
Զինքն ըստիպէց պառաւ մօրն հետ մեկնելով՝
Երթալ երկիր մ' ապաւինիլ բարեկամ։
Երուսաղէմ եկաւ, եւ ուր ընդունեց
Զինք բըռնաւորն Երրայաստան աշխարհին.
Բայց շուտ լացաւ թուխերու մէջ համակուած,
Սիրելի մօրն անազորոյն բախտը սեւ։
Սակայն ոչ մօրը մահուան սուգն ու կըսկիծն,
Եւ ոչ դըժբախտ աքսորն երբեք զօրեցին
Խըլել նէրա սըրտէն փափաքը սիրոյ,
Եւ ոչ այն մեծ բոցին կայծերը մարել։
Կը սիրէ հէքն ու կը մըխայ, եւ այնքան
Յուսալու քիչ բան ունի այն իր դիրքով,
Որ ծածուկ կայծը կ'արծարծէ ծոցին մէջ
Յիշատակով աւելի քան թէ յուսով։
Եւ որչափ հուրը գաղտուկ տեղ բանտըւի,
Հըրդեհը նոյնչափ աւելի մեծ կ'ըլլայ։
Երուսաղէմ եկաւ Տանկրէդ վերջապէս
Բանակին հետ, եւ կեանք տըւաւ իր յոյսին։
Տեսնելով այնքան ամենի, ահաւոր
Ազգեր՝ բոլոր ըըլմորեցան ուրիշներն.
Իր տըխրագէմ երեսը նէ զուարթացուց
Ու կաթոգին դիտեց զունդերը զոռոզ.
Փընտոեց ծարաւ աչուըներով սիրականն՝
Ըսպառազէն զինուորներու կարգին մէջ.
Յաճախ ի զուր փընտոեց, եւ նա՛ եւ յաճախ
«Ահաւասիկ, ըսաւ, նոյն ինքն է անվրէպ»։
Պալատին մէջ պարիսպներուն շատ մօտիկ

Կայ աշտարակ մը հինաւուրց, բարձրաբերձ.
 Անոր ծայրէն կը տեսնըւի բովանդակ
 Քրիստոնէից բանակը, լեռը եւ դաշտն:
 Հոն՝ երբ կու տայ արեւն իր լոյսն աշխարհի,
 Մինչեւ որ մութ գիշերը զայ՝ պատէ զայն,
 Նըստած՝ աչուին դէպ ի բանակ կը դարձնէ
 Եւ կը հեծէ խօսելով իր սըրտին հետ:
 Հոնկէ տեսաւ խազմն, ու կուրծքին մէջ ըզգաց
 Սաստիկ ուժով տըրոփիւնները սըրտին.
 Կարծես կ'ըսէր. «Քու սիրականդ անձկալի
 Հոն է՝ մահուան վըտանգներուն մատնըւած»:
 Կասկածներու եւ տագնապի մէջ այսպէս
 Յեղափոխուկ բախտին դէպքերը դիտեց.
 Եւ միշտ երբ սուրը Հեթանոսն իջեցուց,
 Ըզգաց հոգւոյն մէջ սուրն եւ իր հարուածներն:
 Երբ իմացաւ սակայն ըստոյգն, ու լըսեց
 Որ դըժնէ կազը պէտք էին նորոգել,
 Տարօրինակ վախ մ' այնպէս զայն պաշարեց,
 Որ ըզգաց իր արիւնը սառ փոխարկուած:
 Մերթ կ'արտասուէ գաղտուկ, ու մերթ կը փրթին
 իր կուրծքէն գաղտ հեծութիւններ, հառաչներ.
 Ընդարմացած՝ շըլմոր՝ որժգոյն՝ դալկահար՝
 Դէմքին վըրայ կը կարդաս վիշտն ու սարսափն:
 Իր մըտածումը սոսկալի նկարներով՝
 Մերթ ընդ մերթ զայն կ'ահաբեկէ, կը խոռվէ.
 Եւ է իր քունն ահեղ՝ մահէն աւելի.
 Երազն՝ իրեն հոգեգէշներ կը ցուցնէ:
 Տեսնել կը թուի՝ արիւնլըւայ, բըզըկտուած՝

իր սիրելի ասպետն ու ձայնը լըսել՝
 Որ օգնութիւն կ'ուզէ իրմէն. կ'արթըննայ,
 կը զըսնէ ծոցն, աչուին թըրջած արցունքով:
 Եւ ապագայ վըտանգին վախը չէ լոկ
 Որ նէրա սիրտը կը ցընցէ ուժգնօրէն,
 Այլ նաեւ հոգն անոր առած վէրքերուն
 Նէրա հոգւոյն չի տար հանգիստ ու դադար:
 Եւ սուտզըրոյց լուրեր չորս զին հնչելով
 կը մեծցընեն հեռաւոր իրն անծանօթ.
 կը լըսէ նոյն իսկ որ հըզօր զօրավարն
 ինկած պառկած ըլլայ մազկոփինչ մահամերձ:
 Եւ զի սորված՝ տեղեկացած էր մօրմէն
 Խոտերուն ո՛եւ է գաղտնի զօրութեան,
 Եւ գիտէր այն տաղերն՝ որոնց միջոցաւ
 Կ'առողջանան վէրքեր, ցաւերը կ'անցնին,
 (Արուեստ մ'որ այն երկրին բարքին համեմատ
 կը սորվէին թագաւորաց աղջիկներն),
 իր իսկ ձեռքով կ'ուզէ դարման ընել նէ
 իր սիրատարփ սիրականին վէլքերուն:
 Նէ իր սիրածը բըժըշկել կը ցանկայ,
 Բայց ըստիպուած է թըշնամին խընամել.
 Մըտքէն կ'անցնի երբեմըն ժանտ, մխասակար
 Խոտի հիւթով թունաւորել՝ սպաննել զայն.
 Բայց կը խորշի կուսական ձեռքն իր գըթած
 Այն չարարուեստ եւ ապիրատ նենգերէն.
 կը փափաքի գէթ որ ամէն խոտ ու երգ
 կորսընցընէ իր զօրութիւնը բուժիչ:
 Եւ ոչ իսկ վախ պիտ՝ ունենար երթալէ

Թըշնամեաց քով, զի պանդըխտած էր արդէն,
 Եւ էր յաճախ տեսած մարտեր՝ արիւններ,
 Եւ անցուցած՝ կեանք մը տարտամ ու դըժնէ.
 Եւ աղջկական միտքն ըստացեր էր քիչ քիչ
 Ցանդըգնութիւն մ' իր բնութենէն գեր ի վեր:
 Որով անանկ շուքէ, թեթեւ վըտանգէ
 Տակնուվըրայ եղող, վախցող մէկը չէ:
 Բայց ասոնցմէ աւելի Սէրն անվեհներ
 իր գիրգ ծոցէն ամէն երկիւղ կը վանէ.
 Եւ պիտ' երթար նէ ապահով՝ ափրիկեան
 Գազաններուն ճապուռներուն, թոյներուն:
 Ալայս թէ ոչ կեանքին՝ գոնէ համբաւին
 Համար նէ պէտք է հոգ ու վախ ունենայ.
 Եւ կը մըղեն սըրտին մէջ կոիւ մ' անորոշ՝
 Պատիւ եւ Սէր, երկու հըզօր ոսոխներ:

Կը խօսի մին այսպէս իրեն. «Ո՛վ կոյս, դու
 Որ օրէնքներըս մինչեւ ցարդ պահեցիր,
 Եւ թըշնամեաց մինչ աղախին էիր դուն՝
 Միտքդ, անդամներդ ես պահեցի ողջախոն,
 Եւ արդ ազատ՝ կորսընցընել կ'ուզես դուն
 Քու բանտին մէջ պահած չըքնաղ կուսութիւնդ:
 Ո՞հ, ո՞վ կարող է այսպիսի մտածումներ
 Արթընցընել մատաղ սըրտիդ մէջ, աւաղ.
 Ի՞նչ բանի վրայ է յոյսդ եւ ի՞նչ կը խորհիս:
 Պարկեշտութեան, համեստութեան վարկն՝ անունն
 Ուրեմըն այդ աստիճան քիչ կը յարգես,
 Որ թըշնամի մարդերու մէջ պիտ' երթաս՝
 Գիշերային տարփող ամօթ փընտոելու:

Ամբարտաւան յաղթողը քեզ պիտ' ըսէ .
«Կորսընցուցիր թագիդ հետ սիրտդ արքունի .
«Ինձ արժանի չես», եւ ըգբեզ ուրիշին
թողու՝ իբրեւ աւար մ' անարգ, դըժալհի» :

Խաբեպատիր խորհըրդատուն միւս կողմէն
Կը հրապուրէ զանի այսպէս շընթելով :

«Դըժոխորկոր արջու ծընունդ չես անշուշտ,
Եւ ոչ ալ սեպ ու ցուրտ ժայռի, առոյգ կոյս,
Որ անարգես սիրոյ բոցերն ու աղեղն,
Եւ միշտ հեռու փախչիս սըրտիդ սիրածէն,
Կուրծքդ անշուշտ չէ աղամանդէ, երկաթէ,
Որ սիրունի ըլլալուդ վրայ ամընաս :
Դե՞ն, գընա ուր որ կը տանի քեզ տարփանքդ .
Անգութ յաղթող մը գըտնելէ կը վախնաս :
Չե՞ս զիտեր ինչպէս ցաւակից կ'ըլլայ քեզ,
Արցունքներուդ ընկեր, կըցորդ ողբերուդ :
Անողորմ ես դուն որ այդպէս կը հեղզաս
Քեզ սիրողին առողջութիւն տանելու :
Գըթած Տանկրէդն, ով ապաշնորհ վայրենի՝
Կը հիւծի՝ մինչ դուն թըշնամին կը խնամես :
Առողջացուր Արկանտը դուն՝ որ յետոյ
Քեզ ազատող անձին արեւը մարէ .
Եւ պարտքըդ դուն այսպէս ըրած պիտ' ըլլաս,
Եւ ըստանայ ան տըրիտուրը չըքնաղ :
Եւ միթէ հնա՞ր է որ դուն դեռ չըտաղտկաս
Այնպէս սաստիկ եղեռնաւոր այդ գործէն,
Որ չըքաւեն սոսկումը լոկ եւ ձանձրոյթն՝
Ըգբեզ հոսկէ փախցընելու սըրաթոիչ :

Ընդհակառակըն՝ մարդասէր գործ կ'ըլլար
 Եւ քու սըրտիդ ալ ցընծութիւն եւ բերկրանք,
 Եթէ քու ձեռքըդ բարեզութ եւ բուժիչ
 Մօտեցնէիր քաջակորով այն կուրծքին.
 Եւ քու շնորհիւ առողջացած սիրականդ
 Տըժգոյն դէմքին վրայ իր վարդերը տեսնէր,
 Եւ դուն ալ իր գեղն՝ արդ շիջած՝ դիտէիր
 Պիշ կաթոգին՝ գրեթէ իբրեւ քու պարզեւդ:
 Կ'ըլլայիր նաև եւ համբաւին բաժանորդ
 Եւ անոր վեհ եւ հոյակապ քաջութեանց.
 Եւ ան ըզքեզ կ'ուրախացնէր պարկեշտիկ
 Գըրկակցութեամբ եւ երջանիկ հարսնիքով:
 Յետոյ մատով կը ցուցուէիր եւ արզոյ
 Կը սեպուէիր լատինացի մայրերուն
 Եւ հարսներուն մէջ ի չըքնազն իտալեա՝
 Գահ սեռն եւ սերտ հաւատքի, սերտ արութեան»:

Փաղաքուշ այս յոյսերով, ով ապշուհի,
 Երջանկութիւն մը կ'երազէ զերազոյն.
 Սակայն զինք բիւր տարակոյսներ կը պատեն.
 Ի՞նչպէս պիտի կըրնայ մեկնիլ ապահով.
 Զի պալատին, պարխսաներուն շուրջն անդուլ
 Դուրսէն ներսէն պահապաններ կը հըսկեն.
 Եւ ոչ մէկ դուռ՝ այն վտանգներուն մէջ մարտի՝
 Առանց մէկ ծանըր պատճառի չի բացուիր:

Սովորութիւն ունէր յաճախ Երմինեա
 Երկայն ատեն մարտկուհւոյն քով մընալու.
 Զայն նէրա հետ տեսաւ արեւը մուտքէն,
 Զայն նէրա հետ՝ նորափըթիթ աշալուշն.

Եւ երբ լոյսերը կը մարին ցորեկուան՝
 Նոյն անկողինն երբեմն երկութն ընդունեց.
 Եւ սիրային մըտածումներն հանէ դուրս՝
 Ուրիշ ամէն բան կ'ըսէին իրարու։
 Երմինեա աս լոկ անկէ զաղու կը պահէ.
 Եւ լուիլու նէրա երբեմն հեծէ իսկ,
 Կու տայ սըրտին ցաւերն ուրիշ պատճառի,
 Եւ կարծես իր դըժբախտութիւնը կու լայ։
 Այդ իր այնքան մըտերմութեամբ կըրնար նէ
 Ընկերուհոյն քով երթալ միշտ անտրգել.
 Եւ երբ երթար՝ սենեակը գոց չէր գըտներ.
 Կլորինդան հոն ըլլար, եւ կամ ժողովքի
 Գացած, եւ կամ պատերազմի դաշտին վրայ։
 Որ մըն ալ հոն գընաց՝ երբ նէ ուրիշ տեղ
 Կը գըտնըւէր, ու կանգ առաւ մըտածկոտ,
 Իր մըտքին մէջ որոճալով կերպն ու հնարքն
 Իր ցանկալի զաղունածածուկ փախուստին։
 Մինչ վարանոտ մուածումներու մէջ պէսպէս
 Կը ծըփծըփար հոգին երեր ու տատան,
 Վերը պատին վըրայ կախուած կը տհոնէ
 Կլորինդայի վարապանակն ու զէնքերն։
 Հառաչելով այսպէս կ'ըսէ ինքնիրեն։

«Երնե՛կ քեզի, քաջակորով օրիորդ,
 Ո՞րքան քեզի կը նախանձիմ, համբաւիդ
 Կամ կանացի գեղեցկութեանդ համար չէ,
 Այլ զի երկար վերարկուն չ'արգիլեր ուրքդ,
 Ու չի բանտեր նախանձոտ խուցը կորովդ.
 Եթէ ուզես ելլել՝ զէնքերդ կը հազնիս

Կ'երթաս, ու քեզ չի բըռներ վախ կամ ամօթ։
 ինչո՞ւ բնութիւնն ու երկինքն, ա՞յս, չըտըլին
 ինձ այդպիսի անգամներ, կուրծք այդպիսի,
 Որ զըրահին, սաղաւարտին հետ ես ալ
 Փոխէի քօզն ու շըրջազգեստն իրեն պէս։
 Ոչ տօթ, ոչ սառ, ոչ մըրըրիկ, ոչ անձրեւ
 Պիտ' այն ատեն չարգիլէր տենչըս հրավառ,
 Որ արեւով ու աստղերով չերթայի
 Զինուած՝ մինակ կամ ընկերով՝ մարտի դաշտն։
 Այն ատեն, ժանտ Արկանտ, պիտի չըլլայիր
 Դուն առաջինը տիրոջս հետ կըսուելու.
 Ես պիտի նախ անոր առջին վազէի,
 Եւ գուցէ հոս հիմա գերիս ալ ըլլար,
 Ու կըրէր քաղցըր գերութեան թեթեւ լուծն՝
 Իր թըշնամի սիրուհիին ձեռքին տակ.
 Եւ շնորհիւ իր կապանքներուն ըզգայի
 Ես ալ թեթեւ ու քաղցըր իմ շըղթաներս։
 Կամ ծակելով իմ կողըս ինք իր ձեռքով
 Եւ բանալով սիրուս՝ գոնէ կը բուժէր
 Սուրի հարուածը Սիրոյ վէրքը դըժնիկ,
 Եւ միտքս ու խոնջ մարմինս հանգիստ կ'առնէր
 Գուցէ յաղթողն իմ ոսկորներս ու աճիւնս [արդ։
 Կը պատուէր շիթ մ' արտասուքով ու շիրմով։
 Բայց, ո՞հ աւաղ, անկարելւոյն կը տենչամ,
 Եւ կը պատեն զիս գուր սնուի ցընորքներ։
 Պիտի կենա՞մ ես հոս երկչու, ողբական
 Զերդ կանացի երամակէն անարգ մէկն։
 Ո՞հ, ոչ, սիրո իմ, Եղիր վըստահ՝ համարձակ։

ինչու անգամ մը գէթ ես ալ չառնեմ գէնք,
 ինչու պիտի չըկարենամ քիչ մ' ատեն
 Տանիլ զանոնք՝ թէեւ ըլլամ տըկար, թոյլ:
 Այո՛, այո՛, պիտի կըրնամ, պիտի տայ
 Բըռնաւոր Սէրն ինձ ուժ զանոնք վերցնելու:
 Անկէ դըրդուած յաճախ կ'ըլլան անվեհեր
 Եղջերուներն երկչու ու մարտ կը մըղեն:
 Ես կըուիլ չէ, այլ կը բաղձամ ընել լոկ
 Այս գէնքերով խաբէութիւն մը ճարտար.
 Կ'ուզեմ կլորինդը ձեւանալ, եւ վըստահ
 Եմ ելլելու՝ իր դէմքին տակ ծածկըւած:
 Պահապանները բարձրաբերձ դըռներուն
 Մարտկուհոյն չեն համարձակիր դիմադրել:
 Որչափ խորհիմ՝ ուրիշ միջոց չեմ գըտներ,
 Մի միայն այս ճամբան ինձ բաց է՝ կարծեմ.
 Արդ Բախտն ու Սէրն՝ որ կը շընչէ ինձ անմեղ
 Այս դաւերն՝ օ՞ն՝ թող ինձ ըլլան ձեռընտու.
 Եւ ժամն ալ ճիշդ յարմար է ինձ մեկնելու,
 Մինչ կլորինդա թագաւորին քովն է դեռ»:
 Որոշեց այսպէս, եւ Սիրոյ կըտղուցքէն
 Դըրդուած մըղուած՝ չ'ուզեր այլեւս ըսպասել.
 Նէրա գէնքերը զողնալով՝ կը կըրէ
 կից գըտնըւող իր իսկ սենեակն հապճեպով,
 եւ կըրնայ զայն ընել, զի հոն հասնելուն՝
 Ամէնքն ելան դուրս, ինք մընաց միայնակ.
 Եւ զողերու եւ տարփածուաց բարեկամ
 Գիշերն հասած՝ կը ծածկէր իր զողութիւնն:
 Նէ տեսնելով որ երթալով կը սեւնայ

Երկինքն՝ ուր կան քանի մ' աստղեր ցիրուցան,
 Առանց բընաւ ըսպուժելու կը կանչէ
 Գաղտուկ իր մէկ հաւատարիմ զինակիրն
 Ու սիրելի եւ ուխտապահ մէկ նաժիշտն,
 Եւ իր մտածման մէկ մասն անոնց կը յայտնէ:
 Իր փախուստին ծրագիրն անոնց պարզելով՝
 իր մեկնելուն տարբեր պատճառ մը կու տայ.
 Շուտ կը հոգայ հաւատարիմ զինակիրն
 Ինչ որ իրենց կը համարի կարեւոր.
 Մինչ իր շրթեղ հանդերձն անդին Երմինեան
 կը մ՞երկանայ՝ որ մինչեւ ոտքը կ'իջնէ:
 Պարզ ըզգեստին մէջ կը ցաթէ հրաշալի
 Գեղեցկութիւն մը՝ վեր ամէն կարծիքէ.
 Ընկերուհին՝ զոր ընտրեց հետը տանիլ՝
 Կ'օգնէ իրեն, քովս ուրիշ ոչ ոք չըկայ:
 Կը ճընչէ կարծըր պողպատին ներքեւ նէ
 Ոսկի մազերն ու պարանոցը քընքուշ,
 Եւ զիրգ ձեռքովը կը բըռնէ վահանն հաստ,
 Անհընարին անտանելի՝ ծանըր բեռ,
 Ու կը փայլի բոլորաձոյլ երկաթով,
 Եւ կ'առնէ ձեւ զինուորական մարտիկի:
 Սէրն հոն ներկայ կ'ուրախանայ կը ժըպտի,
 Զերդ Հերակլի երբ պարեզօտը հազցուց:
 Ո՞հ, նէ որքան նեղութեամբ վեր կը վերցնէ
 Անկըշիռ բեռն, հազիւ կրնայ քայլ առնել,
 Եւ կը յենու հաւատարիմ նաժիշտին՝
 Որ զերդ նեցուկ իր առջեւէն կը քալէ:
 Բայց Սէր եւ յոյս նէրա խրախոյս կը չնչեն

Եւ կու տան խոնջ անդամներուն զօրութիւն .
 Եւ կը հասնին հոն՝ ուր իրենց կը սպասէ
 Վաղ զինակիրն ու թամբին վրայ կը ցատկեն :
 Ծըպտեալ կ'երթան, եւ կը բոնեն կամաւ էն
 Գաղտնածածուկ ճամբան եւ էն ծամածուն .
 Այլ շատերու կը հանդիպին, կը տեսնեն
 Մութ օդն ամէն կողմ երկաթով փողփողուն .
 Բայց չ'իշխեր ոչ ոք անոնց անցքն արգիլել,
 Այլ կը քաշուին ճամբէն՝ անոնց տեղ կու տան,
 Որովհետեւ կը ճանչցըւի մութին մէջ
 Անզամ ահեղ նըշանն ու ջինջ վերարկուն :
 Երմինեա քիչ մ' հանգըստացած է թէեւ
 Սակայն դեռ չէ բոլորովին ապահով,
 Զի կը խիթայ մի՛ գուցէ հուսկ ճանչցըւի,
 Եւ հիմա վախ կը զգայ յանդուգն իր գործէն :
 Բայց կը սանձէ երկիւզը դուռն հասնելուն,
 Եւ խաբեց ան որ պահապան էր դըրան .

«Ես կլորինդան եմ, ըստ, շուտ դուռը բաց .
 Զիս կ'ուղարկէ գործի համար թագաւորն» :
 Կանացի ձայնն ու կերպարանքը՝ նըման
 Մարտկուհիին՝ կը դիւրացնէ խարդաւանքն .
 (Ո՞վ պիտի միւս կիներէն մէկը կարծէր
 Տեսնել թամբին վըրայ համակ զինավառ,
 Որո՞նք բընաւ զէնք գործածել չեն զիտեր) .
 Կը հնազանդի շուտ դըռնապանը, եւ նէ
 Կ'ելլէ փութով, եւ միւս երկուքն ետեւէն :
 Որ ապահով ըլլան կ'իջնեն հովտին մէջ
 Ու կը բոնեն երկայն ու շեղ ճամբաներ :

Բայց ամայի եւ խորունկ տեղ մ' հասնելով՝
Ընթացքը քիչ մը դանդաղցուց Երմինեա,
Նախկին վտանգներն այլեւս անցած կարծելով.
Եւ չի վախնար ալ ուեէ արգելքէ:
Արդ կը խորհի նէ ինչ որ նախ եւ առաջ
Լաւ չէր խորհած, եւ մուտքն իրեն կը թըւի
Շատ աւելի դըժուարին արդ, զոր առաջ
Չէր նըկատած՝ մըտրակուած բուռըն տենչէն:
Կը համարի արդ խօլութիւն մեծ՝ երթալ
Խրոխտ թշնամեաց մէջ զինավառ այն ձեւով.
Եւ սիրածին քով հասնելէ առաջ ալ
Չ'ուզեր ինքզինքն յայտնել ուրիշ ոչ ոքի.
Կը բաղձայ գաղու՝ անակընկալ սիրուհի
Երթալ անոր՝ պատուին արատ չըհասած.
Ու կանգ կ'առնէ, եւ լաւագոյն մտածումէն
Խոհեմագոյն դարձած՝ կ'ըսէ զինակրին.

«Պէտք է որ դուն՝ հաւատարիմդ իմ՝ ըլլաս
իմ կարապետս. եղիր սակայն ժիր, ուշիմ:
Գրնա բանակ, եւ հոն մէկու մը ձեռքով
Մըտիր վըրանն՝ ուր որ Տանկրէդ կը պառկի.
Ըսէ իրեն՝ թէ ահա կին մը կու գայ
Զինք բուժելու՝ խաղաղութիւն խնդրելով.
Խաղաղութիւն՝ զի Աէրն ինձ հետ կը կոռուի.
Որպէս զի ան գըտնէ բոյժ, ես սըրտի դիւր:
Եւ թէ հաւատքս անոր վըրայ այնքան սերտ
Եւ կենդանի է որ ես իր ձեռքին տակ
Չեմ վախնար բնաւ նախատինքէ՝ ամօթէ:
Ըսէ ծածուկ եւ աս միայն. եւ եթէ

Ուրիշ հարցում ընէ՝ ըսէ՝ չեմ գիտեր.
Ու շուտ դարձիր։ Ես հոս (զի ինձ ապահով
Տեղ կը թըւի) վերադարձիդ կը սպասեմ»։

Այսպէս ըսաւ կինն, եւ ծառայն ուխտապահ
Թըռաւ գընաց՝ կարծես թէ թեւ ունենար։
Այնպէս ճարտար գիտէր զործել, որ սիրով
Կ'ընդունուի փակ պատնէշներուն մէջ անի,
Եւ կը տարուի ընկողմանած ասպետին,
Որ կը լըսէ խօսքերն անոր զուարթադէմ։
Ան թողլով զայն՝ որուն մըտքին մէջ հազար
Տարակոյսներ կը սկըսէին արթննալ,
Կը տանէր քաղցըր պատասխան մը նէրա։
«Որչափ հնար է, պիտի կրնայ գաղտ մտնել»։

Բայց անդին նէ՝ սիրու անհամբեր, որուն խիստ
Ծանր ու տաղտուկ կը թուի ամէն յապաղում,
Կը համրէ ինքն իրեն քայլերը անոր։
Եւ կը խորհի. «Արդ հասաւ, արդ կը մտնէ,
Արդ կը դառնայ»։ Եւ կը սկըսի նեղսրտիլ
Մեղադրելով թէ չափազանց կ'ուշանայ։
Առաջ կ'անցնի եւ բարձըր տեղ մը կ'ելլէ,
Ուրկէ վրանները կը սկըսի նշմարել։

Գիշեր էր, քօղն աստեղազարդ՝ պաղպաջուն
Կը տարածուէր անվայրափակ եւ անամպ։
Կը սփուէր վառ մարգրիտներու ջինջ նըշոյլն
Ու զովութիւնը լուսընկան նորածագ։
Սրտին բոցերը մի առ մի կը զեղուր
Դուրս երկնքին հետ սիրավառ Երմինեան,
Եր հին սիրոյն խորհրդապահ ընելով

Անմոռունչ դաշտերն ու մըտերիմ լըռութիւնն։
Ու նայելով բանակին վրայ կ'ըսէր նէ.

«Ո՞վ աչքերուս զքնաղ լատին վըրաններ,
Զենէ փըզող սիւքիկը զիս կը սփոփէ
Կ'ուրախացնէ մօտենալով միայն ձեզ.
Եթէ այս իմ տաժանելի դուժ կեանքիս
Երկինք պահեր է անդորրանք մը պարկեշտ,
Ան ձեր մէջն է միայն, եւ ինձ կը թըւի
Խաղաղութիւն գէնքերու մէջ գտնել լոկ։
Ընդունեցէք ուրեմըն զիս, եւ ձեր մէջ
Գտնըւէր գութը՝ զոր ինձ Սէր խոստացաւ,
Եւ զոր տեսայ՝ իմ գերութեանս օրերուն՝
Իմ անուշակ եւ հեզ տիրոջըս վըրայ.
Ոչ մէկ իդձ չի դրդեր զիս ձեռք բերելու
Արքունական պատիւըս՝ ձեր շընորհիւ.
Առանց ասոր իսկ՝ պիտի շատ երջանիկ
Համարիմ զիս, եթէ միայն թոյլ տրուի
Ինծի որ ձեր մէջ կարենամ ծառայել»։

Այսպէս կ'ըսէր, զի բընաւ չէր զուշակեր
Թէ իրեն ինչ ցաւալի բախտ կը սպասէր։
Այնպիսի տեղ մ'էր կեցած՝ ուր ջինջ լուսինն
Իր գէնքերուն վրայ կը զարնէր շեշտակի.
Այնպէս որ շողն անոնց հեռուն կը ցայտէր
Միացած իր ըզգեստներուն ներմակին.
Եւ արծաթեայ մեծ վագրն այնպէս կը փայլէր՝
Որ ամէն ոք պիտի ըսէր. «Նէ ինքն է»։

Իր վատ բախտէն՝ շատ մարտիկներ հոն մօտիկ
Դարանամուտ էին՝ իրենց զլիստոր

Ունենալով լատին երկու եղբայրներ՝
 Պոլիփեռնէս եւ Ալկանդրոս. դրկուեցան
 Որ արգիլին՝ չըթողուն ներս ոչխար, եզ:
 Ծառան անտես մընաց, զի շատ հեռուէն
 Անցաւ գընաց, եւ կըրակի պէս արագ:
 Երիտասարդ Պոլիփեռնէսն՝ որուն հայրն
 իր աչքերուն առջեւ սպաննեց կլորինդան,
 Տեսնելով այն ջինջ զէնուզարդը ձքնաղ,
 Կարծեց տեսնել նոյն այն վըսեմ մարտկուհին,
 Եւ դարանի գունդերն անոր դէմ գրգռեց.
 Եւ սրտին հորձքը սանձելու անկարող՝
 Զի բարկութիւնն յանկարծական ու խենթ էր,
 Գոչեց. «Անուած» , եւ աշտէն զուր արձակեց:
 Ծարաւահիւծ եղնիկի պէս՝ որ կ'երթայ
 Ականակիտ՝ վազուկ ջուրեր կը փնտոէ
 Քարէն բղխող վըճիտ ակէն գեղեցիկ,
 Կամ ծաղկաւէտ ափունքներով գետակէն,
 Որ խոնջ մարմինը զովացնէ ջուրին մէջ,
 Կամ ամառուան շուքերուն տակ. բայց յանկարծ
 Շուներ ելան առջին. եւ ան կը փախչի
 Վախէն խոնջէնքն ու իր ծարաւը մոռցած.
 Այսպէս եւ նէ որ կը կարծէր սիրային
 Պասուքն՝ որով միշտ կը տապի սիրոն հիւանդ՝
 Պարկեշտ, զըւարթ զըկակցութեանց մէջ մարել,
 Եւ հանգչեցնել քըչիկ մ' իր միտքը յոգնած,
 Եւ ահա զայն յանկարծ իրեն կ'արգիլեն.
 Սպառնալիքներ, զէնքի շաշիւն կը լըսէ.
 Կը մոռնայ ինք զինքն ու նախկին իր փափաքն,

Եւ ահաբեկ կը մտրակէ սրաթոիչ ձին :

Կը փախչի հէք Երմինիան, եւ իր ձին
Կը դոփէ հողը փութադոոյթ դրնդիւնով :
Կը փախչի միւս կինն ալ. իրենց ետեւէն
Կը հրոսէ այն խուժդուժն ամբոխ բազմութեամբ :

Եւ կը հասնի ահա բարի զինակիրն՝

Ուշ մընացած լուրը իր հետ բերելով .

Եւ շրւարած՝ ինքն ալ փախուստը կ'առնէ ,

Եւ զիրենք վախը կը ցրուէ դաշտին մէջ :

Բայց աւելի խոհեմ եղբայրն՝ որ նոյնպէս
ինքն ալ տեսած էր կարծեցեալ կլորինդան ,
Մօտ չըլլալով՝ չուզեց երթալ ետեւէն .

Այլ մընաց իր դարանամուտ դիրքին մէջ ,

Եւ դեսպանի ձեռքով բանակն իմացուց ,

Թէ ոչ արջառ կամ գեղմնաբարձ կենդանի

Եւ կամ նըման աւար տարին երեք ներս ,

Այլ հարազատն՝ ուրիշ զինուած բազմութեամբ՝

Կը հալածէ սարսափահար կլորինդան :

Եւ թէ ինք չի կարծեր, խելքի դէմ ալ է ,

Թէ նէ՝ որ չէ լոկ մարտկուհի, այլ եւ պետ ,

Անկարեւոր, չնչին գործի մը համար

Ընտրէ անանկ ատեն մը դուրս ելլելու .

Բայց ինք կոփրետը թող դատէ, հրամայէ ,

ինք պատրաստ է հրամանն ի գլուխ տանելու» :

Հասնելով այս լուրը բանակ՝ կը լըսեն

Լատին վրաններն անոր շըշուկը նախկին :

Տանկրէդ՝ որուն սիրուը գընաց կասկածի

Այն առաջին լուրէն, արդ աս լըսելով՝

Կը մըտածէ. «Ո՞հ, ո՞վ զիտէ ինձ կու զար
Ազնըւութեամբ, եւ վտանգուեցաւ ինձ համար»,
Եւ ուրիշ բան չի մըտածեր։ Առնելով
իր ծանրաբեռն զէնքերուն լոկ մէկ մասն,
Ու հեծնելով ձին՝ կ'ելլէ դուրս շուտ եւ լուռ,
Եւ նշաններուն, նոր հետքերուն վըրայէն
Կը քըշէ ձին երազաճեպ՝ սըրարշաւ։

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒԻՍԱԴԻՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԵՎԱՆ

Ն Ա. Խ Ա. Դ Ր Ո Ւ Ի Թ Ի Ւ Ն

Երմինիա հովիւի մը քով կ'ապաւինի. Տանկրէտ զայն
փնտռելու ատեն՝ Ագոմիդայի որոզայթին մէջ կ'իյնայ.
Կը կռուի Ռամբալդի հետ. Ռայմոնտ ասպարէզ կ'իշնէ
Արկանտի ղէմ. Օրադին կը դրժէ դաշին՝ Ռայմոնտի
նետ մը նետելով. Խառնուրդ ընդհանուր. Փոթորիկ. Բե-
կումն Քրիստոնէից:

ԵՐՈՒՍԱԼԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ԵՐԱՐՈՐԴ ԵՐԳ

Ի ԱԿ Երմինեա հին անտառի մ' հովանուտ
Թաւ ծառերուն մէջ կը տարուի իր ձիէն:
Դողդոջուն ձեռքն այլ եւըս սանձը չ'ուզդեր,
Եւ նէ գրեթէ կէս ողջ կէս մեռ կը թըւի:
Զայն ինքնիշխան առնող տանող ազաւ ձին
Այնքան պըտոյտ կ'ընէ, այնքան ման կու զայ,
Որ կը վրիպի քրիստոնէից աչքէն հուսկ,
Եւ հալածելն՝ ալ աւելորդ կը սեպեն:
Ինչպէս երկայն ու տաժանուտ որսէ վերջ
Շուները տիսնոր, շնչասպառ ետ կը դառնան՝
Կորսնցուցած ըլլալով հետքն երէին՝
Որ բաց գաշտէն անտառ մըտեր՝ ծուարեր է,
Այն ասպետներն ետ կը դառնան այսպէս խոնջ
Լի բարկութեամբ եւ ակընկոր երեսով:
Նէ կը փախչի, եւ զարհուրած՝ սահմոկած՝
Ետեւն իսկ չի նայիր թէ դեռ եկող կայ:
Փախաւ բոլոր գիշերն, եւ օրն ալ ի բուն
Թափառեցաւ անառաջնորդ, անխորհուրդ.
Շուրջն ուրիշ բան չըտեսնելով, չըսելով
Բայց իր արցունքն ու իր ճիշերը միայն:

Բայց արեգակն երբ զարդարուն իր կառքէն
Քակեց ծիերն ու ծովուն ծոցը մըտաւ,
Հասաւ չքնաղ Յորդանանու ջինջ ջուրերն,
Եւ գետեղերքն իջնելով՝ հոն պառկեցաւ:
Կերակուր չ'առներ արդէն, իր ցաւերով
Կը սնանի լոկ, լոկ արցունքի է ծարաւ:
Բայց քունն որ իր մոռացօնքով անուշակ
Անդորր հանգիստ կը բերէ հէք մահացուաց,
Ըզզայութեանցն հետ թմրեցուց իր ցաւերն՝
Հեզ ու խաղաղ թեւերը վրան սփուելով.
Բայց չի դադրիր Սէրն այլեւայլ կերպերով
Նէրա հանգիստ քընակն անգամ խոռվելէ:

Թոչուններուն ճռուռդիւնները զըւարթ՝
Որ կ'ողջունեն այգն, ու խոխոջը վտակին
Եւ սօսափիւնը թուփերուն, եւ սիւթին
Ալեակներուն՝ ծաղիկներուն հետ խաղերն
Արթնցուցին զայն, բացաւ աչքը նուաղկոտ,
Այն հովուական անշէն հիւղերը դիտեց.
Կարծեց թէ ջրէն ու ճիւղերէն ձայն կ'ելլէր
Յորդորելու զինքն հեծութեան ու լացի:
Բայց մինչ կու լայ նէ կ'ընդհատուին իր ողբերն
Յստակ ձայնէ մ' որ ականջին կը հասնի.
Կը թուի՝ եւ է ձայն հովուական երգերու
Անտառային սրինգին սոյլին խառնըւած:
Ոտք ելլելով հոն կը դիմէ յամրաքայլ,
Եւ կը տեսնէ որ ծերունի մ' ալեւոր
Իր հօտին քով՝ շուքը՝ կողով կը հիւսէ
Երեք տըղու երգին մըտիկ ընելով:

Տեսնելով հոն այն անսովոր զէնքերուն
Փայլատակելն յանկարծ՝ անդնք սոսկացին.

Աակայն զանոնք կը բարեւէ Երմինեա
Եւ քաղցութեամբ կ'ապահովէ, բանալով
Ոսկեգանգուր չքնաղ մազերն ու աշուին:

«Ո՛վ Երկնքէն սիրուած մարդիկ բարեաստ,
Առաջ տարէք, կ'ըսէ, աղուր գործերնիդ.
Զի այս զէնքերը չեն բերեր պատերազմ
Անոնց եւ ոչ ալ ձեր անուշ երգերուն»:

Ետքն աւելցուց. «Ո՛վ հայր, մինչ արդ կը վառի
Երկիրը շուրջ մարտի ահեղ հրդեհով,
Ի՞նչպէս կ'ապրիք դուք հոս խաղաղ՝ աներկիւդ
Պատերազմի մոլուցքներէն, վտանգներէն»:

«Դուստր, յարեց ան, նախատինքէ, վընասէ
Հոս միշտ ամէն կերպով ազատ մընացին
Իմ ընտանիքս ու հօտս, ու դեռ չաղմըկեց
Այս հեռաւոր կողմն Արէսն իր շաշիւնով:
Կամ Երկնքի շրնորհն ազատ կը պահէ
Կը բարձրացնէ անմեղ հովուին նուաստութիւնն,
Եւ կամ զերդ շանթը ցած հովուին մէջ չ'իյնար
Այլ ամպածրար զագաթներուն վրայ կ'իջնէ,
Այսպէս մոլուցքն օտարական սուրերուն
Կը քշոէ լոկ թագաւորաց սէգ գլուխներն.
Եւ մեր անարգ աղքատութիւնն արհամարհ
Անյագ զինուորը չի զրգուեր աւարի:
Ուրիշներու համար անարգ՝ արհամարհ,
Ինձ սիրելի քան զանձն ու ցուպն արքունի.
Եւ փառամոլ տենչ եւ հոգեր ընչափաղ

Բընաւ կուրծքիս անդորրին մէջ չեն բունիր .
 Ականակիտ ջըրով ծարաւս կ'անցընեմ ,
 Եւ չեմ վախնար որ թոյն խառնած ըլլան հոն ,
 Եւ պարտիզակս ու հօտս առանց դըրամի
 Կերակուրներ կու տան համեստ սեղանիս :
 Ինչպէս որ քիչ են կենսական մեր պէտքերն ,
 Այսպէս եւ մեր իղձերն , եւ այս որդիներս
 Կը պահպանեն հօտս եւ ծառայ ալ չունիմ ,
 Եւ այսպէս այս առանձնոցին մէջ կ'ապրիմ :
 Աշխոյժ այծերն , եղջերուներն՝ որ մարգին
 Մէջ կ'ոստոստեն կը վազվըզեն խայտալով ,
 Զկներն որ այս գետակին մէջ կը կայտոեն ,
 Եւ թոչուններն որ հոլաթեւ կը թոչին
 Դէալ ի երկինք՝ ասոնք ահա կը դիտեմ .
 Մարդուս ծաղիկ ցընորաշատ հասակին
 Ե՞ս ալ ուրիշ իղձեր , տենչեր ունեցայ .
 Ոչխար արծելն անարժան գործ սեպեցի ,
 Եւ փախայ իմ հայրենական գաւառէս .
 Երկայն ատեն Մեմֆիս կեցայ , եւ ես ալ
 Արքունական պաշտօնէից կարգն անցայ .
 Պարտէզներուն վերակացու թէեւ սոսկ՝
 Տեսայ ճանչցայ ես անիրաւ արքունիքն :
 Հըրապուրուած սակայն յանդուգն յոյսերէ ,
 Համբերեցի շատ անհաճոյ բաներու ,
 Բայց երբ յետոյ տարիներուս ծաղկին հետ
 Պակսեցաւ յոյսն ու սիզութիւնը յոխորտ ,
 Այս իմ խոնարհ կեանքիս անդորրը լացի ,
 Ա՛յ քաշեցի կորսնցուցած հանգստիս ,

Եւ հուսկ ըսի. Ո՞վ արքունիք մնաս բարով.

Եւ սիրելի անտառներուս դառնալով ։

Իմ երջանիկ խաղաղութիւնըս գըտայ»։

Մինչդեռ ծերն այսպէս կը խօսի, Երմինեա
Անոր անուշ բերնէն կախուած կը մընայ։
Եւ խելացի խօսքերն իր սիրտն իջնելով
կը խաղաղեն զգայարանաց փոթորիկն։
Երկար ու լուրջ մըտածեց նէ, եւ ապա
Որոշեց այն առանձնութեան մէջ մընալ,
Գոնէ մինչեւ որ բախտն իր դարձն յաջողէ։

Ըսաւ յետոյ. «Ո՞վ երջանիկ ծերունի,
Դուն որ ճանչցար ատեն մը չարը փորձով,
Չընախանձէ՛ր Երկինք քաղցրիկ վիճակիդ,
Թշուառութիւնս ալ քուկին գութըդ շարժէ՛ր.
Ընդունէ՛ր զիս այս սիրուն վայրին մէջ,
Զի քաղցր է ինձ հոս քեզի հետ բընակիլ։
Այս շուքերուն տակ գուցէ սիրտս յաջողի
Իր մահառիթ բեռան մէկ մասը թօթուել։
Եթէ ուզէր սիրտը ոսկի եւ գոհար՝
Զոր կը պաշտէ ուամիկն իբրեւ իր կուռքերն,
Հետս անոնցմէ շատ ունիմ դեռ, կրնայիր
Ուզածիդ շափ առնել, հասնիլ փափաքիդ»։

Եւ բղխելով դուրս իր աղուոր աչքերէն
Վշտի բիւրեղ ու գեղեցիկ մարգրիտներ,
Պատմեց մաս մ' իր արկածներէն. բարեգութ
Հովիւն յուզուած ինքն ալ լացաւ նէրա հետ։
Եւ հայրական գըթով բոլոր վառվըռուն
Կ'ընդունի զայն եւ կը սփոփէ քաղցրութեամբ,

Եւ իր պառաւ կընոջը քով կը տանի,
 Որուն Ելփինք իր սրտին պէս սիրու տըւաւ:
 Խոշոր զգեստներ կը հազնի կոյսն արքունի,
 Եւ կոշտ քօղով մը կը պատէ զանգուրներն.
 Այլ աչքերուն՝ անդամներուն շարժումէն
 Անտառասուն աղջիկ մը չի թըւիր նէ:
 Անարդ ըզգեստը չի ծածկեր նէրա մէջ
 Գեղեցկութիւնն, ազնըւութիւնն ու պերճանքն.
 Եւ գործերէն իսկ արհամարհ ու նըւաստ
 Կ'արտափայլէ վայելչութիւնն արքունի:
 Խեղճ ցուալ մը ձեռքը՝ հօտն արօտ կը տանի
 Ու կը բերէ փարախին մէջ կը փակէ.
 Կը կըթէ կաթն անոնց բրդու ծիծերէն,
 Կը մակրդէ զայն եւ պանիր կը չինէ:
 Յաճախ ամառը տօթակէզ օրերուն
 Երբ շուքին մէջ կը պառկէին ոչխարներն,
 Հազար ձեւով զըծեց անունը սիրուն
 Փեկոններու, դափնիներու բունին վրայ,
 Եւ իր դժբախտ եւ անսովոր տարփանքին
 Զախող ելքերը դրոշմեց բիւր ծառի վրայ.
 Եւ իր ձեռքով զրածներն յետոյ կարդալով
 Իր վարդ այտերն ոռոգեց գողոր արցունքով:
 Եւ նէ կ'ըսէր լալով. «Զեր մէջ պահեցէք
 Այս ցաւագին վէպն, ով ծառեր մըտերիմ.
 Որպէս զի ձեր հեշտ շուքին տակ եթէ զայ
 Հաւատարիմ սիրող մ' երբեք հանգչելու,
 Իմ աղէտներըս բազմագէմ եւ անթիւ
 Քաղցրիկ գորով մ' արթնցընեն սրտին մէջ,

Եւ ըսէ. «Ո՞հ, այդքան անկեղծ հաւատքի
ժանու, անիրաւ կշուցին վարձ Բախտն ու Աէր»:
Գուցէ երբեմն՝ եթէ Երկինքը գրթած
Լըսէ սիրով մահկանացուի աղօթքին,
Այս անտառները զայ դէպքով նաեւ ան
Որ գուցէ իմ վըրաս հիմա չ'ըներ փոյթ.
Եւ դարձնելով աչքերը հոն ուր թաղուած
Պիտի պառկի այս հէք մարմինըս որկար,
Շիթ մը արցունք եւ հառաչանք մը շնորհէ
Այս իմ կըրած տանջանքներուս՝ թէեւ ուշ.
Որով՝ եթէ սիրտըս թշուառ ապրեցաւ,
Գէթ մահէս վերջ հոգիս ըլլայ երջանիկ.
Եւ ցուրտ աճիւնս վայելէ իր բոցերէն
Այն որ ինծի արդ տրուած չէ վայելել»:
Այսպէս կ'ըսէ խուլ կոճղերուն. կը հոսին
Արցունքի զոյգ աղբիւրներ գողոր աչքերէն:
Անդին Տանկրէդ զայն կը փնտոէ հեռուներն՝
Իր ընթացքին դիպուածն ընտրած առաջնորդ:
Հետքերն՝ որոնց հետեւած էր անիկա
Զինք մերձակայ մինչեւ անտառը բերին.
Բայց հոն ծառերը թանձրախիտ եւ ահեղ
Կը ձըգէին այնպիսի ստուեր մը սեւ՝ հոծ,
Որ անոնց մէջ ալ չի կրնար նշմարել
Ան նոր հետքեր, եւ վարանու կը քալէ.
Ուշադրութեամբ չորս դին ականջ դընելով
Թէ գըրընդիւն կամ զէնքի ձայն մը կու զայ:
Գիշերային սըղոխն եթէ երերցնէ
Ծիլ ծիլ տերեւը կնձնիի, փեկոնի,

կամ թէ թոշունն ու երին ոստ մը ցնցէ,
 կ'ուղղէ փութով լնթացքը դէպ այն շըշուկն:
 Եւ կ'ելլէ հուսկ անտառէն դուրս. անծանօթ
 ձամբաներէ լուսինը զինք կը տանի
 դէպ ի աղմուկ մ' որ կը լըսուէր հեռուէն.
 Եւ հասաւ հոն ուրկէ այն ձայնը կու գար:
 Ապառաժուտ կարծըր ժայռի մը կողէն
 կը բղխէր ջինջ ու վըճիւ ջուր մ' յորդահոս.
 Եւ կազմելով առուակ մը վար կը վիժէր
 խոխոջանօք դէպ իր ափերը կանանչ:
 Յաւած սրտով կանգ կ'առնէ հոն. կը կանչէ,
 Բայց Արձագանզը լոկ կու տայ պատասխան.
 Եւ կը տեսնէ ահա զըւարթ բիբերով
 Վարդակարմիր արշալոյսին ելքը ջինջ:
 Կը հառաջէ այրած սրտով, կը ցասնու
 Երկնքին դէմ, որ կը մերժէ, կը ժխտէ
 Երջանկութիւնը մեծ՝ որուն կը յուսար.
 Բայց կ'երդուըննայ իր սիրուհւոյն վրէժն առնել
 Եթէ երբեք նէրա վընաս հասցընեն:
 Հուսկ կ'որոշէ դէպ ի բանակը դառնալ,
 Թէպէտեւ չէ վստահ ճամբան գտնելու.
 Զի կը յիշէ թ'եգիպտական ասպետին
 Հետ կոռւելու սահմանուած օրը մօտ է:
 Ու մեկնեցաւ. կ'երթար ճամբէ մ' անըստոյգ
 Երբ ոտնաձայն մը կը լըսէ՝ որ տակաւ
 կը մօտենար. հուսկ նեղ հովտէն կ'ելլէ դուրս.
 Մարդ մ'որ ունէր սուրհանդակի կերպարանք.
 Կը շարժէր ձեռքը խարազան մը ճապուկ,

Եւ ունէր՝ մեր սովորութեան համեմատ՝
Ուսընդանութ եղջերեայ փող մը կախած։
Կը հարցընէ անոր Տանկրէդ. «Ո՞ր ճամբով
Քրիստոնէից բանակն արդեօք կ'երթըցուի»։
Իւալերէն կ'ըսէ միւսն. «Ես հոն կ'երթամ,
Ուր կը զրկէ զիս Բոհեմոնդ արտորնօք»։
Հաւատալով անոր սուտին՝ կը կարծէ
Տանկրէդ զայն իր միծ հօրեղօր սուրհանդակն,
Ու ետեւէն կ'երթայ, եւ հուսկ կը հասնին
Լիճի մը քով՝ որ զարշ ճահիճ մը դարձած՝
Ամրոց մը շուրջ շրջաբոլոր կը պատէ։
Արփին կարծես կը մըխըրճէր ընդարձակ
Իր բոյնին մէջ՝ ուր որ զիշերը կ'օթէ։
Հասնելուն պէս փողն հնչեցուց սուրհանդակն,
Եւ իսկոյն վար իջաւ կամուրջ մը վերէն.
«Որովհետեւ, ըսաւ անոր, լատին ես,
Կրնաս մինչեւ արեւուն ելքն հոս մընալ.
Զի այս ամրոցը դեռ երեք օր չըկայ
Գոզենցայի կոմսը խըլեց Թուրքերէն»։
Կը գիտէ տեղը Տանկրէդ. զայն չորս կողմէն
Անկոռւելի կ'ընեն արուեստն ու բնութիւն։
Կը սկըսի ետքը կասկածիլ, մի՛ գուցէ
Դածուկ դարան մ' ըլլայ հըզօր բերդին մէջ.
Բայց մահահու վըտանգներու արդէն վարժ՝
Զայն չի հաներ, դէմքն ալ անխոռվ կը պահէ.
Զի բախտն ու իր կամքն ուր որ ալ զինք տանին,
Կ'ուզէ որ զինքն ապահովէ իր բազուկն։
Այլ ըստիպուած Արկանտին հետ կոռւելու՝

Չ'ուզեր որ նոր ձեռնարկ մը զինքն արգիլէ։
Եւ ամրոցին դիմաց՝ մարգի մը եզերքն՝
Ուր կոր կամուրջն երկննալով կը հանգչի,
Կանգ կ'առնէ քիչ մ' եւ թէպէտեւ հրաւիրուած։
Չի հետեւիր առաջնորդին նենգաւոր։
Խսկ կամուրջին վըրայ յանկարծ կ'երեւայ
Զինուած ասպետ մ'արհամարհուա՝ խուժ դէմքով,
Որ մերկ երկաթը սեղմնլով ձեռքին մէջ,
Ըսպառնալից ժըպիրհ ձայնով կը խօսի.

«Ո՛վ դու, որ քու բախտէդ ըսեմ թէ կամքէդ
Արմիդայի երկիրն հասար մահագոյժ,
Զուր կը խորհիս փախչիլ. զէնքերդ ձըգելով
Երկնցուր ձեռքըդ գերութեան կապերուն.
Եւ պահանուած շեմէն մըտիր ապա ներս՝
Ընդունելով նէրա դըրած օրէնքներն։
Եւ ալ բընաւ երկինք տէսնել մի՛ յուսար
Թէեւ անցնին տարիներ, մազըդ փոխես,
Ելթէ իր միւս ասպետներուն հետ՝ չերդնուս՝
Երթալ կոռուիլ քրիստոսական անուան դէմ»։
Կը սեւեռէ աչքը Տանկրէդ լիրբին վրայ
Ու կը ճանչնայ ձայնն ու զէնքերը անոր.
Գասկոնացի Ռամբալդն է, ան որ գընաց
Արմիդայի հետ, եւ նէրա համար լոկ
Տաճկընալով՝ դարձաւ եղաւ ախոյեան
Ամրոցին մէջ հաստատուած ժանտ օրէնքին։
Բարեպարիշտ մարտիկին դէմքը վառեց
Զայրութ մը սուրբ, գոռաց. «Ճիւաղ ամպարիշտ,
Ես այն Տաճկընն եմ՝ Քրիստոսի նահատակն,

Որ կապեցի սուրըս իրեն համար միշտ,
իր զօրութեամբ ջախջախեցի, փշրեցի
իր ոսոխներն, եւ արդ կ'ուզեմ որ փորձով
իմանաս դուն թէ երկնային բարկութիւնն
ինչպէս գործիք ընտրեց իրեն այս իմ ձեռքս
Հաւատուրաց ժանտէդ վըրէժ խնդրելու»։

Զարաւրէր մարտիկը գոյնը նետեց,
Խըռովեցաւ՝ հազիւ լլսեց պերճ անունն.
Այլ ծածկելով երկիւղն՝ ըսաւ. «Եղկելի՝
Ուրեմքն հոս մահ փնտոելու ես եկեր.
Պիտի նուաճեմ ընկճեմ կորովըդ եւ ուժդ.
Եւ թըռցնելով մարմնէդ այդ գլուխըդ գոռոզ,
Պիտի դրկեմ ընծայ փըրանկ պետերուն,
Թէ այսօր նոյն եմ ինչ որ միշտ եղած եմ»։

Այսպէս ըսաւ հաւատուրացն. եւ արդէն
կոխեր էր մութն ու գրեթէ չէր տեսնըւեր
Երբ բիւրաւոր ջահեր չորս դին ճայթուելով
Սփոեցին լոյս մը շողողուն եւ զըւարթ։
Կը նըշողէ ամրոցն ինչպէս կը ցոլայ
Գիշերային հանդէսներու մէջ շըքեղ՝
Թատրոնական ճոխապանոյն տեսարանն.

Եւ Արմիդա բարձրագոյն տեղ մը բազմած
ինքն անտես՝ թէ կը տեսնէ, թէ կը լըսէ։
Կը պատրաստէ մեծանձն հերոսը զէնքերն
Ու քաջութիւնն՝ ահեղ եւ սէզ պայքարին.
Բայց տեսնելով որ թշնամին հետի է,
ինքն ալ կ'իջնէ իր ուժաթափ ձիէն վար։
Վահանափակ՝ կորդակը գլուխն անցուցած՝

Առւրը քաշած կու զայ Ռամբալդ որ խոցէ.
 Քաջակորով Տանկրէդն առաջքը կ'երթայ
 Զարհուրելի ձայնով, ահեղ նայուածքով.
 Ան՝ զինսափակ լայն շրջաններ կը գըծէ,
 Հարուած տալու կ'ըլլայ, չի տար՝ կը կեղծէ.
 Աս թէեւ խոնջ անդամներով ու ոըկար՝
 Կ'երթայ խիզախ, կը մօտենայ, կը նեղէ.
 Ռամբալդ հազիւ թէ քայլ մը ետ կ'ընկրկի
 Զինք կայծակի պէս կը մըղէ միւսն յառաջ,
 Ու կը բերէ միւսը նեղի, եւ կ'ուղղէ
 Առէպ շանթընկէց իր սուրն անոր աչքերուն.
 Բուռն հարուածներն աւելի հոն կը գահէ
 Ուր որ բնութիւնն է կեանքի գահը դըրեր.
 Կ'ընկերեն իր ահեղամոռւն՝ գոռ սաստերն
 Հարուածներուն, վըտանգն ու վսասն ալ վախին,
 Ժիր Գասկոնցին ասդին անդին կը դառնայ
 Ու կը պրծի զինքն հալածող երկաթէն.
 Եւ մերթ սուրով՝ մերթ վահանով կը ջպնայ
 Որ թշնամւոյն մոլուցքն անցնի ապարդիւն:
 Բայց ինքն այնքան պաշտպանուելու երագ չէ,
 Որքան Տանկրէդ ժիր եւ ժաման վսասելու.
 Վահան՝ կորդակ Հարդուփըզուր են արդէն,
 Եւ զէնուզարդն արիւնլըւայ, ծակծըկած.
 Եւ ինքն հարուած մը չիջեցուց տակաւին
 Որ թշնամին վիրաւորէր քիչ թէ շատ:
 Ու կը վախնայ եւ կը զգայ խայթ սրտին մէջ
 Խիղճէն, սէրէն, բարկութենէն, ամօթէն:
 Կը պատրաստուի հուսկ մըցանքով մ'յուսահատ

Վերջին անգամ մըն ալ իր բախտը փորձել .
 Կ'նետէ վահանն, եւ պնդապէս կը սեղմէ
 Դեռ արիւնէ ծոմ սուրն երկու ձեռքերով .
 Կը խոյանայ Տանկրէզի վրայ, կը հասնի
 Կ'իջեցընէ անանկ հարուած մ'ահաւոր,
 Որ ճեղքելով զրահը՝ անոր զիստը ձախ .
 Կը խոցոտէ, պատճառելով սուր կսկիծ:
 Յետոյ ահեղ հարուած մ'ալ լայն ճակտին վրայ
 Զանգակի ձայն հանել կու տայ կորդակին .
 Չի խորտակիր, բայց ինք Տանկրէդ ցնցուելով
 Կը դողդըղայ, կը տատանի, կը կծկի:
 Կը հրդեհէ զայրութն այտերն իշխանին,
 Կը կայծակեն աչքերը բոց ու շանթեր,
 Եւ հրաբորքոք նայուածքը դուրս կը խուժէ
 Երեսնոցէն՝ ակոաներուն կլճումով:

Տեսիլքը լոկ սարսափելի այն դէմքին
 Ուխտադըրուժ ասպետին դող կը բերէ:
 Կը զզայ շըշիւնը երկաթին. զայն արդէն
 Իսկ կը կարծէ երակներուն, կուրծքին մէջ.
 Հարուածէն խոյս կու տայ. հարուածը կ'իջնէ
 Կամուրջին ծայրը տնկըւած սիւնին վրայ.
 Կը թռչին վեր երկինք կայծերն ու կտորներն,
 Եւ մատնիչին սրտէն սարսուռ մը կ'անցնի:

Իր փրկութեան յոյսն ոտքերուն վրայ դրած
 Ան կը փախչի դէպ ի կամուրջ: Կը վագէ
 Միւսն ետեւէն, եւ ձեռքն արդէն դըրեր էր
 Ուսին վըրայ եւ ոտքն ոտքին հասցուցած՝
 Երբոր յանկարծ՝ աչքը լոյս ցած փախչողին՝

Զահերն, աստղերն ամէն՝ բոլոր մարեցան.

Մութ երկնքին տակ չըմընաց լուսնակին

Նըշոյլն անգամ՝ կոյր գիշերին լուսառու:

Կախարդանքէն ու գիշերին խաւարէն՝

Ցաղթողն ալ չի հալածեր, չի տեսներ զայն.

Ոչ չորս դին, ոչ առջին բան մ'իսկ չ'որոշուիր.

Եւ չի գիտեր մութին մէջ ուր կը կոխէ:

Մոլոր քայլերը դիպուածով կը դընէ

Դրան մը շեմին՝ առանց մտնելն ըզգալու.

Բայց կ'իմանայ որ ետեւէն կը գոցուի,

Եւ կը փակէ զինքը զնդան մ'աղջամուղջ:

Նըման ձուկին՝ որ փախչելով մրըրկածուփ

Ալիքներէն՝ հանդարտ ջուրեր կը փնտոէ

Կոմակկիոյ ծոցերուն մէջ ճախնային,

Ուր եղտիւրներ կը կազմէ մեր Հանդրին ծովս,

Եւ ինքիրմէ կու գայ ինքզինք կը բանտէ

Մօրատին մէջ, եւ չի կրնար դառնալ ետ,

Զի փակարանն ըսքանչելի կազմութեամբ

Մտնելու բաց է միշտ, ելքի համար գոց.

Այսպէս Տանկրէդ՝ տարօրինակ այն բանտին

Ի՞նչ ալ ըլլար կազմն ու արուեստն, ինքիրմէ

Ներս մտնելով՝ գըտաւ ինքզինքը փակուած,

Տեղ մ' ուրկէ մարդ անձամբ կարող չէ ելլել:

Ցնցեց շարժեց դուռն իր կարշնեղ ձեռքերով,

Բայց իր բոլոր ջանքերն անցան ապարդիւն.

Եւ լըսեց ձայն մ' որ կը գոչէր. «Ի զուր ո՛վ

Արմիդայի գերի, ելել կը փորձես:

Հոս ողջերու դամբանին մէջ պիտ՝ անցնին

(Մեռնելէ մի վախեր) օրերդ, տարիներդ»:

Պատասխան չի տար, կը խեղդէ քաջարին
Արտին խորքին մէջ հառաջներն ու տագնապն.
Եւ ինքնիրեն կը մեղադրէ Աէրը, Բախտն,
իր ապշութիւնն, ուրիշներուն դարաններն,
Եւ երբեմն ալ լըոիկ մնջիկ կը հծծէ.

«Ազեւէն զուրկ մընալըս մեծ կորուստ չէ.
Գեղեցկազոյն արեգակի քաղցրագոյն
Տեսքն ահա ես կը կորսընցնեմ եղկելիս,
Եւ չեմ գիտեր պիտի դառնամ տեղ մ' արդեօք
Ուր սիրաշունչ նըշոյլներէն զուարթանայ
Տըխուր հոգիս»: Եւ յետոյ միտքը կ'իյնայ
Խուժդուժ Զէրքէզն եւ աւելի կը տխրի.
«Եւ, չափազանց, կ'ըսէ, պարտքէս պակսեցայ.
Ան իրաւամբ պէտք է խոտէ, ձաղէ զիս.
Ո՞վ մեծ ոճիր, անջնջելի ով ամօթ»:

Այսպէս սիրոյ, պատուի տագնապը խայթող
Ասկէ անկէ անոր հոգին կը կրծէ:
Արդ մինչդեռ ան կը վշտագնի, ինքն Արկանտ
Գիրգ փետուրները ճնշելէ չ'առներ համ.
Դուժ սիրտն այնքան խաղաղութեան ատող է
Այնքան ծարաւ է արիւնի, զովեստի,
Որ թէեւ չեն գոցուած վէրքերը՝ կ'ըղձայ
Որ վեցերորդ օրն արշալոյսը բերէ:
Առջի գիշերն անազորոյն վայրենին
Գըլուխն հազիւ գետին դըրաւ քնանալու.
Ելաւ յետոյ գիշերուան այն խոր մութին
Երբ լերան գլուխն անզամ դեռ չէր ճերմըկցած:

«Զէնքերըս բեր», կը զոշէ իր զինակրին,
Որ էր արդէն զանոնք բոլոր պատրաստած.
Սովորական զէնքերը չեն, այլ իրեն՝
Թագաւորին կողմէ նըւէր դրկուածներն։
Ան կը հագնի՝ առանց երկար քննութեանց՝
Զքնաղ ընծան՝ ծանըր բեռէն աննըկուն.
Սովորական սուրը մէջքէն կը կախէ՝
Հին եւ ազնիւ ջրդեղումով ամրակուու։

Զերդ արիւնոուշտ եւ ահաւոր վարսերով
Կը ճաճանչէ բոց եթերին մէջ վարսամն,
Որ կը փոխէ թագերն, ախտ ժանու կը բերէ,
Ծիրանազգեաց բոնաւորաց դժնէ լոյս.
Զէրքէզն այսակէս կը փայլակէ սպառազէն,
Ու կը շրջէ խոթոտ աչքերը խոժոռ
Կատաղութեամբ եւ արիւնով սըրաբած.
Մահուան սարսափ կը չնչէ կերպը վայրագ,
Ու կը ցայտեն դէմքէն սաստեր մահագոյժ։
Զըկայ հոգի այնքան պինդ, այնքան սրտոտ
Որ չըսոսկայ չըզոփայ մէկ նայուածքէն.
Սուրը մերկած՝ կը բարձրացնէ կը ճօճէ
Մըրնչելով, զուր ծեծելով օդն ու ստուերն։

Ըսաւ. «Շուտով հուղկահարու քրիստոնեայն՝
Որ ինծի հետ հաւասարիլ կը յողայ,
Արիւնլըւայ գետին պիտի տապալի,
Ցիրցան մազերը փոշիով թաթախուած.
Եւ մեռնելէն առաջ տեսնէ պիտի ան
Որ՝ ի հեճուկս իր Աստուծոյն՝ կողոպտէ
Պիտի այս ձեռքն իր զէնուզարդն, եւ մեռած

Պահուն ի զուր պիտի խնդրէ պաղատի
Որ իր դիակը չընետեմ շուներուն»:

Աւրիշ կերպով չէ որ ցուլն երբ կը զկըծի
Նախանձայոյգ տոփիներու սուր խայթոցով
Զարհուրելի կը մըռընչէ, եւ մոռւնչով
Կ'արծարծէ իր կորովն ու բարկ զայրութներն +
Ու կը սըրէ կոճղերուն դէմ եղջիւրներն,
Եւ մարտի ձայն կու տայ կարծես հովերուն.
Եւ ցրուելով հողն ուտքերով՝ կը կանչէ
Ոսոխն՝ ահեղ, դժնէ կոռուի հեռուէն:
Նոյն մոլուցքէն մղուած Արկանտ՝ կանչելով
Քարոզն՝ անոր խղդուկ ձայնով մը կ'ըսէ.

«Գընա բանակ, եւ Քրիստոսի նահատակն
Հըրաւիրէ մարդախոշոշ գուպարի»:

Եւ չի սպասեր, թամբին վըրայ կը նետուի,
Եւ կու տայ իր գերին առջեւը ձըգել.
Կ'ելլէ քաղքէն դուրս, եւ բլրէն խելայեղ
Թափառնակի ձին դէպ ի վար կը քըշէ:
Եւ ահա փողը կը հնչէ. կը լուռի
Չորս դին բոլոր ահուելի ձայնը անոր,
Որ սոսկալի որոտումի մը նըման
Սիրտն ու ականջը կը խոցէ լըսողին:
Վաղ հաւաքուեր են քրիստոնեայ իշխաններն
Սպարապետին վըրանին մէջ. հրաւէրն հոս
Տըւաւ քարոզն, անուանելով նախ Տանկրէդն,
Եւ բնաւ չըրաւ բացառութիւն ոչ մէկին:

Ծանր ու դանդաղ աչքերը շուրջ կը դարձնէ
Կոփրետ՝ մտքով մը վարանու ու ծըփուն.

Զի որչափ ալ մըտածէ, որչափ նայի
 Զի տեսներ ոչ մէկն յարմար մեծ ձեռնարկին:
 Հոն չէ ծաղիկն իր կորովի քաջերուն.
 Տանկրէդէն լուր չըկայ բընաւ. Բոհեմոնդն
 Հեռու է. ան որ սէգ կերնանդն ըսպաննեց՝
 Անպարտելի դիւցազն՝ աքսոր է զացեր:
 Եւ տասնէն զատ՝ որոնք ելան վիճակով,
 Բանակին էն անուանիներն ու քաջերն
 Հետեւեցան Արմիդայի նենգութեանց
 Ծածկըւելով գիշերային լուսութեան տակ:
 Իսկ միւս նըւազ քաջերն հոգւով ու ձեռքով
 Սմբեր մնացեր են լուսումունջ, ամըչկոտ.
 Այն մեծ վտանգին մէջ փառք փնտոող ոչ ոք կայ,
 Զի տեղիք է տըւեր ամօթը վախին:
 Անոնց դէմքէն, լըուութենէն, կերպերէն
 Ըսպարապետը կըուահեց երկիւղնին,
 Եւ մեծանձնեայ սրտմըտութեամբ մը բոընկած՝
 Դստած տեղէն յանկարծակի ցատկեց վեր,
 Եւ ըստաւ. «Ե՛ս իրաւցընէ անարժան
 Պիտ' ըլլայի կեանքի, եթէ զայն այսօր
 Ես վըտանգի ենթարկելէ խորշէի,
 Եւ թողուի որ հեթանոս մ' այս կերպով
 Անարգաբար քրիստոնեաներն անպատուէր:
 Բանակս հանգիստ՝ ապահով տեղ մը նստած՝
 Թող ըլլայ թոյլ հանդիսաւես վըտանգիս.
 Շուտ, շուտ զէնքերս ինծի տըւէք»։ ու բերին
 Ակնթարթի մէջ զէնուզարդը բոլոր:
 Սակայն բարի Ռայմոնտն որ իր հասունցած

Տարիքին մէջ ունի նաեւ հասուն միտք,
Եւ հաւասար ներկաներուն դալար ուժ,
Առաջ անցաւ եւ կոփրետին դառնալով
Ըստ . «Ո՞հ , քաւ լիցի , Աստուած չըցուցնէ
Որ մէկ զլխով վտանգուի բանակն համօրէն .
Դուն Սպարապետ ես , ոչ եթէ պարզ մարտիկ .
Սուզն ընդհանուր պիտ' ըլլայ , ոչ սոսկական :
Հաւատքին , սուրբ պետութեան մոյթը դուն ես .
Քեզմով պիտի Յաբէլի զահը փլչի :
Դուն լոկ մական , խոհեմութիւն գործածէ ,
Ուրիշին թող սուրն ու խիզախ գոռումներն :
Եւ ալեւոյթը ծանըր զիս ըստիպէ
Թէպէտեւ կոր քալելու , չեմ խորշիր ես :
Թող Արէսի վտանգէն փախչին ուրիշներն .
Ես չեմ ուզեր որ չքմեղէ զիս ծերոյթն :
Ո՞ւր էր ես ալ երիտասարդ ուժիս մէջ
Ըլլայի ձեզ նըման , որ հոս՝ դողալով
Փակուած մնացեր էք , եւ ըզձեզ չի զրգոեր
Արտմըտութիւն եւ կամ ամօթ դէմն անոր
Որ եկեր ձեզ կը նախատէ կը լըւայ ,
Ինչպէս էի ես այն ատեն՝ երբ բոլոր
Գերմանիոյ դիմաց՝ Գոնրատ երկրորդի
Մեծ պալատին մէջ՝ բացի կուրծքը վայրած
Լէոբոլտին եւ իր հոգին խըլեցի :
Անանկ ահեղ մարդու զէնքերը կապտելս
Աւելի պերճ պըսակ մ' եղաւ քաջութեանս
Քան թէ մենէ մէկն արդ անզէն փախցընէր
Այս հեթանոս ցած ազգէն գունդ մ' անհամար :

Եթէ այն ուժն ըլլար իմ մէջս, այն արիւնն,
Այս գոռոզին կզակը փշրած կ'ըլլայի:
Բայց ինչ որ ալ ըլլամ՝ դեռ չէ մեռած սիրտս,
Եւ թէեւ ծեր՝ երկիւղն ինչ է չեմ գիտեր:
Եւ իյնամ իսկ մարտի դաշտին մէջ տապաստ,
Չուրախանայ պիտի Զէրքէզն յաղթութեամբն:
Արդ ես կ'ուզեմ զինուիլ. փայլով նորասրանչ
Թող պանծացնէ այս օրն անցած իմ օրերս»:

Այսպէս կ'ըսէ մեծ ծերունին. սուր խթաններ
Են իր խօսքերն եւ կ'արծարծեն քաջութիւն:
Անոնք որ նախ կը դողային լեզուակապ՝
Կը ճուռողեն արդ անվեհներ եւ խիզախ.
Եւ չըկայ մէկը որ կը ուիւը մերժէ,
Այլ մանաւանդ կ'ուզեն խըլել իրարմէ.
Կ'ուզէ Ռումեր, կ'ուզեն կուէլֆ, Բաղդովին,
Կուիտոններն երկու, Ստեփան, կերնիէ,
Եւ Պիւռոս, ան որ գովելի խաբկանքով
Առնել տըւաւ Բոհեմոնդի Անտիոքն.
Եւ իրարու հետ մրցելով կը խնդրեն
Քաջակորով Ռոզմոնտ, Հոխոլֆ, Երերարտ,
Մին սկովտացի, մին իուլանտ, միւսը բրետոն,
Որոնք ծընած են այնպիսի երկիրներ,
Չոր կը բաժնէ ծովը մեր այս աշխարհէն.
Եւ են նոյնպէս խնդրողներու թիւին մէջ
Ճիւղիպալ, Օդուարդ՝ ամուսիններ սիրատարփ:

Բայց ամէնքէն աւելի այն ահեղ ծերն
Եւ որ կոռուի եռանդ եւ իղձ կը ցուցնէ.
Արդէն զինուած է, կը պակսի մի միայն

Լուսանըշոյլ եւ գեղեցիկ սաղաւարտն:

Անոր կ'ըսէ կոփրետ. «Ով հին քաջութեան
Զինջ հայլի, մէջըդ թող նային մերիններն
Եւ արութիւն սորվին. քու մէջ կը փայլի
Փառքն ու պատիւն, հրահանգն, արուեստն Արէսի:
Ունենայլի ես եթէ տասը մարտիկ
Երիտասարդ՝ յանդուզն ու քաջ քեզի պէս,
Ինչպէս պիտի գոռոզ Բաբէլն ընկճէի,
Պարզէի Խաչը Բաթրոսէն մինչեւ Թիլ.
Բայց, կ'աղաչեմ, ետ կեցիր, դուն պահէ քեզ
Աւելի մէծ զործերու, դէպ ալեւոր
Արիութեան: Սովորութեան համեմատ
Ամանի մէջ դրուին բոլոր անուններն,
Եւ ինք դիպուածը թող ըլլայ դատաւոր.

Մանաւանդ ինքն Աստուած, որուն վեհ կամքին
Ճակատագիրն ու Բախտն ըսպաս կը տանին»:

Բայց իր մոքին վրայ հաստատուն կը մընայ
Ուայմոնտ, կ'ուզէ որ իր անունն ալ գրուի:
Կոփրետ քարտերն իր կորդակին մէջ դըրաւ,
Եւ երբոր զայն լաւ մը շարժեց ու ցնցեց,
Նախկին քարտին վրայ զոր անկէ քաշեց դուրս
Տոլոզայի կոմսին անունը կարդաց:
Ընդունուեցաւ անունը զուարթ գոչիւնով,
Եւ մէջերնէն եւ ոչ մին բախտը բասրեց:
Կը վառվըռին ճակատն ու դէմքը անոր
Թարմ կորովով, երիտասարդ կը դառնայ
Նըման օձին՝ որ նոր խորխով ոսկեփայլ
Յոխորտապանծ արեւուն մէջ կը շողայ:

Բայց քան զամէնքն ինք կոփրետ զայն կը ծափէ,
կը գովէ զինքն եւ կը մաղթէ յաղթութիւն:
Եւ յետոյ իր սուրբ մէջքէն քակելով
Եւ զայն անոր տալով այսպէս կը գուրցէ.

«Ասի այն սուրն է՝ զոր խեռ փրանկ Սաքսոնցին
Սովորաբար կը գործածէր մարտի մէջ.
Ե՞ս շորթեցի ձեռքէն, եւ նոյնպէս խլեցի
Իր քրէիքուր մեղսամակարդ՝ սեւ հոգին.
Աս՝ որ ամէն ատեն եղաւ հետս յաղթող,
Առ, թող քեզի հետ ալ ըլլայ բարեբաստ»։

Արկանտ անոնց ուշանալէն զայրացած
Իրենց զլխուն սպառնալիքներ կը գոռայ.

«Ո՞վ աննըւաճ ազգ, ով ուազմիկ ժողովուրդ
Եւրոպայի, ձեզ ձայն կու տայ մարդ մը լոկ:
Ամբարտաւան Տանկրէդն ուր է, առաջ զայ՝
Եթէ այնքան վստահ է իր ուժին վրան.

Թէ երկնցած փետուրի վրայ՝ կը սպասէ
Որ զայ նորէն զիշերն իրեն օգնութեան:
Ուրիշը զայ թող՝ եթէ ան կը վախէ.

Հեծեալ, հետի, գունդ գունդ եկէք խմբովին,
Եթէ ձեր բիւր վաշտերուն մէջ չըկայ մէկն
Որ սիրու ընէ մենամարտիլ ինծի հետ:
Մարիամին տըզուն պառկած գերեզմանն
Հոն է ահա, ինչո՞ւ առաջ չէք երթար.

Է՞ր չէք լընուր ձեր ուխտն, ահա հոս նամբան.
Սուրն ուրիշ ի՞նչ մեծ պէտքերու կը պահէք»։
Այսպէս հեզնող ծաղրածութեամբ ժանտն Արկանտ
Կարծըր կարծես խարազանով կը ձաղկէ

Քրիստոնեաներն . այլ ամէնքէն աւելի
 կը բորբոքի Ուայմոնտ անոր խօսքերէն ,
 Եւ չի կրնար նախատինքին հանդուրժել :
 Ահեղախրոխտ է գըրգըռուած արութիւնն
 Եւ կը սրուի բարկութեան սուր յեսանով .
 Զի տնարնար ալ , կը նետուի շալակն՝ իր
 Արծուեձիուն , անունն առած թոչանքէն :
 Աս Տագոսի ափը ծընաւ , ուր երբեմն
 Աւիւնու մայրը ռազմամոււ պաճարին՝
 Երբ սիրաշունչ կենդանարար եղանակն
 իր սրտին մէջ կը վառէ բոցը սիրոյ ,
 Բերանը բաց դէպ ի զեփիւռ դառնալով՝
 կը ծըծէ սաղմը բեղնաւոր հովերուն .
 Եւ եղկ շունչէն (զարմանալիք նորասքանչ)
 Ան ցանկութեամբ կը յըղանայ կը ծընի :
 Պիտ' ըսէիր թէ ծներ է այս Արծուեձին
 Երկնքի այն նուրբ ու թեթեւ զեփիւռէն ,
 Երբ տեսնէիր որ սըրավար թոչելուն
 Աւազին վրայ չի ձըգեր հետքն ուղերուն .
 Կամ դիտէիր՝ իր աջ ու ձախ , ժիր՝ թեթեւ ,
 Նեղ , դարձադարձ բիւր պըտոյտներ ընելուն :
 Այս ձիուն վրայ նստած Ուայմոնտ կը դիմէ
 Դէպ ի կըոիւ , եւ աչքն երկինք վերցուցած՝
 «Ո՞վ Տէր , կ'ըսէ , դուն որ զէնքերն անհըմուտ՝
 Թերեբինտի հովիտին մէջ ուղղեցիր
 Դէմ ամպարիշտ Գողիադին , այնպէս որ
 Տըղու մ' առջի քարով ինկաւ դիտապաստ
 Ապականիչն իսրայէլի . նոյն նըման

Ըրէ որ արդ այս անըզգամն իմ ձեռքէս
Դիաթաւալ տապաստ գետին կործանի .
Եւ տըկար ծեր մ' արդ սէգ խրոխտանքը սանձէ ,
ինչպէս սանձեց տըկար տըղայ մ' այն ատեն» :
Կ'աղօթէր կոմսն այսպէս , եւ իր աղօթքներն
Աստուծոյ վրայ վստահ յոյսին թեւերով
Բարձրացան դէպ ի երկնային կամարներն ,
ինչպէս կ'երթայ կրակն ինքնիրմէ վեր երկինք :
Յաւիտենից Հայրը զանոնք ընդունեց
Եւ ընտրեց իր բանակին մէկ ջոկատէն
Հրեշտակ մ'որ զայն պաշտպանելով , ողջ՝ յաղթող
Դուրս բերէ այն ամպարիշտին ձեռքերէն :
Էր այն հրեշտակն՝ որ պահապան կարգուեցաւ
Վերնախընամ Տեսչութենէն՝ Ոյայմոնտի ,
Այն առաջին օրէն ի վեր՝ երբ մանուկ
Ելաւ եկաւ պանդխտանալ այս աշխարհն :
Արդ որ նորէն ըսաւ իրեն Երկնատէրն
Որ հոգն անոր պաշտպանութեան ըստանձնէ ,
Բարձրաբերձ ժայռը կ'ելլէ վեր , ուր պահուած
Է զէնուզարդն աստուածային բանակին :
Հոս կը պահուի տէզն որ զարկաւ տապալեց
Վիշապն , ու մեծ կայծակնաշեշտ սըլաքներն ,
Եւ այն զէնքերն աներեւոյթ , որք մարդոց
Կը բերեն ժանստ ախտերն ու միւս պատիժներն .
Եւ հոս կախուած է վերը մեծ եռարձէնն ,
Ահեղ սարսափը չուառական մահացուաց ,
Երբ լայն երկիրն իր հիմերէն ցնցելով
Կը դըղըրդէ , կը կործանէ քաղաքներ :

Կը փայլակէր միւս զէնքերուն միջեւ հոն
Լուսափողփող աղամանդեայ վահանն յաղթ,
ՄԷծ, որ կրնայ ծածկել ազգերն, երկիրներն
Որ կաւկասի եւ Ատլանդի միջեւ են,
Եւ է պաշտպան, պատսպարան արդարակ
Խշխաններուն, սուրբ եւ պարկեցտ քաղաքաց:
Հրեշտակը զայն առնելով վար կը սլանայ
Եւ Ռայմոնտին քով կ'երթայ գաղտ եւ անտես:

Արդէն լեցուեր են պարիսպներն ահազին
Խառնաղանճով. Եւ բռնաւորը վայրագ
Կ'ուղարկէ խուռըն բազմութեամբ կլորինդան՝
Պատուիրելով բլրան կէսէն չանցնելու.
Եւ միւս կողմէն կանոնաւոր կարգի վրայ
Կեցեր են կազմ քանի մը գունդ քրիստոնեայ.
Եւ դաշտն երկու բանակներուն միջեւ հոն
Մրցողներուն կը մընայ լայն եւ պարապ:
Կ'նայի Արկանտ, Տանկրէդը չէ դիմացինն,
Այլ ախոյեան մ' անծանօթ' նոր տարազով:
Առաջ անցաւ կոմսն, ու «Փնտուածըդ, ըսաւ,
Բախտէդ հոս չէ, կը գտնըւի ուրիշ տեղ:
Սակայն դու մի՛ հըպարտանար, զի ես հոս
Պատրաստ կեցած եմ քեզի հետ մրցելու.
Եւ ես կրնամ Տանկրէդին տեղը բռնել,
Կամ թէ կ'ուզես ընդունէ զիս իբր երրորդ»:

Ամբարտաւանը կը ժպտի ու կ'ըսէ.
«Ի՞նչ ընելու հետ է Տանկրէդն, ուր է արդ.
Երկնքին գէմ զէնքով սաստեր կը կարդայ,
Կը պահուըտի յետոյ, վստահ մի միայն

իր փութաթոիչ ու խուսափուկ ուրքերուն։
Երկրի կեդրոնը, ծովուն ծոցն ալ փախչի,
Ազատելիք չունի ձեռքէս, ի զուր է»։

Միւսը յարեց. «Սուտ կը խօսիս, երբ կ'ըսես
թէ այնպիսի մարդ մը քենէ կը փախչի.
Անիկա շատ աւելի քաջ է քենէ»։

Արկանտ կատղած կը մըռընչէ ու կ'ըսէ.
«Օ՞ն, պատրաստուէ, քեզ անոր տեղ կ'ընդունիմ.
Շուտ պիտ' ըլլայ յայտնի թէ ինչպէս յանդուզն
Ու խօլ խօսքերը պաշտպանես պիտի դուն»։

Տիգաբունները տնկելով երկուքն ալ
Արձակեցին զոյզ հարուածներն ահաւոր
Սաղաւարտնուն. Ուայմոնտ դպցուց նըշանին,
Բայց չըկրցաւ զանի թամբէն տապալել:
Իսկ վայրենի Զէրքէզն՝ որ բնաւ վըրիպած
Չունէր՝ զուր տեղ արձակեց տէզն իր ահեղ.
Զի երկնային Զուարթունն հարուածը շրջեց
Իր պաշտպանած քրիստոսանուէր ասպետէն։
Զայրացուկէն խածաւ անզութը շրթներն,
Հայհոյելով զետին զարկաւ կուրրտեց
Տէզն, ու իր սուրը քաշելով՝ մոլեզին՝
Երկրորդ անգամ Ուայմոնտի վրայ խոյացաւ։
Իր հզօր ձին շնչար կը դիմէ՝ 'նդհարուելու,
Զերդ խոյ որ գլուխը կը ծըռէ որ խեթկէ.
Բախումէն խոյս կու տայ Ուայմոնտ, դէպ ի աջ
Դարձընելով ընթացքն, ու իր անցնելուն՝
Անոր ճակատը կը խոցէ։ Կը դառնայ
Նորէն Արկանտ, կը դառնայ նոյնպէս Ուայմոնտ,

Բայց այս անգամ կը զարնըւի կորդակէն.
 Սակայն միշտ զուր տեղ, զի էր այն սաղաւարտն
 Անգըծելի աղամանդով ջրդեղուած:
 Բայց ամենի Սարակինոսն ուզելով
 Մօտէն կոռւիլ, վրան կը դիմէ, կը փակէ:
 Միւսը զի մի զուցէ ձիով միասին
 Տապալի յաղթ հսկային ծանըր բեռէն,
 Տեղիք կու տայ, կը յարձակի, կը թոչի
 Բիւր ուզմագէտ եւ շուտաժիր վերտերով:
 Կը հնազանդի օդապար ձին՝ պախուրցին
 Ամէն թեթեւ շարժումներուն, եւ բընաւ
 Փութաճեմ ուրբ չ'առներ քայլ մը սըխալ:

Զերդ զօրագլուխ որ յարձակում գործելով
 Աշտարակի դէմ երկնաքերձ՝ տնկըւած
 Ճահիճի մէջ կամ թէ զազաթը լերան,
 Բիւր միջոցներ, բիւր հընարքներ, ճամբաներ
 Կը փորձէ, այսպէս կը ճգնի եւ Ռայմոնտ.
 Եւ քանզի չի յաջողիր խոռ մը բանալ
 Անոր զոռոզ գըլուխն ու կուրծքը պատող
 Զրահներուն վրայ, անոնց նըւազ ամրակուռ
 Մասերուն վրայ կը շեշտէ իր հարուածներն,
 Եւ ամէն ջանք ի գործ կը դնէ որ բանայ
 Երկաթներուն մէջէ ճամբայ մ' իր սուրին:

Արդէն երկու կամ երեք տեղ ծակեր է՝
 'Ներկեր՝ ոսոխ զէնքերը եղկ արիւնով.
 Մինչ իր զէնքերը գեռ բոլոր անխոռ են,
 Գարզմանակին մէկ թելն անգամ չէ ծըռած.
 Արկանտ ի զուր կը կատղի, զուր կը զարնէ

Ու կը վատնէ ուժն ու մոլուցքն ապարդիւն.
Բայց սակայն չի յոգնիր. հարուած հարուածի
կը հասցընէ, եւ վրիպելով կ'ուժովնայ:

Բիւր հարուածէ վերջ Զէրքէզն հուսկ կը շանթէ
Հատ մը որ ճիշդ կոմսին վըրայ պիտ' իջնէր,
Եւ զուցէ նոյն իսկ սըրաթոիչ Ալմծուեծին
Զըկարենար գըլուխն անկէ ազատել.
Բայց օգնութիւնը վերնական Զըրաթնոյն
Որ հոն ներկայ էր՝ ինքն անտես' վրայ հասաւ.
Ան երկնցուց ձեռքն, եւ առաւ ժանտ երկաթն
Ադամանդին վրայ երկնային վահանին:

Զըտոկալով մահկանացու դարբնոցին
Երկրաւոր ջրով մխուած դեղուած այն երկաթն
Յաւէրժական արուեստողին զուտ, անեղծ
Զէնքերուն գէմ, պատառ պատառ ջարդուփշուր
Աւազին վրայ կը թափթթվի, կ'իյնայ վար:
Զայն տեսնելով Զէրքէզն աչքին չի հաւտար.
Յետոյ կ'ապշի՝ գտնելով ձեռքը անզէն՝
Որ թշնամին այնքան պինդ զէնք ունենայ:
Եւ կը կարծէ որ Ռայմոնտի վահանին
Վըրայ զարկած փշրած ըլլայ իր երկաթն.
Անդին Ռայմոնտ ալ նոյն հաւատքը ունի,
Զի չի գիտեր թէ ով իջեր է վերէն.
Բայց թշնամւոյն ձեռքն ապազէն տեսնելով
Կանգ կ'առնէ ան, համարելով յաղթութիւն
Անարգ ու վատ կողոպուտ այն զոր կրնայ
Դիմացինէն խըլել շորթել անվըտանգ:
Ըսելու վրայ էր՝ «Ուրիշ սուր մը ճարէ»,

Երբ նոր խորհուրդ մը ծագեցաւ սրատին մէջ .
 Հասարակաց դատի պաշտպան՝ իր անկումն
 իրեններուն պիտի, առթէք մեծ ամօթ:
 Ուստի չ'ուզեր ոչ յաղթութիւն մ'անարժան,
 Ոչ ալ վտանգել պատիւն ողջոյն բանակին:
 Մինչ վարանոտ կեցած է ան՝ կը նետէ
 Արկանոտ սուրին դաստապանն իր երեսին.
 Եւ նոյն պահուն կը խըթէ կողը ձիուն
 Որպէս զի գայ հետը կոռուի գիրկընդգիրկ:
 Նետուած երկաթը կորդակին կը դաշի
 Ու կը ճզմէ քըչիկ մը դէմքը կոմսին:
 Բայց ան առանց այլայլելու՝ խոյս կու տայ՝
 Կայծակի պէս՝ անոր կարշնեղ բազուկէն.
 Եւ կը խոցէ ձեռքն որ կու գար բոնել զինք՝
 Պինդ, կաշըմբուռըն քան ճապուռ մ'արծուային:
 Ետքն այս կողմէն դէպ ի միւս կողմ կը դառնայ,
 Յետոյ ասկէ ալ դէպ ի միւսն անդադար.
 Եւ միշտ ուր ալ երթայ եւ ուր ալ դառնայ,
 Անհաւատին կու տայ հարուած ժանոտ, դժնէ.
 Որչափ որ ուժ ունէք, արուեստ ու հընարք,
 Որչափ ոխեր, բարկութիւններ հին թէ նոր,
 Կը հաւաքէ արդ Զէրքէզին դէմ բոլոր.
 Երկինքն ու բախտն ալ դաշնակից են իրեն:
 Ան ինք իրմով եւ նոր զրահով զինավառ՝
 Կը տոկայ մեծ հարուածներուն անվեհեր.
 Այդպէս ծըփուն ծովուն մէջ նաւ մը մեծդի՝
 Որուն ջարդուած են զեկ, ձող, կայմ, առագաստ,
 Բայց իր կողերը կազմըւած ըլլալով

Պնդապէս՝ յաղթ եւ հաստաբեստ գերանէ,
ԶԵՆ ճեղքըւիր կոհակներուն կոծանքէն.

Եւ յոյսը դեռ բոլորովին հատած չէ:

Արկանտ, վըտանգդ այդպէս էր այն ժամանակ
ԲԵՆԵՂԳԵՐՈՒՂՆ երբ եկաւ քեզ օգնելու:
Ան սին ամպէն (զարմանալի երեւոյթ)
Մարդու ձեւով թեթեւ ըստուեր մը կազմեց,
Տըւաւ անոր սէգ կլորինդի կերպարանքն
Ու իր զէնքերը պաղպաջուն եւ շըքեղ.
Տըւաւ անոր խօսք անէակ, եւ ծանօթ
Զայնին հնչումն, անոր զընացքն ու շարժումն:
Ուրուն եկաւ Օրադինի, հոյանուն
Քաջահըմուտ աղեղնաւոր, եւ ըսաւ.

«Ո՛վ հոյակապ Օրադին, դու որ փըքինն
Ուզածիդ պէս ճիշդ նըշանին կը զարնես,
ի՞նչ մեծ կորուստ պիտի ըլլայ, թէ մեռնի
Այդպէս այդքան արժանաւոր ախոյեանն
Հրէաստանի, եւ թշնամին՝ ճոխացած
Աւարներովն անոր՝ բանակը դառնայ
Իրեններուն քով յաղթական եւ անխոռվ:
Յոյց տուր արուեստդ հոս ու նետերըդ ներկէ
Ֆըրանսացի աւազակին արիւնով.
Յաւէրժ փառքէն զատ կը ստանաս մեծ գործիդ
Հաւասար վարձք երախտագէտ արքայէն»:

Այսպէս ըսաւ, եւ ան հազիւ թէ լըսեց
Խոստումին ձայնն, ալ չըկեցաւ վարանոտ.
Նետ մը կ'առնէ կապարճներէն ամրափակ,
Աղեղին վրայ կը դնէ եւ ձիգ կը քաշէ:

Արջառաջիւը կը շըչէ, կը՝ թոչի
 Արաթեւ սըլաքն օգին մէջէ շկահելով,
 Եւ կ'երթայ հոն՝ ուր կամարին ճարմանդներն
 իրարու հետ կը կոճկըւին, կը զարնէ
 Եւ կը ճեղքէ՝ կ'անցնի զըրահն, ու կ'առնէ
 Հոն կանգ՝ հազիւ քիչ մ'արիւնով ներկըւած,
 Յըտելով մի միայն երեսը մորթին.
 Զի երկնային պատերազմիկը չուզեց
 Որ աւելի առաջ անցնէր, եւ խըլեց
 Աըլացաթեւ հերձակէն իր գօրութիւնն:
 Ուայմոնտ փըքինը զրահէն դուրս կը կորզէ
 Եւ կը տեսնէ արեան անկէ դուրս ցայտելն.
 Եւ սաստալից ու զայրացած խօսքերով
 Հեթանոսին ժանտ երեսին կը զարնէ
 Ուխտի երդումն անոնց կոխել անցնելնին:
 Կոփրեւ որ բնաւ իր սիրելի Ուայմոնտին
 Վրայէն չէր աջը վերցուցած՝ կը տեսնէ
 Որ դրժեցին դաշինքն անոնք. եւ հաստոյր
 Կարծելով վէրփը կը հեծէ, կը վախնայ.
 Եւ ճակատով ու լեզուով իր մարտիկներն
 Անոր վըրէժը խնդրելու կը զրգոէ:
 Երեսնոցներն անմիջապէս կ'առնեն վար,
 Տիգաբունները կը տնկեն, ձիերուն
 Կը թուլցընեն երասաններն, ու զրեթէ
 Նոյն կէտին՝ նոյն պահուն ասկէ եւ անկէ
 Քանի մը գունդ իրարու վրայ կը փրթին:
 Անհետ կ'ըլլայ դաշտն, եւ փոշին մանրամադ
 Խիտ գունդերով երկինք կ'ելլէ կը պատէ:

Ընդհարուեցան . ահեղամռունչ կ'որոտան
Ասղուարտներու , վահաններու կոփիւններն
Ու շառաչիւնը խորտակուած տէգերու :
Կը տեսնես ձի մ'հոս դիտապաստ , ուրիշ մ'հոն
Կը թափառի անվերելեակ եւ անսանձ .
Մարտիկ մը հոն անշնչացած , ուրիշ մ'հոս
Կը հըռընչէ հոգեվարքի տագնապով ,
Եւ ուրիշներ կը թառանչեն կը հեծեն :
Կը խառնըւի , կը սեղմըւի ահեղ խազմն
Եւ երթալով կը սաստկանայ կը լայննայ :
Թեթեւն Արկանտ խառնուրդին մէջ կը նետուի
Եւ կը կորդէ մարտկի մը լախտն երկաթեայ .
Զայն ճօճելով շուրջանակի՝ կը ճեղքէ
Խուռնախիտ գունդն ու լայն ճամբայ կը բանայ :
Միայն Ռայմոնտը կը փնտոէ , անոր դէմ
Են իր երկաթն եւ խօլ մոլուցքն ամենի .
Եւ իբրեւ զայլ սովալըլուկ՝ կը տենչայ
Աղիքներովն անոր իր քաղցն անցընել :
Բայց ճամբուն մէջ ծանըր խոչեր կը գտնէ
Որ կը ստիպեն զինքն իր ընթացքը կարձել .
Կեցեր են դէմն Օրման , Ռումեր Պալնավիլ ,
Հարազատները կերարտեան եւ կուիտոյ :
Բայց կանգ չ'առներ , չի դանդաղիր , եւ որչափ
Զինքն այն քաջերը կը նեղեն կը փակեն ,
ինքն աւելի ահեղախրոխտ կը դառնայ .
Բոնի բանտուած կըրակը այդպէս կ'ելլէ
Արգելանէն , կը գործէ մեծ աւերած :
Օրմանին մահ կու տայ , կուիտոն կը խոցէ ,

Կը տապալէ մեռելներուն միջեւ հոն
Ոտւճերը՝ կէս մեռած՝ դէմքով դալկահար։
Կը խըտանայ սակայն ամբոխն իր չորս դին,
Կը տագնապէ կը նեղէ զինք մարդերու
Եւ զէնքերու հոծ շրջանակը մրրկու։
Մինչ պատերազմն անոր շնորհիւ կը մընայ
Երկու կողմէն անպարտելի, կը կանչէ
Բարի կոփրեւն իր հարազատն եւ կ'ըսէ.

«Խաղա գնդովդ, խոյացիր ձախ թեւին վրայ
Ուր պատերազմը նախնիրներ կը գործէ»։

Անանկ ահեղ կերպով փրթաւ իր գնդովս,
Որ թշնամի բանակին կողը խախտեց.
Թոյլ, ապիկար, անսիրու ամբոխն Ասիոյ
Զըկրցաւ փրանկ ընդհարումին դիմանալ։
Կը վարատէ կարգերն ու ձի՝ վերելեակ՝
Դրօշ խառնիխուռըն կը զգեսնէ թաւալզլոր.
Աշ թեւն ալ նոյն ահեղազօր բախումին
Ընկզմեցաւ, եւ Արկանտէն զառ ոչ ոք
Կը դիմագրէ. սարսափահար, սանձարձակ
Տագնապափոյթ թափառնակի կը փախչին։
Արձանացած՝ կը ցուցնէ ան միայն դէմքն.
Ոչ ոք՝ հարիւր ձեռքով, հարիւր բազուկով
Ցիսուն վահան եւ յիսուն ալ սուր շարժէր՝
Պիտ՝ Արկանտէն աւելի գործ տեսնէր հոն։
Ան սլաքներու, նիզակներու, լախտերու
Եւ ձիերու բուռըն թափին կը տոկայ։
Եւ ինք միայն ամէնուն դէմ կը բաւէ,
Եւ մերթ ասոր մերթ անոր վրայ կը փրթի։

Խոց վիրաւոր, զէնքերը ջարդ ու փըշուր,
Թուրմ քրտինքով, արեամբ, եւ չի զգար կարծես:
Բայց հուսկ փախչող ամբոխը զինքն հըրելով
Հրմշտելով հետը կ'առնէ կը տանի:
Զինքն ապշոպող քըշող տանող հեղեղին
Տեղիք կու տայ ահեղասաստ բոնութեանն:
Ուսքերն ու սիրտը չեն սակայն փախչողի,
Եթէ դատուի սիրտը ձեռքին գործերէն:
Աչքերուն մէջ դեռ կը կարդաս սեւ սարսափն
Եւ ըսպառնուտ սովորական բարկութիւնն.
Եւ կը թափէ ամէն իր ջանքն՝ որ բոնէ
Փախչող ամբոխը, սակայն չի յաջողիր:
Կը ջանայ գէթ խուճապական փախուստնին
Քիչ մը դանդաղ՝ ամփոփ ընել, բայց ի զուր.
Զի վախը չի ճանչնար արուեստ եւ կամ սանձ,
Մըտիկ չըներ աղաչանքի, հրամանի:

Բարի կոփրեաը տեսնելով որ բախտն՝ իր
Խորհուրդներուն նըպաստաւոր կը դառնայ,
Կը հետեւի յաղթութեան զուարթ ընթացքին.
Յաղթողներուն նոր օգնութիւն կը զրկէ:
Յաւէրժական վըճիռներուն մէջ Աստուած
Եթէ չըլլար ուրիշ կերպով տնօրինած,
Անպարտելի բանակն այս օրս իսկ գուցէ
Սուրբ յոգնութեանց կատարածին կը հասնէր:
Դըժոխային գունդը սակայն տեսնելով
Այն կըոիւով իր բոնութեան տապալումն,
Ակնթարթի մէջ՝ իրեն թոյլ է տրուած՝
Գնդեց օդն՝ ամպ ձեւացուց, հովս ալ հանեց.

Մահկանացու աչքերէն քօղ մ' արջնաթոյր
խլեց օրն, արեւն, եւ դըժոխքի սոսկումէն
Աւելի սեւ երկինքն ահեղ բոցերու,
Փայլակներու կը ճաճանչէ հրդեհով.
Կը մըռընչեն որոտումներն, եւ սառի
Փոխուած անձրեւը տեղալով կը ջարդէ
Խոտն ու դալարն եւ կ'ողողէ դաշտավայրն.
Կը կոտորէ ճիւղերը՝ մեծ մըռըրիկն,
Եւ կը փլչին կարծես ոչ լոկ կաղնիներն,
Այլ եւ բլուրներն ու պարեխները ժեռուտ.
Եւ միեւնոյն ատեն ջուրն, հովս ու մըրըրիկ
Շեշտ կը զարնեն քրիստոնէից աչքերուն.
Ու կանգ կ'առնեն յանկարծաթափ փոթորկին
Մահասարսուու բոնութենէն շլմորած:
Անոնցմէ փոքըր մաս մ' (հընար չէ տեսնել)
Դրօշակներուն ներքեւ ամփոփ կը մընայ:
Բայց կլորինդա՛ որ քիչ մ' հեռու է անկէ
Կ'ուրդէ առթէն օգտըրիլ, ձին կը խըթէ,
Եւ կը գոչէ իրեններուն. «Մեզ համար
Կը մարտնչի Երկինքն, ընկերք, ու կ'օգնէ
Արդարութիւնն. իր զայրութէն անվընաս
Կը մընան մեր դէմքերն, ու մենք ձեռուընիս
Կրնանք շարժել. մինչ իր ցասումը միայն
Կը ծեծէ դէմքն հիազարհուր ոսոխին.
Կը զրկէ զայն իր զէնքերէն ու լոյսէն.
Հապ'օն առաջ, բախտն է մեզի առաջնորդ»:

Կը մըղէ այսպէս մարտիկներն, եւ զի լոկ
իրենց ուսէն կ'ուտէին ջաղքն ահաւոր,

Փըրանկներուն կը բախի բուռն յարձակմամբ ,
Քամահրելով անոնց խեղճուկ հարուածներն :
Արկանտ ալ նոյն ատեն ետեւ դառնալով
Կ'առնէ վըրէժը յաղթական գունդերէն .

Որոնք թողլով դաշտը սրարշաւ կը փախչին
Թիկնադարձոյց փոթորիկէն ու սուրէն :
Կը հարուածեն փախչողներուն ուսերէն
Անմահ ցասումն ու մահացու երկաթներն ,
Եւ կը հոսի արիւնն ու տեղ տարափին
Առուներուն խառնըւելով կը ներկէ
Դաշտը կարմիր : Ահեղ Զէրքէզն ու Կլորինդ
Մեռելներու , վիրաւորաց շեղջին վրայ
Կը տալալեն՝ մին խըլելով Պիւռոսի
Հոգին եւ միւսն ազնըւական Հոփոլֆի :

Փրանկներն այսպէս կը փախչէին . չեն դադրիր
Հալածելէ անհաւատներն ու դեւերն .

Որոտներուն , կարկուտներուն , մըրըրկին
Ու զէնքերուն կը դիմադրէր մի միայն
Ինք կոփրետոս՝ անվախ անոնց սաստերէն ,
Կշտամբելով դառնապէս իր պարոններն .
Եւ ճամբարին դրան քով կեցած իր ձիով
Յանուած ցրուած զօրքերը ներս կ'ընդունէր :

Երկու անգամ իր երիվարը քըշեց
Դուժ Զէրքէզին դէմ , ու երկու հեղ կեցուց .
Երկու անգամ սուսերամերկ խոյացաւ
Թշնամւոյն խիտ գումարտակացը վըրայ .
Ուրիշներուն հետ վերջապէս քաշուեցաւ
Պատնէշներէն ներս՝ յաղթութիւնը թողլով :

Անհաւատներն եւր կը դառնան ու Փրանկներն
Յոզնած՝ շուարած վրաններուն ուակ կ'ամրանան։
Բայց հոս ալ չեն կրնար ահեղ մըրըրկին
Սաստկութենէն ու զայրութէն ազատիւ.
Ու կը մարին մերթ այս ջահերը, մերթ այն,
կը մտնէ ջուրն ամենուրեք, կը փըչէ
Հովը, կտաւները կը պատոէ, կը ջարդէ
Յիցերն, ամբողջ վրաններ հեռուն կը քըշէ.
Անձրեւն, հովերն, որոտումներն ու ճիչերն
Իրարու հետ կը յօրինեն ահոելի
Դաշնակութիւն մը՝ խլացուցիչ աշխարհի։

1011

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒԱՆԱԴԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՈՒԹԵՐՈՐԴԻ ԵՐԳ

Ն Ա. Խ Ա. Դ Ր Ո Ւ Ի Թ Ի Ի Ն

Ասպետ մը կը պատմէ կոփրետի Դանիացւոց քաջուռ
թիւններն եւ անոնց իշխանին մահը. Խտալացիք՝ խա-
բուած՝ կը կարծեն որ Հռինալդոսն սպաննուած ըլլայ.
Զարհուրելի կը բոքբոքին. Կը սպառնան կոփրետոսի,
բայց իր ճայնը կը սանձէ անոնց ըմբոստութիւնը:

ԵՐՈՒՍՈՂԻՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՈՒԹԵՐՈՐԴԻ ԵՐԳ

Լ Ը ՐԵՐ էին որոտումներն ու մրլըրիկն ,
Հիւսիս հարաւ դադրեր իրենց փըչօնքէն ,
Եւ երկնային պալատէն այգը կ'ելլէր
Վարդապըսակ ճակտով , ոսկի ոտքերով :
Բայց դեռ չէին դադրած իրենց նենգերէն
Փոթորիկներ յարուցանող այն դեւերն .
Անոնցմէ մին որ Աստազոր կը կոչուէր
Եր Ալեկտով ընկերոջն այսպէս կ'ըսէ .

«Տես , Ալեկտով , ահա կու զայ այն ասպետն ,
(Եւ մենք անոր արգելք դընել չենք կրնար)
Մեր պետութեան ահեղազօր պաշտպանին
Արսափելի ձեռքէն պրծած ողջ առողջ :
Ան պատմելով Փրանկներուն ի՞ր քաջ պետին
Ու ՚նկերներուն աղետալի կոտորածն ,
Ցայտնէ պիտի մեծ զադոնիքներ , եւ վախեմ
Բերթոլտոյի զաւակն անոնք ետ կանչեն :
Գիտես ո՛րքան վընասակար է աս մեզ .
Պէտք է ուրեմն ուժով , նենգով դէմ կենանք :
Առդ դուն իջիր Փրանկներուն մէջ , եւ անոր
Անոնց ի նպաստ խօսածն՝ ի վաս դարձուր դուն ,

Լատինացւոյն, Հելուեստացւոյն, Յրեւոնին
Երակներուն մէջ ծորէ թոյնդ ու բոցերդ.
Զըգէ զայրութ, սրտմըտութիւն անոնց մէջ,
Եւ համօրէն բանակն ըրէ տակնուվրայ:
Գործն արժանի է քեզ. արդէն խօսք ուրւիր
Մեր վեհափառ տիրոջ առջեւ պարծելով»:

Այսպէս կ'ըսէ, եւ միայն աս կը բաւէ
Որ հրէշ ճիւաղը ձեռնարկէ այն գործին:
Ասպետն՝ որուն գալուստը լուր էր տրուած՝
Քրիստոնէից բանակն հասած ըլլալով,

Կ'ըսէ անոնց. «Ո՛վ մարտիկներ, կ'աղաչեմ,
Զեր վեհագոյն Սպարապետին տարէք զիս»:
Զինքը շատեր Սպարապետին կը տանին,
Հետաքրքիր անկէ նոր լուր լրսելու:

Ան ծըռելով՝ կ'ուզէ պազնել անոր ձեռքն
Հոչակաւոր՝ որ կ'ազդէ դոդ Բաբէլին.

Յետոյ կ'ըսէ. «Տէր իմ, որուն համբաւին
Սահմաններն են ովկիանոսն ու աստղերն,
Աւելի զուարթ լուր քեզ բերել կ'ուզէի»,
Հոս կը հեծէ, յետոյ վըրայ կը բերէ.

«Միակ զաւակը Դանիոյ արքային՝
Սուենոն՝ նեցուկ եւ պարծանք իր ծերութեան,
Փափաքեցաւ ըլլալ թիւին մէջ անոնց՝
Որ խորհուրդիդ հետեւելով՝ Յիսուսի
Համար իրենց մէջքէն սուրեր կախեցին.
Ոչ վըտանգի երկիւղն եւ ոչ յոգնութեան,
Ոչ թագի սէրն, ոչ ծերունի ծնողին գութն,
Ոչինչ կըցաւ իր վեհազնեայ կուրծքին մէջ

Ցրտացընել իր այդ փափաքն եռանդուն։
 Կը մըղէր զինքն իղձ մը գալու՝ սորվելու
 Քենէ՝ ազնիւ վարպետ՝ մարտի դժուարին
 Ու տաժանուտ արուեստն, եւ նոյն իսկ զայրութ՝
 Ամօթ կը զգար իր աննըշան մընալուն,
 Երբ կը լըսէր դեռափըթիթ Հոփնալդի
 Հոչակաւոր դարձած անունը շըքեղ.
 Բայց զինք շարժողն եղաւ ամէն բանէ վեր՝
 Երկնային փառքն եւ ոչ եթէ երկրաւոր։
 Աճապարեց փութաց ուրեմն՝ առնելով
 Խիզախ, յանդուզն ընկերներու գունդ մ'ընտիր։
 Դէալ ի թրակեա ուզդեց ընթացքն իր ճամբուն,
 Ու տէրութեան մայրաքաղաքը հասաւ。
 Հոն զինքն յոյն կայսրն իր արքունիքն ընդունեց,
 Ուր յետոյ քու կողմէդ դեսպան մը գալով
 Պատմեց բոլոր թէ ինչ կերպով առնըւեր
 Է Անտիոքն, ու եւքն ինչպէս պաշտպանուեր
 Պարսիկին դէմ՝ որ անհամար սպառագէն
 Զինուորներով զայն պաշարել է եկեր,
 Լայնածաւալ իր տէրութիւնը կարծես
 Բնակիչներէ ու զէնքերէ պարպելով։
 Խօսեցաւ քու մասիդ անոր, եւ յետոյ
 Պատմեց ուրիշ քաջերու վրայ, եւ հասաւ
 Մինչեւ Հոփնալդ, եւ ալ առաջ չըգընաց.
 Պատմեց անոր փախուստն յանդուզն ու խըրոխս
 Եւ իր գործած քաջութիւնները ձեր մէջ։
 Եւքն աւելցուց թէ ինչպէս փրանկ ժողովուրդն
 Եկեր էր այս դռներուն վրայ հրոսելու.

Եւ հրաւիրեց յորդորեց զինքը որ գէթ
 Գար մասնակից ըլլար վերջին յաղթութեան։
 Անանկ խըթան մը կ'ըլլային այս խօսքերն
 Արիասիրու Սըւենոնի կողերուն,
 Որ ամէն մէկ ժամ իրեն դար կը թըւի,
 Այնքան առոյգ սիրուը կ'եռայ կուրծքին մէջ
 Հեթանոսաց միջեւ երկաթը ճօճել
 Եւ թրջել իր ձեռքերն անոնց արիւնով։
 Կը կշուամբեն կարծես փառքերն ուրիշին
 Իր վատութիւնն եւ ինքըզինքը կ'ուտէ.
 Զինք կեցընել ուզող խորհուրդն, աղաչանքն
 Ան չըսելու կը զարնէ, խուլ է անոնց։
 Վըտանգէ չի վախնար, միայն կը խիթայ
 Վըտանգներուդ, փառքիդ հաղորդ չըլլալէն.
 Իրեն միայն աս կը թըւի մեծ վըտանգ.
 Ուրիշ վըտանգ չի ճանչնար, վախ ալ չունի։
 Կը փութացնէ իր բախուը ինք իր ձեռքով.
 Կը տանի զինքն ալ մեզ քաշող տանող բախտն.
 Հազիւ կրնայ սպասել որ նոր արշալոյսն
 Իր առաջին նըսոյլներովը ցաթէ.
 Ու կը մեկնի էն կարճ ճամբան ընտրելով.
 Ինք ոէր եւ պետ՝ կը համարի այդպէս լաւ.
 Ոչ դժուարին անցքերէն, ոչ վընասուած
 Թշնամիին երկիրներէն կը խորշինք.
 Կը գտնենք մերթ սով, մերթ դժուար ճամբաներ,
 Դիմադրութիւն հոս, դարաններ ծածռեկ հոն,
 Բայց կը յաղթենք արգելքներուն, թշնամիին
 Մերթ կը սպաննենք, կը փախցընենք երբեմն ալ։

Յաջողութեամբ եւ յաղթութեամբ խրախուսուած
կը ճակատինք վտանգներուն դէմ քաջաբար .
Եւ օր մըն ալ կը բանակինք վերջապէս
Պաղեստինի սահմաններէն քիչ հեռու :

«Սուրհանդակները մեզի հոն կ'իմացնեն
Թէ գէնքերու շառաչիւններ են լըսեր ,
Տեսեր գրօշներ եւ նըշաններ , եւ կասկած
Ունին թէ մօտն ըլլայ բանակ մ' ահաւոր :
Քաջախիզախ մեր պետը չի փոփոխեր
Ոչ մըտածում , ոչ գոյն , ոչ դէմք եւ ոչ ձայն .
Թէեւ շատեր այն տըխուր գոյժն առնելնուն
Ներկեն ճերմակ դեղնութիւնով դէմքերնին :
Այլ կ'ըսէ . «Ո՞ն , ահաւասիկ մօտեցաւ
«Վայրկեանն ուր մենք պիտի ստանանք պըսակներ
«Կամ իբր յաղթող եւ կամ իբրեւ մարտիրոս .
«Յոյսըս մեծ է առաջինին վրայ , թէեւ
«Ոչինչ պակաս կը փափաքիմ եւ միւսին ,
«Ուր մեծագոյն արդիւնք եւ նոյնքան փառք կայ :
«Ո՞վ եղբայրներ , պիտի ըլլայ օր մ' այս դաշտն
«Յաւէրժական յիշատակի սուրբ տաճար .
«Ուր ապագայ դարերը ցոյց պիտի տան
«Յաղթանակները մեր ու մեր դամբաններն» :

«Այսպէս կ'ըսէ , եւ պահանորդ դընելով
Ամէն մէկուն կը յանձնէ գործ ու պաշտօն .
Կը հրամայէ զինուած պառկիլ ամէնուն .
Զի հաներ ինքն ալ իր զէնքերն ու զըրահն :
Գիշերին այն պահուն՝ ուր քունն ու լոռութիւնն
Աւելի խոր են՝ կը լսուին յանկարծոյն

Աղաղակներ ու խօշիւններ վայրենի,
 Որ կը դղրդեն երկինքն ու խոր անդունդներն։
 Ի զէն, ի զէն կ'աղաղակեն, եւ Սուենոն
 Զէնքերն առած գըլուխ կ'անցնի ամէնուն.
 Աչքերն ու դէմքը վեհազնեայ կը վառին
 Քաջայանդուզն արիութեան կը րակով։
 Յանկարծ վրանիս յարձակեցան. չորս կողմէն
 Խիւ շրջանակ մը կը պատէ կ'նեղէ մհզ.
 Տէզի, սուրի անտառ մ'ունինք շուրջերնիս,
 Ու կը տեղայ վրանիս տարափ մը սլաքի։
 «Անհաւասար կոռուին մէջ՝ ուր քսան հոգի
 Յարձակող կայ մննէ ամէն մէկուն դէմ,
 Մենէ շատերը կը խոցուին ու կ'իյնան
 Շատերը կոյր հարուածներէ՝ մութին մէջ.
 Բայց աղջամուղջը չ'իմացներ ոչ մէկուն
 Ինկողներուն եւ խոցերուն թիւն, համրանքն.
 Այսպէս գիշերը կը ծածկէ մեր վսասներն
 Ու միասին գործերը մեր քաջարի։
 Բայց խառնուրդին միջեւ Սուենոնը դիւրաւ
 Կրնաս տեսնել իր բարձր, անվախ ճակատէն.
 Եւ մութին մէջ իսկ յայտնի են նայողին
 Ապացոյցներն անոր ահեղ զօրութեան.
 Արեան առուն, դիակներուն շեղջակոյտն
 Անոր չորս դին թումբեր, փոսեր կը կազմեն.
 Եւ ուր որ ալ երթայ՝ կարծես կը տանի
 Աչքերուն մէջ սարսափ ու մահ ձեռքին մէջ։
 Ու կոռւեցանք այսպէս մինչեւ այգն եկաւ
 Ու կարմրցուց երկինքը իր վարդերով։

Բայց զիշերին սոսկումը երբ ցնդեցաւ՝
Որ մեռելոց սոսկումն իր մէջ կը ծրարէր,
Անձկալի լոյսը մեր սարսափն աւելցուց
Տեսարանով մը քսմնելի եւ դժնէ.

Դիակներով լեցուած էր դաշտն, ու բոլոր
Գրեթէ ինկած մեռած էին մերիններն :
Երկու հազար էինք հարիւր չըմսացինք.
Տեսնելով այնչափ արիւն, այնչափ մահեր,
Այն մեծ հոգին խըռովեցաւ, յուզուեցաւ
Աղէկըտուր տեսարանէն՝ չեմ զիտեր.

Բայն չի ցուցներ, այլ մանաւանդ բարձրածայն
Մեզ կը գոչէ. «Հետեւինք այն քաջերուն,
Որ Աւեռնեան եւ ըՍտիւգեան լիներէն
Հեռու՝ արեան խոր ու վըսեմ հետքերով
Մեզ գըծեցին դէպ ի երկինք ճանապարհ» :

«Ըստ ու զուարթ դէմքով, զըւարթ եւ սրտով՝
Մօտալուտ մահը տեսնելով վերահաս,
Պինդ՝ քաջալանջ կուրծքով սրացաւ անվեհեր
Ընդդէմ խուժդուժ եւ աւերիչ թշնամոյն :
Ոչ մէկ զէնք, ոչ մէկ զրահ՝ թէեւ ըլլայ ան
Նուրբ, պողպատէ, աղամանդէ անթափանց,
Անոր ահեղ հարուածներուն չի տոկար.
Եւ կ'ողողէ ան դաշտն արեան հեղեղով .
Իսկ իր բոլոր մարմինը վէրք մ'է դարձեր:
Ալ կեանքը չէ, այլ զօրութիւնն է, որ վէր
կը բոնէ այն ամեհամուղ, անյաղթ դին.
Հարուած կ'առնէ հարուած կու տայ, չի դադրիր.
Որքան խոցուի, այնքան ահեղ կը դառնայ.

Երբ վիթխարի եւ մոլեգին մարդ մ'յանկարծ
 Վայրագ դէմքով՝ աչքով վըրան խոյացաւ,
 Եւ յետ երկայն յամառ կամշուր կըոիւի,
 Հուսկ՝ օգնութեամբ շատերու՝ զայն ըզգետնեց։
 Կ'իյնայ անյաղիթ պարմանին, ո՞հ, դառն արկած,
 Եւ չըկայ մէկն որ անոր վրէժը խնդրէ.
 Զեզ կը կանչեմ վըկայ, ո՞վ իմ սիրելի
 Տիրոջս ազնիւ արիւն, ազնիւ ոսկորներ,
 Որ այն ատեն ազահ չեղայ ես կեանքիս,
 Չըտըւի խոյս երկաթէ, ո՞չ հարուածէ։
 Եւ եթէ վերն ուզուած ըլլար՝ որ ես հոն
 Կնքէի կեանքս, արժանացայ ես գործով։
 Անշնչացած ընկերներուս մէջ ես լոկ
 Ինկայ դեռ ողջ, թէեւ ոչ ոք կայ գուցէ
 Որ այդ կարծիքն ունենայ. ո՞չ ալ կրնամ
 Ըսել թէ ինչ ըրաւ յետոյ թշնամին.
 Ըզգայութիւնս բոլորովին թմրած էր.
 Բայց սակայն երբ լոյսը դարձաւ աչքերուս՝
 Որ ճայրուտած էին թուլս, թանձը մէգով,
 Ինծի գիշեր թուեցաւ, ու տկար նայուածքիս
 Զարկաւ փոքրիկ բոց մը դուդոջ, երերուն։
 Չըկար իմ մէջըս դեռ այնքան զօրութիւն
 Որ իրերն ես կարենայի որոշել.
 Կը տեսնէի զերդ մէկն՝ որ մերթ կը գոցէ
 Մերթ կը բանայ աչուին, կէս քուն՝ կէս արթուն.
 Եւ բացօթեայ, չոր ու ցամաք գետնին վրայ
 Անագորոյն վէրքերը սուր ցաւերով
 Կը սկըսէին տանջել նեղել զիս սաստիկ

Գիշերային հովէն, ցուրտէն զայրացած :

«Բայց երթալով կը մօտենայ այն շողիւնն
Եւ միասին տըկար հծծիւն մ' որ եկաւ
Հասաւ մինչեւ ինծի եւ կանգ առաւ քովս :
Կը վերցընեմ դժուարութեամբ անզօր աջրս
Ու կը տեսնեմ երկու հոգի, որ երկայն
Վերարկուներ հազած՝ իրենց ձեռքին մէջ
Ունին երկու ջահեր, եւ ինձ կը զուրցուի .

«Որդեակ, յուսա բարեպաշտները յիշող
Տիրոջ վըրայ, որ կը կանխէ իր շնորհով
Մեր ջերմեռանդ սրտէն բղխող աղօթքներն» :

«Այսպէս ըսաւ ինծի. յետոյ տարածեց
Զեռքը վըրաս եւ օրհնեց զիս, մնչելով
Ինչ ինչ խօսքեր ցած՝ բարեպաշտ իր ձայնով,
Զորըս ես լաւ ըլլըսեցի, չիմացայ :

«Ե՛լ, ըսաւ ետքն, եւ ես թեթեւ ու առողջ
Կ'ելլեմ, ու չեմ ըզգար վէրքերն ոսոխին .
(Ազնիւ հըրաշք), այլ մանաւանդ թէ կը զգամ
Իմ անդամներըս նոր ուժով զօրացած :

Ապշած անոնց կը նայիմ ես, շըւարուն
Հոգիս ինքզինք երազի մէջ կը կարծէ .
Ուստի կ'ըսէ անոնցմէ մին. «Ի՞նչ են այդ
Երկմըտանկներդ՝ թերահաւատ՝ ու ցնորքներդ .
Մեր վրայ տեսածըդ ճշմարիտ մարմին է .

Մենք Քրիստոսի ծառաներ ենք, որ փախանք
Աշխարհի սուր անուշներէն, հրապոյրէն .
Ու կ'ապրինք այս առանձնութեան մէջ միայն :
Ամենուրեք թագաւորող Բարձրեալ Տէրն

Ըսպասաւոր ընտրեց զիս քու փրկութեանդ,
 Ան' որ անարգ միջոցներով կը հաճի
 Գործել հրաշքներ ըսքանչելի եւ վըսեմ,
 Եւ նոյնպէս չ'ուզեր որ մընայ անխընամ
 Մարմինն՝ ուր այն չքնաղ հոգին ապրեցաւ,
 Եւ որ թեթեւ ու լուսեղ՝ օր մը պիտի՝
 Փառաւորեալ, անմահ անոր միանայ:
 Կ'ըսեմ մարմինը Սուենոնի, որուն պէտք
 Ե քաջութեանն արժան դամբան մը տրուի,
 Որ եւ մատով ցուցուի գալիք դարերէն
 Եւ ընդունի անոնց պատիւն ու յարգանքն.
 Արդ դուն աչքերդ երկինք վերցուր ու նայէ
 Հոն այն փայլուն արեւակերպ չքնաղ լոյսն.
 Ան իր լուսեղ նըշոյլներով կը տանի
 Քեզ ուր որ է մարմինն ազնիւ քու պետիդ»:

«Ու կը տեսնեմ որ գեղեցիկ այն ջահէն
 Կամ մանաւանդ գիշերային արեւէն
 Կ'իջնէ ճաճանչ մ'որ շիտակ վեհ մարմնոյն վրայ
 Կը տարածուի զերդ վրձինի գիծ մ'ոսկի.
 Եւ այնքան լոյս կը հեղեղէ անոր վրայ,
 Որ իր բոլոր վէրքերը ջինջ կը շողան.
 Ու ես ճանչցայ անմիջապէս արիւնոուցտ
 Ու սոսկալի վէրքերուն մէջ Սըւենոնն:
 Ան կը պառկէր, բայց ոչ երեսը գետին.
 Այլ ինչպէս միշտ իղձն աստղերուն էր դարձած,
 իր դէմքն ալ շեշտ դէպ ի երկինք կը նայէր,
 Նըման մարդու մ' որ վերինին կը տենչայ:
 Գոց ձեռքով՝ փակ ափով ամուր կը սեղմէր

Երկաթն եւ էր հարուածելու գիրքի մէջ.
Կը հանգչէր միւս ձեռքը կուրծքին վրայ խոնարհ
Ու բարեպաշտ եղանակով, եւ կարծես
Թէ Աստուծմէ ներողութիւն կը խնդրէր:

«Մինչ ես վէրքերը կը լրւամ արցունքով՝
Հոգիս այրող վիշտը մասամբ տալով դուրս,
Սուրբ ծերունին անոր փակ բուռը բացաւ,
Ու դուրս քաշեց երկաթն որ ան կը սեղմէր.
Եւ, «Աս, ըսաւ ինծի, որ այսօր վազցուց
Այնքան ոսոխ արիւն՝ եւ է կարմիր դեռ,
Ինչպէս գիտես՝ կատարեալ է. եւ գուցէ
Զըկայ ուրիշ սուր մ'աւելի գերընտիր:
Արդ կ'ուզուի վերն՝ որ մահն եթէ տարաժամ
Կը բաժնէ զայն այսօր նախկին տիրոջմէն,
Ան այս կողմերն անզործ՝ դատարկ չըմընայ.
Այլ քաջ, կարչնեղ ձեռքէ մ'ուրիշ ձեռք անցնի,
Որ զայն ճօնէ նոյն արուեստով եւ ուժով,
Բայց շատ ատեն եւ աւելի բարեբաստ.
Եւ այն սուրով՝ իրեն՝ կ'իյնայ վասըն զի՝
Սըւենոնի վրէժը խնդրէ սպանողէն:
Սուլէյմանն է, եւ Սուլէյմանը պէտք է
Որ սպաննիւի Սուենոնի սոյն այս սուրով:
Արդ առ դու զայն՝ եւ Քրիստոնէից քով զընա.
Պարիսապներուն շուրջը բանակ են դըրած,
Եւ մի վախնար որ այն օտար երկրին մէջ
Խոչընդուներ նորէն ճամբաղ խափանեն.
Տաժանելի ուղիդ պիտի դիւրացնէ
Բարձըր բազուկն Անոր որ քեզ կ'ուղարկէ:

Անոր կամքն է որ այդ ձայնով՝ զոր քու մէջ
ինք կենդանի պահեց՝ յայտնի քարոզուի
Բարի պաշտօնն, ուժն ու եռանդը հրաբորք
Զոր սիրելի պետիդ վըրայ տեսար գուն.

Որպէսզի այն օրինակով յորդորուին
Եւ ուրիշներ բոսոր խաչով նըշանել
Իրենց զէնքերն, եւ արդ եւ շատ դեռ դարեր
Վէհ հոգիներն անով վառուին բորբոքին:
Ինձ կը մընայ իմացընել քեզ թէ ո՞վ
Սըւենոնի սուրին ժառանգ պիտ' ըլլայ.
Հոխնալդոս, այն երիտասարդը՝ որուն
Կու տայ ամէն ոք քաջութեան մրցանակն:
Անոր նուր զայն, ըսէ որ լոկ, լոկ իրմէ
Երկինք երկիր վրէժխնդրութեան կը սպասեն»:

«Արդ, մինչ իրեն մըտիկ կ'ընեմ ուշադիր,
Ուրիշ նոր հրաշք մը զիս իրեն կը գրաւէ:
Հոն ուր որ դին Սըւենոնի կը հանգչէր,
Յանկարծակի մեծ գերեզման մը տեսայ,
Որ՝ կանգնելով՝ զայն ամփոփեր էր իր մէջ,
Բայց թէ ինչպէս եւ ինչ կերպով չեմ գիտեր.
Եւ ուրիշ մ'հոն կարճ բառերով կը դրոշմէր
Մեռած մարտկին քաջութիւններն ու անունն:
Ազքըս չէի կրնար զատել այն հրաշքէն,
Կը նայէի մերթ զիրերուն, մերթ կուճին:

«Հոս, ըսաւ ծերը, պիտ' հանգչի քու պետիդ
Մարմինն՝ անյայտ, ընկերներուն քով մտերիմ,
Մինչ հոգիներն իրենց պիտի վայելեն
Բարեբաստիկ՝ սէր, փառք, բարիք անվախնան:

Բայց դուն իրենց հասուցիր քու արցունքով
Յետին պարտքերդ, եւ արդ ժամ է որ հանգչիս .
Պիտ' ըլլաս հիւրս, մինչեւ որ նոր աշալուշն
Արթընցընէ քեզ ու ճամբադ երթաս դուն» :

«Լըռեց, ու մերթ բարձըր՝ մերթ ցած տեղերէ
Կը տանէր զիս, ես դըժուարաւ կ'երթայի .
Խոր անձաւի մը մուտքն հասանք վերջապէս,
Որ ահոելի ժայռերու մէջ էր փորուած :
Հոս կը բնակի աշակերտով միասին
Արջերու հետ եւ գայլերու՝ աներկիւդ .

Զի վահանէն, զըրահէն շատ աւելի
Լաւ կը պահէ անմեղութիւնը մերկ կուրծքն :
Անտառային կերակուր, կարծըր խշոի
Անդամներուս որւին հանգիստ՝ կազդուրում:
Սակայն հազիւ թէ առաւօտը վառեց
Արեւելքն իր ծիրանեփայլ ոսկիով,
Անմիջապէս մենակեացները երկու
Աղօթելու ելան՝ ես ալ իրենց հետ:
Յետոյ հրաժեշտ առնելով այն սուրբ ծերէն
Եկայ ես հոս՝ ինչպէս որ ինձ թելադրեց» :

Եւ հոս լըռեց Գերմանացին. բարեպաշտ
Կոփրետն անոր պատասխանեց. «Ո՛վ ասպետ,
Կը բերես մեզ ցաւագին, դառըն լուրեր,
Որ մեզ լըքում կը պատճառեն եւ յուզում.
Զի կարճ ժամեր խլեցին մենէ, քիչ մ'երկիր
Իր մէջ ծրարեց բարեկամ՝ քաջ դիւցազներ .
Եւ փայլակի նըման ձեր տէրն երեւցաւ
Ուաներեւոյթ՝ անհետ եղաւ նոյնհետայն :

Բայց ի՞նչ, զանձեր, զաւառներու գրաւումներ
 Չեն արժեր այդ երջանիկ մահն ու տանջանքն.
 Եւ ոչ իսկ հին կապիտոլեոնը կրնայ
 Տալ օրինակ մ'այդքան ազնիւ դափնիի:
 Անոնք լուսեղ տաճարին մէջ երկնաւոր
 Ունին անմահ պլաստ իրենց յաղթութեան.
 Հոն ես կարծեմ թէ ամէն ոք ցոյց կու տայ
 Իր գեղեցիկ վէրքերն ուրախ՝ զոհ սրտով:
 Բայց դուն՝ որ դեռ վըտանգներուն, խոնջէնքին
 Մէջ կը մընաս զինուրութեան երկրաւոր,
 Պէտք է անոնց յաղթանակով զուարճանաս,
 Աւ փարատես սուզի թախիծը դէմքէդ:
 Բերթոլուոյի որդին՝ զոր դուն կը խնդրիս՝
 Գիտցիր որ ան կը թափառի հեռուներն,
 Եւ իր վրայ սույզ լուր չառած չեմ խորհուրդ տար
 Որ կեղակարծ ճամբով երթաս փնտոես զայն»:
 «Աւաղ, կ'ըսեն, թափառայած պարմանին
 կը գտնըւի հեթանոսաց մէջ հիմա»:
 Եւ չըկայ մէկն որ չըյիշէ, չըպատմէ
 Դանին՝ անոր փառապարզեւ մըրցանքներն,
 Ու չըպարզէ, չըբացատրէ հիասքանչ
 Երկայն հիւսուածքն անոր չըքնաղ գործերուն:
 Արդ յիշատակն երբ պատանւոյն գութ՝ գորով
 Արթնցուցեր էր ամէնուն սրտին մէջ,
 Շատեր՝ որոնք սովորութեան համեմատ
 Ելեր էին աւարի՝ ետ կը դառնան:

Քերած էին առաւորէն հետերնին
Ոչխարներու հօտեր, ջոկեր եղներու,
Եւ ցորէն ալ, թէեւ ոչ շատ, եւ չոր խոր՝
Որով ձիերը քաղցերնին անցընեն:
Քերին նաեւ, սո երեւութին հաւաստի
Նըշանն՝ ահեղ պատահարի մ'անողորմ,
Հոփնալդոսի վարապանակն՝ արիւնոտ,
Պատառ պատառ, եւ զրահը ջարդ ու փըշուր:
Անմիջապէս կը տարածուին անըստոյգ
Պէսպէս լուրեր (եւ ով կրնար այդպիսի
Բան մը ծածուկ պահել). ամբոխը ցաւած
Կը խուժէ, լուր կ'ուզէ առնել Հոփնալդի
Եւ զէնքերուն վրայօք, կ'ուզէ տեսնել ալ:
Ու կը տեսնէ, կը ճանչնայ լաւ ահագին
Փայլակնացայտ զանգուածն ահեղ զըրահին,
Ու միւս բոլոր զէնքերն, — ուր կայ այն թոշունն
Որ իր ձագերը կը փորձէ արեւով՝
Փետուրներուն դեռ անվտան: — Վարժած էր
Տեսնել զանոնք կամ առաջին կամ միակ
Ամենամեծ ձեռնարկներու մէջ, եւ արդ
Առանց գութի, զայրութի չէ որ կ'տեսնէ
Զանոնք գետինն հոն արիւնուշտ՝ ջախջախուած:

Բանակը մինչ կը ըստնջէ, ւամէն ոք
Անոր մահուան կու տայ տարբեր պատճառներ,
Կոփրետ աւար բերողներուն զլխաւորն՝
Ազիպրանտոսը շուտ իրեն կը կանչէ,
Ազատամիտ, շիտակ խօսող, անկեղծ մարդ,
Կը հարցընէ իրեն. «Ըսէ ինձ, ի՞նչպէս

Եւ ուր զըտար դուն այս զէնքերն ու բերիր .
Բարի, չար ինչ որ գիտես բան մի ծածկեր»:
Ան պատասխան տրւաւ անոր եւ ըստւ .
«Հոսկէ այնչափ հեռու՝ որչափ որ կընայ
Երկու օրուան մէջ սուրհանդակ մը կտրել,
Կայ Գազայի սահմանին մօտ՝ ճամբէ դուրս,
Փոքրիկ հովիտ մը՝ չորս կողմէն բլրապատ:
Բարձրէն գետակ մը կը թափի անոր մէջ,
Ու թուփէ թուփ կ'երթայ լըոիկ ու մնջիկ .
Եւ իր շուքու՝ թաւ ծառերով, մացառով
Մէկ հատիկ տեղ է դարանի նստելու:
Դալարագեղ այն ափերուն վըրայ մենք
կը փնտոէինք արօտական ոչխարներ .
Երբ արիմուտ խոտերուն վրայ տեսանք հոն
Զուրին եզերքն ասպետ մ'ինկած դիտապաստ .
Թէեւ աղտուտ է զէնուզարդը բոլոր,
Բայց կը ճանչնանք եւ կը յուզուինք ամէնքնիս .
Կը մօտենամ՝ որ իր երեսը բանամ,
Բայց կտրըւած էր անոր գլուխը մարմնէն .
Զըկար աջ ձեռքն ալ, եւ իրանը մեծղի
կըոնակէն դէպ ի կուրծքն ունէր շատ վէրքեր .
Եւ հոն մօտիկն էր սաղաւարտը թափուր,
Ուր կը պարզէ իր ջինջ թեւերը արծիւն:
«Երբ կը փնտոեմ մէկը որուն հարցընեմ,
Վրայ կը հասնի գեղջուկ մը մէն միայնակ,
Որ մեզ տեսաւ չտեսաւ փախուստը առաւ:
Բայց կը վազենք ու կը բըռնենք, եւ որ հուսկ
Պատասխանեց հարցումներուն՝ զոր ըրինք .

Թէ որ մ'առաջ տեսիր էր շատ մարտիկներ
Որ անտառէն դուրս կ'ելլէին. Եւ թէ ինք
Պահուըտեր էր, եւ անոնցմէ մին ունէր
Զեռքը զըլուխ մ'արիւնու շէկ մազերով.
Եւ որ իրեն՝ ուշադրութեամբ նայելով՝
Երեւցեր էր երիտասարդ մարդու գլուխ,
Որուն ծընօտը դեռ քնքուշ էր ու լերկ:
Եւ թէ նոյն մարդը զայն յետոյ ծրարելով
Շարով մը զայն թամբին գունտէն էր կախեր:
Եւ աւելցուց թէ իմացեր է զգեստոնէն
Որ ասպետներ էին անոնք քրիստոնեայ:

«Մերկացընել տըւի մարմինն, եւ այնչափ
Ցաւեցաւ սիրութ, որ՝ թէեւ կասկածով՝
Անոր վըրայ թափեցի դառն արցունքներ.
Զէնքերն առի հետըս բերի՝ կրցածիս
Զափ պատուաւոր թաղում մ'իրեն ընելով:
Բայց այն ազնիւ իրանն եթէ կարծածս է,
Արժանի է ուրիշ պատուի, դամբանի»:

Այսպէս ըսաւ ու քաշուեցաւ Ալիպրանդ
Որովհետեւ աւելի ստոյգ բան չունէր:
Տըրտում տըխուր կը հառաչէ կոփրետոս,
Եւ հաւատալը չի գար դառըն լուրին.
Կ'ուզէ ճանչնալ աւելի ստոյգ նըշանով
Գլխաւ մարմինն ու դաւաճանն անօրէն:

Աակայն զիշերը կը հասնի, կը ծածկէ
Իր թեւերով անհուն դաշտերն երկնքին.
Եւ քունն՝ հանգիստ հոգիներուն, մոռացօնք
Զարիքներու՝ կը թմրեցնէր զգուելով

Զգայարանքներն ու թախիծներն։ Արգիլան,
Դու լոկ խոցուած սուր սլաքներու կոկիծով
Մեծ մեծ բաներ կը մըտածես, կ'որոճաս
Մըրըրկայոյզ քու ծոցիդ մէջ. չեն կրնար
Աչքերդ հանգիստ կամ քաղցըր քուն վայելել։

Չեռքով՝ յաջող, լեզուով՝ յանդուգն էր ասի,
Չիրդ՝ ձեռներէց եւ եռանդուն բընութեամբ.
Ծընաւ եզերքը Տրոնտոյի, ու սընաւ
Քէնով, ոխով քաղաքական վէճերու.
Աքսորուելով յետոյ գերփեց, արիւնեց
Իր հայրենի երկրին բլուրներն ու ափերն.
Հուսկ Ասիաւ եկաւ կրոիւ մըղելու,
Եւ անուանի եղաւ փայլուն համբաւով։
Առուրւան դէմ վերջապէս աչքը փակեց,
Սակայն իր քունն ալ չեղաւ քաղցը ու հանդարտ.
Թմրութիւն մ'էր ծանըր, խորունկ, մահաքուն,
Չոր Ալեկտով ծորեց անոր սրտին մէջ.
Ոչնչացեր է իր ներքին զօրութիւնն,
Եւ քնանալով հանդերձ հանգիստ չի գըտներ.
Չի կ'երեւայ անոր անգութ կատաղին
Սարսափելի ու կերպակերպ ձեւերով
Եւ զանիկա կը խոշտանգէ կը տոշկէ։
Կը նըկարէ անոր աչքին անգըլուխ
Իրան մը մեծ՝ որուն աջ ձեռքը չըկայ.
Ու կը բըռնէ ձախով կառափ մը կըրճատ՝
Տժգունութեամբ, արեամբ սեւցած, աղտուտած։
Մեռած երեսը կը շընչէ կը խօսի
Հեղձամդառւկ արիւնախառն հեծութեամբ.

«Փախիր, փախիր, Արգիլան, լոյս է ահա.
Փախիր այդ դուժ պետէն, այդ պիղծ վրաններէն։
Սիրելիներ, ո՞վ պիտի ձեզ պաշտպանէ
Զիս ըսպաննող դաւէն, վայրագ կոփրետէն։
Կը կրծէ չար մախանքը սիրուը ժանտին։
Եւ կը նիտայ ձեզ ալ ինձ պէս ըսպաննել։
Բայց թէ այդ ձեռքըդ խանդակաթ է ազնիւ
Գովեստներու, եւ վստահ իր ուժին վրայ,
Մի փախչիր, մի. բռնաւորին թող սատակն
Հաշտեցընէ հոգիս իր ժանտ արիւնով։
Ուրուս պիտի սըրէ զայրութդ ու տայ քեզ
Երկաթն, եւ ես պիտի զինեմ ձեռքդ ու կուրծքդ»։

Անոր այսպէս խօսելով ան կը փըչէ
Կատաղութեամբ լեցուն հոգի մ'անոր նոր։
Կը փախչի քունն, եւ շըւարած կը շրջէ
Մոլեգնութեամբ, թոյնով սառած աչուըներն։
Եւ զինուելով, տագնապավոյթ հապճեպով
Կը հաւաքէ մէկտեղ իտալ մարտիկներն։
Հոն կը ժողվէ՝ ուր կախուած են Հոփնալդի
Զէնքերն, ու խրոխտ ձայնով մոլուցքը եւ մաղձն
Այս խօսքերով դուրս կը պոռթկայ զայրագին։

«Ուրեմըն ազգ մը բարբարոս, վայրենի,
Որ չի ճանչնար իրաւունք, չի պահեր ուխտ,
Որ չյագեցաւ երբեք ոսկւով, արիւնով,
Մեր բերանին սա՞նձ գընէ, լո՞ւծ մեր վըզին։
Նեղութիւնները, կորանքները՝ զոր մենք
Եօթը տարի է կը քաշենք անօրէն
Այդ թակին տակ, ասկէ հազար տարի վերջ

Անգամ պիտի կը ըստ վառել բորբոքել
 Հոռմն, իտալեան սըրտմըտութեամբ, ամօթով:
 Ես չեմ ուզեր կիլիկեոյ վրայ խօսիլ հոս,
 Զոր նըւաճեց Տանկրէդ խելքով ու զէնքով,
 Եւ Փըրանկն արդ կը վայելէ մատնութեամբ,
 Ու կը շորթէ դաւը պարգեւն արութեան:
 Դյնպէս երբ պէտքն ու ժամանակը ուզէ
 Պատրաստ ձեռք, պինդ խորհուրդ, յանդուզըն հոգի
 Միշտ մենէ մէկն է որ կ'երթայ կը նետուի
 Բիւր մահերու, հուրի, սուրի մէջ խիզախ.
 Խոկ պարգեւներն ու աւարները երբոր
 Կը բաշխըւին խաղաղութեան ժամանակ,
 Յազթանակներ, պատիւ, երկիր եւ ուզի
 Բոլոր իրենցն են, մաս չունին մերիններն:
 Այդօրինակ բաներն ատեն մը մեզի
 Կը ընային շատ ծանր՝ անսովոր երեւալ.
 Այսօր՝ թեթեւ. սարսափելի, ահաւոր
 Անգըթութիւն մ'ոչընչացուց արդ զանոնք:
 Ըսպաններ են Հոինալդն, ու վեհ օրէնքներն
 Աստուածային ու մարդկային՝ անարգեր:
 Եւ երկինք չի շանթահարեր, չի կըլլեր
 Երկիր զանոնք մըշտագիշեր ծոցին մէջ:
 Սպաններ են մե՛ր հաւատքին սուրն ու ասպարն՝
 Հոինալդն, եւ ան դեռ անվըրէժ կը պառկի.
 Ան կը պառկի անվըրէժ, ու մերկ գետնին վրայ
 Թողուցին զայն բըզիկ բըզիկ եւ անթաղ:
 Կ'ուզէք զիւնալ թէ ով էր այն վայրենին.
 Կայ մարդ որ զայն չըգիտնայ, ով ընկերներ.

Ո՞վ չի գիտեր թէ բաղդովին ու կոփրետ
 Ո՞րչափ նախանձ ունին իտալ արութեան:
 Սակայն ինչ հարկ ապացոյցներ փընտոելու.
 Երկինք վըկայ, (Երկինքն որ մեզ կը լրսէ
 Եւ չի խաբեր), որ երբոր մութը երկրէս
 կը փարատէր, տեսայ անոր թափառու
 Դըժբախտ հոգին: Ի՞նչ զառն՝ անգութ տեսարան
 կոփրետի մեզ նիւթած դաւերը պատմեց:
 Տեսայ ես զայն եւ երազ չէր, եւ ուր ալ
 կը նայիմ արդ, աչքիս դիմացն է ան միշտ:
 Ի՞նչ պիտ' ընենք արդ մենք: Այն ձեռքը որ զեռ
 Այն անօրէն ըսպանութեամբ աղտոտ է,
 Մեր առաջնո՞րդը պիտ' ըլլայ միշտ, թէ մենք
 Պէտք է հեռու Եփրատի ափը մեկնինք,
 Որ բարեբեր իր դաշտերով քաղաքներ՝
 Գիւղեր անթիւ կը սնուցանէ զուարճալից.
 Ես կը յուսամ որ պիտ' անոնք մերն ըլլան,
 Եւ պիտի մաս չունենայ Փրանկն անոնցմէ:
 Երթանք, եւ թող ազնիւ, անմեղ այն արիւնն
 Անվրէժ մընայ՝ եթէ հաւան էք ասոր.
 Թէւ կորով՝ որ պաղելով կը հիւծի՝
 Եթէ լլար պէտք եղածին չափ վառ ձեր մէջ,
 Այս թունաւոր օձն որ լափեց ու կլլեց
 Իտալական ազգին ծաղիկն ու պարծանքն,
 Իր չարաչար մահով պիտի ընծայէր
 Պէրճ օրինակ միւս բըռնաւոր հրէշներուն:
 Պիտ' ուզէի՝ եթէ ձեր վեհ կորովին
 Չափ ըլլար ձեր կամքն ալ յանդուզն ու խիզախ,

Որ այսօր այս ձեռքով պատիժը մըտնէր
 Մատնութեան որջ այն ամպարիշտ սրտին մէջ»։
 Արգիլլան այսպէս կը խօսի մըրրկայոյզ.
 Իր մոլուցքով կը վարակի ամէն ոք,
 Ի զէ՞ն ի զէ՞ն կը մըռընչեն խելայեղ.
 Առոյգ հասակն ի զէ՞ն ի զէ՞ն կը կըրկնէ։
 Անոնց միջեւ կը ճօճէ սուրն Ալեկտով,
 Եւ կուրծքերնէն ներս կը փըչէ կրակ ու թոյն։
 Կատաղութիւնը, շամբշութիւնն եւ արեան
 Ոճիր ծարաւը երթալով կը մոլի,
 Եւ կը սողայ կը ծաւալի այն ժանտախտն
 Եւ իտալեան վրաններէն դուրս ելլելով
 Հելուետացւոց կ'անցնի, զանոնք կը վառէ,
 Եւ անկէ ալ Անգղիացւոց վրաններուն։
 Լոկ ժանտ դիպուածն, հասարակաց վտանգը չէ
 Որ այն օտար ազգերը ուտք կը հանեն.
 Այլ կու տան հին պատճառներ նոր բարկութեան
 Նիւթ եւ լուցկի, միանգամայն եւ սընունդ։
 Բոլոր թըմրած զայրութներն արդ կ'արթննան,
 Փրանկն ամպարիշտ ու բըռնաւոր կ'անուանեն.
 Ատելութիւնն ահեղասաստ կը պոռթկայ
 Չըկըրնալով այլ եւս ինքինքը բըռնել։
 Այսպէս եւ ջուրն որ կ'եռայ խոր պղինձին մէջ
 Սաստիկ կրակէն, կը պըղպըջայ կը մըխայ,
 Եւ ամանին մէջ զըսպուելու անկարող
 Դուրս կը պոռթկայ ու փըրփուրով կ'ողողէ
 Եզերքն անոր։ Մոլեգնաշունչ ամբոխին
 Չեն կըրնար սանձ դընել քանի մը քիչերն

Որ ըստոյգէն լուսաւորուած միտք ունին.

Տանկրէդ, Կամիլ, Գուլիէլմոս, ուրիշներ՝

Եշանութեամբ գերիվերոյ միւսներէն՝

Հեռու էին բանակէն այն ժամանակ :

Մոլեգնախանձ, խառնափընդոր, գահավէժ

Վայրազ խուժանը կը վազէ զէնքերու.

Եւ խազմարար փողերը խրոխտ ձայներով

Կը հընչեցնեն պատերազմիկ նըւագներ :

Անդին ասկէ անկէ շատեր կը վազեն

Կ'իմացընեն կոփրետոսի՝ որ զինուի.

Կը զինուի նախ եւ առաջ ինք Բաղդովին

Եւ կոփրետի քովը կ'երթայ կը կենայ :

Զըրպարտութիւնը լըսելով կոփրետոս

Կը վերցընէ իր աչուըները երկինք,

Եւ զերդ սովոր է՝ կը դիմէ Աստուծոյ .

«Տէր, դու որ լաւ զիտես թէ ինչ աստիճան

Կը սոսկամ ես ընտանեկան արիւնէն ,

Ասոնց մըտքին քողը դու ինքըդ պատոէ.

Աանձէ զիրենք քըշող տանող մոլութիւնն ,

Ուանմեղութիւնս՝ որ վերը հոտ յայտնի է՝

Փայլատակէ կոյր աշխարհի աչքերուն» :

Լըոեց, եւ զգաց եռանդ մը նոր, անսովոր ,

Զոր երկինք իր երակներուն մէջ ծորեց :

Վեհ կորովով, խիզախ յոյսով պատարուն՝

Որով իր դէմքը կը ցոլայ, անվեհեր՝

Իրեններէն շըրջապատուած կը քալէ

Հոինալդի վրէժն առնել կարծող խումբին դէմ .

Եւ լըսելով հանդերձ իր շուրջը շաշիւն

Զէնքի, խօշիւն սաստերու՝ չի դանդաղիր։
Կըռնակն է իր զրահը, հագեր է իր էն
Ճոխապաճոյն եւ զարդարուն ըզգեստներն։
Մերկ են ձեռքերն ու դէմքն՝ ուր լոյս մը շրթեղ
Կը նըշողէ վայելչութեամբ երկնային։
Չեռքն է ոսկի մականն ու լոկ այս զէնքով
Այն մոլուցքները խաղաղել կը յուսայ։
Խեռերուն այսպէս կ'երեւի, եւ այսպէս
Կը խօսի. ձայնը մահացուի չի թըւիր։

«Ի՞նչ են այս խօլ սաստերն, ի՞նչ է զէնքերու
Այս շառաչիւնն որ կը լըսեմ, եւ ո՞վ է
Չեզ գըրգըռողն։ Եւ յետ երկայն փորձերու
Դեռ չըմանչցա՞ք զիս, զիս ա՞յդպէս կը յարգէք,
Որ մէջերնիդ տարակուսող կայ վըրաս,
Եւ ինձ գաւեր կը վերագրէք. դիւրին է
Ամբաստանել, բայց ո՞վ պիտի ցուցընէ։
Դեռ կը սպասէ՞ք գուցէ որ ձեզ խոնարհիմ,
Արդարացնեմ ինքզինքըս՝ ձեզ աղաչէ՞մ։
Չլըսէ՛ երկիրն՝ որ անունովս կը հընչէ
Այդ աստիճան քարուական գործ մ'իմ մասիս.
Ճշմարտութիւնն է իմ պաշտպանս, եւ այս ցուալն
Եւ յիշատակն իմ պատուաւոր գործերու։
Հիմկու հիմակ արդարութիւնը տեղիք
Թող տայ գութին, եւ թող չիջնէ պատուհաս
Յանցաւորաց վրայ, կը ներեմ այս վրէպին
Արդիւնքներնուդ համար եւ նոյնպէս ըզձեզ
Կը պարզեւեմ ձեր Հոփնալդին. Արգիլան
Ինքը միայն՝ հեղինակն այդ ոճիրին՝

Թող լըւայ իր արեամբ յանցանքն ամէնուն,

Որ մըզուելով սին եւ չընչին պատճառէ՝

Նոյն սըխալին մէջ զըլորեց ուրիշներն» :

Իր խօսելուն՝ կ'արձակէր դէմքն արքունի

Վայելչութեան, փառքի շանթեր, փայլակներ.

Այնպէս որ ինքն Արգիլան (ով կը կարծէր),

Արսափահար՝ կը նըւաճուի կը զոփայ

Անոր դէմքին փայլատակած ցասոյթէն:

Բոլոր ամբոխն որ քիչ առաջ անպատկառ

Ցանդըզնութեամբ կը մըզընչէր սիզախրոխուտ,

Եւ կը ճօճէր իր ձեռքերով մոլուցքին

Ընձեռած սուրն ու նիզակներն ու բոցերն,

Խշանասաստ խօսքերն անոր լըսելով՝

Չ'իշխեր վերցնել զլուխն ամօթէն ու վախէն.

Եւ թոյլ կու տայ որ Արգիլանը՝ թէեւ

Շըրջապատուած ըլլայ իրենց զէնքերով՝

Զերբակալուի եւ շըղթայի զարնըւի

Այսպէս առիւծն որ քիչ առաջ կը ցընցէր

Բաշերն ահեղ, զարհուրելի մոռւնչներով,

Երբ կը տեսնէ ամբարտաւան իր սըրտին

Քնածին մոլուցքը նըւաճող մեծ վարպետն,

Անարգ լուծին կը խոնարհի բեռան տակ,

Տիրոջը խրոխու, սէգ սաստերէն ահաբեկ.

Եւ հակառակ ահեղազօր բաշերուն,

Ժանիրներուն, ճապուռներուն՝ կը նուաճուի:

Զըոյց կայ որ նոյն պահուն տեսեր են ահեղ

Կերպարանքով, ըսպառնալից կեցուածքով՝

Աււառնաթեւ մարտիկ մ'ասպարը բըռնած

Կոփրետոսին առջեւ՝ անոր պահպանակ.

Որ մերկ երկաթը կը ճօնէր շանթընկէց՝

Որուն վրայէն կը կաթկըթէր դեռ արիւն.

Գուցէ արիւնն երկիրներուն, քաղաքաց

Որ գըրգուեցին յամըր զայրութն Երկընքին:

Այսպէս աղմուկն հանդարտելով՝ կը դընեն

Զէնքերը վար, եւ զէնքերուն հետ ոխերն.

Եւ իր վըրանը կը դառնայ Կոփրետոս

Նոր գործերու, ձեռնարկներու մըտադիր.

Քաղաքին վրայ կ'ուզէ գործել յարձակում

Իրկուն չեղած երկրորդ եւ կամ երրորդ օրն.

Եւ կըտըրտուած գերաններուն աչք կու տայ

Որ վերածուած են ծանր, ահեղ բաքանի:

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ւ Ի Թ Ի Կ Ա

Ա Հ Կ Մ Պ Վ Ա Ա Լ Ե Ջ Մ Ա Ն Ա Վ Ա Ր Գ Ա Կ Լ Ո ւ Լ Ե Շ Ե Բ Ա Ջ ՝ ո ր գ ի շ ե ր ո վ
Ք ը ի ս տ ո ն է լ ի ց վ ր ա յ յ ա ր դ ա կ ի . Ո ր է ն ՝ տ ե ս ն ե լ ո վ ե ր կ ն ը ի
ը ա ր ձ ո ւ ն ը է ն դ ե ւ ե ր ՝ կ ը զ ր կ է Մ ի բ ա յ է լ հ ր ե շ տ ա կ ա պ ե տ ը .
Ա ն հ ա ւ ա տ ն ե ր ը զ ո ւ ր կ մ ն ա ց ա ծ դ ե ւ ե ր ո ւ թ ի կ ո ւ ն ը է ն ՝ ե ւ
յ ա ն կ ա ր ձ ա կ ի յ ա ր ձ ա կ ո ւ մ կ ը ե լ ո վ ա յ ն ա ս պ ե տ ն ե ր է ն ՝ զ ո ր
Ա ռ մ ի դ ա ք ա շ ա ծ տ ա ր ա ծ է ր ե տ ե ւ է ն , յ ա ղ թ ո ւ թ ե ն է ա ն յ ո յ ս
կ ը փ ա խ չ ի ն , Ա ռ ւ է ջ մ ա ն ն ա լ հ ե տ ե ր ն ի ն :

ԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՄ ԱԶԱՏԵՈՒԼ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

ԲԱՅՑ մեծ ճիւաղն անդընդային տեսնելով
Որ խաղաղցան սըրտերն , ոխերը շիջան ,
Եւ չի կըրնար ճակատազրին դէմ խեթկել ,
Ու ալ անյեղ Մըրտքին շըրջել վըճիռներն ,
Կը սըլանայ , Եւ ո՛ր տեղէն ալ անցնի
Կը չորցընէ զըւարթ դաշտերն , Եւ արեւն
Յանկարծակի կը տըժգունի դալկահար ,
Նոր մոլուցքով ան ուժ կու տայ թըռչանքին՝
Որ ձեռնարկէ նոր , ապիրատ գործերու :
Եւ գիտնալով որ քրիստոնեայ բանակէն
Հընարքներով ընկերակից գեւերուն՝
Հեռու էին Հոփնալդ , Տանկրէդ եւ ուրիշ
Քաջակորով եւ ահարկու դիւցազներ ,
Ըսաւ . «Աւ ի՞նչ կը սպասենք , թող Սուլէյման
Անակընկալ հասնի , բերէ պատերազմ :
Գրեթէ կասկած չունիմ որ մենք պիտ' յաղթենք
Անմիաբան ու նօսրացած բանակին» :

Ըսաւ , թըռաւ դէպ ի գունդերը թափառ
Որոնց զըլուխ կեցած է ինք Սուլէյման .
Այն Սուլէյմանն՝ Աստուծոյ դէմ ընդվըզող

Ստամբակներուն մէջ ամենէն սոսկալին .
 Նոյն իսկ երկիրն եթէ երբեք նորոգէր
 իր հըսկաները նոր կըռուի , անոնց մէջ
 Անգամ պիտի չըգըտնըւէր իր նըմանն .
 Էր թագաւոր Տաճիկներուն , եւ ունէր
 իբրեւ աթոռ իշխանութեան՝ Կիկիան :
 Յոյն ափերուն հանդէպ կ'երթար կ'երկըննար
 իր պետութիւնը Սանգարէն մինչ Մէանդր ,
 Ուր Միւսացին , Փըռիւգացին , Լիւդացին ,
 Բիւթանացին եւ Պոնտացին բնակեցան .
 Բայց երբ նըժդեհ զէնքերն անցան Ասիա՝
 Թուրքին եւ միւս այլազգներուն դէմ կըռուի ,
 Ելան ձեռքէն իր երկիրներն , եւ ինքն ալ
 Երկու անգամ յաղթըւեցաւ չարաչար :
 Իր բախտը զուր փորձեց կըրկին ու կըրկին ,
 Ըստիպուեցաւ հայրենիքէն հեռանալ ,
 Ապաւինիլ Եգիպտոսի արքունիքն ,
 Ուր թագաւորը զինք սիրով ընդունեց .
 Ուրախացաւ որ քաջ մարտիկ մ'այնպիսի
 Կ'առաջարկէր ինքզինքն իրեն օգնական
 իր մեծամեծ ձեռնարկներուն . զի անի
 Որոշած էր դէմ կենալու , չըթողլու
 Որ Պաղեստինն յափըշտակէն Քրիստոնեայք :
 Բայց ան ուզեց՝ իր սահմանած պատերազմն
 Յայտ համարձակ չըքարոզած անոնց դեռ՝
 Որ Սուլէյման երթայ վարձէ Արաբներն ,
 Եւ այս բանիս համար որբւաւ շատ ոսկի :
 Արդ մինչդեռ ինքը զինուորներ կը ժողվէր

Ասիայէն ւԱփրիկէէն, Առւլէյման
 Գընաց եւ շատ դիւրութեամբ շուրջն հաւաքեց
 Այն ընչափաղց, զող ու վարձկան Արաքներն:
 Անոնց գըլուխն անցած կու զայ Հրէաստան,
 Շըրջականերն աւերելով, գերփելով.
 Այնպէս որ ոչ Փըրանկներուն բանակէն
 Ծով՝ եւ ոչ ալ ասկէ բանակ կ'երթըցուի.
 Եւ յիշելով միշտ իր հին վրէժն ու կորանքն,
 Եւ իր գահին տապալ թաւալ կործանիլն,
 Հրավառ կուրծքին մէջ մէծ բաներ կ'որոճայ,
 Բայց մէջէն չի կըրնար ելլել ապահով:

Առած ծերու մը կերպարանքն Ալեկտով
 Իրեն կու զայ. դէմքն է որժգոյն, անարիւն,
 Ճակատը լի կընճիռներով, պերեւեշտ
 Թանձըր, կըզակ անմօրուս, գլուխը՝ փաթթոց.
 Երկայն ըզգեստը մինչեւ ոտքը կ'իջնէ,
 Սուրը կըշտին, կըռնակը լի կապարճով,
 Եւ ձեռքերուն մէջ ալ աղեղ մը ունի:

Կ'ըսէ անոր. «Կը թափառինք մենք հիմա
 Անապատներն ամուլ, ափերն ամայի,
 Ուր կարելի չէ զըտնել ոչ կողոպուտ,
 Ոչ ալ տանիլ յաղթութիւններ գովելի:
 Իսկ կոփրետոս քաղաքն անդին կը ծեծէ.
 Արդէն պարիսպ, բուրգ ճեղքըւեր, բացուեր են,
 Եւ եթէ քիչ մ'ալ ուշանանք, հոսկէ իսկ
 Պիտի տեսնենք իր աւերումն ու բոցերն:
 Այրած հիւղերն, ապոած հօտերն ու եզներն
 Ուրեմըն վեհ յաղթանակներդ պիտ' ըլլան.

Դիուն գահդ այդպէս ձեռք կը բերես, եւ այդպէս
Նախատինքիդ, վսասիդ վըրէժը կ'առնես.
Յանդուզն եղիր. զիշեր ատեն Հախջախէ
Պատնէջներուն մէջ իր՝ դըժխիմ բըռնաւորն:
Հաւատա ծեր Արասպէիդ, որուն դուն
Կը հաւնէիր խորհուրդներուն՝ թէ երբոր
Գահիդ վըրան էիր, թէ երբ տարագիր:
Ան մեզի չի սպասեր, մենէ չի վախնար,
Այլ կ'անարգէ մերկ ու երկչուտ Արաբներն.
Եւ պիտի ընաւ չըկարենայ հաւատալ
Որ փախուստի, կողոպուտի վարժ մարդիկն
Հիմա ելլեն այդ աստիճան յանդըգնին:
Բայց խրոխտութիւնդ անոնց պիտի կրակ շընչէ
Քնացած, անզէն բանակին վրայ դիմելու»:

Այսպէս ըսաւ եւ անոր ծոցը փըչեց
Իր կըտղուցքներն ւանյայտ եղաւ օդին մէջ:
Ան ձեռքն երկինք բարձրացուցած կը գոչէ.
«Ո՛վ լուն որ իմ սրտիս հուր՝ բոց կը շնչես,
(Թէեւ մարդու կերպարանքով, բայց չես մարդ),
Կը հետեւիմ ահա ես քու հրաւէրիդ:
Կու գամ, հարթ դաշտը պիտի լեռ ձեւացնեմ,
Լեռներ մեռած եւ վիրաւոր մարդերու,
Արեան գետեր պիտի կազմեմ: Հետս եղիր,
Ու կոյր օդին մէջէ զէնքերըս ուղղէ»:

Կ'ըսէ, ւամբոխն հաւաքելով անդանդաղ,
Վատին, հեղգին խօսքով խրախոյս կը շընչէ,
Կը վառէ իր կամքին բոցովը բանակն,
Որ կը տապի գրոհելու իր ետեւէն:

ինքն Ալեկտով կու տայ նըշանը փողով,
 Պարզելով իր ձեռքով մեծ դրօշը հովին.
 Բանակն այնքան արագ՝ սրաթոիչ կը վարզէ,
 Որ կը կանխէ նոյն իսկ թըռչանքն համբաւին:
 Ալեկտով հետն է. յետոյ զայն ձըգելով,
 Սուրհանդակի մ' ըզգեստն ու դէմքը կ'առնէ.
 Եւ այն պահուն ճիշդ՝ ուր գիշերն օրուան հետ
 կը կըռուըտի, Երուսաղէմ կը մըտնէ.
 Եւ անցնելով տըրտմաթախիծ ամբոխէն,
 Աչքըլուսի կ'երթայ շիտակ արքային,
 Կ'իմացընէ թէ կը հասնի մեծ բանակն,
 Ու կը պարզէ անոր ծրագիրն, եւ դարձեալ
 Գիշերային յարձակման ժամն ու նըշանն:
 Արդէն ստուերներն ահոելի քօղ մը կը փուն
 Ցանուած ցըրուած շոգիներով կարմրորակ.
 Ու կ'ոռոգեն երկիրը եղկ՝ արիւնուուշտ
 Ցօղեր՝ փոխան գիշերային շաղերուն.
 Կը լեցընեն երկինքն հըրէշ ճիւաղներ,
 Ու թափառու հոգեգէշներ շարաշուք
 Կը մըուընչեն, Պղուտոն պարպեց անդունդներն,
 Ու դուրս փըսիեց Տարտարոսի լայնաբաց
 Անձաւներէն իր աղջամուղջը բոլոր:
 Խաւարակուռ արհաւիրքին մէջ այն խոր
 Խուժդուժ Սուլդանն ոսոխին վրայ կը դիմէ:
 Իր ընթացքին կէսը ելեր էր գիշերն,
 Որմէ յետոյ կը խոնարհի փութաճեմ,
 Երբ կը հասնէր մըզոն մ' հեռու բանակէն՝
 Ուր ապահով կը նընջէին Փըրանկներն:

Հոն կերակուր առնել կու տայ զօրքերուն,
Եւ յետոյ իր ահեղախրոխտ խօսքերով
Կը խրախուսէ գանոնք անգութ յարձակման.

«Կը տեսնէք հոն բիւր գողութեամբ լի բանակն՝
Նըոչակաւոր շատ աւելի քան հըզօր,
Որ ծովու պէս իր լափլիզող ծոցին մէջ
Կըլեց բոլոր ճոխութիւններն Ասիոյ.
Յաջողակ բախտն արդ զայն ձեզի կը մատնէ,
Գրեթէ առանց վըտանգներու եւ վնասի.
Զէնքեր, ձիեր՝ ծիրանիով եւ ոսկւով
Պըմնապաճոյն եւ փողփողուն՝ պիտ' ըլլան
Ձեզի աւար, եւ ոչ անոնց ապաւէն:
Աս այն բանակը չէ՝ որմէ յաղթուեցան
Պարսիկ զօրքերն ու Նիկիոյ ժողովուրդն.
Այնքան երկար եւ զանազան կըոիւներ
Անոր մեծ մասն անօսրեցին, զեղչեցին.
Եւ, ամբողջ ալ ըլլար, սուզուած է հիմա
Խորունկ քունի մէջ, եւ զէնքերն հանած է:
Քընաթաթախը շատ շուտով կ'ընկճըւի,
Զի փոքրիկ է անցքը քունէն դէպ ի մահ:
Հապ'օն ելէք. ես առաջին կ'ուզեմ ձեզ
Ճամբայ բանալ քնացող մարմնոց վըրայէն
Դէպ ի բանակն. այս իմ սուրէս ամէն սուր
Թող հարուածել, անզըթանալ սորվի թող.
Այսօր պիտի Քրիստոսի զահը փըլչի,
Այսօր ազատ՝ Ասիա, դուք՝ հոյանուն»:
Այսպէս անոնց խրախոյս, կըրակ շընչելով
Զանոնք լըոիկ մընջիկ առաջ կը քըշէ:

Ըստուերախառն աղօտ լոյսի մը մէջէն
 Ճամբուն մէջուեղ պահապաններ կը տեսնէ .
 Եւ չի կըրնար' ինչպէս ըստոյգ կը կարծէր'
 Յանկարծահաս փըրթիլ ուշիմ պետին վրայ:
 Պահապաններն եւ կը քաշուին խօշիւնով
 ի տես անոր բերած անհուն ամբոխին .
 Յառաջապահ գունդն այն ձայնէն կ'արթըննայ ,
 Ու կը զինուի կը պատրաստուի կըռուելու :
 Յայտնըւելնուն վըրան այլ եւս ապահով'
 Դուժ շեփորները կը փըչեն Արաքներն :
 Ահագնագոչ աղաղակներ , ձիերու
 Խըրխընջիւններ եւ ուտնատրուի դոփիւններ
 Մինչեւ երկինք կը բարձրանան խոռվախուժ .
 Կը մըռընչեն բարձըր լեռներն , հովիտներն ,
 Եւ անդունդներն անոնց կու տան պատասխան :
 Փլեզեթոնի ջահն այն ատեն Ալեկտով
 Վեր բարձրացուց եւ նըշան տուաւ Սաղէմցոց :
 Սուլէյման ինք նախայարձակ կը դիմէ ,
 Եւ այնքան շուտ այն դեռ շըփոթ ու անկարգ
 Յառաջապահ գընդին վըրայ կը գրոհէ ,
 Որ շատ դանդաղ է անոր քով անձաւու
 Լեռներէն դուրս խուժող մըրրիկը պըդտոր :
 Նառեր , տուներ քանդող , քըշող տանող գետն ,
 Աշտարակներ զգետնող , այրող կայծակներն ,
 Երկիրն ահով վախով լեցնող երկրաշարժն ,
 Իր մոլուցքին քով պատկերներ են փոքրիկ :
 Զի շանթեր սուըր' որ նըշանին չըզարնէ ,
 Նըշանին չի զարներ' առանց վէրք տալու ,

Եւ չի տար վէլք՝ առանց հոգին խըլելու .
Դեռ աւելին պիտ' ըսէի. բայց ըստոյզն
Ունի սուտի երեւոյթ։ Ինքը կարծես
Կամ կը կեղծէ եւ կամ թէ ցաւ չ'իմանար,
Զի զգար ուրիշ բազուկներու հարուածներն.
Հընչէ թէեւ զանգակի պէս գըլխանոցն,
Եւ ահաւոր կերպով վառի բորբոքի։

Երբ փախուցեր էր գրեթէ ինքը միայն
Այն առաջին գունդը փըրանկ բանակին,
Բիւր վտակներէ ուռած գետի մը նըման
Արաբ գուգազը կը հասնի վազելով.
Պախուցաթափ կը փախչի Փրանկն այն ատեն,
Եւ կ'երթայ խառըն փախչողին հետ յաղթողն
Ու կը մըտնէ պատնէշէն ներս. կ'ողողեն
Բոլոր բանակն աւեր, սոսկում, արհաւիրք։

Սուլէյմանին սաղաւարտին վըրայ կայ
Ահոելի օձ մ'որ կ'երկարի վըզարձակ.
Թաթերուն վրայ կանգուն՝ թեւերը պարզած՝
Աղեղնաձեւ կը գալարէ պոչն երկճիղ.
Կը տատանէ կարծես լեզու մ'եռասայր,
Կարծես փրփուր կը ժայթքէ դուրս կապուտակ,
Եւ իր սուլումը կը լըսուի։ Եւ մարտի
Այն հընոցին մէջ ինքն ալ կրակ կտրելով
Կը պոռթկայ դուրս միանգամայն ծուխ եւ բոց։

Զերդ նաւորդները կը տեսնեն գիշերով
Բիւր փայլակի մէջէ պղտոր ովկիանն,
Այն լոյսին մէջ այնպէս ահեղ կ'երեւայ
Նայողներուն զարհուրելի Սուլէյմանն։

Ոմանք սուրի ձեռք կը զարնեն անվեհեր,
 Եւ ուրիշներ կը փախչըտին դանդաշուն:
 Գիշերն աղմուկը կ'աւելցնէ երթալով,
 Ու ծածկելով վտանգը վըտանգ կը ցանէ:
 Խիզախ սրտուտ քաջերուն մէջն է Լատին,
 Ան որ ծընաւ Տիբերի ափի, որուն
 Ոչ խոնջէնքէն երբեք մարմինն յոգնեցաւ,
 Ոչ տարիներն ընկճեցին ուժն ու կորովն:
 Հինգ զաւակներն՝ իրեն նըման նահատակ՝
 Միշտ քովս էին, ուր ալ երթար կըռուելու,
 Դեռափըթիթ անդամնին, գիրգ դէմքերնին
 Կարծըր զրահին տակ ճնշելով տարաժամ:
 Եւ հայրենի օրինակէն յորդորուած
 Կը սըրէին արեան՝ երկաթն ու զայրութն:
 Ըստ անոնց հայրերնին. «Օ՞ն, երթանք հոն՝
 Ուր ամպարիշտը կ'անարգէ փախչողներն.
 Անոր ըրած կոտորածները՝ ձեր մէջ
 Թող չըմարեն ձեր բոց եռանդն ընդաբոյս.
 Զի անարգ է այն պատիւն, ով որդեակներ,
 Որ կը ստացուի առանց ահեղ վըտանգի»:
 Վայրագ մատակ առիւծն այսպէս կորիւններն՝
 Որոնց վիզէն դեռ չեն բաշերը կախուեր,
 Եւ չեն բուսած դեռ ճապուռներն ահաւոր,
 Եւ բերաննուն սարսափելի վրիժակներն,
 Հետը որսի եւ վտանգներու կը տանի,
 Եւ զանոնք իր օրինակով կը վառէ
 Բըզեկտելու յանդուզն որսորդն որ եկեր
 Վեր վար կ'ընէ հայրենական անտառներն,

Հալածելով երէներուն խումբն անզօր :

Բարի ծնողին կը հետեւին անըզգոյշ
Հինգ որդիներն, ու կը պատեն՝ կը հրոսեն
Սուլդանին վրայ, եւ նոյն կէտին՝ նոյն հոգւով՝
Նոյն խորհրդով՝ կը թըռցընեն վեց տէգեր,
Բայց չափազանց յանդուզն երէց իր որդին
Տէզը թողած կը մօտենայ վիրազին,
Եւ սայրասուր սըրովն ի զուր կը ջանայ
Նըժոյզն անոր ներքեւ տապաստ փըռելու :

Մրըրիկներու մատնըւած յաղթ լերան պէս
Որ ծեծուելով ալիքներէն՝ ինք կ'իշխէ
Ծովուն՝ հովին, եւ զայրացած երկնքին
Որոտներուն, կոհակներուն տոկալով.
Վայրագ Սուլդանն իր խրոխտ ճակատը այսպէս
Պինդ կը բռնէ դէմ տէգերուն, սուրերուն,
Եւ իր հեծած ձին խոցուտել ուզողին
Երեսն ի վար գլուխն երկուքի կը բաժնէ:
Կ'երկընցընէ Արամանդ ձեռքն իր գըթած
Որ վար գլորող եղբօր մարմինը բռնէ,
Զուր՝ անխոհեմ գութ, զի եղբօրն անկումին
Իրն ալ ահա կու գայ վըրան կ'աւելնայ.
Զի Սուլէյման իջեցուց սուրն այն ձեռքին
Ու տապալեց զայն վար բռնած իր բեռով.
Իրարու վրայ ինկան երկուքն ալ նուազուն,
Հուսկ հառաջներն, արիւնն իրար խառնելով:
Սաբինոսի տէզն՝ որով ան հեռուէն
Կը նեղէր զինքը՝ երկուքի կը բաժնէ.
Կը քըշէ ձին եւ շեշտակի բախումով

Ըզգետնելով զայն առաթուր կը կոխէ .
 Երիտասարդ մարմնէն հոգին մեծ կռուով
 Բաժնըւեցաւ, թողլով տրտում ու տըխուր
 Կեանքի քաղցրիկ սիւքերն, ու զուարթ եւ չքնաղ
 Օրերն առոյգ ծաղկափըթիթ հասակին :
 Կը մընային դեռ ողջ Պիկոյ եւ Լաւրենտ,
 Որոնցմով հայրն հարըստացուց մէկ ծընունդն .
 Համանըման զոյգ, որ կ'ըլլար ստէպ պատճառ
 Քաղցր եւ անոյշ սըխալումի : Բայց բնութիւնն
 Եթէ չըդրաւ տարբերութիւն անոնց մէջ,
 Կը դընէ արդ զայն մոլեզին թշնամին .
 Դժխեմ խըտիր, որ կը բաժնէ մէկուն զլուխն
 Իր իրանէն, կը ճեղքէ կուրծքը միւսին :
 Հայրն, ո՞ն, ոչ եւս հայր, ով անզութ, դժնէ բախտ,
 Որ զինքն այնքան որդիներէ որբացուց,
 Մեռածներուն վրայ կը տեսնէ արդ իր մահն
 Ու իր ցեղին՝ որ հոն պառկած է բոլոր :
 Զեմ գիտեր ինչ ծերութիւն էր հրաբորքոք,
 Հուժկու՝ որ այն աղէտներէն վերջ դաժան,
 Դեռ կը շնչէ ու կը կռուի . բայց զուցէ
 Իր խոշոշուած զաւակներուն չըտեսաւ
 Ան դիրքն ու դէմքն, ու մըտերիմ ըստուերներ
 Ծածկեցին իր աչքերէն սուզն աղեկէզ :
 Բայց յաղթութիւնն իրեն համար ոչինչ է
 Եթէ ինքն ալ չըսպաննըւի միասին .
 Շըռայլ իր իսկ արեան, ծարաւ է սաստիկ
 Առւէյմանի արեան, եւ լաւ յայտնի չէ
 Ի՞նչ աւելի կ'ուզէ՝ սպաննել թէ մեռնիլ :

Այլ կը գոչէ թշնամիին. «Արդ այնքան
Տըկա՞ր է այս ձեռքն եւ այնքան արհամա՞րն
Որ չըզօրէ իր բովանդակ ջանքերով
Գրգուել ինձ դէմ կատաղութիւնը վայրագ»։
Ու կը գահէ հարուած մ'անգութ, մահառիթ,
Որ ճեղքելով ջարդուփշուր թիթեղ, վերտ,
Կ'իջնէ անոր կշտին վըրայ, կը բանայ
Մեծ վէրք մ'ուրկէ գուրս կը պութկայ եղկ արիւն։

Այն աղաղակն եւ այն հարուածն իրեն դէմ
Դարձուցին դուժ բոնաւորին սուրն եւ ոխն.
Ասպարը նախ՝ զոր կարծըր մորթ մ'եօթն անգամ
Շուրջ կը պատէ, կը խորտակէ Սուլէյման.
Յետոյ զըրահն, ու կը մըխէ սուրը փորն։
Հէք Լատինոսը կը հեծէ կը մեռնի
Վէրքէն, բերնէն կարգաւ արիւն ժայթքելով։
Ապեննինեանց մէջ ինչպէս ծառ մ'յաղթանդամ
Որ բանի տեղ չըդրաւ Եւրոսն, Հիւսիսին,
Տարօրինակ մրըրիկ մ'հուսկ զայն ըզգետնեց.
Դրացի ծառերն հետը գետին կը փռոէ.
Այսպէս կ'իյնայ Լատին, ւահեղ մոլուցքով
Կը տապալէ գետին իր շուրջն եղողներն,
Արժանաւոր վախճան արի մարտիկի՝
Որ մեռնելու պահուն նախնիր կը գործէ։

Արտին ոխն երբ Սուլէյման դուրս թափելով
Մարմիններով կ'անցընէր ծոմն իր երկայն,
Խուժ Արաքներն իրմէ խրախոյս առնելով
Քրիստոնեաները սոսկալի կը ջարդեն.
Անգիացին Հենրիկ, Բաւար Հողեփեռն՝

Ով վայրենի Տրագուդ՝ կ'իյնան քու ձեռքէդ.
 Արիադեն կը խլէ հոգին Գիլբերդի,
 Փիլիպպոսի՝ որ Հոենոսի ափը ծնան։
 Լախտով կը իրնէստը կը զգետնէ Ալբազար.
 Ալգագէլի սուրով կ'իյնայ Ենգերլան,
 Բայց ով պիտի կրնար պատմել մահերու
 Այս կամ այն կերպն եւ աննըշան անկումներն։
 Արթննալով կոփրետ նախկին ձայներէն
 Կը զինուի շուտ եւ անդանդաղ, եւ ըստուար
 Գնդի մը գլուխն անցած առաջ կը խաղայ։
 Աղաղակէն վերջ լըսելով բարկ ապշոպն՝
 Որ երթալով կը սաստկանար ահաւոր,
 Ան հասկըցաւ որ աւազակ Արաբներն
 Յանկարծակի գործած էին յարձակում։
 Զի Ապարապետն արդէն զիտէր հաւաստի
 Ասպատակելն անոնց շուրջի գաւառներն։
 Ինք թէեւ չէր կարծեր որ այն վատ ամբոխն
 Համարձակէր երբեք իր վրայ յարձակիլ։
 Արդ քալելու ատեն յանկարծ կը լըսէ
 Որ միւս կողմէն ի զէն ի զէն կը գոչեն.
 Եւ միեւնոյն ատեն եթերն ահաւո՛ր
 Կաղկանձներով կը զօղանջէ խոռվախուժ։
 Կլորինդան է, որ կը բերէ յարձակման
 Թագաւորին զօրքերը, հետն է Արկանտ։
 ԸԱպարապետը դառնալով կուէլֆին
 Որ իր երկրորդն էր, անոր այսպէս կ'ըսէ.
 «Կը լըսե՞ս, ի՞նչ պատերազմի նոր խօշիւն
 Բլրէն, քաղքէն մեզի կու զայ կը հասնի.

Պէտք պիտ' ըլլայ որ քու արուեստդ ու կորովդ
Աանձէ նախկին յարձակումներն ոսոխին։
Գընա ուրեմն հոն ու հոգ տար. եւ մաս մ'ալ
իմիններէս կ'ուզեմ որ հետըդ տանիս.
Ես միւսներով դէպ ի միւս կողմը կ'երթամ
Դէմ դընելու թշնամիին բախումին»։

Կարգադրելով այսպէս երկուքն ալ կ'երթան
Տարբեր ճամբէ՝ առաջնորդուած նոյն բախով։
Կուէլֆ կ'երթայ դէպ ի բըլուրն, իսկ Կոփրետ
Արաբներուն՝ որ տիրացեր են խազմին։
Բայց Կոփրետ նոր զօրութիւններ կը ստանայ
Եւ քայլ առ քայլ միշտ նոր զէնքեր կ'աւելնան։
Այնպէս որ մեծ՝ հըզօր բանակ մը եղած
Կը հասնի հոն ուր Թուրքն արիւն կը հեղու։

Այսպէս ծընած իր լեռնէն վար իշնելով
Պաղուսն համեստ չի լեցըներ նեղ յատակն։
Այլ որչափ ան կը հեռանայ իր ակէն,
Նոր ուժերով հարստացած՝ սիգախրոխտ
Կը բարձրացնէ ցուլի ճակատն՝ իր ջախջախ
Թումբերուն վրայ եւ կ'ողողէ շրջակայքն։
Եւ բիւրաւոր եղջիւրներով կը խեթկէ
Ադրիականն, ու պատերազմ կը տանի
Կարծես ծովուն եւ ոչ թէ հարկն իր սովոր։

Տեսնելով իր փախչող զօրքերն ահաբեկ
Ըսպարապետը կը վազէ կը սաստէ.

«Ի՞նչ վախ է աս, կը գոչէ, ուր կը փախչիք.
Նայեցէք գէթ ձեզ հալածողը ով է,
Կը հալածէ ձեզ՝ զունդ մը վատ, որ երբեք

Ոչ առաւ, ոչ ալ տըւաւ վէրք մ'երեսին.
 Եւ եթէ ձեզ տեսնէ իր դէմ եւ դարձած
 Պիտի վախնայ լոկ ձեր դէմքին տէզերէն» :

Աս ըսելով կը խըթէ ձին, կը թռչի
 Սուլէյմանի վառած հուրին, բոցին մէջ.
 Վըտանգներու, դիակներու, սուրերու,
 Արիւններու, փոշոյ մէջէն կը վարգէ.
 Իր բախութներն ու սուրն իրեն կը բանան
 Էն փակ անցքերն եւ խուռնախիտ՝ հոծ կարգերն.
 Եւ աջ ու ձախ իրարու վրայ թաւալգլոր
 կը տապալէ ձի՝ ձիաւոր, զէնք՝ զինեալ :

Դիակներու շեղջակոյտին վըրայէն
 Ոստոստելով առաջ կ'երթայ կոփրետոս:
 Անվախ Սուլդանն որ կ'իմանայ փոթորկին
 Գալուստը չի փախչիր եւ չի տար տեղի.
 Այլ սուրը վեր վերցուցած դէմը կ'երթայ
 կը մօտենայ որ հարուածէ զանիկա:
 Արդ աշխարհի ծայրերէն բախտն ինչպիսի՝
 Զոյգ մ'ասպետներ կը բերէ հոս մրցելու:
 Պիտ՝ հոս անձուկ կրկէսի մէջ վճռեն բախտն
 Ասիոյ մեծ պետութեան՝ ուժն ու մոլուցքն:
 Ո՞վ կրնայ 'սել թէ որչափ ծանր ու արագ
 Են սուրերն, որքան մենամարտը ահեղ.
 Կը լըռեմ հոս զարհուրելի այն բաներն
 Որ գործուեցան, բայց եւ զիշերը ծածկեց.
 Արժանաւոր լուսափողփող արեւի,
 Եւ աչքերուն համաբոլոր մահացուաց:

Փրանկներն իրենց առաջնորդին ետեւէն՝

Քաջալերուած՝ յանդուզն առաջ կը խաղան.
 Եւ մարդախանձ Սուլդանին շուրջը կ'առնեն
 իր լաւ գինուած ընտիրներէն գունդ մ'ըստուար.
 Եւ միապէս հաւատացեալ՝ անհաւատ
 իր արիւնով դաշտը կարմիր կը ներկէ.
 Եւ երկուքն ալ՝ յաղթող յաղթուող նոյն նըման
 կը մեռցընեն ու կը մեռնին հաւասար:

Ինչպէս ասկէ անկէ Հարաւ, Հիւսիսակ
 Կոռուի կ'ելլեն ուժով, թափով հաւասար,
 Ոչ մէկը չի տար միւսին ծովն ու երկինքն,
 Այլ ամպի դէմ ամպ, ալիքի դէմ ալիք
 կը հանէ, այսպէս այս յամառ կոռուին մէջ
 Ոչ մին չի տար տեղի, ոչ մին չ'ընկրկիր.
 Կը զարնըւի զարհուրելի կոփիւնով
 Սուր սուրի, սպար սպարի, կորդակ կորդակի:

Պակաս ահեղ չէ եւ միւս կողմն ալ կըոիւն.
 Եւ մարտիկները նոյն նըման խիտ եւ հոծ.
 Դեւերու բիւր եւ բիւր ամպեր դէզադէզ
 Բուներ են լայն՝ արձակ դաշտերն եթերին,
 Եւ ուժ կու տան այլազգներուն. անոնց մէջ
 Զըկայ եւ ոչ մէկն որ նահանջել մըտածէ.
 Եւ դըժոխքի ջահը հրաշէկ կը դարձնէ
 իր իսկ բոցով դեռ վառ Արկանուը վայրագ:

Աս ալ փախցուց յառաջապահ մարտիկներն
 Ու մէկ ոստմամբ պատնէշներուն մէջ ցատկեց.
 Լեցուց յօշ յօշ անդամներով խոր փոսերն,
 Հարթեց ճամբան եւ դիւրացուց յարձակումն,
 իր գունդն իրեն հեսեւեցաւ, ու ծեփեց

Առջի վրաններն արիւներանգ շաղախով։
 Հաւասար հետն է կլորինդան, կամ քիչ մ'ետ,
 կը հանդուրժէ՞ր նէ երկրորդ տեղը բըռնել։
 կը փախչէին Փրանկներն արդէն, երբ հասաւ
 կուէլֆ զընդովը ճիշդ յարմար ատենին։
 Դարձնել տուաւ փախչողներուն ճակատնին
 Եւ ապիրատ ազգին մոլուցքը թըմբեց։
 կը կըռուէին այսպէս. արիւնն ուղխօրէն
 Երկու կողմէն նոյն եւ նըման կը հոսէր։
 Վէհ զահոյքէն աչքերն Արքայն երկնաւոր
 կը դարձընէր եղեռնաւոր կըռիւին։
 կը նըստէր հո՞ն՝ ուրկէ՝ բարի եւ արդար՝
 կու տայ օրէնք տիեզերքին, ամէն ինչ
 կը զարդարէ, կ'արտազրէ նեղ աշխարհի
 Ցած սահմանաց վըրայ՝ խելքէ մըսքէ վեր։
 Ցաւէրժական զահին վըրան վեհափառ
 կը նըշողէր եռաճաճանչ մէկ լուսով։
 Ուրքին քովս են Ճակատագիրն ու Բնութիւն,
 Սպասաւորներ խոնարհ, Շարժում, Ժամանակ,
 Եւ Վայր, Եւ Ան՝ որ ինչպէս ծուխ կամ փոշի՝
 Հարըստութիւն, փառք ու թագերն երկնաւոր
 Վէրն ուզուածին պէս կը ցանէ կը ցըրուէ,
 Մարդկային մեր տըրտունջներուն խուլ՝ անփոյթ։
 Այնքան շողիւն կը պարուրէ զանի շուրջ՝
 Որ սըրբենի աչքերն անզամ կը շանան.
 Անմահներու բիւր երամներ շուրջն ունի,
 Նոյն ցընծութեան անհաւասար վայլողներ։
 Երանական երգերու վեհ նըւագով

Կը հընչէ զուարթ պերճ արթունիքն երկնային :

Կը կանչէ Տէր Միքայէլն՝ ան որ փայլուն
Աղամանդեայ գէնքով հրաշէկ կը շողայ .
Եւ կ'ըսէ . «Չե՞ս տեսներ , ի՞նչալէս կը զինուի
իմ սիրելի հաւատարիմ հօտիս դէմ
Դըժոխային ամպարիշտ զունդն , եւ մինչեւ
իսկ մահուան խոր վըհէն կ'ելլէ դուրս՝ ժըպիրհ՝
Աշխարհը գալ տակն ու վըրայ ընելու :
Ըսէ իրեն որ մարտի հոգը ձըգէ
Մարտիկներուն , եւ կենդանեաց պետութիւնն
Ու երկընքի դաշտերն անբիծ չաղմըկէ
Եւ չըթունէ . թող դառնայ սեւ Ախերոնն
Աղջամըջուտ , արժանաւոր իր զընտանն ,
իր արդարակ պատիժներուն . թող լըլկէ
Հոն ինքըզինքն եւ անդունդին հոգիներն .
Այս է հրամանս , եւ ես այսպէս կընքեցի» :

Եւ թեւաւոր մարտիկներուն զօրավարն
Աստուածային ուժին ծռելով յարգանօք ,
Պարզեց ոսկի թեւերը մեծ թըռչանքին .
Ու մոտածումէն արագ կ'անցնի հուրն ու լոյսն ,
Երանելեաց պերճ անփոփոխ գըրգարանն .
Յետոյ բիւրեղը ջինջ եւ այն շըրջանակն
Աստեղախուռն՝ որ հակընդդէմ հիռ կու գայ :
Կը թաւալին իր ծախակողմն Երեւակն
Ու Լուսընթագ՝ տարբեր դէմքով ու դիրքով ,
Եւ ուրիշներ՝ որ թափառու չեն բընաւ
Եւ չեն կըրնար երբեք ըլլալ , զի ունին
Շարժիչ ու դեկ հրեշտակային զօրութիւնն :

Յաւէրժալոյս, զըւարթ՝ շողչող դաշտերէն
կ'անցնի համբարն որոտումի ւանձրեւի.
Ուր աշխարհ զինքն եղծանելով կը սնանի,
Եւ կը մեռնի կը ծընի իր կոփւներով:

Յաւէրժական փետուրներով կը ցըրուէ
Խիտ մառախուղն ու սարսափները նըսեմ.
Գիշերն ոսկի կը ներկուէր ջինջ շողիւնէն
Որ իր դէմքէն ցընցըղկելով կը ճայթուէր.
Այսպէս արեւն անձրեւներէ վերջ ըստէպ
Զընաղ գոյներն ամպերուն մէջ կը սըփուէ.
Այսպէս լոյծ պարզն յաճախակի ճեղքելով
Մեծ մօրը ծոցը կ'իյնայ աստղը թըռիչ:

Բայց հասնելով հոն ուր ժըպիրհ դժոխագունդն
Այլազգներուն կը գըրգուէ հուր մոլուցքներն,
Օդին մէջ կանգ կ'առնէ թափով թեւերուն,
Ու ճօնելով տէզն՝ անոնց այսպէս կ'ըսէ.

«Դուք պէտք էիք զիտնալ այլ եւս, ով յետին
Զըւառութեան դառնակըտուտ տանջանքին
Ու կորանքին մէջ դեռ գոռոզ հոգիներ,
Թէ աշխարհի թագաւորն ի՞նչ ահաւոր
Փայլակներով կը կայծակէ, կ'որոտայ:
Կընքուած է վերն՝ որ մեծարոյ նըշանին
Նորին պարիսպ՝ բուրգ, բանայ դըռները Սիօն.
Ճակատագրին դէմ կըոռուելէն ի՞նչ օգուտ,
Ինչո՞ւ գըրգուէք զուր երկնային բարկութիւնն.
Անիծեալներ, դուք ձեր աշխարհը գացէք,
Յաւէրժ մահով, տանջանքով լի ձեր աշխարհն,
Արժանաւոր այն բանտերնուդ մէջ ըրէք

Զեր կըոփիւներն, յաղթութիւնները ձեր սեւ:
 Հոն ժանտացէք, մեղաւորաց վըրայ հոն
 ի գործ դըրէք ձեր զօրութիւնը բոլոր՝
 Յաւէրժագոչ ճըշիւններու, ատամանց
 կըրճումներու, շըղթաններու՝ երկաթի
 Ցընցումներու, շառաչներու միջեւ հոն»:

Ըսաւ, եւ իր մահասարսուռ նիզակով
 Խըթեց, զարկաւ տընտընացող ծոյլերուն:
 Ու թողուցին անոնք լալով գեղեցիկ
 Լոյս աշխարհներն եւ աստըղներն ոսկեփայլ:
 Թըրոան գացին դէպ անդունդներն աղջամուղջ՝
 Հանել իրենց ոխն յանցաւոր ճահուկէն:
 Թըրուններու մեծագոյն տարմ մը չանցաւ
 Ծովէն տաքուկ արեւներու ի խընդիր,
 Ոչ ալ աշունն երբէք տեսաւ այնքան չո՛ր
 Տերեւներ վար ինկած առջի ցուրտերուն:
 Աշխարհն անոնց ձեռքէն ազատ մընացած
 Սեւաթոյր դէմքը փոխելով՝ կը բերկրի:

Բայց ասով ոչ թէ սիզախրոխտ կուրծքին մէջ
 Կը նըւազի մոլուցքն, աշխոյժն Արկանտին.
 Աւեկտով իր բոցը թէեւ չըփըչէ
 Ու չըձաղկէ կողը դժոխքի խարազանն:
 Անգութ երկաթը կը ճօճէ հոն ուր խիտ
 Ու դէզադէզ է քրիստոնեայ ժողովուրդն.
 Ան կը ջարդէ անսիրտ, սըրտոտ, միապէս
 Սէզ եւ հըպարտ եւ աննըշան գըլուխներն:

Կլորինդան մօտն անոր՝ յօշ յօշ անդամներ
 Անոր նըման դաշտին վըրայ կը ցանէ:

Սըրտին մէջէ՝ որ կայարանն է կեանքին՝
Սուրը կը միսէ բերլինկերի ծոցին մէջ.
Հարուածն այնքան շեշտ եւ ուժգին է՝ որ սուրն
Արիւներանգ կը ընակէն դուրս կը խուժէ.
Խոցեց Ալբինն այն տեղէն ճիշդ՝ ուր նախկին
Անունդը կ'առնենք, Գալլոսի դէմքը ճեղքեց:
Կերնիէի ձեռքը՝ որմէ խոցուեր էր
Նէ՛ կը որելով կը զըլորէ վար գետին.
Դեռ կը բըսնէ սուրն ու դողդոջ մատներով
Կիսակենդան կը կայտուէ ձեռքն հողին վրայ.
Նըման օձին պոչին՝ որ հեղ մ'անջառուած՝
Զուր կը ջանայ երթալ զօդիլ ամբողջին:
Մարտկուհին այսպէս զայն թողլով խեղանդամ,
Աքիլէսին դարձած հարուած մ'է կու տայ
Անոր վըզին ու ծոծրակին մէջտեղէն.
Խըզեց ջիղերն ու խըզրատեց խըռչափողն,
Ու նախ զըլուխն ինկաւ զընաց թաւալգլոր,
Աղտոտեցաւ երեսը նախ փոշիով,
Մինչդեռ իրանը (ցաւալի տեսարան)
Նըստած կեցած է համեստին վըրայ դեռ.
Բայց սանձարձակ մնացած ձին բիւր աքացի
Ոստումներով՝ զայն վըրայէն կը նետէ:
Մինչդեռ այսպէս անյաղթելի մարտկուհին
Փըրանկ վաշտերը կը ճեղքէ կը ձաղկէ,
Անդին ոչինչ նուազ եւ սէգ Գիլդիապակէն
Անհաւատները կը ջարդէ սրախողխող:
Էր նոյն սեռէն, եւ երկուքին մէջ ալ կար
Նոյն ուժն եւ նոյն յանդըգնութիւնը խիզախ:

Բայց տըրուած չէ անոնց մըրցիլ իրար հետ,
 կը պահէ բախտն անոնց ոսով հզօրագոյն։
 Ասկէ անկէ կը հրեն կը մղեն երկուքն ալ,
 Բայց չեն կըրնար պատռել ամբոխն հոծ ու խիտ.
 Այն ատեն կուէլֆ կը մօտենայ կլորինդի,
 Կ'իջեցընէ անգութ երկաթն ու շըքնադ
 կողին մէջ զայն քիչ մը կարմիր կը ներկէ.
 Նէ հարուածով մ'անոր կու տայ պատասխան։
 Մըխելով սուրը կողերուն մէջ անոր։
 Հարուած մըն ալ կու տայ կուէլֆ, չի գըաչիր
 Սակայն նէրա, զի դիպուածով երբ կ'անցնէր
 Պաղեստինցի Ոզմիտն՝ այն վէրքն ինքն առաւ։
 Որ իրեն չէր՝ եւ որ ճակատը սղոցեց։
 Բայց կուէլֆի շուրջը պատեր են արդէն
 Այն մարտիկներն՝ որ ինքը հետը բերաւ.
 Եւ միւս կողմն ալ մարտընչողները կ'ամին,
 Ու խաղմն իրար կը խառնըւի կը տաքնայ։

Արդէն իսկ այգը ծիրանի չըքնաղ դէմքն
 Երկնակառոյց պատըշգամէն կը ցուցնէր,
 Եւ բազմաժխոր այն ապշոպին մէջ արդէն
 Խըզեր էր իր շըղթան վայրագն Արգիլլան.
 Զեռքն եկած զէնքն՝ աղէկ թէ գէշ՝ առնելով
 Տագնապափոյթ կը դիմէր ան՝ քաւելու
 Յանցանքն իր նոր՝ նոր քաջութեամբ ու պատուով։
 Նըման ձիուն՝ որ արքունի ախոռէն՝
 Ուր կը պահուի պատերազմի պէտքերու՝
 կը փախչի հուսկ ազատ՝ արձակ լայն դաշտէն
 Ու կը դիմէ ճայիկներուն դէպ արօւն,

Եւ կամ ծանօթ հոսանքներուն կամ խոտին .
 Կը ծածանին վըզին վըրան իր բաշերն ,
 Եւ սէզ պերճ զլուխն ուսերուն վրայ կը ճօճայ .
 Կը թընդէ ոտքն , ու կարծես բոց կը շընչէ՝
 Լեցընելով դաշտերն յոխորո խըրխինջով .
 Այսպէս կու գայ եւ Արգիլլան . բոցավառ
 Նայուածք , ճակատ ահեղախրոխտ եւ ըմբերձ :
 Ոստումներով իր երազուն ու թեթեւ
 Հազիւ փոշոյն վրայ հետքի նիշ կը ձըգէ .
 Եւ թըշնամնաց մէջ հասնելով կը գոռայ
 Նըման մարդու մ'յանձնապաստան՝ ձեռներէց .

«Ո՛վ աշխարհի անարգ դիրու , ցած Արաբներ ,
 Ուսկից բուսաւ այդ ժըպրհութիւնը ձեր մէջ :
 Դուք չէք ատակ կրել վահանի , կորդակի
 Բեռը եւ կամ զինել ձեր կուրծքն ու կըռնակն :
 Այլ հարուածնիդ հովին կու ուաք , մերկ՝ երկչուր ,
 Եւ ոտքերնուդ վըրայ է ձեր փըրկութիւնն .
 Աղջամուղջով կը կատարէք ձեր գործերն
 Հըռչակապանծ , զիշերն է ձեր օգնականն .
 Արդ որ փախաւ ան՝ ո՞վ է ձեր ապաւէնն .
 Հոս պէտք է զէնք ու կորովի քաջութիւն» :

Խօսքը բերանն էր դեռ՝ անանկ ահաւոր
 Հարուած մը տուաւ Ազգագէլի կոկորդին ,
 Որ խըզրատեց անոր հազագն , ու կըտրեց
 Խօսքն որ կու գար վեր իր խօսքին պատասխան :
 Պատեց փութով աչքերն անոր սեւ սարսափն
 Եւ ոսկորները ճանկեց կարծըր սարսուռն .
 Ինկաւ , մեռած պահուն խածաւ մոլեզին

Ակոաներովը դըժընդակ երկրին հողն։
Յետոյ սպաննեց ան զանազան կերպերով
Սալատինի հետ Մուլէաս ւԱզրիկալդ,
Եւ Ալդեագէլն անոնց քով մէկ հարուածով
Մէկ կողէն միւս կողն երկուքի կը բաժնէ.
Արիադինը՝ զարնելով կուրծքէն վեր՝
Կը տապալէ, եւ կը հեզնէ դառնապէս.
Մեռած պահուն ան ծանր աշուին վերցուցած՝
Խրոխտ խօսքերուն այսպէս կու տայ պատասխան։

«Ո՛վ ալ ըլլաս՝ պիտի երկար չըպարծիս
Այս իմ մահուանս ու յաղթութեանըդ վըրան.
Նոյն բախտը քեզ ալ կը սպասէ. հզօրագոյն
Զեռքէ մը դուն ալ պիտի քովըս փըռուիս»։

Ան դառնութեամբ ծիծաղելով վրայ բերաւ.
«Իմ բախտիս հոգը երկընքին. արդ դուն հոս
Սատկէ, եղիր կուր շուներուն եւ թըռչնոց»։

Ըսաւ զարկաւ անոր՝ ոտքովն աքացի,
Ու միասին խըլեց երկաթն ու հոգին։

Աղեղնաւոր եւ նետաձիգ գունդին մէջ
Կը գըտնըւէր Ուուղանին մէկ մանկլաւիկն,
Որուն ծաղիկ հասակը չէր սըփոեր դեռ
Չըքնաղ կզակին վրայ փըթիթները նախկին.
Գոհար մարգրիտ ու շաղ ու ցօղ կը թըրին
Քընքուշ այտերն ոռոգող ջերմ քըրտինքներն։
Արձակ վարսքին՝ փոշին շընորհ կ'աւելցնէ,
Եւ սիգութիւնն անուշ է այն դէմքին վրայ։
Չի մ'ունի ան՝ ճերմըկութեամբ հաւասար
Ապեննինեանց վրայ տեղացած նոր ձիւնին։

Հով կամ կայծակ չեն պըտուտքիր չեն սլանար
 Այնչափ արագ՝ որքան թեթեւ՝ ժիր է ան.
 Կը ճօճէ տէգ մը բըռնելով մէջտեղէն.
 Ունի դաշոյն մը քովընտի կոր ու կարճ,
 Եւ կը շողայ ասիական ճոխութեամբ
 Շիրանեհիւս եւ ուկեհուոն ըզգեստով:
 Մինչ պատանին՝ որուն՝ փառքի նոր հեշտանքն
 Երիտասարդ սիրով սիրով կը վառէ՝
 Վեր վար կ'ընէ բոլոր գունդերը չորս դին,
 Եւ շըկայ մէկն երբեք որ զինքը նեղէ,
 Իր դռոթելու ատեն կ'դիտէ Արգիլլան
 Յարմար առիթ՝ որ թըցընէ իր նիզակն.
 Ու գըտնելով՝ կը փռէ անոր ձին գետին,
 Եւ վեր ելած պահուն իր վրան կը հասնի:
 Աղերսահայց դէմքին՝ որ գուր գըթութեան
 Զէնքերն՝ իրեն կ'առնէր վահան, ապաւէն,
 Անազորոյնն անողոք ձեռքն երկընցուց,
 Եւ բնութեան էն շըքնաղ պանոյն աղարտեց:
 Կարծես թէ այն վայրենիէն աւելի
 Սիրո ունեցաւ սուրն որ իջաւ իր լայնքին.
 Բայց ինչ օգուտ. ան դուժ հարուածը կըրկնեց,
 Եւ սուրն իր նախ վըրիպած տեղը մըխեց:
 Պատանւոյն վտանգն հազիւ տեսած Առլէյման
 Որ անկէ քիչ հեռու կըոիւ կը մըղէ
 Կոփրետի հետ, կը թողու խազմն ու գուպարն,
 Ու դարձնելով սանձը ձիուն կը խըթէ.
 Կը բանայ սուրն անցքերը փակ, կը հասնի
 Ոչ օգնութեան՝ այլ վրէժխընդիր պատանւոյն.

Զի կը տեսնէ, աւաղ, Լեսբինն իր տապաստ,
 Զըքնաղ ծաղիկ մը ցողունէն կըտրըւած:
 Ու կը տեսնէ՝ աչքերն անոր դողդոջուն
 կը նըւաղին, կ'իյնայ զըլուխն ուսին վրայ.
 Տըժգունութիւնն այնքան քընքուշ, մեռած դէմքն
 Անանկ անուշ կարեկցութիւն կը շընչէ,
 Որ անոր սիրտը՝ կարծըր կուճ՝ յուզուեցաւ.
 Ու բարկութեան մէջէն արցունք պոպթկաց դուրս:
 Կու լա՞ս դուն, ով Սուլէյման, դուն՝ որ անլաց
 Տեսար գահիդ հեմնայատակ տապալիլն:
 Ու տեսնելով որ ոսոխին սուրը դեռ
 Թարմ կը ծըխայ պարմանիին արիւնով,
 Գութը փախաւ, կ'եռայ կ'եփի բարկութիւնն,
 Ու կուրծքին մէջ կը լըճանան արցունքներն:
 Արգիլլանի վրայ կը վազէ սուրը վեր,
 Վահան, կորդակ, գլուխ, կոկորդ մէկ հարուածով
 կը խորտակէ. արժանաւոր է հարուածն
 Ահեղասաստ Սուլէյմանի բարկութեան.
 Եւ ասով ալ չըգոհացած՝ կ'իջնէ վար
 Զիէն՝ անոր դիակին հետ կը կըռուի.
 Նըման շունին՝ որ զինք զարնող քարին հետ
 Մոլեգնախանձ կը կըռուըտի կը խածնէ:
 Անհուն ցաւի սընուտի զուր ըսփոփանք,
 Անգըթանալ տանջել դիակն անըզգայ:

Բայց Փրանկներուն ըլլպարապետը անդին
 Զէր վատներ զուր իր հարուածներն ու զայրոյթն:
 Հազար թուրքէր սպարով, զրահով, սաղուարուով
 Պատըսպարուած կը կըռուէին իրեն դէմ.

Մարմսով անխոնջ եւ աննըւաճ, ամեհի,
 Հոգւով խիզախ, վըտանգներու քաջափորձ,
 Էին ասոնք Սուլդանին հին զօրքերէն,
 Որ իրեն հետ անապատները զացին
 Արաբիոյ՝ իր դըժընդակ թափառմանց
 Ընկեր, եւ իր դըժքախտութեանց մասնակից:
 Ասոնք սերտ՝ կուռ կարգով, մած՝ կիալ իրարու՝
 Քիչ կամ բընաւ չեն տար տեղի Փրանկներուն:
 Կոփրետ ասոնց ընդհարուեցաւ, ու խոցեց
 Ռոստենի կողն ու Կորկուտի դէմքը խուժ.
 Աէլինի գլուխն իր ուսերէն անջատեց.
 Ռոսսանի աջ ու ձախ բազուկը կըտրեց.
 Եւ ոչ ասոնք միայն, ուրիշ կերպերով
 Շատն անոնցմէ խոցեց, շատեր ըսպաննեց:

Մինչ ան այսպէս կը հարուածէ այլազգներն-
 Անոնց որւած հարուածներուն տոկալով,
 Եւ բախտն եւ յոյսը Խուժերուն՝ հակամէւր
 Զէ դեռ եւ ոչ մէկ կերպով վար ծըռելու,
 Փոշիի նոր ամպ մ'աւասիկ կը հասնի,
 Պատերազմի շանթեր կրելով ծոցին մէջ.
 Յանկարծ կ'ելլէ փայլակ մ'անկէ զէնքերու՝
 Որ հեթանոս բանակն ապուշ կը դարձնէ:
 Յիսուն մարտիկ են՝ որոնք ջինջ արծաթի
 Վրայ կը պարզեն ծիրանի խաչն յաղթական-
 Եթէ հարիւր բերան՝ հարիւր ալ լեզու
 Ունենայի, եւ երկաթի շունչ ու ձայն,
 Պատմել պիտի չըզօրէի թիւն անհուն՝
 Զոր այն ահեղ գունդն ըսպաննեց առաջին

Յարձակմանց մէջ։ Կ'իյնայ Արաբն անարի,
 կը դիմագրէ քաջարի Թուրքն անվեհեր
 Ու կը մեռնի կ'իյնայ իր սուրը ձեռքին։
 Սոսկում, սարսափ, սուզ, արհաւիրք, ահափետք
 կը տիրեն չուրջն ամենուրեք. յաղթական
 Մահն այլեւայլ կերպարանքով կը յածի,
 Եւ արեան լիճ մը կը ծըփայ վէտ ի վէտ։
 Իրեններէն մաս մ'հետն առած Ալատին
 Դըռնէ մը դուրս ելած՝ գրեթէ նախազգաց
 Վըտանգաւոր ելքին՝ բարձրէն կը դիտէր
 Առջեւի դաշտն ու կեղակարծ յարձակումն։
 Այլ տեղիք տալը մեծագոյն բանակին
 Հազիւ տեսած՝ դարձի նըշանը կու տայ.
 Եւ կըրկնակի դեսպաններով կ'աղաչէ
 Կլորինդայի եւ Արկանտի որ դառնան։
 Հրամանը չ'ուզեր կատարել զոյզն ահեղ,
 Արարբած արեամբ՝ ցասմամբ կուրցած եւ շամբուշ.
 Կը հնազանդի հուսկ, կը ջանայ հաւաքել
 Յըրուած ամբոխն եւ սանձ դընել քայլերնուն։
 Ո՞վ խուժանին օրինատու, ո՞վ կըրթիչ
 Վատասըրտին եւ երկչուին։ Կը փախչին,
 Աս կը նետէ վահանն՝ ան զէնքը ձեռքէն։
 Երկաթն արգելք մըն է եւ ոչ պահպանակ։
 Արեւմուռքէն դէպ ի հարաւ երկընցող
 Հովիտ մը կայ դաշտին միջեւ եւ քաղքին։
 Հոն կը փախչին. փոշոյն մըլրիկը մըուայլ
 Կը բարձրանայ դէպ ի քաղքին պարիսպներն։
 Անոնք մինչդեռ կը խուճապին դէպ ի վար,

Փրանկներն անոնց սարսափելի ջարդ կու տան .
Բայց երբ անոնք վեր ելլելով ունեցան
Թիկունք՝ խուժդուժ բըռնաւորին օգնութիւնն ,
Այն տաժանուտ վերելքին վրայ կանգ կ'առնէ
Կուէլֆ , չուզեր ինքզինք վտանգի ենթարկել .
Ալատին ներս կ'առնէ դըժքախտ այն մարտէն
Մազապուր իր զինուորներուն մընացորդն :

Ըրաւ Առւղանն ինչ որ տըրուած էր ընել
Մահկանացու զօրութեան , ալ չի կըրնար .
Բոլոր արիւն է եւ քըրտինք . կը նեղուի
Կուրծքն ու կողերը կը շարժլին ստէպ ըստէպ
Հինինալէն եւ հատկըլեալ սըրթալէն .
Յոզնած բազուկն ասպարին տակ թոռմեր է ,
կը ճօճէ իր աջը երկաթն հեղօրէն ,
կը խորտակէ՝ բայց չի կըտրեր՝ գուլցեր է ,
կորսընցուցեր է սուրն այլ եւս իր բնութիւնն :
Ինքզինքն այդպէս ըզզալով կանգ կ'առնէ ան
Նըման մարդու մը՝ որ երկմիտ կը ծըփայ .
Եւ ինքնիրեն կը մըտածէ թէ արդեօք
Պէ՞տք է մեռնի եւ շորթէ ինք իր ձեռքով
Այդպիսի վեհ գործի մը փառքն ուրիշէն .
Թէ՞ ապրելով իր յաղթըւած գունդէն վերջ
Ապահովէ իր կեանքն : «Յաղթէ՝ , հուսկ , ըսաւ ,
Ճակատագիրը թող , եւ իմ այս փախուսու
Ըլլայ նըշանը թող տարած յաղթութեանն :
Ոսոխը թող տեսնէ թիկունքս ու ծաղրէ
Դարձեալ այս իմ նոր աքսորանքս անարժան .
Միայն թէ զիս նորէն զինուած տեսնէ ան

Վըրդովելու հանգիստն ու զահն իր խախուտ:
 Տեղիք չեմ տար, ոչ. զայրութս ալ պիտ' ըլլայ
 Զըրկանքներուս յիշատակին հետ՝ յաւէրժ.
 Թաղուած աճիւնս ու մերկ հոգիս պիտ' յառնեն
 «Իեռ աւելի անոնց ոսոխ անողոք»:

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՆԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

Ն Ա Խ Ա Դ Բ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Իսմեն քունին մէջ Առէլէյմանին կ'երեւայ, եւ զայն
Երուսաղէմ կը մտցընէ. Անոր երեւումէն սիրտ կ'առնէ
Աւատին. Կոփրեա՛ Արմիդայէն հրապուրուող եւ ետեւէն
զացող մարտիկներէն կ'իմանայ անոնց յանցանքն եւ նէրա
նենգոտւթիւնները. Հոինալդ ողջ է. Պետրոս Արայնակհա-
ցը կը մարզարէանայ այն դիւցազին թոռներուն քաջու-
թիւնները:

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՄՆԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

ՍՈՒԼԵՅՄԱՆ այսպէս կը խօսէր՝ երբ տեսաւ
Չի մ'որ իրեն կ'ուղղէր քայլերն իր թափառ։
Անոր արձակ սանձէն փութով բըռնելով՝
Ցատկեց վըրան՝ թէեւ յոգնած ու թաղծու։
Վար է ինկեր զարհուրելի զարգմանակն
Ու մընացեր կորդակն անշուք՝ անպաճոյն։
Վարապանակը՝ պատըռոտած՝ չի պահեր
Ոչ մէկ նըշմար արքունի պերճ ճոխութեան։
Զոր օրինակ փակ փարախէն վորնտուելով
Կը փախչի զայլն ու կը ծուարի կը զօղի,
Վիհերը խոր դըժոխորկոր մեծ փորին
Խըռկած խըծկած է թէպէտեւ, բայց սակայն
Դեռ արիւնի ծարաւ լեզուն դուրս հանած
Կը լըզուըռոտէ իր աղտեղի շըրթունքներն։
Այսպէս կ'երթար ան արիւնուշտ ջարդէն վերջ
Սովալըլուկ քաղցէն յագուրդ չառած դեռ։
Կը թըռչին շուրջն անոր տարափ մը շըչող
Փըքիններու, անթիւ սուրեր ու տէգեր
Ու մահուան բիւր այլ զործիքներ, եւ սակայն։
Իր բախտը զինք հարուածներէն կ'ազատէ։

Եւ անծանօթ մէկն իր ճամբայ կ'երթայ ան
ի՞ն անծանօթ եւ անապատ ուղիէն.

Եւ ընելիքն յեղյեղելով մըտքին մէջ՝

Մտածումներու մեծ մըրըրկով կը ծըփայ:
Կ'որոշէ հուսկ երթալ դէպ հոն՝ ուր արքայն
Եզիապտոսի կը գումարէ մեծ բանակ.

Միացնել իր զէնքերն՝ անոր, ու կըրկին
Բախտը փորձել նոր խազմերու գուպարով:

Ինքն իրեն այսպէս կընքելով, չ'ուշանար
Այլ եւըս հոն, շիտակ ճամբան կը բըռնէ,

(Գիտէ արդէն, առաջնորդի պէտք չունի)

Դէպ ի ափերն աւազուտ հին Գազայի:

Կը ժանտանան ցաւերը իր վէրքերուն,

Կը զգայ մարմինը խոնջ, տըկար, ոգեսպառ,
Բայց չի հաներ զէնքերը, չ'առներ հանգիստ,

Տաժանելի ճամբան առաջ կը տանի:

Յետոյ երբ մութը կորզելով աշխարհի

Տեսարանները սեւաթոյր կը ներկէ,

Կ'իշնէ ձիէն, կը պատառէ իր վէրքերն,

Ու ցընցելով արմաւենի մը երկայն՝

Կ'անցընէ իր քաղցն այն ծառին պըտուղով.

Ու կը փըռէ խոնջ կողը մերկ գետնին վրայ,

Կըոթընցնելով զըլուխը կարծր ասպարին,

Հանգիստ տալու յոգնած մըտքին յոյզերուն:

Բայց երթալով կը սաստկանան իր ցաւերն,

Եւ բարկութիւն ու վիշտ՝ անգղերը ներքին՝

Կը բըզըկտեն կը կըրծեն իր սիրտն ու կուրծքն:

Հուսկ, երբ սըփոեր էր խոր զիշերը չորս դին

Անդորրութիւն, ու ճիկ քընաւ չէր լըսուեր,
Ան՝ ընկճըւած յոգնութենէն՝ թըմրեցուց
Լեթէի մէջ իր տանջանքներն ու հոգերն.
Եւ տարտամ քուն մը եւ հանգիստ մը նուաղկուտ
Վըշտաչարչար մարմինն, աչքերն հանգչեցուց։
Եւ մինչդեռ ան կը քընանար, ձայն մը խիստ
Դունչեց անոր ականջներուն այս կերպով։

«Ո՛վ Սուլէյման, Սուլէյման, այդ նըւաղկուտ
Հանգիստը դուն պահէ յարմար ատենի։
Զի հայրենիքն՝ ուր իշխեցիր՝ կը հեծէ
Դեռ այլազգի մարդոց դըժնէ լուծին տակ։
Ու կը նընջե՞ս այստեղ եւ չե՞ս յիշեր դուն
Որ օօրքերուդ ոսկրերն անթաղ կը մնան հոս։
Ուր կորանքիդ հետքերը խոր է փորուած՝
Դուն հեղզօրէն արշալոյսի՞ն կը սպասես»։

Կը վերցընէ Սուլդանն աչուին՝ արթընցած,
Եւ կը տեսնէ ծեր մը կըքած հասակէն,
Կոր զաւազանն՝ որուն վըրայ կը յենու՝
Կ'ուղղէ դողդոջ ոսքին քայլերը թափառ։

«Եւ ո՞վ ես դուն (կը հարցընէ զայրացած)
Զանձրալի ցնորթ, որ ընդհատել ես եկեր
Կարճ քունն, հանգիստն ուղեւորին. քեզի՞ ինչ
Վրէժինդրութիւնս եւ կամ թէ իմ նախատինքս»։

«Ես մէկ մըն եմ, կ'ըսէ անոր ծերունին,
Որուն մասամբ ծանօթ է քու նոր ծրագիրդ.
Եւ կարծածէդ աւելի վրադ հոգ ընող
Մարդու մը պէս ահա քեզի եմ եկած։
Սաստիկ խօսիլս ի զուր շըլլայ պիտի քեզ,

Զի բարկութիւնն յեսան է սուր արութեան։
Ուրեմըն, Տէր, թոյլ տուր՝ որ իմ այս խօսքերս
Ըլլան մըտրակ, խարազան ժիր կորովիդ։
Արդ դուն՝ եթէ չեմ սըխալիր՝ շիփ շիտակ
Եզիպտոսի թագաւորին քով կ'երթաս։
Կ'իմացընեմ սակայն ես քեզ՝ որ զուր տեղ
Պիտի ընես տաժանելի այդ ճամբան։
Զի դուն չերթաս իսկ հոն՝ փութով գումարուած՝
Փութով ճամբայ պիտի ելլէ այն բանակն։
Եւ տեղն հոն չէ ուր պիտի դուն փայլակես
Մեր թըշնամեաց դէմ քաջութիւնդ ու կորովդ։
Բայց եթէ զիս առնես քեզի առաջնորդ,
Կը խոստանամ լոյս արեւով տանիլ քեզ
Այն պարըսպին մէջ՝ զոր զէնքերը լատին
Կը պաշարեն՝ ողջ առողջ, զէնք չըշարժած։
Հոն քեզի մեծ փառք եւ հաճոյք պիտ՝ ըլլայ
Դըժնէ կըոիւ մըղել զէնքով ու վտանգով։
Պիտի քաղաքը պաշտպանես՝ մինչեւ գայ
Եզիպտոսի բանակն ու խազմը նորէ»։

Մինչ կը խօսի դեռ ան՝ Սուլդանն ամենի
Կը հիանայ ծերուն աշքին, ձայնին վրայ։
Սըրտմըտութիւնն ու խրոխտութիւնը զոռոզ
Խոյս կու տան իր դէմքէն եւ իր հոգիէն։

«Հայր, կ'ըսէ ան, տար դուն զիս ուր որ կ'ուզես,
Պատրաստ, յօժար եմ հոռեւէդ թըռչելու։
Ինձ պիտի թուի միշտ լաւագոյն այն խորհուրդն՝
Ուր աւելի վտանգ, աւելի խոնջէնք կայ»։
Անոր խօսքերը գովելով ծերունին՝

Վէրքերուն վրայ՝ զոր գիշերին հովը ցուրտ
Զայրացուցեր էր՝ կը ծորէ իր մէկ հիւթն.
Արիւնը կանգ առաւ, վէրքերը կըպան,
Եւ ըստացաւ Սուլդանն իր բնիկ զօրութիւնն:
Ու տեսնելով յիտոյ որ ալ արեգակն
Արշալոյսին դըռներն ոսկի կը ներկէ,

«Պէտք է մեկնինք, ըստ, արեւն ահա զմեզ՝
Բանալով մեր ճամբան՝ զործի կը կանչէ»:

Իր կառքը մօտը կը սպասէր. անոր վրայ
Կը նըստի ծերը Սուլդանին հետ վայրագ.
Կը թուլցընէ սանձն ու ձեռքով մը ճարտար՝
Փոփոխակի կը հարուածէ զոյգ ձիերն.
Ու կը թըռչին անոնք՝ փոչու դաշտին վրայ
Անիւի կամ ոտքի հետքեր չըթողլով.

Հառաչակուլ եւ հեւիհեւ կը ծըխան
Եւ ճերմըկցեր են փըրփուրով պախուց, ճիմք:

Չորս կողմի օդն յանկարծական հըրաշքով
Գումարուելով՝ կը գընդի ամալ մը կ'ըլլայ,
Եւ կը պատէ կը ծրարէ մէծ կառքն իր մէջ.
Ամպը սակայն ամենեւին չ'երեւար.

Պարըսպաքանդ մեքենայէ նետուած քարն
Անգամ պիտի չանցնէր այն կուռ՝ խիտ գունտէն:
Երկուքը խոր ծոցէն կըրնան լաւ տեսնել
Չորս կողմի ամպն եւ անկէ դուրս ջինջ երկինքն:
Հիացումէն ապուշ դարձած Սուլէյման
Կը կընճըռէ ճակատն ու պիշ կը նայի
Ամպին, կառքին՝ որ կը թըռչի անարգել,
Եւ կը զգայ ինքը թըռչանքին սլացքը սուր:

Մերն որ անոր անշարժ դէմքէն կը կռահէ
 Շըլմոր հոգին շուրջ պաշարող ապշութիւնն,
 Ան լրութիւնը կը խըզէ, կը կորզէ
 Թըլմրութենէն զայն, եւ անի ցընցուելով՝
 Կ'ըսէ. «Ո՛վ ալ ըլլաս, որ վեհ՝ նորասքանչ
 Գործեր ընել կու տաս հըլու քեզ բնութեան,
 Եւ քեզ յայտնի են գաղտնիքներն, եւ մարդուս
 Մըտքին էն խոր ծալքերն յըստակ կը տեսնես,
 Թէ կը հասնի քու հեղական գիտութիւնդ
 Նաեւ հեռուն եւ ապագնայ իրերուն,
 Դէհն, ըսէ ինձ, ի՞նչ վախճան, ի՞նչ աւերած
 Կը պատրաստէ Երկինք այս մեծ դղորդներուն՝
 Որոնք վեր վար կ'ընեն բոլոր Ասիան։
 Բայց նախ ըսէ ինծի անունդ, եւ դարձեալ՝
 ի՞նչ արուեստով այսչափ հրաշքներ կը գործես.
 Զի եթէ նախ չըփարատես շըւարումս,
 Ի՞նչպէս պիտի հասկընամ քու միւս խօսքերդ»։
 Ժըպտելով ծերն ըսաւ. «Մէկ մասն իղձերուդ
 Պիտի կըրնամ ես շատ դիւրաւ կատարել.
 Խսմնն եմ ես. Ասորին մոգ կ'ըսէ ինձ,
 Զի անծանօթ արուեստներու սիրող եմ։
 Բայց թէ տեսնեմ ես ապագան, ու կարդամ
 Զանխուլ բախտին տարեգիրները յաւէրժ,
 Խիստ յանդուզն իղձ է, դըժուար բան կը խնդրես.
 Մեզ մահացուացս այդպիսի բան չէ տըրուած։
 Ամէն ոք հոս պէտք է ուժով եւ խելքով
 Պարման ընէ դըժբախտութեանց եւ չարեաց.
 Կը պատահի ստէպ որ արին, խելացին

Ի՞նք կ'ըլլայ իր երջանկութեանը դարբինն։
 Այդ անյաղթ աջն՝ որուն դիւրին պիտ' ըլլայ
 Յընցել ուժերը քրիստոնեայ պետութեան,
 Թող թէ պահել պահպանել այն պարիսպներն,
 Որոնց դէմ արդ կը կըռուի ազգը խուժդուժ,
 Դուն պատրաստէ այդ աջն հուրին, սուրին դէմ,
 Յանդուզն եղիր, տոկա, յուսաւ ինծի պէս.
 Բայց քեզ հաճոյք պատճառելու համար ես՝
 Պիտ' ըսեմ ինչ որ ընդադօտ կը տեսնեմ։
 Ես կը տեսնեմ, կամ թէ տեսնել կը թըւիմ,
 Որ արփին դեռ շատ շըրջաններ չըգըծած՝
 Մարդ մ'Ասիան պիտի չըքնաղ գործերով
 Պըճնէ, բերրի Եգիպտոսին տիրանայ։
 Խաղաղութեան զարգեր, ճարտար արուեստներ,
 Եւ բիւրաւոր լաւութիւններ՝ զորըս լաւ
 Զեմ որոշեր, ասոնց մասին չեմ խօսիր.
 Կը բաւէ աս միայն քեզի, որ անկէ
 Ոչ թէ փրանկ ուժը լոկ պիտի ցընցըւի,
 Այլ անօրէն պետութիւնն իր հիմներէն
 Պիտի վերջին կըռիւներուն մէջ փըւչի.
 Պիտի քըշուին մընացորդները չըւառ
 Նեղ ոլորտի մը մէջ՝ ծովէն պաշտպանուած։
 Եւ արիւնէդ պիտի սերի այդ դիւցազն։»
 Հոս լըոեց մոզը ծեր, վըրայ բերաւ միւսն.
 «Երնե՛կ այդքան փառքի պահուած մահացուին»։
 Կը նախանձի մասամբ, մասամբ կը բերկրի։
 Կ'աւելցընէ յետոյ. «Նըրջի բախուը թող
 Բարի կամ չար, ինչպէս որ վերն է զըրուած.

իմ վըրաս ոչ մէկ իրաւունք չունի ան,
Ու պիտի զիս անյաղթելի տեսնէ միշտ։
Պիտի կըրնայ լուսինն, աստղերն ընթացքնէն
Խոռորցընել, քան իմ մէկ քայլըս շեղել
Շիտակ ճամբէն»։ Եւ այս խօսքերն ըսելուն
Փայլատակեց բոցախիզախ եռանդով։

Գացին այսպէս խօսելով. հուսկ տեղ մ'հասան
Ուր երեւցան քրիստոնէից վըրաններն.
Ի՞նչ դըժընդակ եւ անողորմ տեսարան,
Քանի՞ ձեւով հոն մահն իրենց կ'երեւայ.
Կը պըղտորի կը մըթագնի աչուըներն,
Եւ Սուլդանին դէմքը ցաւով կը ծեփուի:
Ո՞հ, ինչպիսի՞ զայրութով ան կը դիտէ
Իր ահարկու դրօշներն հողին վրայ փըռուած.
Խոկ քրիստոնեան՝ զըւարթ՝ իր էն սիրելի
Մտերիմներուն կը կոխկըռոտէ դէմքն ու կուրծքն,
Ու կը կապտէ՝ յոխորտ՝ անթաղ դիերէն
Անոնց զէնքերն եւ ըզգեստներն ողորմուկ.
Կը կատարեն շատեր պատուով մհծաշուք
Իրենց սիրած մարմիններուն պաշտօնն հուսկ.
Արաբներուն ու Թուրքերուն խարոյկին
Ուրիշ մը բոց կու տայ տակէն ու կ'այրեն։

Հառաչելով սըրտին խորէն՝ սուրն հանեց
Ցատկեց կառքէն, ուզեց անոնց վրայ փըրթիլ։
Բայց ծեր կախարդը զայն իրեն կը քաշէ
Կըշտամբելով, ու կը սանձէ հործքը խոլ։
Եւ երբոր ան նորէն նըստաւ կառքին մէջ,
Ընթացքնին էն բարձըր բըլուրն ուղղեցին։

Այսպէս գացին քիչ մը մինչեւ որ բոլոր
Փըրանկ բանակն իրենց ետեւը մընաց։
Այն ատեն վար իշան կառքէն, կառքն յանկարծ
Աներեւոյթ եղաւ, իրենք նոյն ամպով
Պարածածուկ՝ ուրքով կ'երթան միասին
Ճամբէ մ'որ դէպ ի ձախ հովիտ մը կ'իջնէր.
Հուսկ հասան հոն՝ ուր բարձրը լեռը Սիոն
Կը դարձընէ ուսերը դէպ արեւմուաք.
Հոն կանգ կ'առնէ մոգն, եւ զրեթէ հիասքանչ՝
Կը մօտենայ ապառաժուտ սեւ կողին։

Կարծըր ժայռին մէջ կը բացուէր այր մը խոր,
Փորուած երկայն տարիներէ ի վեր հոն,
Բայց երեսի վրայ մնալով փակեր են
Մուտքը փշալից թուփեր, խոտեր, մացառներ։
Մէկդի 'նելով մոգը զանոնք՝ կը ջանայ
Բերենքսիվար այն նեղ անցքէն ներս երթալ.
Մէկ ձեռքն առաջ անցած ճամբան կը փորձէ,
Միւսն ալ կ'ըլլայ Սուլէյմանին առաջնորդ։

Կ'ըսէ Սուլդանն այն ատեն, «Այս ինչ ծածուկ
Գաղտագողի ճամբէ դուն զիս կը տանիս.
Եթէ տայիր թոյլ՝ գուցէ ես իմ սուրովս
Կը բանայի լաւագոյն անցք մը ուրիշ»։

«Ա'արհամարհեր, կ'ըսէ անոր, սէգ հոգի,
Այս մութ ճամբան, կոխէ քու հզօ՞ր ուրքերով.
Զոր սովոր էր կոխել Հերովդն հոյանուն,
Որ դեռ մարտի մէջ անուանի է այնքան։
Փորեց այս այրն՝ երբոր ուզեց սանձ դընել
Հըպառակաց քեզի ըսած թագաւորս.

Ան այս ճամբով՝ աշտարակէն՝ զոր կոչեց
Անտոնիա՝ իր մըտերմին անունով,
Կ'երթար գաղտուկ դէպ հին տաճարն անուանի,
Նոյն այն ճամբով կ'ելլէր՝ անտես՝ քաղքէն դուրս,
Ու կը բերէր կը տանէր գաղտ իր զօրքերն։
Այլ ամայի եւ խաւարչուտ այս ուղին
Ողջերէն մի միայն ինծի է ծանօթ։
Պիտի երթանք ասկէ դէպ հոն՝ ուր նըստած
Է՛ն իմաստուն եւ քաջ մարդոց հետ արքան
Ժողով կ'ընէ, ճակատագիրին սաստերէն
Կարծես թէ խիստ շատ ահաբեկ ու շըլմոր։
Պատեհ ժամուն պիտի հասնիս, լըսէ լուռ,
Յետոյ խօսէ յանդուզն՝ յարմար ատենին»։

Այսպէս ըստ, եւ այն ատեն Առւլէյման
իր յաղթ մարմնով անձուկ անձաւը լեցուց.
Կը հետեւէր մըտագիշեր այն ճամբէն
Անո՞ր՝ որ էր առաջնորդ իր ընթացքին։
Սկիզբը ծըռած կը քալէին. բայց որչափ
Ներս կ'երթային այրը նոյնչափ կը լայննար.
Որով անոնք շըտկըւեցան, եւ փութով
Գըրեթէ կէսն հասան նըսեմ անձաւին։
Կը բանայ մոզն այն ատեն դուռ մը փոքրիկ,
Եւ իջնելով խոպանացած սանդուխէն՝
Որուն վըրայ ճեղքէ մը վար կը հոսէր
Լոյսի շառայլ մ'աղօտածագ ու տըխուր՝
Ըստորերկրեայ տեղ մը կու զան վերջապէս,
Ուրկէ դահլիճ մը կ'ելլեն պերճ ու շըքիդ։
Զեռքը մական՝ զըլուխը թագ՝ թաղծալից

Կը նըստէր հոն արքան՝ թաղծու մարդոց հետ :

Ահեղ տաճիկն ամպին մէջէ խորագոգ՝

Կը տեսնէ, շուրջը կը դիտէ ինքն անտես .

Եւ կը լըսէ որ թագաւորն առաջին

Կը սկըսի այսպէս զարդարուն իր զահէն .

«Յիրաւի, ով մըտերիմներ, պետութեանս

Երէկի օրն եղեռնաւոր եղաւ շատ .

Մեր մեծ յոյսերը ցընդեցան, կը մընայ

Մեզի միայն Եգիպտոսի օգնութիւնն :

Իսկ մօտալուտ վըտանգէն յոյսը որչափ

Թէ հեռու է՝ դուք արդէն լաւ կը տեսնէք :

Արդ ձեզ բոլոր հոս կանչեցի ժողովի,

Որ իր կարծիքն առաջ բերէ ամէն մարդ» :

Հոս կը լըսէ. տերեւներուն մէջ շըչող

Հովին նըման շըշունջ մը շուրջ կը հընչէ :

Յանձնապաստան, զըւարթ դէմքով մը Արկանտ

Ռոք ելլելով կը խաղաղէ շըշնջիւնն .

«Ո՞վ թագաւոր մեծանձն (Եղաւ պատասխանն

Այն ամենի եւ աննըւաճ Զէրքէզին),

Ըզմեզ ինչո՞ւ կը փորձես դուն, եւ ինչո՞ւ

Կը հարցընես բան մ'որ ծանօթ է ինքնին,

Եւ մեր ձայնին ամեննեւին պէտք չունի:

Բայց պիտ' ըսեմ. յոյսը վրանիս դընենք լոկ .

Եւ թէ իրաւ՝ է անվեհեր արութիւնն ,

Անով զինուինք, անկէ խընդրենք օգնութիւն ,

Կեանքն ալ սիրենք՝ բայց արժէքին համեմատ :

Այսպէս խօսիլըս լըսելով մի՛ կարծէք

Թ՛ Եգիպտոսի օգնութեան վրայ կ'երկբայիմ .

իմ թագաւորըս խոստացաւ, եւ ոճիր
Պիտի ըլլար տարակուսիլն իր վըրան.
Բայց աս միայն կ'ըսեմ՝ որ ես կը ցանկամ
Տեսնել ումանց մէջ քաջութիւն մ'աննըկուն,
Որ միապէս պատրաստ ամէն դիպուածի՝
Յաղթութեան յոյս ունենայ, մահն անարգէ»։

Մեծահոգի Արկանտն այսչափ ըսաւ լոկ,
Ըստոյզ իրի վըրայ խօսող մարդու պէս։
Յետոյ ելաւ Օրկան. դէմքին վըրայ կայ
Խշանական հով մ', ինք ծընունդ վեհ տոհմի։
Եւ մարտի մէջ ալ է շահած քիչ մ'համբաւ.
Բայց դեռատի հարսի մ'հետ արդ միացած՝
Եւ ալ ուրախ՝ որդիներով, մեղկացեր
Է ամուսնոյ, հօր աղուական գըգուանքով։

Ըսաւ աս. «Ո՛վ տէր, չեմ բընաւ պարսաւեր
Եռանդը պերճ ու մեծապանծ խօսքերուն,
Ծնունդ աշխոյժին՝ որ չի կըրնար կամ չ'ուզեր
Փակուած մընալ սահմաններուն մէջ սըրտին.
Սակայն բարի Զէրքէզն եթէ սովոր է
Խօսիլ քեզի կարի յանդուզն ու յախուռն,
Ան կը ներուի իրեն, ինչու որ յետոյ
Գործով ալ վար չի մընար իր խօսքերէն։
Բայց սակայն դուն՝ զոր տարիներն ու դէպքերն
Ուշիմցուցեր եւ փորձառու են ըրեր,
Պէտք է դընես խորհուրդներուդ սանձը հոն՝
Ուր ան հրաբորք կ'անցնի ամէն չափ ու համ։
Զուգակըշուն յոյսն հեռաւոր օգնութեան
Մօտալուտ՝ մանաւանդ ներկայ վտանգին հետ։

Եւ թըշնամւոյն զէնքերուն հետ ու թափին
 Հին պարիսպներդ ու նորոգած պատուարներդ:
 Մինք (ներուի թող ըսել ինչ որ կը զգամ ես)
 Ենք արուեստով՝ դիրքով հըզօր քաղքի մէջ.
 Բայց միւս կողմէն կը պատրաստէ թըշնամին
 Միքենաներ մեծակառոյց եւ ահեղ.
 Ես ըլլալիքը չեմ գիտեր. կը յուսամ
 Եւ կը վախնամ յեղափոխուկ Արէսէն.
 Դարձեալ եթէ սաստկացընեն պաշարումն,
 Անօթի ալ գուցէ մընանք վերջապէս:
 Անշուշտ հօտերն ու ցորեններն՝ որ երէկ
 Բախտ ունեցար պարիսպէս ներս առնելու՝
 Մինչ թըշնամին իր սուրը մեր արիւնով
 Ներկելու հետ էր՝ լոկ ասոր ուշադիր,
 Մեծ սովին խայծ մըն է փոքրիկ. չեն կըրնար
 Բաւել քաղքին՝ եթէ տեւէ պաշարումն:
 Եւ ըստիպուած պէտք է տեւէ, գայ թէպէտ
 Սահմանուած օրն Եզիպտոսի օգնութիւնն:
 Ի՞նչ պիտ' ըլլայ սակայն եթէ ուչանայ.
 Գնենք թէ կանխէ ան իր խոստումն ու քու յոյսդ.
 Բայց միթէ, տէր, պիտի յաղթենք մենք ասով,
 Բայց պարիսպներն ասով պիտի ազատին.
 Պիտի կըուեինք այն կոփերետին հետ, ով տէր,
 Այն պետերուն հետ եւ հետն այն զօրքերուն,
 Որոնք այնշափ անզամ զարկին ցըրուեցին
 Պարսիկը, թուրքն եւ Ասորին ու Արաբն:
 Ու դուն զանոնք կը ճանչնաս, ով քաջ Արկանս,
 Դուն որ անոնց տեղիք ոըւիր շատ անզամ,

Եւ շատ անզամ՝ թիկունքդ անոնց դարձուցիր՝
վըստահելով քու փութաճեմ ոտքերուդ.
Կլորինդան քու հետ, ինծի հետ ալ ասոնք
կը ճանչնանք, ոչ ոք պարծելու բան ունի:
Ես մէկը չեմ մեղագրեր բնաւ. ամէն ոք
կըրցածին չափ ցոյց տըւաւ իր քաջութիւննէ
Եւ պիտ' ըսեմ (թէեւ ինձ աս ծուռ աչքով
Մահ ըսպառնայ, եւ զայրանայ ճըշմարտին
ի լուր), ըստոյգ նըշաններէ կ'իմանամ
Որ թըշնամին առաջնորդողը բախտն է,
Եւ ոչ մարդիկ, ոչ պատուարներ դէմ պիտի
Զըկարենան դընել, եւ հուսկ պիտ' իշխէ.
Երկինք վըկայ, հայրենիքիս, արքայիս
Սէրը եւ փոյթն ըսել կու տան ինձ ասոնք:
Տրիպոլիի թագաւորն ինչ խելքով մարդ՝
Փրանկներուն հետ գիտցաւ ընել հաշտութիւն
Ու պահեց թագն. իսկ Սուլէյմանը կամշոտ'
Կամ գիտապաստ ինկած մեռած է հիմա,
Կամ կը պըրկէ ոտքը շըղթան գերութեան,
Կամ փախըստեայ, երկչոտ' աքսոր է զացեր
Աղիտաւոր թըշուառութեանց մատնեւուր.
Մինչդեռ կըրնար իր տէրութիւնն ազատել
Զիջումներով, ընծաններով եւ տուրքով»:

Այսպէս տարտամ՝ եւ պատիպատ խօսքերու
Դարձուածներով կը սքողէր իր միտքն Օրկան.
Զի չէր իշխեր անոր խորհուրդ տալ յայտնի
Որ հաշտութիւն խընդրէ, ըլլայ հըպատակ:
Բայց Սուլէյման կատղած անոր խօսքերէն՝

ԱՌ չէր կը բնար բը ռնել ինքզինքն ամպին մէջ,
Երբ մոգն ըսաւ . «Պիտ' հանդուրժե՞ս արդ դուն, տէր,
Որ ան այդպէս անարգանօք խօսի վրագ» :

«Այս ամպը զիս, կ'ըսէ, կամքիս հակառակ
Կը ծածկէ հոս, ամօթ՝ զայրութ կ'այրեն զիս» :

Հազիւ ըսաւ ան այս խօսքերն, երբ յանկարծ
Ամպն որ զիրենք կը ծըրարէր՝ կը պատոի
Եւ կը ցընդի կ'անհետի բաց օդին մէջ :
Եւ կ'երեւի ան շողշողուն եւ լուսեղ .

Կը փայլակէ մեծապայծառ, խրոխտադէմ
Անոնց միջեւ, եւ իսկեւիսկ կը խօսի .

«Ե՞ս՝ որուն վրայ կը խօսուի՝ հոս աւասիկ .
Սուլդանը չէ ոչ փախըստեայ, ոչ երկչոտ .
Եւ ես պատրաստ եմ ցոյց տալու այս ձեռքովս՝
Որ ան վատին մէկն է եւ սուտ կը խօսի :
Ես որ արիւնն հեղեղօրէն վազցուցի,
Դիակներով դաշտը լերան փոխեցի,
Թընամիին պատնէշին մէջ պաշարուած,
Հուսկ անընկեր մընացած՝ ե՞ս փախըստեայ :
Բայց եթէ աս, եւ կամ ուրիշ մ'իր նըման
Ուխտադրութ իր հայրենիքին, հաւատքին՝
Ժըլահի ընել խօսք անարգ, վատ հաշտութեան,
Գիտցած ըլլաս, արքայ, զայն հոս կը սպաննեմ՝
Ոչխարն ու զայլն իրարու հետ մակաղին,
Օձն, աղաւնին պիտի նոյն բոյնը թառին,
Բայց ոեւէ երկիր պիտի չըկըրնայ
Հաւանընկեր տեսնել Փըրանկը եւ մեզ» :

Ահաւոր ձեռքը սուրին վրայ՝ կը խօսի

Ան այս խօսքերն՝ ըսպառնալից կեցուածքով։
Այն խօսքերէն, սարսափելի այն դէմքէն
Լըոիկ մընջիկ կը պապանձի ամէն ոք.
Յետոյ նըւազ ահեղ՝ նըւազ եւ խըրոխտ՝
Քաղաքավար կերպով կ'երթայ արքային.

«Յուսա, կ'ըսէ, վեհափառ ոէր, Սուլէյմանն
Հետդ է, թիկունք քեզ եւ նեցուկ անվըկանդ»։

Արքան՝ որ էր զացած անոր ընդառաջ,
Կ'ըսէ. «Ո՞հ, ինչ ուրախութեամբ կը տեսնեմ
Ըգքեզ հոս, քաղցըր սիրելի։ Զեմ ըզգար
Գընդիս կորուստն ալ, ցընդեցան իմ վախերս։
Եթէ Երկինքն ուզէ՝ կըրնաս դուն փութով
Քու ինկած զահըդ վեր կանգնել, հաստատել
Նաեւ իմինս»։ Ըսաւ, ձեռքերն երկընցուց
Անոր վըզին ու փարեցաւ գիրկընդխառն։

Յետոյ արքան իր իսկ աթոռը կու տայ
Մեծ Սուլդանին, եւ ուրիշ պերճ զահի վրայ
Ինք կը նըստի ձախ կողմն եւ քովս ալ իսմեն։
Մինչ Ալատին կը հարցընէ, լուր կ'առնէ
Սուլէյմանէն իր երթալուն, զալուն վրայ,
Վեհ օրիորդն ինք կու զայ նախ ընելու
Իր յարգանքները Սուլդանին, եւ ապա
Կը հետեւին իրեն եւ միւս ներկաներն։
Անոնց մէջ էր նաեւ Հիւրմիւզ, որ իր գունդն
Արաբական՝ մարտի Էն տաք միջոցին՝
Լըութենէն եւ գիշերէն օգտըւած՝
Անկոխ, ծածուկ ճամբաներէ՝ ողջ առողջ
Քաղաքին մէջ էր մըտուցեր, բերելով

Հետն աւարած իր նախիրներն ու ցորենն,
Օգնութիւն մեծ սովալըլուկ ամբոխին:
Միայն խոթու, արհամարհու երեսով
Մընաց Զէրքէզը վայրենի՝ լուռումունջ.
Անշարժ կեցած առիւծին պէս իր աչքերն
Ասդին անդին շըրջշըրջելով մոլեգին:
Օրկանն ալ սիրո չ'ըներ երեսը վերցնել
Դէպ ի Սուլդանն, ու կը ըըռնէ վար՝ մտածկու։
Պաղեստինի թագաւորին հետ այսպէս
Ժողով կ'ընեն հոս ասպետներն ու Սուլդանն։

Իսկ բարեպաշտ կոփրետն առաջ վարելով
Իր յաղթութիւնն ու վանելով թընամին
Ապահովեր է ճամբաներն, եւ մեռած
Զինուորներուն վերջին պատիւն հատուցեր
Նըւիրական ու փառաւոր թաղումով.
Եւ արդ պատուէր կու տայ իր միւս զօրքերուն
Որ յաջորդ օրն յարձակումի պատրաստուին,
Եւ ահաւոր ու շանթընկէց իր դէմքով
Մարտ կը սպառնայ շըրջապատուած Խուժերուն
Եւ զի ճանչցաւ կոփրետ այն գունդն՝ որ օգնեց
Իրեն՝ երբ ինք թուրքերուն հետ կը կըռուէր,
Որ էին իր սիրելիներն՝ որ գացին
Նենգաւոր կեղծ Արմիդային ետեւէն,
Եւ Տանկրէզն ալ՝ որ ամրոցին մէջ նոյն այն
Խաբուհիին բանտուած մընաց՝ հետերնին,
Իրեն կանչեց, Միայնակեացն եւ ուրիշ
Էն խելացի պետերն իր քովն առնելով։
Ըստ անոնց. «Կ'աղաչեմ մէկը պատմէ

Մեզ կեղակարծ ընթացքը ձեր կարճ վրիպման .
Եւ թէ ինչպէս յետոյ այնպէս կազմ պատրաստ
Հասաք դուք մեր ճրգնաժամին օգնութեան» :

Ճակատնին վար կը բըսնէին ամօթով ,
Զի փոքրիկ վրէպը սըրտերնին կը խայթէր .
Հուսկ Բրիտանեոյ թագաւորին պերճ որդին
Գըլուխը վեր վերցուց , խրզեց լըռութիւնն .

«Ուրեմըն մենք՝ որ սափորէն չելանք դուրս՝
Ելանք գացինք գաղտ՝ ամէնքնիս առանձին ,
Հետեւելով Աիրոյ , եւ , չեմ ուրանար ,
Զըքնաղ դէմքի մը խաբեքայ հետքերուն :
Ամայի , ծուռ ճամբաներէ տարաւ նէ
Անմիաբան ու նախանձու մեր երամն .
Անուշ խօսքեր ու նայուածքներ (ո՞հ , շատ ուշ
Ճանչցայ զանոնք) ջամբ ու սընունդ կ'ըլլային
Մեր տարփանքին եւ յաշաղկու զայրութին :
Հուսկ հասանք մենք հոն՝ ուր իջաւ Երկընքէն
Հուր եւ ծըծումբ՝ բոցերու լայն տարափով ,
Ու վրէժն առաւ բնութեան տըրուած կորանքին
Չարութեան մէջ կարծրացած այն մարդերէն :
Երբեմն երկիր յուրթի , աշխարհ կենսաւէտ ,
Արդ լիճ մը տաք եւ կըպրային ջուրերու .
Եւ շուրջի օդը գարշանու եւ ճընշող :
Ի՞նչ ծանըր բան ալ նետուի այս լիճին մէջ ,
Բընաւ երբեք մինչեւ յատակը չ'իջներ .
Այլ զերդ թեթեւ որնի եւ կամ եղեւին
Մարդ , քար , երկաթ՝ բոլոր վըրան կը լողան :
Լիճին մէջտեղ ամրոց մը կայ՝ կարճըկեկ ,

Նեղ կամուրջով մը ցամաքին հաղորդուած։
 Հոն տարաւ մեզ, եւ չեմ գիտեր ի՞նչ կերպով
 Հոն ներսն ամէն ինչ կը ժըպտի, աղուոր է։
 Հոն զեղեցիկ է օդն, երկինքը վընիտ,
 Զըւարթ ծառերն ու մարգեր, ջուրը անուշ,
 Եւ զուարճալից մուրտաստանին մէջերէն
 Կ'ելլէ աղբիւր մը եւ առուակ մը կ'ըլլայ.
 Խոստերուն ծոցն անուշ քուները կ'իջնեն
 Սաղարթներուն քաղցրահընչիւն մըրմունջով
 Եւ երգերով թըռչուններուն. կը լըռեմ
 Կուճն ու ոսկին՝ հրաշակերտներն արուեստի։
 Խոստին վըրայ՝ ջինջ, կարկաչոտ ջուրին քով
 Խիտ շուքերուն տակ պատրաստել տըւաւ նէ
 Դըրուագուած պերճ անօթներով ճոխ սեղան,
 Ազնիւ, համեղ խորտիկներու յըղփութեամբ.
 Կար հոն ինչ որ կու տայ ամէն եղանակ,
 Ինչ որ կու տայ երկիր, ինչ որ կու տայ ծով,
 Ինչ որ արուեստը կը գործէ. եւ հարիւր
 Զըֆնաղագեղ, խոհեմազարդ նաժիշտներ
 Նազելաբար կը ծառայեն խրախնանքին։
 Նէ իր չըքնաղ դէմքով, քաղցրիկ խօսքերով
 Մեզ կը ջամբէ կերակուր դառն ու թունուտ։
 Արդ մինչ ամէն ոք սեղանի նըստած դեռ
 Ինքինք մոոցած կ'ըմբոշինէ այն կրակն ու թոյնն,
 Ուրք ելլելով՝ ըսաւ. «Հիմա կը դառնամ»։
 Յետոյ դարձաւ դէմքով մ'յուլզուած ու խոժոռ.
 Փոքրիկ մական մը կը ճօնէ մէկ ձեռքով,
 Միւսին մէջ զիւք մ'ունի եւ ցած կը կարդայ։

Զատուկ վըհուկը կը կարդայ. յանկարծ ես
կը զգամ որ իմ կամքըս, մտածումս կը փոխուին,
կը փոխուին կեանքս ու կայթըս, նոր բընազդներ
(Զարմանալի երեւոյթ) յիս կ'արթընան.

Չուր կը նետուիմ եւ անոր մէջ կը մխըրճիմ.
Սրունքներս ինչպէս ներս քաշուեցան չեմ գիտեր,
ինչպէս երկու ձեռքերս կըոնակըս մըտան.
Կը սեղմըւիմ, կը կարճընամ. մորթիս վրայ
Բուսաւ կաշի մը թեփոտ, ձուկ եմ եղած:
Այսպէս եղան միւս ընկերներս ալ բոլոր,
Ու կայտուեցինք այն բիւրեղին մէջ վըճիտ:
Ինչ որ եղայ ես այն ատեն՝ կը յիշեմ
ինչպէս երազ մը խառնաշփոթ եւ յիմար:
Ուզեց նէ հուսկ որ մենք դառնանք մարդ ըլլանք.
Կարկած էինք հիացումէ, սարսափէ,
Երբ զայրացած դէմքով խօսիլ ըսկըսաւ
Ըսպառնալից, եւ մեզ սաստիկ տըխրեցուց.

«Կարողութիւնս ահա ծանօթ է ձեզի,
Ծանօթ՝ ձեր վրայ ունեցած մեծ զօրութիւնս:
Կը կախուի իմ կամքէս՝ որ աս բանտըւի
Յաւէրժական զընտանին մէջ՝ անարեւ,
Ըլլայ թըռչուն ան, ըլլայ միւսը արմատ
Ու երկրին ծոցը ծիլ, բողբոջ արձակէ.
Կամ կարծրանայ ժայռ ըլլայ, կամ թէ հալի
Աղբիւր դառնայ եւ կամ գաղան լեռնային:
Դուք շատ աղէկ կըրնաք պըրծիլ ցասումէս
Եթէ ուզէք ծառայել իմ հաճոյքիս.
Հաւատուրաց եղիք, սրերնիդ դարձուցէք

Մեզ ի նըպաստ՝ կոփրետին դէմ ամպարիշտ»։
 «Մենք կը մերժենք, կ'ատենք պայմանը զազիր
 Ամէնքնիս ալ, կը հաւանի լոկ Հռամբալդ։
 Մեզ (դիմադրելն օգուտ չունի) շըղթայի
 Զարկած՝ զընտան մը կը նետեն աղջամուղջ։
 Յետոյ Տանկրէդն ալ նոյն ամրոցը եկաւ
 Դէպքով, եւ ան ալ նետեցին նոյն զընտանն։
 Այլ նենգաւոր վըհուկը քիչ ատեն մեզ
 Բանտը պահեց. եւ թէ լըսածս ըստոյգ է,
 Դամասկոսի թագաւորին խընդրանքով
 Մեզ ժանտ վըհուկն յանձնեց անոր դեսպանին
 Շըղթայակապ, առանց զէնքի, եւ անի
 Մեզ կը տանէր հարիւր զինուած մարդերով՝
 Եզիպտացոց թագաւորին՝ իբր ընծայ։
 Կ'երթայինք մենք, երբ Վերնախնամ Տեսչութիւնն
 Որ է ամէն բանի տնօրէն ու շարժիչ,
 Հանդիպցուց մեզ քաջ Հոինալդին, որուն փառքն
 Հրաշալի, նոր գործերով միշտ կը մեծնայ։
 Սովորական իր արութեամբ՝ մեզ պահող
 Ասպետներուն վրայ կը փըրթի միայնակ.
 Կը խողխողէ եւ կը յաղթէ. կը հագնինք
 Անոնց զէնքերն՝ որոնք առաջ մերն էին։
 Ես տեսայ զայն, տեսան ասոնք, սէղմեցինք
 Մենք անոր ձեռքն ու լըսեցինք ձայնն անոր։
 Սուտ է այն գոյժն՝ որ կը հընչէ կը շըրջի
 Իբրեւ թէ ան մեռած ըլլայ, կ'ապրի ան.
 Երեք օր է որ մեկնեցաւ ան մենէ՝
 Ուխտաւորի մ'հետ Անտիոք երթալու,

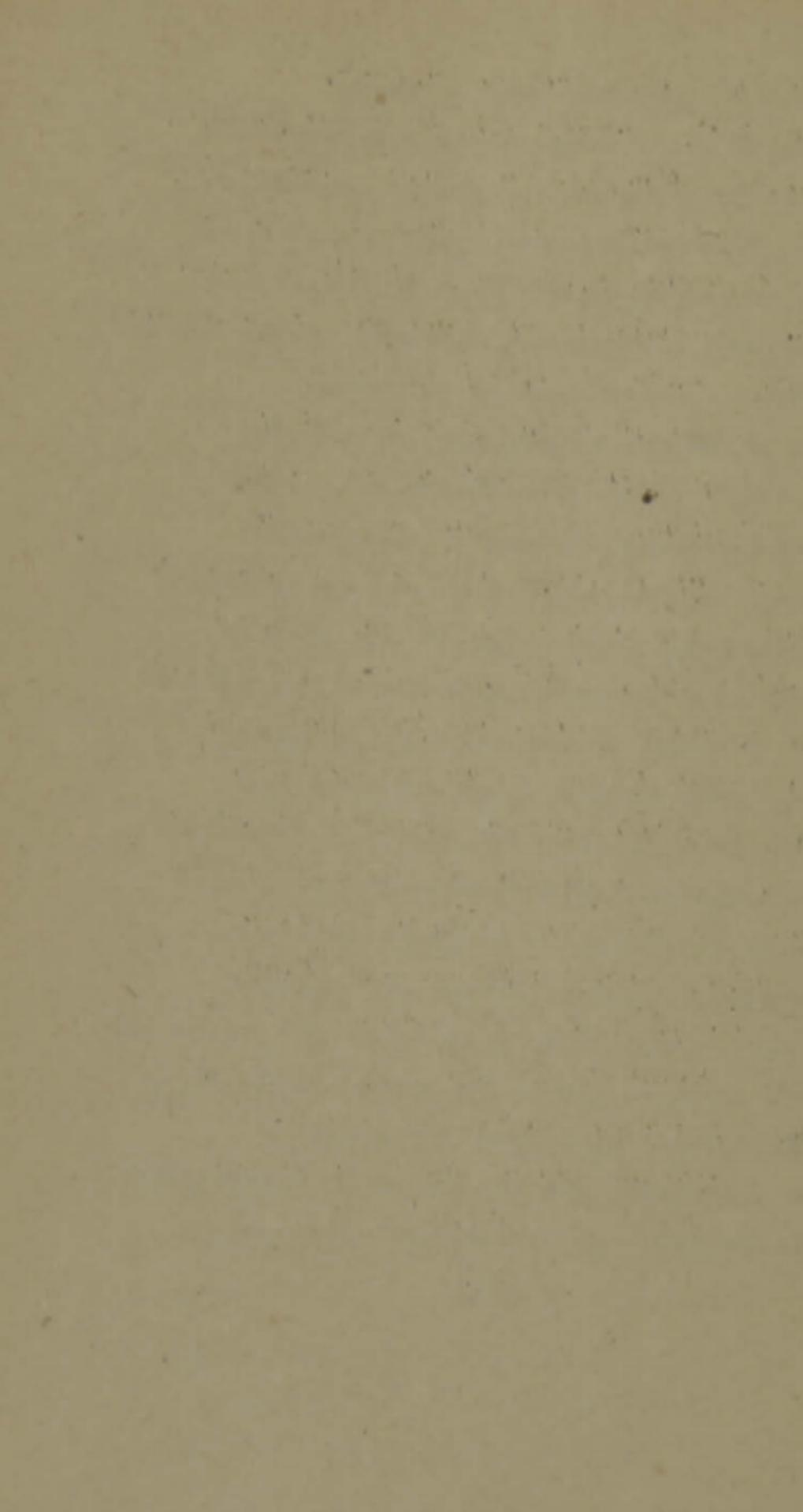
իր արիւնու՛ ջախջախ զէնքերը թողլով» :

Այսպէս ըստաւ. Միայնակեացն այն ատեն
Կը վերցընէր աչքերը դէալ ի երկինք :
Դէմքով, գոյնով այլափոխուած . ո՞հ, ո՞րքան
Պատկառելի եւ սըրբազան է դարձեր,
Աստուածարեալ, յափըշտակուած եռանդէն՝
Հրեշտակային մըտքերուն քով կը սլանայ .
Ուր իր աչքին կը պարզըւի ապագան,
Ու կը խըրի տարիներու, դարերու
Ցաւէրժական շարքերուն մէջ խաւ ի խաւ:
Ու բանալով քերանը բարձըր ձայնով
Կը քարոզէ անոնց իրերն հանդերձեալ:
Նետած ամէնքը գոյներնին՝ անսովոր
Անոր ձայնին մըտիկ կ'ընեն ուշադիր .

«Կ'ապրի, կ'ըսէ, Հոփնալդ, դաւեր են, նենգեր
Այն սուտ զրոյցները խաբեբայ իգութեան .
Կ'ապրի. Երկինք գեռափըթիթ կեանքն անոր
Աւելի պերճ պարծանքներու կը պահէ:
Քաջութիւններն՝ որոնցմով զինքն Ասիան
Ճանչցաւ եւ իր վեհ համբաւով կը հընչէ,
Երախայրիք ու տղայական ճիգեր են:
Պարզ կը տեսնեմ՝ որ տարիներ վերջ անի
Դիմադրելով ինքնակալի մ'ամպարիշտ՝
Զայն կը նուաճէ, եւ կը ծածկէ իր արծուին
Եկեղեցին, Հոռմն իր արծաթ թեւերով,
Զանոնք անգղին ճապուռներէն կորզելով .
Պիտ' ունենայ արժանաւոր որդիներ,
Եւ որդիներ որդիներու, որոնցմէ

Պիտի ծընին յիշատակաց արժանի
 Դիւցազուններ, որոնք պիտի պաշտպանեն
 Սըրբանըւէր թագերն ու սուրբ տաճարներն՝
 Անօրէն, խեռ կայսրերուն դէմ ըստամբակ.
 Ճըզմէն գոռոգն, ըլլան նեցուկ թըշուառին,
 Անմեղներուն պաշտպան, պատիժ՝ ժանտերուն.
 Եւ Էսթէի արծուին պիտի սըլանայ
 Այսպէս արփւոյն ուղիներէն ալ անդին:
 Եւ թէ նայի ճըշմարտութեան ու լոյսին՝
 Տայ կայծակները մահացու՝ Գետրոսին,
 Եւ պարզէ իր անյաղթ թեւերն՝ յաղթական՝
 Ուր Քրիստոսի համար կըոիւ կը մըղուի:
 Զի Երկինք իր բարձր՝ ընդաբոյս լաւութեան
 Համար զանոնք տուաւ անյեղլի օրէնքով.
 Եւ Երկընքին կամքն է որ ան կանչըւի
 Այս վեհ զործին՝ զոր ան թողուց մեկնեցաւ» :

Այս խօսքերով Միայնակեացն իմաստուն
 Հորինալզոսի մահուան երկիւզը վանեց:
 Հասարակաց ուրախութեան մէջ միայն
 Կոփրետն է լուռ՝ մեծ մըտածման մէջ սուզուած:
 Սակայն գիշերն եկած՝ իր քողն արջնաթոյր
 Երկրին երեսը կը սըփոէ կը պատէ.
 Ամէնք քաշուած՝ քունի կու տան ինքզինքնին,
 Միայն կոփրետ չի քընանար՝ մըտայոյգ:

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՏՆԵՄՄԵԿԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Թամափոր Քրիստոնէից դէպ ի Զիթենեաց լեռը. Յար-
ձակումն Երուսաղէմի վրայ. Կոփրետոս կը վիրաւորուի.
Քրիստոնեայք կը վտանգուին. Կոփրետ հրաշբով բժբշ-
կուելով՝ կը դառնայ. Գիշերին հասնելովը՝ կը դադրի-
մարտը. Մեցենաները դէպ ի բանակ տանելու ատեննին
մեծ աշտարակին երկու անիւները տեղիք կու տան,

ԵՐԱՒԱՆԻՄ ԱԶԱՏԵԱԼ,

ՏԱՄՆՅԱԿԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

ԲԱՅՅ քրիստոնեայ զինուորներուն զօրագլուխն
Յարձակումով զըրաւուած միտքը բոլոր՝
Պատրաստելու հետ էր մարտի զործիքներն,
Երբոր իրեն եկաւ Պետրոս մենակեացն,
Ու քաշելով զինք մեկուսի՝ անաչառ
Ու մեծարոյ կերպով անոր խօսեցաւ.

«Կը պատրաստես, ով պետ, զէնքերն երկրաւոր,
Բայց ուրկէ պէտք էիր՝ անկէ չես սկըսիր:
Նախ Երկընքէն ըսկըսէ դուն. կանչէ նախ
Հասարակաց ու ջերմեռանդ աղօթքով
Հրեշտակներուն ու Սուրբերուն բանակներն.
Անոնք մեզի կըրնան մաղթել յաղթութիւն.
Թող յառաջէ կըդերը սուրբ ըզգեստով,
Եւ բարեպաշտ դաշնակութեամբ նըւագէ
Աղերսահայց երգեր, ւամբոխը սորվի
Թող ձենէ, ով զօրավարներ հոյանուն,
Բարեպարիշտ ըլլալ, ու ձեզ հետեւի»:

Այսպէս ըսաւ Միայնակեացն անաչառ,
Եւ հաւնեցաւ պետն՝ իմաստուն խօսքերուն.
«Ո՛վ Յիսուսի, ըսաւ, ընտրեալ դու ձառայ,

Սիրով պիտի հետեւիմ քու խորհուրդիդ։
 Արդ մինչդեռ ես պետերն իմ քով կը կանչեմ,
 Դուն ալ գըտիր ժողովը զոց Հովիւներն՝
 Աղեմարոս եւ Գուլիէլմ. սըրբանուէր
 Եւ բարեպաշտ հանդէսին հոգը ձեր վրան»։
 Յաջորդ առուուն կը գումարէ ծերունին
 Այն երկու մեծ քահանայից հետ փոքրերն՝
 Աստուածային պաշտամունքին յատկացուած
 Նըրիրական ու սըրբազան յարկին տակ։
 Հոն փոքրըներն հազան ճերմակ շապիկներ,
 Զոյգ Հովիւները ջինջ կտաւին վըրայէն
 Առին կուրծքի վրայ կոճկըւող շուրջառներ,
 Ուսկի խոյրով պըսակելով մազերնին։
 Պետրոս կ'երթայ առջեւէն մէն միայնակ՝
 Երկինքն յարգուած նըշանն հովին պարզելով։
 Թափորն իրեն կը հետեւի յամրաքայլ,
 Եւ բաժնըւած երկու երկար կարգերու։
 Աղերսաւոր երգով՝ խոնարհ երեսով
 Կը յօրինէ փոխն ի փոխ զոյգ խըմբերգներ։
 Կը փակէին թափորը զոյգ քայլերով
 Գուլիէլմոս եւ Աղեմար իշխաններն։
 Յետոյ կու զար կոփրետ. իբրեւ Ապարապետ՝
 Ան կը քալէ միայն, առանց ընկերի.
 Իր ետեւէն զօրավարները զոյգ զոյգ,
 Ապա բոլոր բանակը կարգ կարգ՝ զինուած՝
 Կը հետեւի, պաշտպաննելու կազմ պատրաստ։
 Համագումար Քրիստոնհաններն այս կերպով
 Կ'ելլէին փակ պատնէշներէն դէպ ի դուրս։

Լուռ էր ամէն շեփոր, ամէն զռո, խօշիւն,
Լոկ բարեպաշտ՝ խոնարհ ձայներ կը լըսուին:
Քեզ, ովք Ծընող, քեզ՝ Որդի՝ Հօրդ հաւասար,
Եւ քեզ՝ Հոգի, սիրային շունչ երկութին,
Եւ քեզ՝ Մարդուն եւ Աստուծոյ Մայր եւ Կոյս,
Կը պաղատին որ իղձերնին կատարէք.
Ո՛վ պետեր, դուք որ երկընքի հրանըցոյլ
Գումարտակները կը շարժէք եռահիս.
Քեզ՝ Մըկըրտիչ, քեզ՝ որ անաղո մարդկութիւնն
Աստուածային ճակատին ջրով լըւացիր.
Եւ քեզ՝ որ ես վէմ եւ նեցուկ անվըկանդ
Եւ անխախուտ աստուածային տաճարին,
Ուր կը բանայ ներողութեան եւ շնորհքի
Գըսներն հիմա արժանաւոր նոր յաջորդդ,
Եւ երկնային պետութեան միւս դեսպաններն՝
Որ յաղթական մահուան եղան քարոզիչ.
Եւ դուք որ ձեր տանջանքներով ւարիւնով
Վըկայեցիք ճըշմարտութեանն անվեհեր.
Գուք եւըս, ովք՝ որոնց գրիչներն ու խօսքեր
Սորվեցուցին Երկինք տանող ճանապարհն,
Եւ Քրիստոսի հաւատարիմ, սիրելի
Աղախին, քեզ՝ որ բարի մասն ընտրեցիր.
Եւ պարկեշտիկ յարկերու մէջ փակ կոյսեր,
Որ Աստուծոյ հարս կ'ըլլաք վեհ հարսնիքով.
Եւ ձեզ՝ ովք քաջ վըկայուհի սուրբ կիներ,
Որ խոտեցիք բըսնաւորներն ու մարդիկ
Ու տանջուեցաք, ձեզ օգնութեան կը կանչեն:
Այս բարեպաշտ երգով ամբոխն եռանդուն

Կը տարածուի լայն՝ յամրընթաց պըտոյտով,
 Ու դէպ ի լեռը կը դիմէ Զիթենեաց.
 Լեռ՝ որ կ'առնէ անունը իր ծառերէն,
 Լեռ՝ աշխարհի ծանօթ իր սուրբ համբաւով՝
 Արեւելեան կողմը կ'իյնայ Սաղէմի.
 Զորս կը զատէ անոնց մէջէն անցնելով՝
 Յովսափատու մըթասոյզ ձորը տըխուր:
 Երգանըւագ բանակը հոն կը դիմէ,
 Որուն ձայնով կը հընչեն խոր հովիտներն,
 Բարձըր բլուրներն ու անձաւներն, եւ ամէն
 Կողմէ կու գայ այն երգերուն արձագանգն.
 Անտառային պարերգակ դաս մ'համախումբ
 Սաղարթներուն եւ այրերուն մէջ կարծես
 Ծուարած ըլլայ. այնպէս յըստակ կը հընչէ
 Մերթ Փըրկչին վեհ անունը, մերթ Մարեամու:
 Հեթանոսները պարըսպին բարձունքէն
 Կը հիանան լըռիկ մընջիկ՝ ապշօրէն՝
 Այն յամրաքայլ պտոյտներուն վրայ, այն խոնարհ
 Երգին, այն նոր եւ անսովոր թափորին:
 Բայց երբ անցաւ սուրբ հանդէսին նորութիւնն,
 Անհաւատները ձըգեցին ձայներնին.
 Մեծ ձորն ու լեռն եւ հեղեղատը մոընչեց
 Նախատինքով, հայհոյանքով քրէիքուր:
 Քաղցրանըւագ ու պարկեշտ երգը սակայն
 Քրիստոնեայն չի դադրեցըներ, չի լըռեր,
 Չի դառնար իսկ այն ճիշերուն, ըլլային
 Անոնք իբրեւ թէ շաղակրատ թըռչուններ.
 Եւ չի վախնար որ թըռնամոյն արձակած

ԱԼԱՔՆԵՐՆ իրեն հասնին այնքան հեռուէն,
 Եւ աղմըկեն իր սուրբ անդորրը, որով
 Ան կ'աւարտէ ըսկըսած երգն ու հանդէսն:
 Հոն կը կանգնեն բըլրան կատարը խորան,
 Քահանային սեղանը՝ մեծ ընթրիքին.
 Երկու կողմէն ջահը վըսեմ կը վառի
 Լուսացլնցուղ ոսկւով շողջող ու պայծառ:
 Գուլիէլմոս կը հազնի նոր ըզգեստներ
 Ռսկի՝ սիրուն, եւ նախ լըռիկ կը խոկայ.
 Յետոյ յըստակ ձայնով մեղայ կը գոչէ
 Եւ աղօթկեր կը գոհանայ Աստուծմէ:
 Գըլիսաւորները կ'ունկընդրեն ծընրադիր,
 Հեռաւորներն աչքերնին հոն են զամեր:
 Սակայն անբիծ գոհին խորհուրդն երբոր վեհ
 Ան կատարեց՝ ըսաւ. «Օրհնեալ եղերուք».
 Ու վերցնելով ձեռուին օրհնեց քահանայն
 Պատերազմիկ այն եռանդուն ժողովուրդն:
 Այն ատեն իր առաջ կոխած ճամբայէն
 Այն բարեպաշտ գունդերը ետ կը դառնան:
 Կը լուծուի կարգն անոնց բանակ հասնելուն.
 Կոփրետ շիտակ դէպ իր վըրանը կ'երթայ,
 Ուր կ'ընկերէ իրեն ամբոխ մ'յոզնահոյլ
 Եւ անհամար իր խորանին մինչեւ մուտքն:
 Յետոյ զօրքերն արձակելով՝ կը բըռնէ
 Զօրավարներն իր քով կոփրետն երկիւղած,
 Եւ սեղանի հրաւիրելով՝ իր դիմաց
 Կը բազմեցնէ Տոլոզայի կոմսը ծեր:
 Երբոր անոնք բնական փափաքն անցուցին

Ըմպելիքի եւ կերակրոյ, այն առեն
Զօրագըլուխը մեծ ըսաւ պետերուն.

«Աղօթրանին՝ բոլոր պատրաստ պիտ՝ ըլլաք
Յարձակումի. պիտի վաղուան օրն ըլլայ
Պատերազմի եւ քըրտինքի. թող այսօր
Պատրաստութեան ըլլայ, ըլլայ հանգըստի.
Գացէք ուրեմըն հանգչելու, եւ ապա
Սրեցէք կործվը ձեր ու ձեր զօրքերուն»։

Անոնք հրաժեշտ առին. իսկոյն քարոզներն
Հըռչակեցին շեփորներու բարբառով
Որ արեւուն ելքին ամէն մի մարտիկ
Զինուած՝ պատրաստ ըլլայ կըսիւ մըղելու։
Մասամբ գործով ու մըտածմամբ, եւ մասամբ
Աւ հանգըստեամբ անոնք այն օրն անցուցին,
Մինչեւ եկաւ վերջ տուաւ իրենց խոնջէնքին
Հանգըստութեան մոերիմ անդորը գիշերն։

Անորոշ էր դեռ արշալոյսն, եւ օրուան
Խակ էր ծընունդն արեւելիան կողմը դեռ.
Չէր կարծըր խոփը դեռ երկիրը պատոեր,
Ոչ ալ հովիւը կը դառնար դէպ ի մարգ.
Ճընճղուկն անհոգ ճիւղերուն վրայ կը նընջէր,
Եւ անտառին մէջ չէր լըսուեր փող, հաջիւն.
Երբ ահա փողն առաւօտին ըսկըսաւ
Երգել ի զէն. հընչեց երկինքը ի զէն.
Անմիջապէս ի զէն ի զէն որոտաց
Միաբարբառ գոչիւնն հարիւր գունդերուն։
Կ'ելլէ արին կոփրետ, սակայն չի հագնիր
Սովորական սըսնապաններն ու մեծ զրահն.

Այլ կը հազնի ուրիշ մ', ու այն թեթևէ՝ պարզ
Զէնուզարդով հետի զինուոր մը կը թուի.
Տըկար զէնքերն արդէն կը ռանակն էր առած
Երբոր վըրայ հասաւ Ռայմոնտը բարի:
Աս ուսոնելով Սպարապետն այս կերպ զինուած,
Անոր մտածումը կը ռահեց՝ հասկըցաւ.

«Ո՞ւր է, ըսաւ, զըրահըդ ծանր, հաստաբեստ.
Երկաթակուռ վերս պահպանակդ ո՞ւր է, տէր,
Ինչո՞ւ գրեթէ մերկ է մարմինդ: Զեմ գովեր
Այդ ապիկար զէնուզարդով քու երթալդ:
Եւ ես շատ լաւ կ'իմանամ այդ ըրածէդ'
Որ դուն մտադիր ես աննըշան փառքերու:
Ի՞նչ է ուզածըդ. սոսկական մըրցանակ
Պարիսպներէն վեր ելլողի. թող ուրիշն
Ելլէ, ոքնէ վտանգի նըւազ կարեւոր
Ու նըւազ մեծ հոգին (յարմար վտանգ իրեն)
Կոխւներու մէջ: Առ քու բուն ծանըր զէնքերդ,
Ու մեր օգտին համար դուն քեզ խընայէ:
Օ՞ն, Աստուծոյ սիրոյն, պահէ պահպանէ
Հոգիդ՝ որ է բանակին կեանքը եւ միաքն»:

Հոս կը լըռէ. եւ ան կու տայ պատասխան.
«Ալոդ դուն զիսցիր որ երբոր մեծն Ուրբանոս
Գլէրմոնի մէջ կապեց այս սուրը մէջքիս,
Ուամենազօր աջն ըրաւ զիս ջերմ ասպետ,
Լըռիկ մընջիկ ես ուխտեցի Աստուծոյ՝
Կատարել ոչ զօրագըլխի լոկ պաշտօն,
Այլ զործածել նաեւ ամէն ժամանակ
Զերդ սոսկական զինուոր զէնքերս ու կորովս:

Ուրեմըն՝ երբ զօրքերս բոլոր ճակատին
Թըշնամիին դէմ գուպարի կազմ պատրաստ,
Եւ բանակին զըլխաւորին պատկանած
Բոլոր պարտքերը կատարեմ երբ լիով,
Իրաւացի է (չեմ կարծեր դէմ խօսիս)
Որ կըռուելով ես ալ մօտիմ պարըսպին,
Եւ Երկընքին ուխտած խոստումըս պահեմ.
Թո՞ղ անիկա զիս պահպանէ ու պահէ»։

Այսպէս կընքեց. փրանկ ասպետներն ու երկու
Կըրտսեր Բուլեռնք հետեւեցան կոփրետի։
Միւս իշխաններն ալ նըւազ ծանըր զրահներ
Հազան մասամբ, եւ հետեւակ երեւցան։

Հեթանոսներն ելած էին դէպ այն կողմն՝
Որ կը դառնայ սառուցեալ եօթն Եզներուն,
Ու կը ծըռի պարիսալը դէպ արեւմուտք,
Յարձակման էն մատչելի, էն տըկար կէտն։
Եւ զի քաղաքն ուրիշ կողմէ չի վախնար
Թըշնամիին յարձակումէն վնասուելու,
Հոն անօրէն բըռնաւորն ոչ թէ միայն
Կը խըմքէ իր քաջ զինուորներն ու վարձուորն,
Այլ հուսկ վըտանգն յետին հարկին կը կանչէ
Ծերունիներն ու մանուկներն համագունդ։
Եւ կը տանին ասոնք կարչնեղ քաջերուն
Կիր եւ ծըծումք ու ձիւթ, քարեր ու նետեր։
Մեքենաներ, զէնքեր դիզեր են բոլոր
Առջեւը այն դաշտին տիրող պարըսպին։
Սոսկավիթխար յաղթ հըսկայի մը ձեւով
Մէջքէն վեր դուրս կը տընկըւի Սուլդանն հոս։

Մարտկոցներուն մէջ հոն Արկանան ըսպառնուտ
Կ'ամբարտակէ եւ հեռուէն կ'երեւայ.

Եւ կլորինդա ամէնուն վրայ կը տիրէ՝
Ելած Անկեան ամենաբարձր աշտարակն :
Աս կախած է կապարճն ու ծանըր ծըրարն
Ամենասուր փըքիններու ուսն ի վար.

Արդէն աղեղը ձեռքն առած կազմ պատրաստ
Սլաքը լարին վրայ դրեր ընդգիրկ կը մըտնէ,
Եւ խանդակաթ խոցուտելու՝ կը սպասէ
Աղեղնաւորն աղուոր ոսով գունդերուն :
Կը կարծէին երբեմն՝ որ դոյն այդ կերպով
Հըսկայաբերձ ամպերն ի վար՝ երկընքէն
Կ'արձակէր իր նետերը կոյսը Դելեան :
Ծեր թագաւորը վարն հետի կը վազէ
Մէկ դըռնէն միւսն . ինչ որ առաջ հրամայեց
Պարիսպներուն վրայ զզուշութեամբ կը դիտէ .
Պաշտպանողաց կու տայ խրախոյս , քաջալեր ,
Կը շատցընէ զօրքերն հոս , հոն կը կուտէ
Անթիւ զէնքեր , եւ ամէն բան կը հոգայ :
Իսկ ցաւազին մայրեր մըզկիթ կը փութան
Աղաչելու սուտ՝ ամպարիշտ մարգարէն .

«Ե՞ն , խորտակէ տէզն աւազակ Փըրանկին ,
Ո՞վ տէր , ձեռքովըդ կաշըմբուռն եւ արդար .
Եւ ան՝ որ մեծ անունդ այնքան նախաւեց՝
Փոէ գետին բարձըր դըռներուն տակ տապաստ» :

Կ'ըսէին այսպէս , եւ սակայն չըսուեցան
Իրենց ձայներն արցունքներուն մէջ հոն վարն
Յաւէրժական մահուան ւանհուն ճիչերուն :

Արդ մինչ անոնք կը պատրաստուին, կ'աղօթեն՝
 Զօրքն ու զէնքերը կը շարէ կոփրետոս:
 Հետի բանակն անիկա դուրս կը հանէ
 Ճարտարութեամբ եւ խոհական խընամքով.
 Եւ պարզսպին դէմ՝ որուն վրայ պիտ' հրոսէ՝
 Կը բաժնէ զայն երկու կարգի՝ առ ի շեղ:
 Շիտակ մէջտեղը կը դընէ բարաններն,
 Եւ Արէսի միւս կազմածներն ահաւոր,
 Որոնք պիտի կայծակներու պէս շանթեն
 Մարտկոցներուն ծայրերը մերթ քար, մերթ տէգ:
 Զիաւորները կը դընէ ետեւէն
 Որ հետիները պաշտպանեն, կը զըրկէ
 Լըրտեսելու չորս զին դէտեր սըրընթաց:
 Ապա յետոյ նըշան կու տայ կըոռւելու.
 Պարսատիկները, բարաններն, աղեղներն
 Այնքան քարեր, այնքան նետեր կը թըռցնեն,
 Որ պաշտպանները կը սկըսին նըւազիլ.
 Աս կը մեռնի, տեղն ան թափուր կը թողու,
 Պարըստին պսակն անօսրացեր է արդէն:
 Այն ատեն փրանկն ահեղասաստ ու փութով
 Կըրցածին չափ քայլերն առաջ կը մըղէ.
 Ոմանք վահան վահանի քով դընելով
 Զանոնք ծածկոյթ կ'ընեն իրենց գլուխներուն.
 Բարաններուն տակ կը մըտնեն ուրիշներ,
 Որ քարերու կարկուտն իրենց չըվասէ.
 Եւ խորափիտ' պարապ փոսին հասնելով
 Կ'ուզեն լեցնել, հաւասարել զայն դաշտին:
 Զի փոսը չէր ոչ ճախճախուտ, ոչ տըղմուտ

(Զի տեղը չի ներեր), եւ ոչ ալ ջըրուտ,
 Զայն կը լեցնեն՝ թէպէտեւ լայն էր ու խոր՝
 Քարով, խուրձավ, հողակոյտով, ծառերով:
 Յանդուզն Ալկաստինքնախ գըլուխն հանած դուրս՝
 Կը բարձրացնէ սանդուղ մ' ու վեր կը թեւէ.
 Զի կասեցներ զայն կուռ կարկուտը քարի
 Եւ կամ տարափը բոցավառ՝ բորբ ձիւթին:
 Կը տեսնըւէր վերն օդաչու իր ճամբուն
 Մէջտեղն հասած Հելուետացին սիզախրոխս,
 Նըշաւակ բիւր սըլաքներու, եւ անխոց
 Ան իր յանդուզն ուղին առաջ կը վարէր՝
 Երբ ապառաժ մ'յանկարծ կըլոր՝ վիթխարի՝
 Կարծես նետուած ըլլար ոըմբկէն բաբանէ՝
 Եկաւ գըլխուն ու զանի վար տապալեց.
 Կու զար հարուածը սոսկալի Զէրքէզէն:
 Մահացու չէ, բայց այնքան ծանր էր հարուածն՝
 Եւ անկումն այնքան ահաւոր, որ ինկաւ
 Մարեցաւ ան, ու մնաց անշարժ զերդ դիակ:
 Խըրոխտ ձայնով Արկանտ գոչեց այն ատեն.
 «Առջինն ինկաւ, ով պիտ' իրեն յաջորդէ:
 Ինչո՞ւ յայտնի համարձակ չէք յարձակիր,
 Վատ մարտիկներ, ահա ես չեմ պահուըտիր:
 Պիտի չօգնեն ձեզ այդ այրերն անսովոր,
 Պիտի սատկիք հոտ զերդ գազանն որջին մէջ»:
 Այսպէս ըսաւ, բայց իր այսպէս ըսելուն
 Պահուըտողները չեն դադրիր գործելէ.
 Մէքենայից փորը մըտած, խըռնըւած
 Ու սեղմըւած վահաններուն ներքեւ լայն,

Կը տոկան ծանր հարուածներուն, նետերուն.
 Խոյերն արդէն մօտեցեր են պարըսպին,
 Մեքենաներ մեծ եւ երկայն հեծաններ,
 Որոնք ունին խոյի երկաթ կարծըր գլուխ.
 Որոնց ահեղ զարհուրելի խեթկումէն
 Կը դողան բարձըր պարիսպներն ու դըռներն:
 Հարիւր ձեռքէ մըղուած մեծ ժայռ մը յանկարծ
 Կը թաւալի լերան մը պէս անհեղեղ՝
 Ասպարափակ պատըսպարին վըրայ հոծ.
 Փակ վահանները կը քակտէ, կը փըշրէ
 Գըլսանոցներ ու ճակատներ բազմաթիւ.
 Կարմիր գետնին վրայ կը փըռուին ցիրուցան
 Զէնքի կտորներ, արիւն, ուղեղ, ոսկորներ:
 Մեքենաներն ալ չեն կըրնար պաշտպանել
 Յարձակողներն, որ կոյր վտանգէն ելած դուրս
 Կը ցուցընեն յայտնի խիզախ կորովսին:
 Մէկը սանդուղ մը տընկած վեր կը վազէ,
 Ուրիշ մ'հիմերը կը փորէ մըրցանքով:
 Պարիսպն ահա կը ցընցըւի, կը ցուցնէ
 Փրանկ թափին իր կողերն աւեր ու ճեղքուած.
 Եւ մարտընչող խոյին անդուլ սոսկալի
 Հարուածներէն կը թափթըփի կ'իյնայ վար:
 Բայց պաշարուող ամբոխն ամէն մարտի հնարք
 Ի գործ կը դնէ խոհեմութեամբ ու ջանքով.
 Ամէն անզամ որ կ'երկըննայ մեծ հեծանն,
 Ան կ'իջեցնէ բուրդէ խուրձեր անոնց դէմ.
 Կակուղ, ճըկուն նիւթն իր վըրան առնելով
 Կը մեղմացնէ հարուածներուն թափին ահեղ:

Գունդերն արի մինչ այդպիսի կորովով
 կը մըղէին պարըսպային կազն ու կոիւ,
 կլորինդա եօթն անգամ աղեղը լարեց
 Եւ եօթն անգամ թուլցուց, ու սլաքը թըոցուց.
 Ու փըքիններն երբոր սլացան դէպ ի վար,
 Կարմըրեցան բոլոր երկաթն ու թեւերն
 Ոչ աննըշան՝ այլ հոյակապ արիւնով,
 Զի սիգուհին կ'արհամարհէ նուաստ նըշանն:
 Առջի ասպետն որ նէ խոցեց՝ պայազատն
 Եր փոքրագոյն՝ Անգղիացւոց արքային.
 Թաքըստոցէն հազիւ ան զլուխն հանեց դուրս՝
 Աղիտաբեր հարուածն իջաւ իր վըրայ.
 Եւ անոր աջ ձեռքը ծակեց ու անցաւ,
 Թէեւ պողպատ ձեռնոց մը զայն կը պատէր.
 Ա՛լ կըռուելու անկարող եւ կը քաշուի
 Մըռնչելով բարկութենէն քան ցաւէն:
 Փոսին եզերքն Ամպուազի բարի կոմսն,
 Եւ սանդուղին վըրայ փըրանկ կլոտարոսն,
 ինկան երկուքն ալ, մին կուրծքէն՝ թիկունքէն
 խոցուած, եւ միւսն ալ կողերէն վիրաւոր:
 Ֆլանտրայի կոմսը կը խոցուի ձախ ձեռքէն
 Երբոր առաջ կը մըղէր խոյն. կը ձըգէ
 ձամբուն մէջտեղ զայն եւ կ'ուզէ դուրս քաշել
 Սլաքն, ու երկաթը միսին մէջ կը մընայ:
 Հեռուն կեցած կը դիտէր խազմն ահաւոր
 Ագեմարոսն անըզգոյշ. նետն ոճրագործ
 Կը սըլանայ ու կը խոցէ ճակատէն.
 Զարնըւած տեղը կը տանի ան իր ձեռքն,

ԵՐԵ ՆՈՐ ՓԵՔԻՆ ՄԸ ԿԸ ՀԱՍՆԻ ՃԵՌՔԻՆ ՎՐԱՅ
 Ու զայն դէմքին կը կարէ. ան կ'իյնայ վար,
 իր սուրբ արեամբ լուալով գէնքերն իգական։
 Պալամէդին՝ մարտկոցներէն քիչ հեռու։
 Մինչ ան յանդուզն ամէն վըտանգ ընդուռնած
 կ'ուղղէր իր ուաքն ընդոստ սանդուղն ի վեր ցից,
 Եօթներորդ նետը կապիճին կը հասնի,
 Եւ անցնելով աչքին փոսէն, նեարդերէն՝
 Ծոծրակէն դուրս կ'ելլէ բոլոր արիւնու.
 Պախավէժ վար կը տապալի, կը մեռնի
 Հոն ըստորոտն իր յարձակած պարըսպին.
 Կլորինդան այդպէս նետահար կ'ըլլար ձիգ։
 Իսկ կոփրետ նոր յարձակումով կը նեղէ
 Պաշտպանողներն։ Ամենամեծ մեքենան
 Ան զետեղեր է դըռներէն մէկուն քով։
 Էր աշտարակ մը փայտաշէն, ւայնքան բարձր,
 Որ կը հասնէր պարըսպին ծայրը մինչեւ։
 Իր ծոցին մէջ ունի զէնքեր ու զօրքեր,
 Եւ է շարժուն, ու կը շըրջի անիւով։
 Կը մօտենայ կըրցածին չափ մեծ զանգուածն
 Ու կը պարսէ տէզեր, նետեր թանձրախուոն։
 Եւ նաւային կըրիւներու մէջ ինչպէս
 Սովորաբար նաւը նաւին կը կըպի,
 Կը փորձէ այսպէս միանալ պարըսպին։
 Կայց կ'արգիլէն պաշտպանողները ներսէն,
 Կը հարուածեն զայն իր ճակտէն, կողերէն,
 Ու կը մըղեն նիզակներով, կը տեղան
 Քարեր անոր անիւներուն ու գըլխուն։

Ասկէ անկէ այնչափ քարեր ու նետեր
 Արձակուեցան, որ մըթընցաւ հուսկ երկինքն.
 Երկու ամպեր զարնըւեցան օդին մէջ,
 Ու մըղուելով երբեմըն նետը գարձաւ
 Եւ՝ գէպ ի հոն՝ ուրկէ մեկներ սլացեր էր:
 Ինչպէս մըըրկու կուռ կարկուտէն ցընցըւած
 Ճիւղերը վար կը թափեն խակ պըտուղներն,
 Այսպէս թուրքերը կ'իյնային պարըսպէն.
 Շատ աւելի մեծ է կըրած վընասնին,
 Զի են թեթեւ իրենց զէնքերն ու զրահներն:
 Ողջերուն մէկ մասն ի փախուստ կը փութայ
 Ահեղ բուրգին կայծակներէն զարհուրած:
 Բայց Նիկիոյ բըռնաւորն հոն կը մընայ
 Ու կը կեցնէ իր քով քանի մ'յանդուգներն.
 Եւ խուժ Արկանտն երկայն գերան մ'առնելով
 կը վազէ գէմ դընել ոսոխ յուրանին:
 Եւ հեծանին երկայնութեան համեմատ՝
 Զայն կը մըղէ հեռու կարշնեղ բազուկով:
 Հոն կ'իջնէ նաև կլորինդան, ըլլալու
 Վըտանգներուն անոնց հաղորդ եւ ընկեր:
 Խոկ Քրիստոնեայք կախուած բուրգէ խուրձերուն
 կը կըտրէին չուաններն երկայն մանգաղով,
 Ու կը մընար պարիսպն անգէն՝ անպաշտպան:
 Բուրգը վերէն, վարէն ալ խոյն ահաւոր
 Կ'ծէծեն պարիսպն անհընարին սաստկութեամբ.
 Ան՝ ծակծըկուած ջարդուփըշուր՝ կը սկըսի
 Այլ եւս ցուցնել ներքին ծածուկ ճամբաներն:
 Խոկ կոփրետ իր մեծ վահանով պարփակուած՝

Զոր քիչ անգամ՝ սովոր է ան զործածել՝
Մօտը գալով կործան ջախջախ պարսպին,
Ըզգութեամբ կը լըրտեսէ կը դիտէ,
Ու կը տեսնէ որ Սուլէյմանը կ'իջնէ
Պահպանելու վըտանգաւոր խըրամատն՝
Որ կը բացուի աւերակաց միջեւ հոն.
Եւ Զէրքէղին հետ Կլորինդան կը մընայ
Վերն՝ հըսկելու պարըսպին բարձըր մասին:
Ան դիտելով այսպէս կը զգար որ հոգին
Կը խարուկէր բոլոր վեհանձն կրակով.
Ու դառնալով՝ կ'ըսէ բարի Սիզէրին,
Որ կը բերէր ուրիշ ասպար եւ աղեղ.

«Տուր ինծի, ով հաւատարիմ զինակիրս,
Այդ աւելի թեթեւ զէնքէրն ու զըրահն.
Ես առաջին փլած քարերուն վըրայէն
Պիտի փորձեմ անցնիլ ուղին մահահու.
Ալ ժամանակ է որ չըքնաղ քաջութեամբ
Մէր կորով ալ ազնըւութիւն փայլակէ»:

Խօսքը բերանն էր դեռ, ասպարն ալ փոխած՝
Երազաթեւ նետ մ'երբ վերէն սըլացաւ
Ու խոցեց այն մասը սրունքին՝ ուր խիտ են
Զիղերն եւ է դարան դըժնիկ ցաւերու:
Կ'երգէ համբաւն որ այն սըլաքը թըռաւ
Քու ձեռքէդ, ով կլորինդա, քուկդ է լոկ փառքն
Եթէ այսօր կըրցան պըրծիլ քուկիններդ
Գերութենէ եւ մահէ՝ քեզ կը պարտին:
Քաջակորով հերոսը չի զգար կարծես
Մահասարսուու կըսկիծն հաստոյր խոցուածքին.

Ու չի կասիր իր ըսկըսած ձեռնարկէն։
 Փըլատակին վըրայէն վեր կը վազէ
 Ուրիշներու հրաւէր, խրախոյս կարդալով։
 Սակայն կը զգայ յետոյ որ ալ չի բըռներ
 Չի դիմանար իր կարեվէր խոցուած սրունքն,
 Ու շարժելով ցաւն աւելի կը կատղի,
 Որով ստիպուած հուսկ կը թողու յարձակումն։
 Ու կանչելով բարի կուէլֆը ձեռքով՝
 Կ'ըսէ իրեն. «Ես ըստիպուած կը մեկնիմ,
 Զօրագըլխի պաշտօնը դուն կատարէ։
 Կը հեռանամ, դու իմ պակասըս լեցուր,
 Բայց քիչ ատեն պիտի մընամ բացակայ.
 Կ'երթամ, բայց շուտ պիտի դառնամ»։ Աս ըսաւ
 Ու մեկնեցաւ, հեծնելով ձի մը սրաթոիչ.
 Բայց չըկըրցաւ անուես պատնէշը հասնիլ։

Սպարապետին մեկնելուն՝ Բախտն ալ փըրանկ
 Տեղիք տըւաւ ու մեկնեցաւ բանակէն։
 Հակառակ կողմը կ'աճի ուժն ու կորով։
 Ցոյսն արթընցած անոնց խրախոյս կը շընչէ.
 Հաւատացեալ հոգիներէն խոյս կու տան
 Յանդըգնութիւն, թափ, նըպաստներն Արէսի.
 Ալ հեղգօրէն կ'իջնեն իրենց երկաթներն,
 Ու փողերուն ձայներն անզամ կը նուաղին։
 Մարտկոցներուն միջեւ ահա կ'երեւայ
 Փախըստեայ գունգը՝ զոր երկիւղը վանեց.
 Տեսքն անվեհեր օրիորդին, ճըշմարիտ
 Աէրն հայրենեաց կը զինեն նոյն իսկ կիներն.
 Ու կը վազեն անոնք, պաշտպան կը կանգնին

Արձակ մազով, շըրջազգեստնին հանգրիճած .
 Ու կը նետեն տէգեր, ի սէր հայրենի
 Պարիսպներուն մահն առոչինչ կը գըրեն :
 Փրանկներուն վախը կ'աւելնայ երթալով,
 Եւ երթալով այլազգներէն կը ցընդի .
 Զի քաջարին կուէլֆ կ'իյնայ վիրաւոր,
 (Եւ կը տեսնէ եղածն երկու ժողովուրդն) .
 Հազարին մէջ իր բախտը զինք կը գըտնէ,
 Կը խոցէ զինք քար մը նետուած հեռուէն .
 Եւ նոյն նըման հարուածով նոյն ժամանակ
 Վիրաւորուած կ'իյնայ եւ քաջըն Ռայմոնտ:
 Քաջայանդուգն Եւստաքիոսն ալ նոյնպէս
 Ծանըր վէրքով կ'իյնայ եզերքը փոսին :
 Աղետաւոր այս վայրկեանին մէջ չ'ելլեր
 Թըշնամիին ձեռքէն հարուած (Եւ ելան
 Շատեր) որ կամ հոգին մարմնէն չըխըլէ,
 Եւ կամ թէ զէթ անոնց վրայ վէրք չըբանայ :
 Տեսնելով այդ յաջողութիւնը՝ Զէրքէզն
 Աւելի խրոխտ դարձած՝ այսպէս կը մոընչէ .

«Աս Անտիոք չէ, եւ ոչ ալ զիշերն է
 Սերտ բարեկամ Քրիստոնէից դաւերուն :
 Կը տեսնէք ջինջ արփին, մարդիկը արթուն,
 Մարտի ուրիշ կերպեր, ուրիշ տարագներ .
 Աւ չըմընաց ուրեմըն ձեր մէջ կայծ մ'իսկ
 Գովեստներու եւ աւարի տենչանքէն,
 Որ այդքան կարճ յարձակումով կը յոգնիք
 Կը քաշուիք, ով Փրանկուհիներ, ոչ Փրանկներ» :
 Այսպէս կ'ըսէ յանդուգն ասպետն, եւ այնքան

Կը բուժնկի ծոցը կատաղի մոլուցքով,
Որ շատ անձուկ դաշտ կը թուի ի՞ր կորովին
Իր պաշտպանած այն ընդարձակ՝ լայն քաղաքն.
Եւ ահագին ոստումներով կը նետուի
Դէսկ ի խրամատն ու ճեղքըւածքը պատին.
Կը բըռնէ մուտքն, եւ Սուլդանին կը պոռայ,
Զոր հոն իր մէկ կողմը կեցած կը տեսնէր.

«Սուլէյման, տեղն ահա եւ ժամը ահա՝
Որ դատաւոր պիտ' ըլլան մեր քաջութեան:
Ի՞նչ կեցեր ես, կամ ի՞նչ բանէ կը վախնաս.
Դուրսը երթանք, փնտոենք դափնին փառապանծ»։

Այսպէս ըստւ, եւ նոյն առեն երկուքն ալ
Թափառնակի կ'ելլէին դուքս պարիսպէն.
Մին մոլուցքն, միւսը փառքէն ըզգըլխած
Եւ մըտրակուած այն վայրենի հրաւէրէն:
Անակընկալ յանկարծակի հրոսեցին
Թըշնամւոյն վրայ համանըման քաջութեամբ.
Եւ այնչափ մարդ ըզգետնեցին դիտապասու,
Այնչափ վահան ու գըլխանոց փըշրեցին,
Զարդեցին այնչափ սանդուղներ ու խոյեր,
Որ կարծես լեռ մը ձեւացաւ անոնցմով,
Եւ պարըսպին աւերակին խառնըւած՝
Ինկածին տեղ բարձըր պատուար կանգնեցին։
Քրիստոնեաներն՝ որ քիչ առաջ քաջացան
Վերաթեւել պարիսպին ծայրը մինչեւ,
Արդ ոչ միայն քաղաք մըտնել չեն խորհիր,
Այլ ինքզինքնին իսկ պաշտպանել չեն կըրնար։
Տեղիք կու տան նոր յարձակման, թողած որս

Մեքենաներն երկուքին բոց զայրութին .
Զորոնք այնքան կատաղութեամբ կը ջարդեն ,
Որ ալ ուրիշ կըսուի անպէտ պիտ' ըլլան :
Թէ Առւլէյման եւ թէ Արկանո՝ ահաւոր
իրենց հորձքէն մըղուած առաջ կը փութան .
Քաղքէն կըրակ առած՝ կ'երթան երկուքն ալ
Դէպ աշտարակն՝ հրավառ փիճին ձեռքերնին ;
Տարտարոսի դըռնէն այդպէս կ'ելլեն դուրս
Աղմըկելու համար աշխարհը վեր վար՝
Պաշտօնեաները Պղուտոնի՝ ժանո քոյրերն ,
Իրենց ջահերը ճօճելով եւ օձերն :

Իսկ աննըւաճ Տանկրէդն՝ որ իր Լատիններն
Յարձակումի կը խրախուսէր ուրիշ կողմ ,
Տեսնելով այն անկարծելի խազմն ու կոփւն
Եւ զոյգ բոցերն ու փիճիներն երկու մեծ ,
Բերնին խօսքերը կըտրելով՝ կը թըռչի
Սարակինոս մոլուցքին սանձ դընելու .
Եւ կու տայ այնքան ահաւոր ջարդոցներ ,
Որ հալածող վանող յաղթողը ժըմերտ
Արդ տագնապած փախուստ կու տայ կորուսոով :

Այսպէս բախտին շըրջելովն հոս պատերազմն
Էր այս վիճակն ըստացեր , մինչ դեռ անդին
Ըստապապետը խոց վըրանն է հասեր .
Քովն են բարի Սիգէրն ու քաջ Բաղդովինն ,
Ու կը պատեն բարեկամներն իր մտերիմ
Անոր չորս դին խուռն ու թաղծուտ բազմութեամբ .
Ինքն անհամբեր՝ ջանալով սլաքը խըլել
Իր խոցուածքէն՝ կը կոտրէ ծղօտը նետին :

Կը պահանջէ որ ամենէն կարճ, երագ
Ճամբան ի գործ դընէն ու սլաքը հանեն.
Բանան վէրքին բոլոր խորշերը ծածուկ,
Եւ լայնօրէն կըտրեն, ճեղքեն համարձակ.

«Զիս պատերազմ դարձուցէք շուտ, չեմ ուզեր
Ու օրուան հետ առանց ինձ ան լըմբննայ» :

Այսպէս կ'ըսէ, եւ սեղմելով ձեռքով բռնն
Երկայն տէզին՝ սրունքն երկաթին կ'երկընցնէ :
Եւ արդէն ծեր Հերոտիմոսն՝ որ ծընաւ
Պաղոսի ափն՝ իրեն դարման կը տանի.

Ինք լաւ զիտէր թէ խոտերուն, թէ ջրերուն
Գործածութիւնն ու զօրութիւն. սիրուն ալ

Մուսաներուն, բայց աւելի սիրեց ինք
Վարել լըռիկ՝ անփառունակ արուեստներն .

Իր միակ հոգն էր ապշոպել մահուընէ
Հէք մարմիններն, ինք որ կարող էր նաեւ
Անմահացնել դիւցազներուն անուններն :

Ըստարապետը կըոթընած՝ դառնահեծ
Կը մըռընչէր՝ անդըրդուելի արցունքէ.

Հանգուչն ամփոփ պատմուճանով, վեր ծալլած
Թեզնիքներն՝ ան ըզգոյշ մեղմով կը ջանայ

Սըլաքն հանել մերթ զօրաւոր խոտերով,
Մերթ իր ճարուար ձեռքով. կըրկին կը փորձէ

Բըռնած երկաթը կարծրապինդ՝ աքցանով.

Այսպայն կ'ելլեն բոլոր ջանքերն ի դերեւ:
Բախտը չ'օգներ իր արուեստին, չի ժըպտիր

Կարծես եւ ոչ մէկ կերպով իր ծըրազրին:
Իսկ վիրաւոր դիւցազին ցաւն երթալով

Կը սաստկանայ, գրեթէ վըտանգ կը սպառնայ։
 Պահպան հրեշտակն անպարտակիր ցաւերէն
 Յուզուած՝ իդա լեռնէն քաղեց խանթէփար,
 Վարսաւոր խոտ մը ծիրանի ծաղիկով,
 Որուն մատաղ տերեւը շատ զօրեղ է։
 Վայրի այծերն ուսած դայեակ բնութենէն
 Գիտեն անոր գաղտնածածուկ զօրութիւնն,
 Երբոր խոցուին եւ մնայ իրենց կողին մէջ
 Երազաթեւ նետին սըլաքն արիւնուշտ.
 Զայն՝ թէպէտեւ շատ հեռաւոր կողմերէ՝
 Մէկ վայրկենի մէջ կը բերէ հրեշտակն հոն,
 Եւ ինքն անտես՝ բըժըշկական ջուրերու
 Ալիքին մէջ կը ծորէ հիւթը բարի.
 Հոն կը խառնէ ծորանքը սուրբ Լիւղական
 Աղբերակին եւ հոտաւէտ պանակէ։
 Ծերունին վէրքն հազիւ այն ջրով կը լըւայ,
 Դուրս կ'ելլէ նետն ինքնին՝ առանց քաշելու։
 Արիւնը կանգ կ'առնէ, ցաւերը սրունքէն
 կը փարատին, եւ զօրութիւնը կ'աճի։
 կ'աղաղակէ Հերոտիմոս այն ատեն.

«Քեզ բըժըշկողն իմ մահացու ձեռքըս չէ,
 Եւ չէ նոյնպէս ճարտարութիւնն արուեստիս։
 Քեզ զօրութիւն մը կ'աւագէ մեծագոյն։
 Անշուշտ՝ հրեշտակ մ'իջաւ երկիր քեզ համար,
 Զի երկնային ձեռքի նշաններ կը տեսնեմ,
 Զէնքերդ առ, ի՞նչ կը տընտընաս, մարտ դարձիր»։

Պատերազմի ծարաւ կոփրեսն երկիւղած
 Սըռնապանները ծիրանի կը պընդէ

Արունքներուն վրայ, ճօճելով տէզն անհեթեթ.
 Կ'առնէ վահանն, ու կը կապէ սաղաւարտն
 Եւ ելլելով փակ պատնէշէն՝ կը խուժէ
 Դէպ ի քաղաք՝ հազար հոգի ետեւէն:
 Գլուխնուն վրրայ փոշին պատեր է երկինքն,
 Երկիրն իրենց ոտքերուն տակ կը դողայ:
 Թըշնամիները պարըսպէն տեսան զինք,
 Եւ ցուրտ սարսուո մ'անցաւ անոնց ուկրերէն,
 Երակներնուն մէջ արիւննին սառեցաւ:
 Կոփրետ երեք անգամ պոռաց օդն ի վեր:
 Իր ժողովուրդը կը ճանչնայ ձայնն իր խրոխտ
 Եւ աղաղակը խրախուսիչ մարտերու.
 Եւ փութապէս վերըստացած իր աշխոյժն՝
 Եռանդնաբորբ դէպ ի կը ոփիւ կը գրոհէ:
 Բայց ամենի հեթանոս զոյգը արդէն
 Խըրամատէն ներս է մըտեր ապահով.
 Եւ Տանկրէդին եւ իր գունդին դէմ կեցած
 Կը պաշտպանէ մուտքն աւերակ պարըսպին:
 Ըստարապետը կը ճասնի սպառնալից
 Ահեղախրոխտ՝ իր գէնքերուն մէջ փակուած.
 Եւ ճասնելուն պէս երկաթ տէզն ահաւոր
 Կայծակնօրէն կը նետէ դուժ Արկանուին:
 Եւ ոչ մէկ խոյ թող բնաւ երբեք չըպարծի
 Թէ աւելի ուժով պարսած ըլլայ տէզ.
 Հեծանն օդին մէջ կը մոընչէ ոստալից.
 Ասպարն Արկանու դէմը կը դնէ՝ անվեհեր:
 Բայց կը ճեղքուի ասպարը սուր հացիէն,
 Զի դիմանար կարծրապինդ զրահը նոյնպէս.

Բոլոր զէնքերն ան փըշրելով՝ վերջապէս
 կը ներկրւի սարակինոս արիւնով։
 Սակայն Զէրքէզն առանց բնաւ ցաւ լզգալու՝
 Զէնքէն, միսէն խըրած երկաթը խլելով
 կը դարձընէ զայն կոփրետի. «Քեզ, կ'ըսէ,
 կը դարձընեմ տէգըդ, զէնքերդ առ քեզի»։
 Տէզը՝ վրէժի եւ վընասի սուրհանդակ՝
 Ծանօթ ճամբէն կ'երթայ կու զայ սրաթըռիչ.
 Բայց չի զարներ հոն՝ ուր որ ան կը դիմէ.
 Կոփրետ ծռելով՝ գլուխն հարուածէն կը զողնայ.
 Հաւատարիմ Սիզէրը զայն կ'ընդունի.
 Երկաթը խոր կոկորդին մէջ կը մըտնէ.
 Լոյսէն զըրկուիլն իրեն ցաւ չի համարիր,
 Զի կը մեռնի իր սիրելի պետին տեղ։
 Առւէյման գրէթէ նոյն ատեն կը զարնէ
 Ապառաժով մ'ահեղ Նորմանու առաջետին.
 Առ հարուածէն կը կըծկըւի կը ցընցուի
 Ու կ'իյնայ վար՝ գըլտորելով զերդ փոթոր։
 Կոփրետ ալ չի կըրնար զայրութը բըռնել
 Այնքան վնասները տեսնելով. կը քաշէ
 Առւրն ու կ'ելլէ փըլատակին վըրայ վեր,
 Եւ թըշնամւոյն հետ ալ մօտէն կը կըռուի։
 Զարմանալի քաջութիւններ կ'ընէր հոն
 Եւ կը դառնար մարտն ահաւոր, մահաբեր.
 Սակայն գիշերն եկաւ, աշխարհը պատեց
 իր թեւերուն խաւարակուռ մութին տակ.
 Ու բաժնեցին իր խաղաղիկ ըստուերներն
 Ոխութիւնները չուառական մահացուաց։

Կոփրետոս մարտը դադրեցուց ու դարձաւ。
 Ունեցաւ այս վախճանն այն օրն արիւնոտ։
 Բայց մարտի դաշտը տակաւին չըթողած՝
 Վիրաւորները փոխադրել տրւաւ ան։
 Եւ չ'ուզեր որս կապուտ թողուլ թըշնամեաց
 իր մարտացու մեքենայից մընացորդն.
 Յաղթ աշտարակն՝ այլազգներուն սեւ սարսափն
 Ազատած է, թէեւ ահեղ մըրըրկէն
 Ան ալ տեղ տեղ ըլլայ ճեղքուած՝ ջախջախուած։
 Մեծ վտանգներէն պըրծած այլ եւս կը դառնայ
 Եւ կը հասնի աներկեւան տեղ մ'անքոյթ։
 Բայց նաւ մ'ինչպէս լիառագաստ՝ որ սրավար
 Մըրըրկուտ ծովուն ալիքներէն կը թըռչի,
 Յետոյ հանդէպ նաւակայքին կը կոտրէ
 Կողն աւազին վըրայ եւ կամ նենգ խութին.
 Կամ ձի մ'ինչպէս անցքերն անցած մահահուտ
 Քաղցր ախոռին մօտ կը զըթէ ու կ'իյնայ,
 կը զայթէ այսպէս աշտարակն յանկարծոյն,
 Եւ քարերուն թափէն ջարդուած իր կողմէն
 կը ջախջախէ երկու տըկար անիւներն,
 Եւ ծըռելով այն կողմն՝ առաջ չ'երթար ալ։
 Զայն քըշող գունդն անմիջապէս դընելով
 Նեցուկ եւ մոյթ՝ զայն ուտքի վրայ կը պահէ,
 Մինչեւ որ ժիր դարբիններ զան, եւ անոր
 Վնասուած մասերը նորոգեն՝ հաստատեն։
 Կոփրետ այսպէս հրաման կու տայ, եւ կ'ուզէ
 Որ լըմընցած ըլլայ արեւը չելած։
 Եւ բըռնելով անցքերն ասկէ եւ անկէ

Աշտարակին պահապաններ կը դընէ:
 Բայց անոնց ձայնն ու մուրճերուն կոփիւններն
 Որոշակի կը լրսուէին քաղքին մէջ.
 Եւ հազար վառ ջահեր արդէն կը պարզեն
 Անոնց աչքին իրենց գործերը տենդու:

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

Ն Ա. Խ Ա. Դ Ր Ո Ւ Խ Թ Ի Խ Ն

ԿԱՌԲԻՆԴԱ եւ Արկանտ կ'այրեն ՔՐԻՍՏՈՆԵՒԹՅՈՒՆ աշտարակը. Պատմութիւն ԿԱՌԲԻՆԴԱՅԻ. ՄԵՆԱԺԱՐՄ Տանկրէղի եւ ԿԱՌԲԻՆԴԱՅԻ. ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ եւ մահ ԿԱՌԲԻՆԴԱՅԻ. ՈՂԸ Տանկրէղի. ԵՐԵՎԱՆԻ Արկանտի Տանկրէղէ ԿԱՌԲԻՆԴԱՅԻ ՎՐԵՖԸ իրնդրելու:

ԵՐԱԿԱՆ ԴԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ,

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

Թէցի գիշեր էր, բայց յոզնած մարտիկներն
ինքզինքնին չեն յանձներ քունի՝ հանգըստի.
Հոս դարբնական աշխատութեանց մըտադիր՝
Ուշի ուշով կը հըսկէին Փըրանկներն.
Հոն Հեթանոսք կ'ամրացընեն փութաջան
իրենց խարխուլ կործանական պատուարներն,
Հաստատութիւն տալով փըլած կողմերուն.
Վէրքերու խնամքն հասարակաց էր հոս հոն:
Հուսկ խընամած էին վէրքերն, եւ ելած
Գիշերային ինչ ինչ գործերն ի գըլուխ,
Եւ, ալ ըստուերն՝ աւելի լուս, թուխ դարձած՝
Դուլ ու դադար տալով մնացած գործերուն՝
Անոնց այլ եւս քունի հրաւէր կը կարդայ:
Բայց պարծանքի ծարաւ ու ծոմ իր հոգին
Հանգըստի չի յանձներ յանդուզն ամազոնն,
Ու կը շընչէ խրախոյս գործէ կեցողին:
Հետն է Արկանտ. եւ նէ կ'ըսէ ինքնիրեն.

«Զէ՞ որ այսօր բարի Արկանտն ու Սուլդանն
Հրաշքներ ըրին տարօրինակ, անսովոր.
Մինակ՝ անթիւ գունդերուն մէջ դուրս ելան,

Զախշախեցին Քրիստոնէից կազմածներն .
 Խոկ ես (եւ այս է իմ միակ վեհ պարծանքս),
 Աշտարակին պատըսպարուած բարձունքէն՝
 Գործածեցի զէնքեր, սլաքներ հեռածիգ,
 Եղայ յաջող նետընկէց՝ չեմ ուրանար:
 Ուրեմն այսչափ միայն տըրուած է կընոջ:
 Լաւ էր լեռներն ու անտառներն երթայի
 Արձակելու երէներուն նետ ու տէզ,
 Քան ցուցնէի ինքզինքս երկչուտ օրիորդ՝
 Կը փայլակէ երբ հոս կորովս առնական.
 Կանացի զգեստս ինչու համար չեմ հագնիր,
 Երբ ես անոր եմ արժանի, եւ ինչու
 Առանձնոցի մէջ չեմ երթար պահուըտիր»:
 Ինքնիրեն այսպէս կը խօսի, կը խորհի
 Եւ հուսկ մըտքին մէջ մեծ բաներ կ'որոշէ,
 Եւ դառնալով այսպէս կ'ըսէ Արկանտին.
 «Տէր, բաւական ժամանակ է, չեմ գիտեր
 Ի՞նչ անսովոր՝ յանդուգըն բան մ'անդադար
 Կը պըտըտի իմ ալէկոծ մըտքիս մէջ.
 Արդեօք Աստուած կը ներշընչէ, թէ արդեօք
 Իր բուռըն տենչն իրեն Աստուած կ'ընէ մարդ:
 Քրիստոնէից բանակէն դուրս կը տեսնե՞ս
 Վառ լոյսերն, հոն հուրով սուրով պիտ' երթամ,
 Ու պիտ' այրեմ աշտարակն, աս կ'ուզեմ ես
 Որ կատարուի. մնացածն Երկինքն հոգայ թող:
 Խոկ պատահի եթէ որ բախտն արգիլէ
 Իմ վերադարձս՝ ուղիս առջիս փակելով,
 Կը յանձնեմ մարդն՝ որ զիս հօր պէս կը սիրէ

Եւ սիրելի 'նկերուհինքըս' խնամքիդ։
Անմըսիթար կիներն ւանգօր ծերունին
Զանա ղըրկել դուն Եգիպտոս։ Աստուծոյ
Սիրուն ըլլայ, տէր, կատարէ. զըթութեան
Արժանի է այն սեռն եւ այն ծեր հասակն»։

Արկանու կ'ապշի, եւ կը զգայ կուրծքը խոցուած
Յեսանասուր խըթաններէ փառատենչ։

«Ու պիտի դուն⁸, կ'ըսէ, երթա՞ս, ու թողո՞ւս
Զիս այս զռեհիկ ամբոխին մէջ անուեսուած։
Ու պիտ՝ հաճո՞յք ըզգամ տհղէ մ'ապահով
Նըկատելով ծուխն ու կայծերը հրաբորք։
Ո՛չ, ոչ, եթէ քեզի եղայ մարտակից,
Կ'ուզեմ ըլլալ փառքիդ, մահուանդ ալ կըցորդ։
Ե՞ս ալ մահուան անարզու սիրու ունիմ ծոցս,
Որ փառքին հետ կեանքը սիրով կը փոխէ»։

— «Արդէն ատոր դուն հրաշափառ ապացոյցն
Այն քու մեծանձն ելքով տըւիր, կ'ըսէ նէ.
Սակայն ես կին մարդ եմ, եւ մահըս բընաւ
Աղիտաբեր չըլլար շըլմոր քաղաքին.
Իսկ եթէ դուն իյնաս (Աստուած հեռու 'նէ),
Ո՞վ պիտ՝ անկէ վերջ պաշտպանէ պարիսպներն»։

Յարեց ասպետն. «Հաստատ կամքիս դէմ ի զուր
Կ'ուզես բերել պատճառանքներ խաբուսիկ.
Եթէ տանիս զիս՝ պիտի զամ ետեւէդ,
Իսկ թէ չուզես, պիտի կանխեմ քան ըզքեզ»։
Միախորհուրդ կ'երթան զըտնել թագաւորն,
Որ կ'ընդունի զիրենք. քովս են քաջ պետերն
Եւ իմաստուն խորհըրդականքն հանճարեղ։

Ըսկըսաւ ինքը Ալորինդան. «Տէր արքայ,
Մըտիկ ընել հաճէիր մեր առաջարկն.

Արկանտ այրել կը խոստանայ բարձրաբերձ
Այն մեքենան, (եւ զուր խոստում չի տար ան):
Ես պիտի հետն երթամ, եւ լոկ կը սպասենք
Որ մեծագոյն խոնջէնքը քունն հրաւիրէ»:

Զեռքերն երկինք վերցուց արքան, ու զըւարթ
Արցունք մ'այտերն ի վար իշաւ խորշոմած.

«Օրհնեալ ըլլաս, Աստուած, ըսաւ, որ կ'նայիս
Ծառաներուդ եւ կը պահես տէրութիւնս:
Եւ ան պիտի չըկործանի այնչափ շուտ
Երբ ունի այդքան քաջարի պաշտպաններ.
Ո՞վ փառապանծ ամոլ, ի՞նչ ձօն կըրնամ տալ,
Կամ ի՞նչ զովեստ հաւասար ձեր արժանեաց.
Փառքի անմահ ձայնով համբաւն ըզձեզ թող
Գովէ՛ եւ այն շրինդով աշխարհը լեցուի. [տուր
Զեր մըրցանակն է ձեր զործն իսկ. խուն տրի-
Պիտ' ըլլայ ձեզ մեծ կէս մասն իմ տէրութեանս»:

Կը խօսի այսպէս ալեւորն Ալատին,
Ու կը սեղմէ կուրծքին մերթ աս եւ մերթ ան:
Սուլդանն որ հոն է եւ նախանձը բարի՝
Որով լեցուն է սիրտը՝ չի քօղարկեր,
Կ'ըսէ. «Ես ալ այս սուրն ի զուր չեմ կախած,
Ես ալ պիտի գամ հետերնիդ, կամ գէթ մօտ
Զեր ետեւէն»: «Ուրեմն, ըսաւ Ալորինդա,
Ամէնքնիս ալ պիտ' երթանք այս ձեռնարկին.
Եւ եթէ դուն ալ գաս' հոս ովկ կը մընայ»:

Այսպէս ըսաւ անոր, եւ սէգ ժըխտումով

Կը պատրաստուէր արդէն Արկանո մերժել զայն՝
Երբ կանխեց զինքն արքան, ու նախ խօսեցաւ
Սիւէյմանին՝ դէմքով մը հեղ ու հանդարու.

«Ամէն ատեն՝ դուն՝ ով մեծանձըն մարտիկ՝
Ըգքեզ քեզի նոյն եւ նըման ցոյց տըւիր.
Ոչ մի վտանգի դէմքն երբեք քեզ սարսեցուց,
Եւ ոչ ալ բնաւ մարտերու մէջ յոգնեցար։
Գիտեմ որ դուրս եթէ ելլես՝ կը գործես
Գործեր քեզի արժանաւոր. բայց ինծի
Անդէալ կը թուի որ ամէնքնիդ ելլէք դուրս,
Եւ չըմընայ ներս եւ ոչ մէկը ձենէ,
Զենէ՝ որ էք էն ներկուոները մարտի։
Ասսնց երթալն ալ պիտի ես չուզէի՝
Որոնց արիւնն ինձ թանկագին է այնքան՝
Եթէ չըլլար ձեռնարկը խիստ օգտակար,
Կամ թէ ուրիշը կարենար կատարել։
Բայց զի ունի մեծ աշտարակն իր չորս դին
Պահպանութիւն ընող մարդիկ անհամար,
Մեր փոքրիկ գունդն անոնց վնասել չէ կարող,
Ուստի եւ շատ հոգի ելլելն անպատեհ։
Զոյգն որ ինքզինքն առաջարկեց մեծ գործին,
Եւ այս առջի անզամը չէ որ նըման
Վըտանզներու կը նըւիրէ ան ինքզինքն,
Ինք թող երթայ յաջողութեամբ. ան կ'արժէ
Աւելի քան հազար մարտիկ միասին։
Դուն՝ եւ վայել է արքունի պատիւին՝
Ուրիշներու հետ՝ կ'աղաչեմ՝ ըսպասէ
Դրոներուն քով, եւ երբ անոնք կրակ տըւած

(Եւ կը յուսամ աներկեւան) եւ դառնան,
Եթէ զիրենք թըշնամի գունդն հալածէ,
Զայն վանելով՝ զոյզը փըրկէ, պաշտպանէ»։
Մէկ թագաւորն այսպէս կ'ըսէր, միւսը լուռ՝
Բայց ոչ ուրախ՝ մըտիկ կ'ընէր խօսքերուն։
Աւելցուց այն ատեն խսմեն. «Հաճեցէք՝
Դուք որ ելլէք պիտի՝ դեռ քիչ մը սպասել,
Մինչեւ որ ես բաղադրութիւն մը շինեմ,
Որ կըպչելով աշտարակին՝ այրէ զայն։
Այն ատեն մաս մ'ալ գուցէ այն ջոկատէն.
Որ կը հըսկէ անոր չորս դին՝ քընանայ»։

Հաւանեցան. իր յարկին մէջ կը սպասէ
Ամէն ոք մեծ գործին յարմար վայրկեանին։
Կլորինդա իր արծաթահիւս ըզգեստներն,
Աղուոր կորդակն ու պերճ զէնքերը հանեց.
Առաւ կորբան մ'անգարգմանակ, եւ ուրիշ
(Զարագուշակ հըմայք) զէնքեր սեւ, ժանգուտ,
Այսպէս ծըպտեալ կը համարի թէ դիւրաւ
Պիտի կըրնայ երթալ ոսոխ գունդերուն։
Հոն է Արսէս ներքինին, ան որ խնամեց
Իր մանկութիւնն՝ օրորոցէն ըսկըսեալ.
Ու քաշքըշեց իր անդամները կըթու
Նէրա հետքին վրայէն՝ զընաց ետեւէն։
Տեսնելով աս նէրա զէնքերը փոխելն,
Կըուահեց մեծ վըտանգն որուն դէմ կ'երթար.
Կը վըշտագնի, թախանձագին կը խընդրէ՝
Իր մազերուն համար որ են ճերմբկցեր
Ծառայելով իրեն, իր գողացը գութին,

Նառայութեանցն յիշատակին համար սուրբ՝
 Որ ետ կենայ, բայց սակայն նէ կը մերժէ։
 Եւ հուսկ կ'ըսէ Արսէս նէրա. «Կամշու միտքդ
 Որովհետեւ յամառ է իր վտանգին մէջ,
 Եւ չ'ըներ փոյթ ոչ իմ յոգնած հասակիս,
 Ոչ գութիս, ոչ աղաչանքիս, ոչ լալուս,
 Պիտի յայտնեմ քեզ նոր բաներ, որ զիտնաս
 Վիճակդ՝ որ էր մինչեւ ցարդ քեզ անծանօթ։
 Յետոյ իղձիդ, կամ խորհուրդիս հետեւէ։
 «Նէ ուշադիր կը սեւեսէ աչքը վրան,
 Եւ անիկա իր խօսքն առաջ կը տանի.
 «Իշխեց երբեմն Եթովպիոյ, եւ գուցէ
 Կ'իշխէ դեռ եւս Սենապ՝ յաջող պետութեամբ։
 Ան կը յարգէ Մարիամու զաւկին կրօնքն,
 Եւ կը յարգէ զայն ժողովուրդն ալ խափշիկ։
 Ես՝ հեթանոս՝ հոն կիներու հօտին մէջ՝
 Անոնց յատուկ ծառայութեանց պաշտօնեայ՝
 Ըսպասաւոր էի կընոջ արքային։
 Խափշիկ այս, բայց եւ դարձեալ գեղեցիկ։
 Շատ կը սիրէ զինքն ամուսինն, ու սիրոյ
 Բուռըն կրակին չափ ունի սառ նախանձի։
 Եւ չարատանջ կուրծքին մէջ այնպէս քիչ քիչ
 Կը ճարակի նախանձաբեկ փոյթը խօլ,
 Որ կը ծածկէ զայն մարդերէն, պին' ուզէր
 Պահել զայն նոյն խսկ երկընքի աչքերէն։
 Նէ խելացի, խոնարհ՝ ինչ որ տէրն ուզէ,
 Ան է իրեն համար հաճոյք եւ հանգիստ։
 Նէրա սենեակը բարեպաշտ պատմութեամբ

Եւ ջերմեռանդ պատկերներով նկարուած էր .
Կոյս մը՝ սպիտակ դէմքով, կարմիր այտերով,
Հոն է՝ կապուած, քովս ալ վիշապ մ'անհեղեղ.
Կը հարուածէ ասպետ մ'հըրէշը տէգով,
Կ'իյնայ գազանն իր արեան մէջ դիթաւալ:
Նէ հոն ըստէպ գետնամած՝ լուռ՝ կը պարզէ
Իր յանցանքներն, ու կ'արտասուէ, կ'աղօթէ:

«Եղաւ որ նէ յղացաւ, բերաւ լոյս աշխարհ
Սպիտակ աղջիկ մ' (եւ անիկա դուն էիր):
Կը տագնապի, իբըր թէ նոր հրէշ մ'ըլլար՝
Կը զարմանայ այն անսովոր գոյնին վրայ:
Բայց ճանչնալով արքան եւ իր մոլուցքներն,
Հուսկ կ'որոշէ ծնունդը ծածկել անորմէ.
Մի՛ գուցէ ան ճերմակ գոյնէդ հետեւցնէ
Որ նէ պակսած ըլլայ իր ջինջ հաւատքէն:
Եւ կը խորհի՝ քու տեղդ՝ անոր ցուցընել
Խափշիկ աղջիկ մ' որ քիչ առաջ էր ծընած:
Եւ զի կիներն ու միայն ես կը բնակինք
Այն աշտարակն՝ ուր որ փակուած էր քու մայրդ,
Ինձ՝ որ իրեն ծառայ էի եւ անկեղծ
Սիրեցի զինքն՝ ըզքեզ յանձնեց անկընուք,
Զէր ալ կըրնար քեզ այն ատեն մըկըրտել,
Զի չէր ներեր սովորութիւնը երկրին:

«Լալով՝ ըզքեզ ինծի յանձնեց, պատուիրեց
Որ քեզ հեռու տանիմ ու հոն մեծցընեմ:
Ո՞վ պիտ' ըսէ իր տագնապներն ու ցաւերն,
Իր հառաչներն ու քեզ սեղմելն իր կուրծքին.
Իր համբոյրները թըրջեցան արցունքով,

Հեծկըլտալէն ընդմիջուեցան իր ողբերն։
 Հուսկ վերցնելով աչքերն ըսաւ. — «Տէր Աստուած
 Ամենաստես, որ կը կարդաս սըրտիս խորն,
 Եթէ ամբիծ է սիրտս, եթէ անշաղախ
 Է իմ մարմինս ւամուսնական անկողինս,
 Ինծի համար չեմ աղօթեր, զի ուրիշ
 Բիւր յանցանքներ գործեցի ես, եւ անարգ
 Եմ քու առջեւդ, փըրկէ այս ծնունդն անմեղուկ,
 Որուն իր մայրը կը ժըխտէ մայրենի
 Կուրծքին կաթիկն. ապրի թող, ինձ նըմանի
 Պարկեշտութեամբ միայն, առնէ ուրիշէն
 Բարեբաստիկ երջանկութեան օրինակն։
 Ո՞վ երկնային մարտիկ, դուն որ կորզեցիր
 Օձին դժնէ ժանիքներէն օրիորդն,
 Առջեւդ եթէ խոնարհ ջահեր վառեցի,
 Եթէ ոսկի, խունկ ձօնեցի քեզ երբեք,
 Գուն աղաչէ նէրա համար, կարենայ
 Ամէն վտանգի ատեն դիմել օգնութեանդ,
 Ըլլայ քեզի հաւատարիմ աղախին»։ —

«Լրոեց, իր սիրտը գոցուեցաւ, սեղմուեցաւ,
 Եւ նըկարեց մահուան դալուկն իր երեսն։
 Առի լալով քեզ, ու փոքրիկ կողովով՝
 Ծածկած ծաղկի, տերեւի տակ դուրս տարի,
 Եւ այնպիսի ճարտարութեամբ՝ որ ոչ ոք
 Կասկածեցաւ ըրածս եւ կամ ուրիշ բան.
 Ու մեկնեցայ գալունածածուկ. կ'անցնէի
 Հովանաւոր անտառ մը ցից ծառերով,
 Երբ էզ վազրի մ' հանդիպեցայ, որ ինծի

Կու զար ցասկու եւ սպառնալից աչքերով։
 Քեզ խոտին վրայ դնելով՝ ես ծառ մը ելայ,
 Երկիւղն այնքան սիրոս ու հոգիս պաշարեց։
 Զարհուրելի գազանն հասաւ, ու դարձուց
 Շըքեղ գըլուխն եւ աչքն յառեց քու վըրադ.
 Ու հեզացաւ, եւ ժանու նայուածքն անուշուց
 Ընդելական ու մարդասէր զգացումով։
 Յետոյ քեզի կը մօտենայ, կը գըգուէ
 Քեզ լեզուով, դուն կը ժըպտիս, զայն կը գըգուես,
 Հետը կատակ կ'ընես՝ անվախ, համարձակ
 Մանկական ձեռքդ ահեղ բերնին կը տանիս.
 Եւ ան կ'առնէ դայեակի դիրք, կը պառկի,
 Կու տայ ծիծերն ու կ'առնես դուն ալ զանոնք։
 Կը նայիմ ես՝ սարսափահար, շըփոթած՝
 Այն նորանշան ու սոսկալի հըրաշքին։
 Երբ տեսաւ քեզ գազանը կուշտ իր կաթէն,
 Մեկնեցաւ զնաց, անտառին խորքը մըտաւ։
 «Խսկ ես կ'իջնեմ վար, քեզ կ'առնեմ, կը դիմեմ
 Դէպ հոն ուր ես երթալու միտք ունէի։
 Հուսկ ընտրելով փոքր աւան մ'ինձ բնակավայր,
 Գաղտուկ կերպով քեզ սնուցանել կու տամ հոն։
 Հոն կեցայ ես մինչեւ արփին երկնընթաց
 Բերաւ մարդոց տարի մ'ու չորս ամիսներ։
 Կը ճըճուէիր դուն դեռ լեզուովըդ կաթի
 Անկապ ձայներ, քայլերդ էին անհաստատ։
 Խսկ ես հասած էի այն կէտն՝ ուր այլ եւս
 Վայրէջ հասակն ալեւոյթի կը հակի։
 Փարթամ ու կուշտ ոսկւավ զոր ինձ թագուհին

Տուաւ մեկնելուս՝ արքունական ճոխութեամբ,
Թափառական՝ նըժդեհ այն կեանքն ուզեցի
Թողուլ, դառնալ իմ սիրելի հայրենիքս.
Ու վաղեմի մտերիմներու հետ բնակիլ,
Մեղմել ձըմեռն իմ օճախիս կըրակով:
Ու կը մեկնիմ. կ'ուղղեմ քայլերս Եգիպտոս՝
Ուր որ ծընայ, քեզ ալ իմ հետ տանելով.
Հեղեղատի մը կը հասնիմ. կը փակեն
Ասկէ գողերը զիս, անկէ հեղեղատն:
Խնչ ընելու է. քեզ՝ քաղցրիկ, սիրուն բեռ՝
Թողլըքել չեմ ուզեր բընաւ. եւ կ'ուզեմ
Փախչիլ պըրծիլ: Զուր կը նետուիմ, կը ճեղքէ
Մէկ ձեռքս ալիքն, ու միւսը քեզ կը բըռնէ:
Հոսանքը սուր է, եւ ալիքը մէջտեղն
Ինք իր վըրայ կը գալարի կը դառնայ.
Բայց յորձանքին երբ խոր կէտին կը հասնիմ,
Կը պըտուտկէ ան զիս ու վար կը քաշէ:
Քեզ կը ձըգեմ ես այն ատեն, բայց ըզքեզ
Կը բարձրացնէ ջուրն ու կ'օգնէ ալ քեզի.
Եւ կը փըչէ հովս ալ ջուրին յաջողակ,
Ու քեզ կակուղ աւազին վրայ կը դընէ.
Խոնջ, ոգեսպառ, ես հոն հազիւ կը հասնիմ:
«Ուրախութեամբ կ'առնեմ ես քեզ, եւ յետոյ
Գիշերին խոր լըռութեան մէջ կը տեսնեմ՝
Երազիս մէջ՝ մարտիկ մ'որ ինձ սաստելով
Մերկացած սուրը դէմքիս վրայ կը դընէ,
Եւ տիրաբար կ'ըսէ. — «Քեզի կ'ապըսալքեմ
Խնչ որ քեզ մայրն առջի անզամ պատուիրեց,

Որ մըկըրտես դըստրիկն, անի երկընքին
Սիրելի է, եւ իմ վըրաս է իր հոգն,
Ես զանիկա կը պաշտպանեմ կը պահեմ.
Գազանին ես տըւի զգացում գըթութեան
Եւ ջուրին՝ միտք: Վայ քեզ եթէ չհաւատաս
Այս երկնառաք երազին»: - Հոս լըոեց ան:
Հազիւ օրուան նախկին նըշոյլը ցաթած՝
Կ'արթըննամ ես, ճամբաս առաջ կը տանիմ:
Ես նըշմարիտ հաւատացեալ՝ սին ցընորք
Ահալեցի զայն, մըկըրտութեանդ փոյթ չըրի
Եւ ոչ ալ մօրդ աղաչանքին. ծածկեցի
Ճըշմարտութիւնն ու հեթանոս մեծցար դուն:
Զէնքերու մէջ քաջայանդուզն եւ արի՝
Ցաղթեցիր քու սեռիդ եւ քու բընութեանդ.
Համբաւ, երկիր վաստըկեցար. դու ինքնին
Գիտես թէ ինչ կեանք անցուցիր անկէ վերջ.
Գիտես նոյնպէս որ ես ծառայ քեզ եւ հայր՝
Հետիկդ եկայ դէպ ի դաշտերը մարտի:
Յետոյ երէկ՝ աղօթրանին բացուելուն՝
Մահանանգոյն խոր թըմբիրով ընկճըւած
Մըտքիս նոյն այն պատկերն եկաւ երեւցաւ.
Դէմքն աւելի խոռվ էր եւ ձայնն ահաւոր. -
«Ահա, կ'ըսէր, անպիտան, ժամը մօտ է
Որ կլորինդան կեանքն ու վիճակը փոխէ.
Ի՞նձ պիտ' ըլլայ՝ քեզ ի հեճուկս, ու քեզի
Մընայ կըսկիծն»: - Ըսաւ թըռաւ օդին մէջ:
«Արդ կը տեսնես որ Երկինք քեզ կը սպառնայ,
Ո՛վ սիրելիդ իմ, անսովոր արկածներ.

Ես չեմ գիտեր. զուցէ անոր հաճոյ չէ
Որ դուն ծնողքիդ հաւասպին դէմ մարտընչիս,
Որ ճշմարիտն է զուցէ. ջ՞հ, կ'աղաչեմ
Չըգէ զէնքերդ ու հրաբորքոք աշխոյժներդ»:

Հոս կը լըռէ եւ կ'արտասուէ. կլորինդա
Կը մըտածէ եւ կը վախնայ, վասընզի
Նըման երազ մը կը ճընչէ իր սիրտն ալ:
Լըրջացնելով իր դէմքը հուսկ կ'ըսէ նէ.

«Հաւասպն որ ինձ ըստընտուին կաթին հետ
Ծըծել տըւիր, եւ որ ինձ արդ ճշմարիտ
Կը թուի, անոր պիտ' հետեւիմ, զուր հիմա
Կ'ուզես դուն ինձ կասկածելի ընել զայն.
Ոչ ալ վախէս պիտի թողում (չի վայլեր
Մեծանձն հոգւոյ) իմ այս ձեռնարկս ու զէնքերս,
Եթէ նոյն իսկ մահն էն ահեղ իր դէմքով՝
Ահ եւ սարսափ մահկանացուաց՝ դէմըս զայ»:

Յետոյ զանի մխիթարելով կը մեկնի,
Զի ժամն հասեր է ձեռնարկին կատարման,
Եւ կը զըտնէ քաջայանդուգն այն մարտիկն,
Որ մեծ վտանգին պիտ' ենթարկէ զինքն իր հետ:
Կու զայ իսմենն ալ անոնց քով, զըրգուելու
Իրենց աշխոյժն՝ որ ինքնիրեն կը վազէ:
Կըպրածիթի եւ ծըծումբի զոյգ զընդակ
Կու տայ անոնց, եւ պըղընձէ գոգաւոր
Անօթի մէջ ալ ծածկըւած զոյգ լոյսեր:

Լուռ՝ զիշերով կ'ելլեն կ'երթան բլուրն ի վար,
Իրարու կիպ՝ երկայն արազ քայլերով.
Ու կը հասնին կը մօտենան այն տեղւոյն

Ուր ողնկըւած կեցած է յաղթ մեքենան։
 Իրենց հոգին կը բոլնկի, սիրոը կ'եռայ,
 Եւ չի կըրնար ալ կուրծքին մէջ սեղմըւիլ։
 Զայրութ մը բարկ եւ ամեհի կը մըղէ
 Կը յորդորէ զանոնք արեան ու կրակի։
 Կ'աղաղակէ պարեկապանն, անոնցմէ
 Նըշան կ'ուզէ. անոնք առաջ կ'երթան լուռ։
 Ի զէ՞ն, ի զէ՞ն, կ'աղաղակէ այն ատեն
 Պարեկապանն աւելի բարձր ու կըրկին։
 Արիասիրու մեծանձըն զոյգը սակայն
 Չի պահուըտիր, այլ կ'երագէ իր քայլերն։
 Ինչպէս որ շանթն, անօթը կամ ուրմբաձիգ
 Փայլատակելն եւ որոտալն ու պայթիլն
 Ամէնը մէկ կ'ընէ, այսպէս եւ անոնք
 Փըրթիլ հասնիլն ու ջոկատին զարնըւիլն
 Ու զայն բանալ թափանցելնին մէկ կ'ընեն։
 Եւ սակայն հարկ է որ ծրագիրն յաջողի
 Հուսկ զէնքերու, հարուածներու մէջէ բիւր։
 Բացին լոյսերը փակ անոնք, ու կայծերն
 Այն բոլնկցուցին դիւրավառ նիւթը փութով,
 Որ հաղորդեց յետոյ զանոնք փայտերուն։
 Ո՞վ պիտ' ըսէ թէ ի՞նչպէս բոցը կ'աճի
 Օձապըտոյտ ամէն կողմէ, եւ ի՞նչպէս
 Աստղերուն ջինջ դէմքը մրուտեց թանձըր ծուխն։
 Երկինքն ի վեր կը ճախրեն թուխ՝ բոցեղէն
 Գունտեր ծուխի գալարներուն խառնըւած։
 Կը փըչէ հովն ու կ'արծարծէ մեծ հըրդէհն
 Հաւաքելով ի մի ցըրուած կըրակներն։

Ահեղ լոյսէն կ'ահաբեկին Քրիստոնեայք,

Եւ ամէն ոք փութով զէնքի կը վազէ:

Կ'իյնայ մեծդի եւ ահարկու մեքենան.

Վայրկեան մը կարճ կը տապալէ կը քանդէ

Երկարատեւ աշխատութեանց արգասիքն:

Հըրդեհին տեղը կը վազեն նոյն ատեն

Փըրանկներէն երկու ջոկատ զինավառ:

Արկանտ անոնց ճակատելով՝ կը զոռայ.

«Չեր արիւնով պիտի մարեմ այն հըրդեհն».

Ու՝ սեղմըւած Կլորինդայի՝ քիչ քիչ ան

Տեղիք կու տայ, եւ կը քաշուի բըլրան ծայրն:

Ամբոխն աճած՝ երկարատեւ անձրեւէ

Ուռած փըրփիրած հեղեղատի մը նըման՝

Կը հալածէ եւ հետերնին վեր կ'ելլէ:

Ոսկեղէն դուռը կը բացուի. թազաւորն

Հոն է եկեր՝ շըրջապատուած զօրքերէն՝

Ընդունելու այն մեծագործ մարտիկներն

Երբոր անոնք յաջող բախտով եռ դառնան:

Աեմին վըրայ կ'ոստնուն երկուքն, ետեւնէն

Փըրանկ ջոկատն հեղեղօրէն կը խուժէ.

Բայց Առուէյման զանոնք հրելով կը վանէ,

Եւ ահա դուռն անոնց վըրայ կը գոցուի

Եւ մի միայն Կլորինդան դուրս կը մընայ:

Ինք միայն դուրս մընաց, զի երբ գոցեցին

Դըռներն՝ ինք դուրս վազեց հրաբորք՝ կատաղի՝

Որ Արիմոնը պատժէ, ան որ խոցեց

Զինքն, ու պատժեց, եւ դեռ Զէրքէզն ամեհի

Զէր նըշմարած թէ անի դուրս էր ելեր.

Զի պատերազմն, ամբոխն եւ օդն աղջամուղջ
 Աըրտերէն հոգն, աչքերէն լոյսը խլեցին:
 Բայց ոսոխին արեան մէջ երբ մարեց նէ
 իր բարկութիւնն եւ ինքը գըտաւ,
 Տեսաւ դըռները փակ, եւ զինք՝ պաշարուած
 Ոսոխներէ, եւ ալ մեռած կարծեց զինք:
 Բայց տեսնելով որ զինք դիտող ոչ ոք կայ,
 Փըրկութեան նոր միջոց մ'իր միտքը ինկաւ,
 Կեղծեց ինքը ինքը քրիստոնեայ, ւանծանօթ
 Ամբոխին մէջ մըտաւ հանդարտ եւ անտես:
 Ցետոյ զերդ գայլ՝ որ զադու ոճիր մը գործած՝
 Անտառին խորքը կը սուզի անմըռունչ,
 Նէ օգտըւած աղջամուղջէն ւաղմուկէն
 Գաղտագողի լորիկ մընջիկ կը չըւէր.
 Միայն Տանկրէդ՝ որ հոն հասաւ այն ատեն
 Երբ կլորինդան կը խողխողէր Արիմոնն՝
 Ու զինք տեսներ եւ աչքը վրան էր բըռներ,
 Ճանչցաւ զանի, վազեց թըռաւ ետեւէն:
 Կ'ուզէ զէնքով հետը մըրցիլ. կը կարծէ
 Զայն մարդ մ'ուժով հետն արժանի չափուելու.
 Լերան գըլխէն շըրջաններով կ'երթայ նէ,
 Դէպ ի միւս դուռն՝ անկէ մըտնել յուսալով:
 Ան կը վազէ իր ետեւէն. եւ անոր
 Հասնելէն շատ առաջ՝ զէնքին շաշիւնէն
 Ետեւ դարձած կ'աղաղակէ կլորինդա.
 «Ո՞վ դու, ի՞նչ է բերածըդ, ի՞նչ կը վազես»:
 Եւ ան կու տայ պատասխան. «Մարտ է եւ մահ»:
 «Պիտ' ունենաս ուրեմն, ըսաւ, մարտ եւ մահ.»

Եթէ ուզածդ առ է, ես չեմ զլանար քեզ»։
Եւ կանգ առած հոն Տանկրէդի կը սպասէ։
Զ'ուզեր Տանկրէդ՝ ոսոխն հետի տեսնելով՝
Զի գործածել, եւ անկէ վար կը ցատկէ։
Կ'առնեն երկուքն ալ սայրասուր երկաթնին,
Կը սրեն իրենց գոռոզութիւնն ու զայրութն.
Ու կը փըրթին իրարու վրայ մոլեզին՝
Զերդ կատաղի նախանձաբեկ զոյգ մը ցուլ։

Լուսապայծառ Արեւու, լի թատրոնի
Արժանաւոր գործեր անոնք գործեցին.
Գիշեր՝ որ խոր ու խաւարչուտ ծոցիդ մէջ
Ու մոռացման թանձըր քօղով ծածկեցիր,
Թոյլ տուր որ դուրս հանեմ զանոնք, ու պարզեմ
Ցանձնեմ զըւարթ լոյսով զալիք դարերուն.
Ցաւէրժանայ անոնց համբաւն հոյակապ,
Եւ փառապանծ գործերնուն վեհ յիշատակն
Աղջամուղջիդ մէջէ շողայ լուսարձակ։

Անոնք խոյս տալ, պատըսպարուիլ, ետ քաշուիլ
Զեն ուզեր, հոս ճարտարութիւն գործ չունի։
Զեն տար հարուած մնրթ կեզծ, մերթ շեշտ, մերթ
[թեթեւ.

Աբուեստն ապախտ կը մնայ ստուերէն, մոլուցքէն.
Ահեղօրէն կը զարնըւի սուր սուրի
Ճիշդ մէջտեղէն. ոտքը զետին է զամուած.
Ոտքն հաստատուն է միշտ, միշտ ձեռքը շարժուն.
Զ'իշներ սուրին սայրն ի զուր, ծայրը՝ դատարկ։
Կը սրէ ամօթն՝ անոնց զայրութը վրէժի,
Ու վրէժն ապա կը նորոգէ ամօթնին.

Եւ կ'աւելնան նոր խըթան, նոր պատճառներ
 Միշտ զարնելու, միշտ ըշտապու հապճեպի:
 Խազմն երթալով կը խառնըւի, կը նեղնայ.
 Զի գործածուիր այլ եւըս սուր. իրարու.
 Կոթով կու տան, եւ անողորմ ժանտութեամբ
 Ապաւարտով, սպարով զիրար կը խեթկեն:
 Երեք անգամ ասպետը կոյսը գըրկեց
 Բազուկներովն իր կաշըմբուռն. երեք հեղ
 Լոյսն ազատեց ինքզինքը բիրտ կապերէն,
 Կապեր վայրագ թըշնամւոյ, ոչ տարփածուի:
 Երկաթը ձեռք կ'առնեն, ու զայն կը ներկէ
 Թէ մին եւ թէ միւսն անհամար վէրքերով.
 Եւ ոգեսպառ՝ խոնջ՝ կը քաշուին երկուքն ալ
 Այն տաժանքէն վերջ քիչ մը շունչ առնելու:
 Մէկը միւսին կը նայի՝ բեռն անարիւն,
 Ապառած մարմնոյն սուրին կոթին յեցուցած:
 Վերջին աստղին նըշոյլն ահա կը նուաղի
 Արեւելքէն ցաթած նախկին ճաճանչէն:
 Տեսաւ Տանկրէդ յորդ արիւնն իր ոսոխին,
 Մինչ ինքն հաղիւ թեթեւ վէրքեր է ստացեր:
 Կ'ուրախանայ խրոխտ: Ո՞հ խօլ միւգ մահացուի,
 Զոր կ'ուռեցնէ ո եւ է սիւք բարեշունչ:
 Եղկելի, ի՞նչ կ'ուրախանաս. ո՞հ, ո՞րքան
 Պիտ' յաղթանակդ ըլլայ տըխուր, փառքդ՝ ան-
 Պիտի տուժեն աչքերդ (եթէ ողջ մընաս) [բախտ.
 Այն արեան մէն մի կաթիլին՝ ծով մ'արցունք:
 Այսպէս անմոռունչ իրարու վրայ սեւեռուն
 Հանգիստ առին քիչ մ'արիւնոռուշտ մարտիկներն:

Հուսկ ինք Տանկրէդ խըզեց լռութիւնն եւ ըստ,

«Որովհետեւ ժանտ բախտը մեր՝ մեր այսչափ
Քաջութիւնն հոս լրութեան մէջ կը թաղէ,
Ու կը զլանայ գովութիւններ ու վըկայ
Արժանաւոր՝ արիասիրտ մեր մըրցման,
Կ'աղաջն (տեղ եթէ ունին աղաջանք
Զէնքերու մէջ) յայտնէ անունդ ու վիճակդ,
Որպէս զի ես զիտնամ՝ յաղթող կամ յաղթուած՝
Ո՞վ կը պատուէ իմ մահըս կամ յաղթութիւնս» :

— «Զուր կը խընդրես, կ'ըսէ վայրազ մարտկու-
թան մ'որ չունիմ սովորութիւն յայտնելու : [հին,
Քեզի ի՞նչ ով ըլլալս. առջեւդ ունիս դուն
Երկուքէն մէկն որ աշտարակն այրեցին» :

Այս խօսքերէն Տանկրէդ կըրակ կըտրեցաւ,
Ու վրայ բերաւ. «Գէշ ատեն զայդ ըսիր դու.
Խօսքդ ու լռութիւնդ զիս միապէս կը վառեն
Վըէժխընդրութեան, այ տըմարդի խուժագուժ» :

Զայրութը բարկ դարձած իրենց սըրտերուն՝
Զանոնք, սպառած թէեւ, կըոռոի կը մըդէ:
Վայրենի՛ խազմ. հոն արուեստ մի՛ փընտռեր դուն,
Մի՛ փընտռեր ուժ, մեռած մարած է շատոնց.
Գազանութիւնն ասոնց փոխան կը կըոռոի:
Ո՞հ, ի՞նչ ահեղ պատառուածքներ արիւնուշտ
Իրենց մարմնոյն ու զրահին վրայ կը բանան
Սուրերն անոնց, եւ թէ հոգին չ'ելլեր դուրս՝
Զայն բարկութիւնն է որ կուրծքին կը պընդէ:
Զերդ խոր Էգեանն՝ Հիւսիսն, Հարաւը լրուն
Թէեւ՝ որ նախ զայն մրըրկեցին յուզեցին,

Զի հանդարտիր, այլ կը մոընչէ կը ծըփայ
կուտակ կուտակ կոհակներով տակաւին,
Այսպէս թէեւ թափուած արեան հետ պակսի
Անոնց մէջ ուժը՝ որ շարժեց բազուկնին,
Դեռ նախկին թափը կը պահեն, եւ մըղուած
Անկէ՝ վէրքի վըրայ վէրքեր կ'աւելցնեն:

Բայց մահաբեր ժամը հասեր է ահա
Որ պիտի տայ Կլորինդայի կեանքին վերջ:
Ան՝ չըքնաղ ծոցը կը մըխէ սուրին ծայրն,
Որ խըրելով ներս՝ կը սրարքի արիւնով.
Եւ ոսկեթել բարակաման նուրբ ներքնակն
Որ քընքօրէն ծիծերն անոր կը ճընչէր,
Կը լեցընէ ջերմ վըտակով: Նէ կը զզայ
Որ կը մեռնի, ալ չեն ծունկերը բըռներ:
Տանկրէդ առաջ կը տանի իր յաղթութիւնն.
Ու կարեվէր Կլորինդայի մօտեցած՝
Կը տագնապէ, զայն կը նեղէ սպառնալից:
Կոյսն իր ինկած պահուն ձայնով ցաւագին
Այս հուսկ խօսքերն ըսաւ, խօսքեր՝ զոր իրեն
Կը շընչէ նոր ոգի մ', ոգի հաւատոյ,
Ոգի յուսոյ եւ սիրոյ, շնորհ զոր Աստուած
Կու տայ իրեն, եւ ողջութեանն ապըստամբն՝
Արդ մեռնելու պահուն կ'ուզէ աղախին:

«Յաղթեցիր, ո՞վ բարեկամ, քեզ կը ներեմ...
Ներէ դուն ալ, մարմնոյս չէ, ան վախ չունի,
Այլ իմ հոգւոյս. անոր համար աղօթէ,
Եւ մըկըրտէ զիս՝ որ մեղքերըս քաւուին»:

Աղիողորմ ու նըւաղկոտ այս խօսքերն

Այսքան քաղցրիկ եւ ողբական կը հընչեն,
Որ Տանկրէդի սիրտն իջնելով՝ կը մարեն
Ամէն զայրութ, սըրտմըտութիւն, ու բըռնի
Զերմ արցունքներ կը խլեն անոր աչքերէն:
Երան ծոցէն՝ անկէ քըչիկ մը հեռուն՝
Կարկաչելով փոքրիկ առուակ մը կ'ելլէր,
Ան հոն վազեց, լեցուց սաղուարտը ջուրով,
Ու թաղծալից դարձաւ մեծ՝ սուրբ պաշտօնին:
Ըզգաց որ ձեռքը կը դողար՝ երբոր ինք
Քակեց բացաւ ճակատը՝ դեռ անծանօթ.
Տեսաւ, ճանչցաւ, ճամրացաւ, քար կըտրեցաւ.
Ո՞վ տեսիլ, ո՞վ ծանօթութիւն ահաւոր...

Չըմեռաւ ան, զի այն կէտին հաւաքեց
Բոլոր իր ուժն ու պահապան դրաւ սըրտին.
Եւ իր տագնապը խեղդելով, արտորաց
Կեանք տալ ջըրով անոր՝ զոր սրով ըսպաննեց +
Տանկրէդ հազիւ իր սուրբ խօսքերն աւարտեց,
Նէրա դէմքին վըրայ ցաթեց ցընծութիւնն
Ու ժըպտեցաւ. Եւ կարծես զոհ՝ երջանիկ
Իր մեռնելէն՝ ըսէր. «Ահա կը բացուի
Երկինքն, ու ես խաղաղութեամբ հոն կ'երթամ» +

Անուշ դալուկ մ' ըսպիտակ դէմքը ներկեց,
Խառնըւեցաւ շուշանին հետ մանիշակն.
Աչքերն երկինք սեւեռեց կոյսն, ու կարծես
Երկինք, արեւ մեղքընային իր վըրայ.
Եւ մերկ ու պաղ ձեռքն ասպետին կարկառած՝
Խօսքի տեղ՝ զայն գըրաւ կու տար հաշտութեան +
Չըքնաղագեղ կլորինդան այս դիրքին մէջ

Կ'անշընչանայ եւ կարծես թէ կը նընջէ :

Ան երբ ազնիւ հոգւոյն ելլելը տեսաւ,
իր հաւաքած ուժերը զինք թողուցին,
Եւ ցաւն իր վրայ տիրապետեց ինքնիշխան,
Դարձած այլ եւս ահեղասաստ ու շամբուշ,
Ուր սըրտին մէջ խըտանալով կը փակէ
Կեանքն այն անձուկ տեղն ու մահով կը լեցնէ
Զգայարանքներն ու դէմքն։ Հանգոյն մեռելին
Անշարժ է ողջն, անմոռնչ, անգոյն, անըզգայ։
Յոզնատըխուր եւ յուսահատ իր հոգին
Իր արգելանը պատոելով զաղիաշմուն
Կը հետեւէր անշուշտ չըքնաղ այն հոգւոյն՝
Որ քիչ առաջ պարզեր էր իր թըռիչներն,
Եթէ փրանկ գունդ մը դէպքով հոն հասնելով՝
Զուրի եւ կամ նըման պէտքի պատճառաւ՝
Զըտանէր կինն եւ ինք իր մէջ կիսամեռ
Եւ մեռնողին մէջ վաղ մեռած այն ասպետն։
Անոնց սալարը թէպէտեւ հեռու էր,
Բայց զէնքերէն Տանկրէդ իշխանը ճանչցաւ.
Կը վագէ հոն, եւ կը տեսնէ անոր քով
Չըքնաղ մեռելն ու կը ցաւի եղածին։
Չուզեց թողուլ ան զայլերուն կերակուր
Քընքուշ մարմինն՝ իրեն դեռ եւս հեթանոս։
Կը գնէ երկուքն ալ զօրքերուն բազկաց վրայ
Ու Տանկրէդի վրանը կ'երթայ միասին։
Խոցուած ասպետն ինքզինքը չի զըտներ դեռ
Դանրադանդաղ ու հանդարտիկ շարժումէն։
Լոկ իր տըկար հեծեծանքէն կ'իմացուի

Որ դեռ անոր մէջ կայ կայծիկ մը կեանքի։
 Բայց միւս մարմինն անմոռւնչ, անձայն եւ ան-
 կը կըրէ իր վրայ կընիքները մահուան։ [շարժ]
 Այսպէս երկուքն ալ միասին կը տանին
 Եւ առանձին սենեակի մէջ կը դընեն։
 Ընկողմանած ասպետին շուրջը փութկոտ
 Զինակիրներն ամէն խրնամք կը տանին.
 Եւ լոյսն ահա կ'դառնայ նուաղկոտ աչքերուն,
 Եւ ան կը զգայ բժշկին ձեռքերն ու խօսքերն։
 Այլ զարհուրած միաքն՝ իր դարձին դեռ երկմիտ՝
 Զէ տակաւին ապահով ինք իր վըրայ։
 Կը նայի շուրջն ապշած, եւ հուսկ կը ճանչնայ
 Տեղն ու մարդերն ու կը մընչէ ցաւագին։

«Կ'ապրիմ ես դեռ, դեռ կը շընչեմ, կը տեսնեմ
 Դեռ նըշոյլները ժանտաժուտ այս օրուան։
 Օ՛ր՝ վըկայ իմ զաղտնածածուկ ժանտութեանց՝
 Իմ երեսիս կը զարնես սեւ ոճիրներս։
 Կնատ՝ դանդաղ ձեռք, արդ ինչո՞ւ չես ըներ սիրու՝
 Դու՝ որ ամէն ճամբայ զիտես խոցելու՝
 Դու՝ մահուան դուժ եւ ամպարիշտ պաշտօնեայ,
 Խըզելու թելն իմ քրէիքուր այս կեանքին։
 Դըժնէ երկաթըդ այս կուրծքէն ալ անցուր,
 Թող բըզըկտէ սիրոս ահաւոր հարուածով։
 Բայց գուցէ վարժ անօրէն՝ չար գործերու,
 Ցաւիս վերջ տալը գըթութիւն համարիս։
 Արդ պիտ՝ ապրիմ հըրէշըս ես եղկելի՝
 Դըժբախտ սիրոյ իբր անուանի օրինակ։
 Որուն անհուն չարեաց միակ արժանի

Պատիժն է կեանք մ' ամօթալից եւ անարգ։
Տանջանքներուս, ցաւերուս մէջ պիտ' ապրիմ՝
կատաղիներս արդար՝ թափառ ու մոլի։
Պիտի սոսկամ մուլթ, ամայի ստուերներէն,
Որոնք պիտի յանցանքս առջեւըս բերեն.
Պիտի ատեմ, անարգեմ դէմքն արեւուն՝
Որ երեւան հանեց թըշուառ աղէտներս։
Պիտ' ես ինծմէ վախնամ, եւ միշտ ես ինծմէ
Փախչելով, միշտ զիս պիտ' իմ քովըս գըտնեմ։
Բայց ուր, աւաղ ինծի, ո՞հ, ո՞ւր մընացին
Զըքնաղագեղ, պարկեշտ մարմնոյն մնացորդներն։
Ի՞չ որ մոլուցքս ամբողջ թողուց անոր վրայ՝
Ապականեց գուցէ մոլուցքն երէին։
Ո՞հ, չափազանց ազնըւական կերակուր,
Ո՞հ, չափազանց համեղ, սիրուն, եւ սակայն
Չափազանց վեհ եւ պատուական որս եւ կուր։
Որուն դէմ, ո՞հ, աւաղ, ըստուերն՝ անտառներն
իս գըրգուեցին նախ, եւ յետոյ գազաններն։
Իսկ ես պիտի գամ հոն ուր էք, ու պիտի
Ժողվեմ՝ հոն էք եթէ, սիրուն նըշխարներ։
Իսկ եթէ կուր եղած ըլլան գեղեցիկ
Այն անդամներն երէներուն կոկորդին,
Կ'ուզեմ որ նոյն բերանը զիս ալ կըլէ,
Եւ ծածկէ զիս փորն՝ որ զանոնք ընդգողեց։
Ինծի համար գերերջանիկ դամբարան՝
Ուր ալ ըլլայ, միայն անոնց հետ ըլլամ»։
Կը խօսի այսպէս եղկելին. բայց կ'ըսեն՝
Թէ հոն է այն մարմինն որուն վրայ կ'ողբայ։

Պայծառացաւ կարծես իր դէմքը մըուայլ,
 Նըման ամպին՝ որմէ փայլակ մը կ'անցնի։
 Անդամներուն դանդաղաշարժ անզօր բեռն
 Անկողինին հանգըստոցէն վեր վերցուց,
 Եւ յոզնած կողը քաշելով դըժուարաւ։
 Դիմեց զընաց հոն դանդաչուն քայլերով։
 Ու երբ հասաւ, տեսաւ զողորիկ ծոցին մէջ
 Անագորոյն հարուածը՝ զործ իր ձեռքին,
 Եւ տըժգոյն դէմքն առանց շողի, փայլակի,
 Գիշերային ջինջ երկընքի նըման դեռ,
 Այնպէս դողաց, որ անպատճառ վար կ'իյնար
 Զինակիրներն եթէ իրեն չօգնէին։
 Ըստ յետոյ, «Ո՞վ դէմք, որ մահը կըրնաս
 Անուշցընել, բայց սակայն ոչ իմ վիճակս։
 Ո՞վ քընքուշ աջ՝ որ ինձ զըրաւը քաղցրիկ
 Կարկառեցիր խաղաղութեան եւ սիրոյ,
 Ի՞նչպէս արդ ձեզ կը զըտնեմ, ի՞նչպէս եւ զիս։
 Եւ դուք, զողորիկ անդամներ, արդ ասոնք չե՞ն
 Եղեռնագործ զազանային ցասումիս
 Զարախտավար եւ մահառիթ նըշմարներն։
 Ո՞վ հաւասար ձեռքիս աչքեր անողորմ,
 Տըւաւ վէրքերն ան՝ դուք զանոնք կը դիտէք։
 Ու կը դիտէք անլաց, ուրեմն հոսի՛ թող՝
 Եթէ չ'ուզեր վազել արցունքը՝ արիւնս»։

Հոս վերջ կու տայ աղիողորմ խօսքերուն,
 Եւ մեռնելու անյոյս պենչէն դըրդըւած՝
 Կը պատըռուէ իր պատանքներն ու խոցերն,
 Եւ զայրացած վէրքերն առու կը կըտրին։

Ու կը սպաննէր ինքզինք . բայց ցաւը դըժնիկ
Զայն թալկացուց եւ անոր կեանքը սլահեց :

Մահճին վըրայ դնելով՝ հոգին խուսափուել
իր ատելի պաշտօններուն դարձուցին :

Բայց շաղակրատ համբաւն այլ եւս չի լրոեր
իր արկածներն ու տանջանքները դըժնէ :

Կու զայ իրեն ըլլպարապետն երկիւղած ,

կը վագեն հոն մըտերիմները զունդ գունդ ,

Բայց ոչ խօսքերը լուրջ , ոչ քաղցր ողոքներն
Անոր սըրտին կըրնան կըսկիծը մեղմել :

Ինչպէս փափկիկ մարմնոյ մը վէրքը հաստոյր՝
Եթէ դըպչիս կը կատղի , սուր ցաւ կու տայ ,
Այսպէս այն քաղցըր խօսքերէն՝ աւելի

կը զայրանայ իր շօշափուած սըրտին ցաւն :

Իսկ մեծարոյ Պետրոսն՝ որ սիրո ունի վրան ,
ինչպէս բարի հովիւ մ' հիւանդ որոջին ,

կը կըշտամբէ անաչառ՝ խիստ խօսքերով
Անոր երկայն զառանցանքներն , եւ կ'ըսէ .

«Ո՞վ Տանկրէդ , ո՞վ Տանկրէդ , ո՞րքան փոխուեր ես
Քենէ եւ քու սկըզբունքներէդ . ո՞վ ըզքեզ

կը խլացընէ , եւ ինչ թանձր ամպ կուրութեան
կը ճայրոտէ աչուիդ՝ որ դուն չըտեսնես :

Երկընքի մէկ խըրատն էր այս պատահարդ .
Զէս տեսներ զայն , չէ՞ս իր խօսքերը լըսեր ,

Որ կը գոչէ քեզ , կը կանչէ քու նախկին
Ճամբուդ՝ որմէ մոլորեցար զարտուղի :

Ան կը կանչէ քեզ քու նախկին պաշտօնիդ՝
Արժանաւոր քրիստոսանուէր ասպետի ,

Զոր թողուցիր՝ որպէս զի 'լլաս (անարժան Փոփոխութիւն) սիղեխ աղջկան մ'անհաւատ. Բարեյաջող արկած, զայրութ բարեպաշտ՝ Որ կը ձաղկէ խարազանով մը թեթեւ Շամբուշ յանցանքդ, ու կ'ընէ քու փըրկութեան Ըգքեզ ինքնին գործիք, ու դուն կը մերժե՞ս: Կը մերժե՞ս արդ, այ ապաշնորհ, Երկընքի Փըրկարար ձօնն՝ ու կը սըրտնի՞ս անոր դէմ: Չուառական, ուր կ'երթաս՝ ինքզինքըդ մատնած Ապերասան եւ սըրավար կիրքերուդ.

Հասեր, կախուեր ու վայրահակ կեցեր ես Խոր անդունդին վըրան, ու չե՞ս տեսներ զայն: Ո՞հ, կ'աղաչեմ, նայէ, ժողվէ քեզ, սանձէ Յաւն որ ըգքեզ կըրկին մահուան կը տանի»:

Լըոեց Պետրոս, եւ անոր մէջ մէկ մահուան Վախը մեղմեց մարեց փափաքը միւսին: Այն յորդորները մուտ գըտան սըրտին մէջ Ու ներքին թափը զեղչեցին բարկ ցաւին: Բայց եւ այնպէս՝ ան կը հեծէ մերթ ընդ մերթ, Եւ իր լեզուն կ'ողբայ իր սուզն աղէկէզ. Մերթ ինքնիրեն կը խօսի, մերթ սիրուհւոյն, Որ Երկընքէն գուցէ իրեն կ'ունկընդրէ: Զայն կը կանչէ արփւոյն ելքին, զայն մուտքին Նըւաղ ձայնով, ու կ'աղօթէ, կ'արտասուէ. Ինչպէս սոխակն՝ որու ձագերն՝ անթեւ դեռ՝ Առաւ տարաւ բոյնէն զեղջուկն անողորմ, Ողբերգական նուազով՝ միայն ու տըխուր՝ Կու լայ զիշերն ի բուն, ողորմ մըրմունջով

Լեցընելով շուրջն անտառներն ու եթերն :
Հուսկ առտըւան դէմ խըփեց քիչ մ'իր աչուին ,
Եւ արցունքին մէջէ քունն հոն խըլըրտաց :
Երազին մէջ՝ աստեղազարդ ըզգեստով
Իրեն եկաւ իր ցանկալի սիրուհին .

Շատ աւելի աղուոր , բայց գեղն երկնաւոր
Զինք պըճնելով հանդերձ իր դէմքը նախկին
Կը պահէ նոյն նըման , եւ քաղցըր գըթով
Կարծես անոր տըխուր աչուին կը սըրբէ ,
Եւ կ'ուղղէ այս գողուրիկ խօսքերը՝ անոր .

«Նայէ ինչպէս գեղեցիկ եմ , զըւարթ եմ ,
Հաւատարիմ սիրական , մի ցաւիր վրաս .
Եղայ ես այսպէս քու շնորհիւ , մահացու
Աշխարհէն դուն կորգեցիր զիս սըխալմամբ .
Եւ գըթութեամբ՝ ըրիր դուն զիս արժանի
Ասաուծոյ գիրկը թեւելով՝ յարազուարճ
Ու բազմահոյլ անմահներու գունդին մէջ :
Երջանկութեամբ կը զմայլիմ հոն սիրելով ,
Ուր յուսամ տեղ կը պատրաստուի քեզի ալ ,
Ուր վեհ արփոյն յաւէրժական լոյսին մէջ
Անոր եւ իմ գեղըս դիտես խանդակաթ :
Դու ինքդ եթէ քեզ Երկընքին չըզըրկես՝
Ըզգայութեան ցընորքներուն ետեւէն
Մոլորելով թափառ , ապրէ ու գիտցիր
Որ կը սիրեմ քեզ , եւ կ'ըսեմ քեզ յայտնի ,
Որչափ օրէն է արարած մը սիրել» :

Այսպէս ըսաւ , եւ գերբնական շողիւնով
Փայլատակեց աչուին գըգուանք մ'եռանդուն ,

Եւ ապա իր նըշոյլներուն մէջ սուզուած
 Այսայտ եղաւ, տալով անոր նոր սփոփանք:
 Ան կ'արթըննայ մըխիթարուած, եւ ինքզինք
 Բըժիշկներուն լուրջ խընամքին կը յանձնէ.
 Թաղել կու տայ ազնիւ հոգւոյն օթարան
 Քընքուշ մարմինն, ու թէեւ ճոխ կուճերէ
 Զըքարձրացաւ իր դամբարանն՝ հանճարեղ
 Զեռքի քանդակ, բայց քարն ընտիր է գոնէ
 Եւ քանդակողն, որչափ ներեց ժամանակն:
 Յուղարկաւոր ամբոխ մ'անթիւ ջաներով
 Մասնակցեցաւ այն մեծաշուք հանդէսին.
 Եւ բարձրը մերկ շոճի մը վրայ կախուեցան
 Յաղթանակի ձեւով՝ զէնքերը նէրա:
 Եւ հետեւեալ օրն՝ անփոյթ իր ցաւերուն
 Ու տկարութեան՝ ասպետը լի բարեպաշտ
 Պատկառանկով այցեց սիրուն ոսկորներն:
 Երբ գերեզման հասաւ, զոր իր ողջ ոգւոյն
 Կարգեց Երկինքն աղետաւոր արգելան,
 Անմոռունչ, տըժգոյն, սառած ու գրեթէ անշարժ՝
 Աչքերը պիշ պիշ սեւեռեց մարմարին.
 Հուսկ բըդիսելով յորդավըտակ արցունքներ,
 Հեկեկալով ողորմ ողորմ՝ մըրմընջեց.
 «Ո՛վ սիրելի եւ պաշտելի գու մարմար,
 Որ ներսն ունիս բոցերը՝ դուրսը՝ արցունքս,
 Զես դուն մահուան զընդան, այլ Էս օթարան
 Ողջ աճիւնի, հանգըստարան ես Աիրոյ.
 Կը զգամ քենէ սովորական իմ բոցերս,
 Նըւազ քաղցրիկ՝ բայց ոչ նըւազ սըրտակէզ.»

ԱՌ հառաջներս, ընդունէ այս համբոյրներս,
 Զոր կ'ոռոգեմ արցունքներով աղէխարշ,
 Ու տուր զոնէ զանոնք՝ զի ես չեմ կըրնար՝
 Սիրուն մարմնոյն՝ զոր քու ծոցիդ մէջ ունիս;
 ԱՌ, տուր զանոնք, զի թէ հոգին գեղանի
 Երջէ աչուին իր գեղանի մարմնոյն վրայ՝
 Զի բարկանար զութիդ եւ իմ ժըպրհութեանս,
 Զի բնակիր վերն՝ ատելութիւն կամ զայրութ:
 Նէ կը ներէ իմ յանցանքիս, այս յուսով
 Լոկ կ'ապրի սիրտըս ցաւերու մէջ այնքան:
 Գիտէ՝ լոկ ձեռքս է յանցապարտ, կը ներէ՝
 Որ սիրելով զինքն ապրեցայ, սիրելով
 Մեռնիմ, եւ ես պիտի մեռնիմ սիրելով.
 Երջանիկ օր, երբ եւ ըլլայ. բիւր անգամ
 Բարեբաստիկ՝ եթէ իբր արդ չորս կողմզ եմ,
 Այն ատեն ալ քու ծոցիդ մէջ ամփոփուիմ.
 Երկինք բնակին սիրատարփիկ հոգիներն,
 Եւ ծրարէ նոյն դամբանն երկու աճիւններն,
 Եւ չունեցածը կեանքին՝ մահն ունենայ:
 ԱՌ, ուր էր յոյսս արդիւնանար, շըքեղ բասու»:
 Իսկ քաղաքին մէջ ժանտ դէպքին լուրը նախ
 կը շըշընջէ խառնաշըփոթ ւանըստոյգ:
 Յետոյ ստուգուած՝ կը շըրջի զոյժն ահոելի
 Հիազարհուր քաղքին խորշերը բոլոր՝
 Խառն ողբերով ու կանացի ճիշերով:
 Կարծես թէ ան պատերազմով առնըւած
 Կործան իյնար, եւ բոցն ու ժանտ թըշնամին
 Ողողէին լափէին տուն ու մըզկիթ:

Բայց ամէն աչք Ալրոէս իրեն կը քաշէ
Ալրոտաճըմլիկ հառաջներով ու դէմքով.
Զի ան նըման ուրիշներու չի մնդմնը
Ալրունքներու վրտակով հորձքն իր ցաւին,
Որովհետեւ իր ներօս քար է կըտրեր.
Այլ իր ճերմակ մազերն աղտոտ փոշիով
Կը շաղախէ եւ կը ցըտէ դէմքն ու կուրծքն:
Արդ մինչ ամբոխն անոր չորս դին է առեր,
Արկանտ կ'երթայ մէջտեղն, եւ այսպէս կ'ըսէ.

«Ախ, ուզեցի ես՝ երբ հազիւ իմացայ
Թէ քաջասիրտ մարտկուհին դուրս է մնացեր՝
Անմիջապէս սլանալ նէրա ետեւէն
Եւ մասնակից ըլլալ նէրա վիճակին.
Ինչեր չըրի, ինչեր չըսի, կամ ինչքան
Աղաչանքներ չըթափեցի արքային
Որ բանալ տայ դըռներն։ Ան զիս՝ մերժելով
Աղաչանքները զուր, շանքերս ապարդիւն,
Իր զեհագոյն իշխանութեամբը՝ սանձեց։
Ախ, եթէ ես այն ատեն դուրս ելէի,
Կամ զանի հոս կը բերէի ողջ առողջ,
Կամ ուր որ նէ ներկեց գետինը կարմիր,
Կը կընքէի ես ալ իմ կեանքըս պատուով։
Ի՞նչ կըրնայի 'նել աւելի. ուրիշ կերպ
Տնօրինեցին ըլլան մարդիկ, ըլլան դիք.
Ճակատագիրն այսպէս ուզեց, մեռաւ նէ,
Իսկ ինչ որ ինձ կ'իյնայ, ես չեմ մոռնար զայն։
Երուսաղէմ, լըսէ դուն ինչ որ Արկանտ
Կը խոստանայ, լըսէ զայն, ով դու Երկինք,

Ու թէ դըրժեմ՝ թօթափէ շանթը գըլիսուս,
Կ'երդնում խընդրել մարդախոչոչ փըրանկէն
Կլորինդայի մահուան վըրէժն՝ ինձ կ'իյնայ:
Ու պիտ' այս սուրը չըքակեմ իմ մէջքէս
Մինչեւ որ ան չանցնի սըրտէն Տանկրէդի,
Եւ զազիր դին ագռաւներուն չընետեմ»:

Այսպէս ըսաւ, եւ ունկընդրող խուռն ամբոխն
Յետին խօսքերը ծափերով պանծացուց.
Վրէժխընդրութեան լոկ զազափարը մեղմեց
Անոր սըրտին դառնութիւններն ու ցասոյթն:
Ո՞հ սընուտի զուր երգումներ։ Պիտ' ընդհուպ
Օդն հանեն մեծ յոյսն հակառակ արդիւնքներ,
Ու նման կըռուով պիտ' իյնայ ինքը տապասաւ
Չեռքէն անոր՝ զոր ըսպաննել կը խրոխտայ։

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՏՆԵՐԵԳԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

Ն Ա. Խ Ա. Դ Ր Ո Ւ Խ Թ Ւ Խ Կ Ե

Խամհն Արբոնի անտառը կը դիւթէ. Պլոկուած զար-
քինները սարսափահար կը փախչին. բոլոր փորձերն ի
դերեւ կ'ելլան. նոյն իսկ Տանկըզտ տեղից կու տայ. Չո-
քութիւն. Բանակին մէջ լքում կ'իյնայ եւ ոմանը զա-
սալիք կ'ըլլան. Աստուած կոփրետի աղաջանքները լը-
սելով՝ կը հրաժայէ որ իրերու նոր կարգ մը սկըսի. Ան-
ձրեւ:

ԵՐԱԽԱՐԴԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՍՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

ՓՈ.33 Վիթխարի պարըսպաքանող մեքենան
Հազիւ մոխիր դարձեր գլորեր էր գետին,
Անդին Խսմնն նոր հընարքներ կը խոկայ
Որ ալ մընայ քաղաքն անքոյթ՝ ապահով,
Եւ կը ջանայ արգելք դընել Փրանկներուն՝
Որ անտառէն չըկարենան փայտ կըտրել,
Եւ չըկազմեն նոր աշտարակ, մեքենայ
Ծեծուած ցընցուած Այսոնն հիմէն խախտելու:

Քրիստոնէից բանակէն քիչ հեռու կայ
Հովիտներու միջեւ անտառ մ'երկնաբերձ,
Թանձրախիտ՝ ծեր ու քըսմնելի ծառերով,
Որ կը սըփուեն չորս կողմ ըստուեթ մահազոյժ.
Արեւուն էն լուսապայծառ ժամանակն
Ազօտ է հոն լոյսն եւ տըմոյն ու տըխուր.
Ինչպէս ամպու երկընփի տակ կ'երեւայ
Լոյս մ'անորոշ՝ երբոր գիշերը օրուան
Եւ կամ թէ օրը գիշերին յաջորդէ:
Բայց արեւուն մուտքին հոս շուտ կը աիրեն
Մէգ եւ մըռայլ, արհաւիրք, ամալ եւ գիշեր.
Դըժոխային մութ՝ որ աչուիդ կը լեցնէ

Կուրութեամբ, սիրտը սարսափով ու դողով:
 Եզողն հոն չի տանիր նախիրն, հովիւն՝ հօտն
 Արածելու կամ շուքի տակ հանգչելու.
 Անցորդն հոն չի մըտներ՝ բայց թէ մոլորի,
 Այլ հեռուէն կ'անցնի, մատով կը ցուցնէ:
 Կը հաւաքուին հոս վըհուկներն, ու կու զայ
 Ամէն մէկն իր գիշերային սիդեխով.
 Կու զան հեծած ամպի վըրայ, մէկն առած
 Դէմք վիշապի, միւսն անհեղեղ նոխազի.
 Զազիր ժողով՝ որու հրապոյր կը շընչէ
 Անոտի պատկերը բաղձացուած բարիքին՝
 Պիղծ՝ աղտեղի հանդէսներով տօնելու
 Գարշ զեղխանքներն ու հարսնիքներն ամալարիշու:
 Կը կարծէին այսպէս, եւ ոչ մի բնակիչ
 Զըփըրցուց ճիւղ մ'երբեք ահեղ անտառէն:
 Բայց Քրիստոնեայք պըղծեցին զայն, զի ան լոկ
 Կըրնար իրենց տալ բարձրաբերձ կազմածներ:
 Յաջորդ գիշերն աշտարակին այրելուն՝
 Մոզն հոս եկաւ գիշերին խոր լուութեան մէջ.
 Եւ հոն զըծեց իր շըրջանակն, ու դրոշմեց
 իր նըշաններն, ու գոտելոյծ՝ մըտաւ ներս՝
 Մէկ ոտքը բոկ՝ շըրջանակին մէջ, ու հոն
 Ահեղազօր խօսքեր հըծծեց՝ մոլեզնուտ:
 Երեք անգամ դէմքը դարձուց արեւելք,
 Երեք անգամ ալ դարձուց դէպ արեւմուտք.
 Երեք անգամ ցընցեց մականն՝ որով ան
 Թաղուած մեռելը դամբանէն հանելով՝
 Սովոր է տալ անոր շարժում եւ զգացում.

Երեք անգամ բոպիկ ոտքովը զարկաւ
Գետնին, յետոյ մոընչեց ահեղ այս խօսքերն .
«Լրսեցէք, ո՞վ դուք՝ զորս երբեմն աստղերէն
Որոտընդոստ շանթերը վար գլորեցին .
Դուք, այս՝ դուք, օդին թափառ բնակիչներ,
Որ փոթորիկ ու մըրըրիկ կը հանէք,
Ինչպէս եւ դուք՝ որոնց պաշտօնն է տանջել
Յաւէժօրէն անիծապարտ հոգիներն ,
Աւեռնոնի՛ բնակներ, ձեզ հոս կը կանչեմ,
Եւ քեզ՝ իշխան հրեղէն դըժխեմ պետութեան ,
Չեր հովանւոյն տակ առէք դուք այս անտառն ,
Եւ այս ծառերն՝ որ համրանքով կու տամ ձեզ .
Ինչպէս մարմինն ըզգեստն ու տունն է հոգւոյն ;
Այսպէս ըլլայ ամէն մէկուդ մէն մի ծառ :
Թող Փրանկն անկէ փախչի, կամ գէթ կանգ առնէ
Հազիւ տապարը ձեռք առած, ու վախնայ
Եւ սարսափի ձեր սոսկալի ցասումէն» :

Ան ահոելի ուրիշ բաներ ալ ըսաւ,
Զոր լոկ ժըպիրհ լեզուն կըրնայ երկրորդէլ :
Այն խօսքերէն՝ ջահերը՝ ջինջ երկընքին
Զարդն ու պաճոյճը՝ գոյներնին կը նետեն .
Կը տագնապի լուսինն, ու իր մահիկներն
Ամպերու մէջ ծրարելով՝ ալ չ'ելլեր դուրս :
Մոգը կատղած նորէն մոընչել կը սկըսի .

«Ո՞վ, կանչըւած հոգիներ, չէ՞ք ի զար դեռ .
Ըսպուժելնիդ ինչ է, գուցէ կը սպասէ՞ք
Աւելի հօր, խորհըրդաւոր խօսքերու :
Երկայն լուսիւնս ինձ մոոցընել ուլւած չէ

Ժանտ արուեստիս ահեղազօր օգնութիւնն .
 Եւ արիւնոռուշտ լեզուով կը ընամ ես ինքս ալ
 Արտաքերել այն ահարկու, մեծ անունն՝
 Որուն ոչ իսկ դըժոխքը խուլ եւ ստամբակ,
 Եւ ոչ Պղուտոնն իշխեց հեստող զըտնըւիլ:
 Թէ ոչ . . . թէ ոչ . . . » : Կ'ուզէր առաջ տանիլ դեռ,
 Բայց կատարուած էր դիւթութիւնն՝ հասկըցաւ:
 Կու գային գունդ գունդ անհամար ոգիներ,
 Մաս մ'անոնցմէ՝ որ օդին մէջ կը բնակի,
 Մաս մ'ալ ելած երկրի մըռայլ ու մըթին
 Յատակէն դուրս, կու գային ծանր ու դանդաղ,
 Դեռ ահարեկ մեծ վըճիուէն՝ որ իրենց
 Արգելք դըրաւ չըխառնըւիլ կոփիւներու.
 Սակայն իրենց արգիլուած չէ՝ հոս գալով
 Սաղարթներուն ու կոճղերուն մէջ բնակիլ:
 Իսմէն՝ որու ծրագիրն ի գլուխ ելաւ ալ,
 Ուրախ զըւարթ թագաւորին կը դառնայ.
 «Տէր, ալ ձըգէ ամէն կասկած, խրախուսուէ,
 Զի ապահով է այլ եւս գահդ արքունի.
 Փրանկը ալիտի չըկարենայ նորոգել
 Մէքենաներն իր մեծ՝ ինչպէս կը կարծէ» :
 Կ'ըսէ, յետոյ մէկիկ մէկիկ կը պարզէ
 Յաջողուածներն իր մոգական արուեստին:
 Ու կը յարէ. «Ինձ ոչ նըւազ հաճելի
 Բան մ'ալ ահա այսոնց վըրայ կ'աւելցնեմ.
 Գիտցիր որ քիչ ատենէն Հրատն ու Արեւն
 Առիւծին մէջ պիտի երթան միանան.
 Պիտի չմեղմեն անոնց բոցերը դըժնէ

Ոչ հով, ոչ ցող եւ ոչ ամպեր թօնընկէց.
 Երկընքին մէջ երեւցածէն՝ ամէն ինչ
 կը գուշակէ երաշտութիւն մ'ահաւոր:
 Պիտ' ունենանք տաքն որ կ'այրէ կը մըրկէ
 գարամանտներն ու Նազամոնն, եւ սակայն
 Մենք պիտի այնքան չընեղուինք քաղքին մէջ,
 Ուր կայ լի ջուր, զով շուք եւ շատ դիւրութիւն.
 Մինչդեռ Փրանկներն ամուլ ու չոր գետնին վրայ
 Անոր պիտի չըկարենան դիմանալ.
 Եւ Երկընքէն նըկուն արդէն, դիւրութեամբ
 Պիտ' ընկճըւին Եգիպտական բանակէն:
 Դու նըստելով պիտի յաղթես. եւ այլ եւս
 Բախտը փորձելող ես աւելորդ կը զըտնեմ.
 Բայց թէ խըրոխտ Զէրքէզն՝ որ չ'ուզեր հանգիստ՝
 Համեստ թէեւ՝ այլ անոր դէմ կը ցասնու,
 Ելլէ նորէն ըզքեզ նեղէ ու մըղէ,
 Կերպ մը զըտիր անոր սանձէն քաշելու.
 Զի՞ բարերար Երկինքն ընդհուալ պիտի տայ
 Խաղաղութիւն քեզի եւ մարտ ոսոխին»:
 Աս լըսելով արքան լաւ շունչ մը կ'առնէ,
 Եւ չի վախնար այլ եւս ոսոխ ուժերէն:
 Նորոգած էր արդէն մասամբ պարիսպներն,
 Որոնք ծեծուած էին խոյին մոլուցքէն.
 Այսուհանդերձ ան չի դադրիր չի կասիր
 Նորոգելէ՝ ուր խոռ, աւեր կը տեսնէ:
 Քաղաքացի, ծառայ ամէնքն ալ հոս են
 Ու կ'աշխատին, զործը կ'եռայ փութաջան:
 Խսկ կոփիրետոս խոհեմութիւն չի սեպեր

Հըզօր քաղքին վրայ գործել նոր յարձակում,
 Դեռ չըշինած իր մեծագոյն աշտարակն
 Եւ կամ ուրիշ նըման մեծդի մեքենայ:
 Եւ դարբինները կը դըրկէ դէպ անտառ,
 Որ ունի այն գործին յարմար, պատրաստ նիւթ:
 Առտըւան դէմ կ'երթան անոնք դէպ ի հոն,
 Բայց վախ մը նոր կը կապէ ուժը անոնց:
 Ինչպէս մանկի՞կն անփորձ սիրո չ'ըներ նայիլ
 Երբ երեւան աչքին հրէշներ անսովոր,
 Կամ գիշերուան մութին ինչպէս կը սոսկայ
 Մըտքով ստեղծած ճիւաղներէն, քաջերէն,
 Կը զոփային այսպէս, առանց գիտնալու
 Սակայն թէ ինչ բան է՞ո իրենց վախ ազդողն.
 Եթէ ինք վախը չէր գուցէ՝ որ անոնց
 Կ'երեւցընէր աւելի մեծ խուճապներ
 Քան ըլլիինքսներն ու Փիմեռներն անճոռնի:
 Ես կը դառնան, եւ ահաբեկ ու շըլմոր՝
 Իր, խօսք բոլոր իրարու հետ կը խառնեն:
 Իրենց խօսքերը ծաղրական կը թըւին,
 Եւ նորանշան իրին ոչ ոք կը հաւտայ:
 Ըստարապետն հոն կը դըրկէ այն ատեն
 * Խիզախ ու քաջ գունդ մ'ընտրական մարդերու՝
 Որ պաշտպանեն զանոնք, շընչեն քաջալեր՝
 Որ կարենան կատարել իր հրամաններն:
 Անոնք հազիւ կը մօտենան ահաւոր
 Այն անտառին՝ ուր բանակեր են դեւերն,
 Ու կը նային սեւաթորմի շուքերուն,
 Երբ կը ցընցուի սըրտերնին, սառ կը գառնայ:

Քայց կ'երթային անոնք առաջ, ծածկելով
Խիզախ դէմքի տակ իրենց վախը նըւաստ:
Այնչափ առաջ էին զացեր, որ դիմթուած
Տեղէն շատ ալ հեռու չէին, երբ յանկարծ
Զարհուրելի ձայն մը փըրթաւ անտառէն,
Նըման կարծես երկրաշարժի բոմբիւնին.
Կը զգաս անոր մէջ շըշիւններն հովերուն,
Կոծը ժայռին դէմ զարնըլող կոհակին,
Օձին սուլելը, մըռընչելն առիւծին,
Գայլին կաղկանձն, արջուն ոռնալն ու թընծկալն,
Ու կը լըսես փողի գոչիւն, որոտում,
Եւ այս բոլորն այն միեւնոյն ձայնին մէջ:
Այն ատեն իր գոյնը նետեց ամէն դէմք,
Ու վախը բիւր նըշաններէ կ'երեւար.
Ոչ խրատ, ոչ փաստ չեն կըրնար սիրտ տալ անոնց
Որ ճամբանին շարունակեն կտմ կենան.
Գաղտ զօրութեան դէմ որ զիրենք կը ձաղկէ՝
Դիմադրելու կորով չունին բաւական:
Հուսկ կը փախչին, եւ անոնցմէ մէկն այսպէս
Կը չըքմեղէ իրն երկիւղած կոփրետին.

«Տէր, մէջերնիս մէկը չըկայ, որ պարծի
Անտառէն փայտ կըտրել. այնպէս լաւ պահուած
Է ան, որ ես կարծեմ, մինչեւ իսկ կ'երդնում,
Որ փոխադրած ըլլայ Պլուտոնն արքունիքն
Այն անտառին մէջ. անվեհեր նայելու
Համար անոր՝ պէտք է որ մարդ ունենայ
Սիրտ մը երեք անգամ պատուած պարուրուած
Անգըծելի աղամանդէ. ւանըզգայ

Ըլլալու է մէկն՝ որ լըսել յանդըգնի
Որուռումները, շըշիւններն ու մոռւնչներն»:

Հոն ունկընդիր ամբոխին մէջ ներկայ էր
Դէսքով Աւկաստ՝ անոր այսպէս խօսելուն.
Իր շամբուշ՝ խօլ յանդըգնութիւնն ամեհի
Կ'արհամարհէ մահացուներն ու մահն իսկ.
Ան չունի վախ ոչ սոսկալի զազանէ,
Ոչ քաջ մարդու սարսափ ազդող հըրէշէ,
Ոչ հովէ, ոչ երկրաշարժէ, փայլակէ,
Ոչ ալ երկրի էն ահաւոր իրերէն:
Շարժելով զլուխն ու ժըպտելով ըսաւ աս.

«Այդ վատասիրութող կենայ, ես կ'երթամ,
Ես միայնակ պիտի կըտրեմ այն անտառն՝
Այլ եւս պըղտոր երազներու օթարան.
Ոչ մէկ ցընորք սոսկալի, ոչ մէկ գոչիւն
Կամ մըրուչիւն թըրոչուններու, անտառի
Պիտի արգելք չըկարենան ըլլալ ինձ,
Նոյն իսկ եթէ այդ ահոելի որջին մէջ
Տարտարոսի ճամբան առջեւըս բացուի»:

Կը պարծի այսպէս կոփրետին, եւ անկէ
Հրաժեշտ առած կ'ելլէ ասպետը ճամբայ,
Ու կը դիտէ անտառն, ականջ կը դընէ
Անկէ ելած նոր մոռւնչներու գոչիւնին:
Բայց իր յանդուզն ոտքը ետ չի դարձըներ,
Այլ առաջուան պէս անվեհեր է ու խրոխտ.
Եւ կոխելու վրայ էր երկիրը դիւթուած՝
Երբ ահեղ կրակ մը խափանեց իր ճամբան:
Կրակը կ'աճի, կը տարածէ կը սըփոէ

Պարըսպաձեւ իր ծըխաշունչ՝ թուխ բոցերն.
 Եւ առնելով անտառն իր մէջ՝ չի տար թոյլ
 Որ այն ծառերը զան կըտրեն տապալեն:
 Իր մեծագոյն բոցերը ձեւը կ'առնեն
 Հըսկայակերպ ամրոցներու, բուրգերու.
 Եւ մարտացու մեքենայով, կազմածով
 Ամրացուցեր է բերդերն՝ այս նոր Դըժոխքն:
 Ո՛րքան զազիր դէմքով հրէշներ զինավառ
 Կը պաշտպանեն ահեղարերձ մարտկոցներն.
 Անոնցմէ մին ծուռ կը նայի Ակաստին,
 Մին ճօճելով զէնքերն՝ անոր կը սպառնայ:
 Հուսկ կը փախչի՝ թէեւ դանդաղ քայլերով,
 Ինչպէս առիւծն երբ որսէն եւ կը քաշուի.
 Բայց միշտ փախուստ է, եւ իր կուրծքն անվեհեր
 Հոն առաջին անգամ վախն ինչ է ճանչցաւ:
 Վախցած ըլլալը չիմացաւ այն ատեն,
 Անդրադարձաւ սակայն երբ քիչ մ'հեռացաւ.
 Ըզգաց ամօթ, զայրութ, ու սիրոը խածին
 Սուր ակուները դառնադառըն զըղջման:
 Եւ անմըռունչ, ամօթահար ու մաղձուր՝
 Սիրոը նեղուած գընաց մէկդի քաշուեցաւ.
 Ի՞նչպէս իշխէր իր քիչ տուաշ այնքան խրոխտ
 Դէմքը վերցնել, նայիլ մարդոց երեսին:
 Կանչըւելով կոփրետոսէն՝ կ'ուշանայ,
 Ուշանալեւն ըլքմեղանքներ կը ստեղծէ,
 Կը փափաքի չերթալ, կ'երթայ վերջապէս
 Բայց յամրաքայլ, ըըթները փակ բըռնելով,
 Կամ երազկուր մարդու մը պէս կը խօսի:

Այն անսովոր ամօթանքէն հետեւցուց
 Ըստարապետն անոր երկիւղն ու փախուստն,
 Ըստ յետոյ. «Արդ ի՞նչ բան է. դիւթութիւն
 Են թէ բնութեան հրաշալիքներ են ասոնք:
 Բայց մէջերնիդ եթէ կայ մէկն՝ որ վառուած
 Ազնիւ իղձով ուզէ զըննել վայրենի
 Որջերն, երթայ թող այս վըտանգն աչք առած,
 Եւ մեզի գէթ աւելի ստոյգ լուր բերէ»:

Այսպէս ըստ, եւ սոսկալի մեծ անտառն
 Երեք օրեր իրար ետեւ փորձեցին
 Հետազօտել քաջագոյններն, եւ բոլոր
 Սարսափահար փախան անոր սաստերէն:

Տանկրէդ իշխանը բանակէն դուրս ելեր
 Թաղել զացեր էր անձկալի սիրուհին.
 Եւ թէպէտեւ դեռ մահատիպ ու տըկար
 Եւ անատակ զրահ՝ սաղաւարտ կըրելու,
 Բայց եւ այնպէս տեսնելով հարկն անհրաժեշտ՝
 Նեղութենէ, վըտանգէ չի հրաժարիր:
 Զի եռանդուն սիրտն իր մարմնոյն անանկ ոյժ
 կը փոխանցէ՝ որ կարծես դուրս կը զեղոււ
 Կ'երթայ իշխանն արիասիրտ, ինքնամփոփ,
 Լուռմունջ ըզգոյշ՝ գէպ ի վըտանգն անծանօթ.
 Եւ անտառին ահեղ տեսքին կը տոկայ,
 Եւ որոտման ուերկրաշարժի թընդիւնին՝
 Առանց բընաւ այլայլելու. կը զզայ լոկ
 Փոքրիկ յուզում մը կուրծքին մէջ, բայց փութով
 կը խաղաղէ զայն եւ առաջ կը դիմէ.
 Եւ աւասիկ այն վայրենի տեղւոյն մէջ

Հրեղէն քաղաքն յանկարծակի կը կանգնի :

Քիչ մ'ատեն կանգ կ'առնէ երկմիտ ու կ'ըսէ
ինքնիրեն . «Ի՞նչ օգուտ ունին զէնքերն հոս .
Պէտք է նետուիմ այս հրէշներուն բերանն ես
Եւ կոկորդն այս լափող լիզող բոցերուն .

Հասարակաց շահն ու պատիւը եթէ
Պահանջէ՝ մարդ չի խընայեր իր կեանքին .

Բայց եւ կեանքին շուայլն ալ մարդ չէ մեծասիրտ ,
Եւ զայն վտանգելն հոս խօլութիւն պիտ' ըլլար :
Բայց բանակն ի՞նչ պիտ' ըսէ զուր թէ դառնամ .
Կըտրելու յոյս ունի՞ ուրիշ անտառէ ,
Եւ կոփրետոս պիտի ուզէ՞ թողլըքել
Այս փորձըւած ճամբան : Արդ քիչ մ'ալ առաջ
Եթէ անցնիմ , հըրդեհն որ հոս կը տեսնեմ
Աւելի քիչ արդիւնք գուցէ ունենայ
Քան երեւոյթ : Բայց ի՞նչ կ'ուզէ թող ըլլայ» :

Ըսելով այս խօսքերը ներս կը ցատկէ .

Ո՞վ արժանի յիշատակաց քաջութիւն :

Բայց զրահին տակ չըզգաց անզամ անիկա
Տաքն ու եռանդը սոսկալի կըրակին .

Եւ չըկըրցաւ նոյն իսկ դատել թէ անոնք

Իրա՞ւ բոցեր էին , թէ սուտ՝ առաջօք :

Զի այն կըրակն՝ հազիւ անոր թէ դըպաւ՝

Անհետացաւ , եւ ամպ մ'իջաւ թանձրախիտ՝

Բերելով ցուրտ գիշեր , եւ ցուրտն ալ՝ մութն ալ

Քիչ ատենէն հետախաղաղ ցընդեցան :

Կ'ապշի Տանկրէդ , բայց անվեհեր կը մընայ ,

Եւ ամէն բան խաղաղ՝ հանդարտ տեսնելով՝

Պիղծ չեմէն ներս կը դընէ ոտքն աներկիւդ,
Ու կը զըննէ ծածուկ խորշերն անտառին:
Ոչ մէկ օտար եւ անսովոր երեւոյթ,
Ոչ մէկ արգելք իրեն եւ կամ հանդիպում.
Միայն անտառը թաւաթուփ ու մըթին
կը խափանէ անոր աչքերն ու ոտքերն:
Ընդարձակ տեղ մը կը տեսնէ հուսկ յետոյ
Ամփիթատրի ձեւով, որուն մէջ միայն
Նոճի մը կայ՝ բուրգ մ'երկնաբերձ եւ ահեղ.
Անոր կ'երթայ, եւ զայն մօտէն զըննելով՝
կը տեսնէ ինչ ինչ նըշաններ բունին վրայ,
Նըման անոնց՝ զոր զիրի տեղ զործածեց
Օր մ'հինաւուրց խորհըրդաւորն Եզիպտոս:
Տեսաւ անոնց մէջ մէկ քանի նըշաններ
Ասորիքի լեզուով՝ զոր ինք լաւ զիտէ.

«Ո՛վ դու յանդուգըն մարտիկ, դուն՝ որ դընել
Ժըպրհեցար ոտքդ այս մահահուտ որջէն ներս,
Դե՞ն, եթէ չես այնքան անզութ՝ որքան քաջ,
Խորհըրդաւոր այս վայրը մի խըռովիեր,
Դե՞ն լուսազուրկ հոգիներուն ողորմէ.
Մեռելներուն հետ պէտք չէ ողջը կըուրի»:

Ուշադրութեամբ ան կը ջանար վերլուծել
Գաղտնածածուկ իմաստը կարճ բառերուն,
Երբ կը լըսէր հովին մոընչելն անդադար
Աաղարթներուն եւ ոստերուն մէջերէն.
Եւ ձայն մ'ահա՝ կարծես նըւագ մ'ողբական
Աղիողորմ հառաջներու, հեծութեանց,
Որ ըզգացում մը կը շընչէր իր սըրտին

Խառըն զըթով եւ սոսկումով ու ցաւով։
 Բայց քաշելով հուսկ սուրը՝ մեծ կորովով
 Կը զարնէր բարձըր ծառին, ո՞հ սքանչելիք։
 Կը ցայտէ դուրս արիւն կըտրած կեղեւէն,
 Եւ կը ներկէ կարմիր գետինը չորս դին։
 Կը զարհուրի Տանկրէդ, հարուածը սակայն
 Կը սաստկացնէ, կ'ուզէ վախճանը տեսնել։
 Եւ հեծութիւն մը կը լրսէ ցաւագին
 Եւ անորոշ՝ կարծես խորթէն դամբանի։
 Եւ յետոյ ձայն մ'որոշ կ'ըսէ. «Ո՞հ, խիստ շատ
 Վէրքեր տըւիր ինծի, Տանկրէդ, ալ բաւ է։
 Մարմնէս՝ որ հետս ու ինձ համար ապրեցաւ՝
 Երբեմըն գիրգ օթարան՝ զիս վանեցիր։
 Ինչո՞ւ հէք կոճղը՝ որուն հետ միացուց
 Զիս իմ զըժնէ բախտըս՝ եկեր կը բզըկտես։
 Գուն ոսոխներդ՝ անգութ՝ իրենց մահէն վերջ
 Գերեզմանին մէջ ալ կ'ուզես խոշտանզել։
 Ես կլորինդան էի, եւ ես մինակ չեմ
 Որ կը բնակիմ այս կարծր ու կորդ ծառին մէջ։
 Այլ դեռ ուրիշ հոգիներ՝ փրանկ կամ այլազգ՝
 Որոնք ինկան պարիսպներուն ըստորոտն՝
 Հոս բըռնըւած են տարօրէն դիւթութեամբ։
 Մարմնոյ մէջ եմ թէ դամբանի՝ չեմ զիտեր.
 Հոգի ունին բոլոր ոստերն ու կոճելոն,
 Եւ մարդասպան ես դուն՝ եթէ փայտ կըտրես։
 Ինչպէս հիւանդն՝ որ երազին մէջ երբեմն
 Եթէ վիշապ տեսնէ եւ կամ անհեթեթ
 Քիմեռաներ, կը կասկածի թէպէտեւ

կամ կ'իմանայ նոյն իսկ մասսամբ՝ որ անոնք
իրական չեն, բայց եւ վախչիլ կը ցանկայ,
Այնչափ անոր կ'ազդէ սարսափ եւ սոսկում
Այն ահռելի եւ ահաւոր երեւոյթն.
Այսպէս երկչու տարփածուն չի հաւատար
Լիով այն սուտ խաբէութեանց, եւ սակայն
Տեղիք կու տայ անոնց վախէ բըռնըւած:
Եւ այլեւայլ զգացումներէ նըկուն սիրտն
իր կուրծքին մէջ կը դողդըղայ կը սառի.
Եւ այն հըզօր՝ անակընկալ յուզումէն
Կ'իյնայ ձեռքէն սուրն. ինքիրմէ դուրս կ'ելլէ
Ոչ թէ վախէն, այլ կը կարծէ հոն ներկայ
Վիրաւոր կինն՝ որ կ'արտասուէ կը հեծէ.
Ա՛լ չի կըրնար այն արիւնին վրայ նայիլ,
Ոչ ալ ողբերն ու հեծութիւնը լըսել:
Այսպէս խիզախ հոգին՝ զոր ոչ մի սոսկում,
Եւ ոչ իսկ մահը դողացուց կամ սարսեց,
Բայց զի տըկար է սիրոյ մէջ, սուտ պատկերն
Ու խաբեբայ ողբը՝ պատրեց եւ ընկճեց:
Ահեղամոռնչ հովս անտառէն քըշեց դուրս
Ձեռքէն ինկած երկաթն, եւ ինք՝ յաղթըւած
Մեկնեցաւ գնաց. յետոյ զըտաւ ճամբուն վրայ
Կորսընցուցած սուրն ու կապեց իր մէջքին:
Սիրո չըրաւ ոչ ետ դառնալ, ոչ ալ կըրկին
Փորձել՝ կըրկին քըննել ծածուկ պատճառներն.
Եւ հասնելով Սպարապետին՝ ամփոփեց
Քիչ մ'ինքըզինքն, եւ հանդարտիկ հոգիով
Ըսկըսաւ. «Տէր, պատգամաբերս՝ եկած եմ

Հաստատելու բաներ՝ որոնք առասպել
 կարծըւեցան, եւ հաւատալիք իրեր չեն:
 Ինչ որ ըսին զարհուրելի ձայնին վրայ
 եւ ահաւոր տեսարանին՝ իրաւ է:
 Զարմանալի հըրդեհ մ'յետոյ երեւցաւ
 Աչքիս՝ յանկարծ բոլնկած, առանց մէկ նիւթի.
 Ճապաղեցաւ, ճաղպատեցաւ, ու կազմեց
 Պարիսպ մը՝ լի զինուած ճիւաղ հրէշներով.
 Ցատկեցի ներս, եւ զիս հըրդեհը չայրեց,
 Ոչ ալ զէնքով արգիլեց մէկն իմ քայլերս:
 Եւ նոյն ատեն ցըրտեց, մըթնեց, եւ յետոյ
 Նորէն դարձաւ լոյսն եւ օդին պարզութիւնն:
 Աւելին կայ. այն ծառերուն կեանք կու տայ
 Մարդու հոգին, եւ կը խօսի ու կը զգայ.
 Փորձով գիտեմ, անոր ձայնն ես լըսեցի,
 Եւ գեռ սըրտիս մէջ ողբազին կը հընչէ:
 Կոճղերուն մէն մի վէրքն արիւն կը ծորէ,
 Կարծես քընքուշ միսով մարմին ըլլային:
 Ոչ, ոչ, ալ չեմ կըրնար (գիտեմ ոկարութիւնս)
 Ոչ կոճոպել կեղեւ, ոչ ճիւղ փըրցընել»:
 Այսպէս ըսաւ, եւ Սպարապետն իմաստուն
 Մտածումներու մեծ մըրըրկով կը ծըփայ.
 Կը խոճոնէ ինքնիրեն՝ ի՞նքը անձամբ
 Երթայ փորձէ կախարդանքներն անտառին,
 Թէ աւելի հեռուն փընտոէ ատաղձներ,
 Փոխանակ այդքան նեղութիւն կըրելու:
 Բայց իր խոկմանց անդունդէն դուրս կը քաշէ
 Զինք Մենակեացն, եւ կ'ըսէ այսպէս իրեն.

«Զըգէ՛ յանդուզըն մըտածումդ . ուրիշին
թող անտառին իր ծառերէն կողոպուտն .
Ճակատագրեալ նաւն արդէն իսկ ամայի
Աւազներուն մօտենալով՝ կ'ամփոփէ
Առագաստներն ոսկի . արդէն խորտակած
իր անարժան շըղթան՝ մարտիկն անձկալի
Ահաւասիկ կը հեռանայ ափունքէն .
Ժամանակեալ ժամը հեռու չէ այլ եւս
Որ առնըւի Սիոնն , ոսոխն յաղթըւի» :

Այսպէս ըսաւ դէմքը բոլոր բոցավառ ,
Եւ իր խօսքերը չեն թըւիր մահացուի :
Իսկ կոփրետոս նոր մըտածման մէջ կ'իյնայ ,
Վասըն զի չ'ուզեր պարապորդ հեղզ նըստիլ :
Բայց երկնային խեցգետինին մէջ ամփոփ
Արեւն այլ եւս կը բերէ տաք մ'անսովոր ,
Որ ոսոխ իր ծրագիրներուն , բանակին ,
Անտանելի կ'ընէ ամէն աշխատանք :
Երկնի ամէն բարերար ջահ մարեր է .
Հոն կը տիրեն անազորոյն աստրղներ ,
Որ զօրութիւն մը տեղալով օդին մէջ ,
Զայն կը թըրմեն կը տոգորեն դըժընդակ
Ու ժանտաժուտ ազդեցութեամբ մ'ահաւոր .
Կ'աճի եռանդն եղեռնաւոր , ու բոցեր
Մահացընցուղ կը տոչորեն ամէն ինչ :
Դըժնէ օրուան կը յաջորդէ աւելի
Դըժնէ զիշեր , դըժնէազոյն օր՝ ասոր :
Չ'ելեր արեւ՝ որ ներսն ու դուրսը համակ
Երջապատուած արիւնըուուշտ շոգիով՝

Զերեւցընէ որոշակի ճակտին վրայ
 Վատախտարակ օրուան մ'հըմայքը տըխուր.
 Զի մըտներ բնաւ՝ որ բիծերովն իր կարմիր
 Զըսպառնայ մի եւ նոյն տաղտուկն իր դարձին.
 Զըզայրացնէ արդէն կըրուած վընասներն
 Ըստոյգ՝ յայտնի վախով գալիք վնասներուն:
 Մինչ ճաճանչներն ան կը շեշտէ կըշոակի՝
 Մահացու աչքն որչափ իր շուրջը դառնայ,
 Կը նըշմարէ որ կը չորնան ծաղիկներն
 Ու կը թօշնին սաղարթ, տերեւ, կը հիւծի
 Խուռն անջըրդի, կը խորխոլի հողն, երկիրն,
 Եւ ջուր, աղբիւր կը նըւազին կը ցամքին.
 Բնութիւնն ողջոյն զոհ երկնային բարկութեան,
 Եւ օդին մէջ ցըրուած ամպերը ամուլ
 Իրեն բոցի կերպարանքով կ'երեւան:
 Երկինքն հընոց մըն է կարծես արջնաթոյր,
 Զ'երեւար բան մ'որ քիչ մ'հանգիստ տայ աչքին.
 Կը լըոէ իր անձաւներուն մէջ զեփիւռն,
 Եւ սիւթերուն թեւերն անշարժ կը մընան.
 Լոկ կը փըչէ (եւ ջահի բոց կը թըւի)
 Հովն որ կու գայ աւազներէն ափրիկեան.
 Որ իր դըժխեմ, անստանելի, հոծ շունչով
 Կը զարնըւի մերթ այտերուն, մերթ կուրծքին:
 Յետոյ զիշերն ալ չունի ստուեր զովարար,
 Այլ թըրմըւած է արեւուն ջերմութեամբ.
 Վարսամներով եւ հըբեղէն սիւներով
 Եւ ուրիշ բոց զարդերով քօղն է հիւսեր:
 Զըւառական երկիր, եւ ոչ իսկ լուսին,

Լուսինն ազահ կը հեղու քու ծարաւիդ
 իր ցողագին շիթերն, եւ խոտն ու ծաղիկ
 Զուր կը տենչան կենսառու այն ծորանքին:
 Անուշակ քունը կը փախչի տարագիր
 Անդոհական գիշերներէն. չի կը բնար
 Հեք մահացուն զայն իր վըրայ հրաւիրել:
 Ամենամեծ չարը ծարաւն է սակայն,
 Զի Սիոնի եղեռնաւոր բըռնաւորն
 Ամէն աղբիւր ապականեց, պըղտորեց
 Դառն հոյզերով եւ մահառիթ թոյներով
 Քան դըժոխքի գետերն ըլլոտիւքս ւլիսերոն:
 Եւ Սիլովամը փոքր՝ որ ջինջ եւ յըստակ
 կը բաշխէր իր գանձը սիրով ֆրանկներուն,
 Արդ եղկ ջըրով մ'հազիւ ծածկած չոր յատակն
 Անոնց պէտքին կու տայ չընչին դիւրութիւն.
 Գարնանազայր ոչ Երիդանը խորունկ,
 Ոչ Գանգէս, ոչ Նեղոս՝ երբ գոհ չըլլալով
 Եօթ դըռներով՝ կ'ծածկէ կանանչ Եգիպտոսն,
 Անոնց տենչին պիտի թուէին չափազանց:
 Տերեւազուարճ ափերու վրայ մէկն եթէ
 Տեսաւ երբեք արծաթ՝ վընիտ հայելին,
 Կամ լեռներէն վար գահավէժ հոսանքով
 Զուրին լնթացքն, եւ կամ մարգին վըրայէն
 Յուշիկ յուշիկ երթալն, ասոնք կ'երեւան
 Եռանդնաբորբ ու խանդակաթ ըղձանքին.
 Քընքուշ ու պաղ պատկերն անոնց կը չորցնէ
 կը տաքցընէ զայն, ու մըտքին մէջ կ'եռայ:
 Քաջակորով կըտրիճներուն անդամներն՝

Որոնք ոչ դառն ու տաժանուա արշաւէ,
 Ոչ ծանրաբեռլն երկաթի զրահներէ,
 Եւ ոչ իրենց մահուան ծարաւ սուրերէն
 Նըւաճուեցան երբեք, իսկ արդ ջըլատած
 Այրած մըրկած տաքէն գետին են փըռուեր,
 Անօգուտ բեռ իրենք իրենց անձերուն:
 Ծածուկ կըրակ մ'երակներնուն մէջ կ'ապրի,
 Որ ուտելով զանոնք քիչ քիչ կը սպառէ:
 Կը հիւծի զոռ զուպարայաղթ երիվարն,
 Ու իր սիրած խոտը կ'առնէ զըգուանքով.
 Կը դողդըղայ ոտքը կըթու, եւ շըքեղ
 Պարանոցն արդ վար է կախուեր թուլթուլիկ.
 Մոոցեր է իր յաղթանակները բոլոր,
 Եւ չի վառեր զինքն ալ փառքի սէրն ազնիւ.
 Հարուստ զարդերն ու կապուտներն յաղթական
 կ'արհամարհէ կ'ատէ իբրեւ անարդ բեռ:
 Կը հիւծի շունն հաւատարիմ, կը մոռնայ
 Ամէն խընամք իր սիրուն տանն ու տիրոջ.
 Գետին փըռուած՝ ներքին տապին փաղաղիչ՝
 Հինինալով ըստէպ նոր օդ կը զըրկէ:
 Բնութիւնն ի զուր շընչառութեամբ օժտեց զայն
 Որ մեղմացնէ ան իր սըրտին ջերմութիւնն.
 Արդ ոչինչ կամ քիչ զովութիւն կը ստանայ,
 Զի ներշընչածը սաստիկ ծանր է ու թանձր:
 Այսպէս երկիրը կը հիւծէր, եւ այսպէս
 կը պառկէին հիւանդ թըշուառ մահացուք.
 Եւ Քրիստոնեայք յաղթութենէ յուսահատ՝
 Կը վախնային աւելի մեծ չարիքէ:

Կը սկըսէին լըսուիլ ամէն կողմերէ
Հասարակաց գանգատներ այս խօսքերով .

«Ալ կոփրետ ի՞նչ կը յուսայ, ի՞նչ կը սպասէ,
Մինչեւ որ իր բոլոր բանակը մեռնի՞։
Ի՞նչ ուժերով ան կը կարծէ տապալել
Թըշնամիին ահեղաբերձ պարիսպներն .

Ուրկէ կազմած ու մեքենայ կը սպասէ .
Ի՞նք միայն չի տեսներ այդքան բացայայտ
Նըշաններով սըրտմըտութիւնն երկնային .

Բիւր նորանոր երեւոյթներ, խուճապներ
Կը հաւաստեն թէ մեզի հետ չէ Երկինք .

Եւ մեզ այնպէս կ'այրէ, որ քիչ պէտք ունին
Զովի քան մենք Եթովպացին կամ Հընդիկն :
Ինք կը կարծէ ուրեմն որ մեր փոյթը չէ՝
Ամբոխ լըքեալ եւ անպիտան, վատասիրու
Եւ անօգուտ հոգիներ՝ դառըն մահով
Մեռնիլ սատկիլ, միայն թէ ինք պահպանէ
Կայսերական ցուպն. ուրեմն այդ աստիճան
Բարեբաստիկ է կացութիւնն իշխողին,

Որ զայն ջանայ կոփրետ պահել տըրփատենչ՝
Ի վընաս իր հըպատակ այսքան մարդոց :
Դուն մարդը տես՝ որ բարեպաշտ կը կոչուի,
Տես իր խնամուտ զութն ու հոգին մարդասէր .

Մոոցեր է ան առողջութիւնն իր զօրաց՝
Որ պահէ իր վընասակար, սին պատիւն.
Եւ մինչ մեզի աղբիւր, առուակ ցամաք են,
Յորդանանէն իրեն պաղուկ ջուր կու զայ,
Եւ զուարթ սեղան նըստած քանի մ'հոգւոյ հետ

Կը խառնէ զայն կըրետէի գինիին» :

Փըրանկներն այսպէս կ'ըսէին . բայց պէտն յոյն Անոնց դրօշին հետեւելէն ալ յոգնած ,

«Ինչո՞ւ մեռնիլ հոս , ըսաւ , է՞ր ինծի հետ Թողուլ որ գունդս ալ փըճանայ , լըմըննայ . Եթէ կուրցեր է կոփրետ իր խօլութեամբ՝ Վընասը իր գըլխուն եւ իր Փրանկներուն . Անոնց ինչու մեղք ընէ» : Առանց հրաժեշտի Գիշեր ատեն լուռմունջ փախաւ բանակէն :

Անոնց փախուստն յայտնի եղաւ՝ երբ լուսցաւ , Եւ օրինակն հետեւողներ ունեցաւ .

Աղեմարի եւ կլոտարի եւ ուրիշ

Զօրագըլխաց՝ որ արդ փոշի՝ ոսկոր են՝ Գունդերն՝ որովհետեւ ըրած երդումնին Զընջեր է մահն՝ որ կը լուծէ ամէն ինչ , Կը մըտածեն արդէն փախչիլ , եւ ոմանք Գաղտագողի գիշեր ատեն կը մեկնին :

Կոփրետն ուշիմ կը տեսնէ զայն , կը լըսէ , Եւ ունի Էն խիստ միջոցները պատրաստ .

Բայց կը խորշի , կ'ատէ իր սիրտը զանոնք .

Եւ հաւատքով՝ որ գետերուն կանգ առնել Եւ լեռներուն կու տայ շարժիլ ու քալել ,

Տիեզերքի թագաւորէն կը խընդրէ

Եռանդագին՝ որ ալ բանայ աղբիւրներն իր շնորհներուն . ձեռնամած՝ աչքը՝ վառուած Սուրբ նախանձով՝ ու խօսքն Երկինք կ'ուղերձէ .

«Ո՛վ հայր եւ տէր , եթէ ցողերն անուշակ Անապատին մէջ տեղացիր քու ազգիդ ,

Եթէ մեռուս ձեռքին տըւիր զօրհւթիւն՝
Խորտակելու ժայռերն ու դուրս կորզելու
Լեռնէն աղբիւր մը կենդանի, ջինջ ջուրի,
Նորոգէ նոյն օրինակներն ասոնց ալ.
Եթէ չունին նոյն արժանիքը՝ լեցուր
Անոնց պակասը քու շնորհիւդ յորդառատ.
Քու մարտիկներդ են, Հայր, գըթա վըրանին»։

Արդար, խոնարհ սըրտին այս ջերմ աղօթքներն
Երկինք սլացան, հասան առջեւն Աստուծոյ
Փետրազգեցիկ թըռչուններու նըմանակ։
Յաւիտենից Հայրը զանոնք ընդունեց
Եւ դարձուց աչքն իր ուխտապահ գունդերուն.
Եւ ցաւելով անոնց կըրած տաժանքին
Եւ նեղութեանց՝ ըսաւ քաղցրիկ խօսքերով.

«Մինչեւ հիմա սիրուն բանակը կըրեց
Վըտանզաւոր եւ դըժընդակ արկածներ.
Եւ անոր դէմ կախարդութեամբ ու զէնքով
Զինուեցաւ դժոխքը, զինուեցաւ եւ աշխարհն։
Արդ իրերու նոր կարգ մը թող ըսկըսի,
Եւ թող ըլլայ նըպաստաւոր եւ յաջող։
Թող անձրեւէ, դառնայ մարտիկն իր անյաղթ,
Եւ թող բանակն Եգիպտոսի հասնի գայ
Անոր փառքին եւ յաղթութեանն իբըր զարդ»։

Այսպէս ըսաւ Աստուած ու գլուխը շարժեց,
Եւ դողացին անպարազիծ երկինքներն,
Եւ արտիներն ետեղակալ ու թափառ.
Օդն յարգանք դողաց եւ լայն ովկիանն,
Ու դողացին լեռներն ու կոյր անդունդներն։

Ըսկըսան ձախ կողմ կայծակել փայլակներն,
Եւ որոտումն իսկոյն յըստակ լըսուեցաւ:
Բանակն իր զոռ, ուրախ զըւարթ աղաղակն
Որոտումին ու փայլակին կը խառնէ.
Ամպերն ահա՝ ազդեցութեամբ արեւուն՝
Չեն մեր երկրէն վերաթեւեր դէպ երկինք,
Այլ երկընքէն՝ որ իր դըռները բոլոր
Բացեր է լայն՝ կը սըլանան դէպ ի վար:
Ահա զիշեր մ'յանկարծահաս կը պատէ
Կը ծրարէ լոյսն իր լայնասփիո ըստուերով:
Ահա անձրեւ տեղատարափ. առուակներն
Աճած՝ ուռած յատակնէն դուրս կը պոռթկան:

Զոր օրինակ երբեմն ամառ ժամանակ
Երբ երկընքէն կ'իջնէ անձրեւն անձկալի,
Շաղակրատ գունդը բագերու չոր ափէն
Կերկեր կոիչովն անոր զըւարթ կը սպասէ,
Ու կը բանայ թեւը պաղուկ շըրին տակ,
Եւ կ'ախորժի ինքզինքն անով ողողել,
Եւ ուր խոր ջուր կը տեսնէ հոն կը վազէ,
Կը մըխըրճի եւ կը մարէ իր պասուքն.
Այսպէս ուրախ գոչիւններով կ'ողջունեն
Քրիստոնեաներն առատ անձրեւն՝ որ կու տայ
Իրենց գըթած աջն Երկընքին. կը սիրեն
Թըրջել անով իրենց մազերն ու զգեստներն.
Աս կը խըմէ զաւաթով, ան՝ կորդակով.
Մըխեր է մին իր ձեռքը զով ջուրին մէջ,
Մին երեսին կը սրըսկէ, միւսն այտերուն.
Մին աւելի խոհեմ չ'ուզեր վատնել զայն,

ԱՅԼ ձեռքն ինկած ամանն անով կը լեցնէ :

Սակայն լոկ մարդը չէ որ արդ կը ցընծայ
Եւ ըսփոփանք կը գըտնէ իր նեղութեանց .

ԱՅԼ եւ երկիրն որ էր չորցած խորխոլած

Եւ վիրաւոր հաջարաւոր ճեղքերով ,

Կ'առողջանայ ւանձշեւն իր մէջ առնելով

Զայն իր ներքին երակներուն կը բաշխէ ,

Եւ սնընդարար հիւթն իր ձեռքով լիառաւ

Կու տայ ծառին , կու տայ ծաղկին ու խոտին :

Նըման հիւանդ աղջկան՝ որու կենսատու

Հիւթ մը ներքին տապին տալով զովութիւն՝

Ակստին արմատը կը ջընջէ , որ կ'ուտէր

Ու կը սպառէր զայն , եւ անի կազդուրուած

Ու զօրացած՝ կ'ըլլայ այնպէս ինչպէս էր

Դեռափըթիթ իր տարիքին , ու կ'առնէ

Մոռնալով իր հընհընուքներն որ անցան՝

Իր պըսակներն ու գեղեցիկ ըզգեստներն :

Հուսկ կը դադրի անձրեւն , արփին կը դառնայ ,

Բայց ճաճանչներն՝ Են մեղմախառն ու քաղցրիկ ,

Լի առնական կորովով , ճիշդ ինչպէս է

Ապրիլի վերջն ու մայիսի սկըսելուն :

Ազնիւ հաւատք աստուածապաշտ հոգիի ,

Որ կը մաքրէ օդն ապիրատ շունչերէ ,

Եղանակաց կը փոխէ կարգն ու վիճակն ,

Եւ կը յաղթէ ժանտ աստղերուն ու բախտին :

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՏՆԵԶՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

Ն Ա. Խ Ա. Դ Ր Ո Ւ Ի Թ Ւ Ի Կ Ա,

Կովկաս երազին մէջ Հուգոնի հետ կը խօսի, որ իւրեն խորհուրդ կու տայ Հոփնալղը կանչել. Երկու զօրավարներ կ'երթան անոր ետեւէն. Կը գտնեն Ասկաղունի բարի մողը որ զիրենը իր անձաւը տանելով՝ Հոփնալղի տեղը կը յայտնէ, և կը պատմէ թէ ի՞նչպէս Արմմիդա զայն ձեռք ձգեց. կ'ըսէ իրենց թէ առաջնորդ ոլիսի զտնեն իրենց երթին ու դարձին.

ԵՐԱԿԱՆԱԿԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՄՆՅՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

ԱՅլ եւրս դուրս կ'ելլէր զիշերը մըթին
Նամէտ ու զով ծոցէն իր մեծ մօր՝ երկրի,
Թեթեւ սիւքեր բերելով հետն ու տարափն
իր մարզըրիտ ւականակիտ ցօղերուն.
Ու ցընցելով քողին քըղանցքը խոնաւ՝
Ծաղիկներուն ու խոտին վրայ կը սրըսկէր.
Եւ հովիկները թեւերնին ծեծելով
կը շոյէին քընակն հանգչող մահացուաց,
Որոնք թաղած էին խորունկ անուշակ
Մոռացման մէջ օրուան հոգերը բոլոր:
Բայց կը հըսկէր յաւէրժական լոյսին մէջ
իր տէրութեան վըրայ արքայն աշխարհի.
Եւ Երկընքէն փըրանկ պետին վրայ կ'ուղղէր
իր ակնարկները բարերար եւ զըւարթ.
Ու կը դըրկէր անոր երազ մը խաղաղ,
Որ անոր իր բարձըր հրամանը յայտնէ:
Մօտ ոսկի դրան ուրկէ արեւը կ'ելլէ
Արեւելքի մէջ բիւրեղեայ դուռ մը կայ,
Որ նորածին օրուան դըրան բացուելէն
Առվորաբար քըչիկ մ'առաջ կը բացուի:

Երազներն այս դըռնէն կ'ելլեն՝ երբ Աստուած
Հաճի դըրկել զանոնք ամբիծ մըտքերուն։
Արդ այս դըռնէն՝ ան որ կ'իջնէ կոփրետին՝
Ոսկի թեւերը կը պարզէ դէպ ի ան։
Ոչ մէկ տեսիլք բնաւ ոչ մէկուն չընծայեց
Այնքան սիրուն եւ գեղեցիկ պատկերներ,
ինչպէս արդ այս երազն անոր, որ բացաւ
երեն երկնի եւ աստղերուն զաղոնիքներն։
Որուն մէջ ան՝ իբր հայելւոյ՝ նըկատեց
ինչ որ հոն վերն անոնց մէջ կայ իրապէս։
Փոխաղբըւած կը կարծէր ան ինքըզինք
Զինջ պարզութեան մը մէջ՝ ոսկի բոցերով։

Կը հիանայ մինչդեռ այն բարձըր վայրին
Անբաւութեան, շարժումներուն, լոյսերուն
Եւ բարեկարգ դաշնակութեանը վըրան,
Ահա մարտիկ մ'եկաւ իրեն ընդառաջ՝
Հըրաթաղանթ ճանանչներով պարուրուած։
Զայնով մ'որուն քով էն անուշ ձայնն երկրի
Պիտի խըռպոտ թըւէր՝ խօսիլ ըսկըսաւ։

«Կոփրետ, զիս չե՞ս ընդունիր, չե՞ս խօսիր դուն
Սերտ մըտերմիդ, Հուզոնը չե՞ս ճանչնար արդ»։
— Այդ կերպարանկըըդ նոր, ըսաւ կոփրետոս,
Որ հրաշագարդ արեգակի կը թըւի,
Դէմքիդ գիծերն այնպէս մըտքէս վըտարեց,
Որոնք հազիւ ուրեմն ահա կը դառնան»։

Յետոյ երեք անգամ սիրով խանդակաթ
Պարանոցին շուրջն երկընցուց բազուկներն։
Երեք անգամ՝ զերդ օդ թեթեւ կամ երազ՝

Խոյս կու տար զուր ողջագուրուած սին պատկերն։
Ան կը ժըպտէր, եւ, «Երկրաւոր ըզգեստներ,
Կ'ըսէր, հազած չեմ ինչպէս դուն կը կարծես.
Դուն կը տեսնես հոս պարզ տեսիլ, մերկ հոգի,
Քաղաքացի մը երկնային քաղաքին։

Տաճար է այս աստուածային, հոս են իր
Մարտիկներուն օթեւաններն, ու դուն ալ
Անոնց մէջ տեղ պիտ' ունենաս»։ «Ե՞րբ, հարցուց,
Պիտ' ըլլայ այդ. ախ, շուտ լուծուին մահացու
Կապերն՝ որ զիս հոս մընալու կը ստիպեն»։

— Փութով, յարեց Հուգոն, հաղորդ պիտ' ըլլաս
Յաղթողներու անմահական փառքերուն.

Հարկ է սակայն որ զինուորիս վարը նախ
Ու դուն թափես դեռ շատ արիւն եւ քըրտինք.
Պէտք է խըլես Հեթանոսին ձեռքէն նախ
Իշխանութիւնը սըրբազան տեղերուն.

Հաստատես հոն քրիստոսանուէր արքունիք,
Ուր պիտ' իշխէ յետոյ եղբայրդ հարազատ։
Այլ որպէս զի տենչդ աւելի բորբոքի
Այս վերնական սիրով, նայէ ուշադիր
Լուսալիր այս յարկերուն, այս բոցերուն,
Որոնց շարժիչ, ուղղիչ է ինք Միտքն յաւէրժ.
Աստուածային դուն պարիկները լըսէ
Եւ ձայնն անոնց երկնանըւագ քընարին»։

Ցետոյ երկիրն անոր մատով ցոյց տալով՝
Ըսաւ. «Աչուիդ խոնարհեցուր դէպ ի վար,
Ինչ որ իր մէջ այս վերջին զունտն ունի՛ տեսւ
Ո՛լքան նըւաստ է եւ անարզ վարն առիթն՝

Որ է պարզեւ կամ խոչ մարդուս արութեան .
ի՞նչ շըրջանակ անձուկ , եւ ի՞նչ ամայի
Մենութիւն ձեր փառքն իրենց մէջ կը ծրաբեն .
կը պատէ ծովս երկիրը շուրջ՝ զերդ կըղղի ,
Ծովս ալ՝ զոր մերթ ովկիան , մերթ լայն կ'ըսէք ,
իր մէջ չունի արժանի բան մ'այդ անուան ,
Այլ է ճահիճ մը ծանծաղ , լիճ մը փոքրիկ» :

Այս խօսքերուն վըրայ կոփրետ նայեցաւ
Արհամարհուտ կերպով մը վար , ժըպտեցաւ ,
Զի տեսաւ կէտ մը միայն ծով , ցամաք , գետ ,
Որ հոս այնքան որոշ որոշ կ'երեւան .
Ու զարմացաւ որ մարդկութիւնը մեր խօլ՝
կը վազվըզէ շուրբին , ծուխին ետեւէն՝
ի խընդիր ստրուկ մեծութեան , խուլ համբաւի ,
Անփոյթ երկնի՝ որ զինքն իրեն կը կանչէ :
Ու վրայ բերաւ . «Վասըն զի չ'ուզեր Աստուած
Զիս ազատել դեռ երկրաւոր իմ բանտէս ,
Աշխարհային պատրանքներուն մէջ որն է
Նըւազ պատիր ճամբան , խնդրեմ ցոյց տուր գէթ» :

Յարեց Հուգոն . «Ճամբան զոր արդ բըռնած եօ՝
Ճըշմարիտն է , մի՛ խոտորիր բնաւ անկէ .
Լոկ հեռաւոր աքսորանքէն կանչէ ետ
Բերթոլտոյի զաւակն . այս քեզ իմ խորհուրդ :
Զի թէ վերին բարեխընամ Տեսչութիւնն
Ընտրեց ըզքեզ ձեռնարկին վեհ Ապարապետ ,
Միանգամայն եւ որոշեց որ ըլլայ
Խորհուրդներուդ ան վեհագոյն կատարիչ :
Քեզի չնորհեց առաջին մասն , եւ երկրորդն՝

Անոր. դուն զլուխն ես բանակին, ան բազուկն.
Եւ չի կը ընար ուրիշ մ'իր տեղը լեցնել,
Քեզ ալ օրէն չէ որ անձամբ դուն լեցնես:
Անոր միայն պիտի տըրուի փայտ կը տրել
Կախարդանքով դիւթուած զինուած անտառէն.
Բանակդ այլ եւս անատակ մեծ ձեռնարկին՝
Առ ի չգոյէ մարդու՝ եւ ետ քաշուելու
Կարծես յօժար՝ անով պիտի զօրանայ
Նոր ձեռնարկին, եւ պիտ՝ յաղթէ քաջաբար
Արեւելքի ահեղազօք բանակին
Եւ հաստաբեսու եւ ամրակուո որմերուն»:

Լրոեց. Կոփրետ յարեց. «Ի՞նչքան կ'ըղձայի
Որ հոս մեզի դառնար ասպետն հոյակապ:
Դուն որ ամէն զաղտնի մտածում կը տեսնես,
Պիտես թէ զինքը կը սիրեմ, եւ ըստոյգ
Են իմ խօսքերս. բայց ըսէ ո՞ւր եւ կամ ի՞նչ
Առաջարկով պէտք է զըրկեմ սուրհանդակ.
Պէտք է հրաման յըղեմ, թ'արդեօք աղաչանք.
Այն ատեն ո՞ւր օրէնք ու կարգ, ո՞ւր պատիւ»:

- Յաւիտենից Արքայն, ըսաւ միւսն անոր,
Որ քեզ այնքան մեծ շնորհներով կը պատուէ,
Կ'ուզէ որ դուն դեռ յարգըւիս՝ մեծարուիս
Այն անձերէն՝ որոնց ինք քեզ պետ կարգեց:
Դուն մ'աղաչեր, (նըւաստութիւն պիտ՝ ըլլար
Քու վեհագոյն իշխանութեանդ ատանկ բան).
Սակայն ճըկէ երբ աղաչուիս. եւ հազիւ
Թէ ձայնն առնես աղաչանքին՝ ներում տուր:
Կուէլֆ պիտի քեզ աղաչէ (Աստուծոյ

Ներշընչութեամբ) որ քաջարի պարմանւոյն
Ներես սըխալն՝ ուր ձըգեց զինք բարկ զայրութն,
Եւ ան դառնայ իր բանակին ու պատուոյն.
Եւ թէեւ ան հիմա հեռուն կը ցնորի
Կը զառանցէ սիրոյ մեղկ՝ հեշտ բոցերով,
Սակայն վըստահ եղիր՝ որ քիչ օրերէն
Պիտի դառնայ փութով ստիպող մեծ պէտքին:
Զի ձեր Պիտրոսն՝ որու Երկինք կը շնորհէ
Ծանօթութիւնն իր վեհագոյն թագնութեանց,
Պիտի զըրկէ սուրհանդակները մէկուն՝
Որմէ ստոյգ լուր առնեն անոր վըրայօք.
Եւ պիտ՝ անոնց կերպն ու հնարքները ցուցնէ
Ազատելու զայն եւ ձեզի բերելու:
Այսպէս բոլոր թափառական ընկերներդ
Սուրբ դրօշներուդ տակ պիտ՝ Երկինք խմբէ հուսկ:
Արդ պիտի կարճ հետեւութեամբ կընքեմ խօսքս,
Որ քեզ պիտի գիտեմ հաճոյք պատճառէ:
Արիւնդ անոր արեան պիտի խառնըւի,
Եւ ելլէ զարմ մը հոյակապ եւ շըքեղ»:

Լըոեց, անհետ եղաւ ինչպէս թեթեւ ծուխն
Հովէն, կամ մէզն անօսր ու չոր՝ արեւէն.
Ու փախցուց քունն, անոր սըրտին մէջ թողլով
Հիացախառըն ցընծութեան մ'ըզգացումն:

Բարեպարիշտ Կոփրետն աչուին կը բանայ
Եւ կը տեսնէ որ օրն առաջ է զացեր.
Թողլով հանգիստը կը փութայ կը պատէ
Խոնջ անդամներն իր զէնքերովն ու զարդով:
Պետերն իսկոյն կը հաւաքուին իր վըրանն,

Ուր կը նըստին սովորաբար ժողովքի,
Եւ կ'որոշեն իրենց ամէն ընելիքն։
Հոն քաջ կուէլֆն՝ որ ներշընչուած մըտքին մէջ
Խըրուած կը կրէ նոր մըտածումն, ինքը նախ
Ըսկըսելով խօսիլ՝ ըստ կոփրեսին։

«Գըթած իշխան, կու զամ ներումըն խընդրել
Ներումըն դեռ նոր գործըւած յանցանքի։

Ուստի գուցէ քեզ իմ խընդիրքս երեւայ
Քիչ մ'անխոհեմ եւ վաղվաղկոտ՝ տարաժամ։
Բայց խորհելով որ բարեպաշտ կոփրետէն
Քաջ Հոխնալդի համար կ'ընեմ այս խընդիրքս,
Եւ դարձեալ ես որ կը խընդրեմ այս շընորհն՝
Զեմ բարեխօս մը գուցէ այնքան նըւասու,
Կը համարիմ դիւրաւ հասնիլ բաղձանքիս,
Որով պիտի ցընծայ բանակն համօրէն։
Հրաման տուր դարձն, եւ ան քաւէ թող յանցանքն
Հասարակաց օգտին արիւնը հեղլով։

Եւ ով պիտի համարձակի թէ ոչ քաջն՝
Այն ահաւոր անտառէն փայտ կըտրելու.
Մահուան վտանգին դէմ ով պիտի խիզախէ
Աւելի պինդ եւ անգեղեւ արութեամբ.
Պիտի տեսնես ցընցելն անոր պարիսպներն
Ու խորտակել դըռներն, ու մէն միայնակ
Նախայարձակ պարիսպն ի վեր սըլանալն։
Ա՛լ բանակիդ տուր զայն, ով տէր, կ'աղաչեմ,
Տուր զայն անոր, զայն՝ իր մեծ յոյսն ու փափաքն.
Ինծի տուր թոռս, քեզի տուր ժիր, քաջասիրտ
Կազմ կատարիչն հրամաններուգ ու կամքիդ։

Մի հանդուրժեր որ թըմրի մեղկ հանգըստեամբ,
Այլ դարձուր զինքն՝ ալ իր փառքին ասպարէզն,
Հետեւի թող քաջայաղթող դըրօշիդ:

Իր քաջութեան վրկայ տըրուի թող, զործէ
Գործեր իրեն արժանի՝ լոյս արեւով,
Կայելով քեզ՝ իր վարպետին ու պետին»:

Այսպէս կ'ըսէր, եւ ամէն ոք կ'ընկերէր
Աղաչանքին նըպաստաւոր հըծծիւնով:
Կոփրետ իբրեւ թէ առաջուց պատրաստած
Չըլլար արդէն իր միտքն անոնց խընդրանքին՝
«Ի՞նչպէս կըրնայ ըլլալ, կ'ըսէր, որ այդքան
Եռանդագին խընդրած շընորհըդ մերժեմ.

Թող խըստութիւնը տեղի տայ անաշառ:
Ըլլայ օրէնք արդարութեան՝ իրաւունք՝
Ինչ որ կ'ընտրէ հաւանութիւնն համաձոյլ:
Դառնայ չոփնալդը թող, եւ ալ ասկէ վերջ
Սորվի սանձել թափն իր ահեղ մոլուցքին.
Եւ զործերովն՝ արժանաւոր թող ցուցնէ
Ինքզինքն իրմէ ակընկալուած մեծ յոյսին,
Եւ ամէնուն հասարակաց բաղձանքին:
Բայց, կուէլֆ, քեզ կ'իյնայ կանչելը զանի,
Կը համարիմ որ ան փութով պիտի զայ:
Դեսպանը դուն ընտրէ եւ դուն դըրկէ զայն
Ուր կը կարծես թէ 'լլայ կարշնեղ պարմանին»:

Լըռեց. ելաւ դանիացին եւ ըսաւ.
«Դացող դեսպանը կը խընդրեմ ես ըլլալ,
Ընծայելու համար իրեն՝ շըքեղ սուրն.
Հեռու, վտանգու ճամբայ զիս չի վախցըներ»:

Ամենաքաջ է աս սըրտով ու ձեռքով,
 Ուստի կուէլֆ առաջարկին հաւնեցաւ.
 Կ'ուզէ որ մին գեսապաններէն ան ըլլայ,
 Միւսն Ուբալդ՝ այր ըզզոյշ, խոհեմ եւ ճարպիկ:
 Մանկութենէն սկսեալ տեսած էր Ուբալդ
 Շատ զանազան բարքեր եւ շատ երկիրներ,
 Պանդըխտելով մեր աշխարհին էն ցըրտին
 Ալիմաններէն Եթովպիան մինչ հրակէզ.
 Եւ քաջութիւն ու խելք գընող մարդու պէս՝
 Սորված լեզուն, սովորոյթներն ու կրօնքներն:
 Յետոյ հասուն տարիքին քովս առաւ զինք
 Կուէլֆ, եւ էր իր սիրելի 'նկերներէն:
 Վեհ նահատակը կանչելու մնծ պաշտօնն
 Ցանձնեց կուէլֆ դեսպաններու այդ զոյգին.
 Եւ զանիկա կ'ուզզէր դէպ այն ափունքներն՝
 Ուր Բոհեմոնդ ունէր աթոռն արքունի.
 Զի ընդհանուր հասարակաց կարծիք էր
 Աներկեւան՝ որ հոն ըլլայ Հոինալդոս:
 Բայց գիտնալով որ սըխալ տեղ կ'ուզարկուին,
 Մըտաւ անոնց մէջ Մենակեացն եւ ըսաւ.

«Հետեւելով խաժամութին խաբեքայ
 Կարծիքներուն, կը հետեւիք՝ ով ասպետ՝
 Առաջնորդի մ'ուխտաղըրուժ եւ յանդուզն,
 Որ ձեզ պիտի մոլորցընէ պարապ տեղ:
 Ասկաղոնի մօտ ծովեզերքը գացէք,
 Հոնտեղը ճիշդ՝ ուր գետ մը ծով կը մըտնէ.
 Պիտի զըտնէք մեզի ծանօթ մարդ մը հոն,
 Հաւատացէք իրեն, ըսածը՝ իմս է:

Ան հոգեւոնս մարդ է արդէն, եւ ես ալ
Շատ բան իրեն իմացուցած եմ կանխաւ
Զեր այս ճամբուն մասին, գիտեմ որ ըզձեզ
Պիտի սիրով ընդունի ծերն իմաստուն» :

Այսպէս ըստ անոնց, եւ ոչ կարոլոս
Եւ ոչ ընկերն ալ ուրիշ բան չհարցուցին.
Հնազանդեցան այն խօսքերուն, զոր անոր
Աստուածային հոգին ըստէպ կը շընչէ :
Հրաժեշտ առին, եւ փափաքնէն մըտրակուած*
Ինկան առանց ըսպուժելու ճանապարհ,
Եւ ընթացքնին ուղղեցին դէպ Ասկազոն,
Ուր մերձակայ ծովս ափունքին կը բախի.
Եւ դեռ իրենց ականջներուն չէր հընչած
Կոհակներուն կերկերագոչ մըուընչիւնն՝
Երբ գետ մ'հասան, որ ուռած նոր անձրեւէն
Եւ անկարող ալ անկողնին մէջ մնալու՝
Կը թաւալէր կ'երթար նետի պէս արագ:
Մինչդեռ շուարած կեցած էին, կ'երեւայ
Պատկառելի դէմքով համեստ ծեր մ'անոնց.
Գլուխը պըսակ կաղամախի, անպանոյն՝
Երկայն զգեստով՝ հիւսուած ճերմակ կըտաւէ:
Կը ցընցէ ցուպ մ'ու զետին վրայ կը կոխէ
Զոր ուտքերով եւ հոսանքին դէմ կ'երթայ:

Բեւեռին մօտ ինչպէս ձըմեռ ժամանակ՝
Երբոր գետերը սառելով պընդանան,
Գեղջկուհիները գունդագունդ կը վազեն
Ու կը սահին չոենոսի վրայ աներկիւղ,
Կը քալէ այսպէս ծերունին անտրամ, լոյժ

Գետնին վրբայ՝ որ ոչ սառած է, ոչ պինդ.
Կը հասնի շուտ հոն՝ ուրկէ զոյգ մարտիկներն
Եր վրայ պիշ պիշ կը նայէին, եւ կ'ըսէ.

«Բարեկամներ, ձեռնարկնիդ շատ դըժընդակ
Ու դըժուար է՝ առաջնորդի պէտք ունիք.
Զի ձեր փընտռած մարտիկն հեռու է ասկէ,
Անհիւրընկալ եւ անհաւատ երկրի մէջ:
Ո՞ն դեռ որքան պէտք է քըրտինք թափէք դուք,
Ո՞րչափ ծովեր կըտրէք, ո՞րչափ ափունքներ,
Եւ պէտք է ձեր խուզարկութիւնն երկայնէք
Մեր աշխարհին սահմաններէն ալ անդին:
Բայց հաճեցէք մըտնել դուք իմ թաքթաքուր
Անձաւներուս մէջ իմ զաղտնի ընակարանս.
Պիտի լըսէք հոն ինէ ծանըր բաներ,
Եւ այն ամէնն որ ձեզ պատշաճ է գիտնալ»:

Ըսաւ, հրաման տրւաւ ջուրին քաշուելու,
Եւ ան իսկոյն տեղիք կու տայ, կը քաշուի,
Եւ կը կենայ կախուած ասկէ եւ անկէ՝
Մէջէն ճեղքուած խորանաձեւ լերան պէս:
Բըոնելով ծերն անոնց ձեռքէն կը տանի
Զիրենք գետին ալուցքին մէջ խորանդունդ.
Կը նըշմարեն հոն լոյս մ'աղօտ, նըման ճիշդ
Անտառին մէջ մաշած լուսնի շառայլին:
Բայց կը տեսնեն ջրալից այրեր լայնածիր,
Ուրկէ կ'ելլեն ջուրի բոլոր երակներն
Ու կը կազմեն աս՝ աղբիւր, ան՝ թափառիկ
Սըրընթաց գետ, անի ծովակ, միւսը լիճ:
Կը տեսնեն ստինքն ուրկէ Պադոս կը բըղիսի,

Ուրկէ Հիդասպ, Գանգէս, Եփրատ եւ Խոտրոս,
 Եւ որ ակէն Տանայիս. չի ծածկեր հոն
 Եւ Կեղոսն իր զաղտնածածուկ աղբերակն։
 Աւելի վար առուակ մ'անոնք կը գըտնեն՝
 Որ կենդանի ծըծումբ, սընդիկ կը հոսի.
 Որոնք յետոյ արեգակէն զըտուելով,
 Կը պընդանայ կակուզ հեղուկն ու կ'ըլլայ
 Զինջ քըծուարներ եւ ձոյլ ոսկի զանգուածներւ
 Եւ կը տեսնեն ճոխ գետին ափն ամէն կողմ
 Նըկարագարդ՝ գոհարներով պատուական.
 Որոնցմէ՝ իբր անթիւ վառուած շահերէ
 կը ճաճանչէ վայրն՝ յաղթական սեւ մութին։
 Երկնակապոյտ նըշոյլով հոն կը ցոլան
 Խաժ շափիւղան եւ յակինթն, հոն կը կայծէ
 կարկեհանն, հոն կը փաղփի պինդ աղամանդն,
 Ու կը ժըպտի զըւարթ զըմրուխտը չրքնադ։
 Ապուշ կըտրած առաջ կ'երթան մարտիկներն,
 Եւ այնպէս խրած է միտքերնին անսովոր
 Այն իրերուն մէջ՝ որ ճիկ իսկ չեն հաներ։
 Հուսկ Ուրալդ այսպէս կ'աղաչէ ծերուկին։

«Հայր, ըսէ ուր ենք եւ մեզ ուր կը տանիս.
 Վիճակդ յայտնէ մեզի, զի ես չեմ գիտեր.
 Տեսածս իրաւ է թէ երազ կամ ըստուեր.
 Սիրոըս լեցուն է արմանքով զարմանքով»։

Կ'ըսէ. «Երկրի լայնածաւալ ծոցն էք դուք,
 Որ է աղբիւր բեղուն ամէն իրերու.
 Առանց ինձ ուր կարենայիք պիտի. դուք
 Թափանցել իր ընդերքներուն մէջ մըթին։

Զեզ իմ պալատըս կը տանիմ, զոր փութով
 Պիտի տեսնէք սքանչելապէս լուսավառ։
 Ես հեթանոս ծընայ, բայց չնորհն Աստուծոյ
 Զիս վերըստին ծընաւ յետոյ սուրբ Հըրով։
 Եւ ըստիւգեան հրեշտակներուն ձեռքով չէ։
 Որ կը գործեմ ես այս հրաշքներն որ տեսաք.
 Աստուած չընէ որ մըրմունջով ու ծուխով
 Ես կոկիտոնն ու Փլեզեթոնն ըստիպեմ.
 Այլ կը դիտեմ կը զըննեմ խոտն ու աղբիւրն՝
 Որ իմանամ անոնց ծածուկ զօրութիւնն,
 Ու կը քըննեմ բնութեան զանխուլ զաղսնիքներն
 Եւ շարժումները զանազան՝ աստղերուն։
 Վասըն զի ես միշտ երկընքէն տարակաց
 Ըստորերկրեայ այրերու մէջ չեմ բնակիր.
 Այլ լիբանանն ու կարմեղոս ինձ ըստէպ
 Կու տան իրենց զազաթն իբրեւ բնակավայր.
 Եւ հոն ինծի անպատըրուակ կ'երեւան
 Հրատն, Արուսեակն իրենց բոլոր փուլերով.
 Հոն կը դիտեմ միւս աստղերուն յամրային
 կամ սրրավար թաւալումներն ու շարժումն,
 Ու նայուածքները բարերար կամ խոթոտ։
 Եւ ուռքերուս տակ կը տեսնեմ ամպերն ես
 Մերթ խիտ, մերթնօսր ու մերթ մըթիւարջնաթոյր
 Եւ մերթ չըքնաղ ծիածանով նըկարուն.
 Ու կը տեսնեմ ծնունդն անձրեւին ու ցողին
 Եւ ծերածուռ աղամող ճեմքն հովերուն,
 Ու բոցանալը կայծակին, եւ անոր
 Վար թօթափիլն ոլորտապտոյտ ոըլագքով.

Ու կը դիտեմ այնքան մօտէն վարսամներն
Եւ ուրիշ հուր գունտերն, որ ես ինքս ինծի՝
Գիտութենէս սրարբած՝ երնեկ կը կարդամ:
Եւ ես այնչափ ինծմով լեցուն՝ զոհ էի,
Որ կարծեցի թէ գիտութիւնս՝ անսըխալ
Եւ ըստոյգ չափն ըլլար բնութեան Արարչին
Ամենակալ եւ անսահման զօրութեան.
Բայց ձեր Պետրոսն երբ ցօղեց սուրբ գետին ջրով
Մազերս ու լուաց իմ անմաքուր կեղու հոգիս,
Աւելի վեր ուղղեց աչուիս, եւ գիտցուց
Թէ անի ինքն իրեն խաւար է եւ կարճ:
Եւ այն ատեն ճանչցայ՝ որ մեր միտքն՝ հանդէս
Նըշոյլներուն բուն առաջին ձըշմարտին
Այն է՝ ինչ որ գիշերահաւն՝ արեւուն:
Ծիծաղեցայ վըրաս եւ այն խենթութեանց՝
Որ ինձ այնքան հըպարտութիւն առթեցին.
Բայց Պետրոսի թոյլաըւութեամբն՝ ես նորէն
Հին արուեստներս ու կեանքս առաջ կը տանիմ:
Ինչ որ էի սակայն առաջ՝ արդ նոյն չեմ,
Զի ան է իմ խորհըրդատուս ու շարժիչս:
Ինքն է հանգիստըս, հրամայողս, ուսուցիչս,
Միանգամայն միահեծան տէրս, իշխանս,
Որ կը հաճի երբեմն հէքիս միջոցով
Գործել գործեր արժանաւոր իր ձեռքին:
Արդ իմ վըրաս անյաղթելի դիւցազին
Իր հեռաւոր բանտէն բանակ վերադարձն.
Ան հրամայեց ինձ, եւ շատոնց ձեր զալուն
Կը սպասէի, զոր ինձ պատմեց ան կանխաւ»:

Խօսակցելով այսպէս անոնք տեղ մ'հասան՝
 Զոր ծերն իրեն բընակավայր էր ընտրած։
 Լայն, ընդարձակ քարանձաւի ձեւ ունէր,
 Ու կային մէջը սենեակներ ու սրահներ։
 Եւ պատուական, հազուազիւո ինչ զանձ որ կայ
 Երկրի հարուստ երակներուն մէջ՝ բոլոր
 Հոն կը շողան, եւ է անանկ զարդարուն՝
 Որ կը թըւի բնութեան գործ, ոչ արուեստի։
 Հոն ժըրագլուխ սպասաւորներ բիւրաւոր
 Կը ծառայեն խոհեմութեամբ հիւրերուն։
 Եւ սեղանին վըրայ շըքեղ կը փայլին
 Արծաթ, ոսկի եւ բիւրեղեայ անօթներ։
 Եւ կերակրոյ երբոր փափաքը բնական
 Յազեցուցին եւ ծարաւնին անցուցին,
 «Արդ ժամանակ է, ըսաւ մոզը անոնց,
 Որ կատարուի ձեր իղձերէն մեծազոյնն»։

Եւ ըսկըսաւ. «Մասամբ ծանօթ են ձեզի
 Արմիդայի նենգութիւններն ու դաւերն.
 Ի՞նչպէս բանակ եկաւ, եւ ինչ հնարքներով
 Շատ մարտիկներ քաշեց տարաւ նույնէն։
 Գիտէք նաեւ որ հիւրընկալն ուխտադրուժ
 կապեց յետոյ զանոնք ուժգին կապերով։
 Եւ դընելով պահապաններ հետերնին՝
 Ղըրկեց Գազա, եւ թէ ճամբուն մէջ պըրծան։
 Արդ պիտ' ըսեմ թէ անկէ վերջ ինչ եղաւ.
 Ստոյգ պատմութիւն՝ որ անծանօթ է դեռ ձեզ։
 Դըմնէ վըհուկը երբ տեսաւ որ ելաւ
 Որսը ձեռքէն՝ պըտուզ այնքան դաւերու,

Սըրտին ցաւէն երկու ձեռքերը խածաւ,
Եւ ինքնիրեն ըստ սաստիկ զայրացած.

«Ան որ իմ այնքան գերիներս ազատեց,
Ըրածին վրայ բընաւ պիտի շրպարծի:
Ինք որ քակեց ուրիշներու շըղթաներն,
Անոնց պահուած տանջանքներն ինք թող կըրէ
Եւ գերութիւն երկայն. բայց աս չի բաւեր,
Կ'ուզեմ որ զնան հասնի եւ միւս ամէնուն»:

«Ինքնիրեն այսպէս խօսելով կը հինէ
Մըրտին մէջ ժանա՝ ժըպիրհ դաւի մը ծրագիրն:
Հո՞ն կը թըռչի՝ ուր որ Հոփնալդ յաղթեց իր
Մարտիկներուն կըուուվ, եւ մաս մը սպաննեց:
Իր զէնքերն հոն թողլով Հոփնալդ առած էր
Ըսպաննած մէկ հեթանոսին զէնուզարդն,
Անշուշտ գուցէ կ'ուզէր երթալ ծածկրւած
Նըւազ ծանօթ եւ անանուն զէնքերով:
Վըհուկն առաւ անոր զէնքերն ու հազցուց
Կըրճատ մարմնոյ մը, եւ դըրաւ զայն յետոյ
Գետակի մ'ափն, ուր ինք գիտէր ասաջուց
Թէ Փրանկներէն գունդ մը պիտի զար հասնէր:
Այս բանը նէ կըրնար գիտնալ առաջուց,
Զի ամէն կողմ շատ դեսպաններ կը դըրկէր,
Որպէս զի միշտ լուր ունենայ բանակէն,
Թէ ով անկէ կը մեկնէր, ով կը հասնէր.
Թող որ արդէն ոգիներուն հետ ըստէպ
կը խօսակցի, կը մնայ երկար հետերնին:
Մեռած մարմինն արդ անանկ տեղ մը դըրաւ
Որ շատ պիտի նըպաստէր իր նենգ դաւին:

Կեցուց ծառայ մը խորամանկ քիչ մ'հեռու,
 Հազգընելով անոր զգեստներ հովուական,
 Եւ սորվեցուց նաև թէ ինչ պիտ' ըսէր
 Եւ ինչ ընէր. Եւ ան զիտցաւ լաւ կեղծել:
 Զերիններուն հետ խօսեցաւ, ու ցանեց
 Անոնց մէջ սերմը կասկածի, որ ապա
 Սընունդ առած՝ պլատաբերեց կագ ու վէճ.
 Եւ զրեթէ հուսկ ընտանի կոիւ եւ հեստանք:
 Կարծըւեցաւ՝ ինչպէս որ նէ ծըրագրեց՝
 Թէ Կոփրետի հըրամանով ըսպանուած
 Ըլլայ Հոփնալդ, թէեւ յետոյ ցընդեցաւ
 Ճըշմարտութեան լոյսէն կասկածն անօրէն:
 Արմիդայի հընարիմաց նենգութիւնն
 Յաջողեցաւ այսպէս՝ ինչպէս կը պատմեմ:
 Արդ պիտ' ըսեմ ինչ որոգայթ լարեց նէ
 Հոփնալդոսին, եւ անկէ վերջ ինչ եղաւ.

«Դարանամուտ որսորդուհւոյ մը նըման
 Նէ կը սպասէ Հոփնալդոսի անցնելուն.
 Ան կը հասնի Օրոնտի ափն, հոն ուր գետն
 Երկճըղելով կը յօրինէ կըզզեկիկ,
 Յետոյ նորէն կը մէկտեղի փութապէս:
 Ան կը տեսնէ սիւն մ'հոն ափունքը տընկուած,
 Եւ անկէ քիչ հեռու նաւակ մը փոքրիկ:
 Անմիջապէս կը սեւեռէ աչքերն ան
 Զինջ կուճէ այն ըքնաղակերտ քանդակին,
 Եւ կը կարդայ ո կի զըրով հետեւեալն.

«Ո՛վ ուղեւոր, ո՛վ աւ ըլլաս, որ կամքով
 Կամ թէ դէպքով եկար հասար այս ափունքն,

Աւելի մեծ հրաշալիքներ չունին բնաւ
 Ոչ ելք, ոչ մուտք՝ քան այս կըզգեակը փոքրիկ:
 Անցիր՝ եթէ կ'ուզես տեսնել»։ Անխոհեմն
 Անմիջապէս կը համոզուի անցնելու։
 Եւ զի նաւակը փոքր էր՝ հոն կը թողու
 Զինակիրներն, եւ ինք կ'անցնի միայնակ։
 Հազիւ հասած՝ խանդաղակաթ իր աչուին
 Կը շըրջշըրջէ չորս դին, բայց լոկ կը տեսնէ
 Այրեր, ջուրեր, խոտեր, ծառեր, ծաղիկներ.
 Ուստի զրեթէ ինքզինք խաբուած կը կարծէ.
 Բայց զըւարթ տեղն այնքան հրապոյր կը շընչէ,
 Որ Հոփնալդ կանգ կ'առնէ եւ հոն կը նըստի,
 Եւ բանալով զլուխը զով զով կը ծըծէ
 Հեղանազիկ սիւքին շունչերն անուշակ։
 Եւ կը լըսէր ահա զետին անսովոր
 Նոր խոխոշանքն, եւ աչքերն հոն կը վազեն.
 Գետին մէջտեղ ալիք մըն է կը տեսնէ,
 Որ ինք իր վրայ կը պըտուտկի կը դառնայ.
 Եւ կ'ելլէին յետոյ խարտեաշ մազեր դուրս,
 Եւ յետոյ դէմք մ'օրիորդի, եւ ապա
 կուրծքն ու ծիծերն ու միւս մասերը մարմնոյն,
 Մինչեւ այն տեղն՝ որ կը ծածկէ պատկառանքն։
 Հարս մը Յաւէրժ կամ դիցուհի թատրոնին
 Տեսարանէն այսպէս կ'ելլէ յուշիկ դուրս։
 Զըլլայ թէեւ ասի պարիկ մ'իրական
 Այլ մոզական ստուեր, բայց կը թուի անոնցմէ
 Որ օր մը մօտը Տիւրենեան ափերուն
 Կը բնակէին դաւաճանող ծովուն մէջ։

Ո՛րքան չըքնաղ դէմքով նոյնքան քաղցրածայն՝
Կ'երգէ նէ այսպէս մոգելով օդն, երկինքն.

«Ո՛վ դեռափթիթ պարմանիներ, մինչդեռ ձեզ
Դալարագեղ ծաղիկներով կը պըճնեն
Ալրիւ, մայիս, պատիր նըշոյլը փառքի
Եւ քաջութեան՝ ո՞հ՝ ձեր քընքուշ միւգը թող
Չըզօշուէ. ան է միայն իմաստուն՝
Որ կը վազէ հաճոյքներու ետեւէն,
Եւ կը քաղէ տարւոյն պըտուղն ատենին։
Բնութիւնը զայս կ'աղաղակէ։ Եւ դուք արդ
Կարծրացընէք պիտի ձեր սիրուն իր ձայնին։
Ցիմարներ, է՞ր ձեր ծաղկափթիթ հասակին
Զօ՞նը սիրուն բայց կարճաւել՝ կ'անարգէք.
Ոին դրօշեալներ են եւ սնուի անուններ՝
Ինչ որ աշխարհ փառք ու պատիր կ'անուանէ։
Հըռչակն որ զձեզ՝ մահացուներ մեծամիտ՝
Կը սրարբեցնէ անուշ ձայնովս, ու կը թուի
Այնքան չըքնաղ՝ արձագանգ մ'է, երազ մ'է,
Մանաւանդ շուքն է երազին, որ ցիր ցունդ
Ամէն հովէ կը փարատի, կ'անհետի։
Մարմինն անհոգ թող վայելէ, թող հոգին
Հանդարտիկ՝ գողուր հաճոյքներու հեշտանքով
Զգայարանքներն յագեցընէ, մոոցընէ
Անցած վիշտերն, եւ չերազէ աղէտներն
Ըսպասելով չարիքներու. հոգ չընէ
Երկընքի ոչ որոտման, ոչ կայծակին,
Ան ուզածին պէս թող սպառնայ, կայծակէ։
Իմաստութիւնն այս է, այս կեանքն երջանիկ,

Բնութիւնն այսպէս կ'ուսուցանէ, կը ցուցնէ»։
 «Այսպէս կ'երգէ եղեռնուհին, եւ անոր
 Քուն կը բերէ ճարտար երգովս իր քաղցրիկ։
 Օձապըտոյտ կը սողոսկի քիչ քիչ քունն
 Ու կը տիրէ անոր հզօր զօրութեամբ։
 Ոչ որոտում եւ ոչ ուրիշ բան կը բնար
 Մահահանգոյն թըլքիրէն զայն արթընցնել։
 Զատուկ կախարդը դարանէն դուրս ելած
 Վըրան կ'երթայ վրէժխընդրութեամբ բոցավառ։
 Բայց երբ աչքերն յառեց վըրան ու տեսաւ
 Թէ ինչ հեղիկ դէմքով կ'առնէր կու տար շունչ,
 Ու գեղեցիկ աչուխն՝ որոնց մէջ ժըպտուն
 Չես գիտեր ինչ մը կայ քաղցրիկ, ըլլալով։
 Հանդերձ գոց (ինչ պիտի ըլլար երբ բանար),
 Շըփոթած կանգ կ'առնէ, յետոյ կը նըստի
 Քովս, ու կը զգայ թէ որչափ վրան կը նայի՝
 Կ'իջնէ իր ոխն, եւ զերդ Նարկիս աղբիւրին,
 Չըքնաղ ճակտին վըրայ կախուած կը մընայ։
 Եւ քըրտինքի վըճիւ շիթերը դէմքին
 Մեղմիկ կերպով իր քողին մէջ կը ժողվէ։
 Եւ հովհարով մը քաղցուենի կը մեղմէ
 Տաքն ու եռանդը բոցակէզ արեւուն։
 Եւ այսպէս, ով սքանչելիք, փակ աչքերուն
 Թըմրած բոցերն հալեցուցին սառն անոր
 Ադամանդէ աւելի կարծըր սըրտին,
 Եւ թըշնամին դարձաւ եղաւ սիրուհի։
 «Գեղածիծաղ ու ծաղկաւէտ ափերուն
 Ցասմիկներէն, շուշաններէն, վարդերէն

Կը յօրինէ նորօրինակ արուեստով
 Քընքուշ բայց պինդ՝ անքակտելի շըղթաներ,
 Եւ կ'անցընէ վըզին, ուռին, ձեռքերուն.
 Այսպէս զանի կապկըպելով, այնպէս քուն՝
 Եր մէկ կառքին վըրայ կու տայ գետեղել,
 Կը ցատկէ մէջն ու կը թըռչի օդապար:
 Եւ չի դառնար Դամասկոսի արքունիքն,
 Ոչ ալ լիճին մէջտեղ շինուած իր ամրոցն,
 Այլ նախանձու՝ իր սիրական աւարին՝
 Եւ ամըշկու իր ուարփանքէն, կը դողի
 Կը պահուըտի ովկիանին մէջ անծայր,
 Հեռու ծանօթ եզրերէն, ուր քիչ անզամ
 Կամ բնաւ երբեք կ'երթայ նաւ մեր ափերէն,
 Ու կ'ընտրէ հոն կըզգեակ մ'իրեն բնակավայր:
 Կը պատկանէր կըզգիներու այն խումբին՝
 Որ իր անունն առած է նոյն իսկ Բախտէն.
 Կ'ելլէ նէ հոն լերան մը զլուխն ամայի
 Եւ մըթապատ, եւ դիւթութեամբ կը ծածկէ
 Զիւնախաղաղ՝ լերան կողերն եւ ուսերն,
 Ու լոկ կատարն առանց ձիւնի կը թողու,
 Ծաղկազըւարճ, դալարագեղ եւ սիրուն,
 Եւ կը կանգնէ պալատ մ'հոն ափը լիճին:
 Յաւէրժական ապրիլի մէջ կ'ապրի հետն
 Իր անձկալին՝ սիրային կեանք մ'հեշտորոր.
 Եւ արդ այսքան հեռու եւ այսքան զանխուլ
 Բանտէ մը դուք պիտի կորգէք պատանեակն՝
 Յաղթելով նախ պահակներու երամին,
 Զոր երկընչոտ ու նախանձու Արմիդան

Եղբեր է շուրջն իր պալատին ու լերան։
 Բայց դուք պիտի հոն առաջնորդ մ'ունենաք,
 Որ պիտի զեղզ զինէ դըժուար ձեռնարկին։
 Պիտի զըտնէք՝ գետէն հազիւ դուրս ելած՝
 Կին մը՝ դէմքով երիտասարդ, բայց տարեց.
 Պիտի ճանչնաք զինքն իր երկայն մազերէն
 Որ ճակտին վրայ են խոպոպուած գանգրաձեւ,
 Եւ ըզգեստին բազմագունի երփունքէն։
 Աս պիտի ձեզ կըտրել տայ խոր անդունդներն
 Աւելի շուտ քան սուր սըլացքն արծիւին,
 Քան շեշտ թըռչանքը կայծակին, եւ նոյն կինն
 Ըլլայ պիտի ձեզ ձեր դարձին առաջնորդ։
 Այն վըհուկին բնակած լերան ըստորոտն
 Հըրէշ օձեր կ'եռուզեռին սուլելով.
 Կինճեր՝ ցըցած խոզանաստեւ թիկունքնին,
 Պիտի տեսնէք եւ առիւծներ ու արջեր
 Լայնափիռեկ բացած ահեղ կոկորդնին.
 Սակայն երբ դուք իմ՝ գաւազանըս ցընցէք,
 Անոր ձայնէն պիտի փախչին հեռանան.
 Բայց ճըշմարիտն եթէ ուղիղ համարուի,
 Շատ աւելի վըտանգաւոր է կատարն։
 Աղբիւր մը կայ հոն՝ որուն ջուրը վըճիւտ
 Նայողներուն վըրայ ծարաւ կը բերէ.
 Բայց կը ծածկէ բիւրեղներուն մէջ իր ցուրտ
 Մահահաւէր թոյներու գաղտ ժանտութիւնն.
 Ումպ մը փոքրիկ ականակիտ այն ջուրէն
 Կու տայ հոգւոյն զինովութիւն մը զըւարթ,
 Յետոյ ծիծաղը կը սկըսի, եւ այնչափ

Կը խընդայ մարդ, որ հուսկ անկէ կը մեռնի:
 Այն ամպարիշտ եւ մարդասպան ջուրերէն
 Զեր շըրթունքներն հեռու, հեռու պահեցէք.
 Կանանչ ափին վըրայ դըրուած կերակրոց
 Զըդըպչիք, ոչ ալ ուխտադրուժ գեղուհեաց
 Որոնք ունին հաճոյալի, յայրատ ձայն
 Եւ փաղաքու ժըպտուն դէմքեր սիրաշունչ.
 Անարգեցէք դուք ակնարկներն ու նենգող
 Խօսքերն ու ներս մըտէք շըքեղ դըռներէն:

«Կամար մը կայ ներսն աղամող որմերու՝
 Ուրոտապտոյտ պատ ի պատ բիւր անցքերով.
 Ես կը գըծեմ որոշակի թուղթի վրայ
 Որպէս զի դուք չըլլայ թէ հոն մոլորիք:
 Պարտէզ մը կայ մէջտեղն անել բաւիղին,
 Որուն ամէն տերեւը սէր կը շընչէ.
 Ծո՛ցը կանանչ ու նորափթիթ խոտերուն՝
 Ընկողմանած են օրիորդն ու ասպետն:
 Երբ նէ թողլով իր անձկալի սիրականն
 Երթայ ուրիշ կողման դուք անոր երեւցիք,
 Եւ աղամանդ ասպարն՝ որ ձեզ պիտի տամ,
 Դէմքին առջեւ դըրէք, որ ան նայելով
 Մէջը՝ տեսնէ իր կերպարանքն եւ հագած
 Ըզգեստը մեղկ. այդ տեսութեամբ՝ պիտի քշեն
 Ամօթ, զայրութ իր կուրծքէն սէրն անարժան:

«Աւ շըմընաց ձեզ ուրիշ բան ըսելիք,
 Բայց թէ պիտի կըրնաք երթալ ապահով
 Ու թափանցել մանուածապատ բաւիղին
 Է՞ն ծեքածուու պարոյրներուն մէջ ներքին.

Մոգական ոչ մէկ զօրութիւն կարող չէ
 Ուշացընել կամ արգիլել ձեր ընթացքն .
 Արմիդան իսկ նախատեսել չըկըրնայ
 Պիտի ձեր երթն , այնքան հըզօր է եւ մեծ
 Ձեր երկուքին առաջնորդող զօրութիւնն :
 Ոչինչ պակաս ձեր ելքն անոր պալատէն
 Եւ յետոյ ձեր դարձն ապահով պիտ՝ ըլլայ :
 Բայց քունի ժամն հասեր է ալ , եւ վաղուան
 Ալեւուն հետ պէտք է ելլէք կանուխկեկ» :

Այսպէս ըստ անոնց . յետոյ կը տանի
 Ուր որ պիտի գիշերն անոնք անցընեն ,
 Եւ հոն թողլով զանոնք զբւարթ ու խոհուն՝
 Բարի ծերն ինքն ալ քաշուեցաւ հանգչելու :

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՏՆԵՀԱՆՔԵՐՈՌԴ ԵՐԳ

Ն Ա Խ Ա Դ Բ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Մողը ճամբռու կը դնէ երկու զօրավարները. Բախտը
զանոնք իր նաւակը կ'ընդունի. Նաւարկութիւն դէպ ի
Երանելեաց կղղիները. Հասնելով հօն՝ կինը զանոնք կը
հանէ նաւէն, որոնք կը զիշերեն ստորատը լերան, որուն
կատարն է դղեակն՝ ուր զերի է Հոփնալդ. Առաջուն կա-
նուխ յաղթելով արգելքներուն եւ փորձութեանց, Արմի-
դայի պալատը կը մտնեն:

ԵՐԱԿԱՆԱԿԵՄ ԱԶԱՏԵՈՒԾ

ՏԱՏՆԵՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

ՎԱՐԴԱԿԱՐՄԻՔ նորածին այսն արդէն իսկ
կը հրաւիրէք երկրաբնակները զործի,
Մարտիկներուն եկաւ երբ ծերն իմաստուն,
Եւ ոսկի ցուալն, ասպարն ու թուղթը տալով՝
«Պատրաստուեցէք, ըստ, ձեր մեծ արշաւին,
Քանի որ գեռ արփին վեր չէ բարձրացած:
Ահաւասիկ խոստացածներս. ասոնցմով՝
Պիտի յաղթէք կախարդութեանց վըհուկին»:
Անոնք ելած էին արդէն եւ պատած
Զէնուզարդով իրենց կարշնեղ անդամներն.
Ուստի անցքէ մ'ուր չի մըտներ արեգակ՝
Հետեւեցան փութով ծերուն, ու զացին
Նոյն այն ճամբէն՝ ուրկէ եկան առաջուց.
Բայց երբ գետին յատակն հասան՝ ծերն ըստ.
«Երթաք բարով, բարեկամներ, սըրտագին
Յաջողութիւն կը մաղթեմ ձեր ձեռնարկին»:
Կ'ընդունի գետն իր խոր ծոցին մէջ զանոնք,
Եւ կը մըզէ ջուրը մեղմով զանոնք վեր,
Ինչպէս ուժգին բուըըն թափով վար սուզուած
Թեթեւ տերեւը վեր ծանծաղ կը հանէ,

Եւ կը դընէ յետոյ զանոնք ափին վրայ։
 Եւ ահա հոն է խոստացուած առաջնորդն,
 Հոն է մակոյկն, եւ է խելքին քով նըստեր
 Կինն որ պիտի առաջնորդէ երկուքին։
 Գանգուրագեղ ունի ճակատ, եւ աչքեր
 Հեզահայեաց, լիազորով եւ անուշ։
 Հրեշտակային դէմքին վըրայ կը շողան
 Փայլակնացայտ եւ լուսավառ ճաճանչներ։
 Իր պատմումանը մերթ կապոյտ, մերթ կարմիր
 Աւ մերթ կ'առնէ հազար թոյրեր գոյնըզգոյն։
 Այնպէս որ մարդ քանի՛ անգամ ալ նայի,
 Միշտ զայն տարբեր՝ նոր գոյներով կը տեսնէ։
 Արեւու մէջ այսպէս փափկիկ փետուրներն
 Ամուսնատէր աղաւնիին գիրգ փողին
 Չեն տեսնըւիր ամենեւին միազոյն,
 Այլ կ'առնեն բիւր գոյներ, թոյրեր բազմարփեան։
 Մերթ կը թրւին մանեակ վառվառ յակինթի,
 Մերթ կը ցաթեն ցոլքով կանանչ զըմրուխտի,
 Մերթ խառնելով զանոնք իրար՝ կը պարզեն
 Ակնահաճոյ բազմագունի երանգներ։
 «Բարեբաօտիկ մահացուներ, կ'ըսէ նէ,
 Մըտէք այս նաւն, որով անքոյթ անվեներ
 կը կըտրեմ ես ովկիանու լայն դաշտերն.
 Անոր յաջօղ է ամէն հով, մըրըրիկն՝
 Հանդարտութիւն, թեթեւ՝ ամէն ծանըր բիու։
 Առատաշնորհ տէրըս զիս արդ կը կարգէ
 Զեզի իբրեւ աղախին, իբր առաջնորդ»։
 Այսօրինակ խօսեցաւ կինն, եւ յետոյ

Գոգախոր շոճը մօտեցուց ափունքին։
 Հազիւ ազնիւ զոյզը նաւակ կը մըտնէ՝
 Կ'առխըթէ ափն եւ կը թողու սանձն արձակ։
 Եւ բանալով առազաստները հովին,
 Նըստած դեկին քովիկն՝ ընթացքը կ'ուղղէ։
 Հեղեղատն այնքան ուռած է, որ կը ընայ
 Շալակն առնել տանիլ նաւեր յաղթանդամ։
 Բայց այս մակոյին այնքան փոքր է, որ նոյն իսկ
 Սակաւաջուր գետակն անգամ կը տանի։
 Տարօրինակ արագութեամբ՝ սըրավար
 Դէպ ի ծովափը կը մըղէ հովը զայն։
 Զուրը բոլոր ճերմակ փըրփուր է դարձեր,
 Ու փըշրելով կը մըռընչէ ետեւնէն։
 Կը հասնին շուտ հոն՝ ուր որ գետն իր ուղիսերն
 Աւելի մեծ անկողինի կը յանձնէ։
 Եւ ծովուն լայն անդունդներէն խորասոյզ՝
 Կ'ոչընչանայ եւ կամ անհետ կը կորսուի։
 Հրաշագործակ զարմանալի նաւն հազիւ
 Մըրըրկայոյզ ծովուն քղանցքին կը դըպչի
 Կ'անհետանան ամպերն, հարաւն ահաւոր
 Որ կը սպառնար տեղատարափ մ'աղջամուղջ՝
 Մըռունչներէն կը դադրի, սիւք մ'անուշակ
 Կը դաշտացնէ լեռնակուտակ կոհակներն,
 Եւ խաժագոյն գեղեցիկ ծոցը ծըփուն
 Կը ծածանի ծիծաղծաւալ վէտ ի վէտ։
 Կը ծիծաղի երկինք վըճիտ քաղցրութեամբ,
 Զի տեսած չէր երբեք ինքզինքն այնքան ջինջ։
 Նաւն անցնելով Ասկաղոնէն՝ դէպ ի ձախ

Արեւմըտեան կողմը շըրջեց իր՝ թըռչանքն ,
 Եւ փութապէս Գազայի մօտը հասաւ ,
 Նաւահանգիստ երբեմըն նոյն անունով ,
 Եւ բարձրացած աւերակաց վրայ նոյնին՝
 Եղաւ քաղաք մը մեծ հարուստ եւ հըզօր .
 Եւ էր լեցուն իր ծովափունքն այն ատեն
 Աւազներուն նըման անթիւ զօրքերով :
 Դարձընելով դէպ ի ցամաք աչքերնին՝
 Կը տեսնէին անհուն վրաններ նաւակէն .
 Զիաւորներ եւ հետիներ՝ որ գունդ գունդ
 Կ'երթան կու գան քաղաքէն դէպ ի ծովափ ,
 Եւ ծանրաբեռն փիղերէն ւուղարէն
 Կոխուած փոշի դարձած ճամբան աւազուտ .
 Կը տեսնէին նաւակայքին խորը՝ ներսն՝
 Անշարժ նաւեր կապուած իրենց խարըսխին :
 Աս առագաստ կը պարզէ , ան կը փորձէ
 Ճապուկ՝ թեթեւ թիերը ձեռքը առած ,
 Եւ ասոնցմէ եւ ցուուկներէն ծեծուելով
 Կակուղիկ ծոցը կը փըրփրի երկու կողմ :
 Կինն այն ատեն ըսաւ . «Ըլլան թէպէտեւ
 Ծովն ու ափունքը դիզուած այդ ժանտերով ,
 Բայց բըռնաւորն ահեղազօր տակաւին
 Բոլոր գունդերն հաւաքած չէ միախումբ :
 Եզիպոսէն եւ շըրջակայ տեղերէն
 Միայն ժողվեր է դիո , եւ արդ կը սպասէ
 Հեռուներէն . զի պետութիւնն ընդարձակ
 Կը տարածուի դէպ արեւելք ու հարաւ :
 Եւ կը յուսամ՝ որ մենք պիտի շատ առաջ

Եւ դառնանք՝ ան դեռ չըծալլած իր վրաններն.
Ան եւ կամ ով որ պիտ' ըլլայ իրեն տեղ
Ըսպարապետ ընդհանուր իր բանակին» :

Դեռ կը խօսէր, մինչ զերդ արծիւ որ ուրիշ
Թըռչուններու մէջէն կ'անցնի աներկիւղ,
Եւ այնքան վեր կը բարձրանայ դէպ Արփին՝
Որ ոչ մէկ աչք ալ չի կըրնար տեսնել զինքն,
Այսպէս կարծես թէ կը թըռչէր իր նաւն ալ
Այն նաւերուն մէջէն, եւ վախ, հոգ չունի
Որ մէկը զայն բըռնէ եւ կամ հալածէ,
Եւ անոնցմէ կը հեռանայ կ'անհետի:
Վայրկեան մը վերջ Հոափայի դէմ կը հասնի.
Ասորիքի մէջ այս քաղաքն է որ նախ
կը տեսնըւի Եգիպտոսէ մեկնողին.
Ոինոկորի ամուլ անբեր ափն յետոյ:
Կ'երեւայ լեռ մ'ապա քըչիկ մը հեռուն,
Որ կը ցըցէ ծովուն վըրայ գոռոզ ծամն,
Ու կը լրւայ ոտքն յեղյեղուկ ջուրին մէջ
Եւ Պոմպէի աճիւնն իր մէջ կը ծրարէ:
Կը տեսնեն վերջը Պամիատն, եւ Նիլի
Եօթը գըռներն հըռչակաւոր, որոնցմէ
Եւ ուրիշ դեռ փոքրիկ հարիւր անցքերով
կու տայ ծովուն հարկը երկնի հիւթերուն.
Կ'անցնին քաղաքն յետոյ՝ զոր յոյն մը կանգնեց
Քաջակորով՝ որ մէջն Յոյները բնակին.
Յետոյ Փարօս կըզզին հեռու ծովափէն
Երբեմն, իսկ արդ ծովեզերքին միացած:
Հոողոս, կրետէ հեռու հիւսիս կը մընան,

Ինք կը քերէ Ամիրիկէի ծովափունքն
Արգասաւոր ու մըշակուած, մինչդեռ ներսն
Յուռթի է լոկ զազաններով ւաւազով:
Կը քերէ նէ Մարմարիկան, եւ երկիրն
Ուր կիւրենէ ունեցաւ հինգ քաղաքներ:
Ու կը տեսնեն Պըտղոմայիսն, եւ ասա
Առասպելեալ Լեթէն հանդարտ ջուրերով:

Նաւը կ'երթայ վերէն՝ թողլով դէպ ի ցած
Աւազակոյտը մեծագոյն՝ դըժպըհի
Նաւորդներուն. նոյնպէս ետեւ կը մընայ
Ճիւտէքքայի գըլուխն. յետոյ կ'անցնի ան
Մազրա զետին բերանն. ափունքն է ծովուն
Տըիպոլիս, դէմը կը փըռուի ցած Մալթան
Զուրերուն մէջ պարածածուկ. ետեւնին
Կը մընան միւս յորձանոււներն եւ Ալզէրակ՝
Ուր ատենով Լուսասակերք բնակեցան:
Կոր ափին մէջ՝ որ իր խորշին երկու կողմն
Ունի երկու լեռ՝ կը տեսնեն թունիզին.
Թունիզի՝ մին Լիբիոյ էն հոյակապ
Ճոխ եւ հարուստ քաղաքներէն, քովընտի
Մօսիկ կեցած է Սիկիլեան, որուն դէմ՝
Կը տընկըսի Լիլիբէոնն երկնաքերձ:
Անկէց երկու մալտիկներուն կը ցուցնէ
Կարքեղոնի տեղն օրիսրդը մատով:
Վեհ կարքեղոնը ոչ եւս է. ծովափունքն
Աւերակաց հետքերն հազիւ կը պահէ,
Կը տապալին պետութիւններ, քաղաքներ,
Խոտ ու աւազ կը ծածկեն փառքն ու պերճանքն,

Եւ կը զչարի մարդ մահացու ըլլալուն .
 Ո՞ն փառասէր՝ ամբարտաւան միտք մարդոյ :
 Կը հասնին ետքը Պիզէրդա, աւելի
 Հեռու դէպ աջ թողլով կըզգին Սարտենեոյ :
 Անցան յետոյ այն ափունքներն՝ ուր Նումիդք
 Թափառայած հովուական կեանք վարեցին :
 Գըտան Պունեան եւ Ալճէրի, անարդ որջ
 Ծովահէնի, եւ հասան քիչ վերջ Օրան,
 Ու քերեցին Դինճիտանի ափերէն՝
 Առիւծներու եւ փիղերու սընուցիչ,
 Եւ պետութիւն արդ Մարոքի եւ Ֆէսի .
 Անցան Կրանագն՝ որ անոր դէմը կ'իյնայ :
 Հասեր են հոն ուր կ'ողողէ ծովս երկիրն
 Հերակլէսի բացած ճամբովս իբրեւ թէ .
 Գուցէ ստուգիւ ափն անբաժան էր երբեմն,
 Եւ աւերած մը մեծ ճեղքեց երկուքի .
 Ովկիանոսն հոն խուժեց բուլըն թափով ,
 Նետեց կալպէն ասդին, անդին Աքիւլան,
 Եւ նեղ անցքով զատեց Լիբեան ու Ապանեան .
 Այսքան կըրնան փոխել երկայն հին դարերն :
 Արեւը չորս անգամ ելած էր մօրմէն .
 Յորմէնետէ նաւն ափունքէն զատուեցաւ .
 Եւ առանց ոչ մէկ նաւակայք մըտնելու՝
 Կըտրեր անցեր է ասպարէզ մ'անսահման :
 Արդ կը մըտնէ նեղուցին մէջ, եւ անկէ
 Կը վարգէ դէպ ի ծովս անեղր եւ անծայր .
 Ափնածիր ծովս եթէ այսքան մեծ է հոս՝
 Այսքան անհուն, ի՞նչ պիտ' ըլլայ ուրեմն հոն

Ուր ծովս երկիրն իր ծոցին մէջ կը ծրարէ։
Կոհակներուն մէջ խոր ալ չեն տեսնըւիր
Բերբի Գաղէսն եւ միւս երկու դրացիներն։
Երկիր, ափունք անհետացեր են բոլոր,
Զուրին սահմանն է երկինք, ջուրն ալ ասոր։

Ուբալդ կ'ըսէր այն ատեն. «Դուն որ բերիր,
Ո՛վ կին, մեզ այս անծայրածիր ծովուն մէջ,
Ըսէ թէ հոս մարդ եկած է, կայ բնակիչ
Ալիքներէն անդին՝ ուր արդ կ'երթանք մենք»։

Կ'ըսէ. «Հելակլ երբոր ջընջեց գազաններն
Ափրիկէն եւ Սպանեայէն, եւ խաղաց
Գընաց նուաճեց ձեր ափունքները բոլոր,
Սիրտ չըրաւ խոր ովկիանոսը փորձել.
Նըշան դըրաւ, եւ նեղ տեղւոյ մէջ փակեց
Յանդըգնութիւնը մարդկային հանճարին,
Բայց Ոդիսէս հետաքըրքիր նորութեանց՝
Արհամարհեց անոր դըրած նըշաններն.
Արձաններէն անցաւ, պարզեց թիերուն
Յանդուգըն թոփչքը դէպ ի ծովս անսահման,
Ծովահըմուտ ըլլալն օգուտ մը չըրաւ,
Զինքը կըլեց դըժոխորկոր ովկիանն.

Եւ իր մարմնոյն հետ պատահարն ալ իր մեծ
Թաղուած մընաց, եւ ալ վրան չէք խօսիր դուք։
Ուրիշ մ'եթէ քըշուեցաւ հոն հովերէն՝
Կամ չըդարձաւ ետ, կամ կորաւ ծովամոյն։
Անծանօթ մնաց մեր ակօսած այս մեծ ծովս,
Անծանօթ բիւր կըղղիներ, բիւր երկիրներ։
Երկիրներն ալ բնակիչներէ թափուր չեն,

Չերիններուն նըման յուռթի են, բերրի.
Եւ ամուլ չի կը ընար ըլլալ զօրութիւնն՝
Որ անոնց մէջ կը ներգործէ արեգակն»։

Յարեց Ռւբալդ. «Այդ անծանօթ աշխարհներն
ի՞նչ օրէնքներ, ի՞նչ կրօնք ունին՝ ըսէ ինձ»։

Վըրայ բերաւ միւսն. «Այդ ազգերն այլեւայլ
Ունին տարբեր բարքեր, կը րոնք ու լեզու.
Աս կը պաշտէ զազաններն, ան՝ արեգակն,
Աստղերն, ուրիշ մ' հասարակաց մայրը մեծ.
Երենց սեղանը կը խըռկեն ուրիշներ
Քըրէիքուր՝ զազիր՝ մախիզ կերակրով.
Հուսկ՝ Կալպէէն անդին բնակող ամէն ոք
Բարքով խուժդուժ է եւ կրօնքով ամպարիշտ»։

— Ռւբեմն, ասպետն անոր տըւաւ պատասխան,
Կ'ուզէ՞ Աստուածն որ վար իջաւ սըփոելու
Մատեաններուն վրայ լոյս՝ ծածկել աշխարհի
Այսքան մէկ մեծ մասէն նըշոյլ մ'ոեւէ
Ճշմարտութեան»։ «Ո՛չ, պատասխան տըւաւ կինն,
Այլ մանաւանդ թէ պիտի հոն ներմուծուին
Ուղիղ հաւատքն, ազնըւական արուեստներն.
Արդէն երկայն ճամբան երկայն ատեն դեռ
Պիտի չզատէ այս ժողովուրդը ձենէ։
Օր պիտի զայ որ արձաններն Հերակլի
Ըլլան անարգ խաղալիկ քաջ նաւորդին.
Եւ այդ զանխուլ անյայտ ծովերն ւանծանօթ
Պետութիւններն ըլլան ձեր մէջ հոյանուն.
Եւ էն յանդուզնը նաւերէն պիտ՝ երթայ
Շըրջի պատէ տեսնէ ծովուն ընդզըրկածն,

Ու չափչըփէ երկիրն՝ անհուն ասպարէզ՝
Յաղթողաբար՝ նոր նախանձորդ արեւուն։

«Նախ լիգուրեան զաւակ մը սիրո պիտ՝ ընէ
Այդ անծանօթ ճամբուն ինքզինքը մատնել։

Ու հովերուն ահեղասաստ մըուընչիւնն,

Ու վայրենի ծովս ու կլիման կեղակարծ,

Ու ուեւէ վըտանգ, սարսափ ու սոսկում՝

Որքան ալ արդ ծանր, ահաւոր համարուի,

Պիտի կըրնան ստիպել՝ որ ան իր վեհ միտքն
Աքիւլայի նեղ արգելքին մէջ զըսպէ։

Պիտի պարզես, ով Գոլումպոս, դէպ ի նոր
Բեւեռ մը քու առազաստներդ բարեբաստ.

Համբաւն հազար աչքովն, հազար թեւերովն

Հազիւ պիտի քու թըռչանքիդ հետեւի։

Թող հըռչակէ ան Հերակլէսն ու Բաքոսն,

Եւ քու մասիդ փոքրիկ ակնարկ մը յանձնէ

Ապազային. պիտ՝ այն քիչն իսկ տայ երկայն

Արժանաւոր նիւթ քերթուածի եւ վէպի»։

Ըսաւ, ջրերուն վըրայէն նէ կը վազէր
Դէպ արեւմուտք՝ դէպ ի հարաւ ծըռելով։

Եւ կը տեսնէր թ'ինչպէս արփին դիմացնին
Վար իջնելով՝ կ'ելլէր իրենց ետեւէն։

Եւ այն պահուն ճիշդ արշալոյսն երբ չըքնաղ
կը ցընցըզէր իր նըշոյլներն ու ցողերն,

Անոնք տեսան մառախլապատ լեռ մ'հեռուն,

Որ ամպերուն մէջ կը ծրարէր իր ճակատն։

Եւ զայն յետոյ՝ երթալով դէպ ի առաջ՝

Երբ փարատած էին ամպերը բոլոր,

Կը տեսնէին նըման սրածայր բուրգերու,
 Մէջտեղը հասու եւ դէպ ի ծայրը բարակ.
 Եւ կ'երեւար երբեմըն խիսու ծըխամած՝
 Էնկէլադի շալակն եղող լերան պէս,
 Որ բոլոր օրը կը ծըխայ շարունակ,
 Եւ կը վառէ բոցով երկինքը գիշերն։
 Ահա ուրիշ կըզգիներու խումբ, ուրիշ
 Գահաւանգներ հուսկ՝ նըւազ բարձըր եւ ցից.
 Էին ասոնք Երանելեաց կըզգիներն,
 Այսպէս զանոնք անուանեց դարն հինաւուց.
 Կը պատմէին թէ բարերար երկընքին
 Ազգեցութեամբ՝ առանց վարի ու ցանի
 Կ'արտագրէին հոն երկիրներն, եւ վայրի
 Որթերն համեղ կը կախուէին կուզերով։
 Հոն ձիթենւոյն ծաղիկն երբեք չըխաբեց,
 Ու կը ծորէր մեղըր կաղնին իր ծոցէն,
 Եւ կ'իջնէին լեռներէն վար առուակներն
 Անուշ ջուրով եւ անուշակ կարկաչով.
 Կը մեղմէին հոն զեփիւոներն ու ցողերն
 Ամառուան տօթը տապախարչ, հոն էին
 Ելիսական դաշտերն, ու հոն երջանիկ
 Հոգիներուն հըռչակաւոր գըրգարանն։
 Հոս կու զար կինն, եւ կ'ըսէր. «Ա՛լ հեգու չենք
 Մեր ընթացքին վախճանէն. դուք աւասիկ
 Կը նըշմարէք Երանելեաց կըզգիներն,
 Անուանի շատ ձեր մէջ, բայց ոչ ճանչըըւած.
 Իրաւ անոնք բեղուն, չըքնաղ, զըւարթ են,
 Բայց ըստոյզին կը խառնեն շատ բան ալ սուտ»։

Կը մօտենայ՝ անոնց այսպէս խօսելով՝
Այն տասը հատ կըղղիներէն առջինին։
«Եթէ կու տայ թոյլ վեհ ձեռնարկն՝ որուն մեզ
Կ'առաջնորդես, ըսել սկըսաւ կարոլոս,
Ներէ որ ես ուժը ցամաք դընեմ հոս,
Տեսնեմ, դիտեմ այս ափունքներն անծանօթ,
Տեսնեմ մարդիկն, իրենց կըրօնքն ու հաւատքն,
Եւ այն ամէնն որ շարժէ նոյն իսկ նախանձ
Խմաստունին, երբ ես ուրախ՝ գոհունակ
Պատմեմ տեսած նորութիւններս ուրիշին,
Եւ պարծանքով ըսեմ թէ Հոն գացի ես»։

Եւ կինն անոր պատասխանեց. «Յիրաւի,
Ըրած խընդիրքդ արժանաւոր է քեզի.
Բայց ի՞նչ ընեմ՝ երբ երկընքի անաչառ
Անշըրջելի հրամանը չի հաւանիր
Քու գեղեցիկ այդ փափաքիդ. վասըն զի
Դեռ ժամանակը լըրացած՝ հասած չէ՝
Զոր մեծ գիւտին համար կընքած է Աստուած.
Եւ խորանդունդ ովկիանէն ուղրուած չէ
Զեզի ըստոյգ լուրեր տանիլ ձեր աշխարհն։
Զեզի շնորհուած է նաւել այս ջրերուն վրայ՝
Զոր ճեղքած չէ ոչ մէկ նաւազ տակաւին՝
Եւ ելլել հոն՝ ուր արգիլուած է մարտիկն,
Ու զայն առնել տանիլ միւս կողմն աշխարհի։
Այդչափով գոհ եղիք, ըղձալն աւելին
Հըպարտութիւն պիտի ըլլար, ւաքացել
Ճակատագրին դէմ»։ Հոս լըռեց. առաջին
Կըղղին կարծես կ'իջնէր, երկրորդը կ'ելլէր։

Դիտել կու տար անոնց որ այն կըղղիներն
էին կարգով դէպ արեւելք երկընցած,
Եւ այն միջոցը որ զանոնք իրարմէ
Կ'անջըրպետէր՝ էր գրեթէ հարթ հաւասար:
Անոնցմէ եօթը կ'երեւան մարդաբնակ,
Տուներ, դաշտեր կան, եւ ուրիշ նըշաններ.
Անապատ են երեքն, անտառն ու լեռն հոն
Գազաններուն են բայոցներ անվըրդով:

Այն անապատ կըղղիներէն մէկուն մէջ
Գոգանալով ափունքը դուրս կը ցըցէ
Զոյգ մ'եղջիւրներ լայն, որոնց մէջ կազմելով
Ընդարձակ ծոց մը ծածուկ, խութը կ'ընէ
Նաւահանգիստ, որ իր ճակատը տալով
Ծոցին, կը ոնակն ալ կոհակին՝ որ խորքէն
կը հրոսէ՝ զայն կը փըշըէ, եւ կը մըղէ:
Կը կոթողին երկու կողմէն երկու ժայռ
Աշտարակի նըման՝ նըշան նաւազին:
Անոնց քիւին տակ կը լըռէ ծովն հանդարտ,
Կայ վրանաձեւ հովոց մը վերը՝ նըսեմ
Անտառներու, եւ քարանձաւ մ'ասոնց մէջ,
Ժըպտուն վըճիտ ջուրով, շուքով, բաղեղով:
Զըւանն հոս գործ չունի, եւ ոչ ալ խարիսխն
Իր կեռ ճանկով կը բըռնէ խոնջ նաւերն հոս:
Կը մըտնէր կինն այն ամայի, հանդարտ տեղն,
Ու կը ժողվէր առագաստները նաւին:

«Տեսէք, ըսաւ յետոյ, այն բարձըր պալատն
Որ մեծ լերան զագաթին վրայ կը բազմի:
Խընջոյքներով, հեշտանքներով, խաղերով

Կը թըմրի հոն սուրբ հաւատքին ախոյեանն։
Առաջնորդուած դուք նորածագ արեւէն
Պիտ՝ ելլէք այն զառիվերէն դէպ ի վեր։
Մի նեղուիք այս յապաղումէն. ասկէ դուրս
Ուեւ ժամ յարմար չէ ձեր ծըրագրին։
Սակայն քանի որ գեռ արեւ կայ՝ կըրնաք
Երթալ հիմա մինչեւ լերան ըստորոտն»։

Անոնք հրաժեշտ առած ազնիւ տիկինէն
Դուրս ելան՝ դրին տենչալի ափն սաքերնին։
Գըտան ճամբան՝ որ կը տանէր դէպ ի լեռն՝
Այնքան դիւրին, որ յոզնութիւն չըզգացին։
Եւ երբոր հոն հասան՝ դեռ շատ հեռու էր
Փեքոսի կառքն ովկիանէն խորանդունդ։
Հոն կը տեսնեն աւերակներ ու ժայռեր՝
Որոնցմէ վեր պէտք է զազաթը մաքլեն։
Եւ մինչեւ հոն ամէն ուղի սառնապատ՝
Զիւնախաղաղ է, եւ անկէ քիչ մը վեր՝
Դալարագեղ ու ծաղկազարդ. ալեւոր
Ծընօտին մօտ կը ծածանի կանանչ վարսն,
Ու սառը չի նայիր խոռ գիրգ վարդերուն,
Եւ զողտրիկ ջինջ շուշաններուն. դիւթութիւնն
Այնքան հըզօր է բնութենէն գերիվեր։

Լերան ստորոտը կանգ առին մարտիկներն
Ըստուերափակ վայրենի տեղ մ'ամայի.
Եւ նոր արեւն՝ յաւէրժաբուխ աղբերակն
Ուկի լոյսին՝ ոսկեզօծեց երբ երկինքն,
«Երթանք, երթանք», ըսին երկու մարտիկներն.
Եւ ըսկըսան քաջախիզախ եւ յօժա՛ր

Կամքով իրենց ճամբան . սակայն չեմ գիտեր
 Ուսկից կ'ելլէ օձ մ'ահսելի , անհեթեթ ,
 Ու սողալով կու զայ թըմբել ճամբանին :
 Գլուխն ու ցըցունքը դեղնաշորթ թեփերով
 Եւ ուղղաբերձ , լանջքը ցասմամբ փըքուռոյց .
 Փայլակնացայտ աչքեր . փորին տակ ծածկած
 Բոլոր ճամբան՝ կը ժայթքէ դուրս ծուխ եւ թոյն .
 Մերթ ինք իր վրայ կը գալարուի , կը քակէ
 Մերթ վէտ ի վէտ ոլորտապատ պարոյրներն ,
 Եւ ինքը ինքն իր ետեւէն կը քաշէ :
 Կը պաշտպանէ գաղանն այն անցքն այս ոճով ,
 Բայց չի կը սար կը տրել ճամբան քաշերուն :
 Դանիացին սուսերամերկ կը նետուի
 Օձին վըրայ , բայց կը գոչէ միւսն անոր .

«Ի՞նչ կ'ընես , ի՞նչ կը փորձես դուն . կը կարձե՞ս
 Զեռքի ուժով եւ այդպիսի զէնքերով
 Յաղթել պաշտպան զարհուրելի վիշապին» :

Ու կը ցընցէ անեղծ ոսկի գաւազանն .
 Հազիւ լըսած գաղանն անոր սուլող ձայնն
 Ահաբեկած անմիջապէս կը փախչի
 Ու կը թաքչի՝ ազատ թողլով այն ճամբան :
 Անկէ քիչ վեր անոնց ուղին կ'արգիլէ
 Առիւծ մ'ահեղ , կօշելով ծուռ նայելով .
 Բաշերը՝ ցից , լայնափեռեկ՝ կոկորդին
 Դըժոխորկոր՝ սարսափելի անձաւներն .
 Ինքզինք ձետովը կը ձաղկէ , կը սըրէ
 Սըրտմըտութիւնն . ի տես սակայն մականին՝
 Կը սառեցնէ գաղտնի սարսուռ մ'իր զայրութն

Եւ ընդաբոյս խրոխտանքն, ու զայն կը վանէ։
 Զոյգն իր ճամբան փութկոտ առաջ կը տանի։
 Բայց ահաւոր բանակ մ'ունին առջեւնին
 Պատերազմող զազաններու, աննըման
 Մէկը միւսին ձայնով, շարժմամբ ու տեսքով.
 Ինչ ահռելի ճիւաղ հրէշներ որ ունին
 Իրենց միջեւ նիլ եւ Առլաս՝ կարծես հոս
 Են հաւաքուեր բոլոր, եւ որչափ զազան՝
 Էրկինիան՝ ծոցն, եւ վըրկան անտառներն։
 Այլ այս բանակն՝ ահեղթէպէտ եւ ըստուար՝
 Զի կըրնար ոչ վանել զանոնք, ոչ դէմ դնել.
 Մահաւանդ թէ (նոր հրաշք) փախուսոր կ'առնէ
 Յուպը հազիւ տեսած եւ սոյլը լըսած։
 Ալ յաղթական զոյգն արգելքի չի բախիր,
 Ու կըռնակին վըրայ կ'ելլէ սեպ լերան.
 Լոկ սառոյցներն ու զարիվերը ճամբուն
 Կ'ուշացընեն քըշիկ մ'ընթացքը անոր։
 Բայց երբ անցան անոնք ձիւնին սահմաններն
 Ու յաղթեցին տաժանաւոր վերելքին,
 Քաղցր ամառուան մ'անուշ երկինքը զըտան,
 Եւ լերան վրայ մարզագետին մ'ընդարձակ։
 Խընկաբոյր՝ զով սիւքեր հոն միշտ անդադար
 Կը փըչեն մի եւ նոյն կարգով՝ անփոփոխ։
 Արեւն անոնց շունչն՝ ընթացքին համեմատ՝
 Զի թըմրեցներ կամ չ'արթընցներ՝ զերդ այլուր։
 Ոչ ալ ինչպէս ուրիշ տեղեր՝ սառն ու տօթն,
 Աման ու պարզն հոն կը յաջորդեն մէկըզմէկ։
 Այլ ջինջ վըճիտ մ'հոն յար զգեցած է երկինք,

Ու չի կը տրիր երբեք կը րակ կամ սառոյց։
 Հոն մարգն ունի միշտ խոտ ու խոտը ծաղիկ,
 Նաղիկն իր հոտն, ու ծառն իր շուքն հովանուտ։
 Գեղապաճոյն պալատն հոն ափը լընին
 Կանզնած կ'իշխէ ծովուն վըրայ եւ լերան։

Զոյգ մարտիկներն այն դըժընդակ վերելքէն
 Երենք զիրենք քըչիկ մ'յոգնած կը զզային։
 Որուն համար այն ծաղկազարդ ուղիէն
 Կ'երթային մերթ յուշիկ, մերթ կանգ կ'առնէին։
 Յանկարծ աղբիւր մ'որ ժայռէն յորդ կը բղիսէր
 Չոր շըրթունքնին կը հրաւիրէ թըրջելու։
 Եւ բիւրաւոր ցայտումներով կ'ոռոգէ
 Խոտն ու ծաղիկն, յետոյ կանանչ ափն ի վար
 Առու դարձած՝ յաւէրժ շուքին ներքեւէն
 Դըզըչելով կ'երթայ պաղուկ ւարջնաթոյր։
 Բայց թափանցիկ այնքան որ բնաւ չի ծածկեր
 Գեղեցկութիւնն իր խորափիտ յատակին։
 Եւ ցըցուելով խոտն ափերուն իր վըրայ
 Կը կազմէ հոն օթոց մը զով ու գողարիկ։

«Ահա աղբիւրը ծիծաղի, եւ առուն՝
 Որ մահաբեր վտանգներ ունի ծոցին մէջ։
 Հոս պէտք է սանձ դընենք մէնք մեր իղձերուն,
 Եւ պարտինք շատ ըզգուշաւոր ըլլալ հոս։
 Այս խաբերայ պարիկներուն հեշտառիթ՝
 Անուշ եւ ժանտ երգին խըցենք ականջնիս։
 Այսպէս երթանք հոն՝ ուր առուն գեղահոս
 Կը տարածուի եւ կը կազմէ լիճ մը լայն»։
 Անդան մըն է պատրաստուած հոն ափին վրայ

Համեղահամ եւ պատուական կերակրոյ.
 Ականակիտ ջուրին մէջ հոն կը խաղան
 Օրիորդներ երկու պագչու, կարկաչու.
 Մերթ մէկմէկու երեսին ջուր կը նետեն,
 Մերթ իրաբու հետ կը մըրցին լողալով.
 Մերթ կը միւրբճին եւ քիչ վերջ գուրս կը հանեն
 Չուրին տակէն իրենց գըլուին ու թիկունքն:
 Յուղեցին քիչ մ'ասպետներուն կարծըր կուրծքն
 Այն մերկանդամ ու գեղանի լուղորդներն.
 Այնպէս որ կանգ առին զանոնք դիտելու,
 Մինչ կը խաղան ու կը զրօնուն զիռ անոնք:
 Անոնցմէ մին ուղղըւելով վեր ցուցուց
 Ծիծերն, եւ ինչ որ հըրապոյր կը շընչէ
 Աշքին ծոցէն վեր մերկանդամ հոլանի,
 Միւս մասերուն գեղեցիկ քօղ մըն էր լիճն:
 Ինչպէս որ աստղն առաւօտեան կ'ելլէ դուրս
 Ալիքներէն կաթկըթելով՝ ցողագին,
 Կամ դիցուհին Աիրոյ երբ ծնաւ դուրս ցայտեց
 Ովկիանի արգասաւոր փըրփուրէն,
 Երեւցաւ մէկն այսպէս, մազերն իր խարտեաշ
 Կը կաթէին այսպէս շիթեր բիւրեղեայ:
 Ցեռոյ դարձուց աչուին, կեղծեց նոր տեսած
 Բլլալ զանոնք, եւ ինք իր վրայ կըծկեցաւ.
 Երկայն ու խիտ մազերն որ իր գըլխուն վրայ
 Մէկ հանգոյցով փունջ մ'էր շիներ՝ արձակեց.
 Ծուփ ի ծուփ վար ինկան ոսկի զանգուրներն
 Ու շուշանները ծածկեցին ձիւն ծոցին:
 Ո՞՛ ինչ անուշ տեսարանէ զըրկուեցան,

Բայց ոչ պակաս անուշիկ էր եւ զըրկողն։
Եւ այնպէս նէ ջրէն, մազերէն ծածկըւած՝
Անոնց դարձաւ զեղազարդուած շիկնումով։
Կը ծիծաղէր եւ կը կարմրէր միասին.
Կարմրութեան մէջ աւելի գողտր էր ժըպիտն,
Ու ժըպիտին մէջ կարմրութիւնն, որ նէրա
Քընքուշ դէմքիկը կ'արիւնէր մինչեւ ծնօտն։
Յեռոյ ձըգեց իր նազելի քաղցրիկ ձայնն՝
Որմէ պիտի դիւթուէր ուրիշ ամէն ոք.

«Երանի՛ ձեզ, ուղեւորներ, որ եկեր
Հասեր էք այս կենգանարար, զըւարթ վայրն։
Աս հանգըրուանն է աշխարհի, կը զգացուի
Հոս դարմանն իր չարակրութեանց, եւ հաճոյքն
Որ զգաց երբեմն ոսկեղինիկ դարուց մէջ
Ազատ՝ արձակ երասան հին ժողովուրդն։
Ա՛լ ապահով կըրնաք հանել դուք զէնքերն՝
Որոնք մինչեւ հոս կարեւոր էին ձեզ,
Ուանդորրութեան նըւիրել այս շուքին մէջ.
Հոս պիտի դուք Աիրոյ մարտիկ ըլլաք լոկ։
Զեր մարտի դաշտն ըլլայ անուշ անկողինն
Եւ արօտները դալարուտ մարգերուն.
Պիտի տանինք մենք ըգձեզ մեր բամբիշին՝
Որ երջանիկ կ'ընէ հոս իր ծառաներն.
Նէ ձեզ զրելով ընտրեալներուն թիւին մէջ
Պիտի ընէ իր ուրախութեանց մասնակից։
Բայց հաճեցէք այս ջուրերուն մէջ լըւալ
Նախ ձեր փոշին եւ ուտել այն սեղանէն»։
Այսպէս ըստ մին, հրաւէրին ընկերեց

Միւսն համաշունչ շարժումներով, նայուածքով,
 կ'ընկերանան ինչպէս թըրթոռն թելերու
 զայնին ոտքերը մերթ երագ, մերթ դանդաղ:
 Բայց ասպետները կը բըռնեն սըրտերնին
 կարծր ու խուլ այն նենգապատիր քընթշանքին:
 Այն փաղաքշոտ դէմքերն, անուշ այն խօսքերն
 ըզգայութիւնը կը խըտղեն, սիրու՞ ոչ:
 Եւ եթէ այն անուշներէն սըպըրդին
 ինչ ինչ շիթեր ներս ու փափաքն ընձիւղի,
 Անմիջապէս միւսքն անոր դէմ զինուելով
 Նորածին իղձն արմատաքի կը կըտրէ:
 Զոյգերէն մին կը մնայ յաղթուած՝ յուսախար.
 Միւսն առանց իսկ հրաժեշտ տալու կը մեկնի
 Ու կը մըտնէ պալատ. անոնք ջուրին մէջ
 կը մըխըրճին, տըհաճ անոնց մերժումէն:

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱԼԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՍՆԸՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

I

Ն Ա Խ Ա Դ Ի Ռ Ո Ւ Խ Թ Ի Խ Կ Ա

Արմիղայի պալատը. Երկու մարտիկները Հսկուալդի
կ'երեւան եւ անոր աչքին առջեւ կը դնեն ասպարը. Ար-
միղայի սիրային հնարքները զանի բռնելու. ի զուր. Ե-
րեք մտրտիկները կը մեկնին. Արմիղա մոզական արուես-
տով կ'անհետացնէ իր պալատը, եւ իր դդեակը կը դառ-
նայ, եւ ապա դէպ ի Գագա կ'երթայ՝ Եզիկտոսի խա-
լիքային բանսակը.

ԵՐԱԿԱՆԱԴԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ,

ՏԱՏՈՅՎԵՑԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

ԿԸԼՈՐ է պերճ շէնքն, եւ էն խոր ծոցին մէջ՝
Գրեթէ կեղրոնը բոլորչի պարոյրին՝
Պարտէզ մը կայ պաճուճագեղ՝ հրաշազարդ
Է՛ն անուանի պարտէզներէն աւելի։
Չորս դին ծածուկ ու խառնամառն կարգով
Օթեւաններ կան՝ ձեռագործ դեւերու.
Եւ նենգաւոր այն բաւիղին ծամածուռ .
Ուղիներուն մէջն է պարտէզն անթափանց։
Մեծագոյնէն մըտան անոնք (ունենայ
Թէեւ հարիւր մուտք լայնանիստ գարաստանն)։
Ուկեփողփող ծըխնիներու վրայ բոլոր
Կը ճըռընչեն արծաթանկար դըռներն հոն։
Քանդակներուն վրայ յառեցին աչքերնին։
Աշխատութեան քով նիւթն ոչինչ կ'երեւայ։
Ողջ կը թըւին, խօսիլը լոկ կը պակսի,
Չի պակսիր աս ալ թէ աչքիդ հաւատաս։
Հոս Մէոնեան նաժիշտներուն հետ Հերակլ
Չեռքն աղէկատ՝ կը շաղփաղփէ կը կենայ։
Ան որ դժոխքին յաղթեց, աստղերը շալկեց ։
Արդ կը մանէ. Աէրն անդիէն կը ժըպտի։

Եւ անարի բազուկով Յոլ կը ճօճէ
 Մարդախոշոշ զէնքերն անոր կատակով.
 Առիւծենին վըրան առած՝ որ քընքուշ
 Անդամներուն համար շատ ծանըր կու գայ:
 Դիմացը ծով մը կայ. դաշտերն իր կապոյտ
 Բոլոր ճերմակ կոհակներով փըրփըրած.
 Դէմ դէմի կան կըրկին կարգեր ռազմամուտ
 Տորմիղներու, կայծակնացայտ զէնքերու,
 Կը փայլի վէտ վէտ ծովս ոսկի, Լեւկադան
 Արիսական հըրդեհով բոց է կըտրեր:
 Օգոստոս այս կողմէն ի կոիւ կը վարէ
 Հոռմայեցին, Անտոնիոս միւս կողմէն
 Եգիպտացին, Արաքն, Հընդիկն, Ալեւելքն:
 Իրենց կայքէն փըրթած կարծես կը լողան
 կոհակաւէտ ծովուն վըրայ կիւկլադայք,
 Կամ իրարու կը բախին բարձըր լեռներն.
 Այնքան ահեղ թափով ասկէ եւ անկէ
 Յաղթ նաւերով իրարու վրայ կը խուժեն:
 Կը սըլանան տէզեր, ջահեր բոցավառ,
 Կը կարմրի ծովս ահաւոր նոր նախնիրով:
 Դեռ պատերազմն երկու կողմէն անմէտ կայ,
 Բայց կը փախչի յանկարծ խուժդուժ թագուհին:
 Ու կը փախչի Անտոնիոս. կը թողժէ
 Իր խանդակաթ տենչն աշխարհի պետութեան:
 Չի փախչիր, ոչ, չի վախնար սէզը գռող,
 Այլ ետեւէն կ'երթայ փախչող դըշխոյին:
 Պիտ' ըսէիր թէ ան նըման էր մարդուն՝
 Որ միեւնոյն ժամանակ դող մ'է կը զզայ

Իր տարփանքէն, բարկութենէն, ամօթէն.
 Ու կը նայի մերթ անողորմ, կեղակարծ
 Մարտին ու մերթ առագաստին փախըստեայ:
 Յետոյ Նիլի պառյսներուն մէջ թափթաքուր
 Կարծես մահուան կը սպասէ գիրկը նէրա՝
 Որու չըքնաղ դէմքին հեշտին հրապոյրով
 Ան կ'անուշէ կարծես իր բախտը դաժան:
 Բոլոր մետաղն արքունական դըռներուն
 Այս եւ ուրիշ քանդակներով է կոփուած:
 Զարմանալի նըկարներն յես դիտելու
 Զոյգ մարտիկները բաւիղէն ներս մըտան:
 Զերդ Մէանդրոս մանուածաւալ՝ օձապտոյտ
 Ափերու մէջ կը զուարճանայ, եւ երկմիտ
 Ընթացքով մերթ վար կ'իջնէ, մերթ կ'ելլէ վեր,
 Դրսկելով այս ջուրն՝ ակին, ան՝ դէպ ի ծով,
 Եւ իջնողին կը հանդիպի ետ դարձողն.
 Այսօրինակ եւ աւելի աղամող
 Ու խըճողուած են պարտէզին ուղիներն:
 Անոնց պատկերն ունի սակայն գիրքն իր մէջ,
 Գիրքը՝ մոգին ձօնն, եւ այնպէս կը խօսի
 Անոնց վըրայ, որ կը լուծէ՝ կը պարզէ
 Այն խեղաթիւր թեքումներուն զօդն, հանգոյցն:

Երբոր անցան շըրջանապտոյտ անցքերէն,
 Զուարթատեսիլ չըքնաղ պարտէզն երեւցաւ.
 Լըճացեալ ջրեր, ջըրեր շարժուն բիւրեղեայ,
 Պէսպէս խոտեր ու ծաղիկներ եւ ծառեր,
 Ծըմականիստ ձորեր, բլուրներ արեգդէմ,
 Քարանձաւներ եւ անտառներ վարսաւոր,

Ասոնք բոլոր տեսան լոկ մէկ նայուածքով .
 Եւ կ'աւելցնէ ասոնց գեղն ինքը արուեստն ,
 Որ ամէն ինչ կ'ընէ բայց չի յայտնըւիր :
 Այնպէս մշակուածն անմըշակին հետ խառն է ,
 Որ դուն դիրք՝ զարդ բոլոր բնական կը կարծես .
 Բնութեան արուեստ կը թուի , որ իր զուարճութեան
 Համար նմանած ըլլայ իրեն նմանողին :
 Օդն ալ՝ ինչպէս ամէն ինչ՝ է մոգական .
 Օդն՝ որ ծառերը կը պըճնէ ծաղկափթիթ ,
 Յաւէրժ ծաղկով պլոտուղն յաւէրժ կը տեւէ .
 Եւ մինչդեռ մին կը շաքլ՝ միւսն հասեր է .
 Նոյն կոճղին վրայ՝ ներքեւը նոյն տերեւին
 կը ծերնայ թուզը նորածին թուզին քով .
 Կը կախուին նոյն ճիւղէն մին շէկ ոսկեփայլ
 Միւսը կանանչ՝ նոր ու ծերուկ խընծորներն .
 Աճումնածիգ շռայլութեամբ վեր կը թեւէ
 Օճապըտոյտ որթն արեգջեր իր տեղէն .
 Խաղողն հոս դեռ ծաղիկ , ոսկի՝ յակինթ հոն ,
 Եւ բոլոր լեփ լեցուն անուշ նեկտարով :
 Սաղարթներուն մէջ թըռչուններ գեղեցիկ
 կը ճըռուողեն մըրցմամբ երգեր սիրային .
 կը մըրմընջէ սիւքն ու փոփոխ բախումով
 կու տայ ջուրին ճօճալ , շըրշել տերեւին .
 Երբ թըռչուններն երգեն՝ մեղմիկ կը ցընցէ ,
 Եւ երբ լըռեն կ'արձագանգէ երգն անոնց .
 Սիւքն երաժիշտ՝ ըլլայ դիպուած թէ արուեստ՝
 Մերթ կ'ընկերէ , մերթ ինք կ'երգէ անոնց տեղ :
 Թըռչուններուն մէջ հառ մը կայ՝ որ ունի

Եփրանի կոռուց եւ բազմերփեան փետուրներ .
 Լեզուն անանկ կը շարժէ՝ ձայնը կու տայ ,
 Որ խօսքը ճիշդ մեր խօսուածքին կը նմանի :
 Շարունակեց իր երգն աս հոն այն ատեն ,
 Բայց հրաշալի ճարտարութեամբ , արուեստով :
 Միւսները լուր՝ ուշադրութեամբ կ'ունկընդրեն .
 Հովերն օդին մէջ շունչերնին բըռնեցին :
 Կ'երգէ ան . «Ո՞հ նայէ , ինչպէս կը փըթթի
 իր կոկոնէն կուսական վարդը պարկեշտ .
 Ան տակաւին կէս մը բաց՝ կէս մը գոց է .
 Այնքան աղուոր է՝ որքան քիչ երեւայ :
 Իր ծոցն ահա կը ցուցնէ մերկ հոլանի .
 Յետոյ ահա կը ծիւրի , ան չի թըւիր ,
 Չի թըւիր ան՝ որուն առաջ ցանկացին
 Սիրահարներ , սիրուհիներ բիւրաւոր :
 Մէկ օրն ինչպէս կ'անցնի՝ կ'անցնի նոյն նըման
 Մահկանացու կեանքին ծաղիկն ու կանանչն .
 Ապրիլն ի զուր կը դառնայ , զուր կը փըթթի ,
 Մեր կեանքը բնաւ չի կանաչնար , չի ծաղկիր :
 Արդ այս օրուան աղուոր առոտուն քաղենք վարդն ,
 Իրկունն անոր գեղը խամրած պիտ' ըլլայ .
 Քաղենք սիրոյ վարդը քընքուշ . սիրենք արդ
 Երբոր կըրնանք սիրել , սիրուիլ փոխադարձ» :

Ու թըռչունները միաշունչ հոյլ ի հոյլ
 Իբրեւ նըշան հաճութեան երգն ըսկըսան :
 Կը շատցընեն աղաւնիներն համբոյրնին ,
 Կը զգայ սիրոյ բոցերն ամէն կենդանի .
 Կարծես դաքնին պարկեշտ ու կարծըր կաղնին ,

Եւ սաղարթուն ընդարձակ զարմն ու սերունդն,
Երկիրն ու ջուրն ինքնին կարծես կը շընչեն,
Սիրոյ քաղցրիկ ըզգացումներ, հառաչներ:

Առաջ կ'երթայ զոյգն այն գողտրիկ երգերուն,
Այն հրապուրիչ եւ սիրային հեշտութեանց
Մէջէն, ինքզինքը բըռնելով պինդ՝ ամուր
Հաճոյքներու յորձանքին դէմ ըզգըլխիչ:
Եւ աչքն ահա սաղարթներուն մէջ թափանց՝
Կը նըշմարէ, կամ նըշմարել կը թըւի,
Կը տեսնէ բուն՝ սիրահարներն են երկու,
Նէ խոտին գիրկն, ու նէրա գիրկն ալ Հոփնալդ:
Բացեր է նէ քօղն իր ծոցին, եւ յանձնած
Սիւքին՝ մազերն իր ցիրուցան ու գանգուր.
Պըշրանքներէն կը հալի, դէմքն իր հրավառ
Կը ճերմըկի եւ աւելի կ'աղուորնայ
Քըրտինքի ջինջ, սիրացընցուղ շիթերէն.
Ինչպէս նըշոյլը կը ցոլայ ջուրին մէջ,
Այսպէս նամէտ լուսոյ լիճին մէջ նէրա
կը կայծկըլտայ ժըպիտ մ'յայրատ ու ծըփուն:
Նէ անոր վրայ կախուեր, եւ ան գլուխը դրած
Նէրա գըրկին մէջ՝ կը նայի երեսին.
Եւ իր անյագ սիրալըլուկ աչքերով
կը լափէ զայն, սիրատոչոր կը հիւծի:
Խսկ նէ ծուելով ըստէպ անուշ համբոյրներ
կը քաղէ մերթ սիրականին աչքերէն
Եւ մերթ անոր սիրատոչոր շըրթներէն.
Եւ նոյն կէտին կ'արձակէ խոր հառաչ մ'ան,
կարծես հոգին ելած ըլլար իր մարմնէն

Միանալու սիրուհին հոգւոյն հետ :

Զոյզ մարտիկները գողունի կը դիտեն

Այն սիրայեղց ըզբօսանքներն երկուքին :

Տարօրինակ զէնք մը կախած էր Արմիդ
Կըշտէն՝ հայլի մ'ամենաջինջ եւ փայլուն :

Ոտքի ելաւ, զայն անոր ձեռքը տըւաւ,

Գաղտնիքներուն Սիրոյ գործիք ընտրական .

Նէ ծիծաղկուտ եւ անի վառ աչքերով

Միեւնոյն բանը կը դիտեն երկուքն ալ .

Նէ բիւրեղին մէջ կը նայի, եւ Հոխնալդ

Կ'ընէ նէրա վընիտ աչուին՝ հայելի :

Կը պանծայ մին ըստըրկութեամբն, եւ միւսն իր
Իշխանութեամբ . նէ՝ իրմով, ան՝ նէրա վրայ :

«Դարձուր, կ'ըսէր, ասպետն, ինծի ո՛հ դարձուր
Աչուիդ, որոնք զիս երջանիկ կը գործեն .

Զի եթէ չես գիտեր՝ պատկերն են ճըշզրիտ

Գեղեցկութեանցդ՝ իմ սիրաբորբ հըրդեհներս .

Քու հայլիէդ աւելի լաւ կը ցուցնէ

Իմ ծոցս անոնց հրաշալիքներն ու նըկարն :

Ո՞հ, եթէ զիս կ'արհամարհես, դիտէ գէթ

Քու հրաշագեղ դէմքիդ շնորհներն հոգեզմայլ .

Ակնարկդ՝ որ չի գոհանար ոչ մէկ բանով ,

Պիտի բերկրի՝ դառնալով ինք իր վըրայ :

Զի կըրնար ոչ մէկ հայելի նըկարել

Պատկեր մ'այդքան քաղցրիկ, ոչ փոքր ապակին

Արքայութիւն մ'անուշ իր մէջն ընդգոգել .

Քու արժանի հայլիդ երկինքն է, կըրնաս

Գեղեցկագեղ դէմքդ աստղերուն մէջ զըտնել» :

Այս խօսքերուն վրայ կը ժըպտի Արմիդա,
 Բայց հիասքանչ իր վրայ՝ ինքզինք կը պըճնէ:
 Երբ իր շըռայլ ու գեղապանծ գանգուրներն
 Հիւսեց ամփոփ խոպոպներով հոյլ ի հոյլ,
 Ցանեց վէտ վէտ ծալթերուն մէջ ծաղիկներ՝
 Իբրեւ նարօտ ոսկեկիտուած, ու գողտրիկ
 Ծոցին բընիկ շուշաններուն միացուց
 Չընաշխարհիկ վարդեր ու քօղն յարդարեց:
 Չի նազիր այնքան սիրամարզը շըքեղ
 Իր բազմաչեայ փետուրներուն պերճանկով.
 Չէ ծիածանն այնքան չըքնաղ՝ արեւուն
 Նըշոյլներով երբ կը ներկէ ցօղաթուրմ
 Իր կոր կամարը՝ ծիրանի եւ ոսկի:
 Բայց զարդերուն ամենազեղն է զօտին,
 Չոր Արմիդա բընաւ մէջքէն չի հաներ.
 Նէ աննիւթին մարմին հազցուց, յօրինեց
 Զայն տարրերէ՝ զոր կըրնար լոկ ինք խառնել:
 Բարկութիւններ քընքուշ, հանդարտ ու հեզիկ
 Մերժումներ, զողուըր քընքշանքներ, բերկրալիր
 Հաշտութիւններ, ժըպտուն խօսքեր, արցունքի
 Մեղոյշ շիթեր, հեղձամըղձուկ հառաշներ
 Եւ համբոյրներ բուրազըւարթ եւ անուշ.
 Ասոնք ձուլեց բոլոր, յետոյ միացուց
 Ու շըրդեղեց բոցով մեղմիկ կըրակի:
 Նէ հրաշալի զօտին կազմեց ասոնցմէ,
 Եւ էր սեղմած անով իր մէջքը փափուկ:
 Հուսկ կաթոզին պըշնումներուն վերջ տալով
 Հրաժեշտ կ'առնէ սիրականէն, եւ զանի

Համբուրելով՝ ինք կը թողու կը մեկնի։
 Նէ ցորեկին պալատ կ'երթար, կը տեսնէր
 Հոն իր գործերն եւ մոգական բըժժանքներն։
 Այն կը մընայ, հրաման չունի երթալու
 Արմիդայի ետեւէն կամ ուրիշ տեղ։
 Երբ բացակայ է նէ՝ մինակ ժուռ կու զայ
 Գազաններուն եւ ծառերուն միջեւ հոն.
 Բայց երբ ըստուերը մըտերիմ լուլթեան հետ
 Կը հրաւիրէ սիրահարները՝ իրենց
 Գաղտազողի որովանքներուն, կ'անցընեն
 Գիշերային ժամերն անոնք երջանիկ
 Այն պարտէզին մէջ միեւնոյն յարկի տակ։
 Երբ Արմիդա կանչըւած լուրջ գործերէ
 Թողուց պարտէզն ու սիրազեղ զբօսանքներն,
 Յայտնըւեցան՝ շըքեղօրէն զինավառ՝
 Զոյգ ասպետները թուփերուն ետեւէն։
 Զերդ հրաշունչ ձին՝ հրաժեշտ որւած մարտերու
 Եւ յաղթութեան փառապարզեւ տաժանքին,
 Վաւաշօրէն անսանձ մոլի մարզէ մարզ
 Կը զակատի զամբիկներուն ետեւէն։
 Բայց թէ յանկարծ փողին գոչիւնը լըսէ,
 Կամ թէ շաշիւնը լուսափայլ զէնքերուն,
 Խըրխընջելով հոն կը դառնայ փութադռոյթ։
 Կ'եռայ կըուի դաշտը մըտնել, եւ իր տէրն
 իր նիւսն առած՝ բախել, բախիլ թըշնամւոյն։
 Նոյն բանն ըզգաց եւ պարմանին, երբ յանկարծ
 Զէնուզարդին փայլակն հասաւ աչքերուն։
 Պատերազմիկ, եռանդնաբորբ, ամենի՝

Ոգին բոլոր ցընցուեցաւ այն շողիւնէն,
թէեւ քընքուշ մեղկութեանց մէջ հալեւմաշ
Եւ սըրարբած՝ թըմրած էր ցոփ հեշտութեամբ։
Ուբալդ փութով առաջ անցաւ, մօտեցուց
Անոր աչքին աղամանդեայ ջինջ ասպարն։

Հոինալդ աչուին լոյս ասպարին կը դարձնէ
Ու կը տեսնէ ինքզինքը հոն, կը տեսնէ
Պըմապաճոյճ զարդարանքներն իր գողտրիկ,
Մազերն, ըզգեստն հեշտախտօրէն քաղցաբոյր։
Ու կը տեսնէ՝ որ սուրն անգամ՝ թող ասոնք՝
իր չափազանց շըքեղութեամբ դարձեր է
իր մէջքին զարդ մը կանացի՝ անպիտան,
Ոչ եւս գործիք մը մարտացու եւ ահեղ։
Զերդ ընկճըւողն անդոհական՝ խոր քունէ
կը զառանցէ երկար եւ հուսկ կը սթափի,
Ասպետն ալ այնպէս ինքզինքը գըտաւ.
Սակայն ինքն իսկ իր տեսքին չի հանդուրժեր։
Աչքերը վար կ'իյնան, երկչու ու նըկուն,
Ամօթահար՝ տըրտում գետին կը նայի։
Պիտի թաղուէր խորքը երկրի, ծովուն տակ,
Կըրակի մէջ՝ պահուըտելու համար հոն։
Ըսկըսաւ այն ատեն խօսիլ Ուբալդու։

«Կըրակն առեր է Եւրոպան, Ասիան։
Քրիստոսապաշտ, փառատենչիկ ամէն ոք
Ասորիքի մէջ արդ զէնքով կը քըրտնի.
Դու լոկ, զաւակ Բերթոլդոյի, դու միայն
Աշխարհէ դուրս կը շուայտիս այս անկեան մէջ։
Քեզ լոկ շարժումն համաշխարհի չի շարժեր,

Ո՞վ դու աղջկան մը գերապանծ ախոյեանդ :
 ի՞նչ քնափութիւն, ի՞նչ քուն այդքան թմրեցուց
 քաջութիւնդ, ի՞նչ զատութիւն զայն կ'արգիլէ .
 Արթընցիր, օ՛ն, քեզի հրաւէր կը կարդայ
 բանակն ողջոյն, քեզի Կոփրետ, ու քեզի
 կը սպասէ քախոը, կը սպասէ յաղթութիւնն :
 Եկուր արդ, ով ճակատագրեալ քաջ մարտիկ,
 Եւ լաւ սկըսուած ձեռնարկն հասնի՝ վախճանին .
 Եւ կեշուլ պիղծ՝ զոր արդէն վար զլորեցիր՝
 Զընջուի՝ անհետ անխուսելի սուրիդ տակ» :

Լըռեց. մընաց ազնըւական պատանին
 Շըփոթած քիչ մ'ատեն, անձայն եւ անշարժ .
 Բայց երբ ամօթն իր տեղը տուաւ զայրութին,
 Պատերազմիկ զայրութ խիզախ արութեան,
 Եւ յաջորդեց անոր դէմքին կարմրութեան
 Կըրակ մը նոր՝ աւելի բորբ եւ բոցուտ,
 Փըրցուց նետեց այն փուճ զարդերն, անպատեն
 Եւ կանացի այն քընքշենի պաճոյներն .
 Ըստըրկութեան ողորմելի նըշաններ,
 Եւ ըշտապեց մեկնիլ . Ելաւ փութով դուրս
 Բաւիղին այն ոլորտապատ անցքերէն :

Բայց Արմիղա գետին փըռուած կը տեսնէ
 Սարսափելի դըռնապանն իր պալատին :
 Կասկածեցաւ նախ, բայց յետոյ կըռահեց
 Որ զինք թողլու վըրայ է իր սիրականն :
 Ու զայն տեսաւ, ով տեսարան ահաւոր,
 Որ ըշտապով կը փախչէր քաղցըր բոյնէն :
 Կ'ուզէր պոռալ . «Անգութ, զիս ի՞նչ մենութեան

Մէջ կը թողուս» . բայց ցաւը ձայնը խեղդեց .
 Ողորմ խօսքերն եւ դառնալով հընչեցին
 Աւելի դառն եւ աղէկէզ՝ սըրտին վրայ :
 Չըւառուհի՝ , քուկիններէզ մնծագոյն
 Գիտութիւն մ' , ուժ մ' երջանկութիւնդ կը գողնայր
 Նէ կը տեսնէ զայն , եւ ի զուր կը ճըզնի
 Զայն կեցընել , արուեստը զուր կը փորձէ :
 Բառհրը պիղծ եւ ամպարիշտ՝ զոր մընչեց
 Թեսալուհի վըհուկն աղոտութերանով ,
 Ինչ որ կըրնար կեցնել գունտերն երկնային ,
 Հոգեգէշներն հանել խորունկ բանտերէն՝
 Գիտէր բոլոր . բայց չի կըրնար ընել գէթ
 Որ տայ դըժոխքն իր խօսքերուն պատասխան :
 Կ'ուզէ փորձել՝ կախարդանքները թողլով՝
 Աղերսարկու գեղովն ի զութ շարժել զայն :
 Կը վազէ , փոյթը չէ պատիւ , նըկատմունք .
 Ո՞հ , ո՞ւր են արդ յաղթանակներդ ու պանծալդ -
 իր ակնարկովն լոկ վեր վար ըրաւ նէ
 Միահեծան իշխանութիւնը Սիրոյ .
 Արհամարհանքն՝ էր համեմատ նազանքին ,
 Սիրեց սիրուիլ , բայց սիրողները ատեց ,
 Հաճ ինք իրմով՝ ինքիրմէ դուրս սիրեց լոկ
 Ուրիշի վրայ իր աչքերուն արդիւնքներն :
 Արդ թողլըքուած , ծաղրուծանակ , գըլխիկոր
 Կը հետեւի զինքն անարգող փախչողին .
 Կը ջանայ իր գեղեցկութեան անարգուած
 Ընծան պըճնել զողար աչքերուն արցունքով :
 Կ'երթայ , քընքուշ ոտքին արգելք չեն ըլլար

Ոչ սառն ու ձիւն, ոչ զառիվայրը վախուտ.

Եւ կը դրբկէ իբրր գեսպան իր ճիշերն,

Եւ կը հասնի՝ անոր ծովափ հասնելուն։

Մոլեգնաշունչ կը գոչէր. «Ո՞վ որ քու հետ
Կը տանիս կէսս ու կէսս ինծի կը թողուս,
կամ մէկն առ, կամ միւսը տուր, կամ թէ մահ տուր
Երկուքին ալ. կանգ առ, քայլերը կեցուր,
Որ քեզի գէթ վերջին խօսքերըս հասնին,
Չեմ համբոյրներս ըսեր, ուրիշ աւելի»

Արժանաւոր կընոջ պահէ դուն զանոնք։

Ամպարիշտ, է՞ր կը վախնաս կանգ առնելէ.

Դուն որ կըրցար փախչիլ՝ կըրնաս ալ մերժել»։

Ըսաւ Ռւբալդ Հոինալդոսի այն ատեն.

«Տէր, չի վայլեր որ դուն խընդիրքը մերժես.

Աղաշանքով, գեղով զինուած կու գայ արդ,

Զանոնք մեղմով դառն արցունքի մէջ թըրմած.

Եւ ով պիտի հաւասարի քաջութեանդ

Եթէ տեսնես դուն պարիկներն ու լըսես

Զանոնք, ու դուն քեզի յաղթել յաջողիս.

Այսպէս կ'ըլլայ միւսքն հանգարտիկ թագուհի

Զգայարանաց, եւ կը զըտուի անմըթար»։

Այն ժամանակ ասպետը կանգ առաւ հոն,

Եւ նէ հասաւ արտասուաթոր ու թասուն.

Ցոգնատըխուր բայց եւ նոյնքան գեղեցիկ.

Կը նայի պիշ անոր՝ անխօս, անմըռունչ՝

Զայրութէն, կամ կը խորհի, կամ սիրտ չ'ըներ։

Ան չի նայիր նէրա, նայի՛ ալ եթէ՛

Ակնարկն է յամըր, գողունի, ամըչկոտ։

Ինչպէս ճարտար երգիշը նախ եւ առաջ
 Դեռ իր փայլուն ձայնով երգել չըսկըսած՝
 Դաշնակութեան կը պատրաստէ հոգիներն՝
 Անուշ՝ մեղմիկ նախերգանքներ մընչելով,
 Այսպէս եւ նէ՛ որ հակառակ մեծ ցաւին՝
 Չի մոռնար իր նենգոտ դաւերը բոլոր,
 Կը յօրինէ կարճ նախերգանք մ'հեծութեանց,
 Որ պատրաստէ անոր հոգին իր ձայնին:
 Յետոյ սկըսաւ. «Մի սպասեր, ով անողորմ,
 Որ աղաչեմ քեզ զերդ սիրող՝ սիրողի.
 Սիրահարներ եղանք երբեմն. արդ եթէ
 Չես ուզեր նոյնն ըլլալ ու ծանր է քեզի
 Յիշատակն իսկ մեր սիրատարփ բոցերուն,
 Մըտիկ ըրէ գոնէ իբրեւ թըշնամի.
 Կ'ըլլայ երբեմըն թըշնամւոյն աղաչանքն
 Ընդունելի միւսին. խընդիրքըս թէեւ
 Կըրնաս ընել՝ անարգելով հանգերձ զիս:
 Եթէ հաճոյք կը զգաս զուն զիս ատելով,
 Քեզ զըրկելու չեմ զար ատկէ, վայելէ՛,
 Քեզի արգար կը թուի, ըլլայ թող, ես ալ
 Քրիստոնեաներն ատեցի, քեզ ալ նոյնպէս.
 Տաճիկ ծընայ, ամէն հընարք թափեցի
 Որ իմ ձեռքովս ընկճըւի ձեր տէրութիւնն:
 Հալածեցի, բըռնեցի քեզ, եւ տարի
 Անծանօթ, նո՞ր տեղ մը հեռու բանակէն:
 Ասոնց վըրան աւելցուր դուն աւելի
 Եղեռնաւոր ոճիր մը՝ քեզ ի վընաս.
 Քեզ խաբեցի, հրապուրեցի իմ սիրովս.

Ակապարիշտ սէր անշուշտ, խաբեկանք անօրէն,
Թողուլ փըրցնելը կուսական իր ծաղիկն,
Ընել ուրիշ մը բըռնաւոր իր գեղին.
Այն որ ուրիշ բիւր տարփողի մերժուեցաւ,
Այն գեղը ձօն ընծայել նոր սիրողի:
Խմ նենգութեանց մէջը դասուի աս ալ թող.
Թող իմ այսքան եղեռնազործ յանցանքներս
Ըստիակեն քեզ մեկնիլ ասկից, չընել փոյթ
Այս քու այնքան սիրատենչակ բնակութեանդ:
Գընա կըտրէ ծովը, կըոռուէ, քըրտընէ,
Չընջէ հաւատքս, ես ալ քեզի ճեպ կու տամ.
Ի՞նչ կ'ըսեմ իմ հաւատքս. ո՞հ, ալ իմըս չէ,
Կը պաշտեմ քեզ միայն, քեզ կուռքս անողորմ:
Գոնէ թոյլ տուր ինծի որ գամ ետեւէդ.
Ոսոխներու համար խընդիրք մը փոքրիկ:
Աւարառուն աւարն իր հետ կը տանի.
Կ'երթայ յաղթողը՝ բայց գերին չի թողուր:
Թող զիս ուրիշ կապուտներուդ մէջ տեսնէ
Բանակն, ու միւս գովեստներուդ աւելցնէ
Թէ անարգեր է ինքն ալ զքեզ անարգողն,
Ու զիս ցուցնէ մատով անարգ աղախինս:
Այս խոպոպներն ես ալ որո՞ւ կը պահեմ,
Արդ որ չունին աչքերուդ ոչ մի հրապոյր.
Պիտի կըտրեմ զայն, եւ կ'ուզեմ որ իմ մէջս
Իմ ամէն բանըս գերութիւն քարոզէ:
Պատերազմին էն բոցանուտ մոլուցքին՝
Ոսոխներու միջեւ՝ քովէդ պիտի զամ:
Ունիմ կորով, ունիմ հոգի՝ որ կըրնայ

Վարել ծիերդ եւ գեղարդներըդ կըրել։
 Պիտ' ըլլամ զէնք կամ զինակիր՝ որն ուզես.
 Կեանքըս կեանքիդ վրայ պիտի դնեմ անխընայ։
 Քեզ հասնելէ առաջ զէնքերը պիտի
 Անցնին այս մերկ պարանոցէն, այս ծոցէն։
 Եւ չեմ կարծեր որ մէկն այնչափ խուժ ըլլայ
 Որ խնայելու համար ինծի՝ քեզ խոցէ։
 Իմ անարգուած գեղեցկութիւնըս գուցէ
 Զընջէ անոր սըրտէն հաճոյքը վրէժին։
 Աւաղ ինձ, դեռ կը յաւակնի՞մ, կը պարծի՞մ
 Անարգուած այս գեղեցկութեանըս վըրան,
 Որ չի կըրնար բարեխօսել ինձ համար»։
 Կ'ուզէր ըսել դեռ, բայց արցունքն արգիլեց,
 Որ աչքերէն յորդավըրտակ կը բըղիւէր։
 Կը ջանայ աջը կամ ըզգեստը բըռնել
 Աղերսահայց դիրքով, բայց ան կը քաշուի,
 Կը դիմագրէ եւ կը յաղթէ. անոր մէջ
 Կը գըտնէ Սէրը մուտքը զոց, արցունքն՝ ելքն։
 Զի մըտներ Սէր, որ մարտիկին ծոցին մէջ
 Բոցն հին՝ զոր միտքը սառեցուց՝ արծարծէ.
 Բայց զոնէ գութը կը մըտնէ անոր տեղ,
 Ինքն ալ ընկեր Սիրոյ, թէեւ ամօթխած.
 Եւ զայն այնքան կը վըրդովէ յոյզերով՝
 Որ արտասուքը դըժուարաւ կը զըսպէ.
 Բայց այն գողարիկ զգացումը ներս մըղելով
 Կըրցածին չափ ինքզինքն անխոռվ կը ցուցնէ։
 Յետոյ կ'ըսէ. «Արմիդա, վրադ կը ցաւիմ.
 Ուր էր թէ ես կարենայի խըլել դուրս

Ժանոտագործ բոցը՝ որ հոգիդ կը սպառէ .
 Ես չեմ ատեր քեզ, քեզի չեմ բարկանար,
 Չեմ վրէժ խնդրեր, չեմ նախատինք՝ մսաս յիշեր,
 Ոչ աղախին ես դուն եւ ոչ թըշնամի :
 Մոլորեցար իրաւ ու չափն անցուցիր
 Աւելութեանդ ու սիրոյդ մէջ միապէս .
 Բայց ի՞նչ . ատոնք սովորական մեղքեր են .
 Կը չըքմեղեմ հաւատքըդ, սեսդ ու հասակդ :
 Պակսեցայ ես ալ, եւ եթէ կը ներեմ
 Ես ինձ, ի՞նչպէս դատապարտել կըրնամ քեզ +
 Յիշատակդ ինձ քաղցր ու արգոյ պիտ' ըլլայ
 Ուրախութեանցս ու ցաւերուս մէջ յաւէժ .
 Պիտ' ըլլամ քու ասպետըդ՝ ցորքան ներեն
 Հաւատք, պատիւ եւ պատերազմն Ասիոյ :
 Եկուր, հոս վերջ դընենք մենք մեր մոլորմանց ,
 Եւ պատկառինք այլ եւըս մեր ամօթէն .
 Եւ աշխարհի այս անծանօթ խորշին մէջ
 Անոնք բոլոր անյիշատակ թաղուին թող :
 Դրացի երկու մասերուն հետ Եւրոպան
 Միայն ասոր անգէտ մընար գործերէս :
 Մի՛ ուզեր դուն որ անարգ գիծ մ'աղարտէ
 Գեղեցկութիւնդ, կորովդ, արիւնդ արքունի :
 Մընաս բարով, ես կը մեկնիմ. հետըս գալ
 Չ'ըլլար քեզի, զայն կ'արգիլէ առաջնորդս .
 Հոս կեցիր, կամ զընա ուրիշ կողմ՝ ուրախ ,
 Իմաստութեամբ հանդարտեցուր խորհուրդներդ » :
 Մինչդեռ մարտիկն անոր այսպէս կը խօսի ,
 Նէ ինքիրմէ դուրս, մըրըրկոտ, անհանգիսա ,

Արհամարհու դէմքով խոժոռ կը նայի,
Հուսկ զայրագին կը սկըսի զայն նախատել.
 «ԲԵզ Սովիան չերկնեց, եւ ոչ ալ ծընար
Դուն Ացեոյի արիւնէն. քեզ անըզզայ
Ծովուն կոհակն ու սառուցեալ ծնաւ կովկասն,
Ու ծըծեցիր կաթը վըրկան վագրերու.
 Աւ ի՞նչ ծածկեմ. անազորոյն մարդն երբեք
Ցուցուց նըշան մը մարդկային զըթութեան.
Գոյնը փոխեց երբեք, թըրջեց գէթ աչուին,
Հեծեց երբեք ի լուր այնքան ողբերուս:
Չեմ զիտեր որը թողում, որը զուրցեմ.
Քուկդ եմ, կ'ըսէ, բայց զիս թողած կը փախչի:
Իբրեւ մեծանձն յաղթող՝ ոճիր թըշնամւոյն
Թըշնամանքները կը մոռնայ, կը ներէ
Անոր դըժնէ եւ քրէիքուր մոլորմանց:
Լըսէ խրատներն անոր, լըսէ թէ ինչպէս
Սիրոյ վըրայ կը ճառատէ՝ պարկեշտիկ
Այս Քսենոկրատն: Ո՞վ երկինք, ո՞վ աստուածներ,
Դուք կը ներէ՞ք այս ժըպրհութեանց, շանթահար
Կ'ընէք յետոյ ձեր մեհետններն ու բուրգերն:
Անողորմ, այն խաղաղութեամբ՝ զոր ինծի
կը թողուս՝ զնա՛, զնա կորսըւէ՝ անօրէն:
Քիչ ատենէն ըստուերըս, մերկ հոգեզէշ
Պիտ' ետեւէդ քալէ անդուլ անբաժան:
Նոր կատաղի՝ զինուած ջահով, օձերով
Պիտի տանջեմ ըգքեզ որչափ սիրեցի.
Իսկ անվըտանգ եթէ պըրծիս դու ծովէն,
Ալիքներէն ու խութերէն, եւ հասնիս

դուն մարտի դաշտն, արիւնլըւայ ինկած հոն
Մեռելներուն մէջ կիսամեռ, պիտի տաս
իմ վըրէժներս, ով ամպարիշտ դու մարտիկ.
Հեծկըլտանքով պիտ՝ յեղյեղես դուն ըստէպ
Արմիդայի անունն. ես զայն պիտի լսեմ»...

Վերջին խօսքերը ըըկըրցաւ աւարտել,
Պակսեցաւ շունչը ցաւատանջ իր ծոցէն.
Ու նուաղեցաւ ինկաւ, քըրտինք մը ցըրտին
Պատեց զանի, եւ աչուըները փակեց:

Քու աչուըներըդ փակուեցան Արմիդա.
Երկինքն ազահ զըլացաւ քու ցաւերուդ
Վերջին սփոփանքն: Եղկուհի, բաց աչուըներդ,
Է՞ր չես տեսներ թըշնամիիդ աչքերէն
Վազած արցունքը դառնահոս: Ո՞ւր էր դուն
Կարենայիր լըսել անոր հառաչներն.
Ի՞նչ քաղցրութիւն պիտի զգայիր սըրտիդ մէջ:
Կու տայ կրցածն, ու կ'առնէ (չե՞ս հաւտար դուն)
Գորովագութ դէմքով վերջին հըրաժեշտն:
Արդ ի՞նչ պիտի ընէ, պիտի թողո՞ւ զայն
Մերկ աւազին վրայ կիսամեռ դիրքի մէջ:
Կարեկցութիւնն ու գութը զայն կը բըռնեն,
Անողոք հարկը զայն կ'առնէ կը տանի:
Ան կը մեկնի. կը խաղայ սիւքը թեթեւ
Գանգուրներուն հետ առաջնորդ տիկինին:
Կը թըռչի բաց ծովին ոսկեգոյն առագաստն.
Ան կը նայի դէպ ի ծովափ, եւ ահա
իսկոյն ծովափն աներեւոյթ կ'անհետի:
Երբ նէ զըտաւ ինքզինք՝ չորս դին նայեցաւ.

Կը տեսնէ շուրջն ամայութիւն, լրութիւն։
 «Ուրեմն, ըսաւ, մեկնե՞ր է ան, կըցե՞ր է
 Թողուլ զիս հոս այս կիսամեռ դիրքիս մէջ։
 Ու վայրկեան մ'իսկ չըտընտընաց ու չըրաւ
 Մատնիչն յետին տագնապիս մէջ օգնութիւն
 Մ'իսկ դուզնաքեայ։ Եւ ես դեռ զայն կը սիրե՞մ.
 Եւ ամայի այս ծովեզերքը նըստեր
 Կը հառաչե՞մ, կու լամ ես դեռ անվըրէժ։
 Ա՛ւ արցունքն հետո ի՞նչ բան ունի. ուրեմն ես
 Չունի՞մ ուրիշ զէնքեր, ուրիշ հընարքներ։
 Պիտ՝ հետեւիմ ամպարըշտին. ոչ Երկինք
 Եւ ոչ դըժոխք պիտի կըրնան ազատել
 Զանի ձեռքէս։ Ահա իրեն կը հասնիմ,
 կը բըռնեմ, սի՞րտը կը կորզեմ, կը կախեմ
 Անդամներն հոս՝ օրինակ դուժ տարփածուաց։
 Հարուածելու մէջ վարպետ է. կ'ուզեմ զայն
 Գերազանցել. . . Բայց ո՞ւր եմ, ի՞նչ կը խօսիմ։
 ՀԵք Արմիդա. այն ատեն պէսոք էիր դուն
 Անզըթանալ ժանտին դէմ երբ գերիդ էր,
 Եւ արժանի ալ էր. արդ զուր կը վառէ
 Քեզ անագան զայրութ, ի զուր կը բոքնկիս։
 Բայց եթէ զեղն ու փորձ հանճարը կըրնան
 Բան մ'ընել՝ իդըրս ապարդիւն չի մընար։
 Ո՛վ անարգուած զեղեցկութիւնս, քեզ կ'իյնայ
 (Զի նախատինքը քեզի էր), վրէժը մնձ։
 Գեղեցկութիւնըս պիտ՝ ըլլայ մըրցանակ
 Աշն զարշէլի զլուխը կըտրող բերողին։
 Ո՛վ հոյանուն տարփածուներս, արդ ձեզի

Կ'առարջարկեմ գործ մը դըժուար բայց համեստ և
ինքզինքս ու իմ ժառանգելիք ճոխ զանձերս
կը դընեմ արդ վրէժխընդրութեան մ'իբըր գին.
Եթ' արժանի չեմ այդ գընով գընուելու,
զեղեցկութիւն, անպիտան ձօն մ'ես բնութեան :
Վատախտար ձօն. քեզ կը մերժեմ ու կ'ատեմ
Դըշխոյութիւնն ու կ'ատեմ կեանքը համբուն
Եւ ծընած օրս. զիս կենդանի կը բըռնէ
Մի միայն յոյսը քաղցուենի վըրէժիս» :

Ծանրացասումն ու կըցկըտուր բառերով
կը մըոընչէ այսպէս, յետոյ մոլեզին՝
Խոժոռ աչքով, հրավառ դէմքով, հերարձակ
Այն ամայի ափէն պալատ կը դառնայ,
Ու կը կանչէ սարսափելի, պիղծ լեզուով
Տարտարոսին երեք հարիւր աստուածներն :
Շուրջ կը պատեն երկինքն ամպեր թըլփայորդ,
կը տըժգունի կը մարի մեծ մոլորակն .
Հովը՝ կատղած՝ լեռներն իրար կ'անցընէ :
Ուժերուն տակ դըժոխքն ահա կ'որոտայ,
Եւ պալատին մէջ ամէն կողմ կը լըսուին
Առւր շըշիւններ, կաղկանձիւններ, ոռնոցներ :
Անլոյս՝ մըթին զիշերէ շատ աւելի
Թուխ ըստուերներ սլալատն իրենց մէջ կ'առնեն :
Խաւարակուռ մութին մէջէ մերթ ընդ մերթ
կը կայծկըլտան միայն ահեղ փայլակներ :
Կը փարատի հուսկ մութն, արփին կը ցաթէ
Տըմոյն նըշոյլն, օդն ալ զըւարթ՝ ջինջ չէ դեռ .
Աւ չ'երեւար պալատ, հետքն իսկ չէ մնացեր,

Եւ չես կըրնար ըսել՝ թէ հոս էր կանգնած։
 Նըման օղին մէջ ամպերէ կազմըւած
 Ահազնաղէզ կոյտին՝ որ քիչ կը տեւէ,
 Զի կը ցըրուէ զայն հովս, արփին կը լուծէ,
 Նըման ցնորքին զոր կը ստեղծէ հիւանդուն,
 Այնպէս անյայտ եղաւ պալատն, ու մնացին
 Լեռն ու սոսկումը՝ զոր հոն դրաւ բընութիւնն։
 Իր պատրաստ կառքը ցատկեց նէ ու թըռաւ
 Օդին մէջ՝ իր սովորութեան համեմատ։
 Ամպրոպներով, որուներով պաշարուած
 Ամպ, հով, մրըրիկ կոխկըռուելով կը թըռչի.
 Միւս բեւեռին ծովափունքները կ'անցնի
 Եւ անծանօթ բնակիչներու երկիրներն
 Ու նըշաններն Հերակլէսի. չի մօտիր
 Ափրիկէի կամ Եսպերեան սահմաններն։
 Այլ ծովերուն վրայէն սըլացքը կ'ուղղէ
 Եւ կը հասնի Ասորիքի սահմանն հուսկ։
 Չ'երթար նէ դէպ ի Դամասկոս, կը խորշի
 Հայրենիքին այնքան սիրուն երեսէն.
 Կ'ուղղէ իր կառքը դէպ ի ափն անքեղուն,
 Ուր ջըրերուն մէջ կը կանգնի իր ամրոցն.
 Հոն հասնելով՝ ծառայ, նաժիշտ կը զըրկէ
 իր երեսէն, կ'ընտրէ զաղտնի բնակութիւն.
 Եւ այլեւայլ մտածումներով կը ծըփայ,
 Բայց ամօթն հուսկ տեղի կու տայ բարկութեան։
 «Պիտի երթամ, պիտ' երթամ հոն, կ'ըսէ նէ,
 Եգիպտոսի արքայն ճամբայ չըհանած
 Արեւելքի զօրութիւններն ու բանակն.»

Ամէն հընարք կ'ուզեմ փորձել եւ առնել
Տարօրինակ ոեւէ ձեւ կերպարանք.
Գործածել սուր՝ աղեղ, ըլլալ աղախին
Է՛ն քաջերուն, զանոնք ձըգել իրարու,
Բաւ է որ ես առնեմ վըրէժըս մասամբ.
Պարկեշտութիւն՝ պատիւ մէկդի կենան թող:
Զամբաստանէ թող զիս, ինքինք թող բարէ
Իմ հօրեղբայրս ու պահապանս. ինք ուզեց,
Ինք նախ մըզեց սէզ հոգիս, սեռս ապիկար
Զեռնարկներու՝ որոնք չէին իյնար ինձ:
Ինք զիս ըրաւ թափառական, ինք դըրդէց
Յանդըգնութիւնս, ինք փախցուց ջուրն երեսէս:
Ի՞նչ ոճիրներ՝ զոր սէրն ընել տըւաւ ինձ
Կամ պիտ' ընել տայ բարկութիւնն՝ իր զըլուխն»:
Այսպէս կընքեց. եւ ասպետ, կին, մանկլաւիկ
Ու պաշտօնեայ փութով բոլոր կը ժողվէ.
Ճոխապաճոյն շըքեղ զգեստով, զարդերով
Կը ցուցադրէ արքունի բախտն ու արուեստն:
Յետոյ ճամբայ կ'ելլէ, ոչ քուն, ոչ հանգիստ,
Ոչ արեւու տակ՝ ոչ լուսնի՝ չըհասած
Հոն՝ ուր գունդերը բարեկամ՝ Գազայի
Հրակէզ դաշտերը կը ծածկեն աւազուտ:

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱԼԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՄՆԵԹՆԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

Ն Ա. Խ Ա. Դ Ր Ո Ւ Ի Թ Ի Ի Ն

Հանդէս եղիպոտական բանակին. Առմիդա ինքինըը
պարզեւ կը խոստանայ Հոփնալդն սպաննողին. Հոփնալդ
Պաղեստին կը հասնի, մոգին՝ որ վահանին վրայ ցոյց
կու տայ իր նախնիքը, եւ կը մարգարէանայ Ալփոնսոս
Բ.ի փառքը. յետոյ կառքով մը երեք մարտիկներն Ե-
րուսաղէմ կը տանի. զիրենը Հռն կը թողու, եւ անոնք
դէպ ի բանակ կ'երթան :

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՏՆԵԾԵԹՆԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

Հրեանանի եզերական քաղաք է
Գագա՝ Պելուս առաջնորդող ճամբուն վրայ .
Ծովեզերեայ է, եւ ունի շըրջակայքն
Աւազներու ամայածիր տարածներ .
Զորոնիք՝ ինչպէս հովը ջուրերը ծովուն՝
Կը զիրարէ կ'ընդխառնէ շունչը մրըրկին .
Ուստի եւ մեծ դըժուարութեամբ կը գըտնէ
Ճանապարհորդն անքոյթ թաքուսու կամֆախուսու
Երբ անյողգողդ դաշտը ծըփայ մրըրկայոյգ :
Շատոնց առած էր Թուրքերուն ձեռքէն զայն
Եզիպտոսի ալքան, եւ զի գըլուխն էր
իր սահմանին, եւ էր յարմար ու մօտիկ
Անձ ձեռնարկին՝ զոր մըտքին մէջ կ'որոճար,
Թողուց շըքեղ իր արքունիքն՝ Եզիպտոսն,
Եւ իր աթոռն հոն փոխադրեց, եւ արդէն
էր զանազան զաւառներէ զումարեր
Անթիւ զօրքեր՝ կազմեր բանակ լայնալիր :

Մուսա, դուն արդ միտքըս ձըգէ՝ իրերու
ի՞նչ էր վիճակն այն ատեն, ի՞նչ կացութիւնն .
ի՞նչ զօրութիւն, զօրք ունէր մեծ ինքնակալն ,

Ո՛րքան ծառայ ունէր, ո՛րքան դաշնակից,
 ԵՐԲ Հարաւի զօրութիւններն, արքաններն
 ի կոիւ վարեց եւ ծայրագոյն Արեւելքն։
 Արդ դուն միայն կըրնաս ինծի թելադրել
 Զօրավարներն ու զինուորներն՝ աշխարհի
 կէսէն եկած գումարուած իր դրօշին տակ։

ԵՐԲ Եգիպտոս ընդվզելով նցէկահեց
 Յոյն կայսրութիւնն ու իր հաւատքը փոխեց,
 Մարտիկ մը՝ ծնած Մուհամմէտի արիւնէն
 Բըռնաւորեց՝ իր աթոռն հոն դընելով
 Եւ կոչուեցաւ Խալիֆայ. իր յաջորդներն
 իր մականին հետ իր անունն ալ առին։
 Այսպէս Նեղոս տեսաւ նախ կարգը երկայն
 Փարաւոնաց, եւ հուսկ յետոյ Պըտղոմեանց։
 Տարիներու ՚նթացքով այնպէս զարգացաւ
 Կանդաղեցաւ այն պետութիւնն, որ եկաւ
 Մարմարիկեայ եւ Կիւրենեայ ծայրելէն՝
 Ընդգրբկելով Լիբիոյ հետ Ասիան՝
 Մինչեւ ափերը Սիրիոյ, եւ ներսէն
 Նիլի անծայր ընթացքն ի վեր երկընցաւ
 Տարածուեցաւ Աիէնէէն շատ անդին։
 Եւ ասկէ գնաց դէպ ի դաշտերն անբընակ
 Անապատին, միւս կողմէն դէպ ի Եփսատ։
 Իր աջակողմն ունի աշխարհն հոտեւան,
 Եւ կը փըռուի ձախ կողմը ծովը հարուստ։
 Եւ անցնելով Երիթրէան կ'երկարի
 Դէպ ի այն կողմն՝ ուրկէ արեւը կ'ելլէ։
 Ինքնին արդէն հարըստազօր պետութեան

Ա'աւելցընէ արդի արքան շուքն ու փառքն՝
Արժանիքով քան իր ազնիւ արիւնով.
Հըմուտ մարտի եւ իշխելու արուեստին։
Ան կը ունեցաւ կարգաւ թուրքին, Պարսկին դէմ։
Քըշեց, վանեց, յաղթըւեցաւ եւ յաղթեց.
Եւ ինքը պինքն աւելի մեծ երեւցուց
Զախորդութեան մէջ քան եթէ յաղթութեան։
Երբ ծանր հասակն ալ չէր կը ընար վերցընել
Զէնքերու բեռն՝ հուսկ քակեց սուրը մէջքէն,
Բայց ուազմագէտ հանճարն իր քովը պահեց,
Իշխանութեան՝ փառքի անհուն տենչին հետ։
Կը մարտընչի նախարարաց ձեռքով դեռ,
Եւ այնքան ուժ ունին իր միտքն ու խօսքերն,
Որ միահեծան պետութեան բեռն ահազին
Շատ ծանըր չի թըւիր իր խոր ծերութեան։
Ափրիկէն՝ մանըր տէրութեամբ ցիրուցան՝
Կը զոփայ իր անունէն. զինք կը յարգէ
Հեռու Հընդիկն, եւ մին կու տայ մըտադիւր
Զինուորներու եւ միւսն ոսկւոյ հարկն ու ուորքն։
Այսափ ահեղ ահաւոր այս թագաւորն
Անցած գըլուխն իր անհամար զօրքերուն
Արդ նորածին պետութեան վրայ կը հրոսէ՝
Փըրանկ բախտին յաղթութենէն կասկածու։
Արմիդա էն վերջն եկաւ, ճիշդ այն պահուն՝
Երբ քաղաքէն դուրս ընդարձակ դաշտի մէջ
Զօրահանդէս ընելու հետ էր արքան,
Եւ գունդագունդ կ'անցնէր բանակն առջեւէն։
Բազմեր է ինք զահի մը վրայ պերճաշուք,

Որ փըղոսկրէ ունի հարիւր աստիճան։
 Եւ արծաթէ ամպհովանւոյն շուքին տակ
 կը կոխէ ոտքը ոսկեհուռ ծիրանին։
 Եւ բարբարիկ ճաճանաւուխտ զարդերով
 Արքայական ըզգեստին մէջ կը չողայ։
 Ճերմակ կըտաւը բիւր ծալքով կը կազմէ
 իր մազերուն պըսակ մը նոր ու շըքեղ։
 Զեռքն է մականն, ու իր սպիտակ մօրուքով
 Պատկառելի եւ անաչառ կ'երեւայ։
 Եւ տարիքէն դեռ անայլայլ աչքերէն
 կը փայլակէ նախկին կորովս ու եռանդն,
 Եւ իր ամէն շարժումներէն կը կաթի
 Վայելչութիւնն իր հասակին ու բարձին։
 Այդ գիծերով եւ այդպիսի դիտակով
 Գուցէ Փիղեաս կամ Ապեղէս նըկարեց
 Վեհն Արամազգ՝ բայց շանթընկէց դիրքի մէջ։
 Կեցած են մին աշ կողմն եւ միւսը ձախ կողմն
 Իր մեծագոյն նախարարները երկու։
 Բըռներ է մին վըրէժխընդիր սուրը մերկ,
 Միւսը կընիքը՝ նըշանն իր պաշտօնին։
 Մին պահապան գաղտնիքներու՝ տէրութեան
 Ներքին ու մեծ գործերուն մէջ արքային
 Կ'օգնէ, բայց միւսն է բանակին հրամատար
 Եւ լիազօր իշխանութեամբ կը պատժէ։
 Վարն՝ աթոռին շուրջ խիտ պըսակ կը կազմեն
 իր թիկնապահ նիզակաւոր Զէրքէզներն։
 Ոմնին տէզէ զատ եւ զրահներ, եւ դարձեալ
 Երկայն ու կոր թուրեր կախած քովընտի։

Այսպէս բազմած բըռնաւորն՝ այն բարձունքն
Կը տեսնէր այն աշխարհակոյտ բազմութիւնն։
Իր առջեւէն անցած պահուն ամէն գունդ
Անծարանօք կը ծռէ զէնքերն ու գրօչներն։

Եզիպտոսի զօրքերն անցան առաջին.

Ունին չորս հաւ զօրավարներ, են Վերին
Եզիպտոսէն երկուքն, երկուքն ալ Ստորին,
Որ երկնային Նեղոսի գործն է ու ձօն։
Լաւն արգաւանդ գողցաւ յատակը ծովուն,
Որ որամնալով տակաւ եղաւ մշակելի։
Այսպէս մեծցաւ Եզիպտոս։ Ո՞հ, որքան ներս
Խորն է մնացեր իր երբեմնի ծովափունքն։
Առջի ջոկատն է կազմըւած անոնցմէ։
Որ բնակեցան Աղեքսանդրեան հարուստ դաշտն,
Որ բնակեցան արեւմըտեան ծովեզելքն՝
Որ կը սկըսի ալ Ափրիկեան ափ ըլլալ։
Չօրավարնին Արասպ, հրզօր զօրավար
Աւելի իր հանճարով քան բազուկով,
Հըմուտ վարպետ գաղտնորոգայթ դաւերու,
Եւ մարտացու մուղեան ամէն արուեստի։

Յետոյ կու զայ Ասիոյ կողմը բնակող
Ուարշալոյսին մօտ գըտնըւող ժողովուրդն.
Առաջնորդնին Ալոնտ, միայն կը պարծի
Տիտղոսներով, մարդ մ'անըստի՝ ապիկար։
Մեղկը դեռ չէ սաղաւարտի տակ քըրտնած,
Ոչ ալ փողէն առոտուն կանուխ արթընցած.
Փառքի ծարաւ մ'անխորհուրդ զայն կը քաշէ
Հեշտախտ կեանքէն ու շուքերէն՝ տաժանքի։

իսկ երրորդ գունդն՝ որ ասոնցմէ վերջ կու զայ՝
կը թուի բանակ մ'հաստահարուստ՝ ոչ թէ վաշտ։
Դաշտն ու ծովափը կը ծածկէ։ չես կարծեր
Որ կարենայ հերկել հընձել Եգիպտոսն
Այնչափ հոգւոյ համար, եւ իր մէկ քաղքէն
կու զան անոնք. քաղաք՝ որ իր մէջ ունի
Գաւառներու նըման անթիւ քաղաքներ.
Գահիրէի վըրայ է խօսքս. անկից է
Որ կը բերէ զօրագըլուխը Կամփսոն
Ամբոխն անհուն՝ բայց կըռուելու անատակ։
Գազէլի հետ կու զան անոնք՝ որ գրացի
Յուրթի դաշտին մէջ քաղեցին արմըտիքն.
Եւ աւելի վեր մինչեւ հոն՝ ուր կ'իյնայ
կը թաւալի գետն իր երկրորդ վըհին մէջ։
Եգիպտացին ունի աղեղ ու սուր լոկ.
Զի կըրնար կրել բեռը զրահի, կորդակի.
Երքեղ է զգեստն, ու կը տանի ոսոխին
Ոչ թէ մահուան վախ, այլ փափաք աւարի։
Յետոյ կ'անցնին Աւարկոնի ձեռքին տակ
Պարկացիները գրեթէ մերկ ու անզէն,
Որ ամայի դաշտերուն մէջ թալանով
կը սնուցանեն սովալըլուկ կեանքերնին։
Նըրագ ժըպիրն բայց պինդ կըռուի ապիկալը
Գընդով կու զայ Առոմարայի թագաւորն.
Յետոյ արքան Տրիպոլիսի. երկուքն ալ
Դարձադարձիկ կոփւներու մէջ քաջափորձ։
Ասոնցմէ վերջ տեսնըւեցան մըշակներն
Ապառաժուտ եւ Երջանիկ Արաբեայ,

Որ ծանրութիւնը սառոյցին կամ տապին
 բընաւ չի զգար՝ համբաւն եթէ չի սըտեր.
 Ուր կը ծընին խունկերն եւ միւս բուրումներն,
 Ուր կը ծընի անմահական եւ փիւնիկն.
 Եւ ծաղիկները խընկաբոյր՝ զոր անի
 կը ժողվէ իր ծնունդին համար եւ թաղման՝
 Կ'ըլլան անոնք իրեն որրան ու դամբան։
 Եզիպտացւոց ըզգեստէն քիչ զարդարուն
 Ե հազուսոնին, բայց զէնքերնին կը նմանի։
 Ահաւասիկ յետոյ ուրիշ Արաբներ,
 Որ բնակութեան հաստատուն տեղ մը չունին.
 Ցաւէժաբար կը պըտըտին թափառիկ՝
 Քաշքըշելով վրաննին, շըրջուն քաղաքնին.
 Ունին ասոնք կանացի ձայն ու հասակ,
 Եւ երկայն սեւ մազեր ու դէմք թոյրաթուխ։
 Ունին ամէնքն հընդիկ երկայն եղէզներ՝
 Բոլոր զինուած կարճ սըրածայր երկաթով.
 Նըժոյգներու վըրայ հեծած կը սլանան,
 Կարծես մըրրիկ մ'է որ զիրենք կը տանի,
 Եթէ հովերն ունին մըրրիկ այսքան սուր։
 Սիփակէսի կը հետեւին առջիններն,
 Երկրորդներուն կ'առաջնորդէ Ալդինոս,
 Երրորդներուն՝ Ալբիազար, վայրենի
 Մարդախոշոշ աւազակ՝ ոչ թէ մարտիկ։
 Ցետոյ կու գան բընակիչներն այն կըզգեաց՝
 Զոր կը պատեն արաբական ալիքներն.
 Որոնց մէջէ անոնք կանխաւ կ'որսային
 Խեցեմորթներ մարգրիտներով բեղնաւոր։

Հետերնին են այն խափշիկներն՝ որ կու զան
կարմիր ծովուն ձախակողմեան ափերէն։
Ագրիկալդ պետ անոնց, ասոնց՝ Օսմիդա,
Որ կը ծաղրէ ամէն հաւատք ու կըրօնք։

Կը յաջորդեն Մերոյէի խափշիկներն,
Մերոյէի՝ զոր Աստաբոր ու Նեղոս
Մէկն այս, մին միւս կողմէն կըղզի կը գործեն։
Որուն անծայր ծիրն իր ծոցին մէջ ունի
Տէրութիւններ երէք եւ զոյզ կըրօնքներ։
Կը բերէին զանոնք կանար ւԱսսիմիր,
Արքայ երկուքն ալ, հետեւող Մահմէտի
Եւ հարկատու խալիֆային. բայց երրորդն՝
Որ սուրբ հաւատքն ունէր՝ չեկաւ հետերնին։

Յետոյ երկու թագաւորներ հըպատակ՝
Աղեղնաւոր ու նետաձիգ գունդերով.
Մին Հիւրմիւզի վըրայ կ'իշխէ՝ պերճ, ազնիւ
Երկիր՝ զոր շուրջ կը պատէ ծոցը Պարսից.
Միւսը կ'իշխէ Բոյեկանի. կըղզի է
Աս ալ երբ ջուրը կը շատնայ եւ կ'ուռի.
Բայց ծովս յետոյ երբ քիչնալով կը ցածնայ,
Անցորդը չոր ուժով կ'անցնի վըրայէն։

Քեզ ալ բըռնել չըկըրցաւ, ով Ալղամոր,
Հարսը սիրուն առագաստին մէջ պարկեշտ.
Լացաւ, ծեծեց կուրծքն ու մազերը դեղձան՝
Քու մահահու չուէդ ըզքեզ չըրջելու.
Կ'ըսէր. «Անգութ, արդ աւելի՞ է հաճոյ
Քեզ ահեղ դէմքը ծովուն քան իմ տեսիլս.
Զէնքերուն բեռն աւելի՞ քաղցր է զըրկիդ

ԺԵ

Քան քու մանկիկդ՝ որ կը խաղայ անմեղուկ» :

Ալմըրզանտի արքան է աս, որուն վրայ

Ոչ մի պերճանք չ'աւելցըներ գրլիսուն թագն.

Ալնքան հրմուտ է զէնքերու, եւ այնքան

Քաջայանդուզն եւ անվեհեր կորովով :

Փրանկ ժողովուրդը պիտի լաւ հասկընայ

Զայն, եւ կըրնայ հիմակուընէ իսկ վախնալ :

Պատենազէն են մարտիկները բոլոր,

Ալջքերնին սուր, թամբին լամբած լախտերնին :

Յետոյ կու գայ վայրագ Ագրաստը՝ հեռու

Հընդիկներէն, արշալոյսի դըռներէն.

Իբրեւ զըրահ կըանակն ունի վիշապի

Աեւ բիծերով խայտաբըզէտ կանանչ խորխն.

Եւ իբրեւ ձի՛ փիղ մը, որուն լայնասփիւռ

Շալակին վրայ փըռուեր նըստեր կը քըշէ :

Ասիկա յայսկոյս գանգէսէն կը բերէ

Մարտընչողներ, որ կը լուացուին ինդոսի

Կոհակներէն ծեծուող փըշրող ծովուն մէջ :

Գունդն որ ասոր կը յաջորդէ ծաղիկն է

Ալքունական զինուորներուն, ամէնքն ալ

Աւատաբաշխ պարզեւներով մեծարուած.

Թագաւորին թիկնապահներն են անոնք

Խաղաղութեան եւ կոիւներու ժամանակ :

Նըժոյգներու վըրայ կարշնեղ՝ քաջափորձ՝

Ըսպառազէն բոլոր սարսափ կը ցանեն.

Ծիրանեհիւս ամդաններէն ու ցոլքէն

Պողովատին, ոսկւոյն երկինք կը շողայ :

Ասոնց մէջ է ժանու Ալարկոն, Խորաւորդ

Եւ Օդեմար՝ կազմակերպիչ գունդերու .
 Եւ Հոխմեղոն՝ յանդըգնութեամբն անուանի
 Որ կ'անարգէ մահացուներն ու մահն իսկ .
 Ուապոլտ՝ երբեմըն ծովերու տէր , մնձ հէն
 Եւ քաջարին Որմոնդ , Տիգրանը խիզախ ,
 Եւ Մարլաբուստ՝ որ նուաճելով ըստամբակ
 Արուայիկներն՝ Արաբացի կոչուեցաւ :
 Հոն Արիմոն , Պերգար , Օրինդ , Բրիմարդէ
 Քաղաքներու կործանիչ , հոն Ալիփատէս
 Նըժոյգներու նուաճող , եւ դու մնձ վարպետ
 Արիուամանտ ըմբշամարտիկ կոխւներու .
 Եւ Տիսափեռն՝ Արէսի շանթն ու կայծակն ,
 Որուն ոչ ոք հաւասարիլ կըրցաւ դեռ
 Կոխւներու մէջ՝ ըլլայ ձիով թէ հետի ,
 Ըլլայ նիզակ թըրցնելով , սուր ճօճելով :
 Զօրազըլուխն է Հայ իշխան մ'որ անցաւ ,
 Երբ փոքր էր դեռ , սուրբ Հաւատքէն՝ Տաճկութեան .
 Նախ կը կոչուէր Կղեմէս , եւ արդ՝ Էմիրէն .
 Թագաւորին հաւատարիմ , սիրելի
 Մէկը չըկայ բանակին մէջ իրեն պէս .
 Է զօրավար միանգամայն վեհ մարտիկ
 Սըրտով , Խելքով եւ իր բազկին կորովով :
 Զօրահանդէսն աւարտած էր Երբ յանկարծ
 Իր սեփական գընդովն հասաւ Արմիդա :
 Կու զար նըստած ըրթեղ կառքի մը վըրայ ,
 Զգեստն հանգրիճած , ուսը կապարճ՝ ձեռքն աղեղ .
 Զըքնաղ դէմքին անուշութիւնն ընդաբոյս
 Խառնըւելով նէրա նոր՝ բարկ զայրութին

Զայն աւելի առոյգագեղ կը զործէր .
 Բարկացած դէմքը կարծես խրոխտ կը սպառնայ ,
 Եւ սպառնալով հանդերձ հրապոյր կը շընչէ :
 Նըման կառքին որ կը բերէ օրը մեզ ,
 կը նըշողէ իր կառքն յակինթ ու քըրքում .
 Լըծուած են չորս միեղջերու զոյզ առ զոյզ
 Գեղապաճոյն լուծին , ու զայն կը քաշեն
 Հնազանդելով զիրենք վարող վարժ ձեռքին :
 Օրիորդներ հարիւր , հարիւր մանկլաւիկ
 Կ'երթան երկու կողմէն կապարձն ուսերնին .
 Կը խըթեն կողը ճերմըկուկ ձիերու ,
 Որ ճարտար են դարձի , թեթեւ՝ թըռչանքի :
 Իր զունդն իրեն կը հետեւի , եւ յետոյ
 Կ'առաջնորդէ Արագին այն ջոկատին՝
 Զոր Խղբառվդ Ասորիքի մէջ վարձեց :
 Զերդ կըրկնածին միակ թըռչունն երբ Կ'երթայ
 Այցելելու իր Խափշիկներն եթովաեան ,
 Իր երփներանգ փետուրներով զունազեղ ,
 Պերճ ու չըքնաղ իր մանեակով , եւ բնատուր
 Ոսկի պսակով բոլոր աշխարհ կը մոգէ ,
 Եւ հիասքանչ երկու կողմէն , ետեւէն
 Կ'երթայ բանակը թեւազգեաց խուռներամ ,
 Զարմանագեղ կերպարանքովս ու զգեստով
 Ու շնորհներով այսպէս կ'անցնի Արմիդա .
 Եւ չըկայ սիրու այնքան խուժգուժ տըմարդի՝
 Ոսոխ սիրոյ՝ որ տարփածու չըդառնայ ,
 Հազիւ ցաթեց՝ եւ բարկացայու լըրջութեամբ
 Սիրահարցուց անհուն ամբոխն այլազան .

ի՞նչ պիտ' ըլլայ եւոքն երբ զըւարթ դէմքին վրայ
Փայլի ժըպիտն ու գողտը աչուին կայծկըլտայ:

Բայց Ազմիդան անցնելէ վերջ՝ կմիրէնն
Իրեն կանչել կու տայ արքայն վեհափառ.
Կ'ուզէ կարգել զլուխ հոյանուն պետերուն,
Եւ ընել զինքն ըԱպարապետ ընդհանուր:
Արժանացած պատուին արդէն իրազգած՝
Կու զայ դէմքով մ'որ վայելուչ է կարգին.
Զէլքէզներուն զունդն երկուքի ճեղքըլւած
Ճամբայ կու տայ, եւ ան կ'ելլէ դէպ ի վեր.
Եւ զլուխը կոր, ծունկը գետին՝ կուրծքին վրայ
Կը դընէ աջն. եւ արքան այսպէս կ'ըսէ.

«Ա՛ռ, այս մականը քեզի, ով կմիրէն,
Կը յանձնեմ այս բանակն, եղիր տեղակալս.
Ազատելով թագաւորն ինձ հարկատու՝
Տար Փրանկներուն վըրէժխընդիր բարկութիւնս.
Գնա տես յաղթէ. յաղթըւոզները ջընջէ,
Ողջ մընացողը ձերբակալ հետըդ բեր»:

Ցըռնաւորն այսպէս խօսեցաւ. ընդհանուր
Սպարապետի մականն առաւ կմիրէն.

«Անյաղթելի ձեռքէ կ'առնեմ, տէր, մականն,
Ըսաւ, կ'երթամ հովանւոյդ տակ մեծ գործին,
Եւ կը յուսամ՝ քու հրամանով՝ զօրավարդ՝
Ասիոյ ծանըր վնասներուն վրէժ խընդրել.
Պիտի չդառնամ՝ բայց թէ միայն յաղթական.
Յաղթըւեցայ՝ պիտի մեռնիմ, բայց պատուվ:
Ուր էր՝ եթէ գալիք մը կայ մեր գըլխուն
(Զոր չեմ կարծեր), աղիտաբեր այդ մըրրիկն

Հաճէր Երկինք թափել բոլոր իմ վըրաս .
Դառնար բանակն ողջ , եւ իր տէրը պառկէ՛ր
Ցաղթողական քան թէ թաղման հանդէսով» :

Լրոեց , խառնեց ամբոխն իր ձայնը՝ խուժգուժ
Գործիքներու խափարաձայն զօղանջին :

Շըրջապատուած իր մեծերէն կը մեկնի
Արքան՝ ծափի եւ փողերու որոտմամբ .
Եւ հասնելով վրանը՝ զըւարթ կոչունքի
Կը հրաւիրէ զօրավարներն . առանձին
Նըստելով ինք՝ ամէն մէկուն կը բաշխէ
Մերթ կերակուր եւ մերթ խօսքեր համակիր ,
Տալով պատշաճ պատիւն ու յարգն ամէնուն :
Ուրախութեան եւ հաճոյքի այն վայրկեանն
Արմիդա իր նենգին դիպող կը զըտնէ :
Սեղանն արդէն աւարտեր է . տեսնելով
Նէ ամէնուն աչքն իր վըրայ սեւեռուն ,
Եւ զի յայտնի նըշաններէ կ'իմանայ
Որ ճարակուեր է ամէն սիրու իր թոյնով ,
Ուր ելլելով՝ կեցած տեղէն կը դառնայ
Թագաւորին կողմը խըրոխտ՝ պերճալի
Միանգամայն եւ պատկառու կերպերով .
Եւ կըրցածին չափ կը ջանայ յօրինել
Իր դէմքն ու ձայնը վեհաշուք եւ գոռող .

«Ո՛վ վեհափառ տէր , կ'ըսէ , Ես ալ կու զամ
Հայրենիքի , հաւատքի վրայ կըուելու .
Կին եմ , բայց կին արքունական . չեմ . կարծեր
Որ մարտընչիլն արատ բերէ թագուհւոյ .
Ով որ կ'ուզէ թագը կապել իր զըլխուն՝

Պէտք է գիտնայ ամէն արուեստ արքունի,
 Պէտք է ճօճէ նոյն ձեռքը զէնքն ու մականն,
 Աջո՞ որ սուրէ չ'ընդարմանար, չի թուլնար,
 Պիտի գիտնայ խոցել, արիւն հանել դուրս:
 Եւ մի կարծեր թէ այս առջի օրն ըլլայ
 Որ կաթողնի սիրութ փառքի վեհ տենչով.
 Զի յօգուտ մեր կրօնքին եւ քու պետութեան
 Ես վաղուց վարժ եմ կըսուելու մարտկօրէն:
 Դուն պէտք է լաւ յիշես թէ սուտ չեմ խօսիր,
 Զի արդէն ինչ ինչ գործերուս տեղեակ ես.
 Ծանօթ է քեզ որ խաչապաշտ քաջերուն
 Է՞ն կըտրիճները գերելով, զարկի ես
 Շըղթաներու, եւ զերդ պարզեւ մեծազին
 Վըրկեցի ես զանոնք քեզի կալեւկապ.
 Եւ անոնք դեռ յաւէժապէս բանտիդ մէջ
 Զընդանարգել կը փըտէին անկասկած,
 Եւ կ'ըլլայիր դուն աւելի ապահով
 Ցաղթողաբար վերջ տալու մեծ կըոփիւին,
 Եթէ ըլլար վիրագ Հոփնալդն՝ որ զրաւեց
 իմ մարտիկներս՝ զանոնք ազատ ձըգելով:
 Գիտես թէ ով է այդ Հոփնալդն, անոր վրայ
 կը պատմեն հոս երկայն բարակ ոճիրներ.
 Այդ անողորմը նախատեց զիս յետոյ
 Անգըթօրէն, եւ վրէժրս չեմ առած դեռ:
 Կ'աւելցընէ զայրութն արդար իմ ոխերս,
 Եւ կ'ընէ զիս կազմ եւ յօժար կըսուելու:
 Որ մը կ'ըսեմ քեզ ինձ ըրած նախատինքն,
 Այսչափը բաւ է այսօր. վրէժ կ'ուզեմ ես:

Ու պիտ' առնեմ, հովերը չեն քըշեր միշտ
Ամէն նետերն հեռու իրենց նըշանէն.

Արդար ձեռքին սըլաքներն աշն Երկընքին
Կը մըխէ ստէպ ոճրագործին սըրտին մէջ:
Քայց եթէ մէկը վայրենի խուժդուժին
Գարշելի զլուխը կըտրելով ինձ բերէ,
Այս վըրէժն ալ պիտ' ըլլայ ինձ հաճելի,
Պիտ' ուզէի թէեւ անձամք ես ընել.

Այնչափ հաճոյ, որ ես անոր պիտի տամ
Ինչ մեծագոյն մըրցանակ որ կըրնամ տալ.
Գանձերս իրեն պիտ' ըլլան. զիս իրեն կին
Պիտ' ունենայ՝ փոխարէն զիս թէ ուզէ:
Այսպէս կ'ընեմ հոս ձեզ խոստում անյեղլի,
Այսպէս կ'երդնում անզըրժելի հաւատքով:
Եթէ կայ մէկն՝ որ պարզեւներս արժանի
Սեպէ վտանգին՝ առաջ անցնի եւ խօսի»:

Այսմիդայի այսպէս խօսած ժամանակ
Ադրաստ յայրատ աչուին վըրան էր զամեր.
«Աստուած չընէ, ըստ յետոյ, որ նետերդ
Աղձակես դուն մարդախոշոշ խուժին դէմ.
Տըմարդի սիրտ մ'արժանի չէ խոցուելու
Քու սըլաքէդ, աղեղնաւոր գեղեցիկ:
Քու բարկութեանդ յարմար գործիքը ես եմ,
Եւ ես պիտի քեզի ձօնեմ անոր զլուխն.
Ես սիրոը դուրս պիտի կորզեմ, ու նետեմ
Պատառ պատառ մարմինը գէշ անգլերուն»:
Հընդիկ Ադրաստն այսօրինակ կը խօսէր:
Անոր խրոխտանքը չըկըլլեց Տիսափեռն.

«Ո՞վ ես, ըսաւ, դուն որ այդպէս կը փըքաս թագաւորին եւ ամէնուս առջեւ հոս.

Գուցէ հոս մարդ կայ՝ որ պոռոտ լըրբութիւնդ Գերազանցէ գործով՝ թէեւ չըխօսի» :

Պատասխանեց անոր Հընդիկը վայրագ :
«Գիտցած եղիր որ իմ խօսքերս շատ վար են իմ գործերէս, եւ դուն եթէ ուրիշ տեղ Ընէիր այդ նախատինքները ինծի,
Ասոնք պիտի վերջին խօսքերդ ըլլային» :

Զէին կենար անոնք եթէ թագաւորն Երկընցնելով ձեռքը զանոնք չըսանձէր :
Յետոյ ըսաւ Արմիդայի. «Ազնիւ կին,
Սիրտդ յիրաւի է առնական եւ մեծանձն .
Եւ արժանի ես որ անոնք երկուքն ալ Նըւիրեն քեզ իրենց զայրութն ու ցասումն,
Որ դուն յետոյ ուզածիդ պէս դարձընես Աւարառու աւազակին դէմ զանոնք :
Հոն պիտ' յայտնի տեսնըւի՝ ով երկուքէն Մըրցումին մէջ աւելի քաջ պիտ' ըլլայ» :

Ըսաւ լըոեց. երկու պետերը դարձեալ Արմիդայի նըւիրեցին ինքզինքնին,
Որ մըրցանքով նէրա վըրէժը խընդրեն .
Եւ ոչ անոնք լոկ, այլ ամէն քաջարի կը ճառատէ մեծապոռոտ պարծանքով :
Ամէն մարտիկ ինքզինք անոր նըւիրեց,
Ամէնքն երդում ըրին խընդրել անոր վրէժն Եւ բերել այն գարշելի գլուխը իրեն :
Այն մարտիկին դէմ՝ զոր այնքան սիրեց նէ»

կը գըրզոէ արդ այսչափ զայրութ ու զէնքեր։
 Բայց Հոինալդոս՝ յետ այն ափունքը թողլու՝
 Յաջողապէս ճամբան առաջ կը վարէր։
 Նոյն այն ճամբէն՝ զոր ան կըտրած էր կանխաւ՝
 Անոր վրայէն արդ նաւը ետ կը դառնայ,
 Եւ սիւքն որ էր ուռեցուցած առագաստն՝
 Ի դարձին ալ այնպէս յաջող կը փըչէ։
 Եւ պարմանին կը նայի մերթ բեւեռին,
 Մերթ Արջերուն եւ մերթ շողջող աստղերուն՝
 Մութ գիշերին ուղեցոյցներ լուսատու։
 Մերթ կը նայի գետերուն, մերթ լեռներուն,
 Որ ճակատնին կը կարկառեն ծովուն վրայ։
 Կը հարցընէ մերթ բանակին վըրայօք,
 Առվորութեանց մերթ զանազան ազգերու։
 Յորմէնետէ կը ճեղքէին ալիքներն
 Արեւելքէն չորս հեղ ցաթեր էր արփին.
 Բոլորովին իր լոյսն անհետ էր եղած
 Երբ վերջապէս նաւը ցամաք ժամանեց։
 Կինն այն ատեն ըսաւ. «Ասոնք են ահա
 Պաղեստինի ափերն, եւ այս ճամբուն ծայրն»։
 Եւ հոն ցամաք հանեց երեք մարտիկներն
 Ուանյայտ եղաւ մըտածումէն ալ արագ։
 Գիշերն եկաւ, կերպ կերպ ձեւերն իրերու
 Կ'առնէին այլ եւըս լոկ մէկ կերպարանք։
 Եւ ամայի աւազներուն վրայ անոնք
 Զեն կընար ոչ պարիսպ տեսնել, ոչ տանիք։
 Զ'երեւար հետք ոչ մարդու, ոչ ձիերու,
 Կամ թէ ուրիշ բան մ'որ ճամբան ցուցընէ։

Հո՞ն տատամսուր վարանելով քիչ մ'ատեն
 Քալել սկըսան՝ ծովուն տալով թիկունքնին :
 Եւ աւասիկ յանկարծ անոնց աչքերուն
 Լուսաւոր բան մը կ'երեւայ հեռուէն ,
 Որ արծաթեայ նըշոյլներով եւ ոսկի
 Փայլակներով լոյս կը սըփոէ գիշերին ,
 Շուրջանակի փարատելով ըստուերներն :
 Անոնք շխտակ լոյսին կ'երթան այն ատեն
 Եւ կը տեսնեն այն լուսարձակ առարկան :
 Ըստուար բունի մը վրայ կախուած կը տեսնեն
 Հանդէալ լուսնի նըշոյլներուն նոր զէնքեր .
 Կը փայլակեն քան չինչ աստղերն երկընքին
 Ոսկի զրահին ու կորդակին ակունքներն .
 Եւ այն լոյսով վահանին վրայ կը տեսնեն
 Երկայն կարգով գըծուած չըքնաղ նըկարներ ,
 Կը նըստի ծեր մ'հոն մօտը գերդ պահապան ,
 Որ տեսնելով զանոնք՝ անոնց կը դիմէ :
 Զոյգ մարտիկներն անմիջապէս կը ճանչնան
 Պատկառելի դէմքն իմաստուն ծանօթին :
 Ծերը սիրով անոնց բարեւն առնելով՝
 Պարմանիին՝ որ լուռ իրեն կը նայէր՝
 Դարձաւ ըստ . «Տէր, ես քեզի այս ժամուս
 Մենիկ մընջիկ հոս խանդակաթ կը սպասեմ .
 Թէ չես գիտեր՝ գիտցիր որ քեզ կը սիրեմ .
 Հարցուր ասոնց թէ որչափ հոգ ունիմ վրադ .
 Անոնք ինէ առաջնորդուած յաղթեցին
 Կախարդանքին՝ որ կը սպառէր քու խեղճ կեանքդ :
 Արդ իմ խօսքիս մըտիկ ըրէ , շատ տարբեր

Պարիկներու երգէն, բայց ծանըր չիգայ .
 Այլ սըրտիդ մէջ պահէ, մինչեւ որ պարզէ
 իմաստնազոյն ու սուրբ լեզու մը քեզի
 ձըշմարտութիւնը բովանդակ ու բոլոր :
 Ոչ թէ շուքի տակ՝ դալարուտ մարգի վրայ,
 Ծաղիկներու միջեւ, ափունքը վտակի,
 Պարիկներու, Հարսներու մէջ է Յաւէրժ՝
 Երջանկութիւնն, այլ առապար՝ զառիվեր
 Բըլրան գազաթը լաւութեան ծոցն է ան :
 Հոն հասնելու համար մարդ պէտք է քըրտնի,
 Պաղի, շեղի հաճոյքներու շաւիղէն .
 Պիտ՝ ուզէի՞ր, ազնիւ թըռչուն, սողալ դուն
 Ցած հովտին մէջ՝ թողլով գազաթն երկնաբերձ՝
 Դէպ ի երկինք վերցուց բնութիւնը ճակատի,
 Ու քեզ ուրւաւ բարձր ու վրսեմ բընազդներ,
 Որպէս զի վեր նայիս ու պերճ գործերով
 Բարձրացընես քեզ գերազոյն փառքերու .
 Տըւաւ նաեւ քեզ ցասումներ ժիր ու բարկ,
 Ոչ զի ներքին կոխիներ հանես անոնցմով,
 Կամ թէ անոնք ըլլան անյագ իղձերու
 Պաշտօնեաներ՝ բան, միտք ուրքի տակ առած .
 Այլ զի կորովդ զինուած անոնց բոցերով
 Տապալ թաւալ զգետնէ ոսոխն արտաքին,
 Եւ մեծագոյն ուժով ճընշէ նըւաճէ .
 Ներքին ոսոխ ցանկութիւնները ժըպիրհ :
 Ուստի թող պետն իմաստնախոհ գործածէ
 Զանոնք իրենց նըպատակին, եւ ուղղէ .
 Ուզածին պէս մերթ արծարծէ բոցն անոնց ,

Մերթ պաղեցնէ, մերթ մըտրակէ, մերթ սանձէ»։
 Այսպէս ըսաւ. Հոինալդ հանդարս՝ ուշադիր
 Ծերունիին խըրատներուն վեհիմաց՝
 Զանոնք մըտքին մէջ կը դրոշմէր, եւ հեզիկ
 Պատկառանքով աչքը գետին կը բըռնէր։
 Ծերունի մոգն անոր ներքինը տեսաւ
 Եւ աւելցուց. «Որդեակ, ճակատըդ վերցուր,
 Եւ քու աչքերդ այս վահանին սեւեռէ,
 Ուր պիտի քու նախնեաց զործերը տեսնիս։
 Աշխարհալուր փառքը տեսնես պապերուդ,
 Որ քենէ շատ առաջ կանխեր հասեր է
 Այս ամայի եւ զարիվեր աշխարհներն.
 Ետ կը մընաս դուն, ով դանդաղ սուրհանդակ,
 Փառապարզեւ ասպարէզին մէջ շրքեղ.
 Արթընցիր, օ՞ն, ըլլայ մըտրակ՝ խարազան
 Քու արութեանդ՝ ինչ որ ես հոն կը ցուցնեմ»։
 Այսպէս ըսաւ, եւ մինչդեռ ան կը խօսէր,
 Ասպետը հոն յառեց զամեց իր աչուին։
 Նեղ տեղւոյ մէջ ամենանուրբ արուեստով
 Հըմուտ վարպետն անթիւ դէմքեր է նկարեր։
 Կը տեսնըւէր հոն անընդհատ փառացի՝
 Մեծապանծ կարգը Ացեոյի արիւնին.
 Կը տեսնըւին հոռմէական հին ակէն
 Ելած վընիտ՝ ականակիտ առուներն։
 Են իշխանները դափնիով պըսակուած.
 Կը ցուցնէ ծերը փառապանծ կըռիւներն.
 Ահա կայեռո՛ որ երբ խարխուլ պետութիւնն
 Առջի անգամ՝ կ'ըլլար աւար օտարին,

Ժողովուրդին կամքով երկրին սահման առած
 իր ձեռքն՝ եղաւ նախկին իշխան Էսթէի.
 Դըրացիներն անզօր իրեն կը դիմեն,
 Եւ ինք կ'ըլլայ անոնց գըլուխ ւառաջնորդ:
 Յեռոյ խուժդուժ գոթն երբ կ'անցնի Խոտալեա
 Աըրկին անզամ Ռնորեռոսի հրաւէրով,
 Եւ երբ կարծես խուժդուժներուն հըրդեհով՝
 Այլրեացաւեր կը ծխայ բոլոր Խոտալեան,
 Եւ երբ Հըռոմ՝ դարձած ըստրուկ եւ գերի
 Կը վախնայ մի գուցէ քանդուի հիմերէն,
 Աւրեղիոս իր մականին տակ եղող
 Ժողովուրդին կու տայ ազատ շունչ առնել:
 Հոն է Ֆորեստն՝ որ կը կըռուի Հիւսիսի
 Միահեծան բըռնակալին՝ Հոնին գէմ:
 Գէմքէն յայտնի է վայրենի Ատոփասն,
 Որ վիշապի աչքով կարծես կը նայի.
 Շան դէմք ունի, եւ երբ տեսնես զանիկա
 Պիտի ըսես թէ կը կըրճոէ ակոաներն,
 Եւ հաջիւններն անոր լըսել կը կարծես:
 Մենամարտի մէջ յաղթուելով վայրենին
 Կ'ապաւինի իր զօրքերուն մէջ ահա.
 Աքուիլէան կը պաշտպանէ յեռոյ հոն
 Խոտալիոյ Հեկտորը՝ քաջըն Ֆորեստ:
 Ուրիշ տեղ է իր մահն. եւ զիրն իր ճակտին՝
 Ճակատագիրն է հայրենեաց: Աւասիկ
 Մեծ հօր ժառանգ Ակարինոս իր որդին,
 Խոտալական պատուին նեցուկ հօրամայն:
 Ակտին տեղի կու տայ բախտին՝ ոչ Հոնին.

Կ'ապաւինի ապահով տեղ մը յետոյ,
 Եւ Պադոսի հովիտին մէջ ցիրուցան
 Հազար տուները քաղաքի կը փոխէ:
 Ահեղասաստ յործանքին դէմ մեծ գետին
 Կը պաշտպանուի. քաղաքն ապա կը կանգնէր
 Որ ապագայ դարերուն մէջ պիտ՝ ըլլար
 Հըռչակապանծ իսթէի տան արքունիքն:
 Ալաններուն ջարդոց կու տայ, բայց յետոյ
 Ոդոակրի դէմ ձախող բախտ կ'ունենայ,
 Եւ իտալեոյ համար կ'իյնայ կը մեռնի.
 Ո՞վ հոյակապ եւ փառաւոր՝ ազնիւ մահ,
 Որ հայրենի պատուոյն կ'ընէ զայն հաղորդ:
 Կ'իյնայ իր հետը Ալֆորիս. կը տեսնես
 Որ եղբօրն հետ Ածծոյ կ'երթայ տարագիր,
 Եւ կը դառնան ետ զէնքերով, խորհըրդով
 Հոռոտուլներու բըռնաւորին մահէն վերջ:
 Քովերնին են Եպամինոնդն իսթէցի,
 Վոնիփակեռու՝ նետով աջ աչքը խոցուած.
 Կարծես ուրախ կը մեռնի ան, զի յաղթեց
 Տուիդասին եւ իր վահանն ազատեց:
 Վաղերեանոս՝ դեռ տղայ մանուկ՝ կը վարգէ
 Հօրն հետքերուն վրայէն. արդէն իսկ կարշնել
 Եւ առնական բազկով, կուրծքով քաջալանջ
 կը խորտակէ հարիւր գունդեր գոթական.
 Իր քովն իոնէսդ՝ կայծակնացայտ աչքերով՝
 Ալաւոններուն գըլխուն կըրակ կը թափէ.
 Բայց կը վանէ ասդին Ալդուարդն ամենի
 Մոնսէլէէն Լոմպարտներու թազաւորն:

Հոն էր Հենրիկն ու Բերենգար, աս ուր ալ
 կարուս Մեծն իր վեհ դըրօշը պարզէ,
 Նախկին հարուածը կարծես միշտ ինք կու տայ,
 ինք նախարար՝ պետ ունէ ձեռնարկի:
 Յետոյ կու զայ Լուդովիկոս. աս զանի
 իր թոռան դէմ Խոալիա կը դըրկէ,
 Եւ յաղթելով անոր զերի կը բըռնէ:
 Կար հոն յետոյ Ոթոն իր հինգ զաւակով:
 Ալմերիկոսն արդէն մարգիզ կը տեսնես
 Ֆէրրարայի՝ թագուհիին Պաղոսի:
 Յափըշտակուած եւ ջերմեռանդ մարդու պէս
 Եկեղեցեաց հիմնողն երկինք կը նայի:
 Նըկարուած են դէմը դըժնէ կըոփւներն՝
 Որ ունեցան Ածծոյ երկրորդ, Բերենգար.
 Բախտի փոփոխ ընթացքէ վերջ կը յաղթէ
 Ածծոյ երկրորդ, եւ կը տիրէ Խոալեոյ:
 Ալբերդ որդին Գերմաններուն մէջ կ'երթայ,
 Ուր կը ստանայ քաջութիւններն հոյանուն,
 Գուպարներու եւ արդնընկէց մըրցմանց մէջ
 Դանիացւոց կը յաղթէ, զինքը Ոթոն
 Փեսայ կ'ընէ շըքեղաճոխ օժիտով:
 Հոն իր ետեն է Հուգոն, ան որ կըրցաւ
 Զարգել փըշրել Հոովմայեցւոց եղջիւրներն.
 Խոալիոյ մարգիզ պիտի յորջորջուի,
 Եւ տըրուի ձեռքն ամբողջ աշխարհը Տուկեան:
 Հոն նըկարուած էր քիչ մ'անդին Թեղալդոս,
 Եւ Վոնիփակ՝ Երանուհի կընոջ քով:
 Արու ժառանգ չէր տեսնըւեր այնքան ճոխ

Ըստացուածքի, եւ յաջորդ այնքան մեծ հօր։
 Կու գար յետոյ Մաթիլդէ, ինկը միայնակ
 կը լեցընէր թիւին պակասն ու սեռին։
 Խելքով՝ քաջ կինն իր շըրջազգեստը կըրցաւ
 Մականներէ, թագերէ վեր բարձրացնել։
 Կը շընչէ դէմքն ազնիւ բնազդներ առնական,
 Ազքերուն մէջ կը վառի կրակն Արէսի։
 Հոն կը յաղթէր Նորմաններուն. կը դընէր
 Կըծիկն երբեմն անպարտելին Գուխսկարդ։
 Հոս կը ջաղխէր Հենրիկ շորրորդն, ու ձեռքէն
 Կայսերական դրօշն առնելով կ'ընծայէր
 Զայն բաճարին. անկէ քիչ վար՝ Վատիկան
 կը դարձընէր քահանայից պետը վեհ,
 Եւ Պետրոսի աթոռին վրայ կը դընէր։
 Կը տեսնես հոն յետոյ Ածծոն հինգերորդ,
 Որ Մաթիլդէն սիրող, յարգող մարդու պէս
 Մերթ նէրա քովս է, մերթ կ'երթայ ետեւէն։
 Սակայն Ածծոյ շորրորդի զարմը բեղուն
 կը բողբոջէր զըւարթ՝ երկայն ճիւղերով։
 Մըտիկ կ'ընէ Գերմանիոյ հրաւէրին
 Կունիգոնդի Կուէլֆ որդին ու կ'երթայ՝
 Յաջող բախտով ազնիւ բողբոջն Հռոմական
 Բաւարիոյ դաշտերուն մէջ տընկելու։
 Կը պատուաստէ Լսթէի տան մէկ մեծ ճիւղն
 Իր արմատէն չորցած ծառին Կուէլֆեանց.
 Դալարացած կ'արտադրէ ան գեղազուարն
 Գաւազաններ եւ ոսկիէ պըսակներ։
 Եւ շընորհիւ երկնային ջինջ լոյսերուն

Աճունաճիւղ կը բարձրանայ անսարգել .
 Վաղ իսկ երկինք հասեր բըռներ է բոլոր
 զերմանեոյ կէսն եւ ամբողջին շուք կու տայ :
 Այքունի ծառն ոչինչ պակաս կը ծաղկէր
 խուալական ճիւղերուն մէջ զեղափթիթ :
 Հոս կուէլֆի հանդէպ Բերթոլդը կ'ելլէր .
 Հոն կ'արթընցնէր պապերն Ածծոն վեցերորդ :
 Դիւցազներու այս շըքեղ կարգը կարծես
 Այն մետաղին վրայ կը շընչէ կը շարժի :
 Անոնց տեսքէն Հոխնալզոսի հոգւոյն մէջ
 կը զարթնուն բիւր փառատենչիկ զզացումներ .
 Իր պերճ հոգին կը վառվըռի բոցանուտ
 Հաւասարիլ անոնց փառքին , եւ արդէն
 Այն ամէն ինչ որ իր մըռաքին մէջ ունի՝
 Աշքին առջեւ կու զան իբրեւ իրական .
 Աաղէմն առած , գետին փըռած անթիւ մարդ .
 Եւ զինուելով փութով՝ անշուշտ իր յուսով
 Ան կը կանխէ եւ կ'ապշոպէ յաղթութիւնն :
 Իսկ կարոլոս՝ որ Հոխնալզին պատմած էր
 Դանիացւոց պայազատին մահն արդէն ,
 Ճակատագրիալ սուրն այն ատեն անոր տուաւ .
 «Ա՛ս , ըսաւ , եւ բարեբախտ ըլլայ ձեռքդ ,
 Եւ լոկ յօգուտ քրիստոսական հաւատքին
 Գործածէ զայն , բարեպարիշտ , արդարակ
 Ոչինչ ընդհատ եւ քաջազօր եւ արի ,
 Եւ իր նախկին տիրոջ վըրէժը խընդրէ ,
 Որ քեզ այնքան սիրեց . քեզի կ'իյնայ ան» :
 Պատասխանեց անոր Հոխնալդ . «Տար Երկինք ,

Որ ձեռքն՝ որ արդ կ'ընդունի սուրբ քենէ՝
Խընդրէ՛ր անով նախկին տիրոջը վըրէժն,
Եւ անոր իր ունեցած պարտքը վճարէր»։

Զըւարթադէմ անոր դարձած կարոլոս՝
Յայտնեց երկար չնորհակալիք կարճ խօսքով։
Բայց իմաստուն ծերը զանոնք կը ստիպէր
Որ ճամբանին առաջ վարեն գիշերով։

«Ա՛լ պէտք է դուն մեկնիս երթաս, կը սպասէ
Կոփրետ, բանակն, եւ հասնիս դէպ ատենին։
Երթանք ուրեմն, ես գիշերուան իսկ մութին
Կըրնամ ձեզի առաջնորդել դէպ ի հոն»։

Այսպէս ըստ ան, եւ ելաւ կառքին վրայ,
Եւ անդանդադ զանոնք ալ քովը առաւ.
Եւ ձըգելով ձիերն արձակ երասան՝
Խարազանեց, ընթացքն ուղղեց դէպ ի ելք։
Մութին մէջէ լըոիկ մընջիկ կ'երթային,
Երբ պատանւոյն դառնալով ծերը կ'ըսէ։

«Մեծապայծառ զարմիդ ճիւղերը տեսար,
Տեսար խորունկ եւ հինաւուրց վեհ արմատն.
Եթէ ան իր առուգութեանն եղած է
Դիւցազներու բեղնաւոր մայր երջանիկ,
Զէ եւ պիտի ան չըյոգնի ծընելէ,
Զի անոր ուժը ծերութեամբ չի հատնիր։
Ուր էր թէ ինչպէս հին հայրերդ անծանօթ
Դուրս կորցեցի մըթին ծոցէն հընութեան,
Կարենայի այդ միեւնոյն կերպով ես
Պարզել աչքիդ թոռներուդ շարքն ապազայ.
Հըռչակէի՛ զանոնք բոլոր աշխարհի՝

Անոնք իրենց աշուին լոյսին չըբացած։
 Պիտ' այն ատեն տեսնէիր դուն ապագայ
 Դիւցազներուն կարգը նոյնչափ տողանի,
 Եւ նոյնչափով ալ մեծագործ՝ հոյակապ։
 Բայց իմ արուեստըս թափանցել չէ կարող
 Ապագային զաղոնածածուկ խորթէն ներս։
 Այլ կը տեսնէ նըսէմ, տարտամ, անորոշ,
 Զերդ լոյս մ'աղօա՝ հեռուն մէզին մէջ ծրարուած։
 Եւ ինչ որ ես քեզ պիտ' ըսեմ իբր ըստոյգ,
 Գուն անոր մէջ մի՛ զիս յանդուզըն կոչեր։
 Անձ մ'որ երբեմըն Երկրնքի զաղոնիքներն
 Ոնպատըրուակ կը տեսնէ՝ ան ինձ պատմեց։
 Ինչ որ յայտնեց աստուածային լոյսն անոր
 Եւ ան ինծի՛ զայն քեզ կանխաւ կը պատմեմ։
 Զեղաւ երբեք ցեղ մ'Յոյն խուժդուժ կամ Լատին՝
 Այս եւ կամ հին բարերջանիկ դարուց մէջ՝
 Այնչափ հարուստ դիւցազներով, որ չափով
 կը սահմանէ Երկինքը քու թոռներուդ։
 Պիտ' անուններն անոնց փայլին հաւասար
 Է՛ն մեծապանծ անուններուն՝ զոր երբեք
 Հոռմ, ըԱպարտա եւ կարքեղոն ունեցան։
 Բայց ի միջի այլոց, ըսաւ ինձ, կ'ընտրեմ
 Ես Ալփոնսոսն, արիութեամբ առաջին
 Բայց անունով երկրորդ. պիտի ծընի ան
 Երբոր աշխարհ ապականած՝ ծերացած՝
 Դառնայ թափուր նըշանաւոր մարդերէ։
 Ոչ ոք պիտի կըրնայ իրմէ աւելի
 Գործածել սուր եւ կամ մական. եւ ոչ ալ

Թագին եւ կամ զէնքերուն բեռն ըստանձնել .
 Փառք արիւնիդ, գերագոյն ակըն գոհար :
 Դեռ տղայ մանուկ պիտի տայ պերճ նըշաններ
 Քաջարութեան՝ պատերազմիկ խաղերով .
 Ըլլայ սարսափ գազաններուն՝ անտառին .
 Խըլէ մըրցմանց մէջ առաջին մըրցանակն .
 Յետոյ բերէ ստոյգ՝ իրական կոիւներէ
 Յաղթողական պսակներ, պարարտ կապուտներ .
 Եւ պիտ՝ իր մազն արտախուրէ ան ըստէպ
 Մերթ դափնիով, մերթ կաղնիով, մերթ սէզով :
 Պիտի չըլլայ հասուն հասակը նըւազ
 Արժանափառ. շըրջապատուած մնծագօր՝
 Պատերազմող դրացիներէ, պիտ՝ անքոյթ
 Անդորրութեան մէջ պահէ իր քաղաքներն .
 Ըլլայ խրախոյս հանճարներուն, խնամակալ
 Արուեստներուն. պիտի կարգէ հաստատէ
 Շըքեղ խաղեր եւ բերկրառիթ հանդէսներ .
 Կըշոէ արդար չափով պատիժ ու պարգեւ .
 Ըլլայ հեռուն տեսնող, գալիքն իմացող :
 Ո՞հ, եթէ այն աղիտաւոր օրերուն՝
 Ուր ժըպիրհներն ասպատակած ծով՝ ցամաք՝
 Պիտի դընեն ամօթալի օրէնքներ
 Հըռչակաւոր եւ հոյակապ ազգերուն,
 Եթէ երթար այն ժանտերուն դէմ՝ Ազիոնս
 Խընդրելու վրէժը քանզըւած՝ պըղծըւած
 Տաճարներուն, սեղաններուն, ի՞նչ արդար
 Պատիժ արդեօք պիտի թափէր գըլխուն մե՛ծ
 Բըռնաւորին եւ ամպարիշտ իր կեշտին :

Զուր անոր դէմ սպառազէն բիւր գունդերով
Պիս' ելլէր թուլվն ասկէ, անկէ ալ Մուղրին.
Պիտի կըտրէր անցնէր ան մեծ Եփրատէսն
Եւ Տաւրոսի ձիւնախաղաղ շըղթաներն,
Եւ երկիրներն՝ ուր որ ամառ է յաւէժ,
Տանելով Խաչն, արծիւն, ոսկի շուշաններն,
Եւ յայտնէր մեծ Նիլի ակերն անծանօթ՝
Մըկըրտելու համար Խափշիկ ճակատներն»։

Այսպէս ըսաւ ծերը. Հոփնալդ ուշադիր
Անոր խօսքերը Կ'ընդունէր զուարթութեամբ.
Եւ կուրծքին մէջ լըոիկ հըրճուանք մը կը զգար
ի լուր փառքին իր հեռաւոր թուներուն.
Ելեր էր այգն՝ աւետաւորն արեւուն,
Երկինքն արդէն փոխեր էր գոյնն ելքին կողմն,
Եւ վրաններուն վըրան տակաւ հեռուէն
Կը տեսնըւէր դրօշներուն ծալ ծալ ծըփումն։

Այն ատեն ծերն ըսել սկըսաւ վերըստին.
«Ահաւասիկ արփին ծեր դէմ կը փայլի
Եւ կը ցուցնէ ծեզ բարերար նըշոյլով
Վըրաններն ու հարթ դաշտն ու քաղաքը եւ լեռն +
Ամէն խոչէ, նախատինքէ ապահով՝
Զեզ հոս բերի ես անծանօթ անցքերէ։
Կըրնաք այլ եւս անառաջնորդ երթալ դուք,
Ինձ օրէն չէ ալ աւելի մօտենալ»։

Այսպէս հրաժեշտ տըւաւ եւ ինքը դարձաւ,
Հոն դաշտին մէջ թողլով երեք ասպետներն։
Ունենալով արեւն իրենց ճակատին՝
Առաջ գացին անոնք՝ հասան վրաններուն։

Համբաւն ամէն կողմ հըռչակեց նոյնհետայն
խանդաղակաթ դարձը երեք պետերուն,
Զայն ամենէն առաջ լըսեց ինք կոփրետ,
Եւ ըշտապեց դուրս որ զանոնք ընդունի:

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՏՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կովրետ կը ներէ Հոփնալղի. Հոփնալդ Զիթենեաց
Լեռը կ'երթայ իր մեղքերը լալու, յետոյ զէալ ի անտա-
ռը. կը յաղթէ կախարդութեանց. Աղաւնի. Վաֆրին լըր-
տես կը դրկուի. Նոր յարձակում Երուսաղէմի վրայ.
Տանկրէդ խաչը կը տնկէ պարսպին վրայ. Կովրետ ա-
ռաջին կը մտնէ Երուսաղէմ. Աւատին կը քաշուի եւ
կ'ամրանայ բերդին մէջ:

ԵՐԱՒԱՐԴԵՐ Ա.Զ.Ա.ՏԵՍԼ

ՏԱՏՈՒԹԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

Կ ոփրետոսին՝ որ դուրս ելած ընդառաջ
կու զար իրեն՝ սկըսաւ ըսել Հոփնալդ. «Տէր,
նախանձայոյգ փոյթը պատուոյ մըղեց զիս
Վրէժ իւընդրելու զիս նախատող ասպետէն.
Ըզքեզ թէեւ վըշտացուցի, բայց յետոյ
Սըրտիս շատ ցաւ եղաւ ու շատ զըղջացի:
Հըլու ձայնիդ՝ եկայ, յօժար՝ ընելու
Որ վաստըկիմ քու սէրդ ամէն հատուցում»։

Այսպէս ըսաւ եւ յարգանօք ծըռեցաւ.
Խոկ կոփրետոս անոր վըզին երկընցուց
Խր բազուկներն, եւ որւաւ այս պատասխանն.
«Ա՛լ թող ջընջուի ամէն տըխուր յիշատակ,
Անցած զացածը մոռացման մէջ թաղենք:
Կ'ուզեմ միայն որ գործես իբր հատուցում»
Շըքեղ գործեր՝ ինչպէս սովոր ես արդէն.
Եւ յօգուտ մեր եւ ի վընաս ոսոխին՝
Պէտք է յաղթես դուն անտառին հրէշներուն։
Ամէնահին անտառն՝ ուրկէ առինք մենք
Նիւթերը մեր մեքենական կազմածոց,
ի՞նչ է պատճառը չեմ զիտեր՝ եղած է

Աւդ որչ մ'ահեղ կախարդանքի, սոսկումի.
Ոչ ոք անկէ փայտ կըտրելու սիրու կ'ընէ.
Եւ առանց այդ գործիքներուն ինչպէս մենք
Պիտի առնենք քաղաքն, արդ պէտք է որ դուն
Փորձես կորովդ այդ ահուելի որջին դէմ,
Որ ահաբեկ ըրաւ բոլոր ուրիշներն»:

Այսպէս ըսաւ. ասպետն ինքզինք նըւիրեց
Կարճ խօսքերով այն վըտանգին, խոնջէնքին.
Տեսնըւեցաւ սակայն վեհանձն իր կերպէն՝
Որ պիտ' ընէ խոստացածէն աւելի:
Յետոյ ուրախ զըւարթ իր ձեռքն երկընցուց,
Համբուրուեցաւ ներկաներուն հետ բոլոր.
Հոն է կուէլֆ, հոն է Տանկրէդ, հոն էին
Մեծ բանակին զօրավարները բոլոր:
Յետոյ երբ ան պարկեշտ ցոյցերը սիրուն
Այն պետերուն հետ կըրկնեց շատ անգամներ,
Հեղահամբոյր ու մարդասէր քաղցրութեամբ
Ընդունեցաւ եւ սոսկական զինուորներն:
Աղիսական գոչիւնն այնքան բերկրաոփթ,
Կամ շուրջն ամբոխն այնքան պիտի խիտ չըլլար
Եթէ դառնար ան յաղթական կառքի վրայ
Աղեւելքին եւ Հարաւին յաղթելով:
Այսպէս կ'երթայ մինչեւ վըրանն, ու նըստած
Էն սիրելի մտերիմներուն միջեւ հոն՝
Կու տայ անոնց հարցումներուն պատասխան,
Կը հարցընէ ինքն ալ անոնց շատ բաներ,
Մերթ դիւթական անտառին՝ մերթ մարտին վրայ։
Բայց յետոյ երբ զիրենք ազատ թողուցին,

Առուրբ Մենակեացն անոր այսպէս խօսեցաւ.

«Քու հրաշալի ճամբորդութեամբ մեծ բաներ Տեսար, ով տէր, թափառելով ընդերկար. Աշխարհի մեծ թագաւորին ո՞րչափ դուն Պարտիս ըլլալ շընօրհակալ. ան ըզքեզ Կախարդասար բնակարանէն ազատեց.

Ան քեզ՝ ոչխար մոլորեալ՝ արդ կը բերէ իր հօտին մէջ, կ'ընդունի քեզ իր փարախն, Եւ կոփրետի ձայնով ըզքեզ կ'ընտրէ ան իր հրամանին, կամքին երկրորդ կատարիչ։ Բայց օրէն չէ որ անմաքուր ձեռքով դուն Զինուիս երթաս հրամանն ի գլուխ տանելու։ Մառախլապատ մէզն աշխարհի եւ մարմնոյ Այսպէս ըզքեզ իր մէջ առեր ծրարեր է, Որ Նիլ, Գանգէս եւ խորանգունդն Ովկիան Չըկարենան պիտի սըրբել մաքրել քեզ։ Լոկ երկնային շնորհը կարող է ջընջել Բոլոր աղտերդ. դարձիր ուրեմն Երկընքին, Պատկառանօք ներում խընդրէ, եւ պարզէ Գաղտնի մեղքերդ, եւ արտասուէ, աղօթէ»։

Այսպէս ըսաւ անոր, եւ ան լացաւ նախ ինքնիրեն իր ամբարհաւաճ զայրուկներն, Եւ տարփանքները խօլ. յետոյ ուտքն ինկած Մենակեացին՝ ցաւած սըրտով, զըղջումով Յայտնեց բոլոր երիտասարդ իր մեղքերն։ Յետ արձակում տալու՝ Երկնի պաշտօնեան Ըսաւ անոր. «Մութնուլուսուն վաղն առտու Աղօթելու պիտ՝ երթաս այն լերան վրայ՝

Որուն ճակատն արեւելքին կը նայի :
 Ցետոյ անկէ գընա շխտակ դէպ անտառ,
 Ուր կը վըխտան խաբեպատիր ցընորքներ :
 Հըրէշներուն, հըսկաներուն պիտ' յաղթես՝
 Կասկած չունիմ բընաւ, միայն թէ ուրիշ
 Նոր եւ շամբուշ սայթաքումներ չունենաս :
 Ոչ ձայն որ լայ եւ նըւազէ քաղցրանուշ,
 Ոչ գեղ որ քաղցըր ծիծաղի ու նայի,
 Չըմեղկեն սիրուղդ քընքշենի հրապոյրով,
 Այլ կեղծ դէմքերն ու կեղծ արցունքն անարգէ » :

Պետրոս իրեն այս խորհուրդները կու տայ :
 Իղձէն, յոյսէն խանդաղակաթ' բոցավառ
 Կը պատրաստուի Հոփնալդ ըլքեղ ձեռնարկին .
 Օրն ու գիշերը կ'անցընէ մըտածկոտ,
 Եւ շրվառած տակաւին այգն իր ճըրազն,
 Աղուրոր գէնքերը կը հազնի, անսովոր
 Գոյնով վըրան նոր վարապան մ'առնելով,
 Եւ թողլով իր համահարզներն ու վըրանն՝
 Հետի ճամբայ կ'ելլէ մենիկ ու մընջիկ :

Գիշերը գեռ մութին ամէն սահմաններն
 Ազատօրէն չէր օրուան ձեռքը յանձնած,
 Երկինքը գեռ քանի մ'աստղեր վառ էին,
 Բայց արեւելքը կարմըրիլ կը սկըսէր՝
 Երբ Զիթենեաց լեռն ուղղեց ան իր ընթացքն,
 Ազքերը վեր՝ շուրջանակի դիտելով
 Աստուածային, անապական եւ անեղծ
 Գեղն ու պանոյնը գիշերին եւ օրուան :
 Կը մըտածէր ան ինքնիրեն . «Ո՞հ, որչափ

Չըքնաղ ջահեր ունի տաճարն երկնային,
Օրն իր մեծ կառքն ունի, ցայգին զարդերն են
Ալրծաթագեղ լուսնակն, աստղերն ոսկեհոյլ,
Բայց մենք ասոնց բոլորովին անտարբեր՝
Կը նըկատենք պիշ պիշ ազօտ՝ պըզտոր լոյսն՝
Որ ակընթարթ մ'ու ժըպիտի մէկ փայլակն
Աղփուն դէմքի մ'անձկութեան մէջ կը ցաթէ»։

Մըտածելով այսպէս ելաւ լերան ծայրն,
Եւ ծընրադրեց բարեպաշտիկ յարգանօք,
Բարձրացուց միտքը վեր ամէն երկընքէ՝
Արեւելքի մէջ սեւեռած իր աչուին.

«Իմ նախընծայ կեանքիս, նախկին մեղքերուս
Ողորմութեանդ զըթած աչքովը նայէ,
Հայր իմ եւ Տէր, անձրեւէ շնորհքըդ վըրաս
Որ հին Աղամըս մաքրըւի, նորոգուի»։

Կ'աղօթէր այսպէս, եւ դիմացը կ'ելլէր
Վարդամատն այգն՝ արդէն ոսկւոյ փոխարկուած,
Որ իր զէնքերն ու օազաւարտն ու չորս դին
Կ'ոսկեզօծէր լերան կանանչ կատարներն.
Եւ ան կուրծքին ու ճակատին վրայ կը զգար
Հովահարումն հեշտաշընչիկ զիփիւռին,
Որ կը ցընցէր չըքնաղ այգին ջինջ ծոցէն
Գըլխուն վըրայ շաղի տարափ մ'անուշակ:
Իր մոխրագոյն զգեստին վըրայ կաթելով
Երկընքի ցողը՝ կը փոխէ գոյնն անոր
Եւ կու տայ ջինջ պայծառութիւն մը լուսեղ.
Առաւուեան շաղէն այդպէս կ'աղուորնան
Գունատ թերթերը թառամած ծաղիկին.

Պայծառափայլ այդպէս չըքնաղ մանկութեամբ
 կը խայտայ օճն իր նոր ոսկի խորին հազած,
 կը հիանայ Հոհնալդ ինքնին՝ նայելով
 իր ըզգեստին առած գովտրիկ գոյնին վրայ .
 Յետոյ խիզախ եւ անվեհեր կորովով
 Ոտքը կ'ուղղէ դէպ հին անտառն երկնաբերձ .
 Հասեր էր հոն՝ ուր որ էին կանգ առեր
 Նըւազ քաջերն՝ ահաբեկած շըլմորած
 Միայն անոր տեսքին շընչած սարսափէն .
 Բայց չ'երեւար անտառն իրեն ահարկու
 կամ անհաճոյ, այլ զուարթօրէն հովանուտ .
 Առաջ կ'անցնի եւ կը լըսէ ձայն մ'ահա
 Դաշնակաւոր անուշութեամբ ծաւալուն .
 Մելամաղձիկ բեկբեկ ողբերն առուակին,
 Եւ ոստէ ոստ սիւժին տըխուր հեկեկանքն,
 Եւ երաժիշտ կարապին երգն ողբական
 Ու պատասխանն արտասուագին սոխակին,
 Քընար, կիթառ, մարդկային ձայն ու նըւազ,
 Բոլոր ասոնք կը զգաս միակ այն ձայնէն:
 Ինչպէս ուրիշ ամէնքն՝ ասպետն ալ նոյնպէս
 Սարսափելի մեծ որոտման կը սպասէր .
 Բայց կը լըսէ դաշնակութիւնը քաղցրիկ
 Պարիկներու, Յաւէրժական հարսներու
 Եւ սըղոխի, թըռչուններու եւ ջուրի:
 Եւ հիասքանչ կանգ կ'առնէ նախ եւ առաջ
 Եւ կը քալէ եսքն յամրաքայլ՝ վարանուտ .
 Եւ ճամբուն մէջ ուրիշ արգելք չի զըտներ
 Բայց թէ միայն թափանըզոյլ գետ մ'հանդարուտ

Զըքնաղ, ժըպտուն գետին երկու ափերն ալ
Են քաղցրաբոյր ծաղիկներով պլճնըւած.

Ան իր երկայն մանուածաւալ ընթացքով
Այն մեծ անտառը կը պատէ կը զըրկէ.

Բայց չի կազմեր լոկ անոր շուրջը պըսակ,
Այլ մէկ ճիւլն հոն մըտնելով զայն կը բաժնէ.
Ան կ'ոռոգէ անտառն, եւ աս իր կարգին
Գետակին շուր կու տայ, եւ այսպէս անոնք
Փոխանակաւ կու տան շուր ջուր իրարու:

Մինչդեռ մարտիկն անցնելու հուն կը փնտոէ,
Յանկարծ կամուրջ մը կը տեսնէ հրաշալի.
Ոսկիէ ճոխ կամուրջ, որ իր հաստաբեստ
Կամարներուն վըրայ ունի լայն ճամբայ:
Կ'անցնի ոսկի անցքէն, եւ ուրին հազիւ դրած
Միւս ափունքին վըրայ՝ կամուրջը կ'իյնայ.
Ցորդադէմ գետը զայն կ'առնէ կը տանի.
Զըքնաղ գետակը հեղեղատ մ'է դարձեր:
Հոինալդ ետեւ կը դառնայ, գետն ուռեր է
Լայնցեր՝ կարծես ճիւնի հալած ջուրերով,
Եւ ինք իր վրայ կը թաւալի յորձնեռանդ՝
Սըրավար բուռըն բիւրաւոր պտոյտներով:
Բայց զինք մարմաջ մ'հետաքըրփիր կը քաշէ
Դիտելու թաւ ու ծեր ծառերն անտառին,
Եւ վայրենի ամայութեանց մէջ ան միշտ
Կը հանդիպի զարմանալի նորութեանց:
Կարծես ամէն տեղ՝ ուր ալ ուրքը դընէ՝
Կամ կը ցայտէ ջուր, կամ ծաղիկ կը բուսնի.
Հոս կը բացուի շուշան, հոն վարդ կը փըթթի,

Հոս կը բըղիսի ակն, հոն առուն կը դըղչէ.
 Եւ ամէն կողմ կարծես անտառն հինօրեայ
 Կ'առուգանայ տերեւներովն իր բոլոր.
 Կը կակըղնայ կեղեւն, ամէն տունկի մէջ
 Կանաչութիւնն աւելի զուարթ կը դառնայ:
 Ամէն տերեւ էր ցողաթուրմ մաննայով,
 Եւ կը ծորէր մեղըր ծառին կեղեւէն.
 Եւ կը լըսուէր դարձեալ այն՝ զուարթ՝ անսովոր
 Դաշնակութիւնը երգերու եւ ողբի.
 Բայց չի զիտեր Հոփնալդ թէ ուր է ծուարեր
 Մարդկային խումբն՝ որ կ'ընկերէ երգերուն
 Կարապներուն, ալեակներուն եւ սիւքին.
 Զի տեսներ ովէ է մարդկային ծայն հանողն,
 Եւ ոչ թէ ուր են գործիքներն երաժիշտ:
 Մինչ կը նայի եւ միտքն հաւատք չ'ընծայեր
 Ըզգայութեան իբր իրական ցուցածին,
 Ճամբու մը ծայրն՝ որ դէալ ի մեծ հրապարակ
 Մը կը տանի, կը տեսնէ մուրտ մ'առանձին:
 Իր մեծ ճիւղերը կը պարզէ մուրտն այն նոր
 Քան սիզապանձ արմաւենին ու նոճին,
 Ծածանելով ամէն ծառէ զերիվեր,
 Եւ կը թըւի Շալ անտառին արքունիքն:
 Հրապարակին մէջ կանգ առած կը դիտէ
 Մարտիկն ուրիշ աւելի մեծ հըրացքներ:
 Ծոցւրոր կաղնի մ'յանկարծ արգանդը բացած
 Կը ծնի աղջիկ մը նորաձեւ ըզգեստով.
 Յաւէրժահարս մ'առոյգագեղ, ով զարմանք.
 Եւ միեւնոյն ատեն յետոյ կը տեսնէ

Ուրիշ հարիւր ծառ՝ որ յըղի ծոցերնէն
 Նոյնքան թըւով Յաւէրժահարս կը ծլնին։
 Զերդ կը ուսոնենք թատրոնի մէջ, կամ երբեմն
 Անուանասուն ասուուածուհեաց նըկարներն,
 Հանգուշն ամփոփ ըզգեստնին, մերկ բազուկնին,
 Մըլփուն արձակ մազով, չըքնաղ մոյկերով։
 Այդ կերպարանքն ունէին կեղծ աղջիկներն
 Անուանային կեղեւներուն, միայն թէ
 Ունին փոխան աղեղներու, կապարճի՝
 Ո՞ր մէկը վին, ո՞րը ջութակ կամ կիթառ։
 Եւ ըսկըսան անոնք պարել կաքաւել,
 Ու շըրջանակ մը կազմելով ձեռք ձեռքի՝
 Առին մարտիկն իրենց միջեւ, կէտն ինչպէս
 կը փակուի իր բոլորակին միջեւ ճիշդ.
 Եւ մըրտենին ալ մէջիրնին առնելով՝
 Ըսկըսան այս անուշ խօսքերը երգել.

«Բարի եկար այս գըրգարանը զըւարթ,
 Ո՞վ դու տարփանքն եւ յոյսը մեր դըշխոյին։
 Խանդակարօտ կը սպասէր քու գալուստիդ՝
 Որ բըժըշկես նէրա վէրքերն, ու մարես
 Զինքն հըրկիզող լափող սիրոյ բոցն անշէջ։
 Առաջ այնքան սեռաթորմի այս անուան՝
 Իր ցաւագին կեանքին պատշաճ բնակարան՝
 Հոս հասնելուդ բոլորովին զուարթացաւ,
 Եւ ըզգեցաւ չըքնաղագեղ կերպարանք»։

Այսպէս էր երգն, յետոյ կ'ելլէր մուրտէն դուրս
 Ամենաքաղցր որոտ մ', եւ ան կը բացուէր։
 Երբեմըն երբ գեղջուկ Ոիլեն մը բացուէր,

Հրաշալիքներ կը տեսնէր դարն հինաւուրց .
 Բայց մըրտենին այն մեծ բացուած իր ծոցէն
 Աւելի մեծ հըրաշալիք մը ցուցուց :
 Կը ցուցնէր կին մ'որ իր դէմքով խաբուսիկ
 Հրեշտակային գեղեցկութիւն մը ունէր :
 Զայն տեսնելով Հոփնալդ տեսնել կը կարծէ
 Արմիդայի անուշակ դէմքն ու պատկերն ,
 Որ կը նայի իրեն զըւարթ եւ տըխուր .
 Մէկ նայուածքին մէջ կ'երեւայ բիւր զգացում :
 Յետոյ կ'ըսէ . «Վերջապէս քեզ կը տեսնեմ .
 Կը դառնաս հուսկ անոր՝ որմէ փախար դուն :
 Միտքդ ի՞նչ է . քու ներկայութեամբդ ըսփոփել
 Տըխուր օրերս եւ իմ այրի գիշերներա ,
 Թէ՞ կու զաս հետըս կըոռուելու , վանելու՝
 Որ ըթնաղ դէմքըդ ծածկած զէնք կը ցուցնես :
 Խըզը սիրող կու զաս թէ զերդ թըշնամի .
 Ես թըշնամի մարդու համար ճոխ կամուրջն
 Անշուշտ չէի բարձրացըներ , եւ ոչ ալ
 Կը բանայի աղբիւր , առու , ծաղիկներ ,
 Խըլելով փուշն ու խոնչընդուռ արգելքներն :
 Աւ բաց ճակատըդ , վերցուր այդ սաղաւարտն ,
 Եւ թող աչքերդ հանդիպին իմ աչքերուս ,
 Շուրթըդ դըպչի շուրթիս եւ ծոցըդ ծոցիս ,
 Կամ ձեռքերնիս գէթ իրարու խառնըւին » :

Հետ կը խօսէր , հետ անոր վրայ կը շըրջէր
 Գորովալիր աչուին դէմքով դալկահար .
 Կը կեղծէ սուս ամենաքաղցր հառաջնէր ,
 Հեծեծանքներ եւ արցունքներ սըրտայոյզ :

Գութ մ'անըզգոյշ աղամանդեայ սիրտն անգամ՝
կըրնար կակղել ի լուր անոր ողբերուն։
Աւկայն ասպետն ուշիմ՝ անգութ ոչ երբեք՝
Աւ չի սպասեր, եւ սեղմելով սուրը մերկ
կը մօտենայ մըրտենիին. այն ատեն
Մէջ մըտնելով նէ կը զըրկէ սիրուն բունն
Ու կը գոչէ. «Ո՞հ, քաւ լիցի, որ դուն զիս
Թըշնամանես այնքան՝ որ ծառս կըտրէս։
Զըգէ սուրդ, ով անագորոյն, կամ թէ նախ
Մըխէ զայն հէք Արմիդայի ծոցէն ներս.
Այս ծոցին, այս սըրտին մէջէ կըրնայ լոկ
Սուրբդ հասնիլ շընաշխարհիկ մըրտենւոյն»։

Անփոյթ նէրա աղաչանքին կը վերցնէ
Սուրը Հախնալդ. բայց յանկարծ, ով սքանչելիք,
Կ'առնէ ցընորքը կերպարանք մը տարբեր.
Զերդ երազի մէջ կ'ունենայ ստէպ տեղի՝
Որ դէմք մ'յանկարծ կ'այլակերպի կը փոխուի,
Այսպէս մարմինն ուռեցուց, դէմքը սեւցաւ,
Անհետացան շուշանն ու վարդը բոսոր,
Հըսկայ մ'եղաւ սոսկավիթխար, ահոելի,
Բըրիարեւս մ'հարիւր զինուած ձեռքերով։
Ահեղ մոընչմամբ յիսուն հատ սուր կը ճօնէ,
Կը հընչեցնէ նոյնչափ վահան՝ սպառնալից.
Նոյնպէս զինուեր Յաւէրժհարսները բոլոր
Դարձեր եղեր են կիկլոպներ սոսկալի.
Ան՝ աներկիւդ կը կըրկնէ ծանր հարուածներն
Այն պաշտպանուած ծառին, որ մէն հարուածի
Կը հեծեծէ՝ կարծես հոգի ունենար։

Դաշտերն օդին Ատիւգեան դաշտեր կը թըւին,
Ուր կ'երեւան անթիւ հրէշներ՝ ճիւաղներ։
Գըլխուն վերեւ երկինքն, ուսքին տակ երկիր
Կ'որուան. ան կը շանթէ, աս կը դողայ.
Մըրըրիկներն, հովերն իրար են եկեր,
Ու փոթորիկն անոր դէմքին կը զարնէ։
Բայց չի վրիպիր ոչ մէկ հարուածն ասպետին
Եւ ոչ ալ կանգ կ'առնէ ահեղ մոլուցքէն.
Կը տապալէ ընկուզենին. ընկոյզ է
Եւ մըրտենի երեւցաւ. հոս լուծուեցաւ
Կախարդութիւնն, անհետացան ոգիներն։

Զըւարթացաւ երկինք, մըրըրիկը լըռեց,
Դարձաւ անտառն իր բընական վիճակին.
Ոչ ահաւոր՝ դիւթութեամբ, ոչ ալ զըւարթ,
Այլ լի սոսկմամբ, բայց իր յատուկ սոսկումով։
Յաղթողն յետոյ ուրիշ փորձեր ալ ըրաւ,
Որ հասկընայ թէ կան ուրիշ արգելքներ
Որ խափանեն՝ երբ կըտրելու գան անտառն.
Եւ ժըպտելով յետոյ կ'ըսէ ինքնիրեն.

«Սին ցընորքներ, ձենէ վախցողն յիմար է»։

Անմիջապէս դէպ ի բանակ կը դառնայ.
Հոն մենակեաց Պետրոսն արդէն կը գոչէր.

«Վաղ ջընջելով կախարդանքներն անտառին
Ահա յաղթող մարտիկը ետ կը դառնայ»։

Ան հեռուէն վարսավանովս իր ճերմակ
Պատկառելի եւ մեծարոյ կ'երեւար.
Եւ արծաթի փետուրներն իր արծիւին
Կը շողային արփոյն մէջ նոր փաղփիւնով։

Բանակը զայն ուրախ զըւարթ, մեծագոչ
Հազարաւոր կեցցէներով կ'ընդունի.

Կ'ընդունի զայն յետոյ Կոփրետն երկիւղած՝
Շըքեղ պատուով, եւ ոչ ոք չի նախանձիր:

Մարտիկն ըսաւ Ապարապետին. «Հրամանովդ
Գացի տեսայ ես ահարկու այն անտառն,
Եւ յաղթեցի կախարդութեանց. թող երթան
Հիմա մարդիկն, ալ վախնալու բան չըկայ»:

Կ'երթան անտառը վաղեմի, կը կըտրեն
Ուզածնուն չափ յարմար դատած ծառերնին.
Այն առաջին մեքենաները շինողն
Ազհեստաւոր մ'էր աննըշան, անարուեստ.
Խսկ այս անգամ նըշանաւոր վարպետ մ'է
Որ գերաններն ոզորահիւս միացուց.

Գուլիէլմոս' Լիգուրեան պետն, որ առաջ
Կ'ասպատակէր ծովերու վրայ՝ տիրաբար.

Ըստիպուեցաւ քաշուիլ յետոյ, ծովերու
Գահն յանձնելով Ապարակինոս տորմիղին.

Եւ արդ բանակ էր բերած իր նաւերէն
Նաւաստիներն ու ծովային զէնքերնին.

Մեքենական արուեստներու մէջ չըկայ
Իրեն նըման հանճարամիտ եւ վարպետ.

Ունի ձեռքին տակ հարիւր հատ գործաւոր,
Որոնք ի գործ կը դընեն իր ծրագիրներն:

Աս ըսկըսաւ շինել ոչ թէ մի միայն
Բաղիստըրներ եւ բաբաններ ու խոյեր,

Որով վանէ պարիսպներուն պաշտպաններն
Եւ շախջախէ բարձըր պատերն հաստաբեստ,

Այլ նաեւ մեծ զործ մ', աշտարակ մ'անհեթեթ,
 Ներսէն հիւսուած եղեւինէ, շոնիէ,
 Դուրսէն բոլոր շըրջապատուած մորթերով,
 Որ պաշտպանէ զայն կըրակի փորձերէ:
 Կըրնաս քակել զայն ու կազմել վերըստին
 Իրարու հետ լըծորդուած նուրբ յօդերով,
 Եւ այն հեծանը՝ որ խոյի գլուխ ունի,
 Ստորին կողմէն վեր կ'ելլէ միշտ խեթկելով:
 Կամուրջ մը կայ մէջտեղն, եւ զայն կը նետէ
 Վայրկենի մէջ իր դիմացի պատին վրայ:
 Ունի դարձեալ փոքր աշտարակ մ'որ վարէն
 Դէպ ի զազաթը վեր կ'ելլէ ու կ'իջնէ:
 Շիտակ ճամբուն վրայ կը վազէ իր հարիւր
 Անիւներուն դիւրահոլով շարժումով.
 Պիտի կըրնայ քալել նոյնալէս դիւրութեամբ
 Զինուորներով ու զէնքերով բեռնաւոր:
 Զօրքը կեցած կը հիանայ կը դիտէ
 Գործաւորաց ժրութիւնն, արուեստն անծանօթ:
 Առաջինին կաղապարով կը շինեն
 Միանգամայն ուրիշ երկու աշտարակ:
 Բայց այս գործերը՝ զոր անոնք կ'ընէին՝
 Բոլորովին ծածուկ չէին թուրքերէն.
 Պարիսպներուն ծայրը դէտեր էին դրած
 Որ իրենց մօտ տեղերուն ուշ դարձընեն:
 Կը տեսնէին որնիներու, շոներու
 Խոշոր սայլերն՝ որ անտառէն կու զային
 Դէպ ի բանակ. մէքենաներ զանազան,
 Սակայն չէին կըրնար աղէկ որոշել

Անոնց ձեւերն եւ յօրինուածն ու կազմածն :

Անհաւատներն ալ կը շինէն մեքենայ,
Կ'ամրացընեն իրենք ալ մեծ արուեստով
Աշտարակներն ու բարձրաբերձ պարիսպներն .

Անզօր՝ կըռուի դիմադրելու անատակ
Կողմերն այնքան բարձըր պատեր կը կանգնեն,
Որ կը կարծեն թէ Արէսն ինչ ալ ընէ՝
Պիւր՝ անոնց հետ չըկարենայ մաքառիլ.

Բայց այս ամէն բաներէն վեր ինք իսմեն
Կը յօրինէ նորօրինակ կրակ մ'անգիւտ,
Ծըծումբն ու կուպրը՝ զոր առաւ Սոզոմի
Լիճէն՝ իրար կը խառնէ մոզը ժըպիրհ.
Եւ ես կարծեմ թէ այն գետէն ալ առաւ
Որ ինն անգամ դըժոխքը շուրջ կը պատէ.
Եւ այն կըրակը զարշելի կը հոտի,
Եւ կըպչելով դէմքին կ'այրէ կը վառէ:
Լեպեշտին ժանու հըրդեհներով կը յուսայ
Վըրէժն առնել իր կըտրըւած անտառին :

Կը պատրաստուի բանակը մինչ յարձակման՝
Եւ քաղաքն ալ պաշտպանուելու միւս կողմէն,
Կը տեսնըւի Փըրանկներուն զըլխուն վրայ
Ազաւնի մ' իր եթերընթաց ճամբուն մէջ.
Կարծես թէ չի շարժեր թեւերն իր երազ
Եւ լոյծ ճամբէն կը սըլանայ հոլաթեւ;
Պատզամաբերը նըժդէն բարձր ամպերէն
Դիալ ի քաղաք վար ծըռելու վըրայ էր,
Երբ չեմ գիտեր ուրկից բազէ մը կ'ելլէ
Լիամազիլ եւ կըուածագ կըտուցով,

Եւ անոր վրայ կը յարձակի բանակին
 Եւ քաղաքին միջեւ։ Անի չի սպասեր
 Ժանտաժուտին հետ կըուուելու, կը փախչի.
 Բազէն սլացքով մը բարձրաթիռ կը քըշէ²
 Զայն դէպ ի վրանը մնծագոյն, եւ կարծես
 Հասած ահա՝ դընելու վրայ էր իր ուսքն
 Անոր քընքուշ գըլխուն վըրայ, երբոր ան
 Գընաց ինկաւ կոփրետոսի գըրկին մէջ։
 Կոփրետոս զայն կը պաշտպանէ կ'ազատէ.
 Բայց կը տեսնէ տարօրինակ բան մը վրան.
 Տոմսակ մ'անոր վըզէն կախուած է թելով
 Եւ թեւերէն մէկուն ներքեւ ծածկըւած։
 Կը փըրցընէ կը բանայ զայն. կը կարդայ
 Մէջը գըրուած այս գըրութիւնն համառօտ.

«Սպարապետէն Եգիպտոսի բանակին
 Հրէաստանի թագաւորին բարեւներ։
 Մի վըհատիր, տէր, դիմագրէ ու տոկա
 Չորս հինգ օր ալ. ահա կու զամ ազատել
 Այդ պարիսպներն. եւ պիտի դուն թըշնամիդ
 Տեսնես փութով քամակաբեկ խորտակուած»։

Այս էր զաղտնիքն այն բարբարոս բարբառով
 Գըրուած տոմսին, եւ յանձնըւած օդաչու
 Առւրհանդակին. զի այդպիսի դեսպաններ
 կը գործածէր այն ատեններն Արեւելքն։
 ԸՍպարապետը կ'արձակէ աղաւնին.
 Դըժբախտ դեսպանը՝ որ հանեց երեւան
 Գաղտնիքն՝ ինքզինքը մատընտու կարծելով՝
 Այլ եւըս սիրու չըներ դառնալ իր տիրոջ։

Զօրավարները կանչելով կոփրետոս
 կը ցուցնէ թուղթն անոնց եւ այսպէս կ'ըսէ.
 «Տեսէք ի՞նչպէս ամէն բան մեզ կը յայտնէ
 Աստուածային վերնախընամ Տեսչութիւնն։
 Ինձ կը թըւի թէ սպասելու չենք այլ եւս,
 Նոր հարթարդակ ճամբայ մեզի պատրաստենք.
 Չըխընայենք ոչ քըրտինք, ոչ յոգնութիւն.
 Դէպի ի հարաւ ցըցուած ժայռերը փըշրենք։
 Հոն զէնքերու ճամբայ բանալն՝ անկասկած՝
 Պիտ' ըլլայ շատ տաժանելի, եւ սակայն
 Կըրնայ բացուիլ, քըննեցի տեղն ու անցքերն։
 Անմատչելի դիրքին վըստահ՝ այն պարիսպն
 Ամրացուցած չեն, պաշտպանող ալ քիչ կայ։
 Կ'ուզեմ որ դուն՝ Ռայմոնտ՝ ոըկար այդ կողմէն
 Բաբաններով պարըսպին վրայ զըրոն տաս.
 Խոկ ես ահեղ պատրաստութեամբ զէնքերու
 Հիւսիսային դըրան դիմաց կ'երկըննամ.
 Զայն տեսնելով պիտի խաբուի թըշնամին
 Եւ այն կողմէն սպասէ մեր բուռն յարծակման.
 Մինչ դիւրաշարժ մնծ աշտարակը անդին
 Առաջ անցած պիտի կըուուի ուրիշ տեղ։
 Խոկ դու, կամիլ, քովըս կեցած միեւնոյն
 Առեն շարժես պիտի երրորդ աշտարակն»։

Ըստ լրոեց. Ռայմոնտ՝ որ քովը նըստած
 Կը խոկար՝ երբ ան կը խօսէր՝ վրայ բերաւ.
 «Կոփրետոսի արտայայտած խորհուրդին
 Կարելի չէ բան մ'աւելցնել կամ զեղչել։
 Պիտ' ուզէի միայն որ մարդ մը դըրկուէր

Դէպ ի բանակն եգիպտական՝ զըննելու
Լըրտեսելու անոր գաղտնի դիտումներն,
Եւ որչափ հնար է մեզի ստոյգ լուր բերէր
Թէ որքան են եւ թէ ինչ է մըտքերնին»։

Ըսաւ Տանկրէդ. «Ես զինակիր մը ունիմ,
Զոր կը սիրեմ առաջարկել այս գործին.
Մարդ մըն է ժիր, թեթեւընթաց, ձեռներէց,
Խոհեմութիւնն յանդըգնութեան լըծորդած.
Կը խօսի շատ մը լեզուներ, կը փոխէ
Ուզածին պէս ձայնը, շարժումն ու կերպերն»։
Ան կանչուելով կու զայ, եւ երբ կը լըսէ
Կոփրետոսի եւ իր տիրոջ փափաքածն,
Յանձըն կ'առնէ գործն, ու դէմքով մը ժըպտուն
Կ'ըսէ. «Հիմա անմիջապէս կը մեկնիմ:
Փութով առանց ճանչցըւելու պիտ' երթամ
Հոն ուր զարկած է բանակն իր վրաններն:
Ես կ'ուզեմ ներս մըտնել ցորեկ ժամանակ,
Բոլոր ձիերն ու զինուորները համրել:
Որպիսութիւնն ու բանակին օօրութիւնն
Եւ իր պետին մըտածումներն ու ծրագիրն,
Ասոնք բոլոր կը խոստանամ պատմել ձեզ.
Պիտի կարդամ անոր հոգւոյն մէջ՝ խըլեմ
Անոր կուրծքէն իր էն գաղտնի խորհուրդներն»։

Այսպէս կ'ըսէ Վաֆրին, եւ չի տընտընար.
Իր տառատոկը փոխելով կը հազնի
Ան վերարկու մ'երկայն, ու վիզը թողլով
Մերկ՝ կը կապէ գըլխուն փաթթոց մը ճերմակ:
Ուսը կապարճ ու ձեռքն աղեղ մ'ասորի՝

բարբարոսի մը կերպարանքն է առեր։
Ով որ լըսեց անոր խօսիլն՝ ապշեցաւ։
Բերանին մէջ լեզուն անանկ կը դառնայ՝
Որ զինք պիտի Եզրիպտացի կարծէին
Մհմփիսի մէջ, Փիւնիկեցի՝ Ծուրի մէջ՝
Ճապուկ լեզուին շեշտը լըսող բընիկներն։
Հեծած սրաթոփիչ նըժոյզն հազիւ կը ձըգէ
Են կակուղիկ աւազին վրայ ոտքի հետք։

Դեռ երրորդ օրը չըհասած՝ Քրիստոնեայք
Հարթած էին շեպ խորտաքորս ճամբաներն։
Աշուարակներն ու բաքաններն ալ բոլոր
Լըմընցուցած էին՝ անդուլ տըքնելով
Գիշեր ցորեկ առանց հանգիստ նայելու։
Եւ ալ չըկայ բան մ'որ զիրենք արգիւէ
Խրենց վերջին ճիզով կըոռուի սկըսելու։

Յարձակումին նախընթաց օրը Կոփրետ
կը յատկացնէ զրեթէ բոլոր աղօթքի։
Կը պատուիրէ որ ամէնքն ալ մեղքերնին
Խոստովանին, եւ հոգինին զօրացնեն
Մեծ սեղանին երկնապարգեւ սուրբ հացով։
Ու կը դիզէ մեքենաներ, զէնքեր հոն
Ուր միտք չունի զանոնք բընաւ գործածել։
Հեթանոսները կը խարուին կը ցընծան։
Զի կը տեսնեն որ ան զանոնք կը շարէ
Լաւ պաշտպանուած եւ հաստամուր դրան դիմաց։
Բայց զիշերուան մութին շարժուն եւ ահեղ
Աշուարակն հոն կը փոխադրեն՝ ուր պարիսապն
Այնքան շեղ չէ, չունի անկիւն եւ այտուց,

Եւ անատակ կ'երեւայ դէմ դընելու :
Քաղքին տիրող բըլրան վըրայ է կեցած
ինք Ռայմոնտ իր աշտարակով զինավառ .
Կամիլ իրենը կը տանի դէպ այն կողմն՝
Որ հիւսիսէն կը հակի դէպ արեւմուռք :

Առաւօտեան կարապետներն արեւուն
Երբ ցաթեցին արեւելեան դըռներէն ,
Հեթանոսները սարսափով դիտեցին
Որ աշտարակն ահեղ փոխեր է իր տեղն .
Եւ ուրիշ զոյգ մ'աշտարակներ՝ զոր չէին
Տեսած բընաւ՝ կը կոթողին հոս ու հոն .
Եւ կը տեսնեն նաեւ անթիւ բարաններ ,
Բաղիստըրներ եւ կատուներ ու խոյեր :
Կը փոխադրեն Հեթանոսները փութով
Իրենց զէնքերն ու մարտացու գործիքներն
Առջի տեղէն դէպ հոն՝ որուն դիմաց ճիշդ
Դըրած է իր մեքենաները կոփրետ :
Բայց Զօրագլուխն՝ որ կը յիշէ թէ ունի
Եգիպտական բանակն ետին , կը մտածէ
Անակընկալ յարձակումի դէմն առնել .
Կը կանչէ կուէլֆն ու Ռոպերդները երկու .

«Կեցէք , կ'ըսէ , դուք ձիու վրայ զինավառ .
Եւ մինչդեռ ես կը յարձակիմ պարըսպին
Տըկար թըւած կողմէն՝ ըզգոյշ եղիք դուք
Որ ոեւէ յանկարծահաս ոսոխ գունդ
Մեր թիկունքէն չըյարձակի վըրանիս» :
Լրոեց . երեք կողմէ երեք քաջազօր
Զօրագունդերն յարձակեցան սոսկապէս .

Երեք կողմէ կը դիմագրէ Ալատին՝
Այն օրն ինքն ալ վար դրած զէնքերն առնելով։
Տաղիներու բեռէն կըքած՝ դողդոջուն
Ու ծանրացած մարմինը շուրջ կը պատէ
Զէնքով զրահով՝ որոնց անվարժ էր շատոնց,
Եւ կը հրոսէ Ռայմոնտի դէմ նահատակ։
Կը ճակատի Կոփրետի դէմ Սուլէյման,
Եւ խուժն Արկանտ կամիլլի դէմ քաջարի,
Որուն հետն է Բոհեմոնտի թոռն հըզօր,
Զօր բախտը հո՞ս կ'առաջնորդէ՝ որ սպաննէ
Հասարակաց եւ իր յատուկ թըշնամին։

Աղեղնաւոր նետաձիգներն ըսկըսան
Նետել զէնքերը մահառիթ եւ թունոտ.
Սըլաքներու անհուն ամպին տակ կարծես
Կը մըրոտի կը սեւնայ դէմքն երկընքին։
Պարըսպաքանդ մեքենաները սակայն
Կը թըցընեն սարսափելի հարուածներ.
Կուճի խոշոր՝ ծանր հատորներ կը ժայթքեն
Եւ ծայրասուր սըլաքաշեշտ գերաններ։
Ամէն քար շանթ կը թուի, անանկ կը փըշրէ
Դրպած զարկած մարդուն զէնքերն, անդամներն,
Որ ոչ միայն կը խըլէ կեանքն ու հոգին,
Այլ եւ մարմնոյն ու դէմքին ձեւն ու տեսիլն։
Արձակուած տէզը վէրքին մէջ կանգ չ'առներ,
Խոցելէն վերջ ընթացքն առաջ կը վարէ.
Կը մըտնէ մէկ կողմէն, կ'ելլէ միւսէն դուրս
Ու կը փախչի, թողլով մեռելն իր ետին։
Այնքան մոլուցքը սակայն չի քըշեր ետ

Սարակինոս գունդերն իրենց տեղերէն.

Կախած են այն հարուածներուն դէմ ահեղ

Առաջական նիւթեր, ճապուկ կրտաւներ:

Անոնց վրայ կ'իյնայ մոլուցքը թափին

Ու կը չլատի, զօրութենէն կը մեզկի.

Ու կը տեղան կուռ ոլաքներու տարափներ

Ուր որ ամբոխն անպատըսպար կը տեսնեն:

Բոլոր ասոնց անփոյթ՝ երեք կողմնքէն

Յարձակողներն անխախտ առաջ կը դիմեն:

Աս՝ պաշտպանուած կատուներէն՝ կը դիմէ

Սըլաքներու անձրեւումներն ընդունայն,

Բուրգերն անի կը մօտեցնէ պարըսպին,

Զոր թըշնամին բոլոր ուժով կը մըզէ.

Աշտարակներն՝ ալ կամուրջնին կը նետէն,

Կը խեթկէ խոյն երկաթազէն ճակատով:

Հոինալդ կեցած վարանամիտ կը նայի,

Արժանի չի սեպեր իրեն այն վրտանզն.

Ամբոխին հետ հասարակաց ուղիէն

Երթալն իրեն համար պատիւ մ'է գռէհիկ:

Կը նայի շուրջ, կ'ուզէ փորձել այն ուղին՝

Զոր կը թողու ուրիշ մ'անկէ յուսահատ.

Կ'ուզէ գրոհել պարըսպին այն մասին վրայ՝

Որ անվըրդով եւ բարձրամուր է կեցած:

Եւ հոյանուն մարտիկներուն դառնալով՝

Որոնց երբեմըն զօրավար էր Դուդոն:

«Ամօթ ամօթ, կ'ըսէր, որ հոն այն պարիսպն

Այսքան ահեղ ապշոպի մէջ մարտամբոխ՝

Հանգիստ կեցեր է՝ զերծ ամէն աղմուկէ:»

Քաջին համար վըստանգ ըսուած բան շրկայ .
Հարթ է ամէն ճամբայ սըրտու խիզախին .
Հոն տանք դըռոյթ . մեր ասպարներն ըզմեղ թող
Պատըսպարեն տարափին դէմ սլաքներու» :

Աս լըսելով խըռնեցաւ շուրջն ամէն ոք՝
Գըլխուն վըրայ բարձրացուցած իր ասպարն :
Այն ահաւոր մըրըրկին դէմ կազմեցին
Երկաթ տանիք մ'ասպարափակ միութեամբ :
Պատըսպարուած այն ծածկոյթով գունդն ահեղ
Կը յառաջէ հըսկայաքայլ՝ անարգել .
Երկաթայարկ պինդ տանիքին հոգը չէ
Սըլաքներու մըրըրկատարափ կուռ կարկուտն :
Հասեր են ոտքը պարըսպին . Հոխնալդոս
Երկու հարիւր ուաքով սանդուղ մը տընկեց .
Բարակ հղէգ մ'հովէն այնքան չի շարժիր
Ինչպէս սանդուղն անոր կարշնեղ ձեռքին մէջ :
Հեծան , սըւին , սիւն , պարըսպի հատորներ
Կու գան վերէն , ան կը վազէ անփոյթ վեր ,
Անդըրդուելի՝ անոստ ամէն ցընցումէ .
Եթէ Ուիմքն , Ոսսան վըրան իյնային
Պիտի բանի տեղ չըգընէր՝ անարգէր :
Կըռնակն ունի անտառ մը մեծ՝ նետերու ,
Աւերակի , եւ ասպարին վրայ լեռ մ'յաղթ .
Կը ցընցէ մէկ ձեռքն իր մօտի պարիսպներն ,
Եւ միւսն առկախ՝ է պահապան ճակատին .
Ելլողն ինք չէ միայն , դըրդեց օրինակն
Իր ընկերներն յանդուղն՝ արի գործերու .
Շատեր տընկեր են երկնաբերձ սանդուղներ ,

Բայց քաջութիւնն ու բախտը չէ հաւասար։
 Աս կը մեռնի, անի կ'իյնայ. իսկ Հոփնալդ
 կը վերաչուէ անդըրդուելի անսասան,
 Ասոնց խրախոյս տալով՝ անոնց սաստելով։
 Անիկա այնչափ բարձրացեր է արդէն,
 Որ եթէ ձեռքն երկընցընէ՝ կարող է
 Պարիսպներուն ալ ատամները բըռնել։
 Անհուն ամբոխ մ'հոն կը փութայ, կը հըրէ,
 Կ'ուզէ զանի վար տապալել, բայց ի զուր։
 Հիանալի՛ տեսարան, մարդ մը մինակ
 կը տոկայ, դէմ կը դնէ՝ օդին մէջ կախուած։
 Անթիւ գընդի մը դէմ եւ ուրքը գետին։
 կը դիմադրէ եւ երթալով կ'ուժովնայ.
 Եւ հանգունակ արմաւենւոյն՝ որ որչափ
 Ծանրաբեռնի՝ ոյժն երթալով կը շատնայ,
 Այսպէս կորովը կը յորդէ կըռուելով
 Եւ ճընշման տակ աւելի վեր կը թեւէ։
 Հուսկ կը յաղթէ ամէնուն ալ. կը փըշրէ
 Առջին գըտած տէզն, արգելքները բոլոր,
 Եւ պարըսպին վըրայ կ'ելլէ յաղթական։
 Եւ քըշելով թըշնամիները անկէ
 կ'ապահովէ իր ետեւէն եկողներն։
 Ինքն իսկ իր ձեռքը քաջայազթ կ'երկընցնէ
 իյնալու վրայ եղող կըրտսեր բուլեռնին։
 Իր օգնութեան շնորհիւ երկրորդ կ'ելլէ ան։
 Աակայն կոփրետ կը խիզախէ ուրիշ կողմ
 Վըտանգաւոր եւ յեղյեղուկ դէպքերով։
 Զի կըռուողները մի միայն մարդիկ չեն,

Մեքենաներն ալ միասին կը կըռուին։
 Պարըսպին վրայ տընկած էին թըշնամիք
 կոճղ մ'ահագին՝ երբեմըն կայմ նաւական։
 Որուն վրայէն կախուած է վար առ ի չեղ
 խոշոր հեծան մ'երկաթապատ սուր գըլխով։
 Մալուխներով դէպ ի ետեւ կը քաշուի
 Ու կը դառնայ տեղն ահոելի ուժզնութեամբ։
 Այսպէս կրիան իր վիզը մերթ կը քաշէ
 իր պատեանէն ներս, կը հանէ մերթ զայն դուրս։
 Քանի մ'անգամ զարհուրելի բըռնութեամբ
 Աշտարակին զարկաւ հեծանն ահաւոր։
 Թոռլցուց բացաւ անոր զօդերն հաստապինդ,
 Ցընցեց խախտեց, մըղեց հեռու պարըսպէն։
 Բայց աշտարակն ունէր զէնքեր ապահով,
 Զոյգ մ'անհեղեղ զերանդիներ հանեց դուրս,
 Որք ցըցուելով ճարտարութեամբ փայտին դէմ՝
 Կըտըրտեցին անոր նեցուկ չըւաններն։
 Անդամայաղթ ժայռի մը պէս՝ որ խըլուած
 Լերան զըլխէն կամ մըրըրկին մոլուցքէն
 Եւ կամ թէ իր ծերութենէն, զահավէժ
 Կը թաւալի անհընարին սաստկութեամբ։
 Ծառ, տուն, անդեայ շոպելով ջարդ ու փըշուր
 Կը քըշէ հետը բարձրաթռիչ սըլացքով։
 Այսպէս ահեղ այն բարձունքէն՝ անարի
 Հեծանը վար կը գըլտորէր՝ հետն առած
 Զէնքեր, մարդեր եւ պարըսպին ատամներն։
 Այն բոմբիւնէն բուրգն երկու հեղ ցընցուեցաւ,
 Որոտաց բլուրն ու դողացին պարիսպներն։

Ցաղթողաբար առաջ կ'անցնի կոփրետոս՝
Ցուսալով այլ եւըս տիրել պարըսպին.
Բայց կը տեսնէ յանկարծ բոցեր գարշահու
Եւ ծըխաշունչ, որ կու զան իր երեսին.
Անձաւախիտ Ետնէն երբեք չըժայթքեց
Ծըծըմբային ծոցէն այնքան կըրակ դուրս,
Ոչ ալ այնքան տաք շոգիներ անձրեւեց
Հընդիկ երկինքն ամառուան բոց տօթերուն:
Ամէն կողմէ կը տարափեն անօթներ,
Շըրջանակներ եւ նիզակներ բոցավառ.
Կը նըշողէ բոցը մերթ սեւ, մերթ կարմիր.
Կը տիրէ հոտ մը նողկալի ամէն կողմ.
Կը խըլանայ՝ կանջն որոտէն, թընդիւնէն,
Կը կուրցընէ ծուխն ու կըրակը կ'այրէ
Եւ կը կըպչի: Խոնաւ կաշին դեռ երկար
Պիտ' աշտարակը չըկըրնար պաշտապանել.
Ահա արդէն կը քըրտընի, կը կընճոի,
Եւ թէ Երկնի աջն ուշանայ՝ պիտ' այրի:

Մեծանձըն Պետն արձանացած էն առաջ՝
Զի փոխներ ոչ իր տեղը, ոչ ալ իր գոյնն.
Եւ կը շընչէ քաջալեր չոր մորթերուն
Վրայ շարունակ ջուր սըրըսկող ամբոխին.
Բայց ասոնց ջուրն ալ պակսելու վըրայ էր՝
Երբ կը փըչէ յանկարծակի հով մ'ահա,
Եւ կը շըրջէ հըրձիգներուն դէմ հըրդեհն:
Հովը կու զայ կըրակին դէմ, կը մըղէ
Զայն թըշնամոյն վրաններուն վրայ դէպ ի ետ,
Զորս կը լափէ իր մէջ առած կակուդ նիւթն.

Ամէն պատուար կ'այրի, մոխիր կը դառնայ.
Ո՞վ մեծափառ Սոլարապետ, ո՞վ Աստուծոյ
Սիրելի, քեզ խընամ տանողը ինքն է.
Երկինքն է քեզ համար կըոռուղն, ու հնագանդ
Կու գան հովերը փողերուդ ձայներով։

Բայց պիղծ Խսմենը երբ տեսաւ որ հիւսիսն
Այն ծըծումբի բոցերն իր դէմը դարձուց,
Ուզեց փորձել իր ամպարիշտ արուեստներն,
Երդուընցընել բնութիւնն, հովերն հակարաչ։
Պարըսպին վրայ ելաւ յայտնի ակներեւ,
Մէյմէկ վըհուկ ունենալով երկու կողմն,
Արժանաւոր արբանեակներ մոլիին։
Գլուխնէհայեաց ու թըխադէմ եւ մորուեղ
Կը նըմանէր Քարոնին կամ Պղուտոնին
Առած երկու դին մէյմէկ հատ կատաղի։

Մըրմունջն արդէն կը լըսուէր ժանու բառերուն՝
Որ վախ կ'ազդեն Փլեզեթոնի, Կոկիտեայ.
Կը տեսնըւէր արդէն տագնապն եթերին,
Եւ սեւ ամպեր կը պատէին արեգակն,
Երբ մեծագոյն աշտարակէն նետեցին
Ահագին ժայռ մը, կար լերան մ'ամբողջ կէսն.
Ինկաւ վրանին, եւ այն հարուածը միակ
Խառնեց ցըրուեց անոնց ոսկերին ու արիւնն։
Այսպէս ցիրցան եղան զլուխներն անօրէն
Արիւնըոււշտ նուրբ փոշիի վերածուած։
Արմըտիքներն այնքան մանրած չեն ելլեր
Գլուխածանը երկաններուն ներքեւէն։
Աեւ հոգիներն հառաչելով թողուցին

Զըքնաղ նըշոյլն երկընքին, օդը պայծառ,
Եւ սուզուեցան դժոխքի խաւար աղջին մէջ:
Ասկէ դուք, ով մահացուներ, սորվեցէք
Բարեպարիշտ ըլլալ, վախնալ Աստուծմէ:

Սոյն միջոցին ալ աշուարակն ապահով՝
Զի հովս հըրդեհն իրմէ հեռու կը քըշէ՝
Քաղքին այնքան կը մօտենայ, որ կը ընայ
Պարըսպին վրայ դընել կամուրջն հաստատուն:
Բայց վիթխարի Սուլէյմանն հոն կը վազէ
Եւ կը ջանայ այն անձուկ անցքը կը տրել.
Կը հարուածէ սաստիկ, գուցէ կը տրէր ալ,
Բայց երեւցաւ յանկարծ ուրիշ աշուարակ:
Ան կ'երկըննայ, կը բարձրանայ օդին մէջ
Քաղքին էն բարձըր շէնքերէն աւելի:
Անհաւատները պաղեցան մընացին
Քաղաքն անկէ աւելի ցած տեսնելով:
Բայց Սուլէյման կեցած է՝ չի տար տեղի,
Թէեւ վըրան քարի մըրըրիկ մը տեղայ.
Ան դեռ կամուրջը կը տրելու միտք ունի,
Երկչուներուն խրախոյս կու տայ, կը սաստէ:
Հրեշտակապետը Միքայէլ այն ատեն՝
Ուրիշներէն անտես՝ եկաւ կոփրետի.
Պատենազէն է երկնակուռ զէնքերով,
Եւ կը փայլի ջինջ քան անամպ արեգակն:
Ըստաւ. «Ահա հասած է ժամն, ով կոփրետ,
Որ Սիոնն իր գերութենէն ազատի:
Մի՛ փակեր, մի փակեր շլացած աչուըներդ,
Զօրքերը տես որով կ'օգնէ քեզ Երկինք:

Վերցուր աչուիդ ու տես օդին մէջ խըմբուած
 Անմահական անհուն բանակն յոգնահոյլ .
 Պիտի կորզեմ հոծ ամազը ձեր մարդկութեան ,
 Որ մահացու բիբերդ մէզով կը պատէ ,
 Եւ դուն տեսնես պարզ հոգիներն յայտնապէս
 Ու կարենաս նաեւ տոկալ քիչ մ'ատեն
 Հրեշտակային բոց գէմքերու ճաճանչին :
 Հոն Քրիստոսի նահատակները նայէ ,
 Արդ Երկրնքի քաղաքացի հոգիներ՝
 Որ կը կըռուին քեզի համար , եկեր են
 Մասնակցելու փառապլսակ յաղթութեանդ :
 Տես հոն ծուխին եւ փոշիին մըրրիկներն ,
 Եւ ջախջախուած պարիսպնելթւ շեղակոյտն .
 Այն խիտ ամպին մէջ կը կըռուի Հուզոնն ինք ,
 Աշտարակները հիմներէն կը քանդէ :
 Հոն աւասիկ Դուդոն հըրով եւ սըրով
 կը յարձակի հիւսիսային դրան վըրայ .
 Զէնք կը բաշխէ կըռուողներուն , կը տընկէ
 Եւ կը բըռնէ սանդուղ , յորդոր կը կարդայ
 Ուրիշներուն որ վազվըզեն դէպ ի վեր :
 Միւսը՝ զոր հոն բըլրան վըրայ կը տեսնես՝
 Աղեմարն է՝ հովիւն՝ հոգին երջանիկ ,
 Նայէ ձեռքովը տակաւին կ'օրհնէ ձեզ :
 Աւելի վեր վերցուր աչուիդ ու նայէ
 Համագումար երկնանըւէր բանակին» :

Վերցուց աչուին եւ ան տեսաւ միախումբ
 Զինուորութիւնը թեւաւոր եւ անթիւ :
 Խիտ թանձրախուռն երեք զունդեր , ւամէն զունդ

Երեքկարգեան շըրջաններով համասփիւռ .
 Ուամէն շըրջան կ'ընդարձակի կը լայննայ
 Այնչափ՝ որչափ կը հեռանայ կեղրոնէն :
 Հոս աչուին վար առաւ, յետոյ վեր վերցուց,
 Բայց չըտեսաւ ալ վեհաշուք տեսարանն .
 Ու նայեցաւ իր բանակին վրայ չորս կողմ ,
 Եւ յաղթութիւնը կը ժըպտէր ամէնուն :
 Շատ դիւցազներ Հոփնալդոսի ետեւէն
 Վեր կ'ելլէին . ան կը սպաննէ թըշնամին :
 ԸՍպարապետն՝ համբերութիւնը հատած՝
 Դրօշակակրին ձեռքէն կ'առնէ դըրօշակն ,
 Եւ կամուրջէն ինք կ'անցնի նախ առաջին .
 Կէսն էր հասեր՝ Պըրան փըրթաւ Առլէյման .
 Փոքրիկ կամուրջ մ'է մըրցարան՝ անըսպառ
 Արիութեան , որ պիտի հոն փայլակէ
 Սակաւաթիւ հարուածներու շանթումով :
 Կը մըռընչէ սէզ Առլէյմանն . «Իմ կեանքս ես
 Զեզի համար կը նըւիրեմ կը զոհեմ .
 Կամուրջը , ովք բարեկամմներ , կըտրեցէք
 Իմ ետեւէս , թող միայնակ մընամ ես ,
 Անանկ դիւրաւ կըլլըւելիք պատառ չեմ» :

Բայց տեսնելով որ Հոփնալդոսը կու զար
 Ահեղ դէմքով՝ քըշելով իր առջեւէն
 Անհաւատներն՝ ըսաւ . «Արդ ի՞նչ պիտ՝ ընեմ .
 Եթէ վատնեմ հոս կեանքս՝ ի զուր պիտ՝ ըլլայ» :
 Եւ խորհելով ուրիշ տեղեր պաշտպանել՝
 Սպարապետին անցքը ազատ կը թողուր ,
 Որ սաստալից հետեւելով Առլդանին՝

Սուրբ Խաչին դրօշը պարըսպին վրայ տընկեց։
Յաղթական դրօշը բիւրաւոր գոգերով
Կը ծածանի ծալ ի ծալ պարծ պանծանօք։

Մեծարանօք կը շընչէ հովը կարծես
Անոր ծոցին մէջ, եւ արեւն անոր վրայ
Կը շողշողայ աւելի պէրճ ու պայծառ։

Անոր նետուած ամէն սըլաք, ամէն նետ
Կը խոտորի կարծես կամ ետ կը դառնայ։

Կարծես թէ լեռն հանդիպակաց ու Սիոն
Կ'երկըրազագեն անոր զըւարթ բերկրանօք
Եւ ճակատնին կը խոնարհեն յարգանքով։

Բոլոր գունդերը մնծածայն՝ հըրճուալից
Որոտացին միաբերան Յաղթութիւն...
Մըրընչեցին լեռներն անոր գանգիւնով։

Եւ Տանկրէդ գրէ թէ նոյն ատեն խորտակեց
Դուժ Զէրքէզին իր գէմ գըրած արգելքներն.
Եւ նետելով իր կամուրջն ինքն ալ ցատկեց
Պարըսպին վրայ եւ տընկեց դրօշը Խաչին։

Բայց դէպ հարաւ՝ ալէծաղիկն ուր Ռայմոնտ
Պաղեստինի վիրազին հետ կը կըռուի,
Դեռ յաջողած չեն Գասկոնցի մարտիկներն
Աշտարակնին միացընել Սաղէմի։

Զի թագաւորն հետն ունի ջիղը զօրքին,
Որոնք կեցած կը պաշտպանեն յամառու.
Եւ թէպէտեւ պարիսպը հոն տըկար էր,
Բայց կ'օգնէին մեքենաներ բազմաթիւ։
Եւ բաց ասկէ՝ մնծ աշտարակն ուղին հոս
Շատ աւելի դըժուար գըտաւ քան այլուր։

Եւ ի հեճուկս ամէն ճարտար հնարքներու՝
Տեղն իր բնութեամբ անոր ընթացքն ուշացուց։
Բայց Անհաւատն ու Գասկոնցին միապէս
Լըսեցին բարձըր գոչիւններն յաղթութեան։
Եւ հասկըցան թէ Ռայմոնտ թէ բըռնաւորն
Որ առնըւեր է դաշտին կողմը քաղաքն։
Ուստի Ռայմոնտ իրեններուն կը գոչէ։

«Քաղաքն այն կողմն առնըւեր է, ով ընկերք,
Ու դեռ մեզի կը դիմադրէ. մենք միայն
Պիտի անմասն ըլլանք շըքեղ առումէն»։

Բայց արքան հուսկ պաշտպանելէ յուսահատ՝
Ինքն ալ տեղի տալով անկէ կը մեկնի,
Կ'ապաւինի բարձրամուր տեղ մ'ապահով,
Ուր կը յուսայ յարձակումին դիմադրել։

Ներս կը խուժէ յաղթող բանակն համօրէն
Պարիսպներէն ու դըռներէն. կը բանան,
կը ջախջախէն, կը տապալեն ու կ'այրեն
ինչ խոչընդուռ որ կը գըտնեն դիմացնին.
Սուրն իր ծարաւը կ'անցընէ, կը շըրջին
Մահուան հետ սուգ ու սոսկում՝ իր ընկերներն.
Արիւնը խոր լըճանալով կը վազէ
Ուղիսահոս՝ լի դիակներով խոցերով։

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՄՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մենամարտ Արկանտի եւ Տանկրէղի. Մահ Արկանտի. Հոփնալդ Սողոմոնի տաճարին վրայ կը յարձակի. Սուլէյման եւ Ալատին Պաւթի աշտարակը կը քաշուին. Վաֆրին Եզիպտական բանակին մէջ. Երմինիա եւ Վաֆրին Տանկրէղն զգայազուրկ կը զանեն եւ բանակ կը փռիսաղրեն. Վաֆրին Կոփրետի մօտ. Գիշեր:

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՏԱՏԵԽՆԵՐՈՐԴԻ ԵՐԳ

Արդին, իսկ մահ, խոհեմութիւն կամ սոսկում
Պարիսպներէն հեռու քըշեր են Թուրքերն.
Արկանաը լոկ յամառօրէն կանգ առած՝
Ահեղադէմ եւ կըրակոտ խիզախով
Կը մարտընչի՝ շըրջապատուած ոսոխէն.
Եւ աւելի հալածական քըշուելէն
Կը վախնայ քան թէ մեռնելէն, եւ կ'ուզէ
Նոյն իսկ մեռած պահուն անյազթ երեւալ:
Աակայն ամէն խոցողներէն աւելի
Ինքը Տանկրէդ անոր հոգին կը հանէ:
Իր կերպերէն, շարժումներէն, զէնքերէն
Անմիջապէս Զէրքէզը զայն կը ճանչնայ:
Այն իրեն հետ մենամարտող մարտիկն է
Որ խոստացաւ վեցերորդ օրը դառնալ,
Եւ խոստումներն ապա հովերը տարին:
Ուստի զոչեց, «Տանկրէդ, այդպէս կը բըռնես
Դուն քու խօսքերդ, եւ կոփիւն հիմա միտքդ ինկաւ:
Ուշ կը դառնաս, մինակ ալ չես. ես սակայն
Չեմ հրաժարիր հետքդ մարտով մըրցելէ,
Թէեւ գուն հոս իբրեւ մարտիկ չես եկած,

Այլ մեքենայ հնարող մ'ինծի կը թըւիս։
Զօրքերդ ըրէ քեզի վահան, օգնութեան
կանչէ քեզի պատերազմիկ կազմածներ
Եւ անսովոր զէնքեր, պիտի չազատիս,
Ո՛վ կիներու քաջակորով մարդասպան,
Զեռքիս շանթած մահահրաւէր հարուածէն»։

Ցասկու ժըպիտ մը փայլեցաւ Տանկրէդի
Դէմքին վըրայ, եւ խրոխտութեամբ մը զուրցեց.

«Իմ վերադարձս ուշ է, բայց ես կը կարծեմ
Որ քեզ շատ շուտ պիտի թուի քիչ ատենէն.
Ու պիտ' ըղձաս որ լեռ մ'ըզքեզ անջատէր
Բաժնէր ինչ, կամ մէջերնիս ծով մ'ըլլար.
Պիտի ցուցնէ այս աջն որ իմ ուշ գալուս
Պատճառը չէր ոչ վատութիւն եւ ոչ վախ։
Ուրեմն եկուր մէկդի, ով դու մի միայն
Հըսկաներու, դիւցազներու մարդասպանդ.
Կիներ սպաննողը քեզ հրաւէր կը կարդայ»։

Այսպէս ըստ անոր, յետոյ դառնալով
Խրեններուն՝ հանգիստ կենալ պատուիրեց.

«Արդ դագրեցէք, գոչեց, զանի նեղելէ,
Ան աւելի իմ թըջնամիս է քան ձեր,
Ես անոր հին վըճարելիք պարոք մ'ունիմ»։

— Ուրեմըն վար իջիր, կ'ըսէ խուժ Զէրքէզն,
ինչպէս կ'ուզես, մինակ եւ կամ ընկերով,
Մարդաշատ տեղ մը, կամ անմարդ ամայի.
Թող աննըպաստ, դըժուար ըլլայ ինձ համար,
ինչ ալ ըլլայ՝ հոգըս չէ, չեմ թողուր քեզ»։

Ընդունելով այն ձայնատու զոռ հրաւէրն՝

Երկուքը մէկ կ'երթան ահեղ գուպարին.
 Նոյն օխն ու քէնն որ երկուքին կ'ընկերէ
 Պաշտպան կ'ընէ արդ մէկ ոսոխը միւսին:
 Անձ է պատույ փոյթը, մեծ է եւ փափաքն
 Որ կը վառէ Տանկրէդն անոր արիւնին.
 Եւ կը կարծէ որ ինք ծարաւ պիտի մնայ
 Եթէ ուրիշ ձեռքով թափի շիթ մ'անկէ.
 Ու կը ծածկէ զայն վահանով, կը պոռայ
 Ուսնց որ ալ հանդիպի մօտ կամ հեռու.
 Եւ թշնամին բարեկամաց յաղթական
 Ու բարկացայտ զէնքերէն ողջ կը կորզէ:

Կ'ելլեն քաղքէն՝ իրենց թիկունքը տալով
 Վըրանահար Քրիստոնէից բանակին.
 Եւ ծամածուռ, օձապըտոյտ ու զանխուլ
 Ուղիներէ առաջ կ'երթան միասին.
 Եւ կը գըտնեն անձուկ հովիտ մ'հովանուտ
 Շըրջապատուած բըլուրներէ. կարծես ան
 Թատրոն եւ կամ կըրկէս մ'ըլլար շըրջափակ՝
 Գուպարներու եւ որսերու սահմանուած:
 Հոս կանգ կ'առնեն, սակայն Արկանտ անհանգիստ
 Թաղծուր՝ տըխուր քաղաքին վրայ կը նայի:
 Տանկրէդ տեսաւ որ անվահան էր Զէրքէզն,
 Ինքն ալ իրենն իրմէ հեռու կը նետէ.
 Յետոյ կ'ըսէ. «Ի՞նչ մըտածում առաւ քեզ,
 կը մըտածես թէ սահմանուած ժամդ հասա՞ւ.
 Եթէ դուն առ գուշակելով կը վախնաս,
 Այդ քու երկիւղըդ տարաժամ է այլ եւս»:
 — կը մըտածեմ, ըսաւ Արկանտ, վաղեմի

Քաղքին վըրայ Հրէաստանի դըշխոյին,
Որ յաղթըւած կը կործանի՛ ահա. զո՞ւր
ձակատագրեալ աւերածին ջանացի
Նեցուկ եւ մոյթ ըլլալ. եւ քու այդ գըլուխո՞
Զոր արդ Երկինք ինձ կը մատնէ՛ շատ քիչ է
Իմ վըրէժիս եւ ցաւագին բարկութեանս» :

Լըոեց. երկուքն ալ մօւեցան իրարու,
Բայց սակայն մեծ ըզգուշութեամբ. զի անոնք
Քաջատեղեակ են մէկմէկու կորովին:
Տանկրէդ մարմնովը դիւրաշարժ է, ճապուկ,
Եւ ուռերով, ձեռքով երագ՝ փութաղոոյթ.
Գըլխովն անկէ վեր է Արկանու, կը զլէ զայն
Իր հարըստի անդամներուն յաղթութեամբ.
Տանկրէդ ծըռած շըրջան կ'ընէ կ'ամփոփուի
Որ յարծակի եւ սըպըրդի սողայ ներս.
Կը գըտնէ իր սըրովը սուրն ոսոխին,
Եւ ամէն ջանք կը թափէ զայն շեղելու:
Բայց վիթխարի հըսկայաբերձ Արկանուին
Միտքն ուրիշ է թէեւ արուեստը նըման.
Երկայն բազուկը կարկառած կը փընտոէ
Ոչ եթէ սուրը թըշնամւոյն՝ այլ մարմինն:
Ամէն վայրկեան Տանկրէդ նոր մոււթ կը փորձէ,
Եւ Արկանու միշտ անոր գէմքին կ'ուղղէ սուրն,
Ու կը սպառնայ, եւ կը դընէ ամէն ուշ
Որ արգիլէ գաղտագողի սողումներն
Ու շեղումներն անակընկալ եւ յանկարծ:

Այսպէս կապոյտ դաշտին վըրայ՝ նաւամարտն՝
Երբոր հովերը կը լըոեն՝ հաւասար

Կը տեսնըւի, նաւերն ըլլան թէպէտեւ
Անհաւասար. մին կը գըլէ մեծութեամբ
Եւ միւսն ալ իր շարժումներով. մին անդուլ
Կը յարձակի միւսին խելքին, քըթին վրայ
Եւ կը դառնայ շուտ շուտ, կեցած միւսն անշարժ՝
Երբ աւելի թէթեւն իրեն մօտենայ
Մեծդի մարմնովը կը սպառնայ մեծ աւեր:

Լատինը մինչ կը փորձէ մուտք մը գըտնել
Առջին ցըցուած սուրը մէկդի հըրելով,
Կը վերցընէ ան սուրն ու ծայրը անոր
Քաջ Տանկրէդի աչուըներուն կը տանի.
Աս կը փութայ պատըսպարուիլ. բայց Արկանտ
Սուրն այնքան շուտ, այնքան ուժգին կը գահէ՝
Որ չի հասնիր Տանկրէդ, կողէն կը խոցուի։
Զայն տեսնելով Արկանտ անոր կը գոռայ։
«Արախաղի մէջ սուրի վարպետն յաղթուեցաւ» :

Բարկութենէն եւ ամօթէն ինքըզինք
Կ'ուտէ Տանկրէդ. կը փոխէ իր ըզզոյշ դիրքն.
Անանկ ահեղ կերպով ծարաւ է վրէժի,
Որ ուշ յաղթելն իսկ պարտութիւն կը սեպէ։
Նախատինքին լոկ սրով կու տայ պատասխան։
Եւ զայն կ'ուղղէ սաղաւարտին այն մասին՝
Ուր կը բացուի ծակն աչքերուն տեսութեան։
Արկանտ հարուածը կը վանէ. իսկ Տանկրէդ
Կէս սուրի չափ ձախ ոտքն առաջ կը մըզէ,
Եւ կը բըռնէ անոր աջ ձեռքն իր ձախով,
Ու կը խոցէ աջովն աջ կողը անոր
Օրհասաքեր եւ դըժընդակ վէրքերով.

«Այս պատասխանն ,ըսաւ , յաղթող վարպետին
Ահա կու տայ սուսերամարտն յաղթըւած» :

Ան կը մորնչէ , կը ճաղպատի , ցունց կու տայ ,
Բայց չի կըրնար գերի բազուկն ազատել :
Հուսկ յանձնեց ան սուրը կախուած շըղթային
Ու Տանկրէդի մէջքին փակաւ պընդապէս .
Նոյն բանն ըրաւ նաեւ Տանկրէդ , սեղմեցին
Բուռն թափով զիրար . զըրկեց մէկը միւսն .
Հերակլ երբ մեծ հըսկան կըտրեց տաք գետնէն
Զայն աւելի ահեղ ուժով չըպըրկեց ,
Ինչպէս անոնք իրենց ջըղուտ ձեռքերով
Իրար զըրկած փաթթըւեցան իրարու :
Շատ ցընցեցին զիրար , զիրար սեղմեցին ,
Եւ հուսկ գետին փըլան այնպէս զիրկընդխառն :
Զէրքէզն՝ ըլլայ ճարտարութիւն , ըլլայ դէպք՝
Զախ ձեռքին վրայ ինկած է , աջն ազատ է ,
Մինչ փրանկ մարտիկն ինկած է այն ձեռքին վրայ
Որ հարուածներն աւելի լաւ կը կըշոէ .
Բայց տեսնելով ան իր վըտանգն ու վընասն ,
Ինքզինք միւսէն ազատած վեր կը ցատկէ :
Աւելի ուշ կ'ելլէ , եւ դեռ ուրք չելած
Զէրքէզն հարուած մը կ'ընդունի ահաւոր :
Սակայն զերդ շոճը սաղարթուն իր կատարն՝
Եւրոսն հազիւ թէ ծըռած վեր կը վերցնէ ,
Այսպէս եւ ան երբ նորէն վար պիտ' իյնար ,
Իր զօրութիւնը զինքը վեր կը հանէ :
Ու կը սկըսին իրար կարգաւ հարուածել ,
Կոիւն անարուեսու է՝ բայց սաստիկ սոսկալի :

Արիւն կ'ելլէ Տանկրէդի շատ վէրքերէն,
Բայց Զէրքէզինը գունդագունդ կը հոսի:
Ու զօրութեան ըսպառելուն՝ կը մարի
Նաեւ մոլուցքն, ինչպէս որ բոցն՝ անճարակ:

Կը նըշմարէ Տանկրէդ որ ձեռքը տըկար
Տակաւ դանդաղ կ'իջեցընէ հարուածներն.
Ու վեհ սըրտին զայրութն ի բաց վանելով
Կը քաշէ ոտքն եւ հեզութեամբ կը խօսի.

«Արդ անձնատուր եղիր, ով քաջ, կամ ճանչցիր
Զիս իբրեւ քու յաղթողդ, եւ կամ թէ բախտն իսկ.
Քենէ կապուտ կամ յաղթանակ չեմ ուզեր,

Եւ ոչ ալ քու վրադ իրաւունք կը ստանձնեմ»:

Զարհուրելի Զէրքէզն հազիւ կը լըսէ՝
Կը ժողվէ իր բարկ զայրուցքները բոլոր.
Կ'ըսէ. «Արդ դուն իբրեւ յաղթողդ կը պանծաս
Ու կը ժըպրհիս զիս վատութեան յորդորել:
Դուն օգտըւէ բախտէդ, ես բնաւ չեմ վախնար,
Եւ անպատիժ պիտի չթողում խօլութիւնդ»:

Ինչպէս առկայծ ճրագն ուժ կու տայ բոցերուն
Վերջին պահուն եւ լուսացայտ կը մեռնի,
Արեան պակասը բարկութեամբ լեցնելով՝
Նուաղկուտ կորովս Արկանու այսպէս զօրացուց.
Եւ մօտալուտ մահուան ժամերը վերջին
Փառաւորել ուզեց շըքեղ վախճանով:

Կը մօտեցնէ ձախ ձեռքը իր աջ ձեռքին,
Եւ բըռնելով սուրն երկուքով կ'իջեցնէ:
Հարուածն ահեղ թէեւ դիմացը զըտաւ
Թըշնամի սուրը, բայց զանի քըշելով

Շանթեց ուսին վրայ, եւ իջաւ կողէ կող
 Վար ու բացաւ վէրքեր մէկէ աւելի:
 Եթէ Տանկրէդը չի վախնար՝ ինք բնութիւնն
 Ըրաւ անոր կուրծքն անատակ երկիւղի:
 Կը կըրկնէ խուժը իր հարուածն ահաւոր,
 Եւ բարկութիւն, ոյժ գուր հովին կը ցըրուէ.
 Զի ուշադիր Տանկրէդ հուժկու հարուածին՝
 Կ'ազատէ ինք զինքը մէկդի ցատկելով:
 Մարմնոյդ բեռով բերենքսիվար զլորեցար,
 Արկանու, ինքզինքը չըկըրցար վեր բըռնել.
 Ինկար քեզմէ, եւ բախտաւոր ես գոնէ
 Որ պիտ' ուրիշը չըպարծի անկումովդ:
 Իր իյնալուն՝ փեռեկեցան իր վէրքերն,
 Արիւնը դուրս խուժեց փըրզաց ուղխօրէն:
 Գետին գամած ձախ ձեռքն՝ ուղղորդ կը դառնայ
 Մէկ ծունկին վրայ՝ որ պաշտպանէ ինքըզինքն:
 Առանց այլ եւս զայն նեղելու՝ կը գոչէ
 Մեծահոգի յաղթողն. «Եղիր անձնատուր»,
 Միանգամայն կ'ընէ նոր նոր զիջումներ:
 Ան սուրը զաղու անոր կրունկին կը մըխէ
 Եւ կը խոցէ եւ տակաւին կը սպառնայ:
 Տանկրէդ կատղած կ'ըսէ անոր այն ատեն.
 «Կը զեղծանիս այդպէս, լիրք, իմ զըթութեամբս»:
 Ու կը մըխէ, կը մըխըրճէ, կը սուզէ
 Իր սուրը խոր երեսնոցին մէջ անոր:
 Կը մեռնէր ան այնպէս ինչպէս ապրեցաւ,
 Ու կը մեռնէր ըսպառնալով՝ անվեհեր.
 Վերջին խօսքերն, յետին մոռւնչները եղան

Սարսափելի, սիզախըրոխտ եւ ահեղ:

Պատեանին մէջ դընելով սուրը Տանկրէգ
Կ'ընծայէ փառքն ու յաղթանակն Աստուծոյ:
Արիւներանգ այն յաղթանակը սակայն
Գրեթէ սպառեր է յաղթողին գօրութիւնն:
Եւ կը խիթայ որ իր կորովը նուազկոտ
Չըկարենայ ճամբուն շարժման դիմանալ.
Բայց կը քալէ, եւ դեղեւկոտ ոտքն այսպէս
Եկած ճամբէն դէպ ի առաջ կը շարժէ:
Բայց անի չի կըրնար առաջ քըշել շատ
Կըթոտ մարմինն, եւ որչափ ճիզ կ'ընէ ան,
Իր տագնապները կը շատնան տւելի.

Ուստի գետին կը նըստի՝ գլուխն յեցուցած
Զեռքին՝ որ է այլ եւս եղէզ մը շարժուն:
Տեսած բաներն իրեն շուրջ գալ կը թըւին,
Աքեւուն լոյսն այլ եւս մըուայլ կը տեսնէ.
Հուսկ մարեցաւ. կարելի չէ որոշել
Ո՞վ է արդեօք յաղթողն եւ ո՞վ յաղթըւողն:

Այս մենամարտը մինչ տեղի կ'ունենայ
Զոր անձնական ոխն ըրաւ այնքան կրակոտ,
Յաղթող բանակը քաղքին մէջ տարածուած՝
Կը լափէ բարկ ցասումով ժանու ժողովուրդն:
Եւ ո՞վ պիտի կըրնար զըծել թուղթի վրայ
Այն առնըւած քաղքին պատկերն ողորմուկ,
Եւ կամ խօսքով նըկարագրել ու պատմել
Աղիողորմ եւ ահոելի տեսարանն:
Ամէն բան լի է նախճիրով ւարիւնով,
Ամենուրեք դիակոյտեր լեռնաձեւ.

Հոս դիերուն վրայ կը փըռուին վիրաւորք,
Եւ հոն անթաղ դիակներուն տակ թաղուած
կը խեղդըւին հոգեվարքներ մահամերձ:
Տըխուր մայրերը հերարձակ կը փախչին
իրենց ծոցին սեղմած փոքրիկ մանուկներն.
Աւարառուն լի աւարով, կապուտով
կը քաշքըշէ կոյսերն իրենց մազերէն:

Դէպ արեւմուսք բարձրագոյն բլուրը տանող
ձամբուն վըրայ՝ ուր մեծ տաճարն է շինուած,
Ոսոխ արեամբ բոլորովին թաթաւուչ՝
կը հալածէ Հոփնալդ ժըպիրհ ժողովուրդն:
Ահաւոր սուրը վերցուցած կը ջարդէ
կը խողխողէ զինուած զլուխներն ամպարիշտ:
Կորդակ, վահան են զաղփաղփուն ծածկոյթներ,
Միակ ասպարն հոս մերկ ըլլալն է զէնքէ:
Լոկ սուրի դէմ կը գործածէ սուրն իր պերճ,
Արժանի չի սեպեր անզէնն իր ցասման.
Եւ վատասիրտն, անզէնը լոկ կը վանէ ։
Սարսափելի ձայնովն ու իր նայուածքով:
Տեսնելու բան էր սքանչելի քաջութիւնն.
Ի՞նչպէս ան շուրջը կը ցանէ մի առ մի
Մերթ անարգանք, ըսպանալիք եւ մերթ մահ.
Ի՞նչպէս տարբեր վըտանզներով կը փախչին
իր առջեւէն միապէս մերկն ու զինուածն:

Անզէն, անսիրտ ամբօխին հետ քաշուեր է
Պատերազմիկ շոկատ մը ոչ փոքրաթիւ
Տաճարին մէջ՝ որ շատ անզամ այրեցաւ
Ու շինուեցաւ, եւ որ դեռ իր առաջին

Հիմնադիրէն Առղոմոնեան կը կոչուի :
 Երեն համար շինուեցաւ ան մայր փայտով ,
 Ոսկւով եւ ջինջ շրջնաղագեղ կուճերով .
 Այնչափ հարուստ չէ արդ , բայց է հաստաբեստ ,
 Ունի երկաթ դրոներ եւ բարձրը բուրգեր :
 Այս ընդարձակ շրջեղ տաճարն հաօնելով
 Ուր քաշուած էր ամբոխն՝ Հոփնալդ գոց զըստաւ
 Անոր դըռներն , եւ կը տեսնէ որ վըրան
 Բարձրացուցեր ու պատրաստեր պատնէշներ :
 Զարհուրելի աչքերը վեր վերցնելով
 Երկու անգամ վերէն վար լաւ մը դիտեց ,
 Փընտոելով նեղ անցք մ' , ու երկու անգամ զայն
 Երջապատեց իր սրաթըռիչ ուժքերով :
 Ինչպէս որ զայլն հուղկահար մութ զիշերով
 Կը սըլըքտայ փարախին շուրջը նենզժուա՝
 Չոր ու ցամաք եւ պապակած որկորով ,
 Եւ կը սըրէ սովով իր բնածին ժանտ մոլուցքն .
 Իր շուրջն այսպէս կը դիտէ ան թէ արդեօք
 Պիտի կըրնայ ունէ բաց անցք զըստնել
 Ըլլայ թէպէտ ան դիւրամուտ թէ դըժուար :
 Կանգ կ'առնէ մեծ հրապարակին միջեւ հուսկ .
 Վերէն խեղճերը կը սպասեն յարձակման :
 Փըուտած էր հոն մօտը հեծան մ'անհեթեթ ,
 Ով գիտէ ինչ պէտքի արդեօք սահմանուած .
 Ոչ մի լիգուր նաւ չըտընկեց կայմ մ'երբեք
 Ոչ այնքան բարձր եւ ոչ այնքան հարըստի :
 Մեծ դըրան քով բերաւ ասպետը զանի
 Իր այն ձեռքով որ ծանրութիւն չի ճանչնար .

Եւ ճօճելով զայն նիզակի մը նըման
 Ահեղազօր թափով զարկաւ մեծ դըրան:
 Մարմար, մետաղ չի դիմանար սոսկալի
 Այն եւ ուրիշ աւելի բուռն բախմանց.
 Դուրս կ'ընդոստուն քարէն հընչուն ծըխնիներն,
 Աղև՝ նիզ փըրթան բոլոր, փըլաւ մեծ դրանդին:
 Ոչ խոյը, ոչ ուժմբէնը՝ շանթը մահուան՝
 Թող չըպարծին աւելի բան մ'ընելու:
 Բացուած ճամբէն ամբոխը ներս կը խուժէ
 Հեղեղի պէս՝ հետեւելով յաղթողին:
 Տաճարը մեծ՝ տաճար երբեմն Աստուծոյ
 Կ'ըլլայ թատրոն արիւնըուշտ նախճիրի.
 Արդարութիւն Աստուծոյ, որչափ յամես
 Այնքան ահեղ կը հարուածես քրէիքուրն:
 Գաղտնի վերին Տեսչութիւնդ ինքն արթընցուց
 Սըրտմըտութիւնն այն սըրտերուն մէջ գըթած,
 Եւ անողորմ ըրաւ զանոնք եւ դաժան:
 Իր արիւնպվը Հեթանոսն ամբարիշտ
 Իր կանուխէն պըղծած տաճարը լըւաց:
 Իսկ Առւլէյման քաշուեր գացեր է շիտակ
 Մեծ աշտարակը՝ որ դաւթեան կը կոչուի.
 Հոն կը ժողվէ մարտիկներուն մընացորդն,
 Եւ կը ցանկէ ճամբան երկու կողմերէն,
 Հոն կը դիմէ եւ բըռնաւորն Ալատին:
 Զայն տեսնելով կ'ըսէ անոր Առւլէյման.
 «Եկուր, ով մեծ արքայ, եկուր եւ հոն վերն
 Ապաստանէ այն անառիկ բերդին մէջ,
 Հոն դու կըրնաս ոսոխ սուրին մոլուցքէն

Ազատել քու կեանքըդ եւ քու տէրութիւնդ» :

— Ուաղ, աւաղ, պատասխանեց Ազատին,

Մոլուցքը խուժք քաղաքն հիմէն կը քանդէ .

Կը կործանի կեանքըս եւ մեր պետութիւնն :

Եղայ երբեմն եւ իշխեցի, չեմ ապրիր

Այլ եւս, ալ չեմ իշխեր. կը բնանք ըսել ալ՝

Եղանք երբեմն : Հասաւ ահա օրն յետին,

Անհրաժեշտ ժամն ահա հասաւ ամէնուն» :

— Ո՞ւր է, ով տէր, քու հինաւուրց արութիւնդ,

Ըսաւ Սուլդանը տըխրագին բարկութեամբ .

Թող դըժխեմ բախտը թագ, մական ապշոպէ,

Մեր արքունի պատիւը մեզ կը մընայ :

Եկուր հոն ներսը զօրացուր խոնջէնքէն

Զարակոշկոն ու ծերունի անդամներդ» :

Այսպէս ըսաւ եւ համոզեց ծեր արքան

Որ ամրանայ հարըստագօր բերգին մէջ :

Հաւատարիմ սուրը մէջքին կապելով՝

Երկու ձեռքով կ'առնէ ինք լախտ մ'երկաթի,

Եւ անվեհեր՝ ճամբուն բերանը կեցած՝

Փրանկ զօրքերուն արգելք կ'ըլլայ անցնելու :

Իր հարուածներն են ահաւոր, մահառիթ,

Կամ կը սպաննէ եւ կամ զետին կը փըռէ :

Ամէն մարտիկ հազիւ տեսած սոսկալի

Լախտին փըրթիլը՝ կը փախչի փակ անցքէն :

Տոլոսացի Ռայմոնտը նոյն ժամանակ

Քաջակորով գընդով մը վրայ կը հասնի :

Քաջայանդուգըն ծերունին սըրացաւ

Դէպ ի վտանգուտ անցքն առոչինչ գըրելով

Այն սոսկալի հարուածներուն ծանրութիւնն :
Ինք նախ զարկաւ, սակայն ի զուր՝ ընդունայն .
Երկրորդ զարնովը չըզարկաւ ի նանիր .

Ճակտին կըպցուց, յորսայս գետին փըռեց զայն
Բազկատարած՝ դողդոջ՝ թալթալ խաղալով .
Զայն տեսնելով՝ վախէն սըմբած սահմըոկած
Յաղթուողը սիրո կ'առնէ, խրախոյս կը շընչէ .
Յաղթող Փրանկները կամ անկէ կը քըշուին,
Կամ կ'իյնան հոն մուտքին բերանը տապասու:
Կիսամեռ կոմսը տեսնելով Սուլէյման
Դիակներուն վրայ հոն ինկած՝ կը զոչէ
Իրեններուն. «Ներս աշտարակը տարէք
Այս Քրիստոնեայն եւ թող ըլլայ մեր գերին» :

Անդնք հրամանն ի զլուխ տանիլ կը փութան,
Բայց կը գըտնեն ձեռնարկը ծանր ու դըժուար.
Զի քրիստոնեայք ամէն կողմէ կը վազեն
Պաշտպանելու ալէծաղիկ ծերունին:
Կը կըոուի մէկ կողմէն մոլուցքն, ու միւսէն
Խանդակաթ գութն, եւ չէ անարգ՝ մըրցանակն
Ահեղ կըոուին. անոնք իրենց մնծ պետին
Կը ջանան կեանքն՝ ազատութիւնը զընել,
Խսկ ասոնք զայն յափըշտակել կը ճըգնին:
Սուլդանն անշուշտ կը յաղթէք հուսկ այն մըրցման,
Վըէժիընդրութեան ծարաւ՝ կամշուտ իր հոգւով,
Զի շանթածիգ լախտին դիմաց չեն տոկար
Ոչ վահան, ոչ սաղաւարտներ ամրակուռ.
Բայց կը տեսնէ որ կը հասնին հապըշտապ
Ասկէ անկէ օգնութիւններ ոսոխին .

Զի միեւնոյն ատեն տարբեր կողմերէ
Ըլպարապետն եւ Հոփնալդոսը փըրթան։

Ինչպէս հովիւն՝ երբ մըռընչեն իր չորս դին
Հովին, որոտումն ու կայծակեն փայլակներն,
Եւ տեսնէ օդը խաւարած բիւր ամպով,
Հուր փութով կը քըշէ բաց գաշտերէն
Եւ կը փընտոէ անոր համար անքոյթ տեղ՝
Որ երկընքի բարկութենէն ազատի.
Ու վարելով աղաղակովին ու ցուալով
Հուն՝ առջեւէն՝ ինք ետեւէն կը քալէ.
Այսպէս Սուլդանը տեսնելով մօտալուս
Փոթորկայոյզ մըրբիկն՝ որ իր սոսկալի
Մոընչիւններով կը դըղըրգէր վերն երկինքն,
Երկու կողմերն ալ բըռնելով զէնքերով՝
Ներս աշտարակ կը դըրկէ իր զինուորներն.
Եւ ինք ետեւ կեցած՝ անոնց հովանի՝
Կը մեկնի հուսկ, տեղի կու տայ վըտանգին,
Բայց միշտ յանդուգըն կ'երեւայ, նոյն իսկ երբ
Կը հետեւի խոհեմութեան խորհուրդին։

Հազիւ թէ ան մըտեր է ներս դըռներէն
Եւ պարզունակ, սողնակ աղխած ու կըղպած,
Հոփնալդ թումբերը տապալած կը հասնի
Շեմին, եւ հոն ալ չի կըրնար զըսպել զինքն.
Իղձն յաղթելու անոր՝ որ է աննըման
Զէնքերու մէջ՝ կը մըղէ զինքն երդման հետ.
Զի չի մոռնար ինք որ երդմամբ խոստացաւ
Ըսպաննելու Դանիացին ըսպաննողն։
Եւ այն ատեն իսկ աննըւաճ անյաղթ աշն

Անառիկ բերդն յարձակումով կը նուաճէր,
Եւ Սուլէյման իր ահարկու ոսոխին
Դէմ պիտ' ի զուր պատըսպարան փընտռէր ներսն,
Եթէ կոփրես զօրքին նահանջ չըփողէր.
Արդէն մըթներ է հորիզոնը չորս դին:
Քաղաքին մէջ կ'օթէ կոփրես, եւ կ'ուզէ
Առուռն կանուխ յառաջ վարել յարձակումն:
Իրեններուն զըւարթադէմ կը խօսի.

«Աստուած օգնեց քրիստոսանուէր զէնքերուն.
Կատարուեցաւ վեհազոյն մասը. զործէն
Գիշ կը մընայ, իսկ երկիւղէն եւ ոչինչ:
Աշտարակին դէմ պիտի վաղը կըուռինք,
Անհաւատին եղկելի յոյսը վերջին:
Հիմկու հիմակ ըսփոփեցէք սիրալիր
Գըթով հիւանդ եւ վիրաւոր զինուորներն:
Հապա զացէք խնամ տարէք այն քաջերուն՝
Որոնք իրենց արեամբ գնեցին մեզ համար
Այս հայրենիքն. աս աւելի կը վայլէ
Քրիստոսախումբ ասպետներուն՝ քան թէ տենչն
Ուսկւոյ, զանձի եւ վրէժխընդիր ոխերու:
Ո՞հ, այսօր շատ արիւն տեսան մեր աչքերն,
Եւ ումանց մէջ ոսկւոյ ծարաւ անյազուրդ.
Անգըթութիւն, աւար այլ եւս կ'արգիլեմ.
Արգելքըս թող հիմա փողերն հըոչակեն»:

Լըոեց, յետոյ գընաց Ուայմոնտ կոմսին քով
Որ հարուածէն սթափեր՝ բայց դեռ կը տըքայ:
Ոչինչ պակաս խրոխտ ճակատով Սուլդանն ալ՝
Ցաւը խեղդած՝ իրեններուն կը խօսի.

«Թող ձեզ բախտին թըշնամանքները չընկճեն,
Ո՞վ ընկերներ, ծաղիկն յոյսին կանանչ է.
Զի սոսկումի առաջօք մհծ ցնորդին տակ
թէթեւագոյն վըտանգ մ'այսօր կը հանգչի:
Պարիսակ, տանիք, խառնիճաղանճ, ասոնք լոկ
Առաւ ոսոխն, ան դեռ քաղաքը չառաւ:
Թագաւորին գըլխուն մէջ, ձեր կուրծքերուն,
Ձեր ձեռքերուն մէջ է քաղաքը դեռ եւս:
Ողջ է արքան, ողջ են ընտիր ընտիրներն,
Անառիկ բերդ մ' ըզմեզ ահա կը պատէ:
Թող Փըրանկները կանգնեն սին յաղթանակ
Թողուած լըքուած քաղքին վըրայ, անոնք հուսկ
Պիտ՝ յաղթըւին ու չարաչար խորտակուին:
Ապահով եմ որ յաղթըւին պիտի հուսկ.
Զի այն լիրքերն յաջող բախտէն շըփացած՝
Պիտ՝ ինքզինքնին տան աւարի, նախճիրի,
Ուամօթալի եւ պըղծասէր շուայտութեանց.
Եւ շատ դիւրաւ պիտ՝ ընկճըւին, խողխողուին
Աւերակաց, կողոպուտի, պըղծութեանց
Միջեւ, եթէ այդ լըկնութեանց վրայ հասնի
Եզիպոտական բանակն՝ որ ալ հեռու չէ:
Առ այժըմ մենք պիտի կըրնանք ոիրանալ
Քաղաքին բարձըր շէնքերուն քարերով.
Ամէն ճամբայ որ գերեզման կը տանի
Պիտ՝ արգիլէ մեր մեքենան՝ ոսոխին»:

Այսպէս խրախոյս փըչեց վըհատ ոըրտերուն,
Եւ արծարծեց յոյսին առկայծ ճըրագիկն:
Արդ մինչ տեղի կ'ունենան հոս այս անցքերն,

Անդին Վաֆրին թափառեցաւ, շըրջեցաւ
 Պատենազէն գունդերու մէջ բիւրաւոր:
 Ընտրըւելով լըրտես ոսոխ բանակին
 Մըթընչաղին ելաւ ճամբայ Վաֆրինոս.
 Գիշերային ճանապարհորդը ծըպտեալ
 Գընաց մըթին եւ ամայի ճամբաներ:
 Կըսրեց անցաւ Ասկաղոնն երբ այգը դեռ
 Արեւելքի պատըշզամէն չէր ելած.
 Արեւն հասեր էր միջօրէն երբ անոր
 Աչքին զարկաւ հարըստաբուռըն բանակն,
 Անթիւ վրաններ տեսաւ, անհուն ծալ ի ծալ
 Դրօշներ կապոյտ, մոյզ ծիրանի եւ դեղին.
 Եւ լըսեց այնչափ լեզուներ այլազան,
 Եւ թըմբուկներ, փողեր, խուժդուժ մետաղներ,
 Եւ կառաչներ ուղտի, փըղի կոյտերու,
 Եւ վրընջիւններ պերճասոսորդ ձիերու,
 Որ ինքնիրեն ըսաւ. «Յոլոր Ափրիկէն
 Եւ Ասիան պարպըւեր հոս են եկեր»:
 Ան կը դիտէ նախ բանակին բընադիրքն
 Ու պատնէշները որ զայն շուրջ կը պատեն.
 Եւ չի բըսներ գողունի՝ ծուռ ճամբաներ,
 Ոչ ալ մարդոց բազմութենէն կը խորշի.
 Արքունական դըսնէն կ'անցնի ուղղակի,
 Կը հարցընէ մերթ, մերթ կու տայ պատասխան:
 Իր հարցումներն են համարձակ ու խիզախ,
 Պատասխանները խորամանկ եւ պատրաստ:
 Հըրապարակ, վըրան, ճամբայ՝ ամէն տեղ
 Կը թափանցէ, կը պըտըտի ժիրաժիր.

Արարտիկ, ձի, զէնք բոլոր մօտէն կը զըննէ
 Եւ կը դիտէ հըրահանգներն ու կարգերն
 Եւ կը սորվի անոնց անունը բոլոր։
 Բայց դեռ զոհ չէ, մեծ բաներու կը ցանկայ.
 Կը լըրտեսէ գաղտնածածուկ ծրագիրներն,
 Եւ կ'իմանայ մասամբ. այնքան կը դառնայ
 Եւ այնպիսի ճարտարութեամբ եւ յուշիկ,
 Որ կը գըտնէ խմիրէնի վըրանն հուսկ։
 Եւ ինչ տեսնէ. վրանին վըրայ ճեղք մը կայ,
 Ուրկէ կ'անցնի ձայնն, ուրկէ ներս կ'երեւի
 Սպարապետին ներքին սենեակը ծածուկ։
 Գուրսէն դիտող մարդը կըրնայ իմանալ
 Անկէ բոլոր Սպարապետին գաղտնիքներն։
 Հոն կը դիմէ Վաֆրին, իրեն յանձնըւած
 Ըլլար կարծես հոգը պատուած կըտաւին։

Ըսպարապետը մերկագլուխ է կեցած,
 Պատենազէն, վրան ծիրանի վերարկուն,
 Եւ կըոթընած քիչ մը ձեռքի նիզակին։
 Կը բըռնեն քիչ մ'անգին երկու մանկլաւիկ
 Իր սաղաւարտն եւ իր վահանն անձնապահ։
 Դըժնէնայեաց, ըսկայաբերձ, յաղթանդամ
 Քովի մարդուն կը նայի ինք խմիրէն։
 Մըտիկ կ'ընէ Վաֆրին, եւ երբ կը լըսէ
 Կոփիրետոսի անունն անոնց բերանէն՝
 Ուշադրութիւնն աւելի եւս կը սըրէ։

Կը խօսի պետն անոր, «Ուրեմն ապահով
 Պիտի կըրնա՞ս դուն կոփիրետոսն ըսպաննել»։
 — Այո՛, կ'ըսէ միւսն, եւ կ'երդնում որ երբեք

Պիտի չդառնամ՝ բայց թէ միայն յաղթական։
Պիտի կանխեմ զանոնք՝ որոնք ինծի հետ
Դաւակցեցան, եւ խընդրած վարձքը՝ ահա.
Կարենայի գահիրէի մէջ կանգնել
Պերճ յաղթանակ մը պարտեալին զէնքերով
Եւ ներքեւն ալ արձանագրել այս բառերն.

«Օրմոնտ մարտի մէջ այս զէնքերը խըլեց
«Փըրանկ պետէն՝ ապականչէն Ասիոյ,
«Յետ խըլելու անոր հոգին, ու կախեց
«Ի յիշատակ յաւէրժ գալիք դարերուն»։

— Մեծանձն արքան կարելի չէ որ թողու,
Միւսը կ'ըսէր, այդպիսի մեծ զործ մ'անշուք.
Ոչ միայն քու իղձըդ պիտի կատարէ,
Այլ միասին պիտի շնորհէ մեծ վարձքեր։
Փութա ուրեմըն պատրաստէ կեղծ զէնքերն,
Ալ մարտի օրը մօտեցած է ահա»։

— Արդէն պատրաստ են», կ'ըսէ ան։ Կը լըռեն։
Վաֆրին ապշած ու շրփոթած կը մընայ.
Կը մըտածէ ինքնիրեն ինչ է արդեօք
Դաւակցութիւն ըսածն, եւ այն կեղծ զէնքերն
ի՞նչ պիտ' ըլլան, մէջէն ելլել չըկըրցաւ։
Ու մեկնեցաւ եւ այն գիշերը ամբողջ
Արթուն անցուց, չուզեց խըփել իր աշուին.
Բայց երբ յետոյ պարզեց բահակը նորէն
Ամէն դրօշներն առաւօտեան զեփիւոին,
ինքն ալ չըւեց միւսներուն հետ խառնըւած,
կանգ առաւ ինքն ալ ուր որ գունդը կեցաւ։
Յետոյ վրանէ վըրան քալեց սըլըքտաց

Որ լըսէ բան մ' ու ճըշմարիտն իմանայ:

Աչքին զարկաւ պերճապայծառ զահի վրայ

Արմիդան՝ շուրջն օրիորդներ, ասպետներ.

Ունի նէ գիլք մը հառաչուն, ինքնամփոփ:

Կարծես թէ իր մըստածմանց հետ կը խօսի:

Կը հանգչի այտը կաթնաթոյր ձեռքին վրայ,

Եւ սիրավառ աչուին գետին կը նայի.

Ան չի գիտեր կու լայ թէ ոչ. կը տեսնէ

Աակայն զանոնք թաց եւ լեցուն մարզրիտով:

Կը տեսնէ դէմն ահեղ Ագրաստը նըստած.

Կարծես ան աչքը չի քըթթեր, չ'առներ շունչ,

Կախուած նէրա դէմքէն՝ նէրա վըրայ պիշ՝

Կ'արածէ իր սիրալըլուկ որովանքներն:

Իսկ Տիսափեռն՝ անոր մերթ, մերթ ալ միւսին

Կը նայի, զինք կ'այրէ նախանձն ու փափաքն.

Իր շարժուն դէմքը կ'երգունուի մերթ թոյրով

Մոլեգնախանձ կատաղութեան՝ մերթ սիրոյ:

Ետքն Ալգամորը կը տեսնէ՝ քիչ հեռու

Օրիորդաց միջեւ նըստած մեկուսի:

Չի ձըգեր ան իր տոխիներուն սանձն՝ արձակ.

Բայց կը շըրջէ յայրատ աչուին հըմտօրէն.

Կը նայի մերթ Արմիդայի ձեռքերուն,

Եւ մերթ նէրա չընաշխարհիկ երեսին,

Մէրթ աւելի նէրա զանխուլ մասերուն,

Եւ կը խըրի ձիւն ծիծերուն միջեւ ներս՝

Անզգոյշ քօղին բացած ծածուկ ուղիէն:

Կը վերցընէ հուսկ աչուըներն Արմիդա,

Կը զուարթանայ քիչ մը ճակատը չըքնաղ.

Եւ արցունքի ամպերուն մէջ յանկարծոյն
Կը փայլակէ անուշ ժըպիտ մ'ըզգըլխիչ:

«Տէր, կ'ըսէ նէ, յիշելով քու արութիւնդ
Հոգիս կըրցաւ քիչ մ'իր ցաւերը թօթուել.
Զի կը յուսայ վրէժն առնել քիչ ատենէն,
Եւ անուշ է վրէժի սպասող բարկութիւնն»:

— Ա՞ն, Աստուծոյ սիրոյն, կ'ըսէ դուժն Աղրասու,
Զըւարթացիր եւ փարատէ տըխրութիւնդ.

Պիտի փութով տեսնես դուն այն Հոինալդին
Ամպարիչու զլուխն ուտքիդ առջեւ թաւալուն:
Եթէ գերի կ'ուզես զերի կը բերեմ
Այն անիծածն՝ այս վրէժիընդիր բազուկով:
Այսպէս երգմամբ խոստացայ ես»: Անշըշունջ
Կը լըռէ միւսն եւ ինքըզինքը կ'ուտէ:

Անուշ աշուխն Տիսափեռնին ուղղելով
«Դո՞ւն ինչ կ'ըսես, ոէր իմ», կ'ըսէ Արմիդա:

Ան հեզնօրէն կը յարէ. «Ես յամրաքայլ
Պիտ՝ հետեւիմ դողդըղալով հեռուէն՝
Քաջայանդուզն եւ սոսկալի դիւցազիդ»:

Այս խօսքերով զայն դառնապէս կը կըծէ:
Կը կըցէ այն ատեն Աղրասու. «Խելքով է
Հեռուէն զալն եւ մըրցումի սիրու շընելն»:

Ցոխորտ զըլուխը շարժելով Տիսափեռն
Ըսաւ. «Ախ, ուր էր ըլլայի տէր կամքիս,
Կարենայի շարժել ազատ այս իմ սուրս,
Պիտի շուտով տեսնըւէր ով է դանդաղն.
Զեմ վախնար ոչ քենէ եւ ոչ խրոխտանքէդ,
Աև երկընքէն եւ դըժպըհի այս սէրէն»:

Լըռեց. կ'ելլէր Ազրաստ անոր ձայն տալու,
Բայց Արմիդա մէջ մըսնելով կ'արգիլէ:

Կ'ըսէ նէ. «Ո՞վ ասպետներ, Է՞ր այն պարզեւն
Որ ինձ ըրիք շատ անգամ՝ արդ կը խըլէք.
Երկուքդ ալ էք ախոյեաններս. այս անունն
իրարու հետ պէտք է սիրով պահէր ձեզ;
Բարկացողն՝ ինձ կը բարկանայ, թըշնամանքն
ինծի կու զայ, եւ դուք արդէն զիտէք զայն»:

Այսպէս կ'ըսէ անոնց եւ խեռ հոգինին
Երկաթ լուծին տակ միաբան կը լըծէ:
Հոն է Վաֆրին եւ կը լըսէ ամէն բան:
Ա՛լ իմացած ըստոյզն անկէ՝ կը քաշուի.
Արդ կը մընայ դաւակցութիւնը պարզել,
Բայց ան խորունկ լըռութեան մէջ է սուզուած:
Նոյն իսկ երբեմն անոր մասին դէպ՝ անդէպ
կը հարցընէ, բայց չ'ընդունիր ոչ մի լոյս.
Դըժուարութիւնը կը սըրէ իր փափաքն:
Ինք որամադիր է կամ իր կեանքն հոս թոլլու,
կամ տանելու հետը զանխուլ մեծ զաղտնիքն:
Հազարումէկ վարպետ ճամբայ բանեցուց,
Հազարումէկ ճարտարիմաց հընարքներ.
Բայց ի հեճուկօ այս ամէնուն՝ չիմացաւ
Դաւակցութեան զէնքերը՝ ոչ ալ ծրագիրն:
Հուսկ դիպուածն՝ ինչ որ ինք անձամբ չըկըրցաւ՝
Քակեց անոր կասկածներուն քար կըծիկն:
Այնպէս որ ան տեղեկացու բացորոշ
կոփրետոսի համար լարուած դարանին:
Դարձեր էր հոն՝ ուր թըշնամի սիրուհին

Նըստեր է իր հերոսներուն միջեւ դեռ.

Այն տեղն ըմբոն կը գըտնէ իր խոյզերուն՝
Ուր կային շատ մարդիկ տարբեր ազգերէ:
Շատոնց ի վեր ծանօթ մէկու մը նըման՝
Օրիորդի մը քով կ'երթայ, եւ կարծես
Թէ մէջերնին մըտերմութիւն մ'ըլլար հին՝
Զըւարթութեամբ կը սկըսի հետը խօսիլ.

«Պիտ' ուզէի, կ'ըսէ, բայց կէս կատակով,
Ես ալ ըլլալ գեղուհիի մ'ախոյեանն.

Ես ալ պիտի կըրնայի սրովը կըտրել
Կոփետոսի գլուխը եւ կամ Հոփնալդի:
Խընդրէ ինչ՝ եթէ փափաք մը կը զգա՞ւ՝
Այն բարբարոս պարոններէն մէկուն գլուխն»:

Այսպէս սկըսաւ, եւ մըտածեց ան քիչ քիչ
Աւելի լուրջ ձեւ մ'հազցընել կատակին:
Խօսքը բերանն էր դեռ ծիծաղ մը փըրցուց,
Ու ժըպտելով իր մէկ յատուկ ձեւն ըրաւ:
Հոն ուրիշ կին մը հասնելով այն ատեն
Լըսեց, դիտեց եւ անոր քովը եկաւ.

«Կ'ուզեմ գողնալ ըզքեզ ամէն կիներէն,
Ըսաւ, կ'ընտրեմ ես ըզքեզ ինձ ախոյեան.
Զիս սիրելուդ վըրայ պիտի չըզըղաս.

Եկուր, ասպետս, առանձին խօսք մ'ունիմ քեզ»:

Մէկդի քաշեց ու խօսեցաւ. «Ես, Վաֆրին,
Ըզքեզ ճանչցայ, պէտք է դուն ալ զիս ճանչնաս»:

Խըռովեցաւ հընարիմաց զինակիրն.
Բայց ժըպտելով անոր դարձաւ եւ ըսաւ,
«Ես չեմ յիշեր բընաւ տեսած ըլլալ քեզ,

Տեսնըւելու արժանի ես դուն սակայն։
Ես աս զիտեմ՝ որ քու տըւած անունէդ
Բոլորովին տարբեր անուն ունիմ ես»։
— Բիզերդայի արեւակէզ անփին վրայ
Ծնաւ զիս Լեսրին, եւ զիս կոչեց Ալմանզոր։
Տուկեանդ, ըսաւ նէ, ես շատ լաւ կը ճանչնամ
Ըզքեզ վաղուց, զուշակութիւն չեմ ըներ։
Մի ծածկեր դուն ըզքեզ ինէ, դէմդ ունիս
Մըտերմուհի մ', որ քեզ համար պատրաստ է
Կեանքը տալու. Երմինեան եմ, դուսոր երբեմն
Արքայական, եւ յետոյ քիչ ժամանակ
Տանկրէդի՝ քու եւ իմ տիրոջ՝ գերուհի։
Քաղցըր բանտին մէջ երկու զուարթ ամիսներ
Գորովազութ իմ պահապանս եղար դուն,
Ծառայեցիր ինծի սիրով, քաղցրութեամբ։
Նայէ, ես նոյն ինքն ան եմ, ան եմ, նայէ»։

Ուշադրութեամբ զայն կը դիմէ զինակիրն
Ու կը ճանչնայ գեղեցիկ դէմքը նէրա։
«Ինէ վըտանգ, կը յարէ նէ, չի զար քեզ,
Երկրնքին վրայ, արեւուն վրայ քեզ կ'երդնում։
Մանաւանդ թէ կ'աղաչեմ քեզ՝ քու դարձիդ՝
Զիս ալ քու հետըդ սիրելի բանտըս տար.
Մըուայլ օրեր, խաւարչըտին գիշերներ
Կ'ապրիմ ես հէքս ազատութեան մէջ այն դառն։
Եւ եթէ հոս իբրեւ լըրտես ես եկեր,
Առջիդ կ'ելլէ բախտ մը չըքնաղ, դոյզնազիւտ.
Պիտի լըսես ինէ դաւեր՝ զորոնք դուն
Դիւրաւ պիտի չիմանայիր ուրիշէ»։

Այսպէս կ'ըսէ անոր. ան լուռ կը նայի,
Դաւադըրժող Արմիդան միտքը կ'իյնայ:
Խաբեպատիր՝ շաղակրատ բան մըն է կինն,
Յեղափոխուկ կամքով. յիմար է այն մարդն՝
Որ պնոր վրայ կը վըստահի. ինքնիրեն
Այսպէս կ'ըսէ: Յետոյ անոր դառնալով՝
«Եթէ կ'ուզես զալ, կ'ըսէ, քեզ կը տանիմ.
Ա՛ւ որոշուած կընքուած է աս մեր միջեւ.
Միւս բանին վրայ յարմար ատեն կը խօսինք»:

Կը սահմանեն հեծնել մեկնիլ անյապաղ
Բանակը գեռ ճամբայ չելած տակաւին:
Վաֆրին կ'ելլէ վրանէն, եւ նէ կը դառնայ
Միւս կիներուն, եւ կը մընայ քիչ մ'ատեն:
Կատակ կ'ընէ անոնց հետ, նոր ասպետին
Վրայ կը խօսի, յետոյ կ'ելլէ անկէ դուրս,
Որոշուած տեղը կ'երթայ, զայն կը զըստնէ,
Ու միասին բանակէն դաշտը կ'ելլեն:

Հասեր էին ամայի տեղ մ', եւ արդէն
Անհետացեր Սարակինոս վըրաններն,
Երբ ան ըսաւ նէրա. «Ըսէ դուն հիմա
Կոփրետի դէմ ինչ է լարած դարաննին»:

Այն ատեն նէ դաւակցութեան անօրէն
Ոստայնն անոր աչքին յըստակ կը պարզէ.

«Պալատական ութը մարտիկ են, ըսաւ,
Որոնց մէջ էն քաջն՝ անուանին է Օրմոնդ:
Ասոնք՝ ըլլայ ատելութիւն, ըլլայ ոխ
Զիրենք դըրդողն, այսպէս են դաւը նիւթեր.
Այն օրն՝ ուր մեծ ճակատամարտն երկու մեծ

Բանակներուն միջեւ պիտի որոշէ
 Ճակատագիրն ու պետութիւնն Ասիոյ,
 Պիտի հազնին կոփրետոսի անձնապահ
 Գընդին նըման զգեստներ ճերմակ եւ ոսկի.
 Զէնուզարդնին բոլոր նըման Փրանկներուն,
 Եւ զէնքերնուն վըրայ նըշանը խաչին:
 Ապաւարտնին պիտի նըշան մ'ունենայ,
 Որով պիտի ճանչնայ զիրենք Հեթանոսն:
 Եւ յետոյ երբ զոյգ բանակներն իրար զան
 Ու խառնըւին, անոնք պիտի որոնեն
 Եւ դարանին քաջակորով այն կուրծքին՝
 Թիկնապահի անձնանուէր դէմք ցուցնելով.
 Թոյնով պիտի. զինուած ըլլայ սուրերնին,
 Որ ոեւէ հարուած ըլլայ մահառիթ:
 Եւ զի զիտեն անոնք որ ինձ ծանօթ են
 Ըզգեստն ու զէնքն ու սովորոյթը փըրանկ,
 Ինծի ձեւել տըւին այն կեղծ նըշաններն,
 Ըստիպուեցայ օգնել դըժնէ զործերու:
 Բանակը ես այս պատճառաւ կը թողում,
 Խշանասաստ հրամաններէ կը փախչիմ.
 Ինչ կերպով ալ ըլլայ՝ կ'ատեմ կը խորշիմ
 Մասնակցելէ ոեւէ նենզ դաւերու:
 Այս է պատճառը, բայց միայն ասի չէ...»:
 Եւ հոս լըոեց, ու դէմքն առաւ վարդի զոյն.
 Աչքերը վար խոնարհեցուց, եւ ուզեց
 Բըռնել վերջին եւ կըցկըտուր այն խօսքերն:
 Խոկ Վաֆրինոս կ'ուզէ բերնէն դուրս խըլել
 Ինչ որ նէ ինքն ամըշնալով չըյայտնեց.

«Թերահաւատ, ըսաւ, արդ ի՞նչ կը ծածկիս
Բուն պատճառներն հաւատարիմ մըտերմէգ»։

Նէ իր կուրծքէն խորունկ հառաջ մ'արձակեց,
Եւ ըսկըսաւ խօսիլ գողդոջ ու կերկեր.

«Ալ կորսըւէ զընա, մատնիչ, տարաժամ
Պատկառանք, հոս այլ եւըս տեղ չունիս դուն.
Զուր է հեստանքդ ամօթխած, զուր կը փորձես
Սիրոյ կըրակը ծածկել քու կըրակով.

Առաջ այս քու համեստութեանդ տեղը կար,
Իսկ հիմա՝ ոչ. ալ օրիորդ մ'եղայ ես
Թափառական եւ փախըստեայ»։ Եւքն յարեց.

«Ես այն զիշերն՝ աղիտաբեր իմ անձիս
Եւ հայրենեացս՝ որ քանդուեցաւ հիմնիվեր՝
Կարծուածէն շատ աւելի բան կորուսի.
Հայրենիքիս քանդուիլը չէր բուն պատճառն
Աղէտներուս, սակայն անկէ ծագեցաւ.
Թագի կորուսոը ոչինչ է, թագին հետ
Կորսընցուցի ես ինքզինքս ալ, կորուսի
Անդարձաբար սիրոտ, միտք, հանգիստ եւ զգացում:
Վաֆրին, զիտես որ դողդոջուն՝ խելայեղ
Այնչափ արեան, կողոպուտի միջեւ ես
Դիմեցի քու եւ իմ տիրոջ, երբ ինք նախ
Ըսպառազէն իմ արքունիքը մըտաւ,
Եւ անոր ուաքն իյնալով այսալէս ըսի.

— Անյաղթ դիւցազն, ողորմութիւն, զըթութիւն,
Կեանքիս համար չէ որ քեզի կ'աղաչեմ.

Լոկ կուսական պատուիս ծաղիկն ազատէ»։

«Ան խառնելով իր ձեռքը իմ այս ձեռքիս՝

Զըսպասեց իսկ որ ազաշանքս աւարտեմ.

«Գեղեցիկ կոյս, ըսաւ, ի զուր չէ դիմումդ, Ե՛ս պիտ' ըլլամք քեզի պաշտպան, հոգատար»:

«Չեմ գիտեր ինչ մ'ըզգացի ես այն առեն գողտրիկ՝ անուշ՝ որ սիրոս իշաւ հոն կըպաւ.

Եւ որ յետոյ չեմ գիտեր ինչպէս սողաց

Հոգւոյս մէջ՝ հոն հանեց հըրդեհ եւ վէրքեր:

Յետոյ ստէպ ինձ այցեց ու քաղցըր ձայնով

Վիշտս ըսփոփեց, ցաւակցեցաւ ինծի հետ.

Կ'ըսէր. «Քեզի ազատութիւն լիուլի,

Չեմ ուզեր քու աւարէդ ոչ մէկ աւար»:

«Աւաղ, զողօն էր եւ պարզեւ թըւեցաւ.

Չի զիս ինծի տալով՝ ինծմէ կորզեց զիս.

Ինծի դարձուց անսիրելին եւ անարզն,

Ու սիրոս իրեն զերի ըրաւ բըռնութեամբ:

Ո՞հ, սէրը չի ծածկըւիր. քեզ խանդակաթ

Կը հարցնէի ոփրոշը վրայ ես յաճախ:

Դուն տեսնելով հիւանդ մըտքիս նըշաններն՝

ինձ՝ «Երմինեա, սիրով կ'այրիս դուն», ըսիր.

Ես ուրացայ, բայց հրատոչոր մէկ հառաչս

Ըստոյգ թարգմանն եղաւ սըրտիս բոցերուն.

Եւ լեզուիս տեղ գուցէ յայտնի կը պարզէր

Քեզ իմ աչուիս զիս լավլիզող՝ սպառող հուրն:

Ո՞վ վատախտար լոռութիւն, խընդրած ըլլայի

Գէթ այն ատեն դեղ դարման մեծ տանջանքիս.

Քան թէ յետոյ երբ՝ անօգուտ էր այլ եւս՝

Թուլցընէի սանձն եռանդուն իղձերուս:

Հուսկ մեկնեցայ՝ վէրքերս ծոցիս մէջ ծածկած,

Վէրքեր՝ որոնք ինձ մահացու կը թուէին։
 Սէրն ուզելով հասնիլ կեանքիս օգնութեան՝
 Պատկառանքի ամէն սանձերը խըզեց։
 Որոշեցի երթալ տիրոջս ի խընդիր։
 Ինք զիս խոցեց, ինք կըրնար զիս բըժըշկել։
 Բայց ճամբուս մէջ առջիս ելաւ վայրենի
 Եւ տըմարդի զօրքերու գունդ մ'անողորմ,
 Եւ քիչ մընաց որ անոնց ձեռքն իյնայի.
 Փախայ գացի ամայի տեղ մ'հեռաւոր,
 Հոն ապրեցայ հիւղի մը մէջ առանձին՝
 Անտառներուն խորքն եւ եղայ հովուուհի։
 Բայց յետոյ երբ այն երկիւղէն քիչ մ'ատեն
 Ճընշըւած բոցն արծարծեցաւ ծոցիս մէջ,
 Այն միեւնոյն տեղը դառնալ փորձեցի,
 Եւ միեւնոյն դըժբախտութիւնն ունեցայ։
 Բայց չըկըրցայ խոյս տալ, վազեց ու հասաւ
 Հուղկահարու հրոսն ու բըռնեց գերեց զիս։
 Եգիպտացի էին՝ Գազա կ'երթային։
 Ապարապետին տարին զիս իբրը պարզեւ.
 Համոզեցի զայն՝ պատմելով արկածներս,
 Եւ իմ պատուվս՝ մաքուր, անմերձ, անշաղախ
 Արմիդայի քով կեցայ շատ ժամանակ։
 Այսպէս շատ հեղ ուրիշներու ձեռքն ինկայ,
 Եւ ինքը զինքը միշտ կըրցայ ճողոպրել։
 Ահաւասիկ իմ դառնաղէտ արկածներս։
 Այնչափ անզամ գերուած, այնչափ ազատուած։
 Բայց կը կըրեմ դեռ առաջին շըդթաներս։
 Ո՞հ, երանի՛ թէ չըսէր ան որ հոգիս

Պըրկեց անոնց կապանքներով՝ զորս ոչինչ
Զըկարենայ պիտի լուծել. — Աղախին
Թափառական, ընդունելի չես դու ինձ,
Գընա ուրիշ տեղ փընտոէ քեզ ապաւէն... —
Այլ վերագարծ իրեն հաճոյք պատճառէր,
Եւ ընդունէր զիս հին բանտիս մէջ զըթնվա:

Այսպէս կ'ըսէր Երմինիա, եւ մէկտեղ
Խօսակցելով զիշեր ցորեկ կ'երթային:
Վաֆրին թողուց հասարակացն եւ ընտրեց
Աւելի կարճ եւ ապահով ճամբաներ:
Մըտնելու վրայ էր արեգակն երբ անոնք
Երուսաղէմ քաղաքին մօտ տեղ մ'հասան:
Ճամբուն վըրայ արեան հետքեր կը տեսնեն,
Ցհոռյ մարտիկ մ'արիւնին մէջ դիտապասու,
Որ կը բըռնէ բոլոր ճամբան. ահեղ դէմքն
Երկինք դարձած՝ մեռած անգամ կը սպառնայ:
Զէնուզարդէն, զգեստէն ճանչցան որ անի
Հեթանոս մ'էր, առաջ անցաւ զինակիրն:
Աւրիշ մ'անկէ քըչիկ մ'հեռու կը պառկէր,
Որ զինակրին աշքին զարկաւ իսկեւիսկ.

«Աս քրիստոնեայ է», մըրմընջեց ինքնիրեն.
Բայց կասկածի մէջ ձըգեց զինք թուխ ըզգեստն.
Համետէն վար ցատկեց երեսը բացաւ,
Եւ «Ա՞ն, ճըչաց, Տանկրէդն է, ո՞հ սպանուեր է»:
Կանգ էր առեր վատաբախտիկ Երմինեան
Վայրագ մարտիկին քով եւ զանի կը դիտէր,
Երբ ցաւագին ձայնին շեշտերն ողորմուկ
Նէրա սըրտին մէջէն անցան ուլաքի պէս:

Նէ Տանկրէդի անունն հազիւ թէ լըսեց,
Թըռաւ սլացաւ խելայեղած՝ ըզգըլխած.
Եւ տեսնելով դալկահար գէմքը չըքնաղ,
Թամբէն չիջաւ, ոչ, գահավէժ նետուեցաւ:
Թափեց անոր վրան արցունքի հեղեղներ,
Լացաւ ողբաց աղիողորմ հեծութեամբ.

«Ի՞նչ գէշ ատեն կը բերէ բախտը զիս հոս.
Ի՞նչ ցաւալի եւ աղէկէզ տեսարան.
Շատ ատեն վերջ ըզքեզ հազիւ կը գըտնեմ,
Տանկրէդ, եւ ես քեզ կը տեսնեմ, դուն զիս ոչ,
Դուն չես տեսներ զիս՝ թէպէտ հոս ներկայ եմ:
Հազիւ գըտած կը կորսընցնեմ քեզ յաւէտ:
Աւաղ ինծի, չէի կարծեր որ քու տեսքդ
ինծի երբեք կարենար ցաւ պատճառել.
Պիտ' ըղձայի արդ կոյր ըլլալ, չըտեսնել
Ըզքեզ... սիրո չեմ ըներ նայիլ քու վըրադ.
Ո՞ւր բոցն անուշ եւ անողորմ աչքերուդ,
Ո՞ւր են ծուարեր անոնց աղուոր նըշոյլներն.
Ո՞ւր է փախեր ծաղկափրթիթ այտերուդ
Զըքնադ կարմիրն, ո՞ւր է դէմքիդ զուարթութիւնն.
Բայց ի՞նչ. սիրուն ես ինձ թէեւ դալկահար:
Գողարիկ հոգի, եթէ մէջն ես այս մարմնոյս,
Եթէ ողբերըս կը լըսես, իղձերուս
Յանդըգնութեանն ու զոլութեանը ներէ.
Կ'ուզեմ խըլել մեռելատիպ շըրթներէն
Յուրու համբոյրներ՝ զորըս ջերմիկ յուսացի.
Մասամբ պիտի խըլեմ մահուան իրաւունքն՝
Համբուրելով որժգոյն, թառամ այս շըրթներն:

Սիրուն բերան, որ իմ՝ ցաւերս սփոփեցիր
երբ ողջ էիր՝ քու բարեգութ խօսքերով,
Թոյլ տուր որ ես չըմեկնած այս աշխարհէն
Ըսփոփեմ զիս քու մէկ քաղցրիկ համբոյրով.
Եթէ ես սիրու ըրած ուզած ըլլայի
Այն ատեն դուն կը շնորհէիր գուցէ զայն,
Զոր հիմա հարկ է որ գողնամ ես քենէ.
Ներէ որ արդ գիրկընդխառնիմ քեզի հետ,
Եւ շըրթներուդ մէջ հեղում շունչըս յետին
Իմ ետեւէդ սլացող հոգիս ընդունէ,
Թըռցուր ղըրկէ զայն հոն ուր քո՛ւկըդ զընաց»։

Այսպէս կ'ըսէ հեծեծելով. դուրս կ'ելէ
Կարծես հոգին աչքերէն՝ ջուր կը արելով։
Ըսթափեցաւ Տանկրէդ տաքուկ այն հիւթէն,
Եւ իր թօշնած շըրթները քիչ մը բացաւ.
Բացաւ շըրթներն, ու դեռ աչուին զոց՝ խառնեց
Եր մէկ հառաչն՝ հառաչներուն հետ նէրա։
Նէ կը լըսէ անոր տըքալն ու հեծելն,
Եւ սըրտին մէջ կայծիկ մը յոյս կը ցաթէ.

«Աչուիդ բաց, ով Տանկրէդ, նայէ թէ ինչպէս
Գովք կ'ընեմ քու վըրադ, ողբերըս լըսէ.
Նայէ ինծի, կ'ուզեմ զալ հետըդ մէկտեղ
Երկայն ճամբան, կ'ուզեմ քովիկըդ մեռնիւ։
Ինծի նայէ, մի փախչիր այդպէս արագ։

Այս վերջին շնորհն է՝ որ քենէ կը խընդրեմ»։
Ծանր ու մըուայլ աչուին Տանկրէդ կը բանայ
Ու կը զոցէ. նէ կը հեծէ տակաւին։
Վաֆրին կ'ըսէ անոր. «Ասի մեռած չէ,

Նախ կըրցածնիս ընենք, ողբալը վերջէն» :

Ու զէնուզարդը կը քակէ. նէ տըկար
Դողդոջ ձեռքով կ'օգնէ սիրով զինակրին.
Վէրքերը նէ կը շօշափէ կը քըննէ,
Եւ կը յուսայ վիրաբուժի քաջանմուտ
Իր արուեստով զանոնք բուժել աւաքել:
Նէ կ'իմանայ որ նուաղելուն բուն պատճառն
Յոզնութիւնն է եւ մեծ կորուստն արիւնի.
Բայց՝ ամայի այն տեղւոյն մէջ քօղէն դուրս
Բան մը չունի՝ որ այն վէրքերը պատէ:
Սէրը կու տայ անոր լաթեր անսովոր,
Կը սորվեցնէ զըթութեան նոր հընարքներ:
Նէ ցամքեցուց արիւնը իր մազերով.
Կըտրեց զանոնք, կապէց վէրքերն անոնցմով,
Վասըն զի նուրբ ու կարճ իր քօղը չօգտեց
Անոր մէկէ աւելի՝ շատ վէրքերուն:
Չունի քըրքում եւ խանթէփար. բայց գիտէր
Նէ մոզական հըզօր բառեր՝ որ կըրնան
Յառաջ բերել անոնց տըւած արդիւնքներն:
Ան մահաքուն թըմբիրն արդէն թօթուեր է,
Ահա շարժուն, շուարուն աչուին կը բանայ,
Կը տեսնէ իր ծառան եւ կին մը զըթած՝
Վըրան ծըռած՝ օտարական ըզգեստով:
«Վաֆրին, կ'ըսէ, Ե՞րբ եւ ի՞նչպէս եկար հոս.
Եւ դուն ով ես, գորովալի բժըշկուհի» :

Տարակոյսի, յոյսի միջեւ երերուն՝
Նէ իր չըքնաղ դէմքին վըրայ վարդ ցանեց.
«Պիտի գիտնաս, ըսաւ անոր, ամէն բան,

Կը պատուիրեմ քեզ արդ՝ իբրեւ բժըշկուհիդ՝
Որ լուս կենաս դուն եւ հանգիստ վայելես։
Պիտի բուժուիս, դուն մըրցանակ պատրաստէ»։

Յետոյ անոր զլուխն իր ձեռքին մէջ տուաւ։
Մինչդեռ Վաֆրին կը մըտածէ թէ ինչպէս՝
Բոլորովին չըմըթընցած՝ կարենայ
Հանգըստութեամբ զանի բանակ փոխադրել,
Ահա մարտիկ գունդ մը վըրայ կը հասնի,
Տանկրէդինն է, Վաֆրին մէկէն կը ճանչնայ։
Հետն էր երբ ան հանդիպեցաւ Զէրքէզին,
Եւ ասպարէզ կարդաց անոր կըոփիի.

Բայց Տանկրէդի չընկերեց. ինքը չուզեց.
Չայն փընտոելու է ելեր. նոյն պատճառով
Ուրիշ շատեր ալ կու զային ետեւնէն.
Բախտ ունեցան ամէնքն ալ զայն գըտնելու։
Անոնք իրենց բազուկներով կազմեցին
Աթոռ ու զայն հանգչեցուցին մեղմով վրան։

Ըստ ‘Տանկրէդ այն ատեն. «Արդ պիտի մսայ՝
Քաջակորով Արկանտը կուր անզղերուն։
Ո՞հ, կ’աղաչեմ, մի թողուք, մի զըրկէք զայն
Գովեստներէ եւ փառաւոր թաղումէ։
Չունիմ ոչ մէկ ատելութիւն՝ անմըռունչ
Մեռած մարմնոյն դէմ, քաջաբար ինկաւ ան.
Ուստ’ իրաւամբ պէտք է իրեն հատուցուի
Արժանաւոր այն մեծարանքն, արութեան
Այն միակ վարձքն երկրի վըրայ մահէն վերջ»։
Իրարու ձեռք տալով շատեր կը վերցնեն
Իր թըշնամին եւ ետեւէն կը տանին։

Երմինեայի քովէն կ'երթար Վաֆրինոս՝
իբրեւ նէրա հաւատարիմ պահապանն։

Յարեց Տանկրէդ. «Կ'ուզեմ որ դուք տանիք զիս
Արքունական քաղաքն եւ ոչ իմ վըրանս.
Այս զաղփաղփուն կեանքիս գըլխուն եթէ կայ
Բան մը գալիք՝ լաւ է որ հոն հանդիպի.
Վասըն զի տեղն՝ ուր մեռաւ ինք Մարդն անմահ։
Կըրնայ գուցէ Երկնի ճամբան դիւրացնել.
Եւ գոհութիւն պիս՝ ունենամ վերջապէս
Բարեպաշտ ուխտըս կատարած ըլլալու»։

Ըսաւ. տարին զինքը Սաղէմ ու դըրին
Անկողնի վրայ՝ ուր զինքն առաւ քուն մ'անուշ։
Օրիորդին համար Վաֆրին կը գըտնէ
Տանկրէդի մօտ տեղ մը ծածուկ եւ անքոյթ։
Յետոյ կ'երթայ Կոփրետոսին, եւ փութով
Ներս կը մըտնէ առանց ոչ մէկ արգելքի։
Ան նոյն պահուն նըժարի մէջ դընելով
Կըշռելու հետ էր մօնալուտ ձեռնարկին
Պատահարները ձախողակ թէ յաջող։
Եզերքն հիւանդ Ռայմոնտ կոմսին անկողնին
Նըստեր էր ինք ըլլարապետն երկիւղած։
Եւ իր չորս դին շըքեղ պըսակ կը կազմեն
Բանակին էն խելացիներն ու քաջերն։
Արդ մինչ Վաֆրին Սպարապետին կը խօսի,
Լըոիկ մընջիկ մըտիկ կ'ընէ ամէն ոք.
«Տէր, կ'ըսէ, քու պատուիրանիդ համեմատ
Գացի գըտայ Անհաւատներն ու բանակն։
Բայց մի սպասեր որ ես համրեմ քեզի հոս

Թիւն անհամար անըսպառ այն բանակին։
 Տեսայ ես՝ իր անցած պահուն կը ծածկէր
 Ան հովիտներն, արտորաներն ու լեռներն.
 Ուր որ հասնի, ուր կանգ առնէ կը լրգէ
 Երկիրն. աղբիւր՝ հեղեղատ՝ գետ կը չորնան,
 Զի շեն բաւեր ջուրերն անոնց ծարաւին.
 Ասորիփի հունձքը ոչինչ է անոնց։
 Աակայն ըլլայ հետի՛ ըլլայ ձիաւոր՝
 Անոնց մէջ կան անթիւ գունդեր անպիտան.
 Անփոյթ փողի ձայնի, պետի հրամանի.
 Զեն վարժ կըռուի, լոկ հեռուէն կը խոցեն։
 Բայց կան քանի մը քաջ ընտիր ընտիրներ,
 Որոնք կ'երթան պարսիկ դրօշին ետեւէն.
 Եւ ամենէն ընտիր գունդն այն է գուցէ՝
 Որուն անունն է Արքունի անմահ գունդ։
 Կը յորջորջուի Անմահ՝ զի ան իր թիւէն
 Զի պակսիր բնաւ երբեք եւ ոչ իսկ մէկ հատ.
 Վասըն զի երբ մէկը մեռնի, թափուր տեղն
 Անմիջապէս կը լեցընէ նոր մ'ընտիր։
 Եւ բանակին ըսպարապետն կմիրէն
 Խելքին, ուժին զոյգ քիչ կամ ոչ ոք ունի։
 Արքան իրեն պատուէր տըւաւ՝ որ ամէն
 Հընարք թափէ քեզ գըրգոելու դաշտային
 Համագումար ճակատամարտ գուպարի։
 Կարծեմ էն ուշ երկու օրէն հոս կ'ըլլայ
 Եգիպտական թըշնամի մեծ այդ բանակն։
 Հոինալդ, դուն պէտք է որ ըզզոյշ ըլլաս շատ,
 Շատեր կ'եփին գլուխըդ մարմնէդ թըզնելու։

Զի էն քաջերն եւ հըմուտները մարտի
 Արեր են քեզի դէմ իրենց սուրն ու մոլուցքն.
 Արմիդա ինք զինք մըրցանակ է դըրեր
 Գլուխըդ կըտրող իրեն տանող մարտիկին:
 Անոնց մէջ է քաջակորով պերճ պարսիկն
 Ալդամորոս՝ Սըմըրդանուի թագաւորն:
 Ադրաստն ալ կայ սոսկավիթիսար յաղթ հըսկան՝
 Արշալոյսի դըրկից երկրին թագաւոր.
 Մարդ եւ այնքան մարդկութենէ անհաղորդ,
 Որ ձիու տեղ փիղի վըրայ կը հեծնէ:
 Կայ Տիսափեռն, որու խիզախ քաջութեան
 Մեծ զովեստներ կու ուայ համբաւն համամիւ»:
 Այսպէս կ'ըսէ. պատանւոյն դէմքը բոլոր
 Կը կայծակէ, աչքերն հըրդեն մ'են դարձեր:
 Պիտի ուզէր թըշնամեաց մէջ զըտնըւիլ.
 Ինք իր մէջ չի սեղմիր, կ'եռայ կը պոռթկայ:
 Ապա Վաֆրին Սպարապետին դառնալով՝
 «Տէր, մինչեւ ցարդ բսածս, յարեց, ոչինչ է.
 Ե՞ն ահռելին պիտի պատմեմ քեզ հիմա.
 Պիտի կըոռուին հետդ Յուղայի զէնքերով»:
 Եւ մի առ մի պարզեց անոր իրեն դէմ
 Նիւթուած դաւին մանըր մասերը բոլոր.
 Զէնքերն ու թոյնն ու նըշանները պատիր,
 Լրսած պոռու պարծանքը, վարձքն ու խոստումն,
 Եւ գոհացուց անոնց անթիւ հարցումներն:
 Անոնց միջեւ կարճ լըռութիւն մը տիրեց,
 Յետոյ կոփրետ երեսը վեր վերցնելով՝
 «Արդ ի՞նչ է քուխորհուրդդ» հարցուց Ուայմոնտին:

Եւ ան. «Ըստ իս՝ լաւ է որ մենք վաղ առաջու՝
Որոշուածին պէս՝ յարձակում չըգործենք.
Այլ թէ սեղմենք աշտարակին պաշարումն,
Եւ չըթողունք որ անկէ մարդ ելլէ դուրս։
Եւ թող բանակն հանգիստ առնէ՝ պատրաստուի
Մըղելու մեծ ճակատամարտն ընդհանուր։
Աւ դուն նայէ՛ թէ որն է լաւ, թըշնամւոյն
Առաջն երթալ, թէ իր գալուն ըսպասել։
Սակայն եթէ ինձ հարցընես՝ պէտք է դուն
Քու վըրադ լաւ ըզզուշութիւն բանեցնես.
Քեզմով կըրնայ բանակն յաղթել եւ իշխել.
Ո՞վ առանց քեզ կ'ապահովէ կ'ուղղէ զայն։
Եւ զի մատնիչը նըշանով չազատի,
Մարտիկներուդ դուն նըշանները փոխէ.
Այսպէս պիտի դաւը քեզի յայտնըւի
Զայն պատրաստող դրուժաններուն իսկ ձեռքով»։
Կ'ըսէ կոփրետ. «Ոսվորութեանդ համեմատ
Բարեացակամ ես միշտ եւ միտքրդ արթուն։
Տարակոյսի տակ ձըգածդ արդ որոշենք.
Պիտի երթանք թըշնամիին ընդառաջ.
Արեւելքի յաղթողներուն չի վայլեր
Պատնէշներու, պարիսապներու մէջ փակուիլ.
Ամպարիշտներն համն առնեն թող մեր ուժին,
Բացավայրին մէջ ջինջ պայծառ բաց լոյսով։
Մեր յաղթութեանց անունը լոկ՝ առնելնուն՝
Պիտի սարսին, թող թէ վեհ՝ խրոխտ երեսէն
Յաղթողներուն, անոնց անյաղթ զէնքերուն։
Պիտի նուաճուին զօրութիւններն ոսոխին,

Հաստատութիւն անխախուռ մեր պետութեան :
Պիտ' անձնատուր ըլլայ փութով աշտարակն ,
Եւ կամ պիտի շատ դիւրութեամբ առնենք զայն» :

Մեծանձըն պետն հոս լրոելով կը քաշուի ,
Մըտնող աստղերն արդէն քունի կը կանչեն :

1089

ԴԱՍՍՈՅԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՔՍԱՆԵՐՈՇԴ ԵՐԳ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը ծագի յաղթութեան օրը, Ուայմոնտը քերդին պահապահն թողլով կոփրետ ընդառաջ կ'երթայ Եզիպտական բանակին. Երկու բանակները ճակատ ճակատի. Խառնուրդ. Սուլէյման եւ Ալատին քերդէն գուրս կ'ելլեն. Պարտութիւն Եզիպտացւոց. Խաչակիրներն յաղթողաբար կը կատարեն իրենց ուխտը.

ԵՐԱԿԱՆՈՒՄ ԱԶԱՏԵԱԼ

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԵՐԳ

Աղա, արփին մարդն արթընցուցեր էր զործի,
Եւ օրուան տաս ժամերն անցեր արդէն իսկ՝
Ամբոխն երբ մեծ աշտարակին վըրայէն
կը նըշմարէ շուքի պէս բան մը հեռուն,
Նըման իրկունն երկիրս պատող մըշուշին։
Շուտ հասկըցաւ որ բարեկամ բանակն էր.
Գըլխուն վըրայ փոշին բըռներ է երկինքն,
Ոտքերուն տակ՝ ծածկըւեր դաշտ ու բըլուր։
Պաշարուողներն աշտարակին գագաթէն
կը դըղըրդեն երկինքն իրենց գոչիւնով.
Ինչպէս կոռւնկները կոիչներով կարկաչուտ
Թողած իրենց թրակեան բոյներն՝ ամպերուն
Մէջէն երամ երամ կ'երթան ի խընդիր
Տաք ափերու, հովէն՝ բուքէն փախչելով.
Զի նոր յոյսն արդ կը խրախուսէ լեզունին
Թըշնամանքի, ձեռքերնին նետ նետելու։
Փրանկները շուտ ըմբըռնեցին թէ ինչ էր
Պատճառն այն նոր մոլուցքին, այն սաստերուն.
կը նային միւս կողմն, եւ ահա կ'երեւայ
Ահեղազօր բանակն անոնց աչքերուն։

իրենց արի կուրծքերուն մէջ կը բոլնկի
Յանկարծ վեհանձըն բոց մ' , ու մարտ կը խնդրեն :

Առոյգ խիզախ հասակը շուրջն առնելով
Կոփրետոսի՝ կը մըռնչէ , կը գոչէ .

«Նըշանը տուր անպարտելի Ապարապետ» :
Բայց կը մերժէ այն իմաստունն , եւ չ'ուզեր
Որ պատերազմ մըզուի նոր այզը չհկած .
Սանձ կը դընէ անոնց հրաբորք եռանդին :
Կ'արգիլէ՛ իսկ որ թըշնամին չըգըրգուն
Թէթեւ , թափառ եւ յեղափոխ գուպարով :

«Անհրաժեշտ է , կ'ըսէր , որ ձեզ օր մ'ամբողջ
Հանգիստ տամյետ այնչափ անչափ յոգնութեանց» .
Գուցէ ուզեց նաեւ տալ խայծ եւ սընունդ
Յանձնապաստան վըստահութեան ոսոխին :
Կը պատրաստուի անձնիւր զինուոր՝ անհամբէր
Սպասելով նո՞ր արշալոյսին երեւման :
Զեղաւ բնաւ օդն այնքան զըւարթ՝ այնքան ջինջ
Ինչպէս այն օրն յիշատակաց արժանի :
Այզը զըւարթ կը ծիծաղէր , էր կարծես
Արփւոյն բոլոր նըշոյլներով պըսակուած .
Կըրկնապատկեց երկինքն իր լոյսն , եւ ուզեց
Անպատըրուակ տեսնել գործերն հոյակապ :

Կոփրետ ոսկի առաւտուն ցաթելուն՝
Դուրս կը հանէ բանակը կազմ՝ եւ յարդար :
Բայց կը յանձնէ Պաղեստինի բըռնաւորն
Ոայմոնտի , հետն է քրիստոնեայ մեծ բանակն
Որ Սիւրիոյ դրացի երկրէն էր եկեր
Ազատարար իր քաջերուն . բաց ասկէ

Կը թողու հոն գասկոնացի գունդ մըն ալ :
 Կը յառաջէ վեհ Սպարապետն . յաղթութեան
 Ըստոյգ հըմայքն երեսին վրայ կը կարդաս .
 Երկնային նոր շնորհ մ'անոր վրայ ճայթոելով
 Կը յօրինէ զայն վեհափառ եւ շըքեղ :
 Պայծառափայլ դէմքին վըրայ կը շողայ
 Ծիրանի պերճ լոյսն իր առոյգ հասակին .
 Եւ աչուըներն ու շարժումները մարմնոյն
 Կը փայլակեն գերբնական բան մ'անսովոր :

Բայց շատ հեռու չգացած դիմացը կ'ելէ
 Վըրանահար Եզիպտական բանակին .
 Հասնելուն պէս Կոփրետ գրաւել կու տայ լեռն՝
 Որ իր ետին կը տարածուի դէալ ի ձախ .
 Եւ կը կարգէ զօրքերն ապա դէալ ի դաշտ՝
 Կուշտերը նեղ՝ ճակատը լայն բըռնելով .
 Հետին կեղրոնը կը դընէ՝ թեւաւոր
 Յօրինելով այրուծիով զոյգ թեւերն :
 Չախ կողմը՝ մօտ գրաւած բըլրան վերելքին
 Որ պաշտպանուած է իր դիրքին շընորհիւ,
 Կը զետեղէ Ռոբերդ ջուխտակ իշխաններն .
 Ցանձնեց կեղրոնը Բաղդավին իր եղբօր .
 Աջ թեւն իրեն պահեց , դաշտին ամենէն
 Լայնանիստ մասն եւ ամենէն վտանգաւորն .
 Ուր թըշնամին իր անհամար զօրքերով
 Պաշարելու փորձեր կըրնար կատարել :
 Եւ հոս են իր Լոռէնցիներն , հոս կը դնէ
 Էն լաւ զինուած եւ էն ընտիր ընտիրներն .
 Եւ ձիաւոր նետողներու միջեւ խառն

Հետեւակներ կը ցըրուէ՝ վարժ կըռուելու
 Հեծեալներու միջեւ, յետոյ կը կազմէ
 Գունդ մ'ինքնակամ զինուորներէն, եւ ուրիշ
 Քաջեր՝ դնելով զանոնք դէպ աջ՝ քիչ մ' հեռու,
 Եւ կը կարգէ անոնց Հոփնալդ զօրավար:
 Կ'ըսէ իրեն. «Ո՛վ տէր, քենէ կը կախուի
 Հուսկ յաղթութիւնն եւ ձեռնարկին կատարածն.
 Հեռու բըռնէ դուն քիչ մը քու գումարտակդ
 Ետեւն այս մեծ եւ լայնասփիւռ թեւերուն:
 Երբ թըշնամին մեզ փակելու մօտենայ,
 Քովընտի վրան հրոսէ, մտածումը ցըրուէ:
 Զի եթէ չեմ սըխալիր՝ ան միտք ունի
 Պաշարելով՝ մեր ուսն ու կողն հարուածել»:
 Յետոյ սրաթոիչ նըժոյգ մ'հեծած կը սլանայ
 Հետիներուն, այրուծիին՝ կարգէ կարգ:
 Բաց է բոլոր դէմքն, երեսնոցն հաներ է.
 Ճակատն, աչքերը կայծակներ կը շանթեն:
 Ցըրուեց կասկածն, արծարծեց յոյսն ու խրախոյս,
 Խիզախին իր մեծ խոստումներն յիշեցուց,
 Եւ կըտրիճին իր քաջութիւնն, եւ ասոր
 Մեծ մեծ վարձքեր, անոր պատիւ խոստացաւ:
 Հուսկ կանգ առաւ հոն ուր շարուած խմբուած են
 Էն քաջընտիր ազնըւական պերճ գունդերն.
 Եւ ըսկըսաւ բարձուանդակէ մը խօսիլ.
 Ամէն լըսող կը հիանայ կը մընայ:
 Ինչպէս հալած ծիւներն Ալպեանց ծայրերէն
 Հեղեղօրէն կը թաւալին դէպ ի վար,
 Քաջահընչող խօսքերն այսպէս իր բերնէն

կը հոսէին երազասահ՝ յորդաբուլս.

«Ո՞վ Ցիսուսի ոսոխներուն պատուհաս
Բանակ իմ, ով Արեւելքի նըւաճող.

Ահա ուրեմըն վերջին օրը հասաւ.

Հասաւ այն օրն որուն այնչափ ցանկացիք.

Եւ առանց մեծ պատճառի չէ որ Երկինքն
Ուզեց որ իր ոսոխ ազգն արդ հոս խըմբուի.

Ան ձեր ամէն թըշնամիներն հոս բերաւ,

Որ դուք յաղթէք ամէնուն մէկ անզամով:

Պիտի շահինք մէկ կըոռուով շատ յաղթանակ

Շատ աւելի քիչ խոնջէնքով ու վտանգով:

Ի տես այսքան ըստուար ոսոխ բանակի՝

Ոչ մի սարսափ բընաւ՝ բընաւ չունենաք.

Զի ինք իր մէջ անմիաբան եւ անկազմ՝

իր անկարգ կարգն ինքը պիտի խառնակէ.

Կըոռուողներուն թիւը շատ քիչ պիտ՝ ըլլայ,

Պիտի պակսի շատերուն սիրու, շատին՝ տեղ՝
Ճակատողները մեզի դէմ մեծ մասամբ

Մերկ մարդիկ են անհըրահանգ՝ անարի,

Լոկ բըռնութիւնն անոնք կորզեր կը բերէ

Հեղգ կեանքերնէն, ծառայական գործերնէն:

Ես կը տեսնեմ սուրելն անոնց կը դողան,

Անոնց վահանն, ասպարն ահա կը զոփայ,

Անոնց դրօշները կը սարսոին օդին մէջ:

Ես կը ճանչնամ անոնց ձայները տարտամ

Եւ Երկդիմի ու կեղակարծ շարժութիւն.

Կը տեսնեմ մահն անոնց յայտնի նշաններով:

Այն ծիրանի՝ ոսկի հազած զօրավարն՝

Որ կը կարգէ գունդերն ահեղ երեսով,
 Գուցէ յաղթեց Արուայիկին, Մաւլրիին,
 Բայց ան ձեզի դիմադրելու չունի ուժ։
 Ի՞նչ պիտ' ընէ՝ թէեւ խելքով՝ խռովախուժ
 Խաժամուժին խառնուրդին մէջ խաղտախուզու։
 Կարծեմ իրար չեն ճանչնար պետ ու զինուոր,
 Եւ քիչերուն ըսել պիտի կարենայ։
 «Դուն հոն էիր, ես ալ քու հետդ հոն էի»։
 Բայց զօրապետ եմ ես ընտիր զօրքերու,
 Կըոռուած անոնց հետ եւ յաղթած միասին,
 Եւ ժամանակ մ'անոնց եղած հրամատար։
 Չենէ որո՞ն չեմ զիտեր ոռունն, հայրենիքն։
 Ո՞ր սուր ինծի անծանօթ է. կամ ո՞ր նետ
 Թէեւ օդին մէջ ան ճօնայ դեռ առկախ։
 Պիտի չըսեմ թէ ան իուլանդ է կամ փրանկ,
 Եւ թէ նոյն իսկ զայն արձակողն ո՞ր ձեռքն է։
 Առվորական ձեր քաջութիւնը կ'ուզեմ։
 Թող ամէն ոք այսօր այնպէս երեւայ
 Ինչպէս ես զայն տեսայ ուրիշ ժամանակ,
 Աւնենայ իր սովոր եռանդն, եւ յիշէ
 իր պատիւն, իմ պատիւ, պատիւն Յիսուսի։
 Համա զացէք, ամպարըշտին ջարդ ուրէք,
 Կոխկըոտեցէք անոնց կըրճաւու մարմիններն
 Ու կանգնեցէք սըրբանըւէք յաղթանակն։
 Ալ ի՞նչ ըզմեզ հոս կը բըռնիմ, կը տեսնեմ
 Ազքերնուդ մէջ յըստակ, յաղթած էք արդէն։
 Երբ այս խօսքերը կը զուրցէք կոփրետոս,
 Կ'իշնէր կարծես շողիւն մը ջինջ եւ լուսեղ։

Ամառնային գիշերն ինչպէս որ երբեմն
իր քօղէն ասուը կը թօթուէ կամ փայլակ.
Բայց ան՝ կը ըստար կարծուիլ՝ որ նոյն իսկ արփին
իր ներքսագոյն խորքէն զըրկած ըլլար վար,
Որ կարծես զնաց անոր գլուխը պատեց,
իր ապագայ թագին իբրեւ նըշանակ:
Գուցէ (եթէ ներելի է մահացու
Լեզուին մըտնել յանդընօրէն երկնային
Գաղտնիքներուն ծոցը) հրեշտակն էր պահպան
Որ իջնելով վար վերնական պարերէն
իր թեւերով շըրջապատեց զանիկա:

Մինչդեռ կոփրետ կը յարդարէ իր բանակն
Եւ գունդերուն իր այն խօսքերը կ'ուղղէ,
Եզիալտացի սպարապետն ալ նոյն նըման
Կարգեց կազմեց եւ ըսփոփից իրեններն:
Հազիւ տեսաւ Փրանկներուն գալն հեռուէն,
Վըրաններէն բոլոր գունդերն հանեց դուրս.
Ինքն ալ ճակատը թեւաւոր յօրինեց.
Հետին կեդրոնն եւ այրուձին երկու թեւն,
Աջակողմնան թեւը պահեց ինք իրեն,
Զախակողմնանն Ալդամորի յանձնելով:
Հետիններուն պետ Մուլէասը դըրաւ,
Անոր ետեւն ալ կեցաւ ինք Արմիդան:
Էմիրէն հետն ունի Հընդիկ թագաւորն
Ու Տիսափեռն եւ Անմահ գունդն արքունի.
Իսկ ձախակողմն՝ ուր որ ձախ թեւը կը ընայ
Լայն միջոցին մէջ իր սուր թոփչքը պարզել,
Ալդամորի հետ են Պարսիկ և Ափրիկեան

Թագաւորներն, եւ այն երկուքն որ կու զան
Եթովպիոյ արեւակէց աշխարհէն։
Բոլոր բաղիսոյըր, պարսատիկ եւ աղեղ
Ասկէ պիտի պարսեն, սլանան, թաւալին։
Այսպէս զանոնք կարգեց կազմեց Էմիրէն։
Թըռաւ ինքն ալ դէալ ի կեղրոնն ու թեւերն։
Մերթ ինք անձամք կը խօսի, մերթ թարգմանով։
Պատիժ՝ պարգեւ՝ գովեստ՝ սաստ մէկ կը խառնէ։
Մէկուն կ'ըսէ երբեմն. «Ինչու, ով մարտիկ,
Երեսըդ կախ է, ի՞նչ բանէ կը վախնաս։
Մէկն հարիւրին դէմ ի՞նչ կարող է ընել.
Վըստահ եմ ես որ լոկ շուքով, պոռալով
Պիտի զանոնք հալածական փախցընենք»։
Եւ ուրիշի. «Ո՞վ քաջ, ահեղ այդ դէմքով
Մենէ խըլուած աւարը գնա եւ շոպէ»։
Կ'արթընցընէ մէկուն մըտքին մէջ պատկերն
Հայրենիքին՝ նըկարներով ողորմուկ,
Որ կ'աղաչէ, կը պաղատի լալագին։
Եւ ուրիշի՝ աղերսարկու, շըլմո՛րած
Ընտանիքին սըրտաճըմլիկ խեղճութիւնն։
«Հաւտա, կ'ըսէր, որ հայրենիքդ իմ բերնով
Իր աղաչանքն այս խօսքերով քեզ կ'ուղղէ։
Պաշտպանէ իմ օրէնքս, եւ մի թողուր գուն
Որ ողողեմ սուրբ մըզկիթներն արիւնովս։
Ամպարիշտին ձեռքէն կոյսերն ու նախնեաց
Գերեզմաններն եւ անիւններն ազատէ։
Իրենց անցեալ տարիներուն վրայ լալով
Քեզ կը ցուցնեն ծերունիներն ալիքնին։

քեզ կինն ըստինքն ու կուրծքն ու քեզ օրորոցն
Եւ զաւակներն ւամուսնական անկողինն».

Յետոյ կ'ըսէր շատերուն. «Զեզ Ասիան
Կը կարգէ իր պատուին պաշտպան. ձեզ կ'իյնայ
Ծնել այս բուռ մը հուղկահար խուժերէն
Վրէժխընդրութիւն մը սոսկալի՝ բայց արդար»:

Այսպէս կերպ կերպ հընարքներով ու լեզուով
Պէսպէս ազգերը կը վառէ գուպարի:
Բայց կը լըռեն պետերն, եւ ա՛լ կը բաժնէ
Նեղ անջրապետ մ'երկու բանակն իրարմէ:
Երբ դէմ դէմի եկան կըրկին բանակներն.
Ամէն մէկ գունդ ուազմի կարգով ճակատած՝
Ցարձակելու, գրոհ տալու վրայ է կարծես.
Դրոշներն հովէն կը վէտվէտին ծալ ի ծալ
Ու կը ծրփան գարգմանակաց ցըցունքներն.
Զգեստ, զարդ, նըշան, շէնք, գոյն բոլոր արփւոյն մէջ
Փայլակներ են, շանթեր ոսկւոյ, երկաթի:
Զոյգ ճակատները բարձր անտառ մը կը թուին
Խիտ ծառերու՝ իրենց անհուն տէզերով.

Ամէն աղեղ, նիզակ լարուած՝ տընկուած են,
Ամէն պարսէտ՝ նետ կը թըրթուայ կը շըէ.
Կը պատրաստուի եւ մէն մի ձի գուպարի,
Բոլնկեր է իր տիրոջ ոխով, մոլուցքով.
Ոտնատորոփ կը խըրխընջէ կը դոփէ,
Ծուլի եւ կըրակ փըրընչելով լայն քըթէն.
Գեղեցիկ է սոսկումն անզամ գեղեցիկ
Տեսարանին. սարսափն հաճոյք կը ծընի:

Ականջներուն նոյնպէս ախորժ կը հընչեն
 Չայներն ահեղ զարհուրելի փողերուն։
 Սակայն բանակն հաւատացեալ՝ փոքրագոյն
 թէեւ՝ կը թուի հրաշատեսիկ աւելի։
 Ե աւելի քաջահընչող՝ մարտագոռ
 իր փողն, իր լոյսն աւելի լոյս կը ճայթոէ։
 Նախկին նըշանն Հաւատացեալ փողը տուաւ,
 Եւ Անհաւատը պատասխանն հընչեցուց,
 Ընդունեցաւ պատերազմի հըրաւէրն։
 Հաւատացեալը ծընրադիր աղաչեց
 Ամենակալն, յետոյ գետինը պագաւ։
 Անհետացեր է անջըրպետն արդէն իսկ,
 Թըշնամիները կը բախին իրարու։
 Ահեղօրէն կը կըռուի թէեւ թէւի դէմ,
 Եւ հետիներն իրար առաջ կը մըղեն։
 Արդ քրիստոնեայ մարտիկներէն ո՞րն արդեօք
 Փառապարգեւ նախկին հարուածը տրւաւ։
 Դուն էիր, ով ձիւդիպապէ, դուն առաջին
 Հիւրմիւզի մեծ արքան Հիրկանը զարկիր,
 (Կընոջական ձեռքին այնչափ փառք շնորհեց
 Երկինք), ու դուն կուրծքն երկուքի նեղքեցիր։
 Ինկաւ տապաստ, եւ իյնալուն՝ լըսեց ան
 Թըշնամւոյն բարձըր գովեստներն հարուածին։
 Կը սեղմէ կինն իր առնական բազուկով
 Զի կոտրեցաւ նիզակը՝ սուրն ամրակուռ,
 Եւ երիվարը Պարսից դէմ կը քըշէ։
 Կը փեռեկէ, կը ճեղքէ խիտ խիտ գունդերն։
 Հարուած մըն ալ Զոպիրոսի մէջքին ճիշդ,

Կը փըլցնէ զրէ թէ երկուքի զայն բաժնած .
 Կը խոցէ գուժ Ալարկոնն իր կոկորդէն՝
 Խըզրատելով սնունդին, ձայնին զոյգ անցրերն :
 Հարուած մ'աջէն ձախ Արտաշէսն անըզզայ
 գետին կը փոէ, շեշտ կը սպաննէ Արգէսոնն :
 Խսմայէլի ձախ ձեռքն յետոյ՝ բազուկին
 Կը ցող նեարդերը խըզտելով կը քըշտէ .
 Սանձը թողլով վար կ'իյնայ ձեռքը կըրճատ,
 Կը դըպընչէ ձիուն ականջն հարուածէն,
 Եւ ինքը զինքնին ազատ՝ անսանձ ըզգալով
 Կը փախչըտի, կարգերն իրար կ'անցընէ :
 Ասոնք եւ դեռ ուրիշ շատեր՝ թաղուած խոր
 Լըռութեան մէջ՝ նէ դիտապաստ կը սպաննէ :
 Կը յարձակի Պարսիկը սեղմ նէրա վրայ
 Նէրա շըքեղ զէնուզարդին խանդակաթ :
 Բայց ամուսինն հաւատարիմ կը սլանայ
 Իր սիրելի կողակիցին օգնութեան :
 Այսպէս ամոլը միաշունչ կորովով
 Կըրկնապատիկ արիութեամբ կը կըռուի :
 Տեսնելու բան էր սիրազոյգ ամոլին
 Պաշտպանութեան նորօրինակ մարթանքներն .
 Իւրաքանչիւր ոք ինքը զինքնին մոոցած՝
 Իր ընկերոջ կեանքին վըրայ կը դոդայ .
 Քաջայանդուզըն մարտկուհին կը շըրջէ
 Իր սիրելոյն վրայ շանթող ժանտ հարուածներն .
 Խսկ ան նէրա ուղղուածներուն դէմ կը դնէ
 Վահանն, եթէ պէտք ըլլայ նոյն իսկ գըլուխն :
 Հասարակաց է երկուքին ալ վըրէժն ,

Երկուքին ալ պաշտպանութիւնն հաւասար։
Ան կը սպաննէ քաջակորով Արտաբանն՝
Որ է արքայ Բոյեկանի կըղղիին.

Եւ նոյն ձեռքով Ալուանդ գետին կը փըռուի,
Որ ժըպրհեցաւ իր անձկալին խոցուտել։
Նէ Արմոնին՝ որ սիրելոյն կը զարնէր՝
Յօնքերուն մէջ ճակատն երկու կը ճեղքէ։

Անոնք այսպէս կը ջարդէին Պարսիկներն։
Իսկ Փրանկներուն աւելի մեծ ջարդ կու տար
Սըմըրդանտի արքան. ուր ալ դարձընէ
Սուրը կամ ձին՝ կը տապալէ, կը սպաննէ
Հեծեալ՝ հետի։ Երնե՛կ անոր որ շուտով
Հոգի կու տայ, եւ յետոյ չի խըռընչեր
Իր սոսկալի երիվարին ուաքին տակ։
Զի թէ երկաթն հոգին ամբողջ չըխըլէ,
Ան կը խածնէ, կը կոխկըռոէ առաթուր։
Ալդամորի հարուածներէն կը մեռնին
Քաջ Արդոննեռն եւ Բրունէլլո՞նը մարմնեղ։
Մէկուն կորդակն ու գլուխն անանկ կը ճեղքէ
Որ կը կախուին երկու կողմէն ուսն ի վար։
Կը խոցէ միւսն այն տեղէն ճիշդ՝ ուր ծիծաղն
Ըսկըսելով՝ կ'ընդարձակէ, կ'լայնէ սիրտն։
Այնպէս որ ան (նոր՝ ահոելի տեսարան)
Կը ծիծաղէր բըռնի, ւանանկ կը մեռնէր։
Մարդախոչոշ սուրը միայն ասոնք չէր
Որ հալածէց քըշէց քաղցրիկ աշխարհէն.
Այլ հետերնին դըրկեց անգութ մահերով
Գենդոնիոս, Գուասկոյ, Գուիդոն եւ Ռոսմոնդ։

Ո՞վ կարենայ պիտի պատմել այն ամէն
 Ազդամորէն՝ ձիէն փըռուած կոխուածներն։
 Ո՞վ պիտ' ըսէր սպանուածներուն անուններն,
 Ո՞վ տեսակները վէրքերուն, մահերուն։
 Ահաւորին դէմ դընող մէկը չըկայ։
 Հեռուէն իսկ սաստելու սիրո չեն ըներ։
 Լոկ ձիլդիպալէն ճակատն անոր դէմ դարձուց,
 Անվեհներ իր անզուզական մըրցակցէն։
 Թերմոդոնի ափը ոչ մէկ Ամազոն
 Չըրազկեց բնաւ ասպար, տապար չընօճեց
 Այնքան յանդուզն, ինչպէս որ նէ խոյացաւ
 Մոլուցքին դէմ սոսկավիթխար Պարսիկին։
 Եւ հարուածով մը ջախջախեց ու ցըրուեց
 Իր կորդակին վըրայ ոսկի եւ զըմբուխտ
 Փայլող պըսակը բարբարոս. ստիպուեցաւ
 Կախել ան իր ամբարտաւան՝ բարձըր գլուխն։
 Ճեթանոսն այն հարուածն հուժկու բազուկէ
 Կարծեց, ամօթ ըզգաց, սաստիկ զայրացաւ.
 Նախատինքին վրէժը սակայն շուտ առաւ.
 Զի մէկ եղաւ իր նախատուիլն՝ ոխ առնելն։
 Ան գրեթէ նոյն ատեն հարուած մ'իջեցուց
 Ահեղօրէն ձիլդիպալէի ճակատին,
 Որ զայն զըրկեց ըզգացումէ եւ ուժէ։
 Վար պիտ' իյնար, բայց զայն թամբին վրայ բոնեց
 Իր ամուսինն։ Իրենց բախտէն կամ Պարսկին
 Լաւութենէն՝ այնչափով գոհ եղաւ ան,
 Եւ ալ նէրա ուրիշ հարուած չըտըւաւ։
 Մեծանձն առիւծն այսպէս զգեստնած թըշնամին

Կ'արհամարհէ, վրան կը նայի եւ կ'անցնի:

Անդին Օրմոնդ՝ որուն ոճիր՝ քրէիքուր
Զեռքն յանձնըւած է ժանտաժուտ՝ դաւը սեւ,
Քրիստոնէից մէջ խառնըւեր է ծըպտեալ.

Միասին են դաւակից իր զովողներն.

Այսպէս զայլերը գիշերանց՝ շուներու
Նոմանութեամբ՝ երբ մէզը շուրջ կը պատէ՝
Փարախ կ'երթան, կը դարանին բաց մուտքի,
Փորերնուն տակ սեղմած երկդէմ պոչերնին:
կը մօտենան. բարեպաշտիկ կոփրետէն
Կեցաւ քըչիկ մ'հեռու դրուժանն ամբարիշա.
Բայց երբ զարկաւ կոփրետոսի աչքերուն
Կասկածաւոր զգեստներուն ջինջն եւ ոսկին,

«Ահա մատնիչն, աղաղակեց, որ կ'ուզէ
Փրանկ ձեւանալ իր կեղծաւոր ըզգեստով.
Դաւակիցներն ահա որ վրաս կը դիմեն»:

Ըստւ, փըրթաւ այն նենգաւոր հրէշին վրայ:
Զայն մահացու վիրաւորեց. իսկ ժանտն այն
Զի զարներ, չի պատըսպարուիր, չի տար խոյս.
Այն լիրբ յանդուգն արդ սառ է, քար է կըտրեր,
Կարծես ցըցուած ըլլար դիմացը Գորգոնն:
Ամէն նիզակ, սուր անոնց վրայ կը տեղայ,
Ամէն կապարճ լոկ անոնց դէմ կը պարպուի:
Օրմոնդն եւ իր արքանեակներն ապիրատ
Անանկ բըզիկ բըզիկ ըրին, ձըրձեցին,
Որ դիակ իսկ ըսուելու բան չըմընաց:
Ոսոխ արեամբ բոլորովին թաթաւուչ՝
Կոփրետ գուպար մըտնելով հոն կը դիմէ

Ուր Աւղամոր՝ մոլեզնախանձ՝ խուռնախիտ
զաշտ, գունդ, ջոկատ կը փեռեկէ, կը ջաղխէ,
Այնպէս որ իր գունդն իսկ ցըրուեր է դիրտար,
Զերդ հարաւին առջեւ փոշին ափրիկեան:

Շեշտ անոր վրայ կ'երթայ կոփրետ, սաստելով
կեցընելով փախըստական Փըրանկներն.

Զանոնք քըշող խուժին վըրայ կը դիմէ:
Կը սկըսին խազմ ահաւոր զոյգ բազուկներն,
Որուն նըմանն իդա, Քսանթոս չտեսան բնաւ:
Բայց ուրիշ կողմ անզութ զուպար մ'հետեւակ
Մուլէասի դէմ կը մըդէ Բաղդովին.

Այրուծիին կոիւն ալ նըւազ կրակոտ չէ,
Ուր Ապարապետը խուժ անձամբ կը կըռուի,
Ունենալով հետն հըզօր զոյգ արքաներն:
Ոտքերդներէն մէկը եւ ինք Էմիրէն
Համազուգակ արիութեամբ կը մըրցին:
Մինչ Աղբաստոս միւս Ոտքերդին կը բանայ
Ապուարտն ու զէն զարդ կը ճեղքէ կը փըշրէ:
Դեռ Տիսափեռն յատուկ ոսոխ չըգըտաւ,
Այժմանաւոր հակառակորդ իր անձին.

Ամբոխն ուր խիտ կը տեսնէ հոն կը վազէ՝
Չորս դին արիւն եւ նախճիրներ ցանելով:
Կը կըռուէին այսպէս. Երկիւղն եւ յոյսերն
Անմէտ կեցած են նըժարին մէջ երկմիտ:
Կեցուեր է դաշտը ջախջախուած ոէզերով,
Վահաններով, զրահներով ջարդ ու փըշուր.
Կան հոս սուրեր կուրծքերու մէջ հարըստուած
Եւ փորերու, հոն ուրիշներ գետնի վրայ.

Եւ դիակներ՝ ոմանք յորսայս, ուրիշներ
Բերենքսիվար՝ հողը կարծես խածնելով։
Փըռուեր է ձին իր տիրոջ քով տախտապար,
Թըշնամիին քով կը պառկի թըշնամին,
Եւ մեռելին վրայ ողջն, յաղթողն՝ յաղթուղին.
Չըկայ լուութիւն, չըկայ 'ղաղակ մասնաւոր,
Բայց կը լըսես բան մը խըռապուտ, անորոշ,
Մըունչիւններ կատաղութեան, զայրուցքի
Մըոմըռումներ, վիրաւորաց հեծումներ
Եւ թառանչներ օրհասական կուրծքերու։
Չըւարթափայլ, լուսափողփող այն զէնքերն
Արդ տըխրութիւն, սոսկում, սարսափ կը շընչն.
Կորսընցուցեր է երկաթն իր փայլակներն
Եւ նըշոյլներն՝ ոսկին, գոյները չըքնաղ
Տըխրերանգ բան մըն են դարձեր. պանծալի
Եւ վայելուչ գարգմանակներն ու զարգերն
Արդ առաթուր կոխկըռութեր են բոլոր.
Տըղմաթաթաւ է ինչ որ չէ արիւնուտ.
Այսքան փոխուեր էին երկու բանակներն։

Հուսկ Արաբներն, Եթովպացին ու Մուղրին
Զախակողմեան թեւին վերջին ծայրերէն
Կը բացուէին, կ'երկըննային դէպ ի դուրս,
Որ թըշնամւոյն աջ թեւն երթան պաշարեն.
Աղեղնաւորք ու պարսիչներն արդէն իսկ
Կը նեղէին փըրանկ զօրքերն հեռուէն,
Երբ Հոինալդոս իր ջոկատովը հասաւ.
Կարծես դղըրդաց երկիրն, երկինքն որոտաց։
Եթովպալիոյ այրած մըրկած գունդին մէջ

Մերոյէցի Ասսիմիրն էր քաջազոյնն։
 Հոփնալդ խոցեց զայն հոն՝ ուր վիզը խափշիկ
 իրանին հետ կը միանայ, վար զլորեց։
 Եւ յաղթութեան ճաշակն յետոյ երբ գըրգռեց
 Նախնիրներու՝ արեան ծարաւ ախորժակն,
 Յաղթողն ահեղ զործեց զործեր՝ սոսկալի,
 Զաւատալի, հիազարհուր եւ անլուր։
 Մէկ հարուածով քանի մը հատ կը զգետնէ,
 Եւ հարուածները կը տեղան մըրըրկուտ։
 Զերդ օձն երեք լեզու նօմել կը թըւի
 իր մէկ հատին երազասուր շարժումէն,
 կը կարծէր այսպէս Անհաւատը շըլմոր՝
 Որ ան երազ ձեռքովն երեք սուր նօմէր։
 Աչքը՝ խաբուած սուր շարժումէն՝ կը հաւայ,
 Արսափն հաւատք կ'ընծայէ սուր հրաշքներուն։
 Վիրէական բըռնաւորներն, արքաներն
 Եթովպիոյ՝ մէկը միւսին արեան մէջ
 Դիաթաւալ գետին փըռեց Հոփնալդու։
 Քաջ համհարզներն օրինակէն դըրդըւած
 Նոյն խիզախով կը տապալեն ուրիշներ։
 Զարհուրելի քամահանքով կը մեռնին
 Անհաւատներն, ինքինքնին չեն պաշտպաներ։
 Պատերազմ չէ՝ այլ կոտորած մըն է աս,
 Այս կողմէն սուրն, անկէ կոկորդն է զործողն։
 Բայց չեն կըրնար երկայն ատեն դիմանալ
 Եւ ընդունիլ վէրքերն իրենց երեսին։
 Այլ կը փախչին խառնափընդոր եւ անկարգ,
 Վախը զիրենք հալածական կը վարէ,

Կը վըտարէ առանց թողլու հետք անգամ,
 Մինչեւ բոլոր կը տարտըղնէ ցիրուցան.
 Կը հաւաքուի երազաճեալ յաղթողն հուսկ,
 իր ցասումն այնքան չեն գըրգոեր փախչողներն:
 Հովս ինչպէս երբ դէմը գըտնէ անտառ, բլուր
 կատաղութիւնը կ'աւելնայ, կը մոքնչէ.
 Բայց աւելի հեզ, աւելի մեղմ շունչով
 Կը փըչէ ետքն ազատ արձակ դաշտին վրայ.
 Զերդ խութերուն մէջ կը փըրփրի կ'եռայ ծովս՝
 Եւ խորը բացն հանդարտօրէն կը ծըփայ.
 Այսպէս որքան դիմադրութիւն քիչ գըտնէ,
 Հոփնալդոսի զայրոյթն այնքան կը նուազի:
 Ան չուզելով փախչողներուն ետեւէն
 Ըսպառել զուր ազնըւական իր ցասումն,
 Ընթացքն ուղղեց հետիներուն, որոնց կուշտն
 էին փախչող Ափրիկէցին ու Արաբն.
 Արդ մերկ է այն կողմէն, եւ ով որ պիտի
 Օգնութեան գար՝ մեռած է կամ, կամ հեռու:
 Թոսփառնակի կը խոյանայ իր գընդով
 Ու կ'ընդհարի ուժգին հետի զունդերուն:
 Զարդեց նիզակ ու խոչ, թափով մ'ահաւոր
 Պատոեց բացաւ ու թափանցեց անոնց մէջ,
 Ցըրուեց, զետին զլորեց. մըրրիկ եւ կամ հով
 Ճապուկ հասկերն այնքան շուտով չեն փըռեր:
 Զախշախ զէնքեր, պատառ պատառ դիակներ
 Գետինն արեան մէջ կը լողան խառնիխուռն.
 Այրուձին չի նայիր անգամ, կը կոխէ
 Կ'անցնի կ'երթայ դէպ ուրիշ կողմ կըսուելու:

չասաւ Հոխնալդ Արմիդայի . նըստած է
 Ուկի կառքին վըրայ մարտիկ դիրքի մէջ .
 Կը պաշտպանեն զայն՝ նէրա չորս դին առած՝
 Տարփածուներն եւ հետեւորդ պարոններն :
 Արմիդա զայն անմիջապէս կը ճանչնայ ,
 Ու կը դիտէ բարկութենէն՝ տարփանպէն
 Դողդոջուն իր աչուըներով . Հոխնալդ աւ
 Կ'այլագունի , փոքրիկ յոյզեր կ'ունենայ .
 Նէ կը սառի նախ , յետոյ կրակ կը կըտրի :
 Միւգն ուրիշ բան եղող մարդու մը նըման
 Կը խոտորի կառքէն ասպետն ու կ'անցնի ,
 Բայց նախանձորդ դաւակից գունդը սակայն
 Չի հաւանիր որ ան անցնի անկըռիւ :
 Կը յարձակին՝ որ մէկը սուրը սեղմած ,
 Ո՛ր մէկը տէզը տընկած . նոյն իսկ Արմիդ
 Ալեղին վրայ դրեր է սըլաքը արդէն .
 Անգութ ցասում մը կը մըզէր իր ձեռուին ,
 Իսկ Աէրը զայն կը բըռնէր , զայն կը մեղմէր :
 Բարկութեան գէմ կըուի ելաւ Աէրն , յայտնեց
 Նէրա ծածկած կրակին կայծերն եռանդուն :
 Զեռքն երեք հեղ ուզեց գըղղիկը քաշել ,
 Զեռքն երեք հեղ լարն ու պայոիքը բըռնեց .
 Բայց հուսկ յաղթեց ցասոյթն , աղեղը լարեց
 Եւ արձակեց երազաթեւ սլաքը սուր :
 Ալաքը թըռաւ ; բայց սըլաքին ընկերեց
 Անմիջապէս իղձ մ' որ պարապ՝ վրէալ երթար :
 Պիտի ուզէր որ խոցուտիչ սուր հերձակն
 Ետեւ դառնար ու զար իր սիրտը խոցէր :

Այնքան հըզօր էր նէրա մէջ յաղթըւած՝
Անարգուած սէրն. յաղթականն ինչ պիտ' ըլլար.
Բայց իր մոտածման վըրայ յետոյ կը զըղջայ,
Եւ կ'աւելնայ կըտղուցքն երկմիտ ծոցին մէջ։
Այսպէս նէ մերթ կը զարհուրի, մերթ կ'ըղձայ
Որ նետը ճիշդ դըպչի, զարնէ նըշանին,
Եւ աչքերով կը հետեւի ալ անոր։
Սակայն սըլաքը չըգընաց ընդունայն,
Հասաւ դըպաւ Հոփնալուի կարծըր զրահին.
Զափազանց կարծր իգաթըրիչ սլափի դէմ,
Որ խոցելու տեղ կը բըթի, կը գուլնայ։
Արմիդայի կը դարձընէ ան թիկունքն,
Խոկ նէ ինքզինքն արհամարհուած կարծելով՝
Կատաղութեամբ եւ զըղջումով բոցավառ,
Կ'արձակէ շատ նետեր, բայց զուր՝ չի խոցեր,
Նետած ատեն ինքը Սէրէն կը խոցուի։

«Ուրեմն այդչափ անխոցելի՛ է ատի
Որ թըշնամի ուժին բընաւ չ'ըներ փոյթ,
Կ'ըսէ նէ ինքն իրեն. հագե՞ր է արդեօք
իր հոգին շուրջ պատող յասպիսն անթափանց։
Չեն խոցեր զայն աչքի, ձեռքի հարուածներն.
Ի՞նչ ջըրդեղում ունի արդեօք իր վահանն։
Անզէն՝ յաղթուած եմ, յաղթըւած եմ՝ զինուած։
Ոսոխ՝ սիրով՝ եմ անարգուած միապէս։
Արդ ի՞նչ հընարք, արդ ի՞նչ նոր ձեւ կը մընայ
Որոնց կարող ըլլամ դիմել տակաւին։
Աւաղ ինձ, ալ ի՞նչ յոյս կըրնամ ունենալ
Ասպետներուս վրայ, զի տեսնել կը թըւիմ»

Նա կը տեսնեմ իսկ մանաւանդ, որ բռլոր
ջէնք, ոյժ անոր դիմաց ոչինչ կը գօրեն» :

Նէ կը տեսնէր իր ասպետները չորս դին
գետին փըռուած, քամակաբեկ խորտակուած :
ինք՝ մինակ՝ չի կըրնար ինքզինքն ազատել,
Եւ կը կարծէ այլ եւս ինքզինքը գերուած .
Աղեղին քով ունի նիզակ, եւ սակայն
Անահիտի, Աթենասի այն զէնքերն
իրեն խրախոյս, վըստահութիւն չեն շընչեր :
ինչպէս երկչու կարասն երբ վերը տեսնէ
Ահեղ արծիւ մը սոսկալի ճանկերով՝
Թեւերը կախ կըծիկ գետին կը կըպչի,
Նէրա վախկու շարժումներն այսպէս էին :

Բայց Աղամոր որ մինչեւ այն ժամանակ
Զանաց արդէն իսկ խախտած գունդը պարսիկ
Ութի վըրայ բըռնել, վըրկել փախուստէ,
Հազիւ կըրնար այլ եւըս զայն արգիլել:
Արդ տեսնելով իր պաշտելի Արմիդան
Այնպէս թողլիք, թողլով իր գունդն ու պատիւն
Հոն կ'ուղղէ 'նթացքը մանաւանդ թէ թըռիչքն .
Աշխարհ փըւչի թող, միայն նէ ազատի :
Անպատըսպար կառքին կ'ըլլայ առաջնորդ,
Եւ իր սուրով անոր ճամբայ կը բանայ :
Բայց Հոփնալզոս ու Կոփրետոս նոյն ատեն
կը խողխողեն կը հալածեն Պարսիկներն :
Հէքն աւելի տարփածու քան գօրազլուն՝
Այն կոտորածը կը տեսնէ, եւ շատ ուշ՝
Յետ Արմիդան ազատելու կը հասնի

իր ջախջախուած մարտիկներուն օգնութեան :
 Այլ եւըս այս կողմէն բանակն հեթանոս
 Ըսպառսապուռ փլած է, ցըրուած, ջախջախուած :
 Սակայն միւս կողմն անհաւատին թողլով դաշտն
 Հաւատացեալը կը փախչի խառնաշփոթ :
 Ոտքերդներէն մին խոց դէմքէն ու կուրծքէն՝
 Ճազիւ իր կեանքն յաջողեցաւ ազատել,
 Միւսը գերի է Ապրաստի : Արդ այսպէս
 իր պարտութիւնն երկու կողմէն հաւասար :
 Կոփիես յարմար առիթը չի փախցըներ .
 Կազմելով իր գունդերը շուտ կը դառնայ
 Դէալ ի կըոիւ եւ պատերազմ, եւ այսպէս
 Երկու թեւերը կ'ընդհարին իրարու :
 Ոսոխ արեամբ կը ներկըւի ամէն ոք
 Եւ յաղթական կապուտներով կը պըճնի .
 Ամէն կողմէ կու գայ պատիւ, յաղթութիւն .
 Մէջուեղ շըլմոր կեցած են Բախտն ու Արէս :
 Արդ մինչ այսպէս ամենամուղ գուպարով
 Կը զարնըւին Հաւատացեալ՝ Անհաւատ,
 Ահեղ Սուլդանն աշտարակին ծայրն ելաւ
 Ու նայեցաւ պատուհանէ մը հեռուն .
 Եւ թատրոնի մէջ զերդ եւ կամ կըրկէսի՝
 Մարդկային դառն ողբերգութիւնը դիտեց,
 Կերպ կերպ կոիւներն, արհաւելքները մահուան,
 Եւ դիպուածին, բախտին խաղերն ահաւոր :
 Հիասարժափ ապշած մընաց էն առաջ .
 Բըռնկեցաւ յետոյ, ուզեց զըտնըւիլ
 Այն մահահու դաշտն ու գործել վեհ գործեր :

Եւ անհամբեր շտապով դըրաւ սաղաւարտն,
Արդէն հազած էր միւս զրահները բոլոր.

«Հայ'օն, գոչեց, հա'պ'օն, ալ չ'ըլլար կենալ,
Հարկ է որ այս օր կամ յաղթենք կամ մեռնինք» :

Կամ գուցէ ինք Աստուածախնամ Տեսչութիւնն
Այդ մոլեգին միւսքը անոր ներշընչեց,
Որ այն օրն իսկ Պաղեստինի պետութեան
Անհետ ջրնջուին մընացորդները բոլոր,
Կամ անիկա ներսէն մըղում մը կը զզայ
Ալ մօտալուտ մահուան առջին վազելու:

Ահեղասաստ, փութկուտ դըռները բացած՝
Ցանկարծաթափ Փրանկներուն վրայ կը փըրթի.
Եւ չի սպասեր որ ընկերներն ընդունին
Այն խրոխտ հրաւէրն. ինքը մինակ դուրս կ'եւլէ,
Եւ կը գոռայ բիւր ոսոխի դէմ միայն,
Եւ միայնակ կը թափանցէ անձնց մէջ:
Ցափըշուակուած կարծես իր բուռըն հործքէն
կը հետեւին եւ ուրիշներն, արքան ալ.

Արդ չի վախնար ոչ վատասիրտն, ոչ խոհեմն.
Ինքը մոլուցքն է գործողն ոչ եթէ յոյսն:
Անակընկալ հարուածներովն իր անզութ
Առջի գուածները կը զգեսնէ ահեղ թուրփն.
Եւ այնքան է արագ որ չի տեսներ մարդ
Զանոնք սպաննելն, այլ ըսպանուած կը տեսնէ:
Բերնէ բերան առջիններէն մինչ վերջինն
Անցեր կ'երթայ սարսափն ու գոյժը տըխուր:
Այնպէս որ գրէ թէ փախչելու վըրայ է
Ասորիփի հաւատացեալ ժողովուրդն:

իսկ Գասկոններն յանկարծահաս մըրըրկէն
 Նըւազ սարսափի, իրարանցում ունեցան.
 Եւ թէեւ վտանգն եկաւ զիրենք պաշարեց,
 Բայց կարգերնին ու դիրքերնին պահեցին:
 Ոչ մէկ ժանիք երբեք, ոչ մէկ ճապուռ բնաւ
 Գազաններու կամ զիշակեր թըռչունի՝
 Թըռչնիկներու կամ փարախի մէջ այնքան
 Զըներկուեցաւ արեամբ՝ ինչպէս ահուելի
 Սուլէյմանին մարդախանձ սուրն անոնց մէջ:
 Կարծես ծարաւ է արիւնի եւ միսի.
 Մարմին կարծես կ'ուտէ, արիւն կը ծըծէ:
 Հետն Ալատին, հետն է իր գունդն հետեւորդ,
 Եւ կը ջարդեն պաշարողները զիրենք:
 Բայց քաջ Ռայմոնտը չի փախչիր, կը վազէ
 Օգնութեան իր խախտած՝ շըփոթ գունդերուն,
 Թէպէտեւ ան ճանչնայ բազուկն ահաւոր՝
 Որմէ խոցուած կըրեց մահուան տագնապներ:
 Դէմը կ'ելլէ նորէն, նորէն կը զլորի
 Հարուածուելով այս անզամ ալ ճակատէն.
 Իր ծերունի հասակն է լոկ յանցաւոր
 Որ չի կըրնար տոկալ ահեղ հարուածի.
 Հարիւր սուրեր կը բարձրանան որ սպաննեն,
 Հարիւր վահան կը պաշտպանէ ծերունին:
 Սակայն Սուլդանն առաջ կ'անցնի՝ կամ մեռած
 Կարծելով զայն, կամ դիւրին որս սեպելով:
 Ուրիշներու վրայ կը դիմէ, կը ջարդէ
 Եւ նեղ տեղւոյ մէջ կը գործէ հըրաշքներ:
 Յետոյ քըշուած իր մոլուցքէն՝ կը փընտոէ

Ուրիշ տեղեր՝ նախճիրի նոր, թարմ նիւթեր։
 Սովալըլուկ մարդն ինչպէս խեղճ սեղանէն
 կը վազէ ճոխ՝ բազմախորտիկ կոչունքի,
 Այնպէս կ'երթայ աւելի մեծ կոիւներու,
 Ուր իր արեան մոլի պասուքն անցընէ։
 Զախշախ կործան պարիսպներէն կ'իջնէ վար,
 Եւ մարտի դաշտը կը սուրայ փութաճեմ։
 Բայց իրեններն հոն են նոյն այն մոլուցքով,
 Եւ թըշնամին նոյն սարսափով կը զոփայ.
 Անոնք կ'ուզեն գըլուխ տանիլ յաղթութիւնն՝
 Որ Սուլէյման թողուց գընաց անկատար.
 Կը դիմադրեն ասոնք, սակայն սկըսած են
 Տակաւ ի յայտ գալ փախուստի նըշաններ։
 Տեղի կու տար Գասկոնը՝ ետ կը քաշուէր,
 Բայց Ասորին կը վարատուէր դիրեւտար։
 Հասեր էին հոն ուր Տանկրէդ կը պառկէր.
 Լըսուեցան ներսն աղաղակները իրենց.
 Ան կը վերցնէ տըկար մարմինն անկողնէն,
 Տանիք կ'ելլէ, աչքերը շուրջ կը դարձնէ.
 Կը տեսնէ կոմսն ինկած, ոմանք կը քաշուին
 Եւ ուրիշներ՝ որ կը փախչին խառնիխուռն։
 Արիութիւնն՝ անբաժան քաջ հոգիէն՝
 Զի հիւծիր բնաւ, տըկար մարմինն հիւծի ալ.
 Կու տայ վիրած անդամներուն կազդուրում,
 Լեցընելով պակասն ուժին եւ արեան։
 Հաստահարուստ վահանը ձեռքը կ'առնէ,
 Եւ անզօր ձեռքը ծանրութիւն չ'իմանար.
 Եւ աջ ձեռքով կ'առնէ իր մերկ ահեղ սուրն։

Այսչափը բաւ է քաջին, ալ չի նայիր,
Այլ վար կ'իշնէ կը զոչէ. «Ուր կը փախչիք
Չեր զօրագլուխն աւար թողած ուրիշի.
Խուժդուժ յարկերն ու մըզկիթներն անօրէն
Զէնքերն անոր կախեն արդ իբր յաղթանակ:
0՝ն, Գասկոնեա՛ դարձէք, ըսէք իր որդւոյն
Որ մեռաւ իր հայրը՝ ձենէ թողլըքուած»:

Այսպէս կ'ըսէ անոնց. իր մերկ՝ տըկար կուրծքն
Հազար զինուած զօրեղներու պատուար է:
Եւ հաստամեստ իր վահանով՝ զոր ցուլի
Կարծըր կաշին եօթն անզամ շուրջ կը պատէ,
Եւ յետոյ վրան ջըրդեղումով մ'ամրակուռ
Ունի ծածկոյթ մը պողպատէ անթափանց,
Ամէն սլաքի, ամէն սուրի, զէնքերու
Անմատչելի կ'ընէ Ոայմոնտը բարի.
Եւ իր սըրով թըշնամին շուրջ կը ցըրուէ,
Եւ իր շուքին տակ կոմսն հանգիստ կը պառկի:
Հաւատարիմ պատուարին տակ ծերունին
Ինքզինք գըտած ուր կ'ելլէ քիչ ատենէն.
Եւ կը զգայ ինք զինք վառ կըրկին կըրակով,
Դէմքն՝ ամօթով եւ սիրուը բարկ բարկութեամք.
Բոընկած աչուին կը դարձընէ ամէն կողմ,
Կը փընտոէ զինք փըռող Սուլդանը խուժդուժ.
Բայց չի տեսներ, կը մըռընչէ, կը շըրջէ
Իր բարկութիւնն, իր վրէժն անոր զունդին դէմ:
Եւ կը դառնան Ակուիտաններն, ու վրէժի
Լոկ ուշադիր կը հետեւին ծեր կոմսին:
Քիչ առաջ այնքան յանդուզն՝ արդ կը զոփայ,

կը խիզախէ ով որ առաջ կը դողար .
 Ան որ վանեց՝ տեղի կու տայ , կը նեղէ
 Ո՛վ որ առաջ տեղի տըւաւ՝ քաշուեցաւ :
 Վայրկենի մէջ կը փոխուին այսպէս դէպքերն .
 Ուայմոնտ իր վրէժը կ'առնէ արդ , կը լըւայ
 իր նախատինքն հարիւր հոգւոյ արիւնով :

Մինչդեռ Ուայմոնտ իր բարկութեան , կորանքին
 Վրէժն առնելու հետ էր ազնիւ գլուխներէ ,
 Պերճ պետութեան յափըշտակողը տեսաւ ,
 Որ կը կըռուէր հոն առաջին կարգին մէջ .
 Կը խոյանայ վրան , կը խոցէ ճակատէն ,
 Եւ միեւնոյն տեղն հարուածներ կը տեղայ .
 Կ'իյնայ արքան , եւ սոսկալի հոընչիւնով
 Տեղն՝ ուր իշխեց՝ արդ խածնելով կը մեռնի :
 Արդ զի մեռաւ մէկ պետն եւ միւսն հեռու է ,
 Մնացողներուն մէջ տարբեր կիրք կ'արթըննայ .
 Ոմանք կատղած զազաններու նմանութեամբ
 Ա՛լ յուսահատ՝ սուրի կու տան կուրծքերնին .
 Ալլք սարսափած կը մըտածեն ազատիլ
 Ու կը փախչին դէպ ի ամրոցն անառիկ .
 Կը խառնըւի սակայն յաղթողն անոնց հետ ,
 Կը մըտնէ վերջ կու տայ շըքեղ յաղթութեան :
 Առնըւեցաւ ամրոցն . ըլլայ շեմին վրայ
 Թէ սանդուղին՝ փախչողը մահ կը գըտնէ :
 Աշտարակին ծայրը կ'ելլէ ինք Ուայմոնտ ,
 Զեռքն առած վեհ՝ յաղթողական դըրօշակն .
 Եւ երկու մեծ բանակներուն յանդիման
 Յաղթութեան պանծ նըշանն հովին կը պարզէ :

Բայց չի տեսներ Սուլդանը զայն, ան արդէն
 Հեռացեր է եւ մարտավայր կը հասնի:
 Կը հասնի դաշտն արիւնաներկ ու հրավառ,
 Ուր երթալով արիւնն ուղիսեր կը կազմէ.
 Նըման է ան այլ եւս մահուան պետութեան,
 Ուր կը շըրջի մահն յաղթական պերճ ճեմքով:
 Սուլէյման ձի մը կը տեսնէ սանծը կախ,
 Անվերելեակ, որ մարտէն դուրս է ելեր.
 Զեռքն առած սանձն՝ անոր վըրայ կը նետուի,
 Յետոյ զանի մըտրակ ի կուշտ կը վարէ:
 Հիազարհուր խոնջ թուրքերուն տարաւ ան
 Մեծ օգնութիւն մ' որ սակայն շատ քիչ տեւեց.
 Նըման էր ան յանկարծաթափ կայծակին՝
 Որ կը ճայթի անակընկալ ու կ'անցնի.
 Բայց սեպացեալ ժայռերուն վրայ կը մընայ
 Յաւէրժական հետքն իր սրաթոիչ ընթացքին:
 Սպաննեց հարիւր եւ աւելի անոնցմէ,
 Բայց երկուքին գոնէ կ'ուզեմ' որ մընայ՝
 Ժամանակէն անծախ՝ չըքնաղ յիշատակն:
 Ո՛վ ձիլդիպալէ եւ Օդուարդ, ձեր անողորմ՝
 Դառն արկածներն ու քաջութիւնը չըքնաղ,
 (Թոյլ կը ուրբուի եթէ տոսկեան իմ լեզուիս),
 Պիտի նուիրեմ չընաշխարհիկ մըտքերուն,
 Որպէս զի զձեզ ամէն դարերը ցուցնեն
 Եթը սիրոյ եւ արութեան հրաշակերտ.
 Եւ արցունքովն ամէն անկեղծ տարփաւոր
 Ճեր երկուքին մահն ու իմ երգըս պատուէ:
 Մեծանձնուհի կինն իր նըժոյզը դարձուց

Հոն ուր Առւղանը կը սպաննէր ժանաօրէն,
Եւ շեշտակի զարկաւ անոր երկու հեղ,
Ճեղքեց վահանն եւ անոր կողը խոցեց:
Անագորոյնն ըզգեստէն զայն ճանչնալով
կը մըռընչէ. «Բոզն ու սիղեխը ահա.
Լաւ էր որ իլ ունենայիր եւ ասեղ
Քեզի պաշտպան քան հոմանիդ եւ քու սուրդ»:

Լքոեց, եւ լի անհընարին մոլուցքով
Շանթեց հարուած մը սոսկալի եւ յանդուգն,
Որ պատոելով զէն զարդ մըսաւ նէրա ծոցն՝
Որ արժանի էր լոկ Սիրոյ ոլաքներուն:
Ցանկարծակի պախուցն ինկաւ ձեռքէն վար,
Եւ նէ առաւ դալկահար դէմք մը նուազկուա:
Չըւառական Օդուարդը զայն կը տեսնէ,
Վատաբախտիկ պաշտպան թէպէտ եւ փութկուա:
Ի՞նչ պիտ' ընէ այն ահաւոր վայրկենին.
Զայրոյթ եւ գութ կը կըռուըտին ծոցին մէջ.
Մէկն օգնութեան կը մըղէ զինքն իր կընոջ,
Միւսը վըրէժ խընգրելու ժանու վիրագէն:
Մէրն անխըռտիր կը համոզէ զանիկա
Որ ոչ զայրոյթ, ոչ գութ անփոյթ չըթողու:
Կը վազէ ձախ ձեռքով նեցուկ ըլլալու,
Միւսն ալ կ'ընէ իր ցասումին պաշտօնեայ:
Բայց իղձն ու կամքն՝ որ երկուքի կը ջոկուին
Չեն բաւեր այն ահեղազօր խուժին դէմ.
Այնպէս որ ոչ նէրա կըրնայ մոյթ ըլլալ
Ոչ կողակցին ժըպիրհ խոշոշն ըսպաննել:
Վայրագ Առւղանը կը խըզէ այն բազուկն

Որ հաստարան էր անձկալի ամուսնին.
 Նէ կ'իյնայ վար, Օդուարդ ինքն ալ կը զլորի,
 Եւ իր մարմնով կը ճըմլէ իր սիրուհին:
 Ինչպէս կընձնին՝ որուն՝ այգին սաղարթուն
 կը փաթթըրւի խանդաղակաթ զուգութեամբ՝
 Եթէ երկաթը զայն կըտրէ, տապալէ
 Կամ թէ մրսրիկն՝ որթն ալ մէկտեղ կը քաշէ
 Եւ ինքն իսկ զինք պատող կանանչ սաղարթներն
 Եւ ողկոյզները զեղեցիկ կը ճըմլէ.
 Եւ աւելի կարծես թէ ցաւ կ'ընէ ան
 Քան իր մահուան վըրայ՝ իր քով մեռնողին.
 Այսպէս կ'իյնայ եւ ինքն Օդուարդ. կը ցաւի
 Լոկ նէրա վրայ, որուն զուգեց զինքն Երկինք.
 Պիտ՝ ուզէին խօսիլ՝ բայց չեն յաջողիր.
 Բառերու տեղ լոկ հառաջներ կը յօդեն,
 կը նայի մին միւսին, եւ որչափ կըրնան
 կը զըրկըւին կը փաթթըրւին իրարու.
 Կը խըփեն մի եւ նոյն ատեն աչուընին
 Ու միացած կ'երթան պարկեցա հոգիներն.
 Համբաւն իր թոփչքը պարզելով կը փութայ
 Տըխուր դէպքին բօթն ամէն կողմ տարածել.
 Իսկ Հոփինալդ ոչ թէ միայն գոյժը կ'առնէ,
 Այլ եւ իրեն ըստոյգ զուժկան կը հասնի:
 Բարկութիւն, պարտք, մըտերմութիւն եւ կըսկիծ
 կը մըղեն զինք վրէժխընդրութեան մ'հոյակապ.
 Բայց խուժ Ադրաստոն իր ճամբաւն վրայ տընկըւած
 Արգելք կ'ըլլայ՝ Սուլէյմանին քըթին տակ:
 կը պոռոչէր վայրագ արքան. «Վերջապէս

Ահաւասիկ ան զոր կ'ըղձամ, կը փընտռեմ.
Այսօրս ի բուն քեզ անունովդ կանչեցի.
Արդ պիտի քու զլուխըդ տանիմ աստուածիս
Եւ կատարեմ վըրէժի ուխտու: Արդ մենք հոս
Պէտք է մըրցման դնենք քաջութիւն եւ մոլուցք՝
Արմիդայի դուն ոսոխ՝ ես ախոյիան»:

Այս զոր հրաւէրը տալով՝ յաղթ հարուածներ
Կ'իշեցընէ անոր քունքին ու վըզին.
Ճակատագրեալ սաղուարտին հոգն անզամ չէ,
Բայց ինք թամբին վրայ կը ցընցուի, կը դղըրդի.
Իսկ Հոփնալդ զայն կուշտէն անանկ կը խոցէ,
Որ Ապողոնն իսկ բոլոր իր արուեստով
Պիտի կարող չըլար բժըշկել հաստոյր վէրքն.
Անյաղթելի արքայն, հըսկայն վիթխարի
Թաւալագլոր կործանեցաւ որոփաթունդ,
Եւ է պատիւը մի միակ հարուածի:
Ազմանք, սոսկում, սարսափ իրար խառնըւած
Կը սառեցնեն ներկաներուն սիրտն, արիւնն.
Սուլդանն ի տես տարօրինակ հարուածին՝
Կը տագնապի, զոյնը նետեր է արդէն,
Այլ եւս իր մահն յըստակ առջին կը տեսնէ.
Չ'ելլեր մէջէն, չի գիտեր ինչ պիտ' ընէ.
Նոր բան իրեն համար, բայց չէ ուղղիչն ինք
Յաւէրժ օրէնքն երկրի ամէն իրերուն:
Ինչպէս երբեմն անդոհական երազներ
Կը տեսնէ իր կարճ քունին մէջ ցնորակոծն
Եւ կամ հիւանդն, ու կը զզայ բուըրն փափաք
Իր անդամները շարժելու, բայց ի զուր

կը տագնապի, զի որչափ ալ ճըգնի ան՝
 խոնջ ուրքն ու ձեռքն իր կամքին չեն հնազանդիր,
 կ'ուզէ լեզուն շարժել երբեթն ու խօսիլ,
 Բայց չեն օգներ ոչ ձայնն եւ ոչ ալ խօսքերն։
 Այսպէս կ'ուզէ Սուլդանն ինքզինքը մըղել
 Յարծակումի, ամէն ջանք, ճիզ կը թափէ,
 Բայց չի գըտներ իր մէջ սովոր իր զայրոյթն,
 ինքզինքը չի ճանչնար ջըլատ իր ուժէն,
 Խիզախ կայծերը՝ որ իր մէջ կ'արծարծին՝
 իր գաղտասոյր սարսափն անոնք կը մարէ.
 Մըտքին մէջ պէս պէս խորհուրդներ կը ծըփին,
 Զի մըտածեր ոչ փախուստ, ոչ ալ նահանջ։
 Կը վարանէր այսպէս յաղթողն երբ հասաւ։
 Ան թըւեցաւ Սուլէյմանին մեծութեամբն,
 Արագութեամբն ու ցասումով գերիվեր
 Քան ոեւէ մահկանացու կերպարանք։
 Սուլդանը շատ դէմ չի դըներ՝ կը մեռնի.
 Բայց սովորոյթը չի մոռնար մեծանձնեայ։
 Հարուածներէն չի փախչիր, չի հեծեծեր,
 իր շարժումներն են պերճալի եւ խըրոխու։
 Այսպէս Սուլդանն՝ որ մարտերու մէջ ըստէպ
 Նոր Անտէոս մ'իբրեւ ինկաւ ու ելաւ
 Միշտ աւելի ահեղ, փըլաւ վերջապէս
 Տապալեցաւ առյաւէտ մեծ թընդիւնով։
 Եւ յեղյեղուկ թափառական բախտն յողդողդ
 Ա՛լ կասկածի տակ չըձըգեց յաղթութիւնն,
 Այլ կանգ առաւ, եւ Փրանկներուն միացած՝
 Անոնց դրօշին տակ կըոռուեցաւ միասին։

Արեւելքի ջիղն՝ Արքունի գունդը պերճ
կը փախչի ան ալ դարձուցած իր թիկունքն.
Անունն անմահ էր, բախտն ուզեց որ մեռնի
ի հեճուկս այն իր մեծապանծ տիտղոսին:
կը կեցընէ դրօշակակիրն իշխրէն
իւ անոր ծանըր սաստերով կը խօսի.

«Արդ դուն ես այն՝ զոր ընտրեցի ես հազար
Ու բիւր մարդոց մէջէն որ իմ արքայիս
Գերապանծ դրօ՛շը կըրես, ով Ոփմեղոն:
Չըյանձնեցի ես քեզի այն դըրօշակն
Որպէս զի դուն զանիկա ետ դարձնէիր,
Արդ դուն մինա՞կ կը թողուս, ով վատասիրտ,
Ըսպարապետ՝ ոսոխներէն պաշարուած.
ի՞նչ է ուզածդ. ազատի՞լ. հետըս դարձիր,
Այդ քու բըռնած ճամբան մահուան կը տանի:
Ո՞վ որ կ'ուզէ ազատիլ՝ թող կըռուի հոս.
Պատուոյ ճամբան է փըրկութեան ճանապարհն»:

Ան կը դառնայ ամօթէն բորբ, բոցավառ:
Ուրիշներու աւելի ծանըր խօսքեր
Կ'ուղղէ 'Միրէն. մերթ կը սպառնայ, կը ծեծէ.
Սուրէն վախցողն այսպէս սուրին կը դառնայ:
Զախշախ թեւին լաւագոյն մասն այս ոճով
Կ'ամբողջացնէ, եւ անյոյս չէ դեռ ի սպառ:
կը խրախուսէ զինքն աւելի Տիսափեռն,
Որ մինչեւ այն ատեն տեղիք չըտըւաւ:
Տիսափեռն այն օրը զործեց հըրաշքներ,
Ֆլամաններուն սոսկալի ջարդ մը տըւաւ,

ինկան ձեռքէն լիումեր, կերարդ, կեռնիէ:
 Ան իր կարճ կեանքը վեհապանծ զործերով
 Երկընցուցած յաւէրժ փառքի նշաններուն,
 Կարծես ապրիլն այլ եւս իր հոգը չըլլայ՝
 Փընտուելու հետ է մեծագոյն վըտանգներ:
 Ան Հոփնալդոսը կը տեսնէ, եւ թէեւ
 Աւ կարմըրած էին գոյներն իր կապոյտ,
 Եւ արիւնոտ՝ ճապուոն ու կտուցն արծիւին,
 Բայց Տիսափեռն այն նըշանները ճանչցաւ.

«Ահաւասիկ ամենամեծ վըտանգներն,
 Ըստ, Երկինք, իմ քաջութեանըս օգնէ,
 Եւ Արմիդան տեսնէ 'ղձալի կոտորածն.
 Ո՞վ Մուհամմէտ, յաղթութիւնն ինձ եթէ տաս
 Անոր, զէնքերը մըզկիթիդ կը նուիրեմ»:

Տիսափեռն այսպէս կ'աղօթէր, բայց ի զուր-
 խուլ Մուհամմէտն անոնցմէ բան չըլըսէց:
 Ինչպէս առիւծն ինքզինք ձետով կը ծեծէ
 Արծարծելու համար մոլուցքն ընդաբոյս,
 Կ'արթընցընէ այսպէս ան իր զայրոյթներն
 Եւ յեսանով սիրոյ զանոնք կը սըրէ,
 Ու կը վառէ անոր կրակին բոցերով:
 Բոլոր ուժերն հաւաքելով՝ պաշտպանուած
 իր զէնքերէն՝ ձին կը խըթէ յարծակման:
 Անոր դիմելը տեսնելով Հոփնալդոս՝
 ինք ալ իր ձին կը մըտրակէ անոր դէմ:
 Միջոցն ազատ անոնց թողուց ամէն ոք,
 Եւ ըսկըսաւ դիտել զուպարն ահաւոր:
 Սարակինոսը եւ դիւցազն իտալեան

Այնքան հարուած ողբին եւ այնքան կերպ կերպ,
 Որ հիացած՝ կարծես ամէն ոք մոռցաւ
 Իր ոխն ու ցաւն եւ արկածներն անձնական։
 Մին կը զարնէ լոկ, միւսն որ է աւելի
 Հուժկու եւ պինդ զէնքերով՝ վէլք կը բանայ.
 Կ'ողողէ դաշտն իր արիւնով Տիսափեռն,
 Ասպարն ինկեր ձեռքէն, կորդակը ճեղքուեր։
 Չըքնաղ վըհուկն իր ասպետին կը գիտէ
 Զախշախ զէնքերն ու վիրալից անդամներն.
 Եւ ուրիշներն այնպէս շըլմոր՝ զարհուրած՝
 Որ ալ զիրենք բըռնողն անզօր կապ մ'է թոյլ։
 Քիչ առաջ այնքան քաշերէ պաշտպանուած
 Արդ միս մինակ է մընացեր կառքին մէջ.
 Կեանքը կ'ատէ, զերութենէ կը վախնայ,
 Կըտրեր է յոյսն յաղթութենէ եւ վրէժէ։
 Կ'իջնէ կառքէն մոլեզնուած՝ խելայեղ,
 Փութով իր մէկ ձիուն վըրայ կը ցատկէ
 Ու կը փախչի. միասին հետը կ'երթան
 Զայրոյթն ու Աէր՝ իբրեւ երկու բարակներ։
 Այդպէս երբեմըն միայնակ կը փախչէր
 Կլէոպատրա անազորոյն գուպարէն,
 Ծովուն ահեղ վըստանգներուն մէջ թողլով
 Իր սիրականն՝ Աւգոստին դէմ բարեբախտ.
 Ան իր սէրէն՝ իր իրաւունքն ընդունած՝
 Հետեւեցաւ փութով փախչող նաւակին։
 Կը հետեւէր նէրա ծածուկ փախըստեան
 Տիսափեռն ալ, բայց կ'արգիլէ Հոփնալզոս։
 Հեթանոսն՝ երբ անհետացաւ իր խրախոյսն՝

Եր լոյս արփին կարծեց թէ մարը մըտաւ.
 Մոլեգնաշունչ եւ յուսահատ դիմեց շեշտ
 Արգիլողին վրայ եւ կըպցուց ճակատին:
 Բրոնտէսի մուրճն աւելի մեղմ կ'իջնէր վար
 Երբ կը դարբնէր ան օձապտոյտ կայծակներն.
 Ահեղաթափ հարուածին տակ կը ծըռէ
 Հոինալդ կուրծքին վրայ իր ուսերն ու զըլուխն:
 Խոկոյն սակայն ուղղըւելով կը կանգնի,
 Կը գահէ սուրն, եւ ճեղքելով թանձըր զրահն,
 Կը բանայ կողն, ու կը մըխէ սուրին ծայրն
 Իր սըրտին մէջ՝ որ է կեանքին բնակարանն.
 Եւ չի մնար հոս, այլ կըոնակէն դուրս կ'ելէ,
 Հեթանոսին կըրկին վէրքեր բանալով:
 Տիսափեռնի հոգին կըրկին լայնարձակ
 Ճամբաներէ դիւրութեամբ դուրս կը փախչի:

Այն ատեն կանգ կ'առնէ Հոինալդ, կը դիտէ
 Թէ ո՞ւր հասնի օգնութեան, ո՞ւր յարձակի.
 Զի տեսներ ոչ մէկ հեթանոս կարգ անխախտ,
 Այլ դըրօշներն անոնց բոլոր գետնի վրայ:
 Նախճիրներուն վերջ կու տայ հոս, եւ կարծես
 Արիսեան բոց զայրոյթն իր մէջ կը մարի:
 Կը հանդարտի, եւ ահա միտքը կ'իյնայ
 Կինն որ մինակ ու ցաւագին կը փախչէր:
 Տեսաւ նէրա փախուստն, արդ գութն ու գորով
 Կը դըրգեն զինքն որ անոր հոգ, խնամ տանի.
 Եւ կը յիշէ որ ինք նէրա խոստացաւ՝
 Երբ կը մեկնէր՝ միշտ իր ասպետը մընալ:
 Նէրա ձիուն թողած հետքին վըրայէն

կը քըշէ ձին երազանեալ ընթացքով։

կը հասնի նէ մըթասոյզ տեղ մը ծածուկ
Որ շատ յարմար կը թուի իր սնւ մըտածման։
Աւրախացաւ որ դէպքն ուղղեց՝ թափառու
իր ուժերն այն ծըմականիստ հովոին մէջ։
իջաւ ձիէն հոս, եւ հանեց վար դըրաւ
կապարճն, աղեղն ու գէնուզարդը բոլոր.
Ըսաւ. «Զէնքեր ամօթալի եւ թըշուառ,
Որ գուպարէն դուրս կ'ելլէք չոր ու ցամաք,
Հոս կը դնեմ ձեզ եւ հոս թաղուած մընացէք,
Զի չըկըրցաք վըրէժն առնել կորանքիս։
Ախ, չըկա՞յ հատ մը նետերուն մէջ այդքան
Որ ներկըւի գոնէ այսօր արիւնով։
Եթէ ուրիշ կուրծք ադամանդ կը թուի ձեզ,
Պիտի կըրնաք կընոչ մը ծոցը խոցել։
Այս ծոցին մէջ՝ որ մերկ է հոս առջեւնիդ՝
Յոյց տըւէք դուք ձեր քաջութիւնն ու կորով։
Հարուածներու դէմ շատ կակուդ է իմ ծոց։
Ոէրը գիտէ, վրէպ սըլաք բնաւ չուղղեց հոն։
Ինքզինքնիդ ինձ դէմ սուր, հըզօր ցոյց տըւէք,
Եւ կը ներեմ ես ձեր անցեալ վատութեան։
Հէք Արմիդա, ի՞նչ վիճակի արդ հասայ,
Փըրկութեան յոյսս եթէ ձենէ միայն է։
Եւ զի ուրիշ ոչ մէկ դարման չ'ազդեր ինձ՝
Այլ կը զըտնեմ վէրքին դարման վէրքը լոկ,
Թող սլաքին վէրքը բըժըշկէ սիրոյ վէրքն,
Եւ թող ըլլայ մահը սըրտիս սպեղանի։
Երնե՛կ ինծի, եթէ ես իմ մահէս վերջ

Հետըս դըժոխք չըտանիմ այս իմ ժանտախտո
Ու շըպըղծեմ չըվարակեմ զանիկա:
Հոս կեցիր, Աէր. թող լոկ զայրոյթն հետըս գայ,
Եւ ըստուերիս ըլլայ ընկեր անմիկին.
Կամ անոր հետ դառնայ մըթին զընտանէն
Այն անգութին՝ որ խայտառակ ըրաւ զիս.
Եւ սոսկալի երազներով խըռովէ
Անոր հանգիստն, ընդոստ ցատկել տայ քունէն»:

Հոս լուռ կեցաւ, եւ ալ մըսքին վրայ հաստատ
Կ'ընտրէր փըթին մը սլաքաշեշտ եւ հուժկու,
Երբոր վըրայ հասաւ Հոինալդ ու տեսաւ
Զանիկա այնքան մօտեցած վախճանին.
Արդէն առեր է դիրք մ'անգութ եւ անեղ,
Եւ դէմքն արդէն ներկեր դալուկը մահուան:
Նէրա վըրայ կը յարձակի ետեւէն,
Կը բըռնէ ձեռքն՝ որ ահա սայրն ահաւոր
Իր ծոցին մէջ մըխելու վրայ է արդէն:
Ետեւ դարձաւ ու նայեցաւ Արմիդա,
Զի անոր գալն առաջուց չէր իմացած:
Արձակեց ճիչ մ', ու սիրական երեսէն
Արհամարհու դարձուց աչուին. մարեցաւ:
Կիսակըտուր ծաղկի մը պէս կ'իյնար նէ,
Ծըռելով զլուխն յուշիկ. ան վեր բըռնելով
Զըֆնաղ կողին կ'ընէ մէկ ձեռքը նեցուկ,
Կը թուլցընէ միւսով զգեստները ծոցին.
Եւ զըթալիր արցունքներով կը ցօղէ
Եղկուհիին գեղեցիկ դէմքն ու ձիւն ծոցն:
Ինչպէս գունատ վարդն իր թոյրով կը վառի

Արշալոյսի արցունքներէն զօրացած,
 Այսպէս եւ նէ ծըռած երեսը վերցուց՝
 Թուրմ ողողուն Հոփնալդոսի արցունքով։
 Երեք անգամ աչքը բացաւ ու զոցեց՝
 Որ չըտեսնէ այն իր սիրոյն առարկան։
 Եւ իր դողդոջ ձեռքով բազուկը կարշնեղ
 Որ էր նեցուկ իրեն՝ մերժեց նեղսըրտած։
 Շատ հեղ փորձեց, բայց չըկըրցաւ ազատիւ,
 Զի անիկա զինքն աւելի պինդ գըրկեց։
 Հուսկ՝ պըրկըւած այն սիրական կապանքէն,
 Որ գուցէ արդ իսկ սիրուն էր՝ բայց կեղծեց,
 Ակըսաւ խօսիլ եւ արտասուել ուղիսօրէն,
 Առանց աչուին անոր վրայ գարձնելու։

«Ո՞վ միապէս անգութ միշտ թէ՛ մեկնելուդ
 Եւ թէ՛ դարձիդ, ո՞վ արդ քեզ հոս կը բերէ.
 Արդարեւ մե՛ծ հրաշք որ մեռնիլն արգիլէ
 Եւ ապրելու պատճառ ըլլայ մարդասպանն։
 Ի՞նչ, ազատե՞լ կ'ուզես զիս, ի՞նչ տանջանքի
 Քարուականքի է սահմանուած Արմիդան։
 Ժանտէն գաղտնի արուեստներու տեղեակ եմ,
 Աակայն մեռնիլ չըկըրցողն ի՞նչ կըրնայ ՚նել։
 Անշուշտ պատուիդ պիտի արատ զար եթէ
 Չըտեսնըւէր կապուած կառքիդ յաղթական
 Կինը՝ զոր նախ մատնեցիր դուն, եւ հիմա
 Զայն բըռնութեամբ եկար ըրիր ձերբակալ.
 Մեծագոյնն աս է քաջութեանդ ու փառքիդ։
 Որ մը քենէ հաշութիւն, կեանք խընդրեցի,
 Արդ քաղցր է ինձ վերջ տալ մահով ցաւերուս։

Բայց զայն քենէ չեմ խընդրեր. բան մը չըկայ
Որ ձօնդ ըլլայ եւ ինձ չըլլայ ատելի:
Ես ինքիրմովս, անագործյն, կը յուսամ
Ինքզինքըս քու ճապուռներէդ ազատել:
Եւ եթէ ինձ՝ շղթայակապ գերուհւոյս՝
Պակսին թոյն, զէնք, խեղդան ու խոր անդունդներ,
Օրհնեալ ըլլայ Երկինքն, ունիմ մեռնելու
Ես միջոցներ անվրէպ, զորոնք չես կըրնար
Դուն ապշոպել ինէ. ալ բաւ է, դադրէ
Շընթանքներէդ: Ո՞հ, ինչպէս ալ կը կեղծէ,
Կը շողոմէ հիւանդ յոյսերը սըրտիս»:

Այսպէս կ'ըսէր ողբով. Հոփինալդ կը խառնէ
Իր արցունքները սըրտակաթ՝ որոնց մէջ
Կը նըշողէ գըթութեան կայծը պարկեշտ՝
Նէրա չըքնաղ աչուըներուն առուակին,
Որ իր սէրէն ու զայրութէն կը բըխէր.
Եւ պատասխան կու տայ քնարուշ քաղցրութեամբ.

«ԱՌյուզուած սիրոտ հանգըստացուր, Արմիդա,
Քեզ կորանքի չէ, քու թագիդ կը պահեմ.
Չեմ թըշնամի, այլ ախոյեանդ ու ծառադ:
Եթէ խօսքիս չես հաւատար, աչքերուս
Նայէ եւ հոն անկեղծութիւնըս կարդա:
Գահին վըրան՝ ուր քու պապերըդ նըստան՝
Կ'ուզեմ հանել ըզքեզ, եւ, ո՞հ, տար Երկինք,
Որ քու մըսքէդ փարատէր քօղն հեթանոս
Աստուածային նըշոյլներով. այն ատեն
Արեւելքի մէջ եւ ո՞չ մէկ թագուհի
Պիտի կըրնայ հաւասարիլ քու բաստիդ»:

Այսպէս կ'ըսէ աղերսահայց . կը թըրջէ
կը տաքցընէ աղաչանքներն անկեղծիկ
լիրթ սըրտաբուխ արցունքով , մերթ հառաչով :
Եւ ահա ինչպէս որ կոյտերը ձիւնի
կը հալին վառ արեւէն , տաք հովերէն ,
կը հալի այսպէս նէրա սուր զայրացուկն
Ու կը մընան միայն բոցերը սիրոյ :

«Ահաւասիկ կամ աղախինդ , կը մընչէ .

Տրամադրէ զիս ինչպէս կ'ուզես , քու ակնարկդ
ինծի համար նըւիրական օրէնք է» :

Առյն միջոցին Եգիպտացի սպարապետն
Ալքունի դրօշը զետնի վրայ կը տեսնէ ,
կը տեսնէ նոյն ատեն զետին կը փըռուի
Քաջ Ոիմնեղոնն անպարտելի կոփրետէն ,
Եւ միւս զօրքերն ըսպաննըւած , խորտակուած .
Չ'ուզեր յետին այն կէտին վատ երեւալ ,
Այլ կը խընդրէ , (եւ իր խընդրանքն ի զուր չէ)
Փառաւոր մահ հըռչակաւոր բազուկէ :
Ու կը քըշէ ձին Բուլեռնին դէմ երէց ,
Արժանաւոր թըշնամի զայն տեսնելով .
Եւ կը պարզէ ուրկէ անցնի , ուր հասնի
Հուսկ նըշաններն յուսակորոյս քաջութեան :
Հեռուէն՝ դեռ անոր չհասած՝ կը զոչէ .

«Ահաւասիկ կու զամ մեռնիլ քու ձեռքէդ ,
Պիտի ջանամ սակայն որ իմ կործանմանս
Աւերակներն ըզքեզ փըշրեն ջախջախեն» :

Այսպէս կ'ըսէ եւ միեւնոյն ժամանակ
Իրարու վրայ կը խոյանան երկուսուեք :

Կոփրետի սպարը կը ճեղքուի, կ'ընդունի
Վէրք մ'ապազէն մընացած իր ձախ ձեռքէն,
Բայց Էմիրէն անանկ հարուած մը կ'ուտէ
Իր ձախ այտին՝ որ թամբին վրայ կ'ընդգընի.
Ելլել ուզած պահուն կոփրետ կը մըխէ
Սուրն անոր փորն ու կը զգեսնէ թաւալզլոր:

Այլ եւս այն մեծ ահեղազօր բանակէն
Հազիւ չընչին մընացորդներ կը մընան:
Կոփրետ զանոնք կը հալածէ, եւ յետոյ
Յանկարծ կ'առնէ կանգ տեսնելով Աղամորն
Արիւնաներկ, կէս սուրով, կէս սաղուարոտով,
Պատառոտուած, շըրջապատուած բիւր տէզէ:
Իրեններուն «Դադրեցուցէք, կը գոչէ,
Եւ դուն, պարոն, զէնքերդ յանձնէ, անձնատուր
Եղիր ինծի, եւ կոփրետոսն եմ Բուլեռն»:

Այն մեծ ոգին որ մինչեւ այն ժամանակ
Նըւաստութիւնն ինչ է բընաւ չէր ճանչցած,
Լըսելով արդ այն մեծ անունն՝ որու շոինդն
Այնքան հընչուն կ'արձագանգէ պերճափառ
Եթովպիոյ սահմաններէն մինչ Այլերն՝

«Արժանի ես, կ'ըսէ, կ'ըլլամ անձնատուր,
Եւ իր զէնքերը կոփրետին կը յանձնէ.
Բայց պարտութիւնն Աղամորի քեզ պիտի
Ճոխացընէ թէ փառքերով, թէ ոսկւով:
Պիտի զընեն զիս ոսկին իմ պետութեանս
Եւ գոհարները սիրասուն իմ կընոջ»:

Կ'ըսէ կոփրետ անոր. «Երկինք չըտըւաւ
Ինծի ոսկւոյ, զանձերու սիրտ ընչափաղ»:

ի՞նչ որ կու տան Հընդիկ, Պարսիկ ծովափներն,
Անոնք բոլոր կըրնաս քեզի պահել դուն.
Չի ուրիշի կեանքին ես զին չեմ կըսրեր.
Եկած եմ ես Ասիոյ մէջ կըսուելու
Եւ ոչ եթէ վաճառաշահ առեւտրոյ» :

Լըոեց, յանձնեց զայն թիկնապահ իր գունդին,
Յետոյ գընաց փախչողներուն ետեւէն:
Պատնէշներուն մէջ կը փախչին, բայց հոն ալ
Խնդրինքնին չեն կըրնար մահէ ազատել:
Պատնէշներէն յաղթողը ներս կը խուժէ
Ու կը գործէ զարհուրելի նախնիրներ.
Արեան առուն վրանէ վրան կը հոսի,
Եւ կ'աղտեղէ, կ'ապականէ կապուտներն
Ու բարբարիկ զարդարանքները շըքեղ:

Կը յաղթէ այսօպէս կոփրետոս, եւ զի դեռ
Շատ ժամանակ կայ օրն իրկուն ըլլալու,
Կ'առաջնորդէ քաջայաղթող բանակին
Դէպ Ազատեալն Երուսաղէմ, Քրիստոսի
Սուրբ օթարանն, եւ տակաւին չըհանած
Իր տառառոկն արիւնոռոգ, կը դիմէ
Դէպ ի տաճարը միւսներուն հետ կոփրետ.
Հոն կը կախէ զէնքերն, եւ հոն քրիստոսի
Գերեզմանին կ'երկըրպազէ եռանդուն,
Եւ իր ուխտն հոն կը կատարէ գոհութեամբ:

ՎՐ Ի Պ Ա Կ

Էջ	ՏԸՆ,	ԱԽԱԼ,	ՈՒՂԻԴ,
272	21	ԶԵԼԱՋ եւ ոչ մէկն	ԶԵԼԱՋ ոչ մէկն
282	10	ՀԻՅԱՋԱՄԱՍԱԼ	ՀԻՅԱՋԱՄԱՍԱԼ
291	14	է	էն
301	12	ԱՊԱՐԻՍԱՊԷՆ	ԱՊԱՐԻՍԱՊԷՆ
324	19	ԱՊԱՐԾԱՄԲՆ	ԱՊԱՐԾԱՄԲՆ
347	13	ԱՆՆԵց	ԱՆՆԵց
593	17	ՀՔՆՔ	ԳՔՆՔ
19	8	ԿԵՐՆԱՐԴ	ԿԵՐՆԱՐԴ
27	1	ՀԱՂՈՂ	ՀԱՂԹՈՂ
99	8	ՈՐ	ՈՐ
133	19	ԿՈՓՐԵՄ	ՏԱՆՆԱՐԷԴ
208	18	ՃԻԼՂԻՊԱՂ	ԳԻԼՂԻՊԱՂ, եւ ԳԻԼ-
			ՂԻՊԱՂ, հւն:
243	5	ՆԱԽԵ, ԱՄ	ՆԱԽԵ, ԱՄ
430	16	ՔԱՂԺԱՐՓԻԿԱՆ	ՔԱՂԺԵՐՓԻԿԱՆ
607-	16	ԱՆԾՆԵց	ԱՆԾՆԵց
594	6	ԻՐ ԼՌՅԱՆ	ԻՐ ԳՔՆՔՆ

ԹԱՐՄԱՆՉԻՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Հայկական Կոր Մատենագիտութիւն և Հանրագիտարան Հայ կեանքի 1512-1905. Ապրակ, Ա-թ, 4°, 800 էջ, 1909, գիմմ է՛ 7,50 ֆր.

— Բ պրակ, թ-չ, էջը 800-1600, 1910, գիմմ է՛ 7,50 ֆր.

Լոռարտե. Երգեր, 8°, 222 էջ, 1910, գիմմ է՛ 1 ֆր.

Տանդէ Ամիկերի. Աստուածային կատակերգութիւն. Ա Դժոխք. Բ տպագր. Թարգմանչէն բարեփոխուած, 1910, գիմմ է՛ 1,50 ֆր.

— Բ. Քաւարան, գիմմ է՛ 1. ֆր.

Վիկոնտիա Ազանուր. Յաւիտեմակամ զրոյց, գիմմ է՛ 1,50 ֆր.

Օսմիան, քերթուածմեր. գիմմ է՛ 0,75 ֆր.

Վիրակիվոսի Ենէական. բմագրէն աշխարհաբար թարգմանուած, 8°, 573 էջ, 1910, գիմմ է՛ 2 ֆր.

Հոմերի հլիակամ, 8°, ԺԴ + 835 էջ, գիմմ է՛ 3. ֆր.

Դ. Դաստոյի Երանաղէմ Ազանեալ, գիմմ է՛ 2. ֆր.

Դիմել մեր սովորակամ Բասցէիմ

Imprimerie Arménien